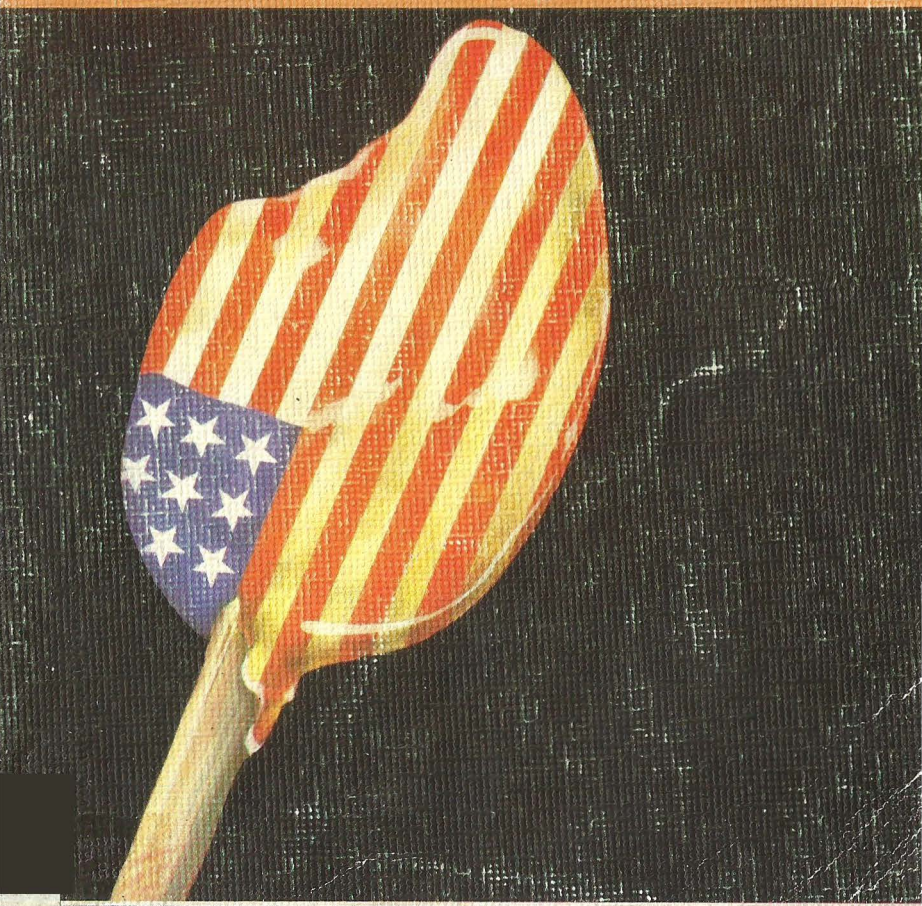
CHARLES DICKENS

Martin Chuzzlewit 1

Çeviren: Murat Belge

ADAM

©

«The life and adventures of Martin Chuzzlewit»

Bu çevirinin bütün hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: Ağustos 1982
Kapak Düzeni: Aydın Ülken

282.01.013.145.81

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CADDESİ AKKAVAK SOKAK 4/3 TELEKS.23790 rada tr

Charles Dickens

•

Martin Chuzzlewit

Roman

İngilizce'den çeviren: Murat Belge

ADAM

I. BÖLÜM

Önsöz Niteliğinde, Chuzzlewit Ailesinin Şeceresi Üstüne

Görgülü bir aileden geldiğini iddia eden hiçbir bay ya da bayan, soylarının son derece eski olduğunu öğrenmeden Chuzzlewit ailesine yakınlık duyamayacağına göre, bu ailenin dosdoğru Adem ile Havva'dan geldiğini bildirmekle şeref duyarız. Ta başından beri, tarım meselesiyle sıkı ilişkileri vardı. Kötü niyetli kişiler aile tarihinin şu ya da bu döneminde Chuzzlewit'lerden birinin ailesiyle fazla böbürlendiğini söyleyebilirler, ama hiç şüphe yok ki böyle bir kusur sadece hoş görülmekle kalmaz, aynı zamanda övülmelidir de. Ailenin öbür insanlar karşısındaki dehşetli üstünlüğü, yani kökünün eskiliği düşünülürse, başka türlü davranmak mümkün değildir.

Ne gariptir ki, tarihte gördüğümüz en eski ailede bir katil ve bir serseri çıktığı gibi, bütün eski ailelerin tarihlerinde de, aynı durumun sayısız tekrarlarıyla karşılaşıp duruyoruz. Öyle ki, bunu genel bir ilke olarak kabul edip, aile ne kadar eski olursa, kıyıcıların, serserilerin sayısı da o kadar artar, diyebiliriz. Çünkü sağlıklı bir heyecan öğesiyle, eksilen servetleri yeniden toplamanın güvenilir yolu olan bu iki eğlence, hem soy-

lu bir amaç, hem de bu ülkedeki zadegânın neşelenme biçimiydi.

Onun için, tarihimizin çeşitli dönemlerinde Chuzzlewit'lerin birtakım kanlı komplolarda, fesatlarda etkin bir rol oynadıklarını öğrendiğimiz zaman, seviniyoruz, yüreğimiz yağ bağlıyor. Tarihlerin yazdığına göre pek çok kereler bu ailenin üyeleri, amansız bir yüreklilikle, tepeden tırnağa kadar çelik zırhlara bürünmüş olarak, deri göğüslüklü askerleri ölüme götürmüş, sonra da şan ve şeref içinde akrabalarına, arkadaşlarına dönmüşlerdir.

Hiç şüphe yoktur ki, en az bir tane Chuzzlewit İngiltere'ye Norman Kralı Fatih William'la birlikte gelmiştir. Bu şanlı atanın, o kralın üstesinden geldiğini belirten bir kayıt yok; çünkü ailenin herhangi bir feodal toprak mülkiyetine sahip olduğunu sanmıyoruz. Oysa kralın gözdeleri arasında olsa, mutlaka bu çeşit bir mülkiyet kazanırdı; çünkü bu kral da, bütün büyük adamların başkalarının malını dağıtırken gösterdiği cömertliğe sahipti.

Belki de sözün burasında bir an durup, Norman istilasıyla birlikte İngiltere'ye gelen dehşetli cesaret, hikmet, belagat, fazilet, asalet ve gerçek aristokrasi ile övünmemiz yerinde olur. Her eski ailenin şeceresi kendi çapında katkıda bulunmaktadır bu erdemlere. William, Fatih William değil de, Fethedilen William bile olsaydı, gene bu aileler böyle büyük, kökeniyle övünen kahraman atalarla dolu olacaklardı şüphesiz. William'ın kazanıp kazanmaması hiçbir önemli değişiklik yapmayacaktı bu bakımdan.

Parlamentoyu barutla havaya uçurma komplosunda da hiç şüphesiz bir Chuzzlewit rol oynamıştı. Hatta baş hain, yani Fawkes kendisi, bu değerli soydan geliyor olabilirdi. Olmayacak şey değil; başka bir Chuzzlewit bir kuşak önce İspanya'ya göçmüş, orada bir İspanyol hanımla evlenmiş, bu evlilikten esmer bir erkek evlat doğmuş olabilir pekâlâ. Bu tahmini kesinlikle doğrulamasa bile hiç değilse bir hayli kuvvetlendiren bir durum var. Soydan gelme alışkanlıkları hiç bilmeden devam ettirenlerin hayatlarında bu gibi özellikleri arayıp bulan kişileri çok ilgilendirecek bir durumdur bu. Daha sonraki zaman-

larda bazı Chuzzlewit'ler, başka işlerde dikiş tutturamayınca, kendilerini zenginleştirmek yolunda hiçbir akla yakın umutları olmaksızın, sebepsiz yere, kömür ticaretine girişmişlerdir; günlerce ve aylarca, herhangi bir alıcıyla temasa geçmeden, küçük bir kömür yığınını seyrederek oturmuş durmuşlardır. İmdi, onların bu davranışıyla, büyük atalarının Westminster'de Parlamento Binası mahzenlerinde takındığı tavır arasında, daha fazla açıklamayı gereksiz kılan, inkâr edilmez bir benzerlik vardır.

Ayrıca ailenin sözlü geleneğinden anlaşıldığına göre, tarihin kesinlikle belirtilmeyen bir döneminde yaşayan bir kadın, yıkıcı ilkeleriyle öylesine ün yapmış, yakıcı, parlayıcı avadanlıklar yapmak ve kullanmakta öylesine ustalaşmıştır ki, kendisine «Çöp Çakan» adı verilmiştir: aile destanlarında bu kadın bugün bile bu takma adla anılır. Bu kadının, Chuzzlewit Fawkes'un annesi, İspanyol hanım olduğundan elbette şüphe edilemez.

Aileyle İngiliz tarihinin bu unutulmaz olayı arasındaki yakın ilişkiyi doğrudan doğruya aydınlatan bir başka kanıt var ki, yukarıdaki kesin ispatlara inanmayanları (böyle kimseler kalmışsa) bile ikna edeceğinden şüphe edilemez.

Chuzzlewit ailesininin son derece saygıdeğer, her bakımdan güvenilir, dürüst (çünkü en amansız düşmanı bile zengin olmayışından başka hiçbir kusurunu ima edememişti) bir üyesinde, son yıllara kadar, eskiliğinden şüphe edilemeyen koyu renkli bir fener vardı; biçim bakımından da bugün kullanılan fenerlere tıpatıp benzemesi büsbütün ilginçleştiriyordu bu feneri. Şimdi müteveffa olan bu bey kaç kereler yemin ederek anlatmıştı ki büyük annesi bir gün, bu saygıdeğer antikayı tetkik ederken; «Ya, ya! Bunu benim dördüncü oğlum 5 Kasım günü taşımıştı, Guy Fawkes olduğunda.» demiş. Bu dikkate değer sözler zihnine iyice yerleşmişti (yerleşmesi de gerekirdi zaten) ve kendisi de bu sözü sık sık tekrarlamayı huy edinmişti. Sözün özünde taşıdığı yorum ve vardığı sonuç pek muzafferane, ve o kadar da kaçınılmazdır. Sözü geçen yaşlı hanımefendi dediği dedik bir hanımdı ama, yaşlanmıştı, zayıf düşmüştü; yaşlılık ve gevezelikle gelen fikir, ya da en azından laf karga-

şalığı onda da vardı. Söylediği sözdeki ufak, minicik yanılgı göz çıkarırcasına belli olmaktadır ve bunun düzeltilmesi işten bile değildir. «Ya ya,» demişti bir kere, görülüyor ki başlangıç niteliğinde olan bu iki kelimede herhangi bir düzeltme gerekmemektedir. «Ya, ya! Bunu benim büyükdedem taşımıştı» — dördüncü oğlum dememişti tabiî, ne saçmalık — «5 Kasım günü. Ve o Guy Fawkes'du.» İşte şimdi söz tamamen tutarlı, açık, doğal oluyor ve söyleyenin kişiliğine de ne güzel uyuyor. Gerçekten de olayın anlamı ancak bu olabilir ve başka hiçbir şey olamaz; sözün ilk şeklini akılda tutmanın hiç gereği yok. Sadece yalnız şiirde değil, tarihi düzyazıda da, açıklayıcının biraz zekice bir emeğiyle ne gibi değişiklikler yapılabileceğini (ki hep yapılır bunlar) gösteriyor.

Modern zamanlarda hiçbir Chuzzlewit'in büyüklerle yakınlığı olmadığı söylenmiştir. Ama burada da gerçeklerin kanıtları, kötü niyetli beyinlerinde böyle sefil yalanlar peydahlayan iftiracıları yalanlamıştı. Çünkü mektuplar var ailenin çeşitli dallarının elinde. O mektuplardan anlaşılıyor, yazılı o mektuplarda ki, Diggory Chuzzlewit adında biri Dük Humphrey ile akşam yemeğinde bulunmayı alışkanlık haline getirmiş. Bu asilin sofrasına öyle sık davet edilirmiş ve asaletlünun konukseverliği ve dostluğu o kadar fazlaymış ki, tedirgin olur, sıkılır, daveti kabulden kaçınırmış; arkadaşlarına yazdığı mektuplarda, mektubu getirene falan ya da filanı vermezlerse, gene yemeği Dük Humphrey ile yemekten başka çaresi kalmayacağını yazarmış hep; Yüksek Hayattan ve Asil Dostlardan bıkmış usanmış adamcağız.

Bir başka söylentiye göre — bu söylentinin de aynı alçak çevreden çıktığını belirtmek bile gerekmez — doğumu biraz karanlık bir Chuzzlewit çok aşağılık bir soydan gelmekteydi. Hani bunun ispatı? diyeceksiniz. Sözü geçen kişinin oğlu — babasının nasıl doğduğu sırrını sağlığında babasından öğrenmiş olduğu sanılmaktadır — ölüm döşeğinde yatarken, bu soru kendisine açık seçik, ciddî ve resmi bir şekilde soruldu: «Toby Chuzzlewit, senin deden kimdi?» O da, son nefesinde, aynı açık seçiklik, ciddiyet ve resmiyetle, cevap verdi (sözleri derhal kayda geçirildi ve orada bulunan altı şahit açık adreslerini de eklemek

suretiyle belgeyi imzaladılar): «The Lord No Zoo.»* Denebilir ki — dendi de üstelik, insanın kötü niyetliliğine son yok ki — bu adı taşıyan bir lord yoktur ve soy devam edemediği için ortadan kalkan ünvanlar arasında da ses bakımından bile buna benzeyeni bulunmaz. Olsun, nedir bundan çıkarmamız gereken sonuç? Bu Toby Chuzzlewit'in dedesinin, adından anlaşıldığına göre, bir Çinli olması gerektiğini söyleyen bazı iyi niyetli ama yanlış yola sapmış kimselerin faraziyesini yok saymalıyız (saçmadır bu tamamıyla, çünkü büyükannesinin bu memleketten dışarı çıktığını gösteren hiçbir şey olmadığı gibi babasının doğduğu yıllarda herhangi bir Çinlinin bu ülke sınırları içine girmediği de kesindir; yalnız çayhanelerde çalışan Çinliler var ki bunların da olayla şu ya da bu yönden bir ilişkileri olamaz); bu faraziyeyi kabul etmediğimize göre, Toby Chuzzlewit'in, adı babasından yanlış öğrendiği, ya da bu adı unuttuğu, ya da kötü telaffuz ettiği anlaşılmıyor mu? Söz konusu olan bu yakın geçmişte bile, Chuzzlewit'lerin esrarengiz bir biçimde, bilinmeyen şanlı ve soylu bir aileyle akraba oldukları anlaşılmıyor mu?

Ailede halen muhafaza edilmekte olan evraktan anlaşıldığına göre, yukarıda sözü geçen Diggory Chuzzlewit'in yaşadığı nisbeten yakın geçmişte, aile üyelerinden biri, büyük varlık ve nüfuz sahibi olmuştur. Mektuplarının, güvelerden kurtulabilen (bu güveler, kâğıt ve kırtasiyeye karşı gösterdikleri derin ilgi yüzünden, Böcek Dünyasının genel sicil kâtipleri sayılabilirler), parçalarında sık sık sözünü ettiği bir amca var; amcasıyla ilgili olarak büyük umutlar besliyor olmalı ki, tabak çanak, mücevher, kitap, saat ve daha birçok değerli eşya vererek gözüne girmeye çalışıyor. Bir keresinde, ödünç aldığı ya da başka bir yoldan ele geçirdiği, kardeşine ait bir salça kaşığından söz ederken, bunu

* *Dickens burada bir kelime oyunu yapmaktadır. Ölen adam, aslında, «The Lord knows who,» diyor. Bunun anlamı şöyle: «Allah bilir.» Dickens, imlayı değiştirerek, sözü yarı fonetik bir biçimde yazınca, «Lord No Zoo» çıkıyor. O zaman, ölen adam, dedesinin. «No Zoo» adında bir lord olduğunu söylemiş gibi oluyor. Bunun da İngilizce'de «Lord Hiç Hayvanat Bahçesi» gibi saçma bir anlamı var. (Çev.)*

kendisinin (Diggory) amcaya verdiğini yazıyor; «Öfkelenme, elden çıkardım; amcama verdim.» Bir başka sefer de, tamir ettirmek üzere kendisine teslim edilen bir kupayı aynı muameleye tabi tuttuğunu bildiriyor. Başka bir mektubunda şunlar yazılı: «Şu dayanılmaz amcama elimde avucumda ne varsa hepsini verdim.» Bu beyefendiye konağında sürekli uzun ziyaretlere giderdi; hatta, şu aşağıdaki cümleden, neredeyse bütün hayatını orada geçirdiği anlaşılmaktadır: «Üzerimde taşıdığım takım elbise dışında ne kadar giyeceğim varsa hepsi amcamda.» Amcanın himayesi ve nüfuzu çok geniş olmalıydı, çünkü şöyle yazıyor yeğeni; «Bu kadarıyla başa çıkamıyorum», «Çok fazla faiz istiyor», «Gırtlağıma kadar battım» filan falan. Ama bütün bu çabaları sonunda amcasının ona sarayda veya başka bir yerde önemli bir iş bulduğunu gösteren hiçbir kayıt yok. Tek kazancı, böyle büyük bir adamın gözdesi olmak ve onun tarafından, «Altın Balolar» diye nitelediği muhteşem ve pahalı eğlencelere davet edilmekten ibaret kalmışa benziyor.*

Chuzzlewit'lerin değişik dönemlerdeki yüksek ve ulu mevkilerinin, büyük öneminin örneklerini çoğaltmak gerekmez. Daha fazla ispat gereği akla yakın bir ihtimal dahilinde olsaydı, evrak üstüne evrak yığılır, Alp Dağları kadar yükselir, en cesur şüphecilik bile bunun altında ezilir, dümdüz olurdu. Aile mezarının tümseği dahi bugün düzlenmiş olduğuna göre, bu bölümde artık başka bir şey söylenmeyecek. Sadece, son bir kürek toprak atarcasına, şunu ekleyelim: Kadın olsun, erkek olsun, Chuzzlewit'lerin çoğu, kendi analarının yazdığı mektuplardan anlaşıldığı üzere, küsküyle oyulmuş gibi duran burunlara ve inkâr edilmez çenelere, bir heykeltıraşa modellik edecek kadar biçimli, zarif vücutlara sahipmiş, ve cilalı gibi görünen alınlarının öyle saydam bir teni olurmuş ki, bir gökyüzü haritasında uzanan yollar gibi mavi damarlar, çeşitli yönlere dağılırmış. Gerçi tek ba-

* *Gene kelime oyunu yapıyor Dickens. «Golden Ball» sözünü burada «Altın Balo» olarak alıyor. Oysa aynı söz «Altın Top» anlamına da gelir ve üç altın top resmi Lombardiyalılardan beri tefeciliğin simgesi olmuştur. Anlaşılan, zengin amca, yeğenini, borçlarını ödemek üzere durmadan dükkânına çağırmaktadır. (Çev.)*

şına bir olgu bu ama, söz konusu meseleyi çözüp perçinlemeye yeterdi bu da. Böyle konuları ele alan kitapların otoritesine dayanarak, çok iyi bilindiği gibi, bu çeşit olaylar, ve özellikle küsküyle yontulmuş olma durumu, ancak en yüksek mertebede insanlar arasında ve ancak onlar tarafından görünür.

Hikâyemiz, Chuzzlewit'lerin bir kökeni olduğunu ve belli bir zamanda, ailenin, aklı başında insanların tanımakla şeref duyacakları önemli bir mevki işgal ettiğini böylece inandırıcı (ve bütün okurlarını da memnun edici) bir şekilde ispat ettikten sonra, şimdi asıl işine dönebilir. Şeceresinin eskiliğinden dolayı insanlık ailesinin kurulması ve çoğalmasında hatırı sayılır bir rol oynamış olan bu ailenin üyelerinden bu sayfalarda görecekleriniz, çevremizdeki koca dünyada hâlâ birçok benzeri ve prototipi olduğunu da zamanı geldiğinde gösterecek hikâyemiz. Şimdilik, sadece şunları belirtmekle yetiniyor: İlk olarak, insan soyunun bir zamanlar maymun olduğu ihtimaline ilişkin Monboddo doktrinine doğrudan doğruya katılmaksızın da, kesinlikle iddia edilebilir ki, insanlar pek tuhaf, olağanüstü numaralar çevirebilirler. İkincisi, Adem soyunun, yeryüzündeki bütün hayvan sınıfları içinde en çok, domuza özgü bir sürü niteliğe sahip olduğunu ileri süren Blumenbach teorisine de kapılmadan, gene iddia edilebilir ki, bazı insanlar kendilerine iyi bakmakta şaşılacak kadar hünerli oluyorlar.

II. BÖLÜM

Burada Bazı Kişiler Okura Tanıtılmaktadır. Okur İsterse Bu Kişilerle Ahbaplığını İlerletebilir.

Sonbaharın sonlarına yaklaşıyordu. Alçalan güneş, gün boyunca kendini gizleyen sisi yararak, Salisbury şehri yakınlarındaki küçük Wiltshire köyüne doğru eğmişti parlak yüzünü.

Yaşlı bir insanın zihnini ansızın aydınlatıveren bir hatırla-

yış pırıltısı gibi bir güzellik saçmıştı ortalığa, öyle ki güneşin kaybolan gençliği ve tazeliği, yeniden dirilmiş gibi oluyordu. Islak çimen aydınlıkta ışıldıyordu; hendeklerde tek tük yeşillik kümeleri — son birkaç yeşil dal burada hâlâ yiğitçe duruyor, keskin rüzgârların ve erken donların zorbalığına karşı sonuna kadar direniyordu — yüreklenip canlandılar; gün boyunca solgun ve somurtkan akan derenin yüzeyine neşeli bir gülümseme yayıldı; çıplak dallarda kuşlar ötüşüp cıvıldaşmaya başladılar, kışın geçtiğine, baharın geldiğine neredeyse inanmışlardı sanki. Eski kilisenin yükseldikçe incelen kulesinin tepesindeki rüzgâr fırıldağı ta yukarıda pırıldayarak genel sevince katılır gibiydi; sarmaşıklarla gölgelenen pencerelerden de, kızaran gökyüzüne karşı öyle parlak ışınlar yansıyordu ki, yirmi yazın ışığı ve sıcaklığı bu evlerde depo edilmiş sanırdınız.

Kışın geldiğini durmadan fısıldayan belirtiler bile şimdi genel görünüşe güzellik katıyor ,canlılığı, acıklı bir hava vererek, bozmuyordu. Toprağı kaplayan güz yapraklarından güzel bir koku yayılıyor, uzaktan geçen araba ve insanların kaba seslerini örten bu yapraklar, ötelerde sessizce oraya buraya tohum serpen çiftçilerle, bereketli kara toprağı gürültüsüzce yarıp geçen ve ekinlerin yalnızca saplarının kaldığı tarlalarda zarif şekiller çizen sabanlarla birlikte, tatlı bir huzur yaratıyorlardı. Bazı ağaçların kıpırtısız dallarında, yemişlerin mücevher olduğu o masalsı bahçelerdeki gibi, mercan kümelerini andıran yabanmersini salkımları sarkıyordu; bütün süslerinden soyunmuş olan bazı başka ağaçlar, kendi döktükleri parlak kırmızı yaprak kümeciklerinin ortasında duruyor, yaprakların yavaş yavaş çürüyüşünü seyrediyorlardı; bazıları ise daha yaprak dökmemişlerdi, ama çatlamış, kurumuştu yapraklar, yanmış gibiydiler; bazı ağaçların gövdelerinin çevresinde, o yıl verdikleri elmalar, kırmızı tepecikler halinde yığılmıştı; kimi ağaçlar ise (yaprak dökmeyen bayağıtlerdi bunlar), doğa, en uzun hayatı ince narin gözdelerine bağışlamadığını bunlara anlatmış gibi, sert ve somurtkan, dimdik duruyorlardı. Bunların daha koyu renkli dalları arasında güneş ışınları kırmızımtırak sarı yollar çiziyor; kızıl ışık, gizlendiği esmer dalları, kendi parlaklığını daha belirgin göstermek için kullanıyor, ölen günün pırıltısını buradan destekliyordu.

Bir an sonra aydınlık söndü. Güneş, tepelerin uzun, karanlık çizgilerinin ve birbiri ardınca duvarlar, surlar gibi yığılarak semavî bir şehir meydana getiren bulutların ötesinde kaybol du; bütün ışık çekildi; ışıldayan kilise soğudu, karardı: dere gülümsemeyi unuttu: kuşlar sustu; kışın kasveti her yeri kap ladı.

Akşam rüzgârı da çıktı; ince dallar onun iniltili musikisiyle bir ölüm dansı oynarken çatırdayıp hışırdadılar. Kuruyan yaprakların sessizliği bozuldu, soğuk rüzgârın önünde korunacak bir yer arayarak oraya buraya koşuştular; ırgat atları çözdü, başı öne eğik, atlarının yanı sıra hızlı adımlarla evin yolunu tuttu; köy evlerinin pencerelerinden ışıklar kararan tarlalara bakmaya, göz kırpmaya başladı.

O zaman köyün demirci ocağı bütün parlak önemiyle ortaya çıktı. Hırslı körükler «Har, har!» diye kükrediler duru ateşe karşı, ve ateş de kükreyerk cevap verdi onlara, çekiç örsün üstünde neşeyle çınlarken pırıl pırıl kıvılcımlar da sevinçli bir hora tutturdular. Onlarla yarışa giren kıpkızıl demir de pırıldadı ve alev alev mücevherlerini ortalığa saçtı. Güçlü kuvvetli demirciyle adamları öyle darbeler indiriyorlardı ki kasvetli gece bile neşeleniyor, kapı ve pencerelerden ocağı seyreden on, on beş aylağın arkasından içeriyi seyrederken karanlık yüzü aydınlanıyordu. Dükkânın önündeki aylaklara gelince, bunlar da ocaktan büyülenmiş gibi orada duruyor, arasıra arkalarındaki karanlığa bir göz attıktan sonra dirseklerini pervaza daha bir rahatça yerleştiriyor, içeriye biraz daha eğiliyor, gitmeye niyetli görünmüyorlardı. Ağustosböcekleri gibi, alev alev yanan ateşin çevresinde kümelenmek için doğmuşlardı sanki.

Şu rüzgârın öfkesine bakın! daha demin bir iç çekiş gibi gelirken şimdi coşarak yanaşmıştı bir sevinç yanan ocağa, yan kapıyı çarpıyor, insan sözü dinledikleri için körükleri azarlamak istercesine, bacada homurdanıyordu. Bütün gürültüsüne karşın, ne kadar da palavracı bir kabadayıydı üstelik; çünkü körüğe bütün yapabildiği, sevinçli kükreyişini artırmak, böylece de ateşin daha harlı yanmasını, kıvılcımların daha neşeli hora tepmesini sağlamaktı: sonunda kıvılcımlar öyle çılgınca dön-

meye başladılar ki, bu aksi rüzgâr dayanamadı onları seyretmeye, uluyarak uzaklaştı. Yalnız, gitmeden önce birahanenin eski tabelasını iyice bir tartakladı, öyle ki Mavi Ejder bundan böyle büsbütün şahlandı, ve nitekim, daha Noel gelmeden önce çılgın çerçevesinden uçup gitti.

Öç almak için zavallı kuru yaprakları seçmek saygıdeğer bir rüzgâra yakışmazdı, ama bu rüzgâr öfkeli Ejder'den de hırsını alamamışken koca bir yaprak yığınına rastlayınca hepsini önüne katıp kovaladı. Zavallı yapraklar, kimi oraya kimi buraya, birbirlerinin üstünden yuvarlanarak, kendi çevrelerinde fırıl fırıl dönerek, havalara zıplayarak, şaşkınlıklarından türlü olmadık numara yaparak dağıldılar. Ama bu da yetmedi rüzgârın kötü niyetli öfkesini geçirmeye; yaprakları dağıtmakla yetinmedi, onları küçük gruplara ayırıp araba tekerlekçisinin atölyesine, bahçedeki payandaların, kerestelerin arasına kovaladı, talaşları havalara kaldırıp, yerlerde yaprak aradı, ve rastlayınca birkaçına, aman, önüne katıp bir kovalayış kovaladı ki!

O böyle yapınca korkmuş yapraklar da daha hızlı kaçtılar, baş döndürücü bir yarış başladı; çünkü kimsenin ayak basmadığı çıkmazlara giriyorlar, rüzgâr da keyfince döne döne geliyordu arkalarından; evlerin saçaklarına tırmanıyor, yarasalar gibi tınazlara tutunuyorlardı; açık pencerelerden içeri dalıyor, hendeklerin yanında alçaktan uçuyorlardı; sözün kısası, sığınabilecekleri her yere kaçıştılar. Ama becerdikleri en garip iş, Mr. Pecksniff'in sokak kapısının birdenbire açılmasından yararlanıp çılgın gibi koridoruna dalmalarıydı; hemen arkalarından gelen rüzgâr arka kapıyı da açık bulunca, kendini tutamayıp Miss Pecksniff'in elindeki mumu söndürdükten başka, o sıra içeri girmekte olan Mr. Pecksniff'in burnuna ön kapıyı öyle şiddetle çarptı ki, adamcağız o an sırtüstü serildi merdivenlere. Böyle basit numaralardan artık bıkan yaramaz rüzgâr sevinçle uzaklaştı, düzü tepeyi, dağı bayırı uğultularla aşıp denize vardı ve orada kendisi gibi yollara düşmüş başka rüzgârlarla karşılaşıp, gecesini gece etti.

Bu sırada Mr. Pecksniff, kafasını en alt basamağın keskin kenarına çarptığı için gözlerinin önünde yıldızlar uçuşarak, sa-

kin sakin kendi evinin kapısına bakarak yatıyordu. Ve sanki kapı, genellikle sokak kapılarının sahip olmadığı çeşitten bir esinlendirici güce sahipti; çünkü oldukça uzun bir zaman yattı orada, bir yerini acıtıp acıtmadığını bile düşünemedi. Miss Pecksniff anahtar deliğinden, henüz buluğ çağına ermemiş bir rüzgârdan gelebilecek tiz bir sesle «kim o?» diye bağırdığı zaman da hiç cevap vermedi. Miss Pecksniff kapıyı yeniden açtı, elini mumun alevine siper ederek bakındı, babasının yanına yöresine baktı, üstünden baktı, yani kendisinden başka her yere baktı. Bütün bu süre içinde Mr. Pecksniff gene bir şey söylemedi ve bulunduğu yerden kaldırılmak istediğini ima edecek hiçbir harekette bulunmadı.

«Sizi görüyorum,» diye haykırdı Miss Pecksniff, kapıyı çalan o ideal şakacıya. «Belanızı bulacaksınız.»

Mr. Pecksniff, herhalde belasını zaten bulduğu için olacak, gene bir şey söylemedi.

«Şimdi köşeyi dönüyorsunuz,» diye seslendi Miss Pecksniff. Atmıştı ama, biraz da tutturmuş sayılırdı; çünkü Mr. Pecksniff, az önce kafasında çaktığını söylediğimiz mumları hızla söndürmekteydi ve sokak kapısındaki pirinç tokmakların sayısını dört, beş yüzden (bunlar az önce gözlerinin önünde hiç alışılmadık bir biçimde zıplıyorlardı kendiliklerinden) bir iki düzineye indirmişti ve işte bu açıdan bakıldığında köşeyi dönmek üzere olduğu söylenebilirdi.

Kesin bir ifadeyle hapishaneye ve bekçiye, kazığa ve darağacına dair birtakım uyarılarda bulunduktan sonra Miss Pecksniff kapıyı kapamak üzereydi ki Mr. Pecksniff (hâlâ merdivenin dibindeydi) bir dirseğine dayanıp doğrularak hapşırdı.

«Bu ses!» diye haykırdı Miss Pecksniff. «Babacığım!»

Bu ünlem üzerine oturma odasından bir başka Miss Pecksniff fırladı; iki Miss Pecksniff, birtakım anlaşılmaz laflar ederek, Mr. Pecksniff'i kaldırıp oturttular.

«Baba!» diye bağırıyorlardı beraberce. «Baba! Konuş, baba! Öyle bakma, baba!»

Ama özellikle böyle durumlarda insanoğlu görünüşünü denetleyemediği için, Mr. Pecksniff'in de ağzı ve gözleri açık, alt çenesi sarkıktı, oyuncak bir fındık kıracağı gibi; şapkası düş-

müştü, yüzü soluk, saçı dimdik, ceketi çamurluydu ve dolayısıyla o kadar acıklıydı ki manzarası, her iki Miss Pecksniff de feryat etmekten alakoyamadılar kendilerini.

«Yeter,» dedi Mr. Pecksniff. «Şimdi daha iyiyim.»

«Ayıldı!» diye haykırdı küçük Miss Pecksniff.

«Konuştu!» diye haykırdı büyüğü.

Bu sevinç sözlerinden sonra Mr. Pecksniff'i iki yanağından birden öpüp eve götürdüler. Birazdan küçük Miss Pecksniff dışarı koşup şapkasını, paketini, şemsiyesini, eldivenlerini ve başka ufak tefeğini toparladı; bu iş bitip, kapı da kapanınca, iki genç hanım arka odada Mr. Pecksniff'in yaralarına bakmaya koyuldular.

Yaraları çok ciddî değildi. Dizleri, dirsekleri berelenmiş, başının arkasında da frenologların hiç bilmediği yepyeni bir organ türemişti. Bu yara bereler dıştan bantlanıp sarıldıktan, ve Mr. Pecksniff içten konyakla takviye edildikten sonra, büyük Miss Pecksniff zaten hazır olan çayı bardaklara koymaya başladı. Bu sırada küçük Miss Pecksniff de mutfaktan bir tabak dumanı üstünde jambonlu yumurta getirip babasının önüne koymuş, gözleri çay masasıyla aynı hizada kalacak şekilde, alçak bir tabureye oturarak babasının ayakları dibine yerleşmişti.

Bu alçak gönüllü durumuna bakarak küçük Miss Pecksniff'in sözgelişi, çok küçük olduğu ve bacakları kısa geldiği için taburede oturduğu sanılmamalıdır. Miss Pecksniff'in taburede oturuşunun nedeni, sadeliği ve masumiyetiydi; sade ve masumdu çünkü, çok, pek çok. Miss Pecksniff taburede oturuyordu çünkü tam bir genç kızdı, kıpır kıpırdı, kedi yavrusu gibi canlıydı. Cilveli mi cilveli, aynı zamanda da, tabiî mi tabiîydi, küçük Miss Pecksniff, aklı dururdu insanın. Buydu büyük çekiciliği. Taptaze, hileden uzak, çocuksu bir neşeyle doluydu, küçük Miss Pecksniff, öyle ki saçına tarak takmaz, saçını kıvırmaz, örmezdi. Kırkılmış kuzu gibiydi saçı, kıvır kıvır, öyle kıvırcık ki en üst sıra tek bir lüle olmuştu. Endamı, balık eti sayılırdı ve bayağı bayağı kadınca; ama bazen — evet, bazen — bir çocuk önlüğü bile taktığı olurdu; ah, işte **o zaman** bir harika olurdu! Evet, gerçekten «taşkın bir şey»di (taşra gazetesinin şairler kö-

şesinde bir genç adamın vaktiyle kafiyeli olarak söylediği gibi), küçük Miss Pecksniff!

Mr. Pecksniff ahlakçı bir adamdı; ciddi bir adam, özü, sözü soylu bir adam; kızına Mercy adını takmıştı*. Mercy; Ah. küçük Miss Pecksniff gibi saf ruhlu bir insan için ne kadar güzel bir ad! Ablasının adı Charity idi. Bu da güzeldi işte! Mercy ile Charity! Akıllı uslu, yumuşak, karşısındakini suçlamayan ağırbaşlılığıyla Charity adı ne güzel uymuştu ona; küçük kız kardeşinin tam da karşıtıydı! Öyle güzel bir manzaraydı ki bu ikisi arasındaki karşıtlık; ikisi de birbirini seviyor, destekliyor, birbirine tapıyor ve yaslanıyor, öte yandan da denetliyor, frenliyor, sözün gelişi, sanki panzehir oluyordu ötekine! İki kız da, birbirlerine hayran olmakla birlikte, kendi başına, apayrı ilkelerle iş yapıyordu. Bu müessesedeki mallar hoşunuza gitmezse, bayım, şikâyetinizi Bana bildirin! Bütün bunların en güzel yanı da, iki tatlı yaratığın kendi erdemlerinden tamamıyla habersiz olmasıydı! Farkında bile değillerdi. Ne onlar, ne de Mr. Pecksniff. Tabiattı onları böyle gösteren; **onların** hiç payı yoktu bunda, iki Miss Pecksniff'in.

Mr. Pecksniff'in bir ahlakçı olduğu söylendi. Gerçekten de öyleydi. Mr. Pecksniff'den daha ahlakçı bir adam daha yoktu belki: Hele sohbetinde ve mektuplarında. Bir gün bir hayranı, kalbinde Fortunatus'un güzel duygular kesesini taşıdığını söylemişti. Bu bakımdan, peri masalındaki kız çocuğu gibiydi. Olur ya, belki gerçek pırlanta değildi ağzından dökülenler, ama en parlak camdan yapılmaydılar ve parıltıları bir harikaydı. Örnek bir insandı: Bir ahlak kitabı gibi erdemli kurallarla doluydu. Bazı kişiler, bir işaret levhasına benzetirlerdi onu, daima doğru yolu gösterip, kendisi oraya hiç gitmediği için: Ama düşmanlarıydı bunu söyleyenler; onun parlaklığından doğma gölgeler; bu kadar. Boynu bile ahlakîydi. Külliyetli miktardaydı zaten. Beyaz kravattan (düğümü hiç görünmezdi, çünkü arkadan bağlardı) gayet alçak bir çitin üstünden bakardınız ve işte oradaydı boynu, yakasının iki keskin yamacı arasında bir vadi, favorisiz

* *«Mercy», «Merhamet» demektir. Pecksniff'in öbür kızı Charity'nin adı da ahlaki: «Hayırseverlik» anlamına geliyor. (Çev.)*

ve sakin, yatardı önünüzde. Sanki, Mr. Pecksniff hesabına; «Bayanlar, baylar, hiç yalan dolan yok; asayiş berkemal; kutsal bir huzur içindeyim,» derdi; arkaya taralı olan, ya dimdik havada duran, ya da göz kapaklarıyla ortak manevra yaparak aşağı sarkan saçları da sanki aynı şeyi söylerdi. Şişman değilse de semiz olan vücudu da öyle. Yumuşak ve kavgan hali, tavrı da. Kısacası, sade siyah elbisesi, dul oluşu, zincirinden sarkan gözlüğü bile aynı amaca hizmet eder ve hep bir ağızdan; «İşte, ahlakçı Pecksniff!» diye bağırırlardı.

Kapısındaki pirinç levhada (Mr. Pecksniff'in olduğuna göre yalan söyleyemezdi bu levha), «PECKSNİFF, MİMAR» yazılıydı ve Mr. Pecksniff kartvizitlerinde buna bir de «VE YER ÖLÇME UZMANI» eklemişti. Bir, sadece bir anlamda, oldukça geniş çapta bir yer ölçme uzmanı olduğu söylenebilirdi; çünkü evinin penceresi geniş bir düzlüğe bakıyordu. Mimarî faaliyetleri üzerine de açık seçik bir şey bilinmezdi; yalnız, herhangi bir binanın ne planını ne de kendisini yapmadığı bilinirdi; gelgelelim, bu bilim dalındaki bilgisinin dehşetli derin olduğu genellikle kabul edilirdi.

Mr. Pecksniff'in meslekî çalışmaları hemen sadece özel öğrenci kabul etmekten ibaretti; daha ciddî işleri arasında bir değişiklik ve bir dinlenme amacıyla yaptığı, kira toplama işi, pek öyle mimarî bir faaliyet sayılamazdı çünkü. Dehası en çok ebeveyn ve velileri kafesleyip taksitleri cebe indirmeye yatkındı. Herhangi bir delikanlının taksidi ödenip, delikanlı da Mr. Pecksniff'in evine gelince, Mr. Pecksniff gencin matematiksel araçlarını ödünç alırdı (gümüş kaplama ya da başka türlü değeri olan pergel takımları gibi); bu andan itibaren kendini evden biri saymasını rica ederdi; ebeveynine ya da, onlar yoksa, velisine, pek çok iltifatta bulunurdu; evin ön tarafındaki geniş odaya salardı sonra da delikanlıyı; delikanlı burada birtakım masalar, cetveller, gayet sert bacaklı pergeller ve iki, bazen üç başka delikanlı arasında, üç beş yıl süreyle, usulünce, mümkün olan her görüş açısından Salisbury Katedrali'nin resimlerini çizerek, kendini geliştirirdi; şatolar, parlamento binaları, daha nice resmî binalar çizerdi havaya. Burada, Mr. Pecksniff'in gözetimi altında çizildiği kadar başka hiçbir yerde çizilmezdi her-

halde bu kadar çok sayıda muhteşem bina; ön odada inşa edilen kiliselerin yirmide biri — Miss Pecksniff'lerin birinden biri mihrapta mimarla evlenme durumunda olmak üzere — için Parlamento'dan fon çıkarılabilse, daha beş yüzyıl süreyle ülkede kilise ihtiyacı duyulmazdı.

«Şimdi taam etmiş bulunduğumuz şu dünya nimetleri bile,» dedi Mr. Pecksniff, yemeği bitirdikten sonra masayı gözden geçirerek, «krema, şeker, çay, kızarmış ekmek, jambon bile...»

Charity, alçak bir sesle; «Bir de yumurta,» diye hatırlattı.

«Ve yumurta,» dedi Mr. Pecksniff. «İşte bunlarda bile bir ahlak dersi var. Bakınız, nasıl önümüze gelip gidiyorlar. Zararsız sıvılar içince, istiska illetine uğruyoruz; coşturucu meşrubat içsek, sarhoş oluyoruz. Bunu düşünmek ne kadar huzur verici!»

«**Biz** sarhoş oluyoruz demeyin, babacığım,» dedi büyük Miss Pecksniff.

«Biz dediğim zaman, yavrucuğum,» diye cevap verdi babası, «genel olarak insanlığı kastediyorum; bireyler olarak değil, bir bütün olarak insan soyu. Ahlak kişisel bir şey değildir, kızım. Bu gibi şeyler bile,» dedi Mr. Pecksniff, sol elinin işaret parmağını başındaki kâğıt banda koyarak; «hafif bir kellikten başka bir şey olmasa bile, aslında hepimizin...» «solucan» diyecekti ama solucanların tepelerindeki saçla maruf olmadıklarını hatırlayınca vazgeçti; «etten kemikten yapılma olduğumuzu gösteriyor,» diyerek tamamladı.

«Ki,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, yeni bir ahlak dersi aranıp, kayda değer bir şey bulamadığı kısa bir sessizlikten sonra, «ki bunu düşünmek de insana çok huzur veriyor. Mercy, evladım, ateşi karıştırıp biraz yeni kömür at.»

Genç hanım babasının söylediğini yaptıktan sonra gene taburesine oturdu ve bir kolunu babasının dizine dayayarak taze yanağını da koluna yasladı. Miss Charity de sohbete hazırlanarak sandalyesini ateşe yaklaştırıp gözünü babasına dikti.

«Evet,» dedi Mr. Pecksniff. Bu kısa sessizlikte sessizce gülümseyerek başını ateşe doğru sallamıştı. «Amacıma ulaşmakta talihim gene yaver oldu. Yakında evimize yeni biri gelecek.»

«Genç biri mi, baba,» diye sordu Charity.

«Ee, evet, genç biri,» dedi Mr. Pecksniff. «Karşısına çıkan

bu güzel fırsatı kullanacak. Böylece en yüksek seviyede mimarî pratik eğitimiyle, böyle sıcak bir yuvada oturmanın ve (ne kadar mütevazi ve yetenekçe sınırlı olsalar da) ahlakî sorumluluklarının bilincinde olan kişilerin yanında bulunmanın avantajlarını birleştirmiş olacak.»

«Ah, babacığım!» diye haykırdı Mercy, şakacı bir tavırla parmağını sallayarak. «Reklam gibisin!»

«Yaramaz... yaramaz kanarya,» dedi Mr. Pecksniff. Kızına «kanarya» diye hitap etmesine ilişkin olarak, kızın güzel sesle uzak yakın bir ilintisi olduğu düşünülmemelidir. Mr. Pecksniff sesi hoş gelen herhangi bir kelimeyi gelişigüzel kullanmak alışkanlığına sahipti, kelime cümleyi toparlamaya yarıyorsa, anlamını pek fazla düşünmezdi. Bu işi öyle kendinden emin, öyle yukarıdan bir tavırla yapardı ki, konuşmasının parlaklığıyla en akıllı insanları sersemletir, ağızlarını açık bırakırdı.

Düşmanları, seslere ve kalıplara güvenin, Pecksniff'in kişiliğinin anahtarı olduğunu söylerlerdi.

«Yakışıklı mı, babacığım?» diye sordu küçük kız.

«Deli Merry!» dedi büyüğü; Merry, Mercy'nin aile arası şekliydi. «Taksit ne kadar, baba? sen onu söyle.»

«Aman Allahım, Cherry!» diye haykırdı Miss Mercy, dünyanın en karşı konulmaz kıkırdamasıyla ellerini havaya kaldırarak, «ne kadar ticarî düşünüyorsun! ah, seni yaramaz, düşünceli, sağduyulu kız seni!»

Bundan sonra Miss Pecksniff'lerin birbirlerini tokatlayıp, değişik mizaçlarını dile getiren bir şekilde birbirlerini kucaklamaları pek tatlı, Pastoral çağı hatırlatan bir manzaraydı.

«Yakışıklı,» dedi Mr. Pecksniff, yavaş yavaş ve açık seçik konuşarak; «oldukça yakışıklı. Taksidini hemen vereceğini sanmıyorum.»

Mizaçları ne kadar değişik olursa olsun, Charity de, Mercy de bu söz karşısında aynı tepkiyi gösterdiler; gözleri faltaşı gibi açıldı, bir an için her türlü ifade yüzlerinden silindi.

«Ama ne çıkar!» dedi Mr. Pecksniff, hâlâ ateşe gülümseyerek. «Bu dünyada her şey de para için yapılacak değil ya. Bir yanda saldıranlar, öbür yanda savunanlar olmak üzere iki kampa ayrılmadık ya hepimiz. İkisinin ortasında yürüyen birkaç ki-

şi daha var; zorda olanlara yardım eden; iki kampa da katılmayan. Hmmm!»

Bu insanseverlik kırıntılarında iki kız kardeşe güven veren bir şey vardı. Bakıştılar ve yüzleri yeniden aydınlandı.

«Ah, ah! Durmadan ilerisi için hesaplar, planlar yapmayalım,» dedi Mr. Pecksniff; gittikçe daha çok gülümsüyor ve ateşe aralarında özel bir şakalaşma konusu varmışçasına bakıyordu: «Bıktım böyle küçük hesaplardan. Madem ki içimizden iyilik yapmak, açıkyürekli olmak geliyor, biz de böyle davranalım. Sonunda kâr yerine zarar etsek bile. Ne dersin, Charity?»

Bu düşüncelere daldı dalalı ilk kez kızlarına bakıp ikisinin de gülümsediğini görünce Mr. Pecksniff onları bir an için öyle şakacı bir biçimde süzdü ki (ama şakacılığında da bir ermişlik havası vardı), küçük kız hemen babasının kucağına oturup güzel kollarını boynuna doladı, on kere, yirmi kere öptü onu. Bütün bu sevgi gösterisi süresinde ölçüsüz güldü; o kadar ki sağduyulu Charity bile katıldı bu neşeye.

«Hele hele,» dedi Mr. Pecksniff, küçük yavrusunu iterek, ve yeniden durgun yüzünü takınırken elleriyle saçlarını düzelterek. «Bu nasıl bir hafiflik böyle? Sebepsiz yere gülmemeye dikkat edelim, sonra bakarsınız ağlarız. Dünden beri evde ne haberler var? John Westlock gitmiştir artık, umarım!»

«Ne yazık ki gitmedi,» dedi Charity.

«Ama nasıl olur?» diye cevap verdi babası. «Süresi dün dolmuştu. Bavulunun yapıldığını da gördüm, sabahleyin, kapının önünde duruyordu.»

«Dün gece Ejder'de kaldı,» dedi genç kız, «Mr. Pinch de onunla yemek yedi. Akşamı birlikte geçirdiler ve Mr. Pinch çok geç geldi eve.»

«Bu sabah merdivende gördüm, baba,» dedi Mercy, her zamanki canlılığıyla: «Aman Allahım, korkunçtu hali! Suratı bir acayip renkte, gözleri haşlanmış yumurta gibiydi, başı da ağrıyordu, yani ağrıyor gibi görünüyordu, elbiseleri de kokuyordu, buram buram» — genç kız burada ürperdi — «sigara ve içki kokuyordu.»

«Bana kalırsa,» dedi Mr. Pecksniff, her zamanki yumuşaklığıyla — ama, işkenceye sızıldanmadan katlanan bir insan gi-

biydi bunları söylerken — «Bana kalırsa Mr. Pinch, uzun zaman yanımda kaldıktan sonra ayrılırken duygularımı rencide etmek isteyen bir insandan başka birini kendisine dost olarak seçebilirdi. Mr. Pinch'in böyle yapmakla nezaket gösterdiğini söyleyemeyeceğim. Mr. Pinch'in böyle yapmakla doğru davrandığını söyleyemeyeceğim. Hatta daha da ileri giderek, diyeceğim ki, Mr. Pinch'in böyle yapmakla nankörlük etmediğini de söyleyemeyeceğim.»

«Ama zaten ne beklenir Mr. Pinch'den?» dedi Charity. Adını öyle sert ve küçümseyici bir tavırla söylüyordu ki, bu adı o beyin baldırına damgalamak istediği akla gelebilirdi.

«Evet, evet,» diye cevap verdi babası, elini yavaşça havaya kaldırarak: «Mr. Pinch'den ne beklenir demek kolay, ama Mr. Pinch de bir insan, yavrucuğum; Mr. Pinch de bu koca insanlık toplamında bir madde, sevgilim; hakkımız, ödevimizdir, Mr. Pinch'den bazı üstün insani nitelikleri geliştirmesini beklemek; bizim alçak gönüllü izzetinefsimiz bu üstün niteliklere sahip olmamızdan ileri gelmiyor mu? Hayır,» diye devam etti Mr. Pecksniff. «Hayır! Mr. Pinch'den ne beklenir demememeliyiz; yaşayan her insandan bir şey beklenir (en aşağılık insandan bile; Mr. Pinch de, herhalde, böyle bir insan olamaz); ama Mr. Pinch beni hayal kırıklığına uğrattı; beni rencide etti; birazcık gözümden düştü bu yüzden, ama insan tabiatı, asla. Hayır, asla!»

«İşte!» dedi Miss Charity, sokak kapısı hafifçe vurulunca, parmağını kaldırarak. «İşte geldi! Bu sözlerimi bir yere yazın. Muhakkak John Westlock'la birliktedir şimdi, bavulunu almaya gelmiştir. Posta arabasına bavulu götürmesine yardım edecek. Bir yere yazın bu sözümü, bakın nedir niyeti!»

Daha o konuşurken, bavulun evden öteye götürüldüğü müşahede ediliyordu, ama, soru cevap niteliğinde birkaç mırıltıdan sonra bavul yere kondu ve birisi oda kapısını tıklattı.

«Girin!» diye seslendi Mr. Pecksniff, haşin değil; sadece erdemli. «Girin!»

Son derece miyop, zamanından önce saçı seyrelmiş, biçimsiz, şaşkın tavırlı bir adam bu izne uydu; Mr. Pecksniff'in yüzü ateşe, sırtı kendisine dönük olarak oturduğunu görünce, bir eli kapıda, duraladı. Yakışıklı filan değildi hiç; ucuz terzi elinden

çıkma tütün renkli elbisesi giyile giyile küçülmüş, bin bir türlü garip bir biçime girmişti; ama giyinişi, eğik tuttuğu omuzları ile başını gülünç bir şekile ileri uzatarak konuşmasıyla büsbütün sakarlaşan hali tavrına rağmen, hiç de kötü bir insana benzemiyordu (Mr. Pecksniff öyle derse iş değişirdi tabii). Herhalde otuz yaşlarındaydı, ama on altıyla altmış arasında herhangi bir yaşta olabilirdi; hiç yaşlanmayan, ama en genç oldukları zaman en yaşlı görünen, ve gençliklerini de pek çabuk kaybeden şu garip yaratıklardan biriydi.

Kapının tokmağını bırakmadan gözlerini Mr. Pecksniff'e, sonra Mercy'e, Mercy'den Charity'ye, Charity'den Mr. Pecksniff'e çevirdi birkaç kere; ama genç hanımlar da babaları gibi ateşe daldıkları ve üçü de ona aldırış etmediği için lafa kendi başlamak zorunda kaldı.

«Kusura bakmayın, Mr. Pecksniff; rahatınızı bozduğum için kusura bakmayın; yalnız...»

«Rahatımızı bozmadınız, Mr. Pinch,» dedi Mr. Pecksniff, pek tatlı bir sesle, ama başını çevirmeden. «Lütfen oturun, Mr. Pinch. Ve lütfen kapıyı kapatın, Mr. Pinch.»

«Tabii, efendim,» dedi Pinch, ama kapıyı kapayacağı yerde büsbütün açtı ve biraz sinirli bir şekilde dışarıda duran birine işaretler yaptı. «Mr. Westlock, efendim, eve döndüğünüzü duyunca...»

«Mr. Pinch, Mr. Pinch!» dedi Pecksniff, koltuğuyla birlikte dönerek ve derin bir kederle Pinch'in yüzüne bakarak. «Sizden bunu beklemezdim. Bunu hak etmemiştim!»

«Hayır, ama vallahi, bakın...»

«Ne kadar az söyleseniz, o kadar iyi olur, Mr. Pinch,» diye sözünü kesti öteki. «Şikâyet etmiyorum. Siz de kendinizi savunmayınız.»

«Hayır, ama bir dakika dinleyin,» diye haykırdı Pinch, büyük bir dürüstlükle, «ne olursunuz. Mr. Westlock ayrılırken arkasında düşman bırakmak istemiyor. Mr. Westlock'la aranızda küçük bir anlaşmazlık olmuştu geçen gün; birçok küçük anlaşmazlıklar olmuştu.»

«Küçük anlaşmazlıklar!» diye haykırdı Charity.

«Küçük anlaşmazlıklar!» diye yankıladı Mercy.

«Yavrularım!» dedi Mr. Pecksniff, aynı sakin tavırla elini kaldırarak; «Çocuklarım!» Vakur bir sessizlikten sonra Mr. Pinch'e, «Devam ediniz» dercesine bir baş işareti yaptı; ama Mr. Pinch ne diyeceğini şaşırmış, Miss Pecksniff'lere öyle çaresiz bir şekilde bakıyordu ki, yeni erginleşmiş yakışıklı bir genç kapıdan girip lafı almasa, konuşmaları belki de burada son bulacaktı.

«Haydi, haydi, Mr. Pecksniff,» dedi bu genç, gülümseyerek, «aramızda böyle bir anlaşmazlık kalmasın. Kavga ettiğimiz için üzgünüm, sizi kızdırdımsa özür dilerim. Ayrılırken beni kötü kişi bellemeyin.»

«Bu dünyada hiç kimseyi kötü kişi bellemem,» dedi Mr. Pecksniff yumuşak bir tonla.

«Demedim mi sana?» dedi Pinch, alçak sesle: «Biliyordum. Hep söyler.»

Westlock Pinch'e bir bakışla cevap verip birkaç adım ilerledi. «Öyleyse el sıkışalım.»

«I-ıh!» dedi Mr. Pecksniff, en sevimli tonuyla.

«El sıkışalım mı?»

«Hayır, John,» dedi Mr. Pecksniff, düpedüz semavî bir sükûnetle: «Hayır, seninle el sıkışamam, John. Seni bağışladım bile, daha sen beni kızdırmaya çalışırken ben seni bağışlamıştım. Ruhen kucaklıyorum seni, John. Böylesi el sıkışmaktan daha iyi.»

Eski öğretmeninden iyice sıtkı sıyrılan delikanlı Pinch'e döndü: «Ne demiştim sana, Pinch?»

Zavallı Pinch, bu işin başından beri gözünü kendisine dikmiş olan Pecksniff'e baktı şaşkın şaşkın, sonra yeniden tavana baktı ve cevap vermedi. «Bağışlamanıza gelince, Mr. Pecksniff,» dedi delikanlı. «Bu durumda istemem öyle şey. Affedilmek istemiyorum.»

«İstemiyorsun demek, John?» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, gülümseyerek. «Ama affedilmelisin. Senin elinde değil ki. Bağışlamak yüksek bir niteliktir; yüce bir erdemdir; **senin** dedenetleyemeyeceğin, etkileyemeyeceğin kadar yüksektir, John. Seni bağışlıyorum. Bana yaptığın haksızlıkları hatırlamaya beni zorlayamazsın, John.»

«Haksızlık mı?» diye haykırdı öteki, yaşının bütün öfkeli-

liği ve ateşliliğiyle. «Lafa bak, lafa! Haksızlıkmış. Ben haksızlık yapmışım! Benden yalan dolan sızdırdığı beş yüz paundu hatırlamak istemiyor; yedi paund etmez yemek ve yatak karşılığında aldığı yetmiş paundu da hatırlamak işine gelmiyor! Zavallı haksızlık kurbanı!»

«Para, John,» dedi Mr. Pecksniff; «bütün kötülüklerin kaynağıdır. Sende kötü meyvelerini vermeye başlamış olduğunu esefle müşahede ediyorum. Ama paranın varlığını hatırlamayacağım. Hatta bu gece seni buraya getiren o düşüncesiz insanın davranışını bile hatırlamayacağım» — sözün burasında, dünyayla kavgası olmayan rahat bir kişi gibi konuşuyordu ama, sözlerindeki vurgu, «o rezil şimdi karşımda duruyor» demek istediğini açıkça ortaya koyuyordu — «o düşüncesiz insan ki ona yardım etmek için kanını dökebilecek bir kimsenin rahatını ve huzurunu bozabilmek için (ama şükürler olsun ki, boşuna) seni buraya getirdi.»

Bunları söylerken Mr. Pecksniff'in sesi titredi ve aynı anda kızlarının hıçkırıkları işitildi. Sesler uçuştu ayrıca havada, sanki biri «Hayvan!» öbürü de «Kalpsiz!» diye bağırmış gibi.

«Âlicenaplık,» dedi Mr. Pecksniff; «eksiksiz ve saf âlicenaplık, yaralı bir kalple de bağdaşabilir. Kim bilir, belki de yürek yaralı olunca, erdem daha büyük olur. Kalbim bu insanın nankörlüğü yüzünden ta içine kadar burkulmuş ve keder doluyken; gene de onu bağışladığımı söyleyebildiğim için sevinç ve kıvanç duyuyorum. Hayır! Rica ederim,» dedi Mr. Pecksniff, elini kaldırarak, Pinch ağzını açacak gibi olunca; «o kimsenin bir şey söylememesini rica ediyorum; ağzını açmamakla beni pek memnun eder; şimdilik. Buna şimdi dayanıp dayanamayacağımı bilmiyorum. Çok kısa bir zaman sonra yeterince kuvvet toplayabileceğime inanıyorum, o zaman sanki bu olaylar hiç olmamış gibi kendisiyle konuşabilirim. Ama,» dedi Mr. Pecksniff, yeniden şömineye dönerek ve elini kapıya doğru sallayarak; «şimdi değil.»

«Hıh!» dedi John Westlock, bu kelimenin taşıyabileceği bütün öfkeyi tek heceye sığdırmaya çalışarak. «İyi akşamlar, hanımlar. Haydi, Pinch, düşünmeye değmez. Ben haklıydım, sen de yanıldın. Önemi yok; bir dahaki sefere aklın başına gelir.»

Bunları söyleyerek üzgün arkadaşının omzuna vurdu, topuğunun üstünde döndü, dışarı çıktı; zavallı Mr. Pinch de, yüzünde derin bir üzüntü ve can sıkıntısı ifadesiyle odada kararsızca daha birkaç saniye oyalandıktan sonra onun arkasından çıktı. İkisi birden bavulu sırtladılar, posta arabasını karşılamaya yollandılar.

Bu araba her gece sokağın köşesine yakın bir yerden hızla geçerdi; oraya yöneldiler. Bir süre sessizce yürüdüler, derken Westlock bir kahkaha attı, az sonra bunu bir kahkaha, derken bir kahkaha daha izledi. Arkadaşından hâlâ ses seda çıkmıyordu.

«Sana bir şey söyleyim mi, Pinch?» dedi birdenbire, uzunca bir sessizlikten sonra. «Hiç şeytanlık yok sende. Ama hiç yok! Hiç.»

«Vallahi!» dedi Pinch, içini çekerek, «ne deyim, bilmiyorum ki. Olmaması, iyi bir şey. Madem yok, demek iyi ki yok.»

«İyi ki yok olur mu?» dedi arkadaşı, sertçe. «Çok kötü olmaması.»

«Gene de,» diye devam etti Pinch; kendi düşüncelerine daldığı için arkadaşının son söylediğini işitmemişti; «bende epeyce şeytanlık olmalı, yoksa Pecksniff'in huzurunu kaçıramazdım böyle. Onu böyle üzmek istemezdim — gülme, ne olur — bir çuval altın verseler gene istemezdim. Ne kadar üzüldü!»

«Üzülür mü o?» dedi öbürü.

«Canım, görmedin mi, neredeyse ağlayacaktı,» dedi Pinch. «Bir insanın bu derece üzüldüğünü görüp, buna sebep olanın da kendin olduğunu bilince, nasıl sıkılmazsın, John? Duymadın mı, benim için kanını bile dökebilirmiş?»

«İhtiyacın var mı senin için kan dökülmesine?» dedi arkadaşı, enikonu sinirlenerek. «İhtiyacın olan bir şey döktü mü hiç senin için? Doğru dürüst bir iş, bir bilgi, bir cep harçlığı döküyor mu hiç? Patatesle zerzavat arasında bir lokma da kuzu budu döktüğü oluyor mu hiç?»

Pinch gene içini çekti. «Ben galiba çok oburum,» dedi. «Oburluğumu kendimden gizleyemem ya. Bunu sen de biliyorsun, John.»

«Sen mi obursun?» dedi arkadaşı, artan bir öfkeyle. «Nereden biliyorsun obur olduğunu?»

Bu soru iyi oturmuş olmalıydı, çünkü Mr. Pinch pek hafif bir sesle mırıldanarak, bu konuda ciddî kuşkuları olduğunu ve obur olduğunu sandığını tekrarladı sadece.

«Üstelik, ister obur olayım, ister olmayayım,» diye ekledi; «onun beni nankör sanmasıyla hiç ilgisi yok bunun. John, bence bu dünyada nankörlükten daha kötü bir günah yok; beni nankör sanması, nankörlükle suçlaması, perişan ediyor, çok üzüyor beni.»

«O bunu bilmiyor mu sanıyorsun?» dedi öteki, küçümseyerek. «Bana bak, Pinch, sana bir şey söylemeden önce, ona ne sebeplerden dolayı teşekkür borçlu olduğunu bir düşün, olur mu? El değiştirelim, bavul ağır. Tamam, şimdi düşün bakalım.»

«Bir kere,» dedi Pinch, «istediğinden çok az bir paraya beni öğrenci olarak kabul etti.»

«Evet,» dedi arkadaşı; bu cömertlik örneği karşısında hiç duygulanmamıştı. «Başka ne var?»

«Başka ne olsun!» diye haykırdı Pinch, derdini anlatabilmekten umudu kesmiş gibi, «başka her şey var. Büyükannem beni böyle mükemmel bir insanın yanına verdiği için yüreği rahat öldü. Evinde büyüdüm, her işini bana danışır, yardımcısıyım onun, aylık da veriyor; işleri düzelince, benim durumum da düzelecek. Başka bütün bunlar ve daha birçok şeyler var. Her şeyin başında düşünülecek bir şey daha var, John, ve kimse bunu benden iyi bilemez; çok daha basit, adi işler için yaratılmışım ben, onun işinde yeterince yararlı olamıyorum, yeteneğim yok; zaten kimsenin işine yaramayan ufak tefek işlerden başka bir şey beceremiyorum.»

Bütün bunları öyle içtenlikle, öyle duygulu bir şeklide söylüyordu ki arkadaşı hemen tavrını değiştirdi. Sokağın başına varmışlardı bu sıra. Pinch'e de oturmasını işaret ederek bavulun üstüne çökerken elini arkadaşının omzuna koydu.

«Tom Pinch,» dedi, «dünyanın en iyi insanlarından birisin sen.»

«Ne gezer,» dedi Tom. «Pecksniff'i benim kadar iyi tanısaydın, böyle bir şeyi asıl onun için söylerdin ve doğru söylemiş olurdun.»

«Sen ne istersen onu söylerim,» dedi öteki, «madem istemiyorsun, hiç aleyhinde bulunmam.»

«Ama onun için değil, benim için yapıyorsun bunu,» dedi Pinch, başını ciddiyetle iki yana sallayarak.

«Kimin için olursa olsun, Tom, yeter ki sen memnun ol. Ah, ah! Ne yaman adamdır o! Zavallı büyükannenin bütün biriktirdiklerini cebe indiren o değildi tabii... Büyükannen kâhyalık ederdi, değil mi?»

«Evet,» dedi Mr. Pinch, iri dizlerinden birini ovarak ve başını sallayarak; «bir konakta kâhyaydı.»

«Dişinden tırnağından artırdıklarını cebe indiren o değildi tabii; senin gelecekteki mutluluğun ve yükselmen fikriyle kadıncağızın gözlerini kamaştıran; oysa bütün bunların olamayacağını çok iyi biliyordu ve zaten ondan iyi kimse bilemezdi! Büyükannenin sana sevgisini, seni eğitmek, hiç değilse senin ileride bir efendi gibi yaşamanı sağlamak isteğini sömüren o değildi. Hiç öyle şey yapar mı o, Tom?»

«Hayır,» dedi Tom, arkadaşına ne demek istediğini pek anlamazmış gibi bakarak; «tabii yapmaz.»

«İşte ben de onun için böyle şeyler yapmadığını söylüyorum zaten,» dedi delikanlı. «İstediği fiyatın yarısına razı oldu, çünkü bu yarı fiyat büyükannenin verebileceği bütün paraydı ve onun istediğinden zaten fazlaydı; ama o böyle şeyler yapmaz, Tom! Seni burada yardımcı diye alıkoyması senin kendi işine yaramandan dolayı değil; onun iddialarına senin yüzde yüz imanın bütün kirli işlerde ona yardımcı olmuyor hiç; senin dürüstlüğün onun da dürüst görünmesini sağlamıyor hiç; senin bütün boş vakitlerinde buralarda eski kitaplar ve yabancı diller okuyarak gezinmen biliniyor, ta Salisbury'de söz konusu ediliyor ve hocan Pecksniff bu sayede bilgili ve çok önemli bir kimse olarak tanınıyor. Ama o senden hiç yararlanmıyor, değil mi, Tom, hiç öyle şey yapar mı o?»

«Yapmaz tabii,» dedi Tom, öncekinden daha da şaşkın bir yüzle. «Pecksniff benden nasıl yararlansın? Olacak şey değil!»

«Ben de bunun gülünç olduğunu söylüyorum ya,» dedi öteki. «Akla getirmek bile abes.»

«İnsan deli olmalı,» dedi Tom.

«Delilik!» dedi Westlock. «Şüphesiz, delilik. Kilise orgunu çalan ve yaz akşamları karanlıkta org çalışan gönüllünün Mr. Pecksniff'in yanında çalışan genç olduğunu pazar günleri herkese yaymaktan fayda umanın Pecksniff olduğunu ancak aklını kaçırmış biri söyleyebilir. Senin yaptığın (ve tabiî onun sana öğretmiş olduğu) binlerce ufak tefek işle ilgili olarak kendi adının herkesin ağzında dolaşmasını sağlayanın Pecksniff gibi bir adam olduğunu söylemek için insan deli olmalı, değil mi, Tom? Buralarda onun reklamını herhangi bir profesyonel reklamcıdan daha ucuza ve daha etkili biçimde yaptığını bir deliden başka kim söyleyebilir, ha, Tam? Böyle şeyleri söyleyen kimse, onun sana zaman zaman içini döktüğünü, her şeyini anlattığını da inkâr etmeli; sana cömertçe, hatta müsrifçe harçlık verdiğini de inkâr etmeli; hatta büsbütün zıvanadan çıkıp, iyice çıldırıp demeli ki,» sözün burasında, söylediği her kelimeyle birlikte Tom'un göğsüne parmağıyla hafifçe vurmaya başladı: «Pecksniff seni kullanıyor, seni sömürüyor, çünkü sen kendine inanmaz, ama başka herkese inanırsın. En çok da, senin güvenini en az hak edene inanırsın. Tam çılgınlık olurdu bunları söylemek, Tom!»

Mr. Pinch, arkadaşının, bazen söylediği sözler, bazen de söyleyiş hızı ve tavrı karşısında şaşkına dönmüş olarak dinledi bütün bunları. Karşısındaki susunca, derin bir soluk aldı. Westlock'un yüzündeki ifadenin ne olduğuna, karanlıkta karar veremezmiş ve bu ifadeden asıl neyin söylenmek istendiğini bulup çıkarmak istermiş gibi dalgın ve düşünceli bakarak cevap vermek üzereyken, posta arabasının neşeli boru sesi işitildi ve konuşmaları böylece sona erdi; delikanlı bu işe pek sevinmiş görünerek sıçradı ve arkadaşıyla tokalaştı.

«İki elimizle birden, Tom. Londra'dan sana yazacağım.»

«Evet,» dedi Pinch. «Evet. Yaz lütfen. Güle güle. Güle güle. Bir türlü inanamıyorum gittiğine. Sanki dün geldiydin gibi geliyor. Güle güle, sevgili dostum!»

John Westlock da veda sözlerini aynı yürekten tavırla söyledikten sonra arabanın tepesindeki koltuğa sıçradı. Araba, lambaları pırıl pırıl yanarak ve borusuyla uzaklarda yankılar uyandırarak karanlık yolda ilerledi.

«Git bakalım,» dedi Pinch, arabaya hitap ederek; «senin canlı olduğuna inanmaktan kendimi alamıyorum. Belirli zamanlarda buraya gelip, arkadaşlarımı alıp götüren bir canavarsın sen. Bu gece galiba her zamankinden daha coşkun ve sevinçlisin; taşıdığınla ne kadar övünsen yeridir; çok iyi bir insan çünkü, çok da temiz bir insan; bildiğim bir tek kusuru var; biliyorum kötülüğünden değil, ama çok haksızlık ediyor Pecksniff'e!»

III. BÖLÜM

Bazı Başka İnsanlar Tanıtılıyor; Şartlar Geçen Bölümdeki Gibi.

Köy birahanesinin kapısında şikâyet eder bir şekilde savrulup gıcırdayan bir Ejderhadan daha önce de söz edilmişti. Solgun, kadim bir ejderhaydı bu; nice kışların yağmur, kar, tipi, dolu fırtınalarıyla rengi parlak maviyken soluk, ışıltısız bir griye dönmüştü. Ama işte orada sallanıyordu; canavarca bir ahmaklıkla art ayakları üzerinde dikiliyordu; geçen her ay gittikçe solup biçimsizleştiği için, levhanın bir yanından baktığınızda sanki yavaş yavaş eriyip levhanın öbür yanına çıkıyor gibiydi.

Terbiyeli ve saygılı bir Ejderhaydı ayrıca; ya da, daha gösterişli günlerinde bile öyle olmuştu; çünkü şaha kalkmış güçsüzlüğünün ortasında, ön ayaklarından birini burnuna yaklaştırmış, sanki «Siz bana aldırmayın... laf olsun diye,» diyordu; öteki eliyle de müşterileri kibar bir konukseverlikle buyur ediyordu. Zaten modern çağların bütün ejderhaları için, uygarlık ve incelikte büyük ilerlemeler yaptıkları söylenebilir. Artık kahvaltılarında her sabah, bekâr bayların rafadan yumurta istemesi gibi, güzel bir bakire istemiyorlar, tembel bekârlar ve gezgin evli adamlarla yetiniyorlar; hem de cinsi latife uzak duruyor,

ziyaretlerini engellemeye çalışıyorlar (özellikle cumartesi geceleri); oysa eski günlerde, bilindiği gibi, özel eğilimlerine hiç kulak asmadan musallat olurlardı genç hanımlara.

Bu evcilleşmiş hayvanlar üzerine söylediğimiz övücü sözlerle, ilk bakışta sanılabileceği gibi, konudan tamamen uzaklaşıp Doğa Bilimlerine dalmış olmuyoruz; çünkü bu sayfalar, Mr. Pecksniff'in oturduğu yöreye yerleşmiş bulunan ejderhayla ilgili şimdilik ve bu kibar hayvan da zaten halının üstünde olduğuna göre, bu konuda yapılacak acele bir iş yok.

Adını verdiği bu eğlence evinin en iyi yatak odasının iki penceresi önünde yıllar boyunca sallanmış, sarsılmış, gıcırdamıştı; ama bütün bu sallanma, sarsılma, gıcırdamaları boyunca, bundan önceki bölümde anlattığımız olaylardan sonraki akşamki gibi bir hareketlilik görmemişti bu eski evde; merdivenlerde böylesine bir koşuşmayı, ışıkların böyle yakılmasını, böyle fısıltıları, ıslak şöminede yeni tutuşturulmuş odunların böylesine hışırdayarak tütmesini, çarşafların havalandırılmasını, sıcak bakır kapların burun sızlatan kokusunu, böylesine bir ev işi patırtısını, bu gibi ev işleriyle uğraşmaya başladıklarından beri, ejderha, anka kuşu ya da boynuzlu at türünden hayvanların hiçbiri görmemiştir.

Yanlarında hizmetçi, uşak olmaksızın, posta atları koşulu paslı ve eski bir arabayla yolculuk eden, nereden gelip nereye gittiklerini hiç kimselerin bilmediği bir yaşlı beyle genç bir hanım ansızın Mavi Ejder Han'ında konaklayıvermişlerdi; yaşlı bey arabada birdenbire rahatsızlandığı için böyle yapmak zorunda kalmıştı, felaket kramplar, sancılar yokluyordu adamı, gene de, bütün acılarına karşın, doktor istemem diye bar bar bağırıyordu; genç bayanın yanındaki küçük ilaç kutusundan çıkarıp verdiklerinden başka ilaç istemem diye de tutturmuştu; yani, sözün kısası, zavallı hancı kadının korkudan aklını başına sıçratmak dışında hiçbir şey yapmak istemiyor, kendisine salık verilen her şeye inatla karşı çıkıyordu.

İyi yürekli hancı kadının yardım olsun diye yarım saatten az bir zaman içinde önüne döküp serdiği beş yüz kadar öneriden yalnız birini kabullendi. Bu da, yatması üzerineydi. Ejder-

hanın arkasındaki odada sürüp giden patırtı yatağının yapılıp odasının hazırlanması içindi zaten.

Çok hasta olduğu, çok acı çektiği belliydi; oysa demir gibi iradesi ve borazan gibi sesi olan güçlü kuvvetli, sağlıklı bir ihtiyardı. Gerçi arasıra ölür müyüm diye korkuyor, sancısı da hiç eksilmiyordu ama, dediği dedikti, lafını geri almaya yanaşmıyordu. Kimseyi çağırtmak istemiyordu. Kötüledikçe, inadı da artıyordu. Ona bakmak için bir adam, kadın ya da çocuk, kim olursa olsun, birini çağırırlarsa, evi derhal terk edecekti (böyle söylüyordu ordakilere), yola yaya çıkıp eşikte ölse bile.

Aslında köyde oturan doktor falan da yoktu zaten; aynı zamanda bakkallık eden yoksul bir eczacı vardı, hancı kadın da bu felaketin başlangıcında kimseye danışmadan onu çağırtmıştı. Tabiî, arandığına göre, evde olmaması gerekiyordu. Epey uzak bir yere gitmişti, geç dönecekti. Bunun üzerine, artık iyice telaşa kapılan hancı kadın haberciyi aynı hızla Mr. Pecksniff'e göndermişti. Çünkü Mr. Pecksniff sorumluluk yüklenebilecek bilgili bir adam olduğu gibi, sıkıntıda bir insanı rahatlatacak sözler söyleyebilen bir ahlakçıydı da. Konuğun ikinci çeşitten hizmete ihtiyacı olduğu her sözünden belliydi; yalnız, bu sözlerinden anlaşılan sıkıntısının manevî değil, bedenî olduğuydu.

Ama haberci bu ikinci gizli görevinen de aynı kötü haberle döndü; Mr. Pecksniff evde yoktu. Ama hastayı yatağına sokmayı onsuz da başardılar ve iki saat geçtikten sonra biraz düzeldi, sancıları seyrekleşti. Sonunda, hiç sancı kalmadı; ama çok yorulmuştu ,nekaheti de neredeyse hastalığı kadar ürküntü veriyordu.

Uyandığı bir sıra, çevresini büyük bir ihtiyatla süzdükten sonra, tuhaf bir gizlilik ve güvensizlik havasıyla yastıklarının arasından uzandı ve getirilip yanına konmasını istediği kalem kâğıdı alarak bir şeyler yazmaya başladı. İşte bu sırada genç bayanla Mavi Ejder'in sahibesi hasta odsındaki şöminenin karşısında yan yana oturuyorlardı.

Mavi Ejder'in sahibesi dış görünüşünde böyle bir han sahibesinin olması gerektiği gibiydi aynen: Geniş yapılı, etine dolgun, rahat, güzeldi; pembe beyaz, neşeli yüzü hem kilerinde güzel şeyler bulunduğunun, hem de bunların sağlıklı, iyi bir

etkisi olduğunun kanıtıydı. Duldu, ama matem kılığından çıkalı ve yeniden çiçek açalı epey olmuştu; şimdi bile çiçeği burnunda denebilirdi neredeyse. Gerçekten de, geniş eteklerinde güller, göğüslüğünde güller, başlığında güller, yanaklarında güller vardı; evet, dudaklarında da vardı, hem de, toplamaya değer güller. Kara gözü hâlâ parlak, saçları hâlâ kapkaraydı; hoştu, gamzeliydi, balıketiydi ve tıkızdı böğürtlen gibi; gerçi pek genç olduğu söylenemezdi ama, Hıristiyan dünyasında herhangi bir yargıç önünde, Mavi Ejder'in gülümser sahibesi kadar hoşlanmayacağınız pek çok genç bayan (Tanrı korusun hepsini) bulunduğuna yemin edebilirdiniz.

Bu güzel kadın ateşin karşısında otururken mülküyle kıvanç duyarak arasıra gözlerini odanın orasına burasına çeviriyordu; büyükçe bir odaydı bu, köylerde sık sık rastlanan çeşitten; tavanı basık, döşemesi çöküktü ve içerideki iki basamak öyle büyük bir incelikle gizlenmişti ki yabancılar genellikle, bütün uyarılara karşın, denize atlar gibi tepetaklak girerlerdi odadan içeri. İnsanın aklına olmadık çağrışımlar getiren süslü püslü, pırıl pırıl yatak odalarından değildi; donuk, solgun, uyuşuk bir odaydı, her eşya parçası insana buraya uyumak için geldiğini ve uyumak gerektiğini hatırlatırdı. En karanlık gecelerde bile Fransız cilasını insanlara unutturmayan modern yatak odalarının uyanık ateşi değildi bu odanın şöminesinde yanan ateş; eski maun İspanyol eşyaları, uyuklayan bir kedi ya da köpek gibi, arasıra ateşe göz kırpıyorlardı ama, işte hepsi o kadardı. Karyolanın, dolabın, hatta, daha ufak çapta da olsa, sandalyelerle masaların büyüklüğü, biçimi, çaresiz kıpırtısızlığı uyku veriyordu; bütün bu eşyalara belli ki inme inmişti ve hepsi de horlama eğilimindeydiler. Tembelliğinizden ötürü sizi ayıplayacak portreler yoktu duvarda; perdelerde, felaket derecede uyanık ve dayanılmaz derecede meraklı yusyuvarlak gözlü kuş motifleri de yoktu. Kalın donuk perdeler, pancurlar, yataktaki ağır çarşaflar, battaniyeler, uykuyu içeride, gündüzü ve uyanmayı da dışarıda tutmak üzere tasarlanmışlardı. Dolabın üstündeki doldurulmuş tilkide bile hiçbir canlılık kıvılcımı yoktu, çünkü camdan yapılma gözü düşmüştü ve durduğu yerde uyukluyordu.

Mavi Ejder'in sahibesinin dağınık dikkati bütün bu nesnelerin üzerinde, iki üç kere, kararsız bir şekilde dolaştı. Çok geçmeden terk etti bu nesneleri ve garip konuğun yattığı yatağı, gözlerini ateşten ayırmadan sessiz ve düşünceli oturan kıza döndü.

Çok gençti, on yediden fazla göstermiyordu; uysal ve çekingen tavırlıydı, ama kendini tutmakta ve duygularını denetlemekte kadınsal hayatın çok daha ileri bir dönemine gelmiş olanların çoğundan daha başarılıydı. Az önce, hasta adama bakarken belli etmişti bunu. Yaşına uygun olarak ufak tefekti; ama genç kızlığın bütün güzellikleriyle bezenmişti. Yüzünün solgunluğu herhalde biraz da az önceki üzüntüden ileri geliyordu. Gene aynı nedenle karışan koyu kumral saçları sere serpe sarkıyordu; ama bu başına buyrukluklarından ötürü hiçbir erkek görgü tanığı suçlayamazdı onları.

Kılığı bir hanımefendi kılığı, ama alabildiğine sadeydi; orada öyle kıpırtısız otururkenki hali ve tavrında, kişiliğinin de titizlikle gösterişsiz kılığına uygun olduğunu sezdiren tarif edilmez bir özellik vardı. Önce yatağa endişeyle bakarak oturmuştu; ama hastanın durgunlaştığını, yazısına daldığını görünce sandalyesini şimdiki gibi çevirmişti; biraz, hastanın seyredilmekten hoşlanmadığını içgüdüsüyle sezdiğinden, biraz da, o zamana kadar içinde tuttuğu duygulara boşalma imkânı sağlamak istediğinden böyle yapmıştı herhalde.

Mavi Ejder'in pembe beyaz sahibesi bütün bunları ve başka şeyleri, ancak bir kadının bir kadında gözlemleyebileceği şekilde görmüş ve kaydetmişti. Sonunda, yataktan işitilemeyecek kadar alçalttığı sesiyle sordu:

«Beyefendiyi daha önce de böyle görmüş müydünüz, küçük hanım? Bu nöbetlere alışık mıdır?»

«Daha önce de çok hasta görmüştüm, ama bu geceki kadar kötü durumda hiç görmedim.»

«Tanrıya şükürler olsun!» dedi Mavi Ejder'in sahibesi. «İyi ki reçetelerle ilaçlar yanınızdaymış, küçük hanımcığım.»

«Böyle acil durumlar için zaten onlar. Yanımıza almadan hiç yolculuğa çıkmayız.»

«Haa!» diye düşündü hancı, «demek ki yolculuğa çıkmak, hem de birlikte çıkmak gibi bir âdetimiz var.»

Bu düşüncenin yüzünden belli olmasını hiç istemediği için, genç kızla göz göze gelince, gayet dürüst bir hancı olarak, şaşırdı ve utandı.

«Beyefendi... büyükbabanız...» diye lafı toparladı, kısa bir sessizlikten sonra, «kimsenin yardımını istemediğine göre, sizi herhalde çok korkutuyordur, küçük hanımcığım.»

«Bu gece çok korktum. Benim... büyükbabam değildir.»

«Babanız, demeliydim,» dedi hancı, kaba bir yanlışlık yaptığını anlayarak.

«Babam da değil,» dedi genç kız. «Ne de,» diye ekledi, hancı kadının ne söyleyeceğini hemen tahmin edip hafifçe gülümseyerek; «ne de amcam. Akraba değiliz.»

«Ah, başıma gelenler!» dedi han sahibesi, şimdi büsbütün utanmıştı. «Nasıl oldu da böyle yanıldım? Beylerin hastalandıkları zaman olduklarından yaşlı göründüklerini anlamayacak ne vardı? Bir de size küçük hanım deyip duruyorum, hanımefendi!» Ama lafın burasına geldiği zaman genç kızın sol elinin üçüncü parmağına gözü kaydı ve gene lakırdıyı şaşırdı; yüzük falan yoktu orada.

«Akraba olmadığımızı söylediğim zaman,» dedi öbürü hafif bir sesle, ama hiç utanıp sıkılmadan, «hiçbir şekilde akraba olmadığımızı demek istedim. Evli de değiliz. Beni mi çağırdın, Martin?»

«Çağırmak mı?» dedi ihtiyar. Hemen başını kaldırıp yazdığı kâğıdı çabucak yorganın altına soktu. «Hayır.»

Kız yatağa doğru birkaç adım atmıştı, ama hemen durdu ve olduğu yerde kaldı.

«Hayır,» dedi ihtiyar, sinirli bir şekilde lafını vurgulayarak. «Ne diye soruyorsun? Çağırmış olsam bu sorunun gereği kalmazdı.»

«Herhalde dışarıdaki levhanın gıcırtısıyla, beyefendi,» dedi han sahibesi. Ama bunu söyledikten bir an sonra anladı ki böyle demekle yaşlı adamın sesi konusunda iltifat sayılamayacak bir laf etmişti.

«Ne olursa olsun, bayan,» diye cevap verdi adam; «ben de-

ğildim. Niye orada öyle duruyorsun. Mary, sanki vebalıymışım gibi? Ama hepsi benden korkuyor,» diye ekledi, çaresiz bir tavırla yastığına yaslanarak; «sen bile! Lanetliyim ben. Başka ne bekleyebilirim!»

«Ah, hayır, hayır, efendim. Ah, hiç öyle şey olur mu,» dedi iyi huylu hancı, kalkıp adama yaklaşarak. «Üzmeyin kendinizi. Bunlar hastalığın karabasanları.»

«Neymiş hastalığın karabasanları olan?» diye haykırdı. «Siz ne anlarsınız karabasandan? Kim söyledi size karabasanları? Gene eski hikâye! Karabasanmış!»

«Bakın işte gene başladınız!» dedi Mavi Ejder'in sahibesi, bozulmayan iyi niyetiyle. «Sıkmayın canınızı, bu adı söylemenin ne zararı var. Sağlığı yerinde insanların da karabasanları olur, hem de ne acayipleri.»

Bu sözler çok zararsız görünüyordu ama yolcunun güvensizliğine, ateşe dökülmüş benzin etkisi yaptı. Başını kaldırdı, başındaki siyah gecelik takkesiyle, ağarmış uzun saçlarıyla birlikte olduğundan beyaz görünen çökük yanaklarının büsbütün parlak gösterdiği kara gözlerini han sahibesine dikti.

«Ah! erken başladınız,» dedi, öyle alçaktı ki sesi sanki bu sözü kadına söylemiyor, düşünüyordu. «Ama hiç zaman geçirmiyorsunuz. Ödevinizi yapın ve ücretinizi kazanın. Evet, **sizin** müşteriniz kim?»

Han sahibesi büyük bir şaşkınlıkla adamın Mary dediği kıza baktı. Onun öne eğik yüzünden bir hayır çıkmayınca yeniden adama döndü. Önce onu deli sanmış, ister istemez irkilmişti. Ama tavrındaki durgunluk, yüzünün sert çizgilerinden, özellikle de büzülmüş ağzından belli olan kesin kararlılık onu bu fikrinden vazgeçirdi.

«Haydi,» diye devam etti adam; «söyleyin kim? Burada olduğuma göre kim olduğunu tahmin etmek benim için pek güç değil, biliyorsunuz.»

Genç kız: «Martin,» diye araya girdi ve elini adamın koluna koydu; «buraya geleli ne kadar kısa bir zaman geçtiğini, burada adımı bile bilmediklerini düşünsene.»

«Yoksa,» dedi adam; «sen...» Belli ki sırrını han sahibesine açıkladığından şüphelendiğini söylemek üzereydi; ama ya

kendisine nasıl şefkatle baktığını hatirladı, ya da yüzünde gördüğü ifadeden duygulandı ve yatağına daha rahat bir şekilde uzanarak sustu.

«İşte!» dedi Mrs. Lupin, çünkü buydu Mavi Ejder hanının sahibesinin adı. «Gördünüz mü, düzeldiniz, beyefendi. Bir an için burada sadece dostlarınız olduğunu unuttunuz.»

«Of!» diye haykırdı yaşlı adam, huzursuz kolunu yeniden yorganın üstüne çıkarıp inleyerek; «ne diye dostlardan söz ediyorsunuz bana? Kimin dost, kimin düşman olduğunu siz ya da herhangi biri öğretebilir mi bana?»

«Hiç değilse,» diye israr etti Mrs. Lupin, tatlılıkla; «bu genç hanımefendinin dostunuz olduğundan eminim.»

«Olmaması için sebep yok,» dedi yaşlı adam; umudu, güveni, büsbütün tükenmişe benziyordu. «Öyledir herhalde. Tanı bilir. İşte; bırakın da uyumaya çalışayım. Mumu olduğu yerde bırakın.»

Onlar yatağın yanından uzaklaşırken, o kadar zamandır uğraştığı kâğıdı çıkardı ve mumun alevine tutarak yaktı. Bu iş bitince ışığı söndürdü, derin derin içini çekerek yüzünü öbür yana çevirdi, yorganı başına çekerek kıpırdamadan uzandı.

Kâğıdın böylece yakılması, hem o zamana kadar yazı yazmak için harcadığı emekle tutarsız olduğu, hem de Ejder'de yangın çıkması tehlikesini doğurduğu için, Mrs. Lupin'i adamakıllı korkuttu. Ama hiçbir şaşkınlık, merak ya da korku belirtisi göstermeyen genç kız fısıldayarak ona teşekkür etti ve daha bir süre bu odada oturacağını söyledi; yalnız kalmaya alışık olduğunu, okuyarak vakit geçireceğini söyleyerek onunla birlikte nöbet tutmaması için rica etti.

Mrs. Lupin'de, cinsine vergi olan o büyük merak sermayesinden tam bir hisse vardı, başka zamanda böyle bir şeye onu kandırmak bayağı güç olabilirdi. Ama bütün bu esrarlı işler karşısında öyle şaşmış, aklı öyle karışmıştı ki hemen odadan çıktı ve dosdoğru merdiven altındaki küçük odasına çekilip doğal olmayan bir rahatlıkla koltuğuna oturdu. İşte tam bu buhran anında girişte bir ayak sesi işitildi ve Mr. Pecksniff barın yarım kapısı üzerinden içeriye, içerinin sıcacık mahremiyetine şirin şirin bakarak mırıldandı:

«İyi akşamlar, Mrs. Lupin!»

«Ah, şükürler olsun, efendim!» diye haykırarak ona doğru koştu han sahibesi. «Geldiğinize çok sevindim.»

«Ben de sevindim geldiğime,» dedi Mr. Pecksniff; «size bir yardımım dokunacaksa. Geldiğime çok sevindim. Nedir mesele, Mrs. Lupin?»

«Yolda hastalanan bir bey, yukarıda o kadar kötü durumda ki, efendim,» dedi han sahibesi gözyaşları içinde.

«Yolda hastalanan bir bey, yukarda çok kötü durumda demek,» diye tekrarladı Mr. Pecksniff. «Eveet, eveet!»

Şimdi, bu sözde kesinlikle orijinal denebilecek bir şey olduğu söylenemezdi; ayrıca, bu zamana kadar insanlığın gözünden gizli kalmış bir bilgelikle dolu olduğu ya da herhangi bir saklı teselli kaynağını açığa çıkardığı da iddia edilemezdi; ama Mr. Pecksniff'in tavrı o kadar tatlı, başını sallayışı öyle rahatlatıcıydı, ve kendi üstünlüğünü öyle dostça gösteriyordu ki, Mrs. Lupin yerine bir başkası da olsa, böyle bir adamın sesi ve varlığı yeterdi gevşemeye; sadece, «fiille özne şahıs ve sayı bakımından birbirlerine uygun olmalıdırlar, sevgili dostum,» ya da, «sekiz kere sekiz altmış dört eder, değerli arkadaşım,» demiş olsa bile, karşısındaki, insanlığı ve bilgeliği için derin bir şükran duyardı.

«Ya şimdi,» dedi Mr. Pecksniff, ateşin karşısında eldivenlerini çıkarıp ellerini ovuşturarak; o kadar âlicenap bir tavırla ovuşturuyordu ki ellerini, kendi eli değil, başkasının elini ovuşturuyor sanırdınız. «Ya şimdi nasıl?»

«Biraz düzeldi, epey rahatladı,» diye cevap verdi Mrs. Lupin.

«Biraz düzeldi, epey rahatladı, dedi Mr. Pecksniff. «Çok iyi! Çook iyi!»

İşte, gene, sözü söyleyen Mr. Pecksniff değil, Mrs. Lupin'di, ama Mr. Pecksniff söze sahip çıkmış, Mrs. Lupin'i bu sözle avutmuştu. Mrs. Lupin söylediği zaman bir şey değildi bu söz, Mr. Pecksniff söyleyince bütün bir kitap oluyordu. «Epey rahatladığını ben görüyorum, ve genel olarak ahlak benim ağzımdan epey rahatladığını belirtiyor,» diyordu sanki.

«Ama zihninde ciddî şeyler olmalı,» dedi han sahibesi, ba-

şını sallayarak, «çünkü çok acayip bir şekilde konuşuyor. Kafası hiç rahat değil. İyi yürekli birinin öğütlerine muhtaç.»

«Öyleyse,» dedi Mr. Pecksniff; «tam bana göre bir müşteri.» Ama bunu açık açık söylediği halde, tek kelime konuşmadı. Sadece başını salladı; kendini bile ayıplarcasına.

«Korkarım, efendim,» diye devam etti han sahibesi, çevrede lafını işitecek biri olmadığını görmek için önce çevresine bakınarak, sonra da başını yere eğerek. «Korkarım, efendim, vicdanı rahatsız çünkü akraba değil — hatta evli bile değil — genç bayanla...»

«Mrs. Lupin!» dedi Mr. Pecksniff, elini kaldırarak. Tavrında, bu yumuşak varlığın tavrında olabileceği kadar, sertliğe yaklaşır gibi bir şey vardı. «Bir kimse! Genç kimse?»

«Çok genç bir kimse,» dedi Mrs. Lupin, reverans yaparak ve kızararak; «— çok özür dilerim, efendim, ama bu gece çok koşuştum, ne dediğimi bilmiyorum — o da şimdi yanında.»

«O da şimdi yanında,» diye geveledi Mr. Pecksniff. Sırtını ısıtıyordu (az önce ellerini ısıttığı gibi) sanki bir dulun sırtı, bir öksüzün sırtı, ya da bir düşmanın sırtını ısıtırmış gibi. Yani bu kadar üstün olmayan bir adamın soğukta bırakmaya razı olacağı herhangi bir sırt gibi; «Ah, aman Allahım, aman Allahım!»

«Ama şunu da söylemeliyim ki ve bütün kalbimle söylüyorum ki,» dedi kadın içtenlikle; «görünüşü ve tavrında şüphe çeken hiçbir şey yok.»

«Şüpheniz, Mrs. Lupin,» dedi Mr. Pecksniff, «son derece tabiî.»

Bu sözle ilgili olarak şunları da bir kenara kaydedelim: Bu adamın düşmanları, yüzleri hiç kızarmadan, kötü olan her şey için tabiî dediğini, böylece de farkına varmadan kendi tabiatını açığa vurduğunu söylerler.

«Şüpheniz, Mrs. Lupin,» diye devam etti; «son derece tabiî, ve hiç şüphem yok ki doğru. Bu yolcularla görüşeceğim.»

Böyle diyerek paltosunu çıkardı, parmaklarını saçlarından geçirerek bir elini nazik bir hareketle yeleğinin içine soktu ve uysal bir tavırla hancının yol göstermesini istedi .

«Kapıyı vurayım mı?» diye sordu Mrs. Lupin odanın kapısına geldikleri zaman.

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff; «lütfen girin içeri.»

Parmaklarının ucuna basarak içeri girdiler; daha doğrusu hancı bu tedbiri aldı, çünkü Mr. Pecksniff her zaman böyle yürürdü. Yaşlı bey hâlâ uyuyordu, genç arkadaşı da hâlâ ateşin başında kitap okuyordu.

«Korkarım,» dedi Mr. Pecksniff, kapıda duraklayarak ve başını acıklı acıklı sallayarak: «Korkarım bu çok sinsi bir gösteri. Biliyor musunuz, Mrs. Lupin, bu çok sinsi bir görünüş!»

Fısıldayarak söylediği bu sözü bitirirken hancı kadının önüne düşüp yürüdü; aynı anda da, ayak seslerini işiten genç kız ayağa kalktı. Mr. Pecksniff elindeki kitaba baktı ve yeniden Mrs. Lupin'e fısıldadı; bu sefer, inanılır gibi değil ama, daha bile kederliydi tonu.

«Evet, bayan,» dedi; «temiz bir kitap. Böyle olacağından korkuyordum zaten. Çok çetrefil bir iş bu.»

«Kim bu bey?» diye sordu, erdemli kuşkularının kaynağı.

«Şşşt! siz hiç rahatsız olmayın, bayan,» dedi Mr. Pecksniff, han sahibesinin cevap vermesini önleyerek. «Bu genç...» — «kimse» kelimesi dilinin ucuna kadar gelince kendine rağmen duraladı ve yerine başka bir kelime buldu — «bu genç yabancı, Mrs. Lupin, kısaca cevap verdiğim için beni mazur görür: Bu kasabada oturan biriyim ben; hatta belki de, bunu hak etmemiş olsam bile, nüfuzlu bir kişi olduğum söylenebilir; ve beni buraya siz çağırdınız. Başka her yerde olduğu gibi, burada da, umarım, hasta ve dertlilerin duygudaşı olarak hazır bulunuyorum.»

Bu dehşetli sözleri söyledikten sonra Mr. Pecksniff yatağa yaklaştı ve gayet ciddî bir tavırla yatak örtüsünü birkaç kere okşadı. Sanki böyle yaparak hastanın rahatsızlığını daha açık seçik anlıyor gibiydi. Bundan sonra büyük bir koltuğa biraz düşünceli ve çok rahat bir şekilde gömülerek uyanmasını beklemeye koyuldu. Genç kızın Mrs. Lupin'e fısıldadığı itiraz pek önemli değildi herhalde, çünkü Mr. Pecksniff'e başka bir şey söylenmedi ve Mr. Pecksniff kimseye başka bir şey söylemedi.

Yataktaki adam yarım saat kadar hiç kıpırdamadı, sonra döndü ve tam uyanmadığı halde, uykusunun sonuna yaklaştığını belirten bir hal aldı. Yavaş yavaş örtüleri başından çek-

ti, Mr. Pecksniff'in oturduğu tarafa iyice döndü. Zamanla gözlerini açtı; bir süre, yeni uyanmış insanlarda görüldüğü üzere, ziyaretçisine bakarak, ama varlığının pek bilincine varamayarak tembel tembel yattı.

Bütün bu olaylarda kayda değer bir şey yoktu, ama nedense Mr. Pecksniff üzerindeki etkileri böyle olmadı. En olağanüstü tabiat olayları ancak bu kadar şaşkınlık yaratabilirdi? Koltuğun kollarını sımsıkı kavramıştı, gözlerinden şaşkınlık akıyordu, çenesi sarkmıştı, saçları tepesinde her zamankinden daha dik duruyordu; sonunda yaşlı adam yatağında doğrulup aynı duyguyla kendisine bakınca Pecksniff'in kuşkuları kesinlik kazandı, ve haykırdı:

«Martin Chuzzlewit'siniz siz!»

Şaşkınlığı o kadar içtendi ki, bunun da yapmacık bir şey olduğuna inanma eğiliminde olduğunu açıkça gösteren yaşlı adam bile doğruluğuna inandı.

«Martin Chuzzlewit'im ben,» dedi acı acı; «Martin Chuzzlewit çok memnun olurdu, buraya gelip uykusunu kaçıracağına gidip kendini assaydın. Yahu, bu herifi rüyamda gördüm ben!» dedi gene yatağa uzanıp başını öbür yana çevirerek; «baş ucumda oturduğunun farkında değilken!»

«Sevgili kuzenim...» dedi Mr. Pecksniff.

«Al işte! Ağzını açar açmaz!» diye bağırdı yaşlı adam, ak saçlı başını yastığın üstünde bir oraya bir buraya döndürüp ellerini havaya kaldırarak. «Daha ilk lafında akrabalığını öne sürüyor! Bilmez miyim böyle olacağını: Hepsi aynı şeyi yapar! Uzak, yakın, kan bağı, su bağı, hepsi aynı. Öf! Ne yalanlar dolanlar, ne hileler geliyor aklıma bu akrabalık lakırdısı açılır açılmaz!»

«Lütfen acele etmeyiniz,» dedi Pecksniff, en yüce bir şekilde duygudaş ve duygusuz bir tonla; çünkü bu zamana kadar şaşkınlığını yenmiş, erdemli kişiliğini yeniden bulmuştu. «Biliyorum, acele ettiğinize pişman olacaksınız.»

«Sen mi biliyorsun!» dedi Martin küçümseyerek.

«Evet ya,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff. «Öyle, Mr. Chuzzlewit, öyle; sanmayın ki size dalkavukluk ediyorum; bana bundan daha uzak bir davranış olamaz. Sizi bu kadar öfkelendiren

o çirkin kelimeyi de bir daha kullanmayacağımdan hiç şüpheniz olmasın, efendim. Niye tekrarlayım? Sizden ne istiyor, ne bekliyorum? Size verdiği mutluluktan dolayı kıskanılacak herhangi bir şeye sahip olduğunuzu sanmıyorum, Mr. Chuzzlewit.»

«Orası doğru,» diye mırıldandı ihtiyar.

«Bütün bunlar bir yana,» dedi Mr. Pecksniff, yarattığı etkiyi gözden kaçırmayarak; «çok iyi bilmelisiniz ki size kendimi beğendirmek ve gözünüze girmek isteseydim her şeyden önce akrabalık lafını ağzıma almamaya dikkat ederdim; huyunuzu biliyorum, bundan daha kötü bir tavsiye mektubu olamayacağını ne zamandır bilirim.»

Martin lafla cevap vermedi; ama, yalnız örtülerin altındaki bacaklarının hareketiyle de olsa, bu sözlere hak verdiğini, söyleyecek şey bulamadığını belli etti.

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff. Elleri yeleğinin içindeydi. Bir istek üzerine en kısa zamanda kalbini çıkarıp Martin Chuzzlewit'in incelemesine sunmaya hazır bir hali vardı. «Buraya bir yabancıya yardımcı olmak için geldim. Size herhangi bir hizmet sunmayacağım, çünkü böyle yaparsam benden şüpheleneceğinizi biliyorum. Ama siz şu yatakta yatarken, sizi bir yabancı gibi görüyorum ve size karşı, sizin durumunuzda herhangi bir yabancıya karşı duyacağımı umduğum ilgiden daha fazlasını duymuyorum. Bunun ötesinde sizinle hiç ilgim yok, Mr. Chuzzlewit, sizin de benimle olmadığı gibi.»

Bunları söyledikten sonra Mr. Pecksniff koltuğunda arkasına yaslandı; yüzü öyle saf bir dürüstlükle parlıyordu ki Mrs. Lupin, kilisedeki aziz resmi gibi boyalı camdan bir aylası olmadığına şaştı.

Uzun bir sessizlik oldu. Tedirginliği artan yaşlı adam birkaç kere kıpırdandı. Mrs. Lupin ve genç kız sessizce yatak örtüsüne bakıyorlardı. Mr. Pecksniff dalgın dalgın gözlüğüyle oynuyor, daha iyi düşünebilmek için gözlerini açmıyordu.

«Evet,» dedi sonunda, gözlerini birdenbire açıp yatağa bakarak. «Kusura bakmayın. Bir şey söylediniz sandım. Mrs. Lupin,» diye devam etti, yavaşça kalkarak; «artık size bir yardımım dokunabileceğini sanmıyorum. Beyefendi iyileşmiş, sizden iyi hastabakıcı da zaten bulunamaz. Efendim?»

Bu son sorunun nedeni, ihtiyarın, yüzünü öte yana çevirdiğinden beri ilk olarak yeniden Pecksniff'e doğru dönmesiydi.

«Gitmeden önce bana bir şey söylemek istiyorsanız, efendim, emir buyurun, oturayım,» diye devam etti, ikinci bir kısa sessizlikten sonra; «Ama konuşacaksanız da bir yabancıyla konuşur sayın kendinizi, kesinlikle bir yabancı sayın.»

Mr. Pecksniff, Martin Chuzzlewit'in kendisiyle konuşmak istediğini yaptığı bir hareketten anladıysa, bu, ancak, melodramlarda egemen olan bir ilke uyarınca olabilirdi; hani komik oğlu olan yaşlı çiftçi, bahçesine sığınıp da anlaşılmaz bir pandomimle kişisel anılarını anlatan dilsiz kızın her dediğini anlar ya, işte onun gibi. Ama Martin Chuzzlewit bu konuda herhangi bir soruşturmaya girmeksizin genç arkadaşına çekilmesini işaret etti. Kız hemen han sahibesini de yanına alıp çıkarak onu Mr. Pecksniff'le yalnız bıraktı. Bir süre konuşmadan birbirlerine baktılar; daha doğrusu yaşlı adam Mr. Pecksniff'e baktı ve Mr. Pecksniff de yeniden gözlerini bütün dış nesnelere kapayarak kendi yüreğinin içini seyre daldı. Bu girişiminden çok mutlu sonuçlar aldığı, tatlı ve latif bir manzarayla karşılaştığı yüzünün ifadesinden belli oluyordu.

«Sizinle tam bir yabancı gibi konuşmamı istiyorsunuz,» dedi yaşlı adam; «değil mi?»

Mr. Pecksniff omuz silkerek ve gözlerini sanki açmadan önce yuvalarında bir kere döndürerek, bu isteği hâlâ içinde yaşatma zorunluğuna boyun eğdiğini belirtti.

«İsteğinizi yerine getireceğim,» dedi Martin. «Bayım, ben zengin bir kişiyim. Bazılarının sandığı kadar zengin değilim belki, ama gene de varlıklıyım. İşittiğime göre cimri olduğum söyleniyor ve herkes de buna inanıyormuş, bayım, ama ben cimri değilim. Para saklamaktan hiç zevk almıyorum. Para sahibi olmak bana zevk vermiyor. Bu adla çağırdığımız iblis bana mutsuzluktan başka bir şey veremiyor.»

Mr. Pecksniff'in bu andaki kibarlığını anlatmak için yaygın bir atasözümüzü kullanarak, ağzında tereyağının erimeyeceğini söylemek, onu tasvire yetmez. Sanki ondan istediğiniz kadar tereyağı imal edebilirdiniz; yüreğinden fışkıran insan iyiliğinin sütünü yayıkta döverek.

«Cimri olmamı önleyen şey,» dedi yaşlı adam; «müsrif olmamı da önlüyor. Kimi insan parayı biriktirmekten hoşlanır; kimilerinin eğlencesi de parayı atıp savurmaktır; bense parayla ilgili hiçbir şeyden zevk almıyorum. Bende yarattığı sadece üzüntü ve acılık. Nefret ediyorum paradan. Gözümün önünde bir hortlak gibi dolaşıyor yeryüzünde, topluluk hayatının her eğlencesini iğrençleştiriyor.»

Mr. Pecksniff'in aklından geçen düşünce aynı anda yüzüne de tırmanmış olmalıydı, yoksa Martin Chuzzlewit sözü bu kadar çabuk ve sert bağlamazdı:

«Başımı dinlemem için, bu üzüntü kaynağından kurtulmamı, daha iyi kullanmasını bilen birinin başına atmamı salık vereceksiniz belki. Bu kadar sıkıntısını çektiğim bu yükten beni kurtarmak için belki siz bile gönüllü olduğunuzu bildireceksiniz. Ama, müşfik yabancı,» dedi yaşlı adam, konuştukça yüzü sertleşerek; «iyi yürekli Hıristiyan yabancı, benim baş derdim de bu işte. Paranın başka ellerde iyi işlere yaradığını görmüşlüğüm var; başka ellerde zaferlere ulaştığını, bir kıvanç vesilesi olduğunu, dürüstlük, talih ve zevk yollarının kapalı kapılarını açacak anahtar olabildiğini biliyorum. Hangi adama ya da kadına, hangi değerli, dürüst, yozlaşmayacak yaratığa, şimdi ya da öldükten sonra, böyle bir tılsımı teslim edebilirim? Böyle bir insan tanıyor musunuz? **Sizin** erdemleriniz şüphesiz çok değerli; ama benimle temas sınamasına dayanabilecek başka herhangi bir yaratık söyleyebilir misiniz bana?»

«Sizinle temas mı, efendim?» diye yankıladı Mr. Pecksniff.

«Evet,» dedi ihtiyar; benimle temas... benimle. Felaketi (kendi budalaca isteğinin sonucu) her dokunduğunu altına çevirmek olan o zavallının hikâyesini bilirsiniz. Benim varlığımın felaketi ve kendi çılgınca isteğimin sonucu, yanımda taşıdığım bu altın ölçüyle kime değsem, sahte ve kalp olduğunu görmeye mahkûm oluşum.»

Mr. Pecksniff başını salladı. «Öyle sanıyorsunuz.»

«Evet, evet,» diye haykırdı yaşlı adam. «Öyle sanıyorum! sizin bana 'öyle sanıyorum' demenizde ,gerçek ve katıksız bir maddeden yapıldığınızı görmüyor değilim. Ama ne söylüyorum size,» diye ekledi, sesi gittikçe acılaşarak; «zengin bir adam ola-

rak her sınıftan, her tabakadan insanlar arasında bulundum: dostlar, akrabalar, yabancı kişiler; yoksul bir kimseyken haklı olarak güvendiğim insanlardı bunlar, haklıydım güvenmekte çünkü ne beni, ne de benim gözüm önünde birbirlerini aldatmışlardı o zaman. Ama zengin olduktan sonra, içinde gizli bir yozlaşma eğilimi barındırmayan tek bir kişiliğe rastlayamadım. İhanet, hile, aşağılık planlar; benim gözdem olmak için gerçek ya da uydurma bütün rakiplere karşı nefret, düşmanlık; küçüklük, yalancılık, alçaklık, uşaklık; ya da,» burada gözünü kuzeninin gözüne dikti; «ya da hepsinden beteri, dürüst bir aldırmazlık pozu; zenginliğimle aydınlığa çıkan güzellikler işte bunlar. Kardeş kardeşe, oğul babasına düşman, arkadaşlar birbirlerinin başını ezme çabasında, yürüdüğüm yol boyunca bana arkadaşlık eden insanlar bunlar oldu. Bilmem doğru, bilmem yanlış, yoksul giysiler içinde erdemi bulup çıkaran ve ödüllendiren zenginlerin hikâyeleri anlatılır. Budala, sersem olmalı bu zenginler. Araştırmalarını kendi kişiliklerinde yapmalıydılar. Öldükleri zaman zevk için tabutlarına tükürecek olan alçakların aldatığı, oynattığı, sömürdüğü ve bütün bunlara layık sersemler olduklarını anlamalıydılar; o zaman arayışları benimki gibi sonuçlanır, onlar da benim gibi olurlardı.»

Bu sözleri izleyen bir anlık sessizlikte söylenecek en iyi şeyin ne olduğunu kestiremeyen Mr. Pecksniff, çok derin bir laf söylemeye niyetlendiğini belirten bir gösteriye girişti; daha ağzını açamadan yaşlı adamın sözünü keseceğini umuyordu. Üstelik yanılmamıştı, çünkü Martin Chuzzlewit bir soluk alıp devam etti:

«Durun bitireyim; bu ziyaretinizi tekrarlamakla ne kazanacağınızı düşünün; ve beni bırakın. Yanımda bulunanların kişiliklerini değiştirdim ve yozlaştırdım, yüreklerinde açgözlü fesatlar, umutlar besledim; kendi ailem üyeleri arasında kalmakla bile birçok aile felaketine yol açtım; ben olmasam sonuna kadar zararsız kalacak ailelerde bir meşale gibi ahlaksızlık gazlarını bulup tutuşturdum; sonunda beni tanıyan herkesten kaçtım, gizli yerlere sığındım, kovalanan bir insan gibi yaşadım. Az önce gördüğünüz genç kız... ne o! ondan söz edince gözünüz

parladı! Demek şimdiden başladınız ondan nefret etmeye, öyle mi?»

«İnsaf buyurunuz, efendim!» dedi Mr. Pecksniff, elini göğsüne koyup gözkapaklarını indirerek.

«Unuttum,» diye haykırdı yaşlı adam, öbürünün sezer gibi olduğu, ama bakmak için gözünü açmadığı bir keskinlikle; «özür dilerim. Bir yabancı olduğunuzu unuttum. Bir an için bana bir kuzenimi, Pecksniff adında birini hatırlattınız da. Ne diyordum... az önce gördüğünüz genç kız öksüz bir çocuktur. Onu büyüttüm ve yetiştirdim, ya da, başka türlü söylemek gerekirse, evlat edindim. Bir yıldan fazla oluyor, tek arkadaşım o. Onun da bildiği gibi öldüğüm zaman tek kuruş miras bırakmayacağıma yemin ettim, ama yaşadığım sürece yıllık bir gelir sağlıyorum; öyle fazla bir para değil, ama az da değil. Aramızdaki anlaşmaya göre, aramızda hiçbir sevgi sözü geçmeyecek, ama o beni her zaman ilk adımla çağıracak; ben de onu öyle çağıracağım. Yaşadığım sürece benden çıkarı var, ölümümle bunu kaybedeceği ve herhangi bir şekilde hayal kırıklığına da uğramayacağı için belki de yasımı tutacaktır; burası pek umurumda değil. Ancak böyle bir dostum var ve zaten ancak böylesi olabilir. Bu sözlerimden, benimle geçirdiğiniz saatin sizin için ne kadar kazançlı olduğuna karar verin ve beni bırakın; bir daha yanıma gelmeyin.»

Yaşlı adam bunları söyledikten sonra yeniden arkasına yaslandı. Mr. Pecksniff de onun gibi ağır ağır ayağa kalktı ve önsöz niteliğinde bir ehem'den sonra söze şöyle başladı:

«Mr. Chuzzlewit.»

«Al işte. Gidin!» diyerek lafını kesti öteki. «Bu kadar yeter. Sizden bıktım.»

«Bundan ötürü çok üzgünüm, beyefendi,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff. «Çünkü yerine getirmem gereken bir görevim var, ve inanın bana, bu görevden kaçmayacağım. Hayır, efendim, kaçmayacağım.»

Ne acı bir şeydir ki, Mr. Pecksniff, iyiliğin olanca onuruyla böyle dimdik yatağın başında durur ve bu sözleri söylerken, yaşlı adam şamdana doğru öfkeli bir bakış fırlattı, sanki bu nesneyi kapıp kuzeninin kafasına atmak istermiş gibi bir hali

vardı. Ama kendini tuttu ve parmağıyla kapıyı göstererek, yolunun orada olduğunu bildirdi.

«Teşekkür ederim,» dedi Mr. Pecksniff, «onu biliyorum; gidiyorum. Ama gitmeden önce bir şey söylemek için izninizi istirham ediyorum, hatta, daha da ileri gidiyorum, Mr. Chuzzlewit, konuşmalıyım ve konuşacağım... evet, efendim, konuşmalıyım ve konuşacağım. Bu gece bana anlattıklarınıza şaşmadım beyefendi. Tabii, çok tabii şeyler bunlar, çoğunu önceden biliyordum. Benim hakkımda,» diye devam etti. Mr. Pecksniff, cebinden mendilini çıkararak. ve kendini tutamazmışçasına iki gözünü birden kırpıştırarak; «benim hakkımda yanıldığınızı söylemeyeceğim. Bu şimdiki ruh halinizde dünyaları verseler böyle bir şey söylemem. O kadar ki, keşke başka türlü bir tabiatım olsaydı, diyorum, şu küçük zayıflık itirafını bile gizleyebilseydim keşke; ki gizleyemiyorum sizden; ki bu da çok ayıp; ki mutlaka bana bağışlayacaksınız fakat. İsterseniz, gelin» diye ekledi Mr. Pecksniff, «bunu nezleye, enfiyeye, ilaca, soğana, gerçek neden olmayan herhangi bir şeye hamledelim.»

Burada bir an durdu ve yüzünü mendilin arkasına sakladı. Sonra, gülümseyerek ve bir eliyle yatağa tutunarak devam etti:

«Ama, Mr. Chuzzlewit, böyle kendimi unuturken, kendime ve kendi kişiliğime borçlu olduğum — evet, bayım, benim de bir kişiliğim var ve bu kişilik benim en değerli varlığım ve iki kızıma bırakacağım en iyi miras — şunu söylemek borcumdur ki davranışınız yanlış, tabiata aykırı, savunulamaz, feci bir davranış. Ve şunu da size söylemeliyim, efendim,» dedi Mr. Pecksniff, perdelerin arasında parmak uçları üstünde yükselerek, sanki sözlük anlamında da dünyevi düşüncelerin üstüne çıkıyor ve bir roket gibi gökyüzüne doğru uçup gitmemek için kendini zor tutuyormuş gibi: «Korkmadan söylüyorum size, torununuzu, sizin üzerinizde en tabiî hakka sahip olan o gencecik Martin'i hatırınızdan çıkarmamalısınız. Olamaz, efendim,» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, başını sallayarak. «Siz belki olabilir sanırsınız, ama olamaz. Bu genç adamın istikbalini temin etmeniz gerekir; temin etmelisiniz; temin edeceksiniz. İnancım o ki,» dedi Mr. Pecksniff, kalemle mürekkebe bakarak; «gizlice bunu

yaptınız bile. Allah razı olsun bunu yaptığınız için. Allah razı olsun doğruyu yaptığınız için. Allah razı olsun benden nefret ettiğiniz için. İyi geceler, efendim!»

Mr. Pecksniff böyle diyerek sağ elini büyük bir ciddiyetle havada salladı; ve bu eli bir kere daha yeleğin içine yerleştirerek, odadan çıktı. Tavrı duygulu, ama yürüyüşü sağlamdı. İnsani zaaflardan kurtulamıyordu, ama vicdanı onu dik tutuyordu.

Martin bir süre yüzünde öfkeyle karışık sessiz bir şaşkınlıkla uzandığı yerde kaldı; sonra fısıldar gibi mırıldandı:

«Ne demek bu? İkiyüzlü oğlan şu çıkıp giden herifi kendine araç seçmiş olabilir mi? Niye olmasın! O da öbürleri gibi komplo kuruyor, hepsi aynı soydan zaten. Yeni bir komplo; yeni bir komplo! Ah, benlik, benlik, benlik! Her adım başında, benlik!»

Sustuktan sonra yaktığı kâğıdın külleriyle oynamaya başladı. Önce dalgındı, ama sonra düşünceleri buraya kaydı.

«Yazılıp yakılan bir vasiyetname daha,» dedi; «karara varılmış, yerine getirilmiş hiçbir şey yok, üstelik ölebilirdim de bu gece! Bu para sonunda ne iğrenç işlere kullanılacak, açıkça görüyorum,» diye haykırdı. Yatakta neredeyse kıvranıyordu. «Hayatım boyunca beni üzüntüden yedi bitirdi, öldükten sonra da düşmanlık ve kötülük yaratmaya devam edecek. Her zaman böyledir bu. Zenginlerin mezarlarından ne miras davaları yeşerir; akrabalar arasına, yalnız sevginin büyümesi gereken yere hile, nefret, yalan tohumları eker! Tanrı yardımcımız olsun, çok günahımız var! Ah benlik, benlik, benlik! Herkes kendisi için, benim için kimse yok!»

Evrensel benlik! Bu düşüncelerde ve Martin Chuzzlewit'in geçmişinde de onun var olduğu kendi sözlerinden belli olmuyor mu?

IV. BÖLÜM

Birliğin Kuvvet ve Aile Sevgisinin Güzel Bir Şey Olması Durumunda Chuzzlewit'lerin Dünyanın En Güçlü ve En Tatlı Ailesi Olduğunu Gösteren Bölüm.

Son bölümde eda edilen o ciddi sözlerle kuzeninin yanından ayrılan bu değerli adam, Mr. Pecksniff, derhal evine çekildi ve üç gün kapı dışarı çıkmadı; yakalarlar da tövbekâr, utanç dolu akrabasının yatağının başına sürüklerler diye evinin bahçesinden öteye gitmedi. Bu akrabasını kayıtsız şartsız bağışlamaya ve herhangi bir talepte bulunmadan sevmeye karar vermişti. Ama katı yürekli yaşlı adam öylesine inatçı ve huysuzdu ki hiçbir pişmanlık çağırısında bulunmadı; dördüncü gün Mr. Pecksniff Hıristiyanca hedefinden, ilk gün olduğundan daha uzaktı.

Bütün bu süre boyunca gün ve gecenin her bir saat ve dakikasında Ejder'e taşındı durdu, kötülüğe iyilikle karşılık vererek, bu pişmanlık bilmez hastanın sağlık gelişmesi üzerinde derin bir ilgiyle durdu; o kadar ki Mrs. Lupin bu çıkar gözetmez endişe karşısında eriyip gitti (çünkü ona sık sık, benzer durumda bir yabancı ya da dilenci için de aynı şeyi yapacağını özellikle belirtiyordu), hayranlık ve sevinç dolu pek çok gözyaşı döktü.

Bu sırada, yaşlı Mr. Chuzzlewit odasına kapanmış, genç arkadaşından ve arasıra içeri kabul ettiği Mavi Ejder sahibesinden başka kimseyle görüşmüyordu. Ama hancı kadın da içeri girdiği zaman Martin uyur gibi yapıyordu. En basit bir soruya bile, ancak genç kızla yalnız oldukları zaman cevap veriyordu; oysa Mr. Pecksniff kapıda kulağını dört açarak, yalnız kaldıklarında adamın epey konuşkan olabildiğini anlıyordu.

Dördüncü akşam, Mr. Pecksniff her zamanki gibi Ejder'in barına girdi ve Mrs. Lupin'i orada görünce dosdoğru yukarı çıktı; niyeti, bu sevecen coşkusunun ateşiyle kulağını bir kere daha anahtar deliğine dayamak ve katı yürekli hastanın iyileş-

tiğini yeniden doğrulayarak içini rahatlatmaktı. Ama Mr. Pecksniff sessiz adımlarla koridora girince, her zaman anahtar deliğinden dışarı sızan ışık huzmesini göremedi ve bu işe çok şaştı; odanın kapısına yaklaştı ve huysuz ihtiyarın dışarı sızan ışığı da kıskanarak anahtar deliğini içeriden kapattırıp kapattırmadığını keşfetmek üzere uzattığı kafasını bir başka kafaya öyle şiddetle çarptı ki açıkça işitilebilir bir sesle «Ah!» diye bağırmaktan kendini alamadı; sanki kerpetenle söküp almışlardı bu sesi ondan. İşte o anda, ve son olarak, Mr. Pecksniff'in yakasına bir şey yapıştı. Bu şey, karışık olarak, birkaç ıslak şemsiye bir fıçı bira, bir şişe sıcak su ve konyak ve bir oda dolusu bayat sigara dumanı kokuyordu. Derken Mr. Pecksniff az önce içinden geçtiği bara doğru sürüklenmeye başladı ve burada kendisini, serbest eliyle kafasını fena halde ovalayan ve Mr. Pecksniff'e kötü bir gözle dik dik bakan, garip görünüşlü bir yabancının karşısında ve elinde buldu.

Bu bay, düşkün kibar diye anılan takımdan insanların kılığındaydı, ama giyimine bakılırsa eskiden de pek fazla varlıklı olduğu söylenemezdi çünkü parmakları eldivenlerinin bir hayli ilerisinden gidiyordu ve ayaklarının tabanlarıyla ayakkabılarının üst derisi arasında rahatsız edici bir uzaklık vardı. Pantolonu mavimtırak griydi — belli ki bir zamanlar epey parlaktı bu renk ama yaşlılıktan ve kirden dolayı daha ağırbaşlı bir tona girmişti — ve askılar, jartiyerler arasındaki sert çatışmayla öyle gerilip kasılmıştı ki dizlerinden yırtılıvermeleri her an bekleniyordu. Mavi, askeri kesimli ceketi baştan aşağı ilikliydi. Boyunbağı rengi ve biçimi bakımından, berberlerin mesleki ayinleri sırasında müşterilerinin boynuna sarmaladıkları pelerinleri andırıyordu. Şapkası öyle bir noktaya varmıştı ki başlangıçta beyaz mı, yoksa siyah mı olduğuna karar vermek güçtü. Ama bıyığı vardı — hem de hatırı sayılır bir bıyık; öyle uysal ve merhametli falan değil, öfkeli, şeytani bir şey — ayrıca, külliyetli miktarda taranmamış saç taşıyordu. Adamakıllı kirli ve adamakıllı serbestti; adamakıllı küstah ve adamakıllı kötü; adamakıllı kasıntı ve adamakıllı sinsi; daha iyi bir durumda olabilecek, daha kötü bir durumda olmayı fena halde hak eden bir adama benziyordu.

«Seni namussuz, demek kapı dinlemeye geldin!» dedi bu bey.

Mr. Pecksniff itti onu, St. George'un can çekişen ejderhayı ittiği gibi, «Mrs. Lupin nerede acaba?» dedi. «Zavallı kadıncağızın haberi var mı burada böyle bir kimsenin...»

«Dur!» dedi adam. «Dur biraz. Haberi var. Ne olacaktı?»

«Ne mi olacaktı?» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Ne mi olacaktı? Siz biliyor musunuz ki, bayım, ben o hasta beyefendinin dostu ve akrabasıyım? Onun, hamisi, onun koruyucusu, onun...»

«Yeğeninin kocası değilsin herhalde,» diye sözünü kesti yabancı, «olmadığını biliyorum, çünkü o senden önce geldi.»

«Ne demek istiyorsunuz?» dedi Mr. Pecksniff öfkeli bir şaşkınlıkla. «Ne diyorsunuz, bayım?»

«Dur hele!» diye haykırdı öteki. «Belki de kuzenisin; burada oturan kuzen?»

«Burada oturan kuzen benim,» diye cevap verdi bu değerli insan.

«Adın da Pecksniff mi?» dedi yabancı.

«Öyle.»

«Sizinle tanıştığıma kıvanç duyarım ve özür dilerim,» dedi adam, şapkasına dokunarak ve arkasından da kravatının arkasına dalıp yakalığını aramaya başlayarak. Ama bulup da yüzeye çıkarmayı başaramadı. «Karşınızda, bayım, yukarıdaki beyle ilgilenen bir başka insan görüyorsunuz. Durun biraz.»

Bunu söylerken burnunun ucuna dokundu ve böylece az sonra Mr. Pecksniff'i bir sırra ortak edeceğini belirtmiş oldu; sonra şapkasını çıkarıp, içindeki buruşturulmuş kâğıt parçaları ve kırık puro izmaritleri diyebileceğimiz birtakım nesneler arasında dehşetli bir araştırmaya girişti; az sonra, kir içinde, tütün kokuları neşreden bir zarf seçip çıkardı.

«Okuyun bunu,» diyerek Mr. Pecksniff'e verdi.

«Bu, bay Chevy Slyme'a gönderilmiş,» dedi Mr. Pecksniff.

«Chevy Slyme'ı tanırsınız herhalde?» dedi yabancı.

Mr. Pecksniff; «Böyle bir insan maalesef var» demek ister gibi omuz silkti.

«Pek güzel,» dedi yabancı. «Buradaki işim ve ilgim bu.» Bu-

nu söyleyerek yakalığının arkasından bir dalış daha yaptı ve bir iplikle çıktı.

«Hiç hoş bir şey değil bu, dostum,» dedi Mr. Pecksniff başını sallayarak ve kendinden emin bir şekilde gülümseyerek. «Olduğunuzu iddia ettiğiniz kişi olmadığınızı size söylemek zorunda kalmam hiç hoş bir şey değil. Dostum, Mr. Slyme'ı tanırım; olmaz böyle; dürüstlük, en iyi politikadır. Yapmayın; gerçekten yapmayın.»

«Durun!» diye haykırdı öteki, sağ kolunu uzatarak. Kumaşı incelmiş yen koluna öyle dar geliyordu ki kolu beze sarılı bir sosis gibiydi. «Durun biraz!»

Önce sırtını ateşe vererek şöminenin tam karşısına yerleşti. Sonra, ceketinin kuyruğunu sol eline toplayıp sağ eliyle bıyığını burarak devam etti:

«Yanlışınızı anlıyorum ve size darılmıyorum. Niye? Çünkü iltifat ediyorsunuz. Kendimi Chevy Slyme diye tanıttığımı sandınız. Beyefendi, bu dünyada kendini bilen bir insanın yanlışlıkla benzetilmekten kıvanç ve şeref duyacağı bir insan varsa, o insan benim dostum Slyme'dır. Çünkü o, istisnasız, bu dünyanın en yüksek fikirli, asil ruhlu, en orijinal, en manevi, en klasik, yetenekli, en baştan aşağı Şekspiryen, hatta belki de Miltonik, ve fakat aynı zamanda en rezil şekilde değeri anlaşılmamış hergelesidir. Ama, beyefendi, ben kendimi Slyme yerine koyacak haddini bilmezlerden değilim. Bu koca dünyada başka kimi söyleseniz kendimi ona eş sayarım; ama, samimi olarak itiraf edeyim ki, Slyme benden birkaç gömlek üstündür. Onun için yanıldınız.»

«Bunu gördüm de,» dedi Mr. Pecksniff, mektup zarfını uzatarak.

«Şüphesiz öyle,» diye cevap verdi öbürü. «Ama Mr. Pecksniff, her şey dehanın tuhaflıkları şeklinde çözümlenir. Gerçek deha sahibi her insanın kendine özgü tuhaflıkları vardır. Beyefendi, benim dostum ve arkadaşım Slyme'ın kendine özgü tuhaflığı da her zaman köşebaşında hazır bekliyor olmasıdır. Ebediyyen köşebaşındadır. Şu anda da köşede bekliyor. Şimdi,» dedi bu adam, işaret parmağını burnunun önünde sallayarak ve Mr. Pecksniff'in yüzüne dikkatle bakarken bacaklarını biraz

daha geniş açarak; «Mr. Slyme'ın şahsiyetinde son derece garip ve ilgi çekici bir özelliktir bu; ve Mr. Slyme'ın hayatı yazıldığı zaman, biyografisini yazan kimse bu özelliği çok iyi işlemelidir, yoksa cemiyet memnun kalmaz. Bu sözüme dikkat buyurun, cemiyet memnun kalmayacaktır!»

Mr. Pecksniff öksürdü.

«Slyme'ın biyografisini yazan kimse, beyefendi, her kim olursa olsun,» diye devam etti adam; «bana gelmelidir; veyahut, ben o zaman hiçbir zımbırtının dönmediği, o zamana kadar giden hiçbir zımbırtının geri dönmediği o zamazingoya gitmiş olursam, varislerime gelip kâğıtlarımı karıştırmak için izin almalıdır. Ben de kendime göre birkaç not aldım, beyefendi, bu adamın — kardeşim sayılır, o kadar yakınızdır — yaptıklarına dair: ki görseniz şaşarsınız. Daha geçen ayın on beşinde, beyefendi, bir faturayı ödeyememişti de karşısındaki de ertelemeye yanaşmıyordu, işte o zaman öyle bir söz söyledi ki, Napoleon Bonaparte Fransız ordusuna böyle bir söz söylememiştir.»

Belli ki Mr. Pecksniff pek rahat değildi. «Mr. Slyme'ın burada ne işi var, lütfen söyler misiniz?» diye sordu. «Onun karıştığı işlere kendi kişiliğim bakımından karışmamayı tercih ederim.»

«İlk olarak müsaadenizle şunu belirteyim ki bu sözünüzden hoşlanmadım ve dostum ve arkadaşım Slyme adına sizi şiddetle ve nefretle protesto ederim. İkinci olarak müsaadenizle size kendimi tanıtayım. Adım, Tigg'dir, beyefendi. Yarımada Savaşındaki olağanüstü olaylar münasebetiyle belki Montague Tigg adını hatırlarsınız.»

Mr. Pecksniff nazik bir tavırla başını salladı.

«Zararı yok,» dedi öteki. «O adam babamdı, ve ben onun adını taşıyorum. Hem de gurur duyarak. İblis gibi mağrur... bir dakika izin verin bana. Bu görüşmenin geri kalan kısmında dostum Slyme'ın da hazır bulunmasını istiyorum.»

Bu bildirimden sonra Mavi Ejder'in dışkapısına koştu ve neredeyse aynı anda, kendinden daha kısa boylu, soluk kızıl astarlı eski mavi bir pelerine sarılmış olan arkadaşıyla geri döndü. Soğukta uzun süre beklemekten kemikli suratı gerilmiş, sarkık kızıl favorileriyle dağınık saçları aynı nedenle büsbütün

karman çorman olduklarından, Şekspiryen ya da Miltonik olmaktan çok, zararlı ve rahatsız görünüyordu.

«Şimdi,» dedi Mr. Tigg bir eliyle cana yakın arkadaşının omzunu sıvazlayıp öbür eliyle de Mr. Pecksniff'e işaret ederek; «siz ikiniz akrabasınız; akrabalar hiçbir zaman iyi geçinememişlerdir, geçinmeyeceklerdir de; buysa çok akla yakın hem de kaçınılmaz bir şey çünkü böyle olmasa bütün partiler akrabalar arasında verilir ve herkes herkesi can sıkıntısından boğardı. İyi geçiniyor olsanız, son derece aykırı bir çift olarak görürdüm sizi; ama birbirinize bakışınızı görüyorum ve ikinizin de gayet derin fikirli herifler olduğunuzu, sonuna kadar makul davranacağınızı anlıyorum.»

Sözün burasında, bütün büyük yetenekleri ahlak pusulasının sinsilik yönünü göstermekten ibaret görünen Mr. Chevy Slyme arkadaşını dirseğiyle dürtükledi ve kulağına bir şeyler fısıldadı.

«Chiv,» dedi Mr. Tigg, yüksek sesle, işine karışılmasından hoşlanmayan kişilerin o yukardan tavrıyla. «O meseleye birazdan geleceğim. Ya bildiğim gibi yürütürüm bu işi, ya da çeker giderim. Mr. Pecksniff'in senin kadar yetenekli bir insana bir iki buçukluk ödünç vereceğine güveniyorum;» ve bu sırada Mr. Pecksniff'in yüzündeki ifadeden onun bu güveni hiçbir şekilde paylaşmadığını görünce Mr. Tigg gene parmağıyla burnuna dokundu, Mr. Pecksniff'in özel yararına; böyle küçük borçlar istemenin dostu Slyme'daki deha gelişmesinin tuhaflıklarının bir başka örneği olduğunu belirtti; Tigg kendisi, bu gibi şeylere göz yumardı, bu küçük zayıflıkların dehşetli metafizik ilginçlikleri yüzünden; ve kendisi de böyle küçük borçlar istenmesine yardımcı olurdu, kendi yararını ya da ihtiyacını herhangi bir şekilde düşündüğünden değil, arkadaşının neşesi yerine gelsin diye.

«Ah, Chiv, Chiv!» diye ekledi Mr. Tigg, bu küçük pandomimden sonra sevgili arkadaşını derinlemesine süzerek. «Sen, gerçekten, yüce bir dimağı çevreleyen küçük zayıflıklara bulunmaz bir örneksin. Bu dünyada teleskop icat edilmemiş bile olsaydı, sana bakardım da, Chiv, güneşte lekeler olduğunu anlardım. Ah, keşke ölseydim, ama ölüm... neden ve nasıl bilmeden, içi-

ne zorla itildiğimiz en garip varoluş biçimi bu, değil mi, Mr. Pecksniff? Öyle, ama ne yapalım? Biz istediğimiz gibi ahlak üstüne konuşalım, dünya kendi yolunda yürüyor. Hamlet'in de dediği gibi, Herakles asasıyla her bir yöne saldıradursun, evlerin çatılarında kedilerin dayanılmaz patırtılar koparmalarını önleyebiliyor mu, ya da sıcak havada ağızları kayışsız koşuşan köpeklerin vurulmasını? Hayat bir bilmece; cevabı bulunamayan bir bilmece, Mr. Pecksniff. Bana sorarsanız, hayat şu ünlü bilmece gibi: 'Hapishanedeki bir adam niçin hapishane dışındaki bir adama benzer.' Cevabı yoktur. Gerçekten de, dinim hakkı için, çok garip bir şey; ama konuşmakta da bir fayda yok. Ha! ha!»

Saydığı karanlık öncüllerden çıkardığı bu avutucu sonuçtan sonra Mr. Tigg büyük bir çaba harcayarak kalktı ve önceki tonunda devam etti:

«Bakın ben size anlatayım. Ben kendime göre çok yufka yürekli bir herifimdir, onun için ortada fol yok yumurta yokken siz ikinizin birbirinizi gırtlaklamanıza gönlüm razı olmuyor. Mr. Pecksniff, siz yukarı kattaki miras sahibinin kuzenisiniz, biz de yeğeniyiz; biz derken, Chiv'i kastediyorum. Belki, önemli bakımlardan, siz onun bizden daha yakınısınızdır. Çok iyi. Öyleyse, öyle olsun. Ama siz ona ulaşamıyorsunuz, biz de ulaşamıyoruz. Size en parlak şeref sözümü veririm ki bayım, o anahtar deliğinden sık sık baktım, bu sabah dokuzdan beri, küçük bir geçici yardım için en ılımlı ve kibarca bir başvurmama cevap bekleyerek; sadece on beş pound ve **benim** emniyetim. Bütün bu süre boyunca, bayım, bir yabancıyla baş başa oturuyor ve bütün sırlarını o yabancıya döküyor. Şimdi, şu andaki durum karşısında, kesinlikle derim ki, böyle olmaz; yaramaz; olamaz; ve bu böyle devam edemez.»

«Her insanın,» dedi Mr. Pecksniff, «hakkı, tartışılmaz hakkı vardır (ben de bunu dünyada tartışmak istemem, ne pahasına olursa olsun; hayır, hayır), işlerini hoşlandığı ve hoşlanmadığı şeylere göre düzenleyebilir; bunlar dine ve ahlaka aykırı olmadıkça. Mr. Chuzzlewit'in beni — örneğin; beni, diyelim — aramızda var olması gereken Hıristiyanca sevgiyle yeterince sevmediğini ben yüreğimde duyabilirim; bu durumdan

dolayı incinebilir ve üzülebilirim; gene de Mr. Chuzzlewit'in bütün bu soğukluğunda tamamen haksız olduğu sonucuna varmakta tereddüt ediyorum: Tanrı esirgesin! Ayrıca, Mr. Tigg,» diye devam etti Pecksniff, bir öncekinden daha ciddi ve etkileyici bir tonla, «Mr. Chuzzlewit, sözünü ettiğiniz bu tuhaf ve pek olağanüstü sırdaşlıklardan nasıl alıkonabilir? Bunlar var, itiraf ederim; ve ancak üzülebilirim buna; onun adına. Bir düşünün, aziz dostum,» burada Mr. Pecksniff dalgın dalgın baktı ona; «ne kadar rastgele konuşuyorsunuz.»

«Vallahi, buna gelince,» diye cevap verdi Tigg, «gerçekten çok güç bir soru.»

«Şüphesiz güç bir soru,» dedi Mr. Pecksniff. Konuşurken sanki durduğu yerde uzaklaştı, ve kendisiyle hitap ettiği yaratık arasındaki ahlaki uçurumun sanki birdenbire bilincine vardı. «Şüphesiz çok güç bir soru. Ve herkesin tartışma yetkisine sahip bulunduğu bir soru olduğunu da hiç sanmıyorum. İyi akşamlar.»

«Herhalde Spottletoe'ların burada olduğundan haberiniz yok?» dedi Mr. Tigg.

«Ne demek istiyorsunuz, bayım? Hangi Spottletoe'lar?» diye sordu Pecksniff, kapıya giderken birdenbire kalakaldı.

«Bay ve Bayan Spottletoe,» dedi Sayın Chevy Slyme; ilk olarak ağzını açıp sesini çıkarmıştı; ters ters konuşuyor, ayaklarını da yerde sürüyordu. «Spottletoe babamın erkek kardeşinin çocuğuyla evlenmedi mi? Mrs. Spottletoe da Chuzzlewit'in kendi yeğeni, değil mi? Bir zamanlar gözdesiydi. Sorarsınız ya, hangi Spottletoe'lar diye!»

«Başıma gelenler!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, havaya bakarak. «Çok kötü. Bu insanların para hırsı korkunç.»

«Hem yalnız Spottletoe'lar değil, Tigg,» dedi Slyme, Tigg'e bakıp Mr. Pecksniff'le konuşarak. «Anthony Chuzzlewit'le oğlu da haberi işitmişler, bugün öğleden sonra onlar da geldiler. Köşede beklerken gördüm, daha beş dakika önce.»

«Ah, Mammon, Mammon!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, alnını döverek.

«Böylece,» dedi Slyme, kesintiye aldırış etmeden, «bir kardeşle bir yeğen daha çıktı ortaya, şimdiden.»

«Bütün mesele bu, bayım,» dedi Mr. Tigg; «benim varmak istediğim nokta ve amaç da buydu, ama dostum Slyme altı kelimede çözüverdi meseleyi, Mr. Pecksniff. Kuzeniniz (Chiv'in de amcası) ortaya çıktığına göre, yeniden ortadan kaybolmasını önleyecek bazı tedbirler almalı; hatta, mümkünse, bu sinsi gözdenin üzerindeki etkisini giderecek bir çare de bulmalı. Bir ilgisi olan herkes bu duyguyu paylaşıyor, bayım. Bütün aile buraya doluşuyor. Bireysel kıskançlıkların ve çıkarların bir süre unutulması, ve ortak düşmana karşı birlik kurulması gereken zaman gelmiştir. Ortak düşman kovulunca, siz de yeniden başlarsınız; oyunda rolü olan her bay ve bayan kendi hesabına devam eder, ne yapacaksa yapar, elinden geldiği kadar; kimse de öncekinden kötü bir duruma düşmez. Düşünün. Şimdi bir söz vermeyin. Bizi istediğiniz zaman, herhangi bir akla yakın öneriye açık bulacaksınız, köydeki Yarım Ay ve Yedi Yıldız'da. Ehem. Chiv, sevgili dostum, dışarı bir çık da bak ne biçim bir bir gece bu gece.»

Mr. Slyme dışarı çıkmakta, ve herhalde köşeyi de dönmekte, hiç zaman kaybetmedi. Mr. Tigg, bacaklarını en yiğit bir insanın açabileceği kadar açarak Mr. Pecksniff'e başını salladı ve gülümsedi.

«Dostumuz Slyme'ın ufak tefek eksantrik hallerine aldırmayalım,» dedi. «Bana bir şey fısıldadığını gördünüz mü?»

Görmüştü Mr. Pecksniff.

«Cevabımı da işittiniz herhalde?»

İşitmişti Mr. Peckniff.

«Beş şilin, ha?» dedi Mr. Tigg, düşünceli düşünceli. «Ah! ne olağanüstü insan! Ne kadar tokgözlü!»

Mr. Pecksniff cevap vermedi.

«Beş şilin!» diye devam etti Mr. Tigg, iyice dalgınlaşarak; «önümüzdeki hafta tam zamanında ödenmek üzere; en iyi tarafı da bu. Bunu da işittiniz mi?»

Bunu işitmemişti Mr. Pecksniff.

«Hayır mı? Beni şaşırtıyorsunuz!» diye haykırdı Tigg. «En güzel tarafı, bu bayım. Bu adamın verdiği bir sözü tutmadığını hayatımda görmedim. Bozuk paranız var, herhalde?»

«Var,» dedi Mr. Pecksniff, «teşekkür ederim.»

«Tamam,» diye cevapladı Mr. Tigg. «Gerekli olsa, verebilirdim size.» Sonra ıslık çalmaya başladı; ama beş on saniye geçmeden ıslığı kesti ve Mr. Pecksniff'e dikkatle bakarak:

«Yoka Slyme'a beş şilin borç vermemeyi mi tercih ediyorsunuz?»

«Öyle tercih ediyorum,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff.

«Allah, Allah» diye haykırdı Tigg, sanki o anda bir itiraz gerekçesi olabileceği düşüncesi ilk kez aklına gelivermiş gibi ciddiyetle başını sallayarak, «öyle ya, edebilirsiniz elbette. Peki, bana beş şilin vermek de istemez misiniz?»

«Hayır, bunu da yapamam,» dedi Mr. Pecksniff.

«İki buçuk şilin, belki de?» diye diretti Mr. Tigg.

«İki buçuk şilin de olmaz.»

«Şu halde,» dedi Mr. Tigg, «on sekiz peni gibi gülünç bir sayıya inmemiz gerekiyor. Ha! ha!»

«Onun için de cevabım aynı olacak,» dedi Mr. Pecksniff.

Bu güvenceyi de alan Mr. Tigg iki eline birden sarılarak sıktı ve büyük bir içtenlikle hayatında rastladığı en dikkate değer ve tutarlı insanlardan biri olduğunu, daha iyi tanışmak şerefine erişmek istediğini belirtti. Dostu Slyme'ın, şerefliliğe çok önem veren bir insan olarak hiçbir şekilde onaylayamayacağı ufak tefek birçok huyu olduğunu bildirdi; ama kendisi onun bu küçük kusurlarını bağışlamaya hazırdı, özellikle de, o gün Mr. Pecksniff'le konuşmasından duyduğu büyük zevk dolayısıyla. Bu konuşmadan duyduğu zevk, arkadaşı adına alacağı küçük borçtan duyacağı zevke göre son derce daha yüksek ve daha kalıcıydı. Böyle diyerek izin istedi ve Mr. Pecksniff'e iyi geceler diledi. Ve çekip gitti; az önceki başarısızlığından utanç duymuş bir hali yoktu hiç.

Mr. Pecksniff'in o akşam Ejder'in barında ve o gece kendi evindeki düşünceleri gerçekten çok derin ve ciddiydi; özellikle Mr. Tigg ve Mr. Slyme'dan aldığı, ailenin öteki üyelerinin gelişiyle ilgili haber o geceki soruşturmaları sonucunda tamamen doğrulandığı için. Çünkü Spottletoe'lar doğruca Ejder'e inmişlerdi ve şu anda orada bulunuyorlardı; handa görünmeleri öyle bir heyecan yaratmıştı ki çatısı altına gireli daha yarım saat geçmeden niyetlerinin kokusunu alan Mrs. Lupin, haberi bü-

yük bir gizlilik içinde kendisi götürmüştü Mr. Pecksniff'in evine; aslında onu kaçırmasının nedeni de bu ihtiyatlılığıydı, çünkü Mr. Pecksniff ön kapıdan hana girerken o da arka kapıdan çıkmıştı. Üstelik, Mr. Anthony Chuzzlewit'le oğlu Jonas da daha tutumlu davranarak kıyıda köşede kalmış bir birahane olan Yarım Ay ve Yedi Yıldız'a yerleşmişlerdi. Bundan sonraki posta arabasıyla da olay yerine ailenin daha bir sürü sevgi dolu üyesi geldi (yol boyunca arabanın içinde ve dışında durmadan kavga ederek arabacının kafasını karman çorman etmişlerdi) ve sonunda küçük hanın odaları yirmi dört saat için karaborsaya çıktı ve dört yatakla bir divandan meydana gelen özel odalar piyasada kuruş kuruş pahalanmaya başladı.

Sözün kısası, iş öyle bir yere vardı ki bütün aile Mavi Ejder'e doldu ve hana resmen yerleşti; Martin Chuzzlewit kuşatma altındaydı. Ama kahramanca direndi; gönderilen bütün pusula, haber ve paketleri geri çevirdi; kimsecikleri görmemekte inat etti; ve hiçbir yatışma, yumuşama belirtisi göstermedi. Bu arada aile güçleri çevrede çeşitli yerlerde durmadan karşılaşıyorlardı; ve Chuzzlewit aile ağacının herhangi bir dalının ötekiyle iyi geçindiği görülmediği için ne savaşlar, ne hakaretler, deyimin mecazi anlamıyla, ne kelle koparmalar oldu; küçümsemeler, aşağılamalar; burun kıvırmalar, kaş oynatmalar; bütün iyi duygular derinlere gömülüp eski kuyruk acıları olanca şiddetiyle açığa vuruldu; bu sakin yörelerde uygarlık kuruldu kurulalı böylesine bir gümbürtü görülmemişti.

Sonunda, çaresizlikten, umutsuzluktan, savaşçılardan bazıları öbürleriyle sadece ılımlı bir kızgınlık tonuyla konuşmaya başladılar; ayrıca hepsi, Mr. Pecksniff'le, yüksek kişiliği ve önemli durumu yüzünden, az çok insan gibi konuşuyorlardı. Böylece, azar azar, Martin Chuzzlewit'in inadına karşı ortak bir cephe kurdular ve sonunda, Mr. Pecksniff'in evinde, belli bir günün öğle saatinde, oraya toplanan bütün aile üyelerinin çağrılı olduğu genel bir toplantı yapmakta fikir birliğine vardılar (Chuzzlewit'lerle ilgili olarak böyle bir deyimin kullanılması ne kadar yerinde olabilirse...).

Mr. Pecksniff de hiç bugünkü kadar evliyalara benzememişti hayatta. Değişmez gülümsemesiyle «Ben bir barış haber-

cisiyim» diye kendini ilan edip duruyordu. Bir kuzunun bütün yumuşak huylarını, biraz da kumrunun yumuşaklığını toplamıştı kendinde ve karışımın içinde ne timsahın ne de bir yılanın en ufak bir izi yoktu. Ve, ah, iki Miss Pecksniff! Ah, Charity'nin yüzündeki o rahat ifade: «Ailenin beni onarılmaz derecede incittiğini biliyorum, ama onları bağışlıyorum, çünkü bu benim ödevim!» diyordu sanki. Ve, ah, Mercy'nin neşeli sadeliği! öylesine tatlı, masum, çocuksu! Mevsimin daha erken bir zamanında kendi başına yürüyüşe çıkacak olsa, ardıçkuşları ormanın sevimli çocuklarından biri olduğunu, yüreğinin temizliğinden dalgınlıkla böğürtlen aramaya çıktığını sanıp üstünü başını yapraklarla örtmeye kalkışabilirlerdi. Bu zor zamanda Pecksniff'leri anlatacak kelime bulunabilir mi? Hayır! Çünkü kelimelerin de yaramazları vardır, oysa Pecksniff'ler sırf iyilikti.

Ama ya kalabalık gelince? İşte asıl o zaman Mr. Pecksniff, iki yanında iki kızı, masanın başındaki yerinden kalktı, konuklarını konuk odasında karşıladı ve buyur etti, oturttu; gözleri sanki yaşarıyordu ve yüzü ince bir terle ıslanmıştı; öyle ki bir çeşit nemli yumuşaklık heykeli sanılabilirdi. Ya gelenler? Kendi içlerine kapanan, kimseye güvenmeyen, hiçbir şeye inanmayan, Pecksniff'ler sanki kirpiymiş gibi karşılarında hep tetikte duran, kıskanç, taşyürekli, güvensiz insanlar.

En başta Mr. Spottletoe vardı; kafası öyle kel ve favorileri öyle kocamandı ki sanki saçları tam başından düşerken güçlü bir yöntem uygulayarak yarı yolda durdurmuş ve yüzüne ebediyen yapıştırmıştı. Sonra Mrs. Spottletoe vardı; yaşına göre çok ince, şiirsel bir yapıda olduğu için yakın arkadaşlarına söz konusu favorilerin «varoluşunun Kutupyıldızı» olduğunu söylerdi; şimdi, amcası Chuzzlewit'e büyük sevgisi, ve mirasına konmak isteğinden şüphe edilmesinin verdiği şok yüzünden ağlamak dışında hiçbir şey yapamıyor, belki biraz da inliyordu. Sonra Anthony Chuzzlewit'le oğlu Jonas geliyordu: İhtiyarın yüzü yılların kurnazlıkları, uyanıklıklarıyla o derece keskinleşmişti ki sanki şimdi en kıyada bucakta kalan koltuklara doğru ilerlerken kalabalık odayı keserek yol açıyordu kendine; oğul da babasının verdiği örnekten çok iyi yararlandığı için, yan

yana durur, kızarık gözlerini kırpar ve fısıltıyla konuşurken ondan bir iki yaş büyük gösteriyordu. Sonra, Mr. Martin Chuzzlewit'in ölmüş kardeşinin dul karısı vardı: Kasvetli yüzü, kemikli vücudu ve erkeksi sesiyle, kuvvetli kadın diye tanınmaya hak kazanmıştı; elinden gelse, kaynını özel bir tımarhaneye kapatıp, kendisini sevmeye başlayarak aklının başına geldiğini kanıtlayıncaya kadar orada tutup, tam bir Samson olduğunu gösterecekti. Yanında, evde kalmış, beyefendi tavırlı üç kızı oturuyordu; dar korselerle kendilerini öyle sıkmışlardı ki, iyilikleri belki bellerinden daha fazla incelmişti ve korse kaytanlarının sıkılığı burunlarında bile dile geliyordu. Sonra, Mr. Martin Chuzzlewit'in yeğeni, çok esmer ve çok kıllı bir genç vardı; dünyaya geliş nedeni belki de sadece, aynaları, sonuna kadar getirilip bitirilmemiş, eskiz, ve bir ilk fikir niteliğinde bir suraftan daha fazlasını yansıtmak zahmetinden kurtarmaktı. Ayrıca, çok sağır olmak, yalnız yaşamak ve sürekli dişi ağrımak dışında bir özelliği olmayan dişi bir kuzin vardı. Sonra George Chuzzlewit geliyordu: Genç görünmeye çalışan, ama bir zamanlar daha genç olan, kendini fazlasıyla besleyip şişmanlama eğilimi gösteren neşeli bekâr kuzen; şişmanlıktan gözleri, sürekli bir şaşkınlık ifadesiyle, yuvalarından dışarı uğramışlardı; sivilceli olma eğilimi öyle güçlüydü ki kravatındaki parlak benekler, yeleğinin zengin deseni, hatta çeşitli madeni süsleri bile, her yanını sivilce kaplamış ve bu da öyle rahat rahat olmamış gibiydi. Son olarak Mr. Chevy Slyme'la arkadaşı Tigg vardı. Şunu da söylemek gerekir ki herkes öbürlerinden aileden **olduğu** için nefret ettiği halde, aileden **olmadığı** için Mr. Tigg'den nefret etmekte hepsi birleşiyordu.

Mr. Pecksniff'in konuk odasında şu anda toplanmış bulunan, Mr. Pecksniff ya da herhangi biri herhangi bir konuda herhangi bir şey söyleyecek olursa kavgaya tutuşmaya hazır duran sevimli aile çevresi işte bu kişilerden meydana geliyordu.

«Bu toplantı,» dedi Mr. Pecksniff, ellerini kavuşturup ayağa kalkarak ve çevresine bakınarak; «beni çok sevindirdi. Kızlarımı da sevindirdi. Burada toplandığınız için sizlere teşekkür ederiz. Yürekten şükran borçluyuz sizlere. Bize büyük bir ilti-

fatta bulundunuz ve inanın ki» — burada nasıl gülümsediğini imkânı yok gözünüzün önüne getiremezsiniz — «bunu kolay kolay unutmayacağız.»

«Sözünüzü kestiğim için özür dilerim ama, Pecksniff,» dedi Mr. Spottletoe, favorileri uğursuz bir durum alarak, «kendinize çok fazla pay çıkarıyorsunuz, bayım. Size iltifat etmek kimin aklına gelir sanıyorsunuz?»

Genel bir mırıltı soruyu yankıladı ve alkışladı.

«Toplantıyı başladığınız tonda sürdürmek niyetindeyseniz,» diye devam etti Mr. Spottletoe, konuştukça alevlenip masayı yumruklayarak, «bunu ne kadar çabuk kesseniz, ve bu toplantı ne kadar erken dağılsa o kadar iyi olur. Bu ailenin başı olmak gibi saçma sapan bir isteğiniz olduğundan habersiz değilim, bayım, ama size şunu söyleyebilirim ki, bayım...»

Yok, canım! **O** mu söyleyecekmiş? **O!** Ne? Ailenin başı demek oymuş, ha? Kuvvetli kadından başlayarak herkes, o anda, Mr. Spottletoe'nun üstüne çullandı. Mr. Spottletoe, sesini işittirmek için bir süre boşuna uğraştıktan sonra yerine oturmak zorunda kaldı; kollarını kavuşturdu ve başını pek gazaplı bir şekilde sallayarak, Mrs. Spottletoe'ya, işaretlerle, şu rezil Pecksniff'in konuşmasına şimdilik izin verdiğini, ama birazdan lafını kesip onu imha edeceğini belirtti.

«Üzülmedim,» dedi Mr. Pecksniff, konuşmasına devam ederek, «bu küçük olaya gerçekten üzülmedim. Burada kimsenin kendini saklamadığını görmek daha iyi. Kendimizi birbirimizden gizlemediğimizi, gerçek kişiliklerimizle ortaya çıktığımızı bilmek daha iyi.»

Sözün burasında kuvvetli kadının en büyük kızı oturduğu yerden kalktı, utangaçlıktan çok kızgınlıktan baştan aşağı tir tir titreyerek, bazı insanların, sırf yenilik olsun diye bile olsa, gerçek kişilikleriyle görünmelerinin çok iyi olacağı yolunda genel bir umudu dile getirdi; o insanlar (yani, az önce sözü edilen kimseleri kastediyordu) akrabaları hakkında konuşurken, kiminle konuştuklarına dikkat etseler daha iyi olurdu; yoksa, o akrabaların kulağına beklediklerinden çok daha başka türlü ulaşabilirdi bu söylenenler; kırmızı burunlara gelince (dedi), kırmızı burunlu olmanın ayıp bir şey olduğunu daha duymamıştı,

insanlar burunlarını kendileri yapmadıklarına ya da boyamadıklarına ve kendilerine hiç danışılmadan böyle bir organa sahip kılındıklarına göre; aslında bu konuda bile, bazı burunların başka burunlardan daha mı kırmızı olduğu yoksa yarısı kadar bile kırmızı olup olmadığı konusunda da önemli şüpheleri vardı. Bu sözler konuşanın iki kardeşi tarafından yüksek sesli gülüşmelerle karşılanınca Miss Charity Pecksniff büyük bir nezaketle bu bayağı sözlerin kendisine hitaben mi sarf edilmiş olduğunu sordu; cevap olarak da sadece; «kim üstüne alınıyorsa...» diye bir lafla karşılaşınca oldukça acı ve kişisel bir karşılık verdi ve girişimde kız kardeşi Mercy tarafından teşvik ve destek gördü; Mercy, hayatın kendisi kadar doğal kahkahalar attı. Kadınlar arasında bir görüş ayrılığı ortaya çıkıp da, kulak menzili içinde bulunan her kadının bunda etkin bir rol almaması mümkün olmadığı için, kuvvetli kadınla iki kızı, Mrs. Spottletoe, sağır kuzin (ne konuşulduğundan tamamen habersiz olması bu tartışmaya katılmaması için hiç de yeterli neden değildi) hep bir ağızdan kavgaya giriştiler.

İki Miss Pecksniff üç Miss Chuzzlewit'in karşısında yeterli bir takım oldukları için bu genç bayan da günün mecazi deyimiyle işlim üstündeydi ve dolayısıyla çarpışma bir hayli uzun süreceğe benzerdi. Ama kuvvetli kadın büyük cesareti ve savaşçılığıyla işe girişip, hiciv yeteneğinden kazandığı ünün verdiği hakka dayanarak Mrs. Spottletoe'yu öyle bir bombardımana tuttu ki kadıncağız iki dakika içinde gözyaşlarından başka sığınacak yer bulamadı. Bunlar çok bol akıttığı için Mr. Spottletoe çok kızdı ve telaşlandı ve sıkılmış yumruğunu Mr. Pecksniff'in gözüne sokar gibi uzattı. Sanki bu yumruk, yakından incelemekle büyük bir zevk duyacağı ve zihnini geliştireceği bir doğa harikasıymış gibi. Sonra da (gerekçesini kimsenin anlamadığı bir itkiyle) Mr. George'a altı peni gibi küçük bir para karşılığında tekmeleyebileceğini bildirdi ve karısını koltuğunun altına alıp öfkeyle ayrıldı. Bu olay savaşanların dikkatini dağıtarak çarpışmaya bir son vermişti; iki üç sataşma ve laf atmadan sonra kavga bitti.

İşte o zaman Mr. Pecksniff bir kere daha koltuğundan kalktı, işte o zaman iki Miss Pecksniff, üç Miss Chuzzlewit gibi ya-

ratıklar hiç yokmuşçasına — o anda, orada değil, sanki koca evrende hiç yokmuşlar gibi — oturdular; üç Miss Chuzzlewit de iki Miss Pecksniff'in varlığını aynı şekilde unuttular.

«Dostumuzun böyle aceleyle aramızdan ayrılması üzücü bir olay,» dedi Mr. Pecksniff, Mr. Spottletoe'nun sıkılmış yumruğunun anısını bağışlayarak. «Ama bu konuda bile sevinmemizi gerektiren şeyler var; demek ki o yokken söyleyeceğimiz veya yapacağımız şeylere karşı bir güvensizlik duygusu beslemiyor. Bu, çok rahatlatıcı bir düşünce, değil mi?»

«Pecksniff,» dedi Anthony, toplantıyı başından beri kendine özgü keskinlikle izliyordu; «yeter bu iki yüzlülük.»

«Ne yeter, bayım?» diye sordu Mr. Pecksniff.

«İkiyüzlülük.»

«Charity, yavrucuğum,» dedi Mr. Pecksniff, «bu gece yatak odamın şamdanını aldığımda, Mr. Anthony Chuzzlewit için dua etmemi bana özellikle hatırlat, bana haksızlık etti.»

Kızının kulağına özel olarak fısıldanmak niyetine, pek tatlı bir sesle söylenmişti bu. Neredeyse coşkunluğa varan bir vicdan şenliğiyle devam etti sonra da:

«Bütün düşüncelerimiz, sevgili, ama müşfik olmayan yakınımızda toplanmış; o da aramızda bulunmayıp, bizden uzakta olduğu için sanki bir cenaze toplantısında gibiyiz, yalnız — ne mutlu bizlere ki — evde ceset yok.»

Kuvvetli kadın bunun mutlu bir olay olduğundan hiç de emin değildi; tam tersine.

«Peki, hanımefendi!» dedi Mr. Pecksniff. «Öyle de olsa, işte buradayız gene; burada olduğumuza göre de, düşünmeliyiz, haklı görülebilir bir şekilde...»

«Siz de benim kadar iyi bilirsiniz ki,» dedi, kuvvetli hanımefendi, «böyle durumlarda her şekil haklı gösterilebilir.»

«Peki, hanımefendi, peki; **herhangi** bir şekilde — **herhangi** bir şekilde diyelim, hanımefendi — değerli akrabamızın üstündeki bu büyüyü bozmamız mümkün mü? Kendisine ilişkin durumu garip, son derece garip olan ve bu ailenin şerefine gerçekten bir utanç ve ayıp gölgesi düşüren o genç kadının gerçek kişiliği ve amacını herhangi bir şekilde kendisine anlatabilir miyiz?» Burada Mr. Pecksniff sesini anlamlı biçimde kısmıştı.

«O kimse ki, bildiğimiz gibi,» burada yeniden yükseltti sesini; «yoksa niye yanında gezsin? Onun zayıflığına ve malına en aşağılık bir şekilde kastediyor.»

Bu konu üzerinde duyguları ateşli olduğu için, başka hiçbir şeyde birleşmedikleri halde burada birleştiler. Aman Tanrım, nasıl olur da malına kasteder? Kuvvetli kadın zehirlenmekten yanaydı, üç kızı Bridewell Hapishanesi'yle kuru ekmeği yeterli görüyorlardı, dişi ağrıyan kuzen Botany Bay'de sürgün derken iki Miss Pecksniff kırbacı önerdiler. Kılığının bütün pejmürdeliğine karşın gene de hanımlara kavalye olan Mr. Tigg'den başka hiç kimse bu tedbirlerin haklılığı konusunda şüphesini açığa vurmadı; o da sadece üç Miss Chuzzlewit'e şakacı şakacı göz süzdü: «Çok ileri gidiyorsunuz, güzeller, haksızlık ediyorsunuz,» der gibi.

«Şimdi,» dedi Mr. Pecksniff, iki işaretparmağını hem uzlaştırıcı hem de kavgacı bir biçimde birbirine takarak; «bir yandan, böyle kuvvetli ve neşeli bir tarzda öne sürülen bütün bu cezaları hak ettiğini söyleyecek kadar ileri gitmeyeceğim;» — süslü cümlelerinden biriydi bu — «öte yandan, hak etmediğini öne sürerek bir insan olarak ortak anlayışımdan kesinlikle taviz vermeyeceğim. Söylemek istediğim, bazı pratik tedbirlerle saygıdeğer, hatta tapındığımız da diyebilirim...»

«Sakın ha!» diye kesti sözünü, kuvvetli kadın, yüksek sesle.

«O halde böyle demeyim,» dedi Mr. Pecksniff. «Haklısınız, hanımefendi, doğru itirazınız için teşekkür ederim. Saygıdeğer akrabamıza, doğanın sesini dinlemesini ve...»

«Devam edin, babacığım!» diye haykırdı Mercy.

«İşin doğrusu, yavrucuğum,» dedi Mr. Pecksniff, akraba topluluğuna gülümseyerek, «kelimeyi bulamıyorum. Suda şarkı söyleyen o olağanüstü hayvanların (yazık ki pagan) adlarını hatırlayamadım.»

Mr. George Chuzzlewit: «Kuğu,» dedi.

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff. «Kuğu değil. Ama kuğuya çok benzerler. Teşekkür ederim.»

Yüz taslağı olan yeğen toplantıda ilk ve son sözünü söyleyip; «İstiridye,» dedi.

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff, kendine özgü kibarlığıyla; «is-

tiridye değil. Ama istiridyeden pek farklı da değil; çok güzel bir fikir; teşekkür ederim, sevgili dostum. Durun! Sirenler! Tamam! Sirenler, elbette. Yapmacıklığın sirenler gibi aldatmacalarını değil de, doğanın sesini dinlemesini saygıdeğer akrabamıza anlatacak bir yol bulunabilir sanırım. Değerli dostumuzun bir torunu vardı, ve bu yakınlara kadar, o torunu pek seviyordu. Burada görmek isterdim kendisini, çünkü çok sevdiğim bir kimsedir. Kusursuz bir genç; gerçekten kusursuz bir genç. Acaba, diyorum, Mr. Chuzzlewit'in bize karşı güvensizliğini gideremez miyiz ve çıkar gözetmediğimize...»

«Mr. George Chuzzlewit'in **bana** söyleyecek bir sözü varsa,» diye girdi araya kuvvetli kadın sertçe, «erkek gibi açık konuşsun; bana ve kızlarıma yiyecek gibi bakmasın.»

«Bu bakmak konusunda, Mrs. Ned, işittiğime göre,» dedi Mr. George öfkeyle, «bir kedi bir kralı seyretmekte serbestmiş; onun için, bu ailenin bir ferdi olarak, evlenme yoluyla aileye giren bir kimseye istediğim gibi bakmak hakkına sahip olduğumu sanıyorum. Yemeye gelince, kıskançlıklarınız ve yıkılmış umutlarınız size ne düşündürürse düşündürsün, bir yamyam olmadığımı hatırlatmama izin verin, hanımefendi.»

«Orasından emin değilim,» diye haykırdı kuvvetli kadın.

«Hem sonra, bir yamyam olsam bile,» dedi, bu cevapla iyice coşan Mr. George Chuzzlewit, «üç kocayı gömüp bu kayıplarına bu kadar az üzülen bir kadının olağanüstü sert bir yapısı olmalı bence.»

Kuvvetli kadın ayağa fırladı.

«Ayrıca şunu da ekleyim,» dedi Mr. George, her ikinci hecede başını şiddetle sallayarak, «kimsenin adını anmadan ve böylece vicdanlarının kendilerine söz konusu olduklarını sezdirdiği kimselerden başkasını incitmeden şunu da ekleyim ki, evlenmeden önce bu ailenin bazı üyelerinin kör tarafına kancalar atarak aileye sızan ve evlendikten sonra da yaşadıklarına pişman edecek kadar başlarının etini yiyerek onları katledenler, ailenin yaşayan üyelerinin başına akbabalar gibi çökmekten vazgeçseler çok iyi olur. Böyle kimseler şimdiye kadar (talihleri sayesinde) elde ettikleriyle yetinip evlerinde otursalar çok

daha iyi olur; ayak altında dolaşıp, daha elli mil uzaktan tadını bozdukları aile pastasına ellerini sürmesinler.»

«Bunu tahmin etmeliydim,» diye haykırdı kuvvetli kadın, ardı sıra gelen üç kızıyla kapıya doğru ilerlerken küçümser bir gülümseyişle çevresine bakınarak. «Aslında başından beri böyle olacağını tahmin etmiştim. Böyle bir atmosferde başka ne beklenebilir ki?»

«Yarım ücretli memur bakışınızla bana bakmayınız, bayan, lütfen,» diye lafa girdi Charity; «buna izin veremem.»

Kuvvetli kadının son evliliğinden önce, ikinci dulluğu sırasındaki dulluk geliri konusunda taşı gediğine oturttu böylece. Atışın hedefi bulduğu hemen belli oldu.

«Ben bu aileye girdiğim zaman sevgili ülkemde unutuldum, mahalle karısı seni,» dedi Mrs. Ned; «o zaman öyle düşünmemiştim ama şimdi düşünüyorum, hak etmiştim bunu; böyle kendimi alçaltarak Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı'ndaki hakkımı kaybettim. Haydi, yavrularım, bu iki genç bayanın nezaketini iyice görüp dersinizi aldınızsa artık gidebiliriz. Mr. Pecksniff, size yürekten teşekkür ederim. Biz buraya eğlenmeye gelmiştik, hazırladığınız eğlence tahminlerimizi fersah fersah aştı. Teşekkür ederiz. Hoşça kalın.»

Bu veda sözleriyle kuvvetli dişi, Pecksniff'sel enerjileri felce uğrattı; hep bir arada burunlarını havaya dikip küçümser bir gülüşle koro yapan üç kızını arkasına takıp odadan ve evden çıktı. Oturma odası penceresinin önünden geçerlerken kendi aralarında dehşetli bir neşe havasına bürünmüş oldukları görüldü; içeridekilere indirdikleri bu son büyük darbeyle gözden kayboldular.

Mr. Pecksniff ya da geri kalan konuklarından herhangi biri bir şey söyleyecek zaman bulamadan aynı pencerenin önünden, ters yönde büyük bir hızla ilerleyen başka biri geçti; ve birkaç saniye sonra Mr. Spottletoe odaya daldı. Şimdiki durumuna kıyasla, ayrılırken bir kardan adam kadar soğukkanlıydı. Başından favorilerine öylesine yağ sızdırmıştı ki neredeyse saçlarından yağ damlıyordu; yüzü alev gibiydi, eli ayağı tir tir titriyordu; soluk soluğaydı, bir türlü kendini toplayıp lafa başlayamıyordu.

«Aziz dostum?» diye haykırdı Mr. Pecksniff.

«Ah, evet,» diye haykırdı öteki. «Ah, evet, elbette! Ah, tabii ya! Hah, şüphesiz! İşitiyorsunuz? İşittiniz, değil mi? Hepiniz!»

«Ne oldu?» diye haykırdı birkaç ses birden.

«Alı, hiç!» diye haykırdı Spottletoe, hâlâ soluk soluğaydı. «Hiçbir şey olmadı. Hiç önemi yok. Sorun ona. O size anlatsın!»

«Dostumuzu anlamıyorum,» dedi Mr. Pecksniff, derin bir şaşkınlıkla çevresine bakarak. «Gerçekten hiçbir şey anlaşılmıyor sözlerinden.»

«Anlaşılmıyor ha, bayım?» diye haykırdı öteki. «Anlaşılmıyor? Yani, olanlardan haberiniz olmadığını mı söylemek istiyorsunuz? Demek siz bizi kandırmadınız, fesat kurup bizi burada toplamadınız? Mr. Chuzzlewit'in gitmek üzere olduğunu ve şimdi gittiğini bilmediğinizi mi söylemek istiyorsunuz, bayım?»

«Gitti mi?» diye bağırıştılar hep bir ağızdan.

«Gitti,» diye yankıladı Mr. Spottletoe. «Biz burada otururken gitti. Gitti. Nereye gittiğini kimse bilmiyor. Ah, bilmezler ya! Gideceğinden kimsenin haberi yoktu. Ah, elbette yoktu! Hancı kadın son dakikaya kadar gezintiye çıkacaklarını sanıyordu; hiçbir şeyden şüphelenmemişti. Şüphesiz öyledir. Bu adamın maşası değil çünkü. Hah, hiç olur mu öyle şey?»

Bütün bu ünlemlere bir çeşit alaycı uluma da ekleyip, ansızın çöken sessizlikte kısa bir an için odadakileri süzdükten sonra, öfkeli bey aynı hızla yeniden yola koyuldu ve kendisini bir daha gören olmadı.

Ailenin böylece atlatılmasının herkes gibi kendisi için de büyük bir şok ve şaşırtıcı olduğunu anlatmak için boşuna uğraştı Mr. Pecksniff. Bu kadar hakaret bir tek talihsiz başın üstüne yığılmamıştır tarih boyunca; bütün akrabaları, vedalaşırken, teker teker, bütün güçleri ve içtenlikleriyle sövdüler ona.

Mr. Tigg'in takındığı ahlaki tavır dehşetti: Bütün olanları görüp de yalnız felaketli sonucu işitebilen sağır kuzen çıkarken ayaklarını paspasa sildi ve kapının dışına da izlerini bıraktı; bu kirli, günahkâr evden çıkarken bütün pisliği üstünden attığını belirtmek için.

Mr. Pecksniff'i avutacak bir tek durum vardı: Bütün bu ak-

raba ve dostlarının daha önce de kendisinden aynı derecede nefret ettiklerini biliyordu; kendi hesabına o da, sevgi namına, bu geniş sermayesinden kendini sıkıntıya sokacak ölçülere varan bir şey dağıtmamıştı kimseye. Olayları bu açıdan görmek onu avutmaya yetti; önemli bir olgudur bu, çünkü iyi bir insanın başarısızlık ve hayal kırıklığı koşulları altında bile ne kadar kolaylıkla kendini avutabileceğini gösteriyor.

V. BÖLÜM

Mr. Pecksniff'in Yeni Öğrencisinin Mr. Pecksniff Ailesinin Sinesine Yerleşmesinin, Bu Olayla İlgili Kutlama Coşkunluğunun ve Mr. Pinch'in Büyük Sevincinin Tam Hikâyesi.

Mimarlar mimarının bir atı vardı. Bu sayfalarda birkaç kere sözü edilmiş olan düşmanları da bu atla sahibi arasında tuhaf bir benzerlik bulurlardı. Görünüş benzerliği değildi bu, çünkü kemikleri fırlamış, bitkin bir beygirdi ve yediği saman Mr. Pecksniff'in yedikleri yanında hiç kalırdı; benzerlik ahlaki yapılarındaydı; beygirin de çok şeyler vaat edip hiçbirini yerine getirmediği söylenirdi. Bir bakıma, her an gitmek üzereydi hayvan, ama hiç gittiği yoktu. En yavaş koştuğu zamanlarda bacaklarını öyle savurur, öyle şevkle çabalanırdı ki, saatte on dört milden az yol aldığına inanamazdınız. Üstelik kendi hızından çok memnundu, hızlı koşan atlarla kendini karşılaştırma fırsatlarından yararlanmayı da aklından geçirmediği için, bu yanlış inancında büsbütün inatla direnirdi. Yabancıların yüreğine sevinçli bir umut duygusu veren, kendini iyi bilenleri de öfkeli bir umutsuzluğa salan bir hayvandı. Kişiliği böyle olduğuna göre, ne bakımlardan efendisine benzeyebilir, bunu açıklamak bu karalamayı yapanlara düşer. Ama acıklı gerçek bu, dünyadaki hayırseverlik yoksunluğunun üzücü bir örneği ayrıca; bu benzerliğe işaret etmişti insanlar.

Aydınlık ve soğuk bir sabah, Mr. Pinch'in bütün düşünceleri ve dilekleri bu beygirle ve beygirin genellikle koşulu olduğu tenteli arabayla — ne cins araba olduğu pek belli değildi; ur çıkarmış bir kupa arabası olabilirdi — ilgiliydi. Çünkü bu şık araçla yalnız başına Salisbury'ye gitmek üzereydi; orada yeni öğrenciyi karşılamak ve izzetü ikbal ile yuvaya getirmek üzere.

Tanrı senin o temiz yüreğini kutsasın, Tom Pinch, nasıl kıvançla ilikliyorsun üstündeki o, bir şaşkının «palto» adını taktığı daralmış giysiyi. O neşeli sesinle nasıl bir inançla seyis Sam'e: «Daha salıverme» diyorsun, bu yaratığın gitmek niyetinde olduğunu ve bırakıldığında gideceğini sanıyorsun, değil mi? Seni görüp de gülümsememek elde mi — ama sevgiyle, Tom Pinch, senin hesabına bir nükte yaparak değil; çünkü Tanrı bilir ya, hesabına nükte de yapılamayacak kadar yoksulsun — şu önündeki küçük tatil böylesine canlandırıyor, coşturuyor seni, kocaman beyaz süt sürahisini neredeyse tadına bile bakmadan (dün gece, kahvaltıyla zaman kaybetmemek için kendi elinle koyduğun) mutfak penceresinin pervazına bırakıyorsun, o ekmek kabuğunu da, sevincinin içinde daha rahatlayacağın bir anda, yolda yemek üzere oturacağın yere yerleştiriyorsun. Mutlu bir insan olarak yola düzülürken, gecelik takkesiyle yatak odasının penceresinden bakan Pecksniff'e teşekkür dolu bir sevgiyle selam gönderişini görüp de; «Tanrı yolunu açık etsin, Tom. Keşke huzur içinde yaşayabileceğin, kederlerin seni rahatsız etmeyeceği dingin durgun bir eve gidiyor olaydın,» demeyecek insan bulunur mu acaba?

Umudun dipdiri kanla birlikte damarlarda neşeyle koşuşup insanı tepeden tırnağa, içten içe gıdıkladığı taze, soğuk sabahlar gibi güzel bir zaman var mıdır arabaya binmek, ata binmek, yürümek, ya da herhangi bir biçimde hareket halinde olmak için? Kış başlarında, insana güç veren bir günün başlangıcıydı, yumuşak yaz mevsiminin (bulamayınca böyle konuşuruz yaz hakkında) yüzünü kızartacak, ilkbaharı da bazen gönülsüzce soğuk olduğundan dolayı utandıracak bir gün. Dinç havada koyunların çan sesleri duru duru işitiliyordu, sanki çanlar da canlı yaratıklar gibi havanın sağlıklı etkisini duyuyormuşçasına; ağaçlar yaprak ya da çiçek yerine, pırlanta tozu sanılabi-

lecek, düşerken hışırdayan kırağıyı döküyorlardı yerlere. Böyle görünüyordu Tom'a. Dünya, böyle güzelleşince, ağırlığından sıyrılmış, ağır buharın sıkıntısından ferahlamak istemiş gibi, köy evlerinin bacalarından çıkan dumanlar yukarılara, yükseklere uçuyordu. Başka zamanlarda mırıldanarak akan derenin üstündeki buz tabakası öyle saydam, dokusu öyle inceydi ki — Tom sevinci içinde böyle yorumluyordu — su, kendi isteğiyle, bu güzelim sabahı seyredebilmek için akmasını durdurmuş gibiydi. Güneş bu tadı kaçırmakta acele etmesin diye, onunla toprak arasında, yaz geceleri ayı saran ince sise benzer — Tom'a sorarsanız tıpatıp o — bir buğu dolaşıyor ve hafif hafif dağılmak üzere güneşe cilveyle göz kırpıyordu.

Tom yoluna devam etti; hızlı gitmiyordu ama hızlı bir hareket içinde olduğu duygusu vardı gönlünde ve bu kadarı da zaten yetiyordu; ilerledikçe, sevincini diri tutacak sürüyle şey geliyordu aklına. Geçite yaklaşıp uzaktan geçit parası alan yol bekçisinin karısını bir yük arabasından ücret alırken gördü. Kadın onu görür görmez bir koşu evine girdi. Kendisinin geldiğini söylemeye koştuğunu biliyordu Pinch. Haklıydı da, çünkü sesini işittirecek kadar yaklaştığında bekçinin çocukları evden fırlayıp mini mini bir koro halinde «Mr. Pinch!» diye haykırarak sevinçten yüreğini hoplattılar. Genellikle suratsız, herkesin çekindiği bekçi bile evinden çıktı, parayı kendi alıp merhaba demeye geldi. Bütün bunları, bir de şöminenin önündeki küçük yuvarlak masaya kurulmuş aile kahvaltı sofrasını görmek Tom'un yanındaki ekmek kabuğunu bir peri somunundan kesilmiş bir dilim kadar lezzetli kıldı.

Ama bu kadar da değil. Gerçekten Tom'a sıcak selamlar gönderen sade evli insanlarla çocuklar değildi. Yok, yok. Nal şakırtıları arasında geçerken ışıl ışıl gözler ve kar beyaz göğüsler de üst kat pencerelerine koşup selamına karşılık verdiler; zorla değil hem de, birkaç kat fazlasıyla, yürekten. Herkes şendi; hepsi gülüyorlardı. Hatta bazı fazla fındıkçı olanları Tom dönüp bakınca öpücük bile yolladılar. Çünkü kim aldırırdı zavallı Mr. Pinch'e? Kimseye zararı dokunmazdı ki onun.

Şimdi sabah iyice güzelleşmiş, her şey iyice uyanıp şenlenmişti ve sanki: «Artık dayanamayacağım; ben de bir bakayım,»

diyen güneş — böyle dediğinden Tom'un en ufak şüphesi yoktu — pırıl pırıl görkemiyle süzülüp geldi. Bu dehşete dayanamayacak kadar utangaç ve nazlı olan buğu korkup bir telaş kaçtı; o kaçarken, uysal koyunlar ve patırtıcı kargalarla dolu uzak otlaklar, tepeler, tümsekler, bugün için taze pişmiş kepek lapası gibi ışıl ışıl belirdiler. Durum böyle olunca dere de duramadı, haberi üç mil ötedeki su değirmenine iletmek için hızlı hızlı koşmaya başladı.

Mr. Pinch, tatlı düşünceler, neşeli duyumlarla dolu olarak sarsıla sarsıla yol alırken önünde uzanan yolda, kendisinin gittiği yönde ilerleyen, çevik, hızlı adımlarla yürürken bir yandan da türkü çağıran bir yolcu gördü. Biraz bağırarak söylüyordu, ama sesi fena değildi. Yirmi beş, yirmi altı yaşlarında, genç bir adamdı, öyle rahat ve gelişigüzel giyinmişti ki gevşek kırmızı atkısının uçları bir önüne bir arkasına savruluyordu. Kadife ceketinin yakasına taktığı parlak kış çiçekleri demetini, sanki sırtına takmış gibi arkadan seçebiliyordu Mr. Pinch. Şarkısına iyice kendini verdiği için araba yaklaşıncaya kadar tekerleklerin sesini duymadı; duyunca, tuhaf yüzünü ve pek neşeli mavi gözlerini Mr. Pinch'e çevirdi ve hemen olduğu yerde durdu.

«Ne o, Mark?» dedi Tom Pinch, arabayı durdurarak. «Kimin aklına gelirdi seni burada görmek? Amma sürpriz!»

Mark şapkasına hafifçe dokundu, canlılığını birdenbire yitirerek, Salisbury'ye gittiğini söyledi.

«Çok da şıksın üstelik!» dedi Mr. Pinch, sevgiyle süzerek onu. «Vallahi, bu kadar yakışıklı olduğunu bilmezdim, Mark!»

«Sağ olun, Mr. Pinch. Biraz öyleyimdir, herhalde. Benim suçum değil, hani. Şıklığa gelince, mesele de orada zaten.» Sözün burasında pek kederli bir tavır takındı.

«Yani, nasıl orada?» diye sordu Mr. Pinch.

«Can sıkıcı yanı bu. İyi giyinmiş bir insan, kim olursa olsun, keyifli olabilir. Bu bir hüner değil ki. Çok perişan ve çok keyifli olsam, işte o zaman başarılı olduğuma inanırdım, Mr. Pinch.»

«Demek onun için şarkı söylüyordun demin, iyi giyinmiş olmaya katlanabilmek için, öyle mi, Mark?» dedi Pinch.

«Sohbetiniz her zaman kitap gibi doğrudur efendim,» diye

cevap verdi Mark, geniş geniş gülerek. «Tam üstüne bastınız.»

«Hayatımda gördüğüm en garip delikanlısın sen, Mark. Bunu hep düşünmüştüm, şimdi kesinlikle inandım. Ben de Salisbury'ye gidiyorum. Binsene. Sevinirim yol arkadaşım olursan.»

Genç adam teşekkürlerini sunarak çağrıyı kabul etti; hemen arabaya bindi, ama Mr. Pinch'in nezaketi sonucu, lütfen kabul edildiğini bildiğini göstermek için koltuğun ucuna, yarısı arabadan dışarı taşarak, ilişti. Yola devam ederlerken sohbetleri de ilerledi.

«Seni böyle şık görünce acaba evleniyor mu diye aklıma geldi, Mark,» dedi Pinch.

«Vallahi, efendim, benim de aklıma gelmedi değil,» diye cevap verdi. «İnsanın bir kadınla evli olarak keyifli kalması başarı sayılabilir, hele çocuklar da kızamık falan olurlarsa, huysuzluk ederlerse. Ama biraz korkuyorum galiba evlenmekten, ilerisini pek kestiremiyorum.»

«Bağlandığın bir kimse yok belki,» dedi Pinch.

«Yok galiba, efendim.»

«Ama, Mark, senin düşüncene göre tutman gereken yol, hoşlanmadığın, gayet tatsız biriyle evlenmek olmalı,» dedi Pinch.

«Doğru, efendim, öyle; ama bu kadar ilkelere bağlılık da biraz fazla olabilir, ne dersiniz?»

«Belki de öyle olur,» dedi Mr. Pinch. Buna ikisi birden neşeyle güldüler.

«Siz daha beni tanımıyorsunuz, efendim,» dedi Mark. «Başka insanları perişan edecek durumlara benim kadar rahat dayanan insan bulacağınızı sanmıyorum, ama elime bir fırsat geçmeli. Ve işte hiç fırsat geçmiyor. Hiç beklenmedik bir şey olmadıkça benim yeteneklerimi de kimseler bilmeyecek sanıyorum. Ama beklenmedik bir şeyin de olacağı yok. Ejder'den ayrılıyorum, efendim.»

«Ejder'den ayrılıyor musun?» diye haykırdı Mr. Pinch, büyük bir şaşkınlıkla bakarak. «Ne diyorsun, Mark? Soluğum kesildi!»

«Evet, efendim.» Derin fikirlere dalmış insanların yaptığı gibi ileri, uzaklara dikmişti gözlerini. «Ejder'de duracağım da ne olacak? Bana göre yer değil ki. Londra'dan ayrılıp (ama doğ-

duğum yer Kent'tir) bu işe yerleştiğimde karar verdim ki memleketin en kuş uçmaz kervan geçmez, en sıkıcı yeri burasıdır ve burada keyifli olmak bir başarıdır. Ama Ejder öyle sıkıcı bir yer değilmiş. Kuka, kriket, halka oyunu, kiy oyunu, şarkılar, korolar. her kış akşamı şöminenin çevresinde sohbetler. Ejder'de kim olsa keyifli olur. Hiç marifet değil bu.»

«İyi ama, Mark, söylenenler doğruysa, hem de sanırım doğru çünkü kendi gözümle gördüm, bütün bu şenliğin en az yarısı senden geliyor; sensin bütün bunları yürüten,» dedi Mr. Pinch.

«Bu da doğru, galiba, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Ama öyle de olsa bu bir avuntu değil.»

«Vallahi ne kadar düşünsem bu dediklerinin içinden çıkamıyorum,» dedi Mr. Pinch, kısa bir sessizlikten sonra. Alçak sesini iyice alçaltmıştı. «Peki, Mrs. Lupin ne olacak, Mark?»

Mark'ın gözleri büsbütün sabitleşti, büsbütün uzaklara bakmaya koyuldu. Ona pek bir şey fark etmeyeceğini söyledi. Bıraktığı yere gönüllü çıkacak nice parlak delikanlı bulunurdu. Kendi bildiği on, on beş tane vardı.

«Olabilir,» dedi Mr. Pinch. «Ama Mrs. Lupin'in onlardan memnun kalacağını sanmıyorum. Ben hep sizin Mrs. Lupin'le iyi bir çift olacağınızı düşünürdüm, Mark; bildiğim kadar, başka herkes de böyle düşünürdü.»

«Ben hiçbir zaman,» dedi Mark biraz şaşırarak; «ona öyle açıktan açığa bir öneri sayılabilecek bir şey söylemedim; o da böyle bir şey demedi. Ama bugünlerin birinde ona ne söyleyebileceğimi, onun da bana ne cevap verebileceğini hiç bilmiyorum. Bu olmaz işte, efendim.»

«Ejder'in efendisi olmak istemiyorsun demek, Mark?» dedi Mr. Pinch.

«Hayır, efendim, hiç istemiyorum,» dedi öteki, ufuklara bakmaktan vazgeçip yol arkadaşını süzerek. «Benim gibi bir adamın canına okur böyle bir şey. Gidip hayat boyu rahat rahat köşemde otururbut, kim bulur benim içimdeki yetenekleri? Ejder'in sahibi keyifli olmuş, marifet mi bu? İsterse olmasın, elinde mi olmamak?»

«Mrs. Lupin'in ayrılacağından haberi var mı?» diye sordu Mr. Pinch.

«Daha ona açmadım. Ama açmalıyım. Yeni ve uygun bir iş bulur muyum diye bir bakınacağım bu sabah,» dedi, başıyla şehir yönünü işaret ederek.

«Ne biçim bir iş yani?» diye üsteledi Mr. Pinch.

«Mezarlık falan gibi bir şey düşünüyordum,» diye cevap verdi Mark.

«Aman Allahım, Mark?» diye haykırdı Mr. Pinch.

«Şöyle güzel, nemli, solucanlı falan bir iş, efendim,» dedi Mark, başını inatçı inatçı sallayarak, «böyle bir işe girip de gene keyifli kalmak marifet işte, mezarcılar genel olarak keyifli insanlar değillerse; öyleyseler işler kötü. Sizin bir fikriniz var mı, efendim, mezarcıların özellikleri hakkında?»

«Hayır,» dedi Mr. Pinch. «Hiçbir fikrim yok. Hiç düşünmediğim bir konu.»

«Bu da umduğum gibi çıkmazsa,» dedi Mark, gene dalgınlaşarak; «başka işler de düşünülebilir. Cenaze levazımatçılığı, sözgelişi. Yeterince kasvetli. Bunu denemek başarılı olabilir. Yoksul bir yerde bir tefeciye tahsildarlık etmek de fena iş sayılmaz. Gardiyanlar da epey sefalet görüyorlar. Doktor yanında çalışmak ya da, her gün cinayetler arasında yaşar insan. Malikâne kâhyalığına da pek tatlı bir iş denemez. Vergi tahsildarı bile arasıra bunalıyordur işinde. Bana fırsat sağlayacak epeyce iş vardır herhalde.»

Mr. Pinch bu sözler karşısında adamakıllı afallamıştı. İlgisiz konularda birkaç kelime laf söyleyip, arasıra da bu tuhaf dostunun yüzüne kaçamak bakışlarla bakıyordu (öteki onun gözleyişinden habersiz görünmekteydi). Böylece giderek şehrin yakınlarında bir kıvrıma vardıklarında Mark artık ineceğini söyledi.

«Peki ama, Mark,» dedi Mr. Pinch; o kaçamak bakışlar sırasında yol arkadaşının göğsünün yaz ortasındaymışçasına açık olduğunu ve rüzgârla hışırdayıp durduğunu fark etmişti, «niye yelek giymiyorsun?»

«Ne işe yarar, efendim?»

«Ne işe mi yarar?» dedi Mr. Pinch. «Ne işe yarayacak, göğsünü sıcak tutar.»

«Tanrı sizi kutsasın, efendim!» dedi Mark. «Hiç tanımıyorsunuz beni. Benim göğsümün böyle bir ihtiyacı yokki. Hem olsa da, yeleksizlikten ne gelir? Ciğer hastalığı, belki. Bakın, hem ciğerden hasta hem de keyifli olmak bir marifet sayılabilir.»

Mr. Pinch'in cevap verecek hali kalmamıştı, derin derin soludu, gözlerini testekerlek açtı ve başını şiddetle salladı. Mark yanına aldığı için teşekkür ettikten sonra arabanın durmasını beklemeden hafifçe aşağı atladı. Kırmızı atkısı, önü açık ceketiyle bir ara yola saptı; ikide bir dönüp arkasına bakıyor, hayatta rastlanabilecek en umursamaz, neşeli, komik insanlardan biri olarak Mr. Pinch'e selam gönderiyordu. Yol arkadaşı ise düşünceli bir yüzle Salisbury'ye doğru devam etti.

Mr. Pinch Salisbury'nin felaket bir yer olduğunu kestiriyordu: Çılgın mı çılgın, sefih mi sefih bir şehir olmalı. Atını seyise bırakıp bir iki saat sonra da yemini verip vermediklerini görmeye geleceğini bildirdikten sonra, sokaklarda biraz gezinmeye çıktı: Bu sokakların türlü esrar ve şeytanlıkla dolu olduğuna dair belirsiz ve biraz da tatlı bir duygu vardı içinde. Sessizliğe alışmış bir insan için o günün pazar günü olması, pazaryerine çıkan bütün yolların arabalar, atlar, eşekler, sepetler, bostan ürünleri, et, işkembe, tavuk ve gezici satıcıların bin bir çeşitten ve birbirine uymaz mallarıyla dolması da bu yanlış inancı güçlendiriyordu. Genç çiftçiler, yaşlı çiftçiler vardı, üzerlerinde iş elbiseleri, kahverengi paltolar, kurşuni paltolar, kırmızı yün atkılar, deri getr'ler, olağanüstü biçimlerde şapkalar, ellerinde av kırbaçları, kaba saba bastonlarla, gruplar halinde duruyorlar, meyhane kapılarında bağıra çağıra konuşuyorlar, ya da tomarla yağlı paralar alıp veriyorlardı; öyle şişkindi ki cüzdanları cepteyken çıkarmak kalp krizi, dışardayken cebe indirmek ıspazmoz gibiydi. Bir de çiftçilerin karıları vardı, kunduz kürkünden başlıkları ve kırmızı pelerinleriyle, her çeşit dünyevi ihtirasdan arınmış bitkin beygirlerin sırtında. Beygirler, kimdir, nedendir, sormadan, öğrenmek istemeden, nereye çekseler oraya gidiyorlardı ve gerekecek olsa, her bir toynaklarında birer komple yemek takımı olmak üzere bir porselenci

dükkânında da kıpırtısız durabilirlerdi. Ayrıca, pazarın durumuyla ve efendilerinin pazarlıklarıyla yakından ilgili bir sürü köpek dolaşıyordu; ve gerek insan, gerek hayvan dillerinden meydana gelme büyük bir şamata vardı.

Mr. Pinch satışa sunulan her şeyi büyük bir zevkle seyrediyordu. Özellikle de gezgincilerin çatal bıçaklarıyla ilgileniyordu. Bunların arasından çok keskin olduğuna inandığı yedi bıçaklı bir çakı aldı. Hiçbirinin kesmediğini de sonradan anladı. Pazaryerini bitirip çiftçilerin pazaryerinde yemeğe oturmasını da seyrettikten sonra atına bakmaya döndü. İştahla yediğini görünce şehri gezip dükkân vitrinlerine bakarak eğlenmek üzere yeniden dışarı çıktı. Önce bankaya uzun uzun baktı, parayı sakladıkları yeraltı dehlizlerinin ne yöne doğru uzandığını düşündü; şehirde avukatların yanında çalıştıklarını bildiği birkaç genç adam geçti yanından, dönüp arkalarından baktı; şu dünyada bazı şeylerin içyüzünü bilip, bildiğini de iyi gizleyen köpoğlusu bir bakış vardı gözlerinde.

Ya dükkânlar? İlkin, yeryüzünün bütün hazinelerini sergileyen kuyumcu dükkânları vardı. Camlarından sarkan gümüş saatler öylesine kocamandı ki, iyi işlemiyorlarsa, bu, işleyecek yer bulamadıkları için değildi. Gerçekten, mekanik hüner sahipleri içinde en doğru çalışanlar olacak kadar büyük ve o kadar da çirkindiler. Gelgelelim, Mr. Pinch onları Cenevre mallarından daha minik görüyordu; hele şişkin bir saatin üstünde, her çeyrek saati mutlu sahibinin cebinde çalmak gibi olağanüstü bir yeteneği olduğunu söyleyen yazıyı görünce, bu saati satın alabilecek kadar zengin olmayı istedi.

Ama kitapçı dükkânlarının yanında altının, gümüşün, değerli taşlarla saatlerin bile ne önemi vardı? Bu dükkânlardan, matbaadan taze çıkmış kâğıdın tatlı kokusu geliyor, bir zamanlar okulda edinilen, baş sayfasında kusursuz bir yazıyla «Master Pinch, Grove House Academy» yazılmış gramer kitaplarını akla getiriyordu. Sonra o Rus derisi kokusu ve içeride dizilmiş sıra sıra kitaplar; ne mutluluklar vaat ediyorlardı insana. Vitrinlerde, kimisinin baş sayfası, kimisinin de ilk bölümünün ilk sayfası açılıp yatırılmış, Londra'dan gelme yepyeni kitaplar yatıyordu. Saf insanlar sayfayı okumaya başlasın, sonra sayfayı

çeviremeyince içeri koşup kitabı alsın diye. İşte süslü bir baş sayfa, ve gravürlü bir bölüm arası, büyük şehirlerin eteklerindeki işaret levhaları gibi ötedeki olay zenginliğini işaret ediyorlar; ve konularını bildiği, ciddi portreleri, zamanla kutsallaşmış adlarıyla bir yığın kitap; ne şekilde olursa olsun, bunlara sahip olmak, Mr. Pecksniff'in evindeki odasında daracık rafına dizmek için nice madenler feda ederdi. Ne kadar da yürek sızlatan bir dükkândı bu.

Bir tane daha vardı; başlangıçta o kadar kötü değil ama gene de epey kışkırtıcı bir dükkân: Çocuk kitapları vardı burada, zavallı Robinson Crusoe duruyordu, bütün kudretiyle, köpeği ve baltası, keçi postundan başlığı ve av tüfeğiyle, Philip Quarll'ı ve yanındaki taklitçiler sürüsünü soğukkanlılıkla süzerek ve Mr. Pinch'e bütün bu kalabalık içinde yalnız kendisinin, kuşaklar boyunca gelip geçenlerin bir tanecik kum zerresini yerinden oynatamadığı o tek ayak izini çocuksu anıların sahilinde bıraktığını söyleyerek. Sonra İran masalları vardı, uçan sandıklar, büyülü kitaplar okuyarak yıllarca kapalı mağaralarda kalanlar; işte tacir Abudal, ve yatak odasında sandıktan topallayarak çıkan o korkunç ufak tefek cadı karı; işte yüce tılsım. Bin Bir Gece Masalları, haramilerin ininde, dört parçaya ayrılmış, kan revan içinde Kasım Baba, korkunç bir aritmetik probleminin hayaleti gibi asılı duruyor. Bütün bu eşi menendi olmayan harikalar Mr. Pinch'in zihnine hızla doluşup içindeki o güzelim lambayı ovup parlattılar; öyle ki, yüzünü yeniden kalabalık sokağa çevirdiğinde emrini bekleyen sürüyle hayalet gördü ve Pecksniff çağından önceki mutlu günleri taze bir tatla yeniden yaşadı.

Kocaman parlak şişeleriyle (şişelerin kapakları da daha küçük çapta ışıltı depolarıydı), ve ilaçla parfüm arasındaki, dişe gelir şekerlemeler ya da bakir bal biçiminde tatlı uzlaşmalarıyla eczaneler artık o kadar ilgisini çekmiyordu. Terzilere de hiç aldırmıyordu (zaten hiçbir zaman giyime fazla merakı olmamıştı); garip bir değişim sonucunda vitrinde her zaman göz alan, ama başka yerde hiç de böyle durmayan, başkentten gelme en yeni yelek örnekleri asılıydı bu vitrinlerde. Ama tiyatronun kapısında durup oyuncuların adlarını okudu ve derin bir saygıyla

kapıdan içeriye baktı, uzun siyah saçlı solgun bir bey çıkıp bir çocuğa evine koşup kılıcını getirmesini söylediği zaman bile azalmadı saygısı. Bu sözü işitince Mr. Pinch olduğu yere çakılıp kaldı; belki hava kararıncaya kadar da duracaktı orada ama eski katedralin çanları akşam duasını bildirince aklı başına geldi, aceleyle yoluna devam etti.

Katedral orgcusunun yardımcısı Mr. Pinch'in arkadaşıydı. İyi bir rastlantıydı bu çünkü o da okulda, Tom gibi sessiz, sakin bir çocuktu, ama gürültücü olanlar da severlerdi onları. Şansa bakın ki (Tom her zaman şanslı olduğunu söylerdi), o gün öğleden sonra bu arkadaş katedralde görevdeydi ve yanında da yalnız Tom vardı; böylece, o çalarken Tom ona yardım etti ve dua bitince de org Tom'a kaldı. Hava kararmaya başlamıştı, koro yerindeki eski pencerelerden içeri sızan sarımtırak ışık dumanlı bir kırmızıyla karışıyordu. Yüce notalar kilisenin içinde çınlarken, Tom bu seslerin kendi yüreğinin derin gizliliklerinde olduğu gibi bütün eski mezarların derinliğinde de yankılandıklarına inanıyordu. Zengin musiki havaya yayılırken büyük düşünce ve umutlar üşüşüyordu zihnine, ama aralarında — amaçları daha ciddi ve yüksek, ama temelde aynı — çocuklukla ilgili ne basit anılara kadar, o günün imgeleri de vardı. Seslerin var oldukları anda uyandırdıkları duygu bütün hayatını ve varlığını kapsıyordu; çevresini saran taştan, tahtadan, camdan gerçeklikler karanlıkta solup bu görüntüler de aynı hızla parlaklaştıkça Tom yeni öğrenciyi de, bekleyen öğretmeni de unuttu; katedrali kilitleyeceğim diye ısrar eden çok gerçekçi bir yaşlı kilise bekçisi olmasaydı gece yarısına kadar yüreğini boşaltabilirdi. Böylece arkadaşına pek çok teşekkürlerle veda etti, el yordamıyla yolunu bulup artık lambaları yanan sokağa çıktı ve yemeğe yetişmek üzere aceleyle döndü.

Bu saatte bütün çiftçiler evlerine döndükleri için atını bıraktığı hanın döşemesine talaş serpili salonunda kimsecikler yoktu; onun için ateşin yanına küçük bir masa çektirdi, büyük bir sevinçle ve zevkle, iyi pişmiş bifteğiyle dumanı tüten patateslerine girişti. Yanında da bir sürahi dolusu nefis Wiltshire birası vardı; bütün bunların toplam etkisi öylesine dehşetliydi ki arasıra çatalı bıçağı bırakıp ellerini ovuşturuyor, yemeğe bakıp

düşünüyordu. Peynirle kereviz geldiğinde Mr. Pinch cebinden bir kitap çıkarmıştı, yemeğini ağırdan alıyordu; biraz bir şey atıştırıyor, birasını yudumluyor, biraz okuyor, biraz da yeni öğrencinin nasıl bir kişi olabileceğini düşünüyordu. Tam bu son konuyu bırakıp kitabına dönmüştü ki kapı açıldı ve yeni bir konuk içeri girdi. Yanı sıra içeri dalan soğuk hava neredeyse ateşi söndürecekti.

«Beter bir don var bu gece,» dedi yeni gelen, Mr. Pinch'in yer açmak için masasını çekmesine nezaketle teşekkür ederek. «Rahatsız olmayın, rica ederim.»

Bunu Mr. Pinch'in rahatına derin bir ilgi duyar gibi söylemişti gerçi ama, gene de deri kaplı büyük koltuklardan birini ocağın ta karşısına sürüyüp yerleştirdi ve iki ayağını da ocağın demirine dayayarak ateşin karşısına oturdu.

«Ayaklarım dondu. Of, çok soğuk vallahi.»

«Galiba epeydir açık havadaydınız,» dedi Mr. Pinch.

«Bütün gün. Hem de arabada, açıkta.»

«Demek onun için odayı bu kadar soğuttu,» diye düşündü Mr. Pinch. «Zavallı, kim bilir ne kadar üşüdü.»

Yabancı da onun gibi düşüncelere daldı ve beş on dakika kadar sessizce ateşe bakarak oturdu. Sonra kalktı, şalını (Mr. Pinch'inkinin tersine), kalın paltosunu çıkardı; paltonun dışında, paltonun içinde olduğundan daha konuşkan değildi çünkü aynı tavırla aynı yere oturdu ve arkasına yaslanarak tırnaklarını yemeye koyuldu. Genç — yirmi bir, yirmi iki yaşındaydı belki — ve yakışıklıydı; koyu renkli, zeki gözleri vardı, bakışlarındaki, tavırlarındaki canlılık Tom'un kişiliğine tam karşıttı ve bu yüzden onu her zamankinden daha utangaç yapıyordu.

Odadaki duvar saatine sık sık dönüp bakıyordu yabancı. Tom da ikide bir aynı yere başvurmaktaydı; biraz, bu sessiz arkadaşına karşı sinirli bir dostluk duygusundan ötürü, biraz da, yeni öğrenci altı buçukta geleceği için. Yabancı ne zaman onu saate bakarken yakalasa Tom'un eli ayağı dolaşıyordu, gizli bir iş yaparken baskına uğramış gibi; belki de bu tedirginliği gördüğü için delikanlı sonunda gülümseyerek konuştu:

«İkimiz de saatle pek ilgiliyiz gibi. Ben burada bir beyle bulaşacaktım da onun için.»

«Ben de,» dedi Mr. Pinch.

«Altı buçukta,» dedi yabancı.

«Altı buçukta,» dedi Tom, aynı anda; bunun üstüne öteki biraz şaşırarak baktı.

«Beklediğim genç beyefendi,» dedi Tom çekingen çekingen; «o saatte gelip Pinch adında birini arayacaktı.»

«Hay Allah!» diye haykırarak ayağa fırladı öteki. «Ben de bu kadar zamandır sizi ocağın uzağına ittim. Hiç aklıma gelmezdi Mr. Pinch olacağınız. Arayacağınız Martin benim. Lütfen kusuruma bakmayın. Nasılsınız? Şöyle biraz daha yaklaşsanız, ne olur?»

«Teşekkür ederim,» dedi Tom, «teşekkür ederim. Hiç üşümüyorum ben, oysa siz üşüyorsunuz; önümüzde soğuk bir yolculuk var. Peki, madem ısrar ediyorsunuz, şöyle... Çok, çok sevindim,» dedi Tom, gülümsüyordu o tamamen kendine özgü utangaç açıkyürekliliğiyle, kendi kusurlarını itiraf eder, karşısındaki insanın iyi yürekliliğine sığınır gibi: «Beklediğim insanın siz olmanıza sevindim. Daha birkaç dakika önce, size benzese ne iyi olur diye düşünüyordum.»

«Bunu duyduğuma çok sevindim,» diye cevap verdi Martin, el sıkışarak; «inanın, ben de bu arada Mr. Pinch size benzese ne büyük şans olur diye düşünüyordum.»

«Yok canım,» dedi Tom, büyük bir sevinçle. «Ciddi mi söylüyorsunuz?»

«Elbette ciddi söylüyorum,» diye cevap verdi yeni ahbabı. «Sizinle ben çok iyi geçineceğiz, biliyorum; bu da insanı rahatlatan bir duygu çünkü açık söylemek gerekirse, ben öyle herkesle iyi geçinen insanlardan değilim ve en çok da bu nokta beni düşündürüyordu. Ama şimdi rahatladım. Bir iyilik edip şu zili çalar mısınız?»

Mr. Pinch bir acele fırlayıp bu isteği yerine getirdi — zil koltukta oturan Martin'in başının üstündeydi tam — ve gülümseyerek ahbabını dinlemeye devam etti:

«Punç severseniz, ikimize en sıcağından olmak üzere birer bardak söyleyeceğim. Dostluğumuzu yakışık alır biçimde kutlayalım. Size bir sır söyleyim mi, Mr. Pinch? Hayatımda sıcak ve şenlendirici bir içkiye hiç bu kadar ihtiyaç duymamıştım, ama

sizin nasıl bir insan olduğunuzu öğrenmeden önce ısmarlamaya cesaret edemedim. Çünkü, biliyorsunuz, ilk izlenimler önemlidir ve uzun zaman hatırda kalır.»

Mr. Pinch kabul etti ve Punç ısmarladı. Az sonra geldi; sıcak ve sert. Dumanlı kadehlerini tokuşturup içtikten sonra konuşmaları daha samimileşti.

«Ben bildiğiniz gibi Mr. Pecksniff'in bir çeşit akrabasıyım,» dedi genç adam.

«Öyle mi?» diye haykırdı Pinch.

«Evet. Benim dedem onun kuzeniymiş. Böylece bir hısımlık, akrabalığımız var ama, birbirimizin neyi olduğumuzu bilmiyorum.»

«Öyleyse Martin ilk adınız mı?» dedi Mr. Pinch, düşünceli düşünceli. «Ah!»

«Tabii, öyle,» diye cevap verdi arkadaşı: «Keşke soyadım olsaydı, çünkü soyadım pek güzel değil, hem imza atarken yazması da uzun sürüyor. Soyadım, Chuzzlewit.»

«Aman Allahım!» dedi Mr. Pinch, elinde olmaksızın irkilerek.

«İki adım olduğuna şaşmadınız herhalde?» dedi öteki, bardağı ağzına götürürken. «Çoğu insanın öyledir.»

«Ah, hayır,» dedi Mr. Pinch. «Hayır, hayır. Ne münasebet. Allah Allah.» Sonra Mr. Pecksniff'in Ejder'de kalan aynı addaki yaşlı bey hakkında bir şey söylememesini, bu konuda hiçbir açıklamada bulunmamasını özel olarak tembih ettiğini hatırladı. Şaşkınlığını gizlemek için bardağını ağzına götürmekten başka çare bulamadı. İkisi de, bardaklarınının üstünden birkaç saniye birbirlerini süzdüler, sonra boşalan bardaklarını masaya koydular.

«On dakika önce ahırdakilere hazır olmalarını söylemiştim», dedi Mr. Pinch, yeniden duvar saatine göz atarak. «Gidelim mi?»

«Nasıl isterseniz,» dedi öteki.

«Siz sürmek ister misiniz?» dedi Mr. Pinch; bütün yüzü önerisinin dehşetinin bilinciyle ışıl ışıl parlayarak. «İsterseniz sürebilirsiniz.»

«Vallahi, bu ata bağlı, Mr. Pinch,» dedi Martin, gülerek. «At-

ta iş yoksa, ellerimi paltomun cebinde sıcak tutmayı tercih ederim.»

Yaptığı bu nükteyi çok beğenmiş bir hali olduğu için Mr. Pinch de nüktenin müthiş olduğuna hükmetti. Dolayısıyla çok çok güldü ve çok beğendiğine yürekten inandı. Sonra o hesabı ödedi, Mr. Chuzzlewit de punçun parasını verdi; kendilerini, imkânları oranında sarıp sarmaladıktan sonra, Mr. Pecksniff'in arabasının durduğu ön kapıya çıktılar.

«Teşekkür ederim, ben sürmeyim, Mr. Pinch,» dedi Martin, koltuğa tırmanırken. «Ha, benim bir de sandık olacaktı. Onu da alabilir miyiz?»

«Elbette,» dedi Tom. «Koyuver, Dick, nereye olursa olsun.»

Sandığın boyu bosu öyle herhangi bir köşeye sıkıştırılmaya elverişli değildi ama seyis Dick, Mr. Chuzzlewit'in de yardımıyla, bir yer buldu. Mr. Pinch'in yakınındaydı. Mr. Chuzzlewit orada rahatsızlık vereceğini söylediyse de Pinch bunu kabul etmedi; oysa eşya onu öyle sıkıştırmıştı ki kendi dizinden başka bir şey görebilmek için akla karayı seçiyordu. Ama kimseye hayır estirmeyen rüzgâr, kötü bir rüzgârdır; bu sözdeki hikmet bu durumda da ortaya çıktı; çünkü soğuk rüzgâr arabanın Mr. Pinch'in oturduğu yanından esiyordu ve insanla sandıktan meydana gelme bir duvar rüzgârla yeni öğrenci arasına böylece çekilmiş olunca, delikanlı soğuktan kurtuldu; bu da Mr. Pinch için mutlu bir olaydı.

Gece hava açık, ay parlaktı. Ay ışığı ve kırağı bütün manzarayı gümüşlemişti; her şey incecik ve güpgüzeldi. Başlangıçta, ortasından geçtikleri bu huzur ve dinginlik ikisinin de sesini kesti; ama az sonra, içlerindeki punçla dışlarındaki sağlıklı havanın etkisiyle daha konuşkanlaştılar ve bitip tükenmez bir sohbete daldılar. Yolun yarısına erişip ata su vermek için mola verdiklerinde Martin (para konusunda eli hiç de sıkı değildi) birer punç daha ısmarladı; bunu içmek de konuşkanlıklarını azaltacak bir etki yapmadı. Başlıca konuları şüphesiz Mr. Pecksniff ve ailesiydi; Tom, gözleri yaşlarla dolarak, Mr. Pecksniff'i ve kendisine yaptığı iyilikleri öyle bir anlattı ki insan olan kim olsa tapınırdı bu iyi yürekli Mr. Pecksniff'e; şüphesiz onun böyle konuşacağını Mr. Pecksniff bilemez, tahmin edemezdi, yoksa (çok

alçakgönüllü olduğu için) öğrenciyi eve getirmek üzere Tom Pinch'i gönderir miydi hiç.

Böylece az gittiler, uz gittiler — masal kitaplarının diliyle — ve sonunda köy ışıkları önlerine çıktı; kilisenin çan kulesinin gölgesi mezarlıktaki çimen üstünde uzanıyordu; sanki, gökyüzünde parlayan her ışığa göre günlerin, haftaların, yılların geçişini bu ciddi yerde yeni bir gölgeyle gösteren bir güneş saatiydi. (Heyhat yeryüzünün en doğru saati.)

«Güzel bir kilise,» dedi Martin, yaklaşırlarken arkadaşının beygirin gevşek adımını yavaşlattığını görerek.

«Değil mi?» dedi Tom, kıvançla. «İçinde de öyle güzel bir org var ki. Ben çalarım orgu.»

«Öyle mi?» dedi Martin. «Herhalde zahmetine değmez bir iştir. Ne veriyorlar karşılığında?»

«Hiçbir şey,» diye cevap verdi Tom.

«Allah Allah,» dedi arkadaşı. «Sahiden tuhafsın.»

Bu söz üzerine kısa bir sessizlik oldu.

«Hiçbir şey demem doğru değil,» dedi Mr. Pinch güler yüzle. «Öyle demek istemiyorum, çünkü büyük bir zevk alıyorum çalmaktan. En tatlı saatlerimi geçiriyorum orada. Geçen gün başka bir şey oldu; ama anlatıp başınızı ağrıtmayım.»

«Yok yok. Anlat. Ne oldu?»

«Bu sayede,» dedi Tom, alçak sesle; «gözünüzün önüne getirebileceğiniz en tatlı, en güzel yüzü gördüm.»

«Ben de gözümün önüne öyle bir yüz getirebiliyorum,» dedi arkadaşı, dalgın dalgın. «Hatırlama yeteneğinden büsbütün yoksun değilsem getirebilmeliyim.»

«İlkin sabah çok erken bir saatte geldi, alacakaranlıkta,» dedi Tom, ötekinin kolunu tutarak. «Az arkamda durduğunu görünce bir ruh sandım, kanım çekildi. Ama bir anda aklımı başıma topladım tabii. İyi ki hemen toparlandım da çalmayı kesmedim.»

«Neden iyi ki diyorsun?»

«Neden mi? Çünkü orada durup dinledi. Gözlüğüm gözümdeydi. Perdenin yırtıkları arasından sizi gördüğüm kadar açık seçik görebiliyorum onu. Çok güzeldi. Bir zaman sonra süzüle-

rek gitti, ben de iyice uzaklaşıncaya kadar çalmaya devam ettim.»

«Niye öyle yaptın?»

«Anlamıyor musunuz?» dedi Tom. «Görmediğimi sanıp gene gelsin diye.»

«Geldi mi?»

«Geldi ya. Ertesi sabah, daha sonraki akşam; ama hep kilisede kimseler yokken, ve hep yalnız başına. Geldiği zaman kapı açık, org da çalıyor olsun, hayal kırıklığına uğramasın diye erkenden kalkıp gidiyor, akşam da geç vakte kadar kalıyordum. Bazı günler o yana doğru yürüyor ve hep girip dinliyordu. Ama gitti artık, ve bu dünyadaki bütün olmayacak şeylerin içinde en olmayacağı benim bir daha onun yüzünü görmemdir herhalde.»

«Hakkında başka bir şey bilmiyor musun?»

«Hayır.»

«Kiliseden çıkınca hiç gitmedin mi arkasından?»

«Niye gideyim de canını sıkayım?» dedi Tom Pinch. «Benimle arkadaşlık etmek isteyecek değildi ya. Beni görmek değil, org dinlemeye geliyordu; hoşuna gittiği belli olan bu yerden onu uzaklaştırmak olur mu? Tanrı korusun onu.» diye heyecanlandın Tom, «ona her gün bir dakikalık zevk verebilmek için iyice yaşlanıncaya kadar orada, o saatlerde org çalmaya devam edebilirdim. Benim gibi birini, müziğin bir parçası olarak düşünüp hatırlaması yeter de artardı bana; hele bu kadar hoşlandığı bir şeye beni de karıştırdığını bilsem dünyalar benim olurdu!»

Belli ki yeni öğrenci Mr. Pinch'in zayıflığına çok şaşmıştı ve bunu söyleyecek, hatta ona iyi bir öğüt de verecekti ama tam bu sırada Mr. Pecksniff'in kapısına vardılar; olay, sevinç ve kutlamayla ilgili bir olay olduğu için ön kapıydı bu sefer. Sabah Mr. Pinch'in, beygirin bir an önce yola çıkmaktaki çılgın isteğine boyun eğmemesi için ricada bulunduğu adam onları bekliyordu. Hayvanı adama teslim edip Mr. Chuzzlewit'e de dolu yüreğiyle ona anlattıklarını kimseye söylememesini fısıldayarak rica ettikten sonra Tom hemen tanıştırmak üzere öğrenciyi içeri aldı.

Mr. Pecksniff'in onları daha kim bilir kaç saat sonra beklediği açıkça belliydi; çünkü birçok açık kitabın arasına oturmuş, ağzında bir kurşunkalem, elinde bir pergel. kitaptan kitaba bakıyor, havai fişek desenlerini andıran olağanüstü biçimlerde birtakım matematiksel şemalar çiziyordu. Miss Charity de beklemiyordu onları, çünkü yanında geniş kapasiteli bir dikiş sepetiyle oturmuş, yoksullar için kullanılamaz gecelik takkeleri dikiyordu. Miss Mercy de daha beklemiyordu onları, çünkü taburesine oturmuş, komşunun çocuğu için giydirdiği kocaman bebeğin — ah, aksiliğe bakın! — kombinezonunu takıyordu; bebek de bayağı büyük boydaydı ki, büsbütün utanç verici bir şey. Bebeğin bonesini de, kaybolmasın ya da üstüne biri oturmasın diye, kendi sarı saçlarına bağlamıştı. Bu anda Pecksniff'lerin olduğu gibi hazırlıksız yakalanan bir aile bulmak, imkânsız değilse de, çok güç olmalıdır.

«Aman Allahım,» dedi Mr. Pecksniff, başını kaldırarak, yüzündeki derin düşünce giderek tanımanın sevincine dönüşerek. «Hemen geldiniz demek! Martin, sevgili yavrum, seni bu fakirhanede ağırladığım için ne kadar mutluyum.»

Bu güzel sözlerle Mr. Pecksniff onu kollarına aldı ve bu kucaklaşma süresi içinde duygularının kelimelerle anlatılamayacağını belirtmek ister gibi, sağ eliyle de sırtını sıvazladı durdu.

«İşte,» dedi, kendine gelerek, «işte kızlarım, Martin; tek iki evladım, ki onları (gördüysen hayatında) görmemişsindir — ah, ne kötü bu ailevi ayrılıklar, — çocukluğunuzdan beri. Hayır, yavrularım, niye kızarıyorsunuz öyle, gündelik işlerinizle uğraşırken yakalandınız diye? Seni bir misafir gibi küçük misafir odamızda karşılamayı düşünüyorduk, Martin,» dedi Mr. Pecksniff gülümseyerek. «Ama böylesi daha güzel... böylesi daha güzel.»

Ey kutsal Masumiyet Yıldızı, her neredeysen, esirden yuvanda kim bilir nasıl ışıldıyordun, iki Miss Pecksniff zambaklar gibi beyaz ellerini uzatır, ve o elleri, yanakları pembeleşerek, Martin'e verirlerken! Kim bilir nasıl göz kırpmışındır, duygudaşlıkla ürpermişindir, Mercy, saçından sarkan boneyi hatırlayıp başını kaçırır, güzel yüzünü saklarken, nazik ablası bo-

neyi oradan yolar ve bir kız kardeşin yumuşak azarıyla tombul omzunu muştalarken.

«Peki,» dedi Mr. Pecksniff, bu olayları temaşa ettikten sonra dönüp Mr. Pinch'in dirseğini dost bir tavırla tutarak; «arkadaşımız da sana iyi davrandı mı, Martin?»

«Çok iyi davrandı, efendim. Çok iyi arkadaşız onunla, emin olun.»

«Koca Tom Pinch.» dedi Mr. Pecksniff, müşfik bir hüzünle ona bakarak. «Ah! Sanki daha dün bitirmiş gibi Thomas, okul günlerini; öyle geliyor insana. Oysa Thomas Pinch'le ben bu dünyada birlikte yürümeye başlayalı nice yıllar geçti.»

Mr. Pinch bir şey söylemedi. Çok duygulanmıştı. Ama hocasının elini sıkı sıkı kavradı, teşekkür etmeye çabaladı.

«Ve Thomas Pinch ve de ben,» dedi Mr. Pecksniff, daha derin bir sesle; «daha da yürüyeceğiz bu dünyada, karşılıklı sadakat ve dostluk içinde. Ve hayatın sokaklarını birbirinden ayıran o kalabalık geçitlerin birinde ikimizden biri ezilecek olursa, öteki onu Umut'daki hastaneye götürecek ve Bolluk'daki yatağının başucunda oturacak.»

«Evet, evet, evet,» diye ekledi, daha neşeli bir sesle, Mr. Pinch'in dirseğini sıkarak. «Yeter bu sözler. Martin, sevgili dostum, bu duvarlar arasında kendini yuvanda sayabilmen için sana nasıl ve nerede yaşadığımızı göstereyim. Gel.»

Böyle diyerek yanan bir mum aldı ve yanında genç akrabasıyla odadan çıkmaya hazırlandı. Kapıda durdu.

«Sen de bizimle gelecek misin, Tom Pinch?»

Elbette, ucu ölüm olsa, seve seve giderdi Tom onun arkasından; hayatını seve seve verirdi böyle bir adam için!

«Burası,» dedi Mr. Pecksniff karşıdaki odanın kapısını açarak; «sana sözünü ettiğim küçük misafir odası. Kızlarım bu odadan çok kıvanç duyarlar, Martin. Burası,» dedi başka bir kapı açarak; «çalışmalarımı (hepsi önemsiz şeyler) hazırladığım küçük oda. Benim portrem, Spiller tarafından. Büst Spoker'in. İkincisinin çok benzediği söylenir. Ben de, şahsen burnun sol köşesinde tanıdık bir şey görmüyor değilim.»

Martin çok benzediğini, ama yeterince entelektüel olmadığını söyledi. Mr. Pecksniff bu kusura daha önce de işaret edildi-

ğini belirtti. Genç akrabasının da buna dikkat etmesi şaşılacak şeydi. Sanattan anladığını gördüğüne sevinmişti.

«Gördüğün gibi, mesleğimizle ilgili çeşitli kitaplar,» dedi Mr. Pecksniff elini duvara doğru savurarak. «Ben de bir şeyler karalamıştım, ama yayımlamadım. Merdivenden çıkarken dikkat et. Burası,» dedi bir başka kapıyı açarak; «benim odam. Ailem dinlenmeye çekildiğimi sanırken burada okurum. Bazen sağlığıma mazeret kabul etmez derecede zarar veriyorum. Ama sanat uzun, zaman ise kısa. Kaba saba düşünceleri kaydetmek için gerekli her şey, burada bile.»

Bu son sözleri söylerken üstünde bir lamba, çeşitli kâğıtlar, bir silgi ve bir pergel kutusu duran küçük yuvarlak bir masayı gösterdi; hepsi hazır duruyordu, Mr. Pecksniff'in aklına gece mimari bir fikir gelirse diye; böyle bir durumda hemen o an yatağından fırlayacak ve fikri ebediyete kalacak biçimde saptayacaktı.

Mr. Pecksniff aynı katta bir başka kapı açtı ve hemen kapattı. Ama tam kapatmadan önce gülümseyerek çevresine baktı ve; «Niye olmasın?» dedi.

Martin niye olmayacağını söyleyemedi, çünkü bu konuda bir şey bilmiyordu. Dolayısıyla onun yerine Mr. Pecksniff cevap verdi, kapıyı da ardına kadar açtı:

«Kızlarımın odası. Bizler için basit bir alt kat odası, ama onlar için bir köşk. Çok tertipli. Havası temiz. Çiçekler, görüyorsun; sümbüller; gene kitaplar; kuşlar.» Ne var ki, bu kuşlar, yalnızca bu amaçla mutfaktan alınıp getirilmiş kuyruksuz ve sarsak bir tek serçeden meydana gelmeydi. «Kızların sevdiği ufak tefek şeyler. Hepsi bu. Kalpsiz bir ihtişam bulmak isteyenler onu burada boşuna arayacaklardır.»

Böyle diyerek öne düşüp yukarı kata çıktı.

«Bu odada,» dedi Mr. Pecksniff, ön taraftaki unutulmaz çift odalı cephenin kapısını açarak; «yetenekler gelişmiştir, kanımca. Bir gün dünyaya verebileceğim bir fikir, bir çan kulesi fikri burada aklıma gelmiştir. İşte biz burada çalışırız, sevgili Martin. Bu odada epey mimar yetişmiştir: birkaç kişi var böyle, sanırım. değil mi, Mr. Pinch?»

Tom yürekten doğruladı; dahası, yürekten inanıyordu da.

«Burada çalışmalarımızın bazı izlerini görebilirsin,» dedi Mr. Pecksniff, mumu birtakım kâğıtlara tutarak. «Salisbury Katedrali'nin kuzeyden görünüşü. Güneyden görünüşü. Doğudan. Batıdan. Güneydoğudan. Kuzeybatıdan. Bir köprü. Bir düşkünler evi. Bir hapishane. Bir kilise. Bir dükkân. Bir şarap mahzeni. Bir revak. Bir yazlık ev. Bir buzhane. Planlar, kesitler, daha birçok şeyler. Ve bu da,» diye ekledi; aynı katta, içinde dört küçük oda bulunan başka bir geniş odaya gelmişlerdi; «senin odan. Şu gördüğün sessiz sedasız Mr. Pinch'le bu odayı paylaşacaksın. Güneye bakar; pek şirin bir manzarası vardır. Mr. Pinch'in küçük kitaplığı, gördüğün gibi; her şey güzel, uygun. Burada ayrıca elinin altında bulunmasını istediğin herhangi bir kolaylık varsa, hemen söyle. Sen bir yana, sevgili Martin, tamamen yabancı olanlar için bile bu konuda hiçbir kısıtlama yoktur.»

Şüphesiz doğruydu bu, Mr. Pecksniff'in gerçeği olduğu gibi söylediğini kabul etmeliyiz; bütün öğrencilere, akıllarına erecek her şeyi serbestçe söylemek için en genişinden izin vardı. Öğrencilerden bazıları hiçbir kısıtlamayla karşılaşmaksızın, beş yıl süreyle aynı isteği öne sürüp durmuşlardı.

«Evdeki hizmetçiler de,» dedi Mr. Pecksniff; «yukarıda yatarlar; hepsi bu kadar.» Bundan sonra, genç arkadaşının evin genel düzeni üstüne övgülerini memnun memnun dinleyerek onları yeniden oturma odasına götürdü.

Burası adamakıllı değişmişti; çünkü oldukça geniş çapta bir kutlamanın hazırlıkları sona ermişti ve iki Miss Pecksniff konuksever bir tavırla dönüşlerini bekliyorlardı. İki şişe şarap vardı; kırmızı ve beyaz; bir tabak sandviç (gayet uzun ve gayet ince); bir tabak elma; bir tabak bisküvi (her zaman nemli ve reçeli olan çeşidinden); bir tabak ufak doğranmış portakal; pudra şekeri ve son derece jeolojik ev yapması bir kek. Bu hazırlıkların yüceliği Tom Pinch'in soluğunu kesti; çünkü yeni öğrenciler öyle pattadak gerçeğin içine fırlatılmazlardı; özellikle, birçok ara katı olan şarap dairesinde genç öğrencilerin tulumbaya varması bir on beş gün sürdüğü için, bu bir ziyafetti gene; aile içinde bir çeşit Londra Şehremini Şöyleniydi; sonraları düşünülecek, hatırlanacak bir şeydi.

Kendine özgü meziyetlerinden başka, hem hafif hem de soğuk olması bakımından geceye de tastamam uymak gibi ek bir seçkinliğe sahip olan bu yemeğe herkesi çağırdı Mr. Pecksniff.

«Martin,» dedi, «sizin ikinizin arasına otursun, yavrularım, Mr. Pinch de benim yanıma gelsin. Evimizin yeni sakininin şerefine içelim ve hep birlikte mutlu olalım. Martin, sevgili dostum, sağlığına. Mr. Pinch, şarabı az içersen sonra kavga ederiz.»

Şarap ekşi değilmiş, suratını ekşitmiyormuş gibi yapmaya çalışarak (öbürlerinin duygularını düşündüğü için) Mr. Pecksniff kendi kadehinin layığını verdi.

«Bu,» dedi, şaraba değil, toplantıya değinerek, «nice öfkeleri, hayal kırıklıklarını telafi eden bir Birleşme. Sevinçli olalım.» Sözün burasında bir bisküvi aldı. «Sevinçlere uzak bir gönül ne kadar yoksul bir gönüldür; ama bizim gönüllerimiz yoksul değil. Hayır.»

İşte böyle sevinç yaratarak zamanı geçirdi ve sofranın hakkını verdi; Mr. Pinch de, belki gördüğü ve işittiği şeylerin tatlı bir düş değil de, bir tatil gerçekliği olduğuna kendini inandırmak için her şeyden yedi, özellikle de ince uzun sandviçleri şaşılacak bir enerjiyle yok etti. Şarap içmekte de ağırdan almaya niyeti yoktu; tam tersine, Mr. Pecksniff'in sözlerini hatırlayarak şişeye öyle bir şiddetle saldırdı ki kadehini her doldurușunda Miss Charity, bütün iyiliksever kararlarına karşın, hortlak görmüş gibi donuk ve soğuk bir bakışla ona gözlerini dikmekten kendini alamıyordu. Böyle anlarda Mr. Pecksniff de, kedere kapılmasa bile, biraz düşünceli bir hal alıyordu; ama şarabı bildiğine göre, belki de Mr. Pinch'in ertesi sabahki muhtemel durumunu kestiriyor, iyi bir ilaç düşünüyordu.

Martin'le genç hanımlar daha şimdiden çok iyi arkadaş olmuşlar, çocukluk günlerinin anılarını, karşılıklı oyun ve eğlencelerini konuşuyorlardı. Miss Mercy her söylenene kahkahalarla gülüyordu; bazen de, Mr. Pinch'in mutlu yüzüne bakıp öyle gülme nöbetlerine kapılıyordu ki isteriye tutulduğu sanılabilirdi. Ama daha aklı başında olan ablası bu çeşitten kahkahaları karşısında onu uyarıyordu; öfkeli bir fısıltıyla bunun gülünecek şey olmadığını belirtiyordu; bu yaratığa tahammülü kalmadı-

ğını söylüyordu; ama sonunda o da gülüyor — biraz daha ölçülü — bu durumda ciddi durmanın saçma ve imkânsız olduğunu kabul ediyordu.

Sonunda; «erken yatıp erken kalkmak insanı sağlıklı, varlıklı ve bilgili yapar» sözünü söyleyen o kadim feylesofun büyük keşfinin ilk maddesini hatırlama zamanı geldi; bu sözün şaşmazlığı, erken kalkıp zamanında yatan baca temizleyicileri ve buna benzer kimselerin yüzyıllar boyunca durmadan biriktirdikleri büyük servetlerle doğrulanmıştır hep. Dolayısıyla genç hanımlar sofradan kalktılar, Mr. Chuzzlewit'e tatlılıkla, Mr. Pecksniff'e evlat saygısıyla, Mr. Pinch'e de küçümseme duygularıyla iyi geceler diledikten sonra köşklerine çekildiler. Mr. Pecksniff, genç arkadaşının rahatını bizzat sağlamak üzere onunla odasına kadar gelmek için ısrar etti. Koluna girerek bir kere daha onu yatak odasına götürdü; arkalarından, elinde mumla Mr. Pinch geliyordu.

«Mr. Pinch,» dedi Mr. Pecksniff, kollarını kavuşturup boş yataklardan birine ilişerek; «bu şamdanın mum makası yok. Lütfen aşağı inip bir tane alır gelir misin?»

Faydalı olabilmek için çırpınan Mr. Pinch hemen koştu.

«Thomas Pinch'in kabalıklarına göz yummalısın, Martin» dedi Mr. Pecksniff, Pinch odadan çıkar çıkmaz, yukarıdan ve acıyan bir gülümsemeyle. «İyi niyetlidir.»

«Çok iyi bir insan, efendim.»

«Evet,» dedi Mr. Pecksniff. «Evet. Thomas Pinch iyi niyetlidir. Nankör değildir. Thomas Pinch'e yardım eli uzattığım için hiç pişmanlık duymadım.»

«Bunun gerekeceğini sanmıyorum, efendim.»

«Hayır,» dedi Mr. Pecksniff. «Hayır. Umarım olmaz. Zavallı, hep elinden geleni yapmaya çalışır. Ama yeteneği yok. Sen ondan faydalanabilirsin, Martin, istersen. Thomas'ın tek kusuru, bazen yerini unutma eğilimi göstermesidir. Ama hemen kendine gelir. Masum çocuk. Göreceksin, kolay idare edilir. İyi geceler.»

«İyi geceler, efendim.»

Bu sırada Mr. Pinch mum makasıyla dönmüştü.

«Size de iyi geceler, Mr. Pinch,» dedi Pecksniff. «İyi uykular, ikinize de. Tanrı sizi korusun. Tanrı sizi korusun.»

Genç arkadaşlarına bu iyi dilekte bulunduktan sonra kendi odasına çekildi; onlarsa, yorgun oldukları için, hemen uyudular. Martin'in gördüğü düşlerde neler olduğunun ipuçları bu hikâyenin geri kalan kısmında karşınıza çıkacak. Thomas Pinch'in düşleri hep tatiller, kilise orgları ve melek Pecksniff'lerle ilgiliydi. Mr. Pecksniff uyumadan daha iki saat kadar bir süre, kendi odasındaki şöminenin önünde kömürlere bakarak ve derin derin düşünerek oturdu. Ama sonunda o da uyudu ve düş gördü. Gecenin sessiz saatlerinde, bir tek evin içinde, bir delinin kafasında olduğu kadar uyarsız ve uyumsuz fanteziler gezinir böyle.

VI. BÖLÜM

Pecksniff'sel ve Mimari Başka Önemli Meseleler Arasında Mr. Pinch'in Yeni Öğrenciyle Sırdaşlığı ve Dostluğunda Yaptığı İlerleme.

Sabah olmuştu; hakkında bunca şey yazılan, söz ve şarkı söylenen güzel Aurora gül pembe parmaklarıyla Miss Pecksniff'in burnunu sıkıştırdı. Tanrıçanın, güzel Cherry ile ilişkilerinde, böyle bir şakacı huyu vardı; ya da, şiirden daha uzak bir söyleyişle, bu tatlı kızın yüzündeki bu organın uç kısmı kahvaltı saatinde her zaman çok kırmızı olurdu. Gerçekten de, günün bu mevsiminde, kızın burnunun, rendeden geçmiş gibi, kazınmış ve donuk bir görünüşü vardı hep. Huyu da buna benzer biçimde değişirdi. Sanki mizacının balına fazladan bir limon sıkılmış (mecazi olarak söylüyoruz, tabii) ve tadı biraz zarar görerek keskin ve asitli bir nitelik almış gibi.

Genç ve güzel yaratıktaki bu fazladan keskinlik, normal durumlarda, Mr. Pinch'in çayının iyiden iyiye sulandırılması, tereyağı tayınının olmadık ölçüde kısılması, ya da buna benzer sonuçlar verirdi. Ama Yerleşme Şöleninin ertesi sabahı, ta-

mamen özgür ve kısıtlanmamış bir insan olarak yenir içilir nesneler arasında istediği gibi gezinmesine izin verdi; bu durum Mr. Pinch'i öylesine şaşırtıp afallattı ki, özgürlüğüne ancak kocadığı zaman kavuşan o zavallı tutsak gibi bu genişlemeden pek yararlanamadı, eli ayağı titremeye başladı; ekmeğinin yarısını alıp götürecek, şekerini kesecek, yani alışmış olduğu ufak tefek ilgileri kendisine gösterecek birini aramaya başladı. Yeni öğrencinin rahat davranışlarında da korkunç bir nitelik vardı. Ekmek için Mr. Pecksniff'i «rahatsız» ediyor, gene Mr. Pecksniff'in özel beykınından bir parçayı dünyanın en soğukkanlı tavrıyla kendi tabağına aktarıveriyordu. Hatta görünüşe bakılırsa yaptıklarının çok normal şeyler olduğunu sanıyor, Mr. Pinch'in de böyle davranmasını bekliyordu; öyle ki ona yemekten yeterince atıştırmadığını bile söyledi; bu öyle bir sözdü ki Tom gözlerini yere dikmekten kendini alamadı, Pecksniff'in güvenine karşı bu iğrenç nankörlüğü ve korkunç cinayeti kendisi yapmış gibi oldu. Aile meclisi önünde ona böyle münasebetsiz bir söz söylenmesinin acısı kahvaltının yerini tutmuştu, hayatının en aç gününde de olsa Mr. Pinch'in hesabını kapatıp iştahını kesmeye yeterdi.

Gelgelelim, genç hanımlarla Mr. Pecksniff bu ciddi felaketlere karşın surat asmadılar. Aralarında esrarengiz bir anlaşma havası esiyordu. Kahvaltının sonuna doğru Mr. Pecksniff ortak neşelerinin nedenini gülümseyerek açıkladı.

«Martin,» dedi, «kızlarımın ve benim sessiz evimizi terk ederek çevremizdeki dünyanın baş döndürücü zevklerine daldığımız pek enderir. Ama bugün böyle bir şey yapmayı düşünüyoruz.»

«Öyle mi, efendim?» dedi yeni öğrenci.

«Evet,» dedi Mr. Pecksniff, sağ elinde tuttuğu mektubu sol eline vurarak. «Bu mektup beni Londra'ya çağırıyor. İş için, sevgili Martin; kızlarıma eskiden böyle bir şey bir daha olursa onları da yanımda götüreceğime söz vermiştim. Bu akşam posta arabasıyla gidiyoruz — tarihi zamanların kumrusu gibi, sevgili Martin — ve bir haftadan önce zeytin dallarımızı hole bırakmayız. Zeytin dallarımız derken,» diye açıkladı Mr. Pecksniff; «gösterişsiz bavullarımızı kastediyorum.»

«Umarım hanımefendiler de yolculuktan zevk alırlar,» dedi Martin.

«Ah! Mutlaka çok hoş olacak!» diye haykırdı Mercy, ellerini çırparak. «Düşün, Cherry, şekerim, Londra'ya gitmek!»

«Coşkulu çocuk!» dedi Mr. Pecksniff, hülyalı bir bakışla kızına bakarak. «Ama gene de melankolik bir tatlılık var bu gençlik dolu umutlarda. Hiçbir zaman gerçekleşemeyeceklerini bilmek ne hoş. Hatırlıyorum da, ben de bir zamanlar, çocukluk günlerimde, soğan turşularının ağaçta yetiştiğine ve her filin sırtında koskoca bir şatoyla doğduğuna inanırdım. Büyüdüğüm zaman hayatın gerçeklerinin böyle olmadığını gördüm; tam tersineydi gerçekler; gene de, bu görüntüler felaketli anlarımda bana yardımcı oldular. Sinemde insan bir öğrenci değil de, bir devekuşu beslemiş olduğumu keşfetmenin acısını tattığım zaman da; o zamanda bile bana huzur verdiler.»

John Westlock'a yapılan bu korkunç ima karşısında Mr. Pinch içtiği çayı derhal boğazına kaçırdı; çünkü, Mr. Pecksniff' in de çok iyi bildiği gibi, daha o sabah bu arkadaşından mektup almıştı.

«Bizim yokluğumuzda evin bir yerlere kaçmamasına dikkat edersin, sevgili Martin,» dedi Mr. Pecksniff, eski neşesini takınarak. «Her şeyi sana bırakıyoruz. Gizli bir şey yok; her şey serbest ve açık. Şark masalındaki delikanlı gibi değil yani; tek gözlü bir almanak mı denirdi onun için, yanılmıyorsam, Mr. Pinch?»

«Tek gözlü bir kalenderdi galiba, efendim,»* diye kekeledi Tom.

«Zaten üç aşağı beş yukarı aynı şey sayılır, kanımca,» dedi Mr. Pecksniff, duygudaşça gülümseyerek; «ya da benim zamanımda öyleydi. O delikanlının tersine, sevgili Martin, bu evde senin girmenin yasak olduğu herhangi bir köşe yok; neresinde istersen orada, kendi evin gibi otur. Keyfine bak, sevgili Martin, canın çekti mi danayı da kes.»

* *İngilizce'de «takvim» anlamına gelen «calender» kelimesiyle masaldaki Kalenderi dervişi karıştırıyor Pecksniff; ve «tek gözlü almanak» diyor. (Çev.)*

Genç adamın arazide bulabileceği, şişman ya da zayıf herhangi bir danayı boğazlayıp dilediği gibi kullanmasına, göründüğü gibi, hiçbir engel yoktu; ama Mr. Pecksniff'in malikânesinde bu sıralarda otlayan böyle bir hayvan bulunmadığına göre. bu istek elle tutulur bir konukseverlik örneği olmaktan çok nazik bir iltifat sayılmalıydı. Sohbetin son süsü oldu ayrıca; çünkü bunları söyledikten sonra Mr. Pecksniff kalktı ve Martin'i mimari dehanın limonluğuna, cephedeki odaya götürdü.

«Bakalım,» dedi, «ben yokken nasıl oyalayabilirsin kendini, Martin. Londra Şehremini için dikilecek bir anıt hakkındaki fikrini verebilirsin bana; ya da yüksek bir memur için bir mezar; ya da bir soylunun parkına kurulacak bir inek ahırı hakkındaki fikrin. Biliyor musun,» dedi Mr. Pecksniff ellerini kavuşturarak ve düşünceli bir merakla genç akrabasına bakarak, «bir inek ahırı konusundaki fikrini çok merak ediyorum.»

Ama Martin bu öğütten hoşlanmışa hiç benzemiyordu.

«Bir kuyu,» dedi Mr. Pecksniff, «çok temiz bir iş. Fener direklerinin zihni inceltmek ve klasik bir eğilim kazandırmak için tasarladığını keşfetmişimdir. Süslü bir yol geçidi hayal gücünü zenginleştirir. Süslü bir yol geçidiyle başlamaya ne dersin?»

«Mr. Pecksniff nasıl isterse,» dedi Martin, şüpheli şüpheli.

«Dur,» dedi Pecksniff. «Bak; Mademki iddialısın, ve çizgin de güzel — ha, ha. — bir okul binasında dene yeteneğini; planını şuradaki yazılı isteklere göre düzenle. İşte,» dedi Mr. Pecksniff, neşeyle; «çok merak ediyorum okulu nasıl yapacağını. Belki de senin gib zevk sahibi bir delikanlı bir şey bulabilir; bu kendi başına uygulanmaz ve kullanışsız olabilir ama ben onu bir biçime sokabilirim. Çünkü gerçekten, sevgili Martin, gerçekten her şey son rötuşlara bağlıdır; bu da böyle konularda geniş deneylerle ve derin incelemelerle sağlanır. Ha, ha, ha. Bak, sahiden,» diye devam etti Mr. Pecksniff, bu eğlenceli neşesiyle genç arkadaşının sırtına vurarak, «okul binasını nasıl tasarlayacağını görmek benim için pek hoş olacak.»

Martin işi hemen kabul etti, Mr. Pecksniff de yürürlüğe konması için gerekli araç ve gereçleri vermeye başladı; bir yandan da bir ustanın elinden çıkma son fırça darbelerinin büyülü etkisini anlatıyordu; bu, bazı insanların söylediği gibi (ge-

ne o eski düşmanlar) gerçekten tuhaf bir olaydı, hatta bir mucize olduğu bile iddia edilebilirdi; çünkü öyle durumlar olmuştu ki bir öğrencinin hazırladığı plan fazladan bir arka pencerenin, bir mutfak kapısının, birkaç basamak merdivenin, ya da hatta bir fıskıyenin büyük bir ustalıkla eklenmesi sonucu Mr. Pecksniff'in malı olmuş ve bu beyin cebine hatırı sayılır ödüller getirmişti. Dehanın büyüsü böyledir işte, her dokunduğu şeyi altına çevirir.

«Zihnin yorulup da başka bir iş yapmak istersen,» dedi Mr. Pecksniff, «Thomas Pinch sana arka bahçeye bakmasını ya da bu evle işaret levhası arasındaki düzlüğü ölçmeyi ya da bunlar gibi başka faydalı ve eğlenceli işleri öğretir. Bir araba yükü kadar işe yaramaz tuğlayla yirmi kadar da boş saksı var arka bahçede. Onları üst üste yığıp da, sevgili Martin, Roma'daki Sen Piyer'i ya da İstanbul'daki Ayasofya'yı hatırlatan biçimler yaratırsın, hem senin için faydalı olur, hem de dönüşümde beni sevindirirsin. Şimdi de,» dedi Mr. Pecksniff, sonuç olarak; «mesleki ilişkilerimizi bırakalım da daha özel işlere gelelim. Bavulu toplarken seninle odamda görüşmek isterim.»

Martin onu izledi; bir saatten fazla bir süre gizli gizli görüştüler; Tom Pinch'i yalnız bıraktılar. Genç adam görüşmeden çok sessiz ve suratsız döndü ve bütün gün böyle kaldı; Tom, birkaç kere onu bir konuşmaya çekmek için lafa başladıysa da, düşünmesine engel olmamak için bundan vazgeçti.

Martin çok konuşkan bir havada olsa bile onu dinlemeye zamanı yetmeyecekti zaten; çünkü ilkin Mr. Pecksniff çağırdı; bavul kapanmaya razı olana kadar üstünde eski heykeller gibi dikilmesi gerekti; sonra Miss Charity çağırıp bavulunu bağlattı; sonra Miss Mercy çağırıp kutusunun onarımını yaptırttı; sonra bütün bavullar için sürüyle kart yazıp doldurması gerekti; sonra bavulları aşağı taşımaya gönüllü çıktı; sonra bir çift el arabasıyla eşyaların yolun sonundaki işaret levhasına kadar taşınmasına gözcülük etti; sonra da araba gelene kadar oturup başlarını bekledi. Sözün kısası, hamal olsa epey yorucu bir iş günü geçirdiği söylenebilirdi ama yüreğinin temizliğinden yaptığı işin bilincine bile varmadı; sonunda bavulların üstünde oturmuş, yanlarında yeni öğrenciyle Pecksniff'lerin gelme-

sini beklerken, yüreği velinimetinin sevgisini kazanma umuduyla doluydu.

«Yazacak zaman bulamamaktan korktuydum,» dedi Tom, cebinden bir mendil çıkarıp yüzünü silerek — hava soğuk olduğu halde koşuşmaktan ter içinde kalmıştı — «yazamasam çok kötü olacaktı; zengin olmayınca bu kadar uzaktan mektuplaşmak güç. Yazımı görünce, Pecksniff'in de her zamanki gibi müşfik olduğunu öğrenince sevinir, zavallı kız. John Westlock'dan rica edecektim, gitsin görsün, sağlık haberimi ağızdan versin diye, ama Pecksniff'i çekiştirip kızı tedirgin edeceğinden korktum. Sonra, kaldığı yerdeki insanlar da fazla titiz, John gibi genç bir erkek ziyarete gelirse durumu sarsılabilir. Zavallı Ruth.»

Tom Pinch yarım dakika kadar bir süreyle hüzünlenecek gibi oldu ama hemen kendini rahatlatacak bir şey bularak şöyle devam etti:

«Ben de ne adamım, John'un dediği gibi (John iyi yürekli, şen bir çocuktu; keşke Pecksniff'i biraz daha sevseydi), aramızdaki uzaklık yüzünden karamsarlığa kaptırıyorum kendimi, burada bulunmamın ne büyük bir talih eseri olduğunu düşüneceğim yerde. Pecksniff gibi bir insana rastladığıma göre ağzımda gümüş kaşıkla doğmuş olmalıyım. Yeni öğrenci de ne kadar talihli olduğumu gösteriyor. Ne kadar sevecen, cömert, rahat bir insan, hiç onun gibisini görmedim. Hemen arkadaş oluverdik. O da Pecksniff'in akrabası üstelik, dünyada istediğini elde edebilecek akıllı, parlak bir genç. İşte geliyor,» dedi Tom, «sanki yol kendi malıymış gibi yürüyor.»

Gerçekten de, yeni öğrenci Miss Mercy Pecksniff'in koluna girmesi şerefine, ya da bu genç hanımın duygulu vedalarına pek fazla kulak asmaksızın, arkasında Miss Charity ile Mr. Pecksniff olduğu halde yaklaşıyordu. Aynı anda araba da belirdiği için Tom hiç zaman geçirmeden Mr. Pecksniff'e mektubunu vermesini rica etti.

«Ah.» dedi Mr. Pecksniff, zarfın yazısına göz atarak. «Kız kardeşine, Tom. Evet, ah, evet, veririz, Mr. Pinch. Bu konuda hiç üzülmeyin. Mutlaka eline geçecektir, Mr. Pinch.»

Öyle yukarıdan bir tavırla söz verdi ki Tom büyük bir iş is-

tediğini sandı (bunu daha önce düşünmemişti) ve yürekten teşekkür etti. Miss Pecksniff'ler, alışkanlık üzere Mr. Pinch'in kız kardeşinin sözü edilmesine pek güldüler. Kim bilir nasıl bir şey. Düşünün, Miss Pinch. Aman Allah!

Tom onları böyle neşeli gördüğüne çok sevindi, bunu kendisine sevgilerinin, iyi niyetlerinin işareti sandı. Onun için o da güldü, heyecanlı heyecanlı ellerini ovuşturdu, iyi yolculuklar diledi. Bagajda zeytin dalları ve içeride de kumrular ailesi olmak üzere araba uzaklaşıp gittikten sonra bile el sallıyor, eğilip kalkıyordu; genç hanımların olağanüstü güler yüzlerini görmekten o kadar sevinmişti ki levhaya yaslanıp duran ve kolundaki güzeli arabaya bindirdikten sonra başını kaldırıp çevresine bakmayan Martin Chuzzlewit'i bile unutmuştu.

Arabanın patırdıyla gidişini izleyen kesin sessizlik ve kış öğle sonrasının keskin havası ikisini de aynı zamanda uyandırdı. Önceden karar vermişçesine döndüler, kol kola girerek yürüdüler.

«Ne kadar üzgünsün!» dedi Tom. «Nen var?»

«Anlatmaya değer bir şey yok,» dedi Martin. «Dün olandan biraz fazla, umarım yarın olacağından da çok fazla. Keyifsizim, Pinch.»

«Hay Allah,» dedi Tom, «ben de bugün çok keyifliyim, tam bir sohbet havasındayım. Senden önceki öğrencinin bana mektup yazması çok güzel bir şey, değil mi?»

«Evet, öyle,» dedi Martin kayıtsızca; «seni aklına getirmeden de pek çok eğlence bulabilirdi kendine.»

«Ben de öyle düşündüm, aynen,» dedi Tom; «ama sözünde durdu, 'Sevgili Pinch, hep seni düşünüyorum,' demiş; buna benzer daha birçok güzel ve nazik şeyler söylemiş. »

«Çok iyi huylu bir insan olmalı,» dedi Martin, biraz huysuz bir tavırla; «çünkü bunları gerçekten söylüyor olamaz.»

«Eh, söyleyemez herhalde,» dedi Tom, dalgın dalgın. «Beni sevindirmek için öyle diyordur, ha?»

«Canım, olur şey mi?» dedi Martin, coşarak. «Bu izbeden kurtulmuş, Londra'da kendi başına buyruk olmanın bütün imkânlarına sahip genç bir insanın burada arkasında bıraktığı herhangi bir şey ya da herhangi bir insan için iyi şeyler dü-

şünmeye zamanı ya da eğilimi olabilir mi? Soruyorum sana, Pinch, normal mi bu?»

Mr. Pinch kısa bir süre düşündükten sonra daha alçak bir sesle böyle bir şey düşünmesinin gerçekten saçma olacağını, Martin'in en doğrusunu bildiğini söyledi.

«Elbette ben bilirim en doğrusunu,» dedi Martin.

«Evet bence de öyle,» dedi Mr. Pinch uysal uysal. «Öyle dedim ya.» Bu cevabı verince yeniden sustular ve eve varıncaya kadar ağızlarını açmadılar; hava kararmıştı.

Miss Charity Pecksniff, dün geceki şölenin artıklarını arabada Londra'ya götürmenin ya da ailenin dönüşüne kadar doğal olmayan yollardan yemekleri muhafaza etmenin imkânsızlığını düşünerek hepsini iki tabağa koymuştu. Bu cömert hazırlık sayesinde, yemek masasında geçen geceki eğlencenin artıklarından iki karman çorman yığın buldular, lif lif olmuş portakal dilimleri, mumyalanmış sandviçler, jeolojik kekten artakalmış çeşitli parçalar, ve birkaç bütün bisküvi. Bu güzel yemekleri seçkin içkilerle ıslatabilmeleri için iki şişeden kalan şarap da bir araya konmuş ve şişeye de mantar yerine dürülü bir kâğıt sıkıştırılmıştı; öyle ki esaslı bir akşam yemeği için gerekli her şey hazırdı.

Martin Chuzzlewit bu cümbüş hazırlıklarına sonsuz bir küçümsemeyle bakıp, ocaktaki ateşi harlattıktan sonra (Mr. Pecksniff'in kömürlerini ziyan ederek) şöminenin karşısına, bulabildiği en rahat koltuğa öfkeyle çöktü. Kendine kalan minicik köşeye daha iyi sığışabilmek için Mr. Pinch de Miss Mercy Pecksniff'in taburesine ilişti ve bardağını yere, halıya bırakıp tabağını da dizlerine koyduktan sonra keyfine bakmaya başladı.

Diyojen dirilse de, fıçısıyla mıçısıyla gelip Mr. Pecksniff'in oturma odasına yayılsa, ve Tom Pinch'i bardağıyla tabağı önünde, Mercy Pecksniff'in taburesinde otururken görseydi, en huysuz bir zamanında bile, tatlı tatlı gülmekten kendini alamazdı. Tom'un kusursuz ve eksiksiz sevinci; ağzında talaş gibi dağılan kabuklu sandviçleri yerkenki büyük zevki; sulanmış şarabı anlatılmaz bir lezzetle damla damla yudumlayışı, sanki şarap çok bol ve enfesmiş de, meyveli tadının bir atomunu kaçırmak

büyük bir günahmış gibi dudaklarını şapırdatışı; arada bir elinde kadehle durup, kendi kendine kadeh kaldırmaları sırasındaki görünüşü; gözleri odada olaşıp, tenhalığının sevinciyle ışıldadıktan sonra arkadaşının çatık kaşlarına rastlayınca sevinçli yüzüne yayılan endişeli gölge; dünyadaki hiçbir sinik, insanlardan ejderha gibi nefret etse bile, Thomas Pinch'in bu hallerine dayanamazdı.

Kimisi sırtını sıvazlar, oturup onunla birlikte aynı şarabı içerdi, sirkenin en keskini bile olsa — evet, hem de tadını beğenerek; — kimi dürüst elini sıkar, sade yaradılışıyla onlara verdiği ders için teşekkür ederdi. Kimi onunla birlikte güler, kimi de ona gülerdi; sonunda kendini tutamayıp uzun uzun ve sesli sesli gülen Martin Chuzzlewit de işte bu son sınıftandı.

«Aferin,» dedi Tom, başıyla onaylayarak. «Neşen yerine gelsin! Çok iyi!»

Bu yüreklendirmeyi işitince Martin yeniden güldü; soluğunu ve ciddiyetini toparlayarak söze başladı:

«Hiç senin gibi insan görmedim, Pinch.»

«Sahi mi?» dedi Tom. «Beni tuhaf bulman normal, çünkü ben dünyayı hiç bilmem; oysa sen mutlaka iyi bilirsin.»

«Yaşıma göre kötü sayılmaz,» diye cevapladı Martin, koltuğunu ateşe yaklaştırıp ayaklarını da ocak demirine dayayarak. «Allah kahretsin, birisiyle açık açık konuşmam gerekiyor. Seninle açık açık konuşacağım, Pinch.»

«Konuş ya,» dedi Tom. «Bana dostluğunun sonucu kabul ederim konuşmanı.»

«Önünü kapamıyorum ya?» diye sordu Martin, çünkü Mr. Pinch ateşi ancak onun bacaklarının üstünden görebiliyordu şimdi.

«Yoo, hayır!» dedi Pinch.

«Öyleyse, uzun lafın kısası,» dedi Martin. açıklamak hoşuna gitmiyormuşçasına, kendini zorlayarak; «ben çocukluğumdan beri büyük umutlarla yetiştim; günün birinde çok zengin olacağım belletildi hep. Şimdi sana anlatacağım şekilde, bunlar gerçekleşecekti de, ama bazı olaylar oldu ve mirastan yoksun bırakıldım.»

«Baban mı yaptı bunu?» diye sordu Mr. Pinch, gözlerini açа açа.

«Dedem. Bunca yıldır anamı babamı bilmedim. Onları hemen hiç hatırlamam.»

«Ben de,» dedi Tom, genç adamın eline şefkatle dokunup sonra ürkekçe elini çekerek. «Vah vah!»

«O konuya gelince, biliyor musun, Pinch?» diye devam etti öteki, yeniden konu karıştırarak ve kayıtsız, hızlı tonuyla söze devam ederek; «insanın annesi babası olunca anneyi babayı sevmek, haklarında bir şey biliyorsak öldükten sonra da onları hatırlamak kolay. Ama ben onlarla ilgili hiçbir şey bilmediğim için bu konuda duygusal olmam da beklenemez. Ve değilim. Doğrusu bu.»

Mr. Pinch bu sırada dalgın dalgın ocağın demirlerine bakıyordu. Ama arkadaşı burada duralayınca irkildi ve; «Ah! Şüphesiz öyle,» diyerek yeniden dinlemeye koyuldu.

«Sözün kısası,» dedi, Martin; «biraz önce söylediğim dedem bu yaşa kadar bana baktı. Aslında pek çok meziyeti vardır; bu konuda hiç şüphe yok; bunu senden gizlemeyeceğim; ama iki tane büyük kusuru vardır ki bunlar kötü yanının kaynağıdırlar. Bir kere, hayatta ondan daha inatçı bir insan kesinlikle yoktur. İkincisi, felaket derecede bencildir.»

«Öyle mi?» diye haykırdı Tom.

«Bu iki bakımdan,» diye cevap verdi öteki, «onun gibi bir insan daha olamaz. Bilenlerden işitmişimdir, çok eski zamanlardan beri bizim ailenin özelliği olagelmiş bu iki kusur. Ama benim doğrudan doğruya bir bilgim yok bu konuda. Benim bütün yapabileceğim, bunların bana da geçmediğine şükredip bu huyları edinmemeye çalışmak. Anlıyorsun, değil mi?»

«Evet, evet,» dedi Mr. Pinch. «Çok doğru.»

«Bak,» diye devam etti Martin, ateşi bir daha karıştırıp koltuğunu da biraz daha yaklaştırarak, «Bencilliği yüzünden fazla şey bekliyor, istiyor; ve inatçılığı yüzünden, bu isteklerinde diretiyor da diretiyor. Sonuç olarak, kendi istekleri söz konusu olduğu zaman benim saygımı, boyun eğmemi, kendimi feda etmemi beklemiştir hep. Çok kaprislerine katlanmışımdır, çünkü ona borçluydum (insanın kendi büyükbabasına borçlu olduğu

söylenebilirse) ve ayrıca bağlıydım; gene de çok kavga ettik, çünkü her zaman davranışım istediği gibi olamıyordu... öyle kendi meselelerimden değil, değil de, yani...» diyerek kekeledi ve sözün burasında biraz bozuldu.

Böyle durumlarda insanları kurtarmak konusunda dünyanın en beceriksiz adamı olan Mr. Pinch bir şey söylemedi.

«Yani! Anlıyorsun ne demek istediğimi,» diye çabuk çabuk devam etti Martin; «tam doğru kelimeyi bulamadım ama önemli değil. Şimdi hikâyenin özüne geliyorum, burada oluşumun nedenine. Âşığım, Pinch.»

Mr. Pinch artan bir merakla Martin'in yüzüne baktı.

«Âşığım diyorum. Dünyanın en güzel kızlarından birine âşığım. Ama bu kız tamamen büyükbabamın keyfine bağlı; dedem, onun da bana tutkun olduğunu haber alırsa, evini, bu dünyada bütün varını yoğunu kaybedecektir. **Böyle** bir sevgide bencilce bir şey olamaz, değil mi?»

«Bencil!» diye haykırdı Tom. «Davranışın çok soylu bir davranış. Onu bu kadar sevdiğin halde durumunu düşünerek açılmamak...»

«Ne söylüyorsun sen, Pinch?» dedi Martin sinirlenerek; «saçmalama, birader! Açılmamak ne demek?»

«Kusura bakma,» dedi Tom. «Bunu demek istediğini sandım, yoksa bir şey söylemezdim.»

«Âşık olduğumu ona söylemesem aşkımın ne anlamı kalırdı?» dedi Martin; «sadece kesintisiz bir üzüntü ve keder içinde yaşamam mı?»

«Bu da doğru,» dedi Tom. «Eh! **Onun** ne cevap verdiğini tahmin edebiliyorum,» diye ekledi, Martin'in yakışıklı yüzüne bakarak.

«Eh, pek öyle değil, Pinch,» dedi öteki, suratı biraz asılarak; «çünkü ödev, şükran falan gibi konularda birtakım toy fikirleri var ki bunları anlamak biraz zor. Ama genel olarak doğrusun. Gönlünün bende olduğunu gördüm.»

«Tam düşündüğüm gibi,» dedi Tom. «Doğal!» ve sevincinden dolu dolu bir yudum içti.

«Başlangıçtan beri çok dikkatli davranıyordum ama,» diye devam etti Martin; «iyice gizleyememişim çünkü zaten kıskanç

ve güvensiz olan dedem benim bu aşkımdan şüphelenmeye başladı. Ona bir şey söylemedi, yalnızken bana çattı; beni istediği gibi evlendirdikten sonra, çıkar gözetmeyen ve sadık bir arkadaş olmak üzere eğitip yetiştirdiği bu genç kızın kendisine olan bağlılığını zehirlemeye çalışmakla suçladı beni (görüyorsun ya, bencilliğini). Bunun üstüne benim de tepem attı; evleneceksem buna kendim karar vereceğimi, onun ya da başka bir mezatçının herhangi bir alıcıya beni satmasına izin veremeyeceğimi bildirdim.»

Mr. Pinch gözlerini iyice açıp ateşe, içine düşecek gibi bakmaya başladı.

«Bu iyice sinirlendirdi onu,» dedi Martin. «Bana karşı tavrı da iyice sertleşti. Konuşma üstüne konuşma yaptık; her zaman olduğu gibi, laf lafı doğurdu; sonunda ya benim kızdan, ya dedemin benden vazgeçmesi gerekti. Şimdi, Pinch, şunu unutma ki ben, sadece bu kıza çılgınca âşık değilim (çünkü yoksul olduğu halde güzelliği ve zekâsıyla kim olursa olsun kocasına bir kıvanç kaynağı olacaktır), kişiliğimin başlıca özelliklerinden biri gayet kararlı bir...»

«İnattır,» dedi Tom, gayet rahat bir tavırla. Ama bu yardımı sandığı kadar iyi karşılanmadı. Martin, sinirlenerek;

«Canım, ne adamsın sen de, Pinch!»

«Kusura bakma,» dedi Tom. «Kelime arıyorsun sandım.»

«O kelimeyi aramıyordum,» diye cevap verdi. «Sana inatçı bir insan olmadığımı söyledim, söylemedim mi? İzin verseydin, kişiliğimin özelliklerinden birinin gayet kararlı bir sebat olduğunu söyleyecektim.»

«Ha!» dedi Tom, ağzını büzüp başını sallayarak. «Evet, evet anlıyorum!»

«Sebat ettiğim için,» diye devam etti Martin, «şüphe yok ki ona boyun eğmeyecek, bir milimetre gerilemeyecektim.»

«Elbette, elbette,» dedi Tom.

«Tam tersine, o ne kadar diretirse ben o kadar sebatla ona karşı çıkmalıydım.»

«Şüphesiz!» dedi Tom.

«İşte,» dedi Martin, konu açıklanmış, ekleyecek başka bir

şey kalmamış gibi kollarını savurup koltuğunda arkasına yaslanarak; «olanlar bunlar ve ben de buradayım!»

Mr. Pinch şaşkın bir yüzle ateşe bakarak birkaç dakika oturdu; gören cevabını bir türlü tahmin edemediği son derece güç bir bilmece sorulduğunu sanabilirdi. Epey bir zaman sonra sordu:

«Herhalde Pecksniff'i daha önceden tanıyordun.»

«Yalnız adını biliyordum. Dedem bütün akrabalarından uzak durduğu için hiç görmemiştim. Beni de kimseye göstermedi. Ama komşu yöredeki bir şehirde birbirimizden ayrıldık. Oradan Salisbury'ye geldim ve Mr. Pecksniff'in ilanını gördüm; söz konusu ettiği işlere doğuştan bir eğilimim vardı herhalde, kendime uygun görüp mektup yazdım. İlanın onun olduğunu öğrenince büsbütün istedim buraya gelmeyi, çünkü Mr. Pecksniff...»

«Çok iyi bir insandır,» diye sözünü kesti Tom, ellerini ovuşturarak. «Gerçekten de öyledir. İyi tahmin etmişsin.»

«Yok, yok, doğrusunu istersen bunu pek düşünmedim,» diye cevap verdi Martin. «Dedemin bu adama karşı özel bir tiksintisi vardır; dedim ya, o bana karşı böyle davranınca ben de doğal olarak bütün isteklerine karşı gelme duygusuna kapıldım, işte! Dediğim gibi, buraya gelmiş bulundum. Sana anlattığım genç hanımla nişanlılığım herhalde epey sürecek; çünkü ne onun için ne de benim için gelecek parlak görünmüyor; doğal olarak, evlenebilecek bir duruma gelmeden evlenmeyeceğim. Bir üçüncü kat odasında yoksulluk, pejmürdelik ve aşka atamam kendimi.»

«Onun için de zor olur böylesi,» dedi Tom alçak bir sesle.

«Tabiî,» dedi Martin, sırtını ısıtmak için kalkıp şömineye dayanarak. «Onun için de zor olur. Ama aynı zamanda onun için durumun icaplarına katlanmak o kadar güç olmaz: Bir kere, beni çok seviyor; ikincisi, ben de onun için çok şeye sırt çevirdim, kendi rahatımı bozdum.»

Tom'un; «Şüphesiz» diyerek bu sözü onaylaması epey uzun zaman aldı; o kadar ki, arada bir öğle uykusuna yatabilirdi; ama sonunda onayladı.

«Şimdi, bu aşk hikâyesiyle ilgili ve işin sonunu getiren bir garip rastlantı var,» dedi Martin. «Dün akşam buraya gelirken

bana anlattıklarını hatırlıyorsun, değil mi, kilisedeki güzel ziyaretçi hakkında?»

«Hatırlamaz olur muyum?» dedi Tom, taburesinden kalkıp ötekinin kalktığı koltuğa oturarak ve gözlerini onun yüzüne dikerek. «Tabiî hatırlıyorum.»

«İşte oydu, o.»

«Biliyordum böyle söyleyeceğini,» dedi Tom, gözlerini ondan ayırmadan ve çok alçak bir sesle. «Demek öyle?»

«Oydu,» diye tekrarladı. «Pecksniff'in anlattıklarından sonra dedemle gelip gittiğinden şüphem kalmadı. Şu ekşi şarabı içip durma, Pinch, bir yerine bir şey olacak.»

«Korkarım pek iyi bir şarap değil,» dedi Tom, bir süredir elinde tuttuğu boş bardağı yere koyarak. «Demek oydu, öyle mi?»

Martin başını salladı; huzursuz ve sabırsız bir tavırla birkaç gün acele etse onu görebilmiş olacağını ekledi; şimdi, kim bilir, belki de yüzlerce mil uzaktaydı; odada biraz dönüp dolandıktan sonra bir koltuğa çöküp şımarık bir çocuk gibi suratını astı.

Tom Pinch'in yüreği çok yufkaydı, en ilgisiz insanı bile sıkıntıda görmeye dayanamazdı. Hele ilgi duyduğu, kendisine iyi davranan (ya gerçekten, ya da kendi sanısına göre), hoşgörüyle öğüt veren bir kimseye hiç dayanamazdı. Birkaç dakika önceki düşüncelerini — yüzüne bakılırsa bayağı ciddi olmalıydı bu düşünceler — hemen bir yana itti ve aklına gelen en iyi öğütleri, rahatlatıcı sözleri söylemeye girişti.

«Her şey zamanla düzelir,» dedi Tom, «hiç kuşkum yok; bugünlerde geçirdiğiniz güç ve acı günler ileride birbirinize daha bağlı olmanıza yarayacaktır. Bütün okuduklarımda doğrunun böyle olduğunu gördüm ve içimden bir ses de bunun böyle olmasının ne kadar doğal ve haklı olduğunu söylüyor. Şimdiye kadar hiçbir zaman engebesiz olmayan şey,» dedi Tom, yüzünün çirkinliğine karşın birçok mağrur güzelin en parlak bakışından daha güzel görünen bir gülümsemeyle; «şimdiye kadar hiçbir zaman engebesiz olmayan şey, bizim için özelliğini değiştiremez; onun için geldiği gibi kabul etmeli, sabırla ve güler yüzle, elimizden geldiğince istediğimiz biçime sokmalıyız. Benim hiç gücüm yok; söylemesi bile gereksiz; ama iradem çok

güçlü; sana herhangi bir şekilde faydam dokunabilirse, bilemezsin ne kadar sevinirim!»

«Teşekkür ederim,» dedi Martin, elini sıkarak. «Gerçekten çok iyi yürekli bir insansın ve çok iyi şeyler söylüyorsun. Şüphesiz biliyorsun ki,» diye ekledi, biraz sonra, koltuğunu yeniden ateşe yaklaştırırken, «bana yardımın dokunabilirse hemen rica ederim; ama heyhat!» Sözün burasında sinirli sinirli saçlarını karıştırarak Tom, sanki başka biri olmadığı için ona kızıyormuş gibi baktı. «Ha sen, ha bir çatal ya da bir tava, Pinch, bana yardım etmek açısından hepsi bir.»

«İstek değişebilir belki,» dedi Tom nezaketle.

«Ah, elbette! Orası öyle. Ama istekle bir şey değişse, yardıma ihtiyacım olmazdı. Ama bak söyleyim sana, ne yapabileceğini, hem de şimdi.»

«Nedir?» diye sordu Tom.

«Bana biraz kitap oku.»

«Memnuniyetle,» diye haykırdı Tom, heyecanla şamdanı kaparak. «Karanlıkta bir dakika bırakacağım için kusuruma bakma, hemen gidip bir kitap getireyim. Ne istersin? Shakespeare?»

«Oldu!» dedi arkadaşı, esneyip gerinerek. «İyi gider. Bugünün patırtısı, çevremdeki nesnelerin yeniliği yordu beni; şöyle bir şey dinleyerek uykuya dalmak gibi bir lüks olamaz bu durumda. Uyursam darılmazsın, değil mi?

«Yok canım!» dedi Tom.

«Öyleyse ne zaman istersen başla. Uyuklamaya başladığımı görürsen kesme (kendin yorulmadıkça), çünkü süregiden sese uyanmak zevkli bir şeydir. Hiç denedin mi?»

«Hayır, hiç denemedim,» dedi Tom.

«Peki. Bugünlerin birinde, ikimizin de havamızda olduğumuz bir zaman deneyebilirsin. Karanlıkta kalmanın zararı yok. Haydi bakalım!»

Mr. Pinch hemen davrandı; bir iki dakika sonra yatağının başucundaki raftan iki değerli kitapla döndü. Bu arada Martin de şöminenin önünde, Mercy'nin taburesi yastık olmak üzere, üç sandalyeden meydana gelme geçici bir divan kurmuş, ortamın elverdiği ölçüde rahatını sağlayarak boylu boyunca uzanmıştı.

«Çok yüksek sesle okuma, lütfen,» dedi Pinch'e.

«Yok, yok,» dedi Tom.

«Üşümüyorsun ya?»

«Hayır, hiç!» dedi Tom.

«Öyleyse hazırım.»

Böylece Mr. Pinch kitabın yapraklarını yaşayan ve çok sevgili yaratıklarmışçasına özenle karıştırdıktan sonra seçmesini yaptı ve okumaya başladı. Daha elli dize okumadan arkadaşı horlamaya başladı.

«Zavallı çocukcağız!» dedi Tom alçak bir sesle, koltukların arkalıklarından ona bakmak için başını uzatırken. «Bu yaşta bunca dert. Bütün bu sırları bana aktarması ne kadar açıkyürekli ve cömert olduğunu gösteriyor. Demek oymuş, sevdiği?»

Ama birden aklına anlaşmaları gelince şiire bıraktığı yerden başladı gene; mumu kırpmayı hep unuttuğu için mum sonunda bir mantara benzemişti. Giderek şiire öyle daldı ki ateşi harlamayı da unuttu; Martin Chuzzlewit bir saat kadar uyukladıktan sonra uyanıp titreyerek bu ihmalini hatırlattı:

«Yahu, neredeyse geçmiş! Tevekkeli düşümde donduğumu görmemişim. Kömür getirsene. Ne adamsın, Pinch!»

VII. BÖLÜM

Mr. Chevy Slyme Ruhunun Bağımsızlığını Bildiriyor ve Mavi Ejder Bir Organını Yitiriyor.

Ertesi sabah Martin okul projesi üzerinde öyle bir hırs ve hızla çalışmaya başladı ki Mr. Pinch bu gencin doğuştan yetilerine saygı duymak ve kendisinden son derece üstün olduğunu kabul etmek için yeni bir gerekçe bulmuş oldu. Yeni öğrenci Tom'un övgülerini zerafetle kabul etti; bu zamana kadar kendi ölçülerine göre gerçekten sevmeye başlamıştı onu; dolayısıyla bundan böyle çok iyi arkadaş olacaklarını ve ikisinin de (ama özellikle Tom'un) bundan pişman olmayacaklarını söyledi. Mr.

Pinch bu sözlere bayıldı, arkadaşının dostluk ve himaye üzerine verdiği teminata öyle sevindi ki ne söyleyeceğini şaşırdı. Aslında bu arkadaşlığa yakından bakılırsa, başlangıçta çok şeyler vaat eden kardeşlik yeminlerinden çok daha fazla kalıcı malzemeye sahip olduğu görülür; biri hükmetmekten, öbürü de hükmedilmekten hoşlandıkça (ikisinin de kişiliklerinin gereğiydi bu), aralarında ikiz zebanilerin, Kıskançlıkla Gururun belirip de zarar vermeleri hiç muhtemel değildi. Çoğu arkadaşlıklarda, ya da arkadaşlık adı verilen ilişkilerde böyledir zaten; eski teorinin tersine eş eşi bulmaz, birbirine benzemeyenler daha iyi anlaşır.

Ailenin ayrıldığı günün ertesindeki öğle sonrası ikisi de çok meşguldü — Martin okul üstünde çalışıyor, Tom da birtakım kira makbuzlarını deftere geçiriyor, bunlardan Mr. Pecksniff'in komisyonlarını çıkarıyordu; yeni arkadaşının çizerken hızlı hızlı ıslık çalma huyu onu epey bocalatıyordu bu güç işinde — tam bu sırada bu deha tapınağına bir insan başının uzanmasıyla epey ürktüler; baş, görünüşte hayli darmadağınık ve biraz korkutucu bir baştı ama, şakacı, uzlaştırıcı, dalkavukça bir dostluk gülümsemesiyle uzanmıştı kapıdan içeri.

«Ben kendim fazla çalışkan sayılmam, beyler,» dedi baş, «ama başkalarının çalışkanlığını takdir ederim. İnsan zihninin en güzel niteliklerinden birinin de, dehanın yanı sıra, çalışkanlık olduğuna inanmıyorsam varayım yaşlanayım, çirkinleşeyim. Gerçekten, sizin yarattığınız bu güzel manzarayı, bana gösterdiği için dostum Pecksniff'e şükran borçluyum. Daha sonraları üç kere Londra Şehremini olan Whittington'ı hatırlatıyorsunuz bana. Size kirlenmemiş namus sözümü veriyorum ki bana bu tarihi kişiyi hatırlatıyorsunuz. Siz bir çift Whittington'sınız, beyler, kedi hariç; bu da benim için pek hoş ve güzel bir istisna, çünkü kedi cinsinden hoşlanmam. Adım, Tigg'dir. Nasılsınız?»

Martin şaşkın şaşkın Mr. Pinch'e baktı; hayatında Mr. Tigg'i görmemiş olan Tom ise bu beye bakmaktaydı.

«Chevy Slyme?» dedi Mr. Tigg, soru sorar gibi, sol eline dostluk belirtisi olmak üzere bir öpücük kondurarak. «Chevy Slyme'ın güvenilir ajanı olduğumu söylersem belki durum açık-

lık kazanır; Chiv'in sarayından gelen büyük elçi olduğumu? Ha, ha!»

«Allah Allah!» dedi Martin, tanıdığı bir adın geçmesine şaşarak. «Ne istiyor benden?»

«Adınız Pinch'se...» diye lafa başladı Mr. Tigg.

«Değil,» dedi Martin, kendini tutarak. «Mr. Pinch karşınızda.»

«Eğer bu bey Mr. Pinch'se,» diye haykırdı Tigg, bir öpücük daha gönderip başının arkasından odaya girmeye başlayarak, «dostum Pecksniff'den de birçok övgüsünü duyduğum kişiliğine derin saygı ve hayranlık duyduğumu söylememe izin verecektir; org çalma yeteneğine de, kendim bu aleti çalmayı bilmemekle birlikte, derin takdir duyguları beslemekteyim. Eğer bu bey Mr. Pinch'se, umarım ki kendisini sıhhat ve afiyette görmekteyim ve kendisi inşallah herhangi bir ters rüzgârın kötü etkisi altında değildir.»

«Teşekkür ederim,» dedi Tom. «Çok iyiyim.»

«Bu beni çok mutlu etti,» diye cevap verdi Mr. Tigg. «O halde,» diye ekledi, ağzını avucuyla kapayıp Mr. Pinch'in kulağına yaklaştırarak; «mektup için geliyorum.»

«Mektup için mi?» dedi Tom, yüksek sesle. «Ne mektubu?»

Tigg, aynı ihtiyatlı tavırla cevap verdi: «Dostum Pecksniff'in Sayın Chevy Slyme'a hitaben yazıp size bıraktığı mektup.»

«Bana hiç mektup bırakmadı,» dedi Tom.

«Şşşt!» dedi öteki. «Fark etmez. Ama dostum Pecksniff'in daha nazik hareket edeceğini umardım. Para.»

«Para mı?» diye haykırdı Tom. İyice korkmuştu.

«Tastamam,» dedi Mr. Tigg. Bunu derken de Tom'un göğsüne iki üç fiske vurup başını birkaç kere aşağı yukarı salladı; birbirlerini anladıklarını söyler gibi bir hali vardı; meseleyi üçüncü bir kişi önünde konuşmak gereksizdi; Tom parayı hiç gürültü çıkarmadan avucuna sıkıştırıverirse çok memnun kalacaktı.

Gelgelelim, Mr. Pinch bu anlaşılmaz (kendine göre) davranış karşısında öyle şaşırmıştı ki bir yanlışlık olduğunu, ne Mr. Tigg ne de arkadaşıyla ilgili hiçbir şey işitmediğini söyleyiverdi. Mr. Tigg bu açıklamayı ciddi bir istekle karşılayarak Mr.

Pinch'in sözlerini tekrarlamasını rica etti; Tom sözlerini daha da vurgulu ve şaşmaz bir biçimde tekrarlarken o da cümle cümle denetliyor, her cümlenin bitiminde başını sallıyordu. Sözler ikinci kere sona erince Mr. Tigg bir koltuğa yerleşti ve iki genç şunları söyledi:

«O halde size durumu açıklayayım, beyler. Bu anda ve bu mahalde, kusursuz bir yetenek ve deha sahibi var; bu kimse, dostum Pecksniff'in ancak azarlanmaya layık diye niteleyebileceğim bir ihmali yüzünden, on dokuzuncu yüzyılın toplumsal ilişkilerinin de hemen kabul edeceği şekilde korkunç bir durumda bulunmaktadır. Bu anda, bu köydeki Mavi Ejder'de — bir birahane düşünün; adi, bayağı, düşük, pespaye, pipo kokulu bir birahane — şairin söylediği gibi, kendisine ancak gene kendisinin erişebileceği bir insan var; ve bu insan hesap yüzünden orada alıkonuyor. Ha! ha! Hesap yüzünden. Tekrar ediyorum. Hesap yüzünden. Bakın,» dedi Mr. Tigg; «Fox'un Dini Şehitler kitabını biliyoruz, herhalde. Dilekçe Komisyonu'yla Olağanüstü Mahkemeler'i de işitmişizdir. Ama canlı ya da ölü hiçbir kimsenin çelişmesinden korkmadan iddia edebilirim ki dostum Chevy Slyme'ın bir hesap yüzünden rehin tutulması hayatta benim gördüğüm bütün horoz dövüşlerini aşan bir mesele.»

Martin'le Mr. Pinch önce birbirlerine, sonra da, kollarını göğsünde kavuşturup yarı umutsuz, yarı acı onları süzen Mr. Tigg'e baktılar.

«Beni yanlış anlamayın, beyler,» dedi, sağ elini uzatarak. «Bir hesap meselesinden başka bir iş olsa katlanırdım buna ve insanoğullarına gene saygı gibi bir duyguyla bakmaya devam ederdim; ama dostum Slyme gibi bir adam bir hesap yüzünden alıkonursa — ki bu başlı başına basit bir mesele; bir kara tahtaya, ya da bir kapının arkasına çiziktirilmiş düşük bir şey — anlıyorum ki bir yerlerde çok büyük bir vida gevşemiştir ve bütün toplumun çatısı sallanmaktadır, nesnelerin birinci ilkelerine güvenemez duruma gelmişizdir. Sözün kısası, beyler,» dedi Mr. Tigg, ellerini ve başını tutkuyla savurarak; «Slyme gibi bir adam hesap gibi bir şey yüzünden alıkonunca, çağların batıl inançlarını reddediyor ve hiçbir şeye inanmıyorum. İnanmadığıma bile inanmıyorum, Allah belamı versin böyle değilse!»

«Gerçekten çok üzgünüm,» dedi Tom, bir sessizlikten sonra; «ama Mr. Pecksniff bana bir şey söylemedi, ben de onun talimatı olmadan bir şey yapamam. Peki ama, siz kendiniz, geldiğiniz yere gitseniz de, arkadaşınıza gerekli parayı gönderseniz daha iyi olmaz mı?»

«Nasıl olur? Ben kendim de alıkonmuş durumdayım,» dedi Mr. Tigg; «üstelik, dostum Pecksniff'in şaşırtıcı, hatta suçlu diye eklemeliyim, ihmali yüzünden, arabaya binecek param da yok.»

Tom bu efendiye memlekette postahane diye bir kurum olduğunu hatırlatmayı (çünkü şüphesiz telaşından unutmuştu bunu) düşündü; para gönderilmesi için bir dosta, tanıdığa yazsa, mektup olur ki yolda kaybolmazdı; ya da, ne olursa olsun, çok çaresiz bir teşebbüs de olsa, göze almaya değerdi. Ama bazı belirtiler bu öğüdün pek faydalı olmayacağını gösterdiği için söylemekten vazgeçti, biraz durduktan sonra başka bir soru sordu:

«Siz, kendinizin de mi alıkonduğunuzu söylediniz?»

«Gelin buraya,» dedi Mr. Tigg, ayağa kalkarak. «Bir saniye pencereyi açmamda bir sakınca var mı?»

«Hayır, niye olsun?» dedi Tom.

«Çok güzel,» dedi Mr. Tigg, camı kaldırarak. «Aşağıda kırmızı atkılı ve yeleksiz biri var, görüyor musunuz?»

«Görüyorum elbette,» dedi Tom. «Mark Tapley.»

«Mark Tapley, öyle mi?» dedi Tigg. «Şu halde, Mark Tapley sadece beni bu eve getirmek kibarlığını göstermekle kalmayıp beni tekrar hana götürmek için beklemekte. Keşke,» dedi Mr. Tigg, bıyığını burarak; «Mrs. Tapley onu bebekliğinde zehirleseydi de şimdi Mark Tapley bana bu kibarlıkları göstermeseydi.»

Bu korkunç söz Mr. Pinch'i epey sarstı ama gene de Mark'ı eve ve yukarı çağıracak kadar toplayabildi soluğunu; Mark çağırıya öyle bir hızla uydu ki neredeyse Tom'la Mr. Tigg başlarını pencereden içeri çektiklerinde, onu, lanetliyi, karşılarında gördüler.

«Gel, Mark, gel!» dedi Mr. Pinch. «Hay Allah! Mrs. Lupin'le bu beyin arasında ne var?»

«Hangi bey, efendim?» dedi Mark. «Burada sizinle yeni beyden başka bey görmüyorum,» ve burada yeni beye biraz kaba

bir selam gönderdi; «Mrs. Lupin'le ikiniz arasında hiçbir şey yok sanırım, Mr. Pinch.»

«Saçmalama, Mark!» dedi Tom. «Görmüyor musun, Mr...»

«Tigg,» diye tamamladı o bey. «Biraz durun. Şimdi hakkından geleceğim. Her şeyin bir zamanı var!»

«Ha, **bu** mu?» diye cevap verdi Mark, umursamaz bir tavırla. «Evet, **onu** görüyorum. Tıraş olup saçını da kestirse daha iyi göreceğim.»

Mr. Tigg yırtıcı bir tavırla başını sallayıp göğsünü yumrukladı.

«Boşuna,» dedi Mark. «O yöreye istediğin kadar vur, cevap alamazsın. Ben senden iyi biliyorum. Kıtıktan başka bir şey yok orada, hem de iyice **pis ve yağlısı.**»

«Dur, Mark,» diye araya girdi Mr. Pinch, düşmanlığı önlemek için. «Sana sorduğuma cevap ver. Çok sinirli değilsindir inşallah?»

«Sinirli mi?» dedi Mark, sırıtarak; «hayır, efendim. Bunun gibi adamlar aslan olup küreyerek gezinirken keyifli kalmakta — çok değil — biraz marifet var; aslan dedim ya, sadece yeleden ve kükremeden meydana gelen bir aslan cinsi var mı, bilmiyorum. Bununla Mrs. Lupin arasında ne mi var, efendim? Ne olacak, bir hesap var bununla Mrs. Lupin arasında. Hem de, bana sorarsanız, Ejder'in adını kirlettikleri için iki kat para istememekle hata ediyor Mrs. Lupin. Benim düşüncem böyle. Ben evime böyle adam sokmazdım, efendim, karşılığında at yarışı fiyatları ödense bile. Bu adamın görünüşü fıçılardaki biraları ekşitir, efendim. Vallahi, biranın aklı olsa hiç durmaz ekşirdi.»

«Soruma cevap vermiyorsun, Mark,» dedi Mr. Pinch.

«Vallahi, efendim,» dedi Mark; «cevap verecek fazla bir şey yok ki. Bununla arkadaşı Ay ve Yıldızlar Han'ında kalmışlar, orada hesapları kabarmış, ödeyememişler; sonra gelip bizde kaldılar, gene aynı şeyi yaptılar. Ödenmeyen hesap mesele değil, Mr. Pinch; çok var öyle; bizim derdimiz bu adamların tavrı. Hiçbir şeyi beğenmez; sanıyor ki bütün kadınlar buna bayılıyor, bir göz kırptı mı başkaca para falan vermesine gerek kalmıyor; bütün erkekler de buna hizmet etmek için yaratılmış. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bu sabah demez mi bana, her

zamanki şirinliğiyle, bu gece ayrılacaklarını! Öyle mi, beyim? dedim. 'Belki hesabın hazırlanmasını istersiniz, beyim?' 'Yok, yok,' dedi bu, 'onu bırak. Onunla uğraşması için Pecksniff'e emir vereceğim.' Buna karşılık Ejder'in cevabı şöyle oldu, 'Teşekkür ederiz, beyefendi, bize bunca şeref verdiniz, ihya ettiniz, ama sizin ne mal olduğunuzu bilmiyoruz, yanınızda eşyanız da yok, üstelik Mr. Pecksniff de evinde değil (bundan belki haberiniz yoktur, efendim), onun için biraz daha elle tutulur bir garanti isteyeceğiz;' işte mesele bu. Sorarım şizlere,» dedi Mr. Tapley, sonuç olarak, şapkasıyla Mr. Tigg'i gösterip; «aklı başında bir kişi bu adamın görünüşüne güven duyabilir mi?»

Bu saf konuşmayla Mr. Tigg'den gelen dehşetli aforoz arasına giren Martin; «Peki ama,» dedi, «borcun toplamı ne kadar?»

«Para olarak çok az,» diye cevap verdi Mark. «Üç paunddan biraz fazla. Ama mesele bu değil; mesele...»

«Evet, evet söylemiştiniz,» dedi Martin. «Pinch, iki kelime konuşabilir miyiz?»

«Nedir?» diye sordu Tom, onunla odanın bir köşesine çekilerek.

«Canım, şu işte — söylemeye dilim varmıyor — bu Mr. Slyme benim akrabam oluyor; hakkında şimdiye kadar iyi bir şey işitmedim; ayrıca bu sırada burada bulunması da işime gelmediği için belki üç dört paunda uzaklaştırırsak ucuz kurtulmuş oluruz diye düşündüm. Sende acaba var mı hesabı ödeyecek kadar para?»

Tom başını o kadar salladı ki içtenliğinden şüpheye gerek kalmadı.

«Ne yazık ki bende de yok; sende olaydı, ödünç alırdım. Ama bu hancı kadına hesabın ödeneceğini söylesek bizi dinlemez mi dersin?»

«Ah, şüphesiz,» dedi Tom. «İyi ki aklına geldi; beni tanır.»

«Öyleyse hemen gidip kadına söyleyelim; çünkü ne kadar tez def etsek o kadar iyi. Şimdiye kadar bu efendiyle konuşmayı sen yürüttüğüne göre düşündüğümüzü de istersen sen söyle; olur mu?»

Mr. Pinch razı olarak haberi Mr. Tigg'e iletti; o da hararetle elini sıkarak her şeye ve herhangi şeye imanının yeniden

tazelendiğini bildirdi. Bu yardım karşısında duyduğu sevinç, sağladığı geçici maddi ferahlamadan çok Doğuştan Soyluların Doğuştan Soylulara ve bütün dünya üstünde gerçek ruh büyüklüğünün gerçek ruh büyüklüğüne duygudaş olduğunu söyleyen yüksek ilkeyi haklı çıkarmasından ileri geliyordu. Bu olay gösteriyordu ki kendisi gibi onlar da dehaya hayrandılar; deha, arkadaşı Slyme'ın naturasında olduğu gibi, biraz teneke karışığı olsa bile; ve arkadaşı adına onlara teşekkür ediyordu; sanki kendi adınaymışçasına candan ve yürektendi minneti. Bu konuşmaları, odadakilerin kapıya doğru yürümeleri üstüne kesintiye uğradığı için sokak kapısına gelindiğinde bir daha sözü kesilmesin diye Mr. Pinch'in paltosunun yakasına yapıştı; arkalarında Mark ve yeni öğrenci olmak üzere Ejder'e ulaşıncaya kadar da, faydalı konularda konuşarak eğlendirdi Mr. Pinch'i.

Pembe yanaklı han sahibesi, iki müşterisinden bir an önce kurtulmak istediği için Mr. Pinch söz vermese de gürültü çıkarma taraflısı değildi; aslında bu kısa süre için alıkonmaları fikri, patlak dirsekleriyle beyefendilik taslayan kimselere ezelden beri öfkelenen Mr. Tapley'den çıkmıştı; bu türün seçkin örnekleri olarak gördüğü Mr. Tigg'le arkadaşına özellikle sinirlenmişti. Meseleyi böyle kolayca çözdükten sonra Mr. Pinch'le Martin hemen gitmeye davrandılar ama Mr. Tigg onlara arkadaşı Slyme'la tanışma şerefini bağışlamak için öyle tutturdu ve yalvardı ki, biraz onun yapışmasından, biraz da meraktan, bu mümtaz kişinin huzuruna çıkmaya razı oldular.

Dünden kalma brandi bardağındaki kalıntılara bakarak derin düşüncelere dalmıştı ve kadehinin ıslak tabanıyla masanın üstünde iç içe halkalar çiziyordu. Şimdi görünüşü sefil ve perişandı ama Mr. Slyme zamanının seçkin züppelerindendi; en incesinden bir zevke ve en yükseğinden bir geleceğe sahip olma iddiasında bir kişiydi vaktiyle. Bu iş koluna bir amatörü yerleştirmek için gerekli sermaye aslında çok azdır ve kolayca toplanır; burun büküp dudak kıvırmakta hüner sahibi olduktan sonra ortaya çıkan her acil durumla başa çıkılabilir. Ama Chuzzlewit gövdesinin bu dalı kötü bir anında, tembel olduğu, doğru dürüst bir iş tutup yürütecek yeteneği olmadığı ve elindekini de yiyip bitirdiği için geçim konusunda Zevk Öğretmeni olarak

iş tutacağını ilan etmişti; bu meslekte ilerlemek için sahip olduğu niteliklerin bir miktar fazlasının gerektiğini biraz gecikerek anlayınca büyük bir hızla bu şimdiki durumuna düşmüştü; eski kişiliğinden bugüne artakalan sadece övüngenliği ve huysuzluğuydu; görünüşe bakılırsa arkadaşı Tigg'den ayrı var olamıyordu. Şu anda öyle düşük ve acınasıydı ki — hem sulu gözlü, hem küstah, hem dilenen, hem böbürlenen — yanında ayakta duran dostu ve asalağı bile ona kıyasla adama benziyordu.

«Chiv,» dedi Mr. Tigg, sırtına bir şaplak indirerek, «dostum Pecksniff'i evde bulamayınca bu küçük işimizi Mr. Pinch ve arkadaşıyla hallettim. Mr. Pinch ve arkadaşı, Mr. Chevy Slyme! Chiv, Mr. Pinch ve arkadaşı!»

«Yabancılarla tanışmak için ne hoş bir ortam,» dedi Chevy Slyme, kanlı gözlerini Tom Pinch'e doğru çevirerek. «Dünyada benden daha mutsuz bir insan olabileceğini sanmıyorum!»

Tom böyle konuşmamasını rica etti; ve onu bu durumda bulduğu için, tedirgin bir sessizlikten sonra Martin'le birlikte gitmeye davrandı. Ama Mr. Tigg öksürükler ve baş göz işaretleriyle onları kapının eşiğinde durdurmayı başardı.

«Yemin ederim ki,» diye haykırdı Mr. Slyme, masaya budalaca bir yumruk indirip, gözlerinden birkaç sarhoş damla sızarak başını bitkin bir tavırla eline dayadı; «dünyanın en mutsuz insanı benim. Toplum bana karşı komplo kormuş. Hayatta benden daha edebi bir insan yoktur. Bilim doluyum ben; deha doluyum; bilgi doluyum; her konuda yepyeni fikirlerle doluyum; ama şu durumuma bir bakın! bir han hesabı için iki yabancıya muhtaç durumdayım!»

Mr. Tigg arkadaşının içkisini tazeledi, bardağı eline sıkıştırdı ve ziyaretçilere az sonra neşesini bulacağını bildiren bir tavırla kaş göz etti.

«Bir han hesabı için iki yabancıya muhtaç olmak, ha!» diye tekrarladı Mr. Slyme, bardağı ters ters ağzına götürerek. «Ne güzel! Ve bu süre içinde sürüyle dolandırıcı ün kazanıyor. Benim seviyeme bile yaklaşmamış kişiler... Tigg, tanığımsın ki bu dünyada en çok sıkıntı çekmiş köpek benim.»

Adını andığı hayvanın, en perişan durumlarında çıkardığı sesi andıran bir ulumayla bardağı yeniden ağzına götürdü. Bi-

raz cesaret buldu orada; çünkü masaya bıraktığında küçümser bir şekilde gülüyordu; bunun üzerine Mr. Tigg yeniden, derin anlamlı işaretler yaptı; Chiv'in büyüklüğünü görecekleri zamanın geldiğini belirtmek istiyordu.

«Ha, ha ,ha!» diye güldü Mr. Slyme, tekrar. «Bir hesap puiki yabancıya muhtaç olmak! Ama benim de zengin bir dayım var, Tigg, elli yabancının dayısını satın alacak kadar zengin bir dayı. Var mı, yok mu? Ben de iyi bir aileden gelmeyim, yanılmıyorsam. Öyle mi, değil mi? Yeteneklerimle, başarılarımla, öyle sıradan bir adam değilim, sanırsam. Öyle mi, değil mi?»

«Sen insan soyunun Amerikan ödağacısın, sevgili Chiv,» dedi Mr. Tigg, «onun için yüzyılda ancak bir kere çiçek açarsın.»

«Ha, ha, ha!» diye güldü Mr. Slyme, tekrar. «Bir hesap pusulası için iki yabancıya muhtaç olmak! Ben! İki mimar çırağına muhtaç olmak! Toprağı demir zincirlerle ölçüp tuğla ustaları gibi ev yapan kişiler. Bu iki çırağın adlarını söyleyin bana. Ne hakla beni kendilerine borçlu bırakıyorlar?»

Mr. Tigg arkadaşının kişiliğindeki bu soylu özellik karşısında mest olmuştu; oracıkta, bu amaçla icat ediverdiği küçük bir bale gösterisi yaparak hayranlığını Mr. Pinch'e de ima etti.

«Bilsinler, ve bütün insanoğulları bilsinler ki,» diye haykırdı Chevy Slyme, «her gün gördükleri düşük, boynu eğik, sünepe insanlardan değilim ben. Benim bağımsız bir ruhum var. Göğsümde kabaran bir yüreğim var. Basit düşüncelerin üstüne yükselen üstün bir ruhum var.»

«Ah, Chiv, Chiv,» diye mırıldandı Mr. Tigg; «soylu ve bağımsız bir ruhun var senin, Chiv!»

«Sen git, görevini yap, efendi,» dedi Mr. Slyme öfkeyle, «yol masrafları için ödünç para bul; ve parayı kimden alacaksan, bildir onlara ki eğilmez bir ruhum, mağrur bir ruhum var benim, yaradılışımda inanılmaz derecede ince teller var ki kimseye minnet borcu kabul etmiyor, işitiyor musun? Onlara de ki onlardan nefret ediyorum ve kendime saygımı böyle sürdürüyorum; ve söyle onlara ki dünyada hiç kimsenin kendisine benimkinden fazla saygısı olmamıştır!»

Buna ek olarak iki çeşit insandan nefret ettiğini söyleyebilirdi: Kendisine iyilik eden herkes, bir de kendinden daha iyi

durumda olanlar; çünkü iki durumdaki insanlar da kendisi gibi göz kamaştırıcı erdemleri olan bir insana hakaret sayılmalıydı. Ama bunları söylemedi; çünkü yukarıdaki değerli sözlerle, Mr. Slyme; çalışmaya, dilenmeye, ödünç almaya ya da çalmaya gelince çok yüksekti ruhu; ama bir maşanın kendisi için çalışmasına, dilenmesine, ödünç almasına ya da çalmasına bir diyeceği yoktu; ihtiyacı varken kendisini besleyen eli yalamayacak kadar küstah, ama o eli karanlıkta ısırıp koparacak kadar köpekti. Bu değerli bitiriş konuşmasından sonra Mr. Slyme başı önde masaya devrildi ve sızıp kaldı.

«Bu olağanüstü yaratıktaki bağımsız ruhun,» diye haykırdı Mr. Tigg, gençlere kapıda yetişerek ve kapıyı dikkatle arkalarından kapatarak, «bir eşi daha var mıdır dünya yüzünde? Dostumuz Chiv gibi bir Romalı bulunabilir mi? Düşüncesi böyle saf ve klasik, yaradılışı böyle toga gibi sade bir insan daha var mıdır? Böyle bir hitabet yeteneği kimde vardır? Soruyorum size, beyler, eski zamanlar olsaydı, tahta oturup da sınırsız derecede kehanetlerde bulunmaz mıydı, daha önceden devlet bütçesinden cin ve soda ile beslenseydi?»

Mr. Pinch her zamanki uysallığıyla bu son konuda şüpheleri olduğunu belirtecekti ama arkadaşının beklemeyip aşağı indiğini görünce o da arkasından gitmeye hazırlandı.

«Yoksa gidiyor musunuz, Mr. Pinch?» dedi Tigg.

«Teşekkür ederim,» diye cevap verdi Tom. «Evet. Siz inmeyin.»

«Sizinle özel olarak iki kelime konuşmak istiyorum, Mr. Pinch,» dedi Tigg, arkasından gelerek. «Şurada sizinle bir dakika görüşmek beni çok rahatlatacak. Sizden bu iyiliği rica edebilir miyim?»

«Elbette,» diye cevap verdi Tom. «Sahiden istiyorsanız.» Böylece Mr. Tigg'in işaret ettiği yere birlikte gittiler; varınca, Mr. Tigg şapkasından tufan öncesi bir mendil fosili çıkararak gözlerini sildi.

«Bugün,» dedi Mr. Tigg; «beni iyi bir zamanımda görmediniz.»

«Bu konuyu hiç açmayın,» dedi Tom; «lütfen.»

«Ama görmediniz,» diye feryat etti Tigg. «Bu kanımda di-

retiyorum. Mr. Pinch beni Afrika sahillerinde alayımın başında görseydiniz; kadınlar, çocuklar ve alayın değerli eşyaları ortada olmak üzere içi boş bir kare dizilişiyle düşmana saldırırken görseydiniz şimdi beni tanıyamazdınız. O zaman beni sayardınız, efendim.»

Şan ve şeref konusunda Tom'un da belli fikirleri vardı, onun için bu hayali manzara onu Mr. Tigg'in umduğu kadar heyecanlandırmadı.

«Ama zararı yok!» dedi Mr. Tigg. «Öğrenci evine, annesine babasına mektup yazar ve su katılmış sütü anlatırken, 'İşte bu şululuktur' demiş; ben de şu anda bu sözü kendimle ilgili olarak tekrarlıyorum; ve sizden özür diliyorum. Bayım, dostum Slyme'ı gördünüz, değil mi?»

«Şüphesiz,» dedi Mr. Pinch.

«Bayım, dostum Slyme sizi etkilemedi mi?»

«Etkisinin pek hoş olduğunu söyleyemem,» diye cevap verdi Tom, kısa bir duraklamadan sonra.

«Üzüldüm, ama şaşırmadım,» diye haykırdı Mr. Tigg, iki eliyle onu yakalayarak. «Demek bu sonucu vardınız; ben de aynı şeyi düşünüyorum. Ama, Mr. Pinch, ben kaba saba ve düşüncesiz bir insan olduğum halde, Akla saygım vardır. Arkadaşımın yanında dolaşırken Aklı izliyorum. Mr. Pinch, başka herkesten çok size, Akıl adına ricada bulunmaya hakkım var; o Akıl ki, bu dünyada kendine bir servet edinemiyor. Ve işte, bayım — kendim için değil, çünkü benim sizden bir şey istemeye hakkım yok, ezilmiş, duygulu, bağımsız arkadaşım için, o arkadaş ki — bana biraz ödünç para vermenizi istiyorum. Açık açık ve yüzüm kızarmadan istiyorum bana ödünç para vermenizi. Neredeyse doğal bir hakkımmış gibi istiyorum bunu. Ve paranın bu hafta, postayla size geri gönderileceğini eklerken, bu sefil kayıttan dolayı beni ayıplayacağınızı seziyorum.»

Mr. Pinch cebinden, herhalde ölmüş büyükannesinden kalan eski tarz, çelik kopçalı kırmızı deriden bir cüzdan çıkardı. İçinde topu topu yarım paund vardı: Tom'un bir dahaki haftaya kadarki serveti.

«Durun!» diye haykırdı Mr. Tigg; bu süreci dikkatle gözlemişti. «Postalama kolaylığı için miktarını yarım paund yap-

manızı isteyecektim. Teşekkür ederim Mr. Pecksniff'in yanında Mr. Pinch diye adres yazmak yeter sanırım.»

«Beni bulur,» dedi Tom. «İsterseniz Mr. Pecksniff için bir de 'sayın' deyin. Sayın Seth Pecksniff eliyle Tom Pinch, dersiniz.»

«Sayın Seth Pecksniff eliyle,» diye tekrarladı Mr. Tigg, elindeki kurşunkalem koçanıyla not alarak. «Bu hafta dedik, değil mi?»

«Evet, ama pazartesi de olur,» dedi Tom.

«Hayır, hayır, özür dilerim. Pazartesi **olmaz**,» dedi Mr. Tigg. «Bu hafta kaydını koyduksa son gün cumartesi. Bu hafta kaydını koymuş muyduk?»

«Bu kadar titiz olduğunuza göre,» dedi Tom, «sanırım koymuştuk.»

Mr. Tigg bu koşulu da defterine yazdı; ciddi bir yüzle yazıyı bir kere daha okudu; işlem daha doğru ve ciddi olsun diye arkasını da paraf etti. Bu da bittikten sonra Mr. Pinch'e her şeyin olması gerektiği gibi olduğunu bildirdi; sonra, hararetle elini sıkarak ayrıldı.

Tom, Martin'in bu son görüşmeyi olay konusu yapacağından enikonu şüphelendiği için hemen onun yanına gitmek istemedi. Bu düşünceyle dışarda birkaç tur attı ve Mr. Tigg'le arkadaşı ayrılıncaya kadar hana girmedi; yeni öğrenciyle Mark pencerelerin birinden müşterilerin gidişini seyrediyorlardı.

«Tam şu sırada,» dedi Mark, arkalarından işaret ederek, «insana geçinecek kadar para getirse bunun tam bana göre bir iş olduğunu söylüyordum. Böyle adamların hizmetinde olmak mezarcılıktan daha iyi.»

«Burada kalmak ikisinden de iyi, Mark,» diye cevap verdi Tom. «Beni dinle, rahat ettiğin yeri tepme.»

«Sizi dinlemek için vakit geçti artık, efendim,» dedi Mark. «Durumu kendisine bildirdim. Yarın sabah ayrılıyorum.»

«Ayrılıyorsun ha-» dedi Mr. Pinch; «nereye gideceksin?»

«Londra'ya gideceğim, efendim.»

«Ne olmak için?» diye sordu Mr. Pinch.

«Vallahi, ben de bilmiyorum, efendim. Size derdimi anlattığım o gün bana göre hiçbir iş çıkmadı. Aklıma gelen bütün o

işler hep fazla keyifliymiş; o işlerde çalışmak hiç marifet değilmiş. Özel bir iş bulmam gerekiyor, efendim. Belki ciddi, ağırbaşlı bir ailede kendimi gösteririm, ne dersiniz, Mr. Pinch?»

«Ağırbaşlı bir ailede belki de kendini fazla gösterirsin, Mark.»

«Olabilir, efendim. Kötü bir aileye düşersem yolumu bulurum; ama zemini hazırlamakta bütün güçlük; fazla ücretten çok kötü bir aile aradığıma dair nasıl ilan vereyim?»

«Evet, bu biraz güç.»

«Kıskanç bir aile,» diye devam etti Mark, düşünceli bir yüzle; «ya da kavgacı bir aile, ya da sinsi bir aile, ya da hatta düpedüz, açıkça kötü bir aile bana kendimi gösterecek bir eylem alanı açabilir. Bana en uygun düşecek adam burada hastalanıp kalan yaşlı beydi, çünkü gerçekten felaket bir müşteriydi. Her neyse, bekleyeceğiz, göreceğiz, efendim; inşallah en hayırsızı olur.»

«Demek gitmeye kararlısın?» dedi Mr. Pinch.

«Sandığı arabayla yolladım bile, efendim; ben de yarın sabah yola yaya çıkıp yolda gündüz arabasına binmeye çalışacağım. Onun için hoşça kalın, Mr. Pinch — siz de, efendim — bol şans ve mutluluklar.»

İkisi de gülerek onunla vedalaştılar, sonra kol kola girerek eve döndüler; yolda Mr. Pinch yeni arkadaşına, Mark Tapley'in okurun zaten bildiği tuhaflıklarını anlattı.

Bu sırada Mark, han sahibesinin çok üzgün olduğunu ve kendisinin de salonda biraz uzayacak bir baş başa sohbetin sonuçlarından sorumlu olamayacağını kestirdiği için, bütün öğleden sonra ve akşam boyunca onun yoluna çıkmamaya dikkat etti. Bu stratejisini uygulamasında tezgâha gelenlerin kalabalığı da ona yardımcı oldu; çünkü ayrılacağı haberi duyulmuş, herkes tezgâhın başına dolmuştu; bütün akşam şerefine, sağlığına kadehler kalktı durdu. Sonunda gece oldu ve bar kapandı; artık çare kalmayınca Mark en uygun suratını takınıp inatçı inatçı salona gitti.

«Yüzüne bakarsam,» dedi Mark kendi kendine; «işim bitiktir. Çöktüğümü duyuyorum.»

«Hele şükür geldin,» dedi Mrs. Lupin.

«Evet,» dedi Mark; gelmişti.

«Demek bizden ayrılma kararın kesin, Mark?» dedi Mrs. Lupin.

«Evet, öyle,» dedi Mark; gözünü yerden ayırmadan.

«Ben de,» diye devam etti han sahibesi, pek tatlı bir duraklamayla; «senin Ejder'den hoşlandığını sanıyordum.»

«Hoşlanıyorum,» dedi Mark.

«Öyleyse,» diye diretti han sahibesi — gerçekten de çok garip bir şey değildi — «niye ayrılıyorsun?»

Ama hiç cevap gelmedi; soru tekrarlanınca da; o zaman Mrs. Lupin parasını eline verdi ve — öfkeyle değil, tam tersine — ne alacağını sordu.

Etin kemiğin dayanamayacağı şeyler olduğu söylenir. Böyle bir anda, böyle bir tarzda, böyle bir sorunun sorulması (hiç değilse Mark'ın eti ve kemiğinde) bunlardan biri oldu. İstemediği halde başını kaldırıp baktı; bir kere başını kaldırıp baktıktan sonra bir daha başını indirip yere bakamadı; çünkü bu dünyada ışıldamış biçimli, tombul, sağlıklı, parlak gözlü, gamzeli han sahibeleri içinde en seçme olanı pembe bir ananas gibi resmen ve bedenen duruyordu karşısında.

«Bak, ne alırdım,» dedi Mark, bir anda bütün baskılardan sıyrılıp han sahibesinin beline sarılarak — bundan hiç ürkmedi Mrs. Lupin, çünkü onun ne iyi çocuk olduğunu biliyordu — «en sevdiğim şeyi alacak olsam, seni alırdım. Bana en çok yarayacak şeyi alacak olsam, seni alırdım. Yirmi denikanlı içinde on dokuzunun almak isteyeceği ve almak için canını vereceği şeyi alacak olsam, seni alırdım. Evet, seni alırdım,» diye haykırdı Mr. Tapley, başını pek anlamlı bir biçimde sallayarak ve (bir an için kendini unutup) han sahibesinin olgun dudaklarına fena halde bakarak. «Ve kimse de şaşmazdı aldığıma!»

Mrs. Lupin çok şaşırdığını söyledi. Böyle şeyleri nasıl söyleyebiliyordu. Ondan hiç böyle şey beklememişti.

«Vallahi, ben de benden beklemezdim!» dedi Mark, en neşeli bir şaşkınlıkla kaşlarını kaldırarak. «Ben hep açıklamasız falan ayrılırız sanıyordum. Şimdi buraya gelirken de niyetim buydu; ama sende bir şey var adamın duygularını ayaklandıran. Madem böyle, iki çift laf edelim. Önceden söyleyim ki,» diye

ekledi sesi ciddileşerek, hiçbir yanlış anlaşılmaya meydan vermemek için; «bir daha böyle üstüne varmayacağım.»

Han sahibesinin geniş alnı bir kısacık an gölgelenir gibi oldu. Ama bu, yürekten gelme bir kahkaha ile hemen silindi.

«Ah, çok iyi!» dedi. «Madem üstüme varmayacaksın, bari kolunu da çek.»

«Allah, Allah! Niye çekeyim?» dedi Mark. «Kötü bir niyetim yok ki.»

«Kötü niyetin olmadığını biliyorum,» dedi han sahibesi; «yoksa izin vermezdim.»

«Tamam,» dedi Mark. «Öyleyse bırak dursun.»

Öyle mantıklı bir sözdü ki bu han sahibesi gene güldü, iliş-medi koluna, ve söyleyeceğini çabuk söylemeye çağırdı onu. Ama çok çapkın olduğunu da ekledi.

«Ha, ha! Benim de öyle olduğuma inanasım geliyor!» diye haykırdı Mark. «Ama şimdiye kadar hiç aklıma gelmemişti. İşe bak, neler söylüyorum bu gece!»

«Ne söyleyeceksen söyle, lütfen, hem de çabuk ol,» diye cevap verdi han sahibesi, «çünkü yatacağım.»

«Peki öyleyse,» dedi Mark. «Senden daha iyi bir kadın hayatta görmedim — gören varsa söylesin! — biz ikimiz şey olsak nasıl...»

«Saçma!» diye haykırdı Mrs. Lupin. «Bunu hiç konuşmayalım.»

«Peki, peki, ama saçma da değil,» dedi Mark; «biraz dinlesen. Biz ikimiz evlenecek olsak sonucu ne olurdu? Bu güzel Ejder'de şimdi rahat ve memnun olamıyorsam o zaman öyle olacağım nereden belli? Hiç belli değil. O zaman sen bile, bütün güleçliğine karşın, üzülüp dertlenecektin hep; bana göre yaşlandığını düşünecektin, benim Ejder'e zincirle bağlı olduğumu, kaçmak istediğimi sanacaktın. Bilmem, böyle olur muydu,» dedi Mark, «ama böyle olmazdı da diyemiyorum. Çünkü ben biraz gezginci bir adamım. Değişiklikten hoşlanırım. Sağlığımla, neşemle, diyorum ki, insanı kederli yapacak yerlerde keyifli olmamın daha büyük başarı olduğuna inanıyorum. Bunda yanılıyorum belki, ama kendi gözümle görmeden vazgeçmemin imkânı yok. O halde en iyisi gidip görmem değil mi? Hele şimdi senin

rahat tavrın sayesinde bütün bunları söyleyebildim, artık çok iyi iki arkadaş olabiliriz; zaten bu koca Ejder'e girdim gireli öyle değil miyiz; ve zaten Ejder için sadece en iyi şeyleri söyleyeceğim ölünceye kadar!»

Han sahibesi az bir süre konuşmadan oturdu, sonra iki eliyle Mark'ın ellerini tutarak sıktı.

«Sen iyi bir insansın,» dedi, her zamankinden daha ciddi bir gülümsemeyle yüzüne bakarak. «Ve bu gece bana her zamankinden daha iyi bir arkadaş oldun.»

«Ah! Onu bırak, canım,» dedi Mark, «saçma bu. Ama,» diye ekledi, bir çeşit coşkulu hayranlıkla ona bakarak; «öyle bir niyetin olsa, aklını başından alacağın ne kocalar vardır!»

Han sahibesi bu iltifata da güldü; ellerini yeniden sıkarak bir dosta ihtiyacı olursa kendisini hatırlamasını söyleyerek neşeyle salondan çıkıp Ejder'in merdivenine yöneldi.

«Giderken bir de şarkı mırıldanıyor,» dedi Mark, dinleyerek, «üzüldüğünü düşünüp de keyfim kaçmasın diye. Al işte, şimdi keyifli olmak bir hüner işte.»

Çok kederli bir tavırla söylenen bu avuntuyla, keyifliden başka her şeye benzeyen bir tavırla yatmaya gitti.

Ertesi sabah erken kalktı, gün doğmadan ayaktaydı. Ama neye yarar! Mark Tapley'yi geçirmek için dünya âlem ayaklanmıştı. Oğlanlar, köpekler, çocuklar, yaşlı adamlar, iş güç sahipleri ve işsiz güçsüzler, hepsi oradaydılar, kendilerince «Güle güle, Mark,» diye sesleniyor, gittiğine hepsi üzülüyordu. İçinde bir ses han sahibesinin yatak odası penceresinden baktığını fısıldıyordu ama dönüp bakmaya karar veremedi.

«Hepiniz hoşça kalın!» diye haykırdı Mark, küçük sokaktan hızlı adımlarla geçerken bastonunun ucuna taktığı şapkasını salladı. Şu tekerlek tamircileri neşeli çocuklar; hurra! İşte kasabın köpeği bahçeden geliyor; yat bakayım, ahbap! Mr. Pinch de orguna gidiyor; allahaısmarladık, efendim! Yoldan tazı çıktı; koş, kız! İnsan soyunu daha yıllarca sürdürecek kadar kız, oğlan; çocuk; eyvallah, çocuklar! Tamam başarıyorum işte. Güçlü olduğum belli oluyor. Sıradan bir insanı perişan eder bu durumlar. Ama ben çok keyifliyim. İstediğim kadar değilse de ona yakın. Hoşça kalın! Hoşça kalın!

VIII. BÖLÜM

Mr. Pecksniff'le Tatlı Kızlarının Londra Şehrine Gidişleri: Yolda Başlarından Geçenler.

Mr. Pecksniff'le iki genç bayanın yolun ucunda bindikleri araba henüz boştu; buna sevindiler. Dışarısının soğuk olması ve yolcuların yarı donmuş görünüşü de bu sevinci artırdı. Çünkü Mr. Pecksniff'in haklı olarak söylediği gibi — kendisi ve iki kızı, ayaklarını samanın derinliklerine gömüp, sarınıp sarmalanıp, iki pencereyi de sıkıca kapattıktan sonra — soğuk havada, başka insanların sizin gibi rahat ve ısınmış olmadıklarını düşünmek ferahlık verir. «Ve bu da,» dedi, çok doğaldır ve pek güzel bir düzendir; yalnız arabalarla değil, toplumsal hayatın çeşitli dalarına yayılan bir olaydır. «Çünkü,» dedi; «herkes iyi ısınmış ve iyi beslenmiş olsa, bazı durumlarda insanın soğuğa ve açlığa karşı dayanmalarındaki güce hayranlık duymak sevincinden yoksun oluruz. Sonra, durumumuz başkalarının durumundan iyi olmasa, şükran duygumuza yer kalmazdı,» dedi Mr. Pecksniff, gözleri yaşlarla dolar ve arkaya tırmanmaya yeltenen bir dilenciye yumruğunu sallarken. «Oysa şükran duygusu insan yaradılışının en kutsal duygularındandır.»

Çocukları babalarının dudaklarından dökülen bu ahlak kurallarını duruma yakışan bir saygıyla dinlediler, fikir birliklerini gülümseyerek belirttiler. Yüreğindeki kutsal şükran alevini daha iyi besleyip büyütmek için Mr. Pecksniff, yolculuklarının bu erken aşamasında büyük kızına zahmet vererek brandi şişesini rica edeceğini bildirdi. Ve bu kabın ince boynundan derin bir mutluluk çekti.

«Biz neyiz ki?» dedi Mr. Pecksniff; «arabayız bizler! Bazılarımız ağır giden arabalar...»

«Aman, baba!» diye haykırdı Charity.

«Bazilarımız, diyorum,» diye devam etti babası, artan bir vurguyla, «ağır giden arabalardır; bazılarımız da hızlı giden arabalar. Tutkularımız, atlardır; hem de azgın hayvanlar!»

«Sahi mi, baba?» diye haykırdı iki kız bir ağızdan. «Ne kadar çirkin!»

«Hem de azgın hayvanlar!» diye tekrarladı Mr. Pecksniff; öyle kesin ve kararlı bir tavrı vardı ki bu anda kendisinin de bir çeşit ahlaki azgınlık gösterisinde olduğu düşünülebilirdi. «Erdem ise dizginlerdir. Ana Kollarından başlıyoruz ve Mezar Küreğine koşuyoruz.»

Bu sözü bitirdiğinde Mr. Pecksniff yorgun düştüğü için şişeden biraz daha içti. Sonra şişenin mantarını sıkıca kapadı — konuyu da sıkıca kapayan bir adam tavrıyla — ve üç konak boyunca süren bir uykuya daldı.

Posta arabalarında uyuyan insanoğullarının huysuz uyanmak gibi bir eğilimleri vardır. Ayakları dolaşır; nasırları acır. Mr. Pecksniff de insanlığın ortak kaderinden ayrı kalamayacağı için uykusunun sonunda bu çeşitten rahatsızlıkların kesin kurbanı olduğunu anladı ve aynı rahatsızlıkları kızlarına da aktarmak için dayanılmaz bir istek duydu; çeşitli rasgele tekmeler, ayakkabılarının başka beklenmedik hareketleriyle zaten bu işe girişmişti ki araba durdu ve kısa bir bekleyişten sonra kapı açıldı.

«Bak şimdi,» dedi ince, keskin bir ses, karanlıkta. «Oğlumla içeri giriyoruz çünkü tepede yer yok, ama dışarı fiyatını alacaksınız. Daha fazla vermiyoruz. Tamam mı, anlaştık mı?»

«Tamam, efendim,» dedi arabacı.

«Şimdi içeride kimse var mı?» diye sordu ses.

«Üç yolcu var,» diye cevap verdi arabacı.

«Öyleyse o üç yolcudan bu pazarlığa tanık olmalarını rica ederim,» dedi ses. «Oğlum, rahat rahat girip oturabiliriz artık.»

Bu kanı uyarınca iki kişi, Yüksek Parlamento Kararı'na göre yolda toplanıp kapıdan içeri sığacak herhangi altı kişiyi taşımasına izin verilen arabaya girip oturdular.

«Talihimiz varmış!» diye fısıldadı ihtiyar, araba harekete geçince. «Senin zamanında görmen de başarılı bir politikaydı. Heh, heh, heh! İçeri giremesek romatizmadan ölürdüm.»

Baba sevgisiyle dolup taşan bu oğul ya babasının günlerinin uzamasına katkıda bulunarak fazla ileri gittiğini düşündü, ya da soğuktan keyfi kaçmıştı, burası pek belli değil. Ama ba-

başına öyle bir muşta indirdi ki zavallı ihtiyar dakikalarca süren bir öksürük nöbetine yakalandı. Mr. Pecksniff de öksürüğün sürmesine sinirlenerek birdenbire terslendi:

«Havasız! Yer yok! Soğuk almış beylere yer yok bu arabanın içinde!»

«Benimkisi gıcıktan, Pecksniff,» dedi yaşlı adam, kısa bir sessizlikten sonra.

Yüksek sesle konuşurkenki tavrı ve sesi, rahatlığı, oğlunun yanında olması, Pecksniff'i tanıması, kimliğini kesinlikle belli eden ipuçlarıydı.

«Hmm! Ben de,» dedi Mr. Pecksniff, normal yumuşaklığına dönerek; «büsbütün yabancı biriyle konuştuğumu sanıyordum. Meğer bir akrabamla konuşuyormuşum. Mr. Anthony Chuzzlewit ve oğlu Mr. Jonas — çünkü sevgili yavrularım, birlikte yolculuk ettiğimiz kimseler, onlar — kaba gelebilecek sözlerim için kusuruma bakmasınlar. Aile bağlarıyla bağlı bulunduğum kimselerin duygularını yaralamayı ben istemem. İkiyüzlü olabilirim,» dedi Mr. Pecksniff, acı acı; «ama kaba bir Hayvan değilim.»

«Haydi canım!» dedi yaşlı adam. «Ne var bu sözde, Pecksniff? İkiyüzlü! ne olacak, hepimiz ikiyüzlü değil miyiz? Geçen gün hepimiz ikiyüzlüydük. Herkesin de bu fikirde olduğunu sanıyordum, yoksa size öyle demezdim. İkiyüzlü olmasak orada öyle toplanmazdık. Sizinle öbürleri arasındaki biricik fark — söyleyim sizinle öbürleri arasındaki farkı. Pecksniff?»

«Lütfen efendim; lütfen.»

«Canım, **sizin** can sıkıcı özelliğiniz,» dedi yaşlı adam, «yaptığınız hokkabazlıklarda dostunuz ya da ortağınız olmaması; kimi olsa aldatıyorsunuz, aynı meslekten olanları bile; bir de bir havanız var, sanki — heh, heh, heh! — sanki gerçekten kendinize inanıyormuşsunuz gibi. Bahse girerim ki,» dedi yaşlı adam; «hiç yapmadım ve yapmam ama bahse girseydim, derdim ki şu kızlarınızın önünde bile gizli bir anlaşmayla hiç açık vermeden yürütüyorsunuz işinizi. Bakın şimdi, benim elimde ne zaman bir iş olsa, planımı Jonas'a söylerim, açık açık tartışırız. Kızmadınız ya, Pecksniff?»

«Kızmak mı, efendim?» dedi Mr. Pecksniff, bir insana yapılabilecek en büyük iltifatı kazanmış gibi bir tavırla.

«Londra'ya mı gidiyorsunuz, Mr. Pecksniff?» diye sordu oğul.

«Evet, Mr. Jonas, Londra'ya gidiyoruz. Yol boyunca sizinle birlikteyiz, umarım?»

«Ah, bunu babama sorun,» dedi Jonas. «Ben bir şey söylemiş olmalıyım.»

Bu cevap tabii Mr. Pecksniff'in pek hoşuna gitti. Neşesi biraz yatışınca Mr. Jonas babasıyla gerçekten başkentteki evlerine gitmekte olduklarını bildirdi; o unutulmaz aile toplantısından bu yana buralarda kalıp, geldiklerinde birlikte sahibi oldukları bazı güzel yatırımların satışını gözden geçirmek için oyalanmışlardı; çünkü böyle fırsatlar ele geçti mi bir taşla iki kuş vurmak ve çöpleri de atmayıp balina yemi olarak kullanmak gibi bir huyları olduğunu söyledi Mr. Jonas. Mr. Pecksniff'e bu özlü zekâ kırıntılarını sunduktan sonra; «Benim için hepsi bir, sizi babama bırakıp kızlarla iki çift lakırdı konuşurum,» dedi. Ve bu kibar tasarıyı gerçekleştirmek için yerinden kalkıp karşı köşeye, güzel Miss Mercy'nin yanına yerleşti.

Mr. Jonas'ın kazanç üzerine eğitimi kundaktayken başlamıştı. Hecelemeyi öğrendiği ilk kelime «kâr»dı, ikincisi de (iki hecelilere geçtiğinde) «para». Babasının önceden kestiremediği bir iki istisna da olmasa yetişmesi kusursuz sayılabilirdi. Bu kusurlardan biri, babası ona uzun zaman herkesten ileriye gitmeyi bellettiği için, sonunda hiç belli etmeden bu saygıdeğer eğitimciden de ileri gitmeyi pek sevmeye başlamasıydı. İkinci kusuru da çocukluğundan beri edindiği her şeyi bir mülk saymak alışkanlığını abartmasıydı: Öyleki artık babasını da bir çeşit kişisel mal sayıyor, piyasada dolaşımda olmasından hoşlanmıyor, bir kasada, yani genellikle tabut diye adlandırılan kutuda durmasını ve mezara yatırılmasını istiyordu.

«Ey, kuzin!» dedi Mr. Jonas; «kuzinimsin ya, biliyorsun ya, biraz uzak da olsa — demek Londra'ya gidiyorsunuz.»

Miss Mercy bunu doğruladı ve aynı zamanda ablasının kolunu çimdikleyip fena halde kıkırdadı.

«Londra'da güzel delikanlı çok, kuzin!» dedi Mr. Jonas, dirseğini biraz daha yanaştırarak.

«Öyle mi, efendim?» diye haykırdı genç bayan. «Ama bize bir zararları dokunmaz herhalde!» Bu cevabı büyük bir safiyetle verdikten sonra kendi nüktesine o kadar bayıldı ki neşesini boğmak için ablasının şalına sarınmak zorunda kaldı.

«Merry,» diye seslendi ağırbaşlı abla, «vallahi, senden utanıyorum. Neler yapıyorsun? Ah, çılgın!» Bunun üstüne Merry tabii daha çok güldü.

«Geçen gün gözünden okudum çılgınlığını,» dedi Mr. Jonas Charity'ye. «Ama sana da böyle ciddi oturmak yakışıyor! Çok ağırbaşlıydın, kuzin!»

«Ah, ne tutucu şey!» diye haykırdı Merry, fısıltıyla. «Cherry, şekerim, ne olur aramıza otur. Bir daha bana bir şey söylerse öleceğim; vallahi öleceğim!» Ve bu feci sonucu önlemek için şen yaratık yerinden fırladı ve kalktığı yere ablasını tıkıştırdı.

«Sıkıştırsanız da olur,» diye haykırdı Mr. Jonas. «Kızların sıkıştırmasından hoşlanırım. Biraz daha sokul, kuzin.»

«Yok, teşekkür ederim,» dedi Charity.

«Bak öteki gene gülmeye başladı,» dedi Mr. Jonas; «babama gülüyorsa hiç şaşmam. Bir de şu eski flanel gecelik takkesini giyerse kızın yüreği duracak! Babam mı o horlayan, Pecksniff?»

«Evet, Mr. Jonas.»

«Ayağına basıverin, bir zahmet,» dedi genç beyefendi. «Sizden yana duran ayağındadır nikris hastalığı.»

Mr. Pecksniff bu dostluk görevini yerine getirmekte kararsızlık gösterince Mr. Jonas bu işi kendi yapıp aynı zamanda da seslendi:

«Haydi, uyansana, baba, gene kâbus görüp feryat edeceksin, bilirim. Sen de kâbus görür müsün, kuzin?» diye sordu komşusuna, sesini alçaltarak, kendine özgü zerafetiyle.

«Bazen,» diye cevap verdi Charity. «Sık değil.»

«Öteki,» dedi Mr. Jonas, biraz duraladıktan sonra. «O da kâbus görür mü?»

«Bilmem,» diye cevapladı Charity. «Kendisine sorun.»

«Öyle gülüyor ki,» dedi Jonas; «konuşmak mümkün değil.

Bak bak bak gene nasıl gülüyor! Sen aklı başında olanısın, değil mi?»

«Amaan!» dedi Charity.

«Ama öyle! Sen de biliyorsun öyle!»

«Mercy biraz şaşkındır,» dedi Miss Charity. «Ama zamanla durgunlaşır.»

«Epey zaman alacağa benzer; o da sahiden durgunlaşırsa,» dedi kuzeni. «Daha rahat otur.»

«Sıkıştırmaktan korkuyorum,» dedi Charity. Gene de daha rahat oturdu; arabanın ne kadar ağır gittiğine ve yolda durdukları yerlere dair birkaç sözden sonra akşam yemeği zamanına kadar aralarına kimsenin bozmadığı bir sessizlik çöktü.

Mr. Jonas Charity'yi otele götürüp masada yanına oturdu ama aslında gözünün öteki'nde olduğu belliydi, çünkü ikide bir Mercy'ye bakıyor ve sanki iki kız kardeşin görünüşlerini karşılaştırıyordu ve bu da daha genç olanın üstün tombulluğu lehinde oluyordu. Ama bu gözlemlere de fazla zaman ayıramıyordu çünkü yemekle yakından ilgiliydi; yanındaki güzel bayanın kulağına yemeğin araba parasına dahil olduğunu, onun için ne kadar çok yerse o kadar kârlı çıkacağını söylüyordu. Herhalde aynı bilge ilke uyarınca hareket eden babasıyla Mr. Pecksniff ellerinin eriştiği her şeyi yok ediyorlardı ve böylelikle de seyretmesi pek hoş olan, yağlı ve tam doygun olmasa da memnun bir ifade geliyordu yüzlerine.

Daha fazla yiyemeyecek duruma geldikleri zaman Mr. Pecksniff'le Mr. Jonas yarım şilinlik iki sıcak brandi ve su ısmarladılar; Mr. Jonas böylesini bir şilinlik tek içki ısmarlamaktan daha siyasi bir ısmarlama biçimi olarak görüyordu; hepsi bir kapta değil de böyle iki kapta gelirse belki hancıdan biraz daha fazla içki sızdırırlardı. Canlandırıcı sıvının kendine düşen payını içen Mr. Pecksniff arabanın hazır olup olmadığını görme bahanesiyle gizlice bara gidip kendi küçük şişesini doldurttu; karanlık arabada kimse görmeden istediği gibi içebilirdi bunu.

Bu hazırlıklar bitip araba da hazır olunca eski yerlerine oturup yola düzüldüler. Ama uyuklamaya başlamadan önce Mr. Pecksniff şu aşağıdaki ahlaki sözleri söyledi:

«Anatomik dostlarımın söylediğine göre sindirim süreci doğanın en olağanüstü işlerinden biriymiş. Başkaları ne der bilmiyorum ama ben, basit yemeğimi yerken, tanıdığımız en güzel mekanizmayı işletmeye koyduğumu bilmekten büyük bir sevinç duyarım. Böyle durumlarda içime, neredeyse bir kamu hizmeti gördüğüm duygusu gelir. İşimi bitirdiğim,» dedi Mr. Pecksniff, ince bir yumuşaklıkla, «ve gittiğimi anladığım zaman, içimdeki olayların verdiği dersle, kendi Cinsimin Koruyucusu olduğumu düşünürüm.»

Böyle bir konuşmaya hiçbir şey eklenemeyeceği için, bir şey söylenmedi; Mr. Pecksniff de, herhalde, ahlaki yararlılığı düşüncesinin verdiği coşkunlukla yeniden uykuya daldı.

Gecenin geri kalan kısmı normal geçti. Mr. Pecksniff'le Anthony birbirlerinin üstüne devrilip korku içinde uyanıyor ya da kafalarını arabanın köşelerine çarparak yüzlerine tuhaf dövmeler yapıyorlardı uykularında; bunu nasıl başardıklarını Tanrı bilir. Araba duruyor ve gidiyor, gidiyor ve duruyordu, habire. Yolcular biniyor, yolcular iniyor, yeni atlar koşuluyor, çözülüyor, yeniden koşuluyordu; uyuyanlar için bu beygir değiştirmeleri sırasında sanki hiç zaman geçmiyor, uyumayanlar için de her değişiklik sanki bütün gece kadar uzun oluyordu. Sonunda araba düzensiz kaldırım taşları üstünde hoplayıp sarsılmaya başladı ve Mr. Pecksniff pencereden bakarak yarın sabah olduğunu ve geldiklerini söyledi.

Az sonra araba şehirdeki büronun önünde durduğunda büronun sokağı kalabalıklaşmıştı bile ve böylece Mr. Pecksniff'in sabah üzerine sözleri doğrulanıyordu; oysa gökyüzünde gündüzle ilgili bir işaret aramak boştu çünkü gece yarısından farkı yoktu. Yoğun bir sis vardı ayrıca; sanki bütün gece büyülü bir fasulye sırığına tırmanıp bulutlar üstündeki bu şehre gelmişlerdi. Yerde de yağlı ve koyu kalın bir tabaka vardı; dışarıdakilerden biri (deliydi, şüphesiz) yanındakine (bakıcısı olmalı) bunun Kar olduğunu söyledi.

Anthony ile oğluna telaşla karışık bir vedadan sonra Mr. Pecksniff sonradan alınacağını söylediği bavullarını da büroda bıraktı ve iki kızını iki koluna takarak sokağa, sonra da başka sokaklara daldı; böylece koştura koştura garip avlulardan,

olmadık dar yollardan, çıkmaz gibi görünen kemer altlarından geçtiler; köpek kulübelerinin üstünden atlayarak, derken bir atlı arabadan kaçıp canını kurtararak, bir yolu şaşırdığını, bir yolu bulduğunu sanıp, bir kendine güveni artıp bir en karanlık umutsuzluğa düşerek gidiyordu, ama her an ter ve telaş içindeydi; sonunda Anıt'ın yakınlarında taş döşeli avlu gibi bir yere geldiler. Daha doğrusu Mr. Pecksniff geldiklerini söyledi; çünkü Anıt'ı, ya da çevrelerindeki evlerden başka herhangi bir şeyi görmek mümkün değildi, Salisbury'de körebe oynasalar da görürlerdi o kadarını.

Mr. Pecksniff bir an çevresine bakındıktan sonra, çevredeki bir sürü seçme perişan görünüşlü ev arasında bile özel bir perişanlıkla göze çarpan, kapısında da çay tepsisi gibi oval bir tahta levhada «Ticari Pansiyon. M. Todgers» yazılı olan evin kapısını çaldı.

Görünüşe bakılırsa M. Todgers daha uyanmamıştı çünkü Mr. Pecksniff kapıyı iki kere vurup zili de üç kere çektiği halde uzaktaki bir köpekten başka hiçbir şeyi harekete geçirememişti. Sonunda, birtakım zincir ve sürgülerin paslı seslerle açıldığı duyuldu, sanki hava bunların da sesini öksürüklü yapmış gibi, ve kocaman kafalı, kızıl saçlı, kayda değer bir burnu olmayan, ve sol koluna çok pis bir Wellington çizmesi geçirmiş küçük bir oğlan kapıda göründü ve (çok şaşırdığı için) az önce sözü edilen burnunu ayakkabı fırçasının arkasıyla kaşıdı ve hiçbir şey söylemedi.

«Hâlâ yataktalar mı?» diye sordu Mr. Pecksniff.

«Hâlâ yataktalar mı!» diye cevap verdi oğlan. «Keşke hâlâ yatakta olsalar. Çok patırtı ediyorlar yatakta; hepsi hemen çizmelerini istiyorlar. Ben sizi gazeteci sandım, niye her zamanki gibi aralıktan içeri girmiyorsunuz diye şaştım. Ne istiyorsunuz?»

Oldukça genç yaşta olduğu düşünülecek olursa delikanlının bu soruyu sertçe, biraz meydan okuyan bir tavırla sorduğu söylenebilirdi. Ama Mr. Pecksniff bu tavrına gücenmedi, eline bir kart sıkıştırarak yukarı götürmesini ve bu arada kendilerini de şöminesi yanan bir odaya almasını söyledi.

«Yemek odasındaki yanıyorsa,» dedi Mr. Pecksniff, «orayı

ben de bulabilirim.» Başka söze meydan bırakmadan kızlarını arkasına takıp zemin kattaki bir odaya girdi; burada kahvaltı için masa örtüsü serilmiş (üstünü kapladığı masaya oranla biraz dar ve kıt bir örtüydü), üstüne kocaman bir tabakla pespembe haşlanmış sığır eti, ev yapması ekmek, çok sayıda fincanla tabak ve başka olağan nesneler konmuştu.

Askının altındaki çamurlukta çeşitli boylarda yarım düzine kadar yeni temizlenmiş ayakkabı ve bot, kurumak üzere tabanları havada duruyordu; bir çift kısa siyah getr vardı, tekinin üstüne tebeşirle — görünüşe bakılırsa, sanki bir bey, tuvalet öncesi aşağı indirmiş sonra da çekip gitmiş gibi duruyordu — «Jinkins Özel» yazılıydı, öbür tekinde ise Jinkins'ın portresi olmak iddiasında, profilden bir resim vardı.

M. Todgers'ın Ticari Pansiyonu günün herhangi bir zamanında karanlık olan evlerdendi; ama bu sabah özellikle karanlıktı. Korirorda tuhaf bir koku vardı, sanki bu ev yapıldı yapılalı mutfakta pişirilen bütün yemeklerinin yoğunlaştırılmış özü o saate kadar mutfak merdiveninin üstünde kalmakta ayak diremişti ve Don Juan'daki Kara Keşiş gibi kovmak mümkün değildi. Özellikle de bir lahana ruhu vardı ortalıkta; sanki orada pişen bütün lahana ve karnıbaharlar her dem yeşilmiş ve ölümsüz bir güce sahipmiş gibi. Oda tahta kaplamalıydı ve yabancılara mıknatıssal ve içgüdüsel olarak fare, sıçan duygusu veriyordu. Merdiven çok karanlık ve çok geniş, tırabzan neredeyse köprü olacak kadar enliydi. Birinci sahanlığın loş bir köşesinde, tepesinde üç pirinç toptan yapılma akıl almaz bir taç olan dev gibi bir eski saat vardı; az kişi görmüş, kimse yüzüne bakmamıştı saatin; sanki sadece, dikkatsiz insanların görmeden gelip çarpmasını önlemek için sürdürüyordu ağır tempolu tiktakını. Kâğıtlandığını ya da boyandığını hatırlayan kimse yoktu hayatta; kapkara, kirli, küflüydü. Merdiven aralığının tepesinde eski, kağşamış, tıngırdayan, akla gelebilecek her türlü onarımdan geçmiş sevimsiz bir kaporta penceresi vardı ve altından geçen her şeye güvensiz güvensiz bakıyor, Todgers'ın tepesini burası bir çeşit insan-hıyar seriymiş ve ancak belli cinsten insanlar burada yetişirmiş gibi kaplıyordu.

Mr. Pecksniff'le dilber kızları şöminenin karşısında ısına-

rak on dakika durmuş durmamışlardı ki merdivende ayak sesleri işitildi ve müessesenin yönetici Tanrıçası aceleyle içeri girdi.

M. Todgers bir hanımefendiydi: Biraz kemikli ve keskin yüz çizgili bir hanımefendi; başının önünde saçları bir dizi küçük bira fıçısı gibi lüle lüle duruyordu; bunların üstünde de ağ gibi bir şey vardı ki — bir başlık olduğu tam olarak söylenemezdi — kara bir örümcek ağını andırıyordu. Gelirken, koluna taktığı küçük sepetin içindeki anahtar destesi şıngırdıyordu. Öbür elinde donyağından bir mum vardı; bir an için Mr. Pecksniff'i gözden geçirdikten sonra mumu masaya koydu ve büyük bir sevinçle karşıladı.

«Mr. Pecksniff!» diye haykırdı Mrs. Todgers. «Londra'ya hoşgeldiniz! Kimin aklına gelirdi böyle bir ziyaret bütün bu — ah, ah! — bu yıllardan sonra! Nasılsınız, Mr. Pecksniff?»

«Her zamanki gibi iyiyim; sizi gördüğüm için de her zamanki gibi sevinçliyim,» diye sevap verdi Mr. Pecksniff. «Eskisinden daha gençleşmişsiniz!»

«**Siz** öylesiniz asıl!» dedi Mrs. Todgers. «Hiç değişmemişsiniz.»

«Buna ne dersiniz?» diye haykırdı Mr. Pecksniff, eliyle genç bayanları göstererek. «Bu da beni yaşlandırmıyor mu?»

«Yoksa kızlarınız mı!» diye feryat etti hanımefendi, ellerini havaya kaldırıp kavuşturarak. «Ah, olamaz. Mr. Pecksniff! İkinci kızınızla düğün arkadaşı olmalı!»

Mr. Pecksniff tatlı tatlı gülümsedi; başını salladı; «Kızlarım, Mrs. Todgers. Sadece kızlarım,» dedi.

«Ah!» diye içini çekti iyi yürekli kadın; «size inanmalıyım, çünkü şimdi bakıyorum da, nerede görsem tanırdım, diyorum. Sevgili Miss Pecksniffler, babanız beni ne kadar sevindirdi!»

İkisini de kucakladı; bu zamana kadar duygularını bastıramaz hale gelmiş ya da havanın insafsızlığına dayanamamış olduğu için küçük sepetinden küçük bir mendil çıkarıp yüzüne götürdü.

«Şimdi, madamcığım,» dedi Mr. Pecksniff, «evinizin kurallarını, yalnız erkek konuk kabul ettiğinizi biliyorum. Ama yola

çıktığımda belki kızlarım için bu kuralı biraz bozarsınız diye düşündüm.»

«Belki mi?» diye haykırdı Mrs. Todgers tutkuyla. «Belki mi?»

«Öyleyse, kabul edeceğinize kesin güvenim vardı diyeyim,» dedi Mr. Pecksniff. «Sizin küçük bir odanız olduğunu, orada rahat edebileceklerini, herkesle masaya oturmayacaklarını düşündüm.»

«Sevgili kızlar!» dedi Mrs. Todgers. «Bir kere daha kendimi bırakmalıyım.»

Mrs. Todgers bunu söylerken onları bir kere daha kucaklamayı kastediyordu ve şimdi büyük bir heyecanla yaptı bunu. Ama aslında evde Mr. Pecksniff'in yatacağı bir tek yataktan başka bütün yataklar dolu olduğu için biraz düşünme zamanı kazanmak istiyordu; hem de epey bir zaman gerekiyordu (çünkü herkesi yerleştirmek biraz güç bir işti); öyleki bu ikinci kucaklaşma da bittikten sonra, bir gözünde sevgi parıltısı, öbüründe hesap ışıltısıyla bir süre daha kardeşlere baktı.

«Galiba bir yolunu bulabileceğim,» dedi Mrs. Todgers en sonunda. «Benim kendi odama açılan üçüncü küçük odaya divandan bir yatak yaparız... ah, sevgili yavrular!»

Bunun üzerine bir kere daha kucakladı onları ve hangisinin zavallı annelerine daha çok benzediğini çıkaramadığını (bu sözü herhalde doğru olmalıydı çünkü bu hanımı hiç görmemişti), ama küçüğü daha çok benzettiğini söyledi; birazdan beyler kahvaltıya ineceklerdi, hanımlar da yol yorgunuydular, onun için hemen odasına gelirler miydi?

Aynı kattaydı odası; aslında, arka odaydı; Mrs. Todgers'ın dediğine göre penceresini hiç kimsenin görememesi gibi (Londra şehrinde) bir avantajı vardı odanın; sis açılınca kendileri de göreceklerdi zaten. Bu, boşuna bir övünme de değildi çünkü pencerenin yarım metre ilerisinde tepesinde siyah bir su deposu olan kahverengi bir duvar yükseliyordu. Genç hanımlar için hazırlanan bu yatak odasına bu odadan çok kullanışlı bir kapı vardı ama, bu kapı, ancak güçlü kuvvetli bir insan yüklenirse açılabiliyordu. Gene böyle bir görüş açısından aynı duvara ve deponun başka bir yanına bakıyordu oda. «Islak yanı

değil,» dedi Mrs. Todgers, «O. Mr. Jinkins'ın odasının karşısında.»

Bu kutsal yerlerin birincisinde sabahki delikanlı acele ateşi yaktı; Mrs. Todgers yokken işbaşında ıslık çaldığı için (kadife pantolonuna yanık tahta uçlarıyla resim yapması da caba) hanımı gelip onu yakaladı ve kulaklarını çekti. Genç hanımların kahvaltısını kendi elleriyle hazırladıktan sonra öbür odayı görmeye gitti; burada Mr. Jinkins'a gürültülü şakalar yapılmaktaydı.

«Londra'yı sevip sevmediğinizi,» dedi Mr. Pecksniff, kapıdan başını uzatarak; «henüz sormayacağım. Sorayım mı?»

«Daha bir şey görmedik ki, babacığım!» diye seslendi Merry.

«Hiçbir şey,» dedi Cherry. (İkisi de pek perişandı.)

«Evet,» dedi Mr. Pecksniff; «doğru. Önümüzde hem iş, hem de eğlence var. Hepsinin bir zamanı olacak. Hepsinin bir zamanı olacak.»

Mr. Pecksniff'in Londra'daki işi yeni öğrenciye bildirdiği gibi kesinlikle mesleki miydi, değil miydi, bütün bunları da öğrenmenin, o değerli insanın deyimiyle, «bir zamanı olacak.»

IX. BÖLÜM

Şehir ve Todgers Pansiyonu.

Dünyanın başka hiçbir şehir, kasaba ya da köyünde Todgers Pansiyonu gibi tuhaf bir yer olamazdı. Ve Todgers'ın çevresini saran, iteleyen, ezen, tuğladan yapılma dirsekleriyle onu muştalayan, havasını kesen, sürekli olarak onunla ışık arasında duran mahallesine bakılırsa Londra şehri de böyle bir yeri hak ediyordu ve Todgers gibi daha yüzlerle ve binlerle aileyle yakın ilişkide ve işbirliğindeydi.

Todgers'ın bulunduğu mahallede, başka mahallelerde dolaşabileceğiniz gibi dolaşamazdınız. Saatlerin saati, ara yollar,

geçişler, avlular arasında el yordamıyla yol bulmanız gerekiyordu; bütün bu gezintiler süresince şöyle sokak denebilecek bir şeye rastlamazdınız hiç. Bu arapsaçının içinde dönenen bir yabancı sonunda bıkıp usanır, kaybolduğuna hükmeder, dar yollara gire çıka dolanır, bir duvara ya da yolu kesen bir demir parmaklığa toslayınca ses etmeksizin geldiği yoldan geri döner, bir zaman gelip bir kurtuluş, kaçış yolu bulunacağını, ama bunu şimdiden beklemenin boşuna olduğunu düşünürdü. Hatta birkaç kere Todgers'a yemeğe çağırılmış kimseler, evin bacalarını bile gördükleri halde, çevrede dolanıp durmuşlar, sonunda oraya erişilemeyeceğini anlayarak hafif bir hüzünle, sakin sakin, hiç yakınıp sızlanmadan evlerine dönmüşlerdi. Todgers'ı tarifle bulan yoktu hayatta, bir dakikalık yoldan tarif edilse bile. İskoçya'dan ya da Kuzey İngiltere'den gelen bazı ihtiyatlı göçmenlerin şehirde yetişmiş bir hayırseverin yakasına yapışarak buraya vardıkları, bazılarının da postacıya inatla asılarak geldikleri görülmüştü; ama böyle olaylar enderdi ve sadece, Todgers'ın, ancak seçkin bir azınlığın esrarını bildiği bir labirent içinde olduğunu göstermekteydi.

Todgers'ın yakınlarında birkaç meyve satıcısının sergileri vardı; bir yabancının gözüne ilk çarpan şey portakal oluyordu: Kutularda çürüyen ya da kilerlerde küflenip giden, üzerleri mavi, yeşil bereli, ezik portakallar. Bütün gün boyunca hamallar, her birinin sırtında tıklım tıklım dolu bir portakal sandığı, nehir kıyısındaki rıhtımlardan gelerek dar geçitlerden akarlardı; meyhanenin yanındaki kemerin altında da, dinlenenler ya da içeride içenler salkım salkım gece gündüz yatarlardı. Todgers'ın yakınlarında genellikle çıkmazlarda gizlenen ve yangın merdivenlerine arkadaşlık eden tek tek, tuhaf tulumbalar bulunurdu. Düzinelerle kilise ve bir sürü de mezarlık vardı; nemden, mezardan, çöpten durup dururken bitiveren darmadağın bitkilerle kaplıydı mezarlıklar. Tepedeki pencerelerde muhabbetçiçeği ile şebboy dikilen saksılar kır bahçelerine ne kadar benziyorsa, yeşillikli mezarlıklara o kadar benzeyen bu yerlerin bazılarında ağaçlar — yüksek ağaçlar — kafesteki kuşların kuşluklarını hatırlamaları gibi ağaçlıklarını hatırlayarak (öyle anlaşılıyordu, hastalıklı dallarına bakılınca) her yıl hâ-

lâ perişan yapraklarını açıyorlardı. Yaşlı, hastalıklı bekçiler yıllarca geceleri ölülerin kemiklerine bekçilik ediyor, sonra kendileri de bu ağırbaşlı tarikata katılıyorlardı; yukarıda bildiklerinden çok daha derin bir uyku uyumaları ve değişik biçimde bir kutuya konmuş olmalarından başka, kendileri bekçilik yaptıkları zamankine göre önemli bir değişiklik geçirdikleri de söylenemezdi.

Daracık ara yolların bazılarında, orada burada, bir zamanlar içerisinden eğlence ve şölen sesleri gelen meşeden oyulma çok eski kapılara da rastlanırdı; ama şimdi sadece depo olarak kullanılan bu malikâneler karanlık ve solgundular; yünle, pamukla, bu gibi şeylerle dolu oldukları için — sesleri boğan ve yankının boğazını tıkayan çeşitten ağır mallar — üzerlerinde elle tutulur bir ölüm havası vardı ki, sessizliklerine ve terk edilmişliklerine eklenince iyice korkunçlaştırıyordu binaları. Gene aynı şekilde, kasvetli avlular vardı buralarda; çuvallar ve sandıklarla malların tepeleme yığıldığı, koskoca vinçlerin ucunda ebediyen yerle gök arasında sallandığı bu avlulara birkaç gecikmiş yolcu uğrardı. Todgers yakınlarında bütün bir şehre sığmaz sanacağınız kadar çok yük arabası olurdu; hareket halinde arabalar değildi bunlar, serseri bir ırktılar, hep efendilerinin kapısının önünde serilip yatar, dar yolu tıkarlardı; öyleki, başıboş bir yolcu arabası ya da yüklü bir araba o yola girerse kıyamet kopar, mahalle ayağa kalkar, komşu kilisenin kulesindeki çanlar yeniden titreşirdi. Todgers çevresindeki karanlık çıkmazların gırtlaklarında veya işkembelerinde şarap tüccarları ile toptancı bakkallar basbayağı küçük şehirler kurmuşlardı; ve bu binaların temellerinin altındaki toprak oyulup kazılmış, ahır haline getirilmişti; sessiz pazar günleri bu atların, sıçanlardan huylanarak, hayalet hikâyelerindeki tedirgin hortlakların zincirlerini şakırdatması gibi, dizginlerini savurdukları işitilirdi.

Todgers yakınlarında uykulu görünüşleriyle gizli gizli var olan garip eski meyhaneleri anlatsak koskocaman bir kitap dolardı; aynı kalınlıkta bir ikinci cilt de bunların loş ışıklı salonlarına gelip giden tuhaf müşterilerin anlatımına ayrılabilirdi. Bunlar, genellikle, yörenin eski sakinleriydi; orada doğmuş,

orada yetişmişlerdi; nicedir tıknefes, astımlıydılar; yalnız hikâye anlatmak bir istisnaydı, çünkü bu işi yaparken hiç kesilmezdi solukları. Bu beyler buhara ve bütün yeniliklere karşıydılar, balonla uçmanın günah olduğuna inanıyor ve zamanın bozulmasına üzülüyorlardı; en yakın kilisenin anahtarını meslek olarak üzerinde bulunduran her kulüp üyesi bu bozulmanın nedenini dinsizlik ya da yanlış dine saplanmakta arıyordu; ama topluluğun büyük kısmı erdemin saç pudrasının gelişiyle kaybolduğuna ve Eski İngiltere'nin büyüklüğünün berberle yok olup gittiğine inanıyordu.

Todgers'ın kendisine gelince — ticari bir pansiyon kurumu olarak meziyetlerini söz konusu etmeyip sadece bu mahallenin bir evi olarak ele aldığımızda — bulunduğu yerde durmaya hak kazanıyordu. Zemin katta, yan tarafta bir merdiven aralığı penceresi vardı ki geleneğin söylediğine bakılırsa en az yüz yıldır açılmamıştı ve her zaman kirli olan bir yola baktığı için bir yüzyıllık çamurla öylesine sıvanmış ve kirlenmişti ki camları belki yirmi kere kırıldığı ve çatladığı halde en ufak bir cam kırıntısı yere dökülmemişti. Ama Todgers'ın asıl büyük esrarı, ancak arkadaki basık bir kapıdan ve paslı ızgaradan girilen kileriydi; bu kilerin evle bağlantısı olduğu bir zamanı hatırlayan insan yoktu çevrede; her zaman başkasının mülkiyetinde olmuştu ve büyük bir servetle dolu olduğu söylenirdi; ama ne biçim bir servet olduğu — gümüş mü, pirinç mi, altın mı, şarap tulumları mı yoksa barut fıçıları mı — ne Todgers'ı ne de içinde yaşayanları ilgilendiren bir konuydu.

Dikkate değer bir tepesi vardı evin. Damda, bir zamanlar çamaşır kurutmak niyetiyle asılan çürük iplerin ve sırıkların kalıntıları duran taraça gibi bir şey görünüyordu; eski bastonlar gibi unutulmuş bitkiler ve toprakla dolu iki üç tane de sandık vardı. Bu rasathaneye kim tırmansa, ilkin çıkarken kafasını basık kapıya vurup sersemliyordu; sonra da, ister istemez mutfak bacasından aşağı baktığı için bir an soluğu kesiliyordu; ama bu iki aşamayı atlatıktan sonra Todgers'ın tepesinden bakılacak hem de görmeye değer şeyler vardı. Hava aydınlıksa, ilk ve en başta, uzun koyu (Anıt'ın gölgesi) bir patika gibi uzaklara giden çatılar görünürdü; öteye dönünce de Anıt'ın

gölgesi değil, upuzun aslını yanıbaşınızda görürdünüz; şehirde olup bitenlerden korkuyormuş gibi altın başının her saç teli dimdik ayakta dururdu. Sonra kuleler, çan kuleleri, pırıl pırıl fırdöndüler, gemi direkleri vardı; tıpkı bir orman. Çatılar, tepelikler, tavan arası pencereleri, tam bir kargaşa. Bütün dünyaya yetecek kadar duman ve gürültü.

İlk bakıştan sonra bu nesneler kalabalığı arasında dikkati çeken tek tek özellikler görülürdü; bunlar yığının içinden herhangi bir sebep olmaksızın ileri fırlıyor, insan baksa da bakmasa da göze çarpıyordu. Örneğin, üst üste yığılmış bir küme binanın çatısındaki döner bacalar sanki arasıra büyük bir ciddiyetle birbirlerine dönüp bakıyorlar ve aşağıda olup bitenler hakkında ayrı ayrı gözlemlerinin sonuçlarını birbirlerine fısıldıyorlardı. Kıvrık biçimli başka bacalar da sanki Todgers'ın manzarasını kapayıp kafasını karıştırmak için kötü niyetle eğri duruyorlardı. Yolun karşı tarafındaki bir üst kat penceresinde kalemini onaran adam sahnede olağanüstü bir önem kazanıyor ve pencereden içeri çekildiğinde manzarada gülünç denecek kadar oransız bir boşluk meydana getiriyordu. Bir boyacının sırığının ucundaki kumaş parçasının dansı o an için bütün kalabalığın değişen hareketinden daha ilgiçti. Ama seyre çıkan kişi bu yüzden kendine kızar, bu işin nasıl olduğuna şaşarken, kargaşalık bir uğultu, bir kükreme haline gelirdi; nesne kümeleri çoğalıp yüzlerce kere daha fazla genişlemiş gibi olurdu; çevresine ürkek ürkek bir göz attıktan sonra yeniden Todgers'dan içeri dalarak çıktığından çok daha hızlı inerdi; ve M. Todgers'a, böyle yapmamış olsa, sokağa en kısa yoldan — yani tepe aşağı — ineceğini anlatırdı.

İki Miss Pecksniff, kapıyı arkalarından kapatmak işini delikanlı kapıcıya bırakarak Mrs. Todgers'la birlikte bu gözetleme yerinden inerlerken böyle söylediler. Ama kapıcı oğlan, oyunbaz bir mizaca sahip olduğu ve, düşüp paramparça olmayı cinsine ve yaşına yakışır bir zevkle düşündüğü için, korkuluğun üstünde tur atmaya başladı.

Londra'da ikinci günleri olduğu için iki Miss Pecksniff'le Mrs. Todgers artık sırdaş olmuşlardı; o kadar ki Mrs. Todgers duygusal çeşittçn üç eski hayal kırıklığının ayrıntılarını bile

anlatmıştı; ayrıca, genç arkadaşlarına, Mr. Todgers'ın hayatı, davranışı ve kişiliğinin genel bir özetini bile sunmuştu; bu bey, anlatıldığına göre, evlilik hayatını biraz kısa keserek yasalara aykırı bir biçimde mutluluğundan kaçmış ve bir bekâr olarak yabancı ülkelere yerleşmişti.

«Babanız da bir zamanlar bana özel bir ilgi göstermişti,» dedi Mrs. Todgers; «ama anneniz olma mutluluğu bana nasip olmadı. Bunun kim olduğunu bilmezsiniz herhalde?»

Onlara, çaydanlık tutacağına takılı, sivilceye benzer, oval bir minyatür gösteriyordu; kendi yüzünün rüyalı bir resmi vardı içinde.

«Tıpatıp!» diye haykırdı iki Miss Pecksniff.

«Bir zamanlar öyle olduğu söylenirdi,» dedi Mrs. Todgers, şöminede erkeksi bir tavırla ısınarak; «ama tanıyacağınız hiç aklıma gelmezdi, şekerlerim.»

Nerede olsa tanırlardı. Sokakta, ya da bir dükkânın vitrininde görseler, hemen; «Aaa! İşte Mrs. Todgers!» derlerdi.

«Böyle bir kurumda çalışmak insanı yıpratıyor, çökertiyor, sevgili Miss Pecksniff'ler,» dedi Mrs. Todgers. «Yemeğin salçası insanı yirmi yaş yaşlandırmaya yetiyor, vallahi billahi.»

«Ah!» diye haykırdı iki Miss Pecksniff.

«Bu bir tek şeyin derdi, canlarım,» dedi Mrs. Todgers; «insanın aklını sürekli uğraştırıyor. İnsanlar arasında, ticari beylerin salça isteği gibi bir istek daha yoktur. Her gün akşam yemeğinde bekledikleri salça bir incikten çıkmaz demek bir şey değil; bir bütün hayvandan çıkmaz o kadar et suyu. Bu yüzden çektiklerime,» diye haykırdı Mrs. Todgers, gözlerini devirip başını sallayarak: «kimseler inanmaz!»

«Tıpkı Mr. Pinch, Merry!» dedi Charity. «Bu huyu hep dikkatimizi çekerdi, hatırlıyorsun değil mi?»

«Evet, şekerim,» diye kıkırdadı Merry; «ama biz hiç vermedikti galiba.»

«Ah, canlarım, siz babanızın, elinden bir şey gelmeyen öğrencileriyle uğraşıyorsunuz, istediğinizi yapabilirsiniz,» dedi Mrs. Todgers; «ama ticari bir kurumda bir cumartesi konuklardan biri gelip 'Mrs. Todgers, haftaya bugün ayrılacağız; peynir yüzünden,' deyiverince tatlı bir anlaşmaya varmak müm-

kün olmuyor. Babanız,» diye ekledi; «bugün sizinle gezintiye beni çağırmak nezaketini gösterdi; ve galiba Miss Pinch'i ziyarete gideceğinizi söyledi. Az önce sözünü ettiğiniz beyin akrabası mı oluyor?»

«Aman, Allah aşkına, Mrs. Todgers,» diye araya girdi şen Merry; «ona bey mey demeyin. Cherry, şekerim. Pinch'in bey olduğunu düşünebiliyor musun?»

«Ah, ne hınzır kızsın sen!» diye haykırdı Mrs. Todgers, sevgiyle ona sarılarak. «Sen bir âlemsin! Sevgili Miss Pecksniff, kardeşinizin neşesi size ve babanıza ne büyük bir mutluluk olmalı!»

«Felaket, fırlak gözlü bir yaratık, Mrs. Todgers,» diyerek bıraktığı yerden devam etti Merry; «tam bir gulyabani. Aklınıza gelebilecek en çirkin, en sakar, en korkunç varlık. Bu da onun kız kardeşi işte, **onun** ne olduğunu varın siz tahmin edin. Hiç tutamayacağım kendimi, güleceğim, ay, vallahi!» diye haykırdı bu şirin kız. «Hiç tutamayacağım kendimi. Bir Miss Pinch' in var olmaya cüret etmesi fikri bile yetiyor insanı öldürmeye, ama bir de görmek... ay, bayılacağım!»

Mrs. Todgers bu şeker şeyin neşesine pek güldü ve ondan korktuğunu, resmen korktuğunu söyledi. Çok keskindi dili.

«Kimmiş o?» diye bir ses geldi kapıdan. «Bizim ailede keskin dil yoktur, umarım!» Sonra **Mr.** Pecksniff kapıdan **içeri** baktı gülümseyerek, ve sordu: «İçeri gelebilir miyim?»

Mrs. Todgers çığlığını zor bastırdı, çünkü bu odayla bitişiğindeki oda arasındaki kapı ardına kadar açıktı ve divandan bozma yatak bütün o korkunç açık saçıklığıyla gözler önündeydi. Ama kendini kaybetmedi ve göz açıp kapayıncaya kadar kapıyı örttü; ancak bundan sonra, hâlâ biraz telaşlı, cevap verebildi: «Ah, elbette, girebilirsiniz isterseniz, Mr. Pecksniff.»

«Nasılız bugün,» dedi Mr. Pecksniff şakacı bir tavırla; «ne gibi planlarımız var? Tom Pinch'in kız kardeşini gidip görmeye hazır mıyız? Ha, ha, ha! Zavallı Thomas Pinch!»

«Mr. Jinkins'ın davetine olumlu cevap vermeye hazır mıyız?» dedi Mrs. Todgers, esrarengiz bilgilerle dolu gibi başını sallayarak; «İlk soru bu, Mr. Pecksniff.»

«Niye Mr. Jinkins?» diye sordu Mr. Pecksniff, bir kolunu

Mercy'nin, öbürünü de, o anın dalgınlığı arasında herhalde Charity sandığı Mrs. Todgers'ın beline dolayarak. «Niye Mr. Jinkins?»

«Çünkü ilk o söyledi. Zaten evde her şeyi ilk o başlatır,» dedi Mrs. Todgers oynak bir tavırla. «Onun için, efendim.»

«Jinkins değerli yetenekleri olan bir insan,» dedi Mr. Pecksniff. «Jinkins'ı çok beğendim. Jinkins'ın kızlarıma gösterdiği kibar ilgiyi Jinkins'ın dostane duygularının yeni bir kanıtı olarak kabul ediyorum, Mrs. Todgers.»

«Eh,» dedi Mrs. Todgers, «madem bu kadarını söylediniz, geri kalanını da anlatın, Mr. Pecksniff; sevgili küçük hanımlara da anlatıverin.»

Bu sözleri söylerken hafifçe Mr. Pecksniff'in kolundan sıyrıldı ve kendisi Miss Charity'yi kucakladı; ama bu hareketi, sadece o genç bayana karşı duyduğu taşkın sevgi dolayısıyla mı, yoksa gene o hanımın yüzünde birkaç dakika önce belirmiş olan ters, daha doğrusu açıktan açığa kindar ifadeden ötürü mü olduğu bugüne kadar kesinlikle tesbit edilememiştir. Her neyse, Mr. Pecksniff kızlarına sözü geçen çağırının anlam ve tarihçesini açıklamaya girişti; olay kısaca şuydu: Todgers diye tanınan bu çoğul bildiren ismi meydana getiren ticari beyler, evde kaldıkları sürece genç bayanların sofraya şeref vermelerini diliyor ve ertesi gün, yani pazar günü, akşam yemeğinde masaya buyurmalarını rica ediyorlardı. Mrs. Todgers da bu çağırıyı hoş karşıladığı için kendisi de kabul etmeye hazırdı; böylece, onlar Miss Pinch'i tamamen ezip perişan etmek üzere en güzel bonelerini takıp silahlanırken Mr. Pecksniff de nazik cevabını yazmak için yanlarından ayrıldı.

Mr. Pinch'in kız kardeşi bir aile — yüce bir aile — yanında mürebbiyeydi; insanlığın tanıdığı en zengin bakır ve pirinç madencisinin ailesi. Camberwell'de oturuyorlardı; oturdukları ev öyle büyük ve dehşetliydi ki yalnız dış görünüşü, bir devin şatosunun dış görünüşü gibi, bayağı insanlara korku salıp cesur adamları titretiyordu. Kocaman bir ön kapı vardı; tokmağı bile başlıbaşına bir hayranlık kaynağı olan büyük bir zil; ve büyük bir kapıcı dairesi; bu daire eve yakın olduğu için şüphesiz dış manzarayı bozuyordu, ama iç manzarayı daha da yü-

celtiyordu. Bu girişte büyük bir kapıcı sürekli olarak nöbetteydi; ziyaretçiye yüksek geçiş iznini verdiği zaman ikinci bir büyük zili çalıyor, o zaman büyük iç kapıda hemen büyük bir uşak üniformalı omuzlarından sarkan büyük sırmalarla beliriyordu; uşak, bu sarkan büyük şeyler yüzünden habire masalara, sandalyelere takılıyor, bir örümcek ağları diyarında bir sinek gibi sürekli bir işkence çekiyordu.

Mr. Pecksniff'le iki kızı ve Mrs. Todgers tek atlı bir arabayla bu kâşanenin kapısına geldiler. Yukarıda sözü edilen törenlerin hepsi tamamlandıktan sonra eve girdiler; böylece, yavaş yavaş, kitaplarla dolu küçük bir odaya kadar sokuldular; burada Mr. Pinch'in kız kardeşi öğrencilerinin en yaşlısını eğitmekle meşguldü: Öğrenci, on üç yaşında erken olgunlaşmış bir küçük kadındı ve gerek balenlerde, gerekse eğitimde öyle bir dereceye gelmişti ki çocuksu denebilecek bir yanı kalmamıştı: bu durum da bütün akraba ve arkadaşları için büyük bir sevinç kaynağıydı.

«Miss Pinch'in ziyaretçileri!» dedi uşak. Çok zeki bir delikanlı olmalıydı, çünkü pek akıllıca söylemişti bunu; ziyaretçileri aileye bildirdiği soğuk saygıyla, sözgelişi ahçıya bildirdiği sıcak kişisel ilgi arasında güzel bir seçmeyle.

«Miss Pinch'in ziyaretçileri!»

Miss Pinch aceleyle kalktı; ziyaretçi listesinin pek kabarık olmadığını gösteren telaş belirtileriyle. Aynı anda küçük öğrenci korkutucu bir şekilde dik oturdu; söylenen ve yapılan her şeyi zihnine yerleştirmeye hazırlandı. Çünkü kurum sahibesi hanımefendi **mürebbiye** denen hayvanın doğal tarihini ve huylarını merak eder, kızlarını her fırsatta rapor vermeye teşvik ederdi; bu da, durumla ilgili herkes için, övgüye değer, eğitici, hoş bir şeydi.

Acıklı bir olgu; ama ister istemez, Mr. Pinch'in kız kardeşinin hiç de çirkin olmadığını söyleyeceğiz. Tersine, güzel bir yüzü vardı; uysal ve çekici bir yüz; hoş, ufak tefek bir endam; kısa ve ince, ama şaşılacak kadar biçimli. Tavrının yumuşaklığında, uysal güvenliliğinde ağabeyini andıran pek çok şey vardı; ama iki Miss Pecksniff'in kehanetlerindeki gibi korkunç, eteği düşük, feci bir yanı yoktu ve bu iki bayan, böyle bir şey

görmeye hazırlıklı gelmedikleri için kıza bayağı öfkelenmişlerdi.

Daha şen yaradılışlı olan Miss Mercy bu hayal kırıklığına daha iyi dayandı ve birkaç kikirdemeyle, hiç değilse dış görünüşü kurtardı; ama ablası küçümsemesini gizlemeye çalışmıyor, hali tavrıyla açık açık belli ediyordu. Mrs. Todgers'a gelince, o da Mr. Pecksniff'in koluna asılarak, herhangi bir zihnî duruma uyan ve herhangi bir düşünceye yorulabilecek kibar bir somurtkanlığa bürünmüştü.

«Korkmayın, Miss Pinch,» dedi Mr. Pecksniff, elini yukarıdan bir tavırla sıkarak, sonra da boştaki eliyle okşayarak. «Ağabeyiniz Thomas Pinch'e verdiğim söz uyarınca sizi görmeye geldim. Adım — sakin olun, Miss Pinch — Pecksniff'dir.»

Bu sözlerle sanki şunları anlatmak istiyordu: «Küçük hanım, ben sizin soyunuzun sopunuzun koruyucusuyum; evinizin efendisiyim; her gün soframda kuşsütüyle beslenen ağabeyinizin kurtarıcısıyım; cennetteki muhasebe defterlerinde onun borç hanesinde benim büyük bir yerim var. Ama gurur duymuyorum, çünkü buna gerek duymadan da yaşayabiliyorum!»

Genç kız bunları İncil'den çıkma doğrular olarak duyup kabullenmişti bile. Yürekten yazdığı mektuplarında ağabeyi bunları ve daha birçok şeyleri hep anlatmıştı! Mr. Pecksniff konuşmasını bitirince o da boynunu büktü, Mr. Pecksniff'in eline bir gözyaşı damladı.

«Ya, demek öyle, Miss Pinch!» diye düşündü cin fikirli öğrenci; «sanki bulunduğun yeri beğenmiyormuşsun gibi ağlıyorsun demek.»

«Thomas iyi,» dedi Mr. Pecksniff; «sevgilerini ve bu mektubu gönderdi. Zavallının bizim mesleğimizde başarı kazanacağını söyleyemem; ama iyi niyeti var, bu da yetenekten sonra gelen bir meziyet; onun için biz de onunla geçiniyoruz.»

«İyi niyetli olduğunu biliyorum, efendim,» dedi Tom Pinch'in kız kardeşi; «sizin de ona ne kadar iyilik ve anlayış gösterdiğinizi biliyorum; birbirimize yazdığımız mektuplarda sık sık söylediğimiz gibi, o da ben de size nasıl teşekkür edeceğimizi bilemiyoruz. Küçük hanımlar da,» dedi, iki kıza şükranla bakarak; «onlara neler borçlu olduğumuzu biliyorum.»

«Sevgili kızlarım,» dedi Mr. Pecksniff, gülümseyerek ve onlara dönerek; «Thomas'ın kız kardeşi sizin de hoşunuza gideceğini sandığım şeyler söylüyor.»

«Bizim bir şey söylemeye hakkımız yok, baba!» dedi Cherry, iki kız da Tom Pinch'in kız kardeşine haddini bilip fazla yaklaşmamasını bildirir bir tavırla reverans yaparken. «Mr. Pinch'in bu kadar iyi durumda olması yalnız sizin sayenizde mümkün olmuştur ve bu durumunda duyması gereken şükranı duyduğunu öğrendiğimiz için sevindiğimizi söyleyebiliriz sadece.»

«Demek öyle, Miss Pinch!» diye düşündü gene öğrenci. «Şükran duyan bir ağabey var, başka insanların sırtından geçinen!»

«Buraya kadar gelmeniz,» dedi Tom Pinch'in kız kardeşi, Tom'un sadeliği, Tom'un gülümsemesiyle; «çok büyük bir lütuf; gerçekten çok büyük; ama siz yaptığınız iyiliklerin hiç bilincine varmayan insanlar olduğunuz için sizi görmek, size kendi ağzımla teşekkür etmek isteğimi yerine getirmekle bana ne kadar iyilik ettiğiniz aklınıza bile gelmez.»

«Çok müteşekkir; çok hoş; çok doğru,» diye mırıldandı Mr. Pecksniff.

İlk şaşkınlığı geçen Ruth Pinch konuşkan, neşeli bir havaya girmişti; tıpkı Tom gibi o da bütün gücüyle her zaman en iyisini yapmaya çalışırdı. «Ona benim burada ne kadar rahat olduğumu, çalışarak yaşamak zorunda oluşuma hiç üzülmemesi gerektiğini söyleyeceğiniz için çok seviniyorum. Ah! Ben onun, o da benim mutlu olduğumuzu bildiğimiz sürece,» dedi Tom'un kız kardeşi; «hiçbir şikâyetimiz, üzüntümüz olmadan, şimdiye kadarkinden çok daha fazla şeye katlanabiliriz.» Gerçekten de, bu yalancı dünyada söylenen birkaç doğru sözden biriydi Tom'un kardeşinin dedikleri.

«Ah!» diye haykırdı Mr. Pecksniff; bu arada gözleri öğrenciye kaymıştı; «şüphesiz; ya sen nasılsın, yavrucuğum?»

«İyiyim, teşekkür ederim,» diye cevap verdi o buzlu masum.

«Ne tatlı bir yüz, sevgililerim,» dedi Mr. Pecksniff, kızlarına dönerek. «Ne hoş bir görgü!»

İki genç hanım da daha başından beri zengin evin bu fi-

lizi karşısında deli divane oluyorlardı (anne babasına giden en kısa yol herhalde ondan geçmeliydi). Mrs. Todgers onun bir çeyreği kadar meleklere benzeyen bir şey görmediğine yemin etti. «Bir çift kanadı olsa,» dedi bu iyi yürekli kadın; «tam bir sarraf olacak.» Herhalde, serat adındaki melekler grubunu kastediyordu.

«Bunu saygıdeğer ailenize verir misiniz, küçük arkadaşım?» dedi Mr. Pecksniff, kartını uzatarak: «Benim ve kızlarımın...»

«Bir de Mrs. Todgers, babacığım,» dedi Merry.

«Ve Londra'dan Mrs. Todgers'in,» diye ekledi Mr. Pecksniff: «benim, kızlarımın ve Londra'dan Mrs. Todgers'ın kendilerini rahatsız etmek istemediğimizi, çünkü amacımızın yanımda çalışan Mr. Pinch'in kız kardeşi olan Miss Pinch'e şöyle bir ayak üstü uğrayıp bakmak olduğunu; ama bu temiz evden, bir Mimar olarak, sahibinin zevkinin inceliğine ve zerafetine alçak gönüllü saygılarımı sunmadan ayrılmak istemediğimi ve onun bu güzel sanatı değerlendirişine — ki şahsen bu sanatı öğrenmek ve ilerletmek ve yüceltmek için bir... bir servet harcamışımdır — evet, bunları söylemenizi rica edeceğim.»

«Hanımefendi Miss Pinch'e selam gönderiyor,» dedi uşak; birdenbire ortaya çıkmıştı ve gene önceki tonuyla konuşuyordu: «küçük hanımın şu sıra ne öğrenmekte olduğunu soruyor.»

«Ah!» dedi Mr. Pecksniff; «İşte delikanlı geldi. kartı o götürür. Saygılarımı sunduğumu da bildirirsin, genç arkadaşım. Sevgililerim, derse engel oluyoruz. Gidelim.»

Bu anda, Mrs. Todgers sepetini karıştırıp «genç arkadaş»a kendi kartlarından birini vermeye kalkıştığı için ufak çapta bir kargaşalık oldu. Kartta, ticarî kurumun fiyatlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler olduktan başka bir dip notunda da M.T.'nin evinde kalıp şeref veren baylara teşekkür ettiği söyleniyor ve sofrasından memnun kaldılarsa bunu başka baylara salık vermeleri isteniyordu; ama aklını hiç kaybetmeyen Mr. Pecksniff hayranlık verici bir soğukkanlılıkla bu belgeyi alıp kendi cebine koydu.

Sonra Miss Pinch'e veda etti. Her zamankinden daha müş-

fik ve yukarıdan bir tavırla, çünkü uşak onun dostları değil, koruyucuları olduklarını hemen anlamalıydı.

«İyi günler. Allahaısmarladık. Tanrı sizi korusun! Ağabeyiniz Thomas'ı yanımda barındırmaya devam edeceğime güvenebilirsiniz. Böyle şeylere üzülmeyin, Miss Pinch!»

«Teşekkür ederim,» dedi Tom'un kız kardeşi, içtenlikle, «binlerce teşekkür.»

«Bir şey değil,» dedi, başını okşayarak. «Lafı mı olur. Sonra kızarım. Sevgili yavrucuğum,» dedi öğrenciye; «elveda! Bu doğaüstü yaratık,» dedi Mr. Pecksniff, dalgınlıkla uşağa dik dik bakıyordu, sanki ondan söz ediyormuşçasına; «yolumda yeni bir ufuk açtı, muhteşem ve insanın aklından kolay silinmez bir ufuk bu. Hazır mısınız, canlarım?»

Daha pek hazır değildiler, çünkü hâlâ öğrenciyi okşuyorlardı. Ama sonunda koparcasına ayrılabildiler; sonra, kibirli bir baş selamı ve doğum halinde boğazlanmış birer reveransla Miss Pinch'in yanından süzülerek koridora hopladılar.

Genç arkadaşın onları kapıya götürmesi epey sürdü; çünkü Mr. Pecksniff evin zevkliliğine öyle bayılmıştı ki ikide birde durup (özellikle oturma odası yakınlarından geçerken) yüksek bir sesle ve bilgi akan sözlerle hayranlığını belirtmekten kendini alamıyordu. Çalışma odasıyla hol arasında mimari biliminin konutlara uygulanışı üzerine eksiksiz bir konferans verdi ve bahçeye vardıklarında belagatinin parlaklığı daha geçmemişti.

«Çatıyı tutan kornişe bakarsanız, yavrularım,» dedi Mr. Pecksniff, dış görünüş oranlarını daha iyi görebilmek için gözlerini kısıp başını yana eğerek geri geri yürüdü; «ve yapısının havadarlığına dikkat ederseniz, özellikle binanın güney cephesini saran kısmı, siz de benim gibi... Nasılsınız, efendim? Afiyettesinizdir, inşallah?»

Bu sözleri söyleyerek üst kat penceresinde görünen orta yaşlı beye kibarca eğilip selam verdi: Sözlerinin işitileceğini umduğundan değil (işitilemezdi çünkü) selamına iyi eşlik eder diye konuşuyordu.

«Yavrularım, hiç şüphe yok ki,» dedi Mr. Pecksniff, eliyle başka güzelliklere işaret etme numarası yaparak; «bu, mal sa-

hibidir. Onunla tanıştığıma sevineceğim. Bir şey çıkabilir. Bu yana mı bakıyor, Charity?»

«Pencereyi açıyor, baba.»

«Ha, ha!» dedi Mr. Pecksniff hafifçe. «Çok iyi! Meslekten olduğumu anladı. İçeride söylediklerimi işitti, hiç şüphem yok. Bakmayın! Revaktaki oluklu sütunlara gelince, yavrularım...»

«Hey!» diye haykırdı penceredeki beyefendi.

«Efendim, hizmetkârınız!» dedi Mr. Pecksniff, şapkasını çıkararak. «Sizinle tanıştığım için kıvanç duyuyorum.»

«Çimene basmayın, anlaşıldı mı!» diye kükredi adam.

«Anlamadım, efendim,» dedi Mr. Pecksniff; doğru işitmediğini sanmıştı. «Bana...?»

«Çekilin çimenin üstünden!» diye tekrarladı adam öfkeyle.

«Rahatsız etmek istemedik efendim...» diye gülümseyerek başladı Mr. Pecksniff.

«Ama rahatsız **ediyorsunuz**.» diye cevap verdi öteki; «kesinlikle rahatsız ediyorsunuz. Araziye tecavüz. Orada çakıllı bir yol var, görmüyor musunuz? Ne için yapıldığını sanıyorsunuz? Hey, açın şu kapıyı! Çıkarın bunları dışarı!»

Böyle diyerek pencereyi indirdi ve kayboldu.

Mr. Pecksniff şapkasını giydi, derin bir sessizlik ve kesin bir kararlılıkla arabaya doğru ilerledi; yürürken büyük bir ilgiyle bulutlara bakıyordu. Kızlarıyla Mrs. Todgers'ı bu taşıta bindirdikten sonra durup bir süre baktı, bir araba mı yoksa bir tapınak mı olduğuna pek karar veremezmiş gibi; ama, zihninde bu konu açıklık kazandıktan sonra, yerine oturdu, ellerini dizlerine koydu ve üç seyircisine gülümsedi. Ama onun kadar durgun mizaçlı olmayan kızları bir öfke nöbetine kapıldılar. Bu, Pinch gibi yaratıkları bağırlarına bastıkları için olmuştu. Bu, onların seviyesine indikleri için olmuştu. Bu, böyle küstah, terbiyesiz, kurnaz, felaket kızları tanır gibi yapmanın getirdiği utanç verici durum yüzünden olmuştu. Zaten bunu bekliyorlardı. Daha bu sabah söylemişlerdi Mrs. Todgers'a ve o da (Todgers) bunu doğrulayabilirdi. Evin sahibi onları Miss Pinch'in arkadaşı sanmış ve kanılarınca doğru davranmıştı; böyle koşullar altında normal olarak beklenebilecek olandan fazlasını

yapmamıştı. Buna (biraz tutarsız şekilde) ev sahibinin bir hayvan ve bir ayı olduğunu eklediler; sonra da, bütün sıfatları önüne katıp götüren bir gözyaşı seli akıttılar.

Belki Miss Pinch bu olayda Serat kadar suçlu değildi; çünkü ziyaretçiler gider gitmez karargâha rapor vermeye koşup sonradan uşağa yükledikleri haberi ulaştırma küstahlığını gösterdiklerini anlatan oydu; bu rezalet, bir de Mr. Pecksniff'in kâşane ile ilgili dostane sözleri, evden çıkarılışlarında rol oynamış olabilirdi. Ama iki taraftan da bütün suç zavallı Miss Pinch'e yüklendi. Serat'ın annesinden böyle bayağı tanıdıkları olduğu için fena halde azar işitti; bu yüzden, doğal neşesi ve uysallığı, Mr. Pecksniff'i görmenin ve kardeşinden mektup almanın sevinci bile ağlamasına engel olamadı.

Mr. Pecksniff'e gelince, o, arabada, bir iyilik yapmanın kendi ödülü olduğunu onlara anlattı; böyle bir amaç uğruna tekme de yese, bundan daha büyük bir zevk alacağını belirtti. Ama bu da yatıştıramadı genç bayanları; yol boyunca dır dır ettiler ve hatta birkaç kere hayranları Mrs. Todgers'a bile saldırma isteği gösterdiler. Başarısızlıklarının suçunun yarısını onun dış görünüşünden, ama özellikle yakışıksız kartından ve sepetinden biliyorlardı.

O akşam Todgers'da epey bir heyecan vardı; bu biraz ertesi gün için evde yapılan ek hazırlıklardan ileri geliyordu; ayrıca, cumartesi akşamları, bütün beylerin çamaşırları temizleyiciden ayrı ayrı küçük bohçalarla, özel hesapları da bohçaya iğnelenmiş olarak geldiği için hep heyecan olurdu. Cumartesileri aşağı katta gece yarısına kadar nalın takırtıları duyulurdu hep; bölgede esrarengiz ışıklar yanar söner, tulumbalar çekilir, kovanın demir sapı durmadan şangırdardı. Arasıra Mrs. Todgers ile uzak mutfaklarda meçhul dişiler arasında tiz dalaşmalar duyulurdu; ufak tefek demir ve başka madenî eşyanın kapıcı oğlana fırlatıldığını belirten sesler de sık sık işitilirdi. Cumartesi günleri kollarını omuzlarına kadar sıvayıp kaba yünlü yeşil bir önlükle evin her köşesini dolaşmak bu çocuğun huyuydu; ayrıca, başka günlerden çok cumartesileri (en çok çalışılacak gün olduğu için) komşu sokaklara doğru daha uzun kaçamak gezilere gider, sokak çocuklarıyla birdirbir ve

başka oyunlar oynar, sonra da saçından ya da kulağından yakalanarak eve getirilirdi; böylece, Todgers'da geçen haftanın son günündeki tuhaf olaylar arasında onun da göze çarpan bir yeri olurdu.

Özellikle bu cumartesi akşamı böyle bir durumdaydı ve Miss Pecksniff'lerin başından ayrılmıyordu; Mrs. Todgers'ın özel odası yakınlarından ne zaman geçse, kızların yalnız, mum ışığında çalışarak oturdukları odadan içeri kafasını sokarak: «Hâlâ orada mısınız?» ya da «Ne güzel, değil mi?» diye mizahî nitelikte iltifatlar yapıyordu.

«Biliyor musunuz?» diye fısıldadı, bu gezintilerin birinde durarak, «küçük hanımlar, yarına çorba var. Şimdi hazırlıyor. Aman, nasıl dolduruyor suyu! Daha da neler!»

Bir başkasının işine koşarken gene uzattı kafasını.

«Biliyor musunuz? Yarına tavuk var. Hem de şişman şişman!»

Birazdan anahtar deliğinden seslendi:

«Yarına balık var. Yeni geldi. Ondan hiç yemeyin!» Ve bu özel uyarıdan sonra gene kayboldu.

Birazdan, akşam yemeği için sofra kurmaya geldi; Mrs. Todgers'la küçük hanımlar bu özel dairelerinde bu akşam yalnız dana kotlet yemeyi kararlaştırmışlardı. Bu seferinde yanan mumu ağzına sokup suratını saydamlaştırarak eğlendirdi kızları; bu gösteriden sonra mesleki görevlerine devam etti; masaya koyduğu her bıçağı hohlayıp, sonra da yukarıda sözü geçen önlükle silerek parlatıyordu. Hazırlıkları tamamlanınca kızlara sırıttı ve gelen yemeğin «biraz biberli çeşitten» olacağı yolundaki kanısını bildirdi.

«Pişmesine daha çok var mı, Bailey?» diye sordu Mercy.

«Yok,» dedi Bailey. «Pişti bile. Ben gelirken yumuşak parçaları ayırıp yiyordu.»

Ama tam bunu söylerken kafasında elle yapılmış bir şaka duydu ve duvara kadar sendeledi; Mrs. Todgers, elde tabak, önünde dikilmişti.

«Seni hınzır!» dedi bu hanımefendi. «Seni yalancı, fitne çocuk!»

«Senden kötü değilim ya,» diye karşılık verdi Bailey, Mr.

Thomas Cribb'in icat ettiği ilke uyarınca başını koruyarak. «Hadi bakalım. Sıkıysa bir daha vur!»

«Ben böyle çocuk görmedim,» dedi Mrs. Todgers, tabağı masaya koyarak. «Beyler öyle şımartıyor, öyle şeyler öğretiyorlar ki ne olacak bilmiyorum, asılmaktan başka bir şeyler uslandırmayacak bu çocuğu.»

«Yok canım!» diye haykırdı Bailey. «Evet! Öyleyse ne diye biranın kalitesini düşürüp sağlığımı bozuyorsun?»

«Git aşağı, kötü çocuk,» dedi Mrs. Todgers, kapıyı açarak. «İşitiyor musun? Haydi, yallah!»

İki üç usta şaşırtmacadan sonra gitti ve o akşam bir daha görünmedi. Yalnız bir kere, birkaç bardakla sıcak su getirdiğinde, habersiz Mrs. Todgers'ın arkasında suratına garip biçimler vererek iki Miss Pecksniff'i güç durumlara soktu. İncinmiş duygularını böylece rahatlattıktan sonra yeraltına çekildi; burada, gecenin geç saatlerine kadar, bir kara böcek sürüsü ve bir mutfak mumu eşliğinde, ayakkabı parlatıp elbise fırçalamakla vakit geçirdi.

Bu genç vassalın asıl adının Benjamin olduğu sanılırdı, ama başka birçok adı vardı. Örneğin Benjamin Ben Amca olmuş, bu da sonradan Amca'ya çevrilmişti; kolay bir değişimle bu da zamanla Barnwell olmuştu: Camberwell'deki bahçesinde düşünceye dalmışken yeğeni George tarafından vurulup öldürülen bu addaki ünlü amcanın anısıyla ilgili olarak. Todgers'daki beylerin, zamanın namlı dolandırıcı ya da bakanlarının adını ona takmak gibi neşeli bir alışkanlıkları vardı ayrıca. Hatta, günlük olayların pek heyecanlı olmadığı zamanlarda, tarihin sayfalarını bile karıştırırlardı bunun için: Mr. Pitt, Young Brownrigg falan gibi. Sözünü ettiğimiz dönemde beyler arasında genellikle küçük Bailey adıyla tanınıyordu; belki de Koca Bailey Hapishanesi ile karşıt olması için bulunmuştu bu ad; belki gene bu adı taşıyan, genç yaşta kendini öldürdükten sonra adı bir baladda ölümsüzleşen talihsiz kadının anısınaydı.

Todgers'da pazar yemekleri normal olarak ikide yenirdi; bu saatin herkese uygun geldiği düşünülüyordu; Mrs. Todgers'a fırıncı yüzünden uygun geliyordu; beylere de öğleden sonraki

işleri için. Ama iki Miss Pecksniff'i Todgers dünyasına tanıtacak olan pazar günü yemek saat beşe ertelendi; her şeyin bu olaya yakışır biçimde kibar olabilmesi için.

Saat yaklaşırken, büyük heyecan belirtileri gösteren küçük Bailey kendine birkaç boy büyük gelen kullanılıp atılmış bir takım elbiseyle zuhur etti: temiz gömleğinin yakası da olağanüstü boya ve bosa sahip olduğu için beylerden biri (hazırcevaplığı ve nüktedanlığıyla ünlüydü) ona oracıkta «Yaka» adını takıverdi. Saat beşe çeyrek kala, Mr. Jinkins ve adı Gander olan bir başka beyden meydana gelme bir heyet Mrs. Todgers'ın kapısını çaldı ve beklemekte olan babaları tarafından iki Miss Pecksniff'le tanıştırıldıktan sonra onları yukarı götürme şerefinin bağışlanmasını rica etti.

Todgers'ın salonu normal üsluba uygun değildi; o kadar ki, sırrı bilen biri söylemese salon olduğuna inanmazdınız. Yer baştan aşağı halı döşeli, tavan da — ortadaki kiriş dahil — kâğıt kaplıydı. Karşıdaki kemere bakan, önleri koltuklu üç küçük pencereden başka, hiç taviz vermeksizin dosdoğru ve düpedüz Mr. Jinkins'ın yatak odasına bakan bir pencere daha vardı; ve tepede, duvarların birinde boydan boya uzanan ve merdiveni aydınlatan küçük camlar takılıydı. Duvarın tahta kaplamasında gizlenen ve merdiven biçimini alan son derece garip, duvar saatine benzeyen girintiler görünüyordu. Siyah boyalı kapının alnında bile iki koca cam göz, bunların ortasında da meraklı birer yeşil gözbebeği vardı.

Bütün beyler burada toplanmışlardı. Mr. Jinkins kolunda Charity ile odaya girince herkes «İşte, işte!» ve «Bravo, Jink!» diye haykırdı; arkalarından Mr. Gander ve Mercy, daha sonra da Mr. Pecksniff ile Mrs. Todgers görününce coşkunluk aldı yürüdü.

Sonra tanışmalar başladı. Aralarında spor meraklısı, pazar gazetelerinin editörlerine, cokeylik üzerine arkadaşlarının bayağı kazık bulduğu bazı sorular yönelten bir bey vardı; aralarında, bir zamanlar «sahneye çıkmayı» düşünmüş olan, ama insan yaradılışının kötülüğü yüzünden çıkamayan tiyatro meraklısı bir bey vardı; aralarında sıkı nutuk çeken, tartışma meraklısı bir bey vardı; herkes hakkında hicviyeler yazan ve ken-

dinden başka herkesin zayıf tarafını bilen edebiyat meraklısı bir bey vardı; şarkı meraklısı, sigara meraklısı, eğlence meraklısı birer bey vardı; beylerin kimi kâğıt oyununa ve beylerin büyük çoğunluğu da bilardo ve bahsi müştereke meraklıydılar. Denebilir ki hepsinin iş merakı vardı; çünkü şu ya da bu şekilde ticaretle uğraşıyordu hepsi de; ve ayrıca, gene hepsinin kendine göre, zevk ve sefaya merakı vardı. Mr. Jinkins modaya meraklıydı; pazar günleri parklara gider, arabaların çoğunu bakar bakmaz tanırdı. Yüksek hanımefendilerden de esrarengiz bir tavırla söz ederdi ve bir zamanlar bir kontese yüz vermiş olduğundan şüpheleniliyordu. Mr. Gander nükte yapmaya meraklıydı ve «Yaka» üzerine şakayı yapan da oydu; bu pırıl pırıl nükte şimdi Gander'ın Son Numarası adı altında ağızdan ağıza yayılıyor ve odanın her yerinde coşkun tezahüratla karşılanıyordu. Şunu da ekleyelim ki, bir balık satıcısının muhasebeciliğini yapan ve kırkında olan Mr. Jinkins aralarında en yaşlılarıydı. Müşterilerin en eskisi de oydu; Mrs. Todgers'ın da daha önce belirttiği gibi bu iki başlı büyüklüğü dolayısıyla pansiyonda olan her şeyin önderliğini o yapardı.

Yemeğin ortaya çıkmasında önemli gecikmeler oldu ve Mr. Jinkins'ın gizlice çıkıştığı zavallı Mrs. Todgers olup biteni görmek için en az yirmi kere gidip geldi. Sanki hiç böyle bir düşündüğü yokmuş ve o da hiç dışarı çıkmamış gibi dönüyordu odaya. Ama sohbet de hiç aksamadı; çünkü sabun işlerinde çalışan bir bey bu yakınlarda Almanya'da rastladığı dikkate değer bir tıraş sabunu gösterdi; edebiyat meraklısı bey de (genel istek üzerine), evin arkasındaki donan su deposu üzerine yazdığı hicviyeden bazı kıtalar okudu. Bu eğlenceler ve aralarından baş gösteren yeni sohbet konuları sayesinde zaman pek güzel geçti ve sonunda küçük Bailey gelerek yemeği ilan etti:

«Ziyafet hazır!»

Bu duyuru üstüne derhal yemek odasına indiler; arkada kalan şakacı beylerden bazıları iki Miss Pecksniff'in kolundakileri taklit ederek yanlarındaki beylerin koluna girdiler.

Yemek duasını Mr. Pecksniff söyledi. Kısa, çok dindar bir şükran ifadesiydi bu, hazır bulunanların iştahlarının bol olmasını niyaz ediyor ve yiyecek bir şey bulamayanları da Tanrı'nın

lütfuna teslim ediyordu; belli ki (duada varılan sonuç buydu) Tanrı'nın göreviydi onlara bakmak. Bu bittikten sonra, görgüden çok iştaha önem vererek atıldılar yemeğe; masa, Miss Pecksniff'lere önceden bildirilen nefasetlerden başka, haşlama sığır, dana rosto, beykın, börekler ve doyurucu niteliklerinden dolayı ev hanımlarının iyi bildiği birtakım ağır sebzelerin ağırlığı altında gıcırdıyordu. Ayrıca, yerli ve yabancı, çeşitli bira, şarap şişeleri de dizilmişti.

Herkesin ilgisini toplayan iki Miss Pecksniff bu durumdan pek memnundular; masanın başında Mr. Jinkins'ın iki yanına oturmuşlardı; her dakika yeni bir hayranları kadeh kaldırmaya çağırıyordu. Hayatlarında bu kadar eğlenmemiş, böyle sohbet etmemişlerdi; özellikle Mercy olağanüstü parlaktı ve hazırcevaplığıyla öyle laflar bulup söylüyordu ki masa halkı onu bir hilkat harikası olarak görmeye başlamıştı. «Lafın kısası,» onun dediği gibi; «en sonunda şimdi ve ilk olarak Londra'da olduklarının bilincine varıyorlardı.»

Genç arkadaşları Bailey de bu duygularını elinden geldiği kadar paylaşıyor, himayesini hiç eksiltmeksizin gücünün yettiği oranda yüreklendiriyordu onları. Genel ilgi kendisinden ve eylemlerinden uzaklaştıkça kızlara göz kırpıp başını sallıyor, türlü yollardan yakınlığını bildiriyor ve arasıra da tirbuşonu burnuna götürerek toplantının Diyonizyak özelliğini dile getiriyordu. Aslında belki iki Miss Pecksniff'in neşesi ile Mrs. Todgers'ın açgözlü uyanıklığı bile hiçbir şeyden yılmayan bu oğlanın yaptıkları kadar dikkate değer değildi. Tabak çanak çeşidinden herhangi bir şey elinden düşüp kırılacak olsa (bir iki kere oldu bu), masadakilerin acı duygularını artırmamış olmak için en ufak bir üzüntü belirtisi göstermiyordu. Sonra iyi yetişmiş çoğu uşak gibi oraya buraya seğirtip yemek yiyenlerin huzurunu da kaçırmıyordu; böyle bir kalabalığa hizmet etmenin olmazlığını anlamış, beyleri kendi başlarına bırakmıştı. Mr. Jinkins'ın sandalyesinin arkasından hiç ayrılmıyor, eli cebinde, bacaklarını ayırarak duruyor, her kahkahayı o başlatıp konuşmalarla keyfediyordu.

Tatlı dehşetti. Hiç de beklenmedi. Peynir masadayken tatlı tabakları kapının dışındaki teknede yıkanmıştı, onun için hâ-

lâ nemli ve sıcaktılar ama işte oradaydılar; tam zamanında. Sürüyle badem; düzinelerle portakal; yığınla üzüm; fırında elma; çorba tabağı dolusu fındık, fıstık. Ah, Todgers bir istedi mi, yapardı! Bunu unutmayın.

Sonra yeni şarap geldi; kırmızı şarap, beyaz şarap; ve koca bir porselen kâse içinde, eğlence meraklısı beyin hazırladığı punç; bu bey genç bayanlara punç az diye üzülmemelerini, evde bunun gibi daha on kâse çıkaracak malzeme olduğunu söyledi. Aman Allah, ne güldüler, ne güldüler! Kuvvetli olduğu için yudumlarken nasıl da öksürdüler; bir başkası, rengi olmasa, bu kadar kuvvetsiz bir içkinin taze süt sanılacağını söyleyince yeniden nasıl güldüler! Mr. Jinkins'a biraz sıcak su katmak için yalvardıkları zaman nasıl da herkes: «Olmaz!» diye bağırdı; ve nasıl kızararak, nasıl azar azar, içtiler bitirdiler içkilerini, dibine kadar!

İşte asıl zor anlar. Güneş, Mr. Jinkins'ın söylediği gibi (ne nazik beydi, Jinkins; hep düzeltirdi durumu!), yeryüzüne veda etmek üzereydi. «Miss Pecksniff!» diyor; Mrs. Todgers hafifçe; «biraz daha...?» «Ah, hayır, imkânı yok, Mrs. Todgers.» Mrs. Todgers kalkıyor; iki Miss Pecksniff kalkıyorlar; herkes kalkıyor. Miss Mercy Pecksniff eğilip eşarpını arıyor. Nerede? Ah, nerede olabilir? Tatlı kız, işte üstünde ya; boynunda değil ama, vücuduna düşmüş. On el birden yardıma koşuyor. Mercy şaşkınlık içinde. Grubun en genç beyi Jinkins'ı öldürmek istiyor. Mercy sıçrıyor ve kapıda ablasına kavuşuyor. Ablası kolunu Mrs. Todgers'ın beline dolamış. Diana, ne manzara! Göze görünen son şey bir genç kız biçimi ve bir hoplama. «Baylar, hanımlar şerefine!»

Coşkunluk korkunç. Tartışma meraklısı bey orta yerde ayağa kalkıyor ve birdenbire önündeki her şeyi süpürüp götüren bir hitabet örneğine başlıyor. Birine kadeh kaldırma gereğini hatırlamış; hepsinin katılacağı bir kadeh; aralarında bir kimse var; gözü o kimsenin üstünde; hepsi o kimseye şükran borçlu. Bunu tekrarlıyor; şükran borçlular. Kaba tabiatları o gün güzel kadınların varlığıyla yumuşatılmış ve incelmiştir. Aralarında bir bey var ki iki kusursuz ve tatlı hanım ona saygıyla bakıyorlar ve onu varoluşlarının kaynağı olarak görü-

yorlar. Evet, iki Miss Pecksniff daha yeni konuşmaya başladıklarında o bebek dilleriyle o kimseye; «Baba!» demişlerdi. Herkes çılgınca alkışlıyor. «Mr. Pecksniff, Tanrı onu korusun!» dediler. Kadeh kaldırırken hepsi Mr. Pecksniff'le el sıkışıyorlar. Grubun en genci el sıkarken heyecandan titriyor; çünkü o pembe eşarplı varlığa «kızım» diyen adamda esrarengiz bir güç olması gerektiğine inanıyordu.

Mr. Pecksniff ne cevap veriyor? Ya da bırakalım bu soruyu, söylenmedik ne bırakıyor? Hiçbir şey. Yeni punç isteniyor, ve geliyor, ve içiliyor. Coşku daha da yükseliyor. Herkes kendi kişiliğinin hakkını veriyor. Tiyatro meraklısı bey şiirler okuyor. Şarkı meraklısı bey bir şarkıyla şenlendiriyor onları. Gander önceki şölenlerin Gander'ini fersah fersah gerilerde bırakıyor. O da yeni bir kadeh kaldırmayı öneriyor Todgers'ın babasına. Şu Jink adlı arkadaşları. Bu bildik ve sevimli adıyla çağırmasına izin verilirse, Koca Jink için. Gruptaki en genç bey isterik bir olumsuzla cevaplıyor bunu. İstemiyor... dayanamaz... izin veremez buna. Ama duygularının derinliği yanlış anlaşılıyor. Biraz sarhoş olduğu sanılıyor; ve kimse ona aldırmıyor.

Mr. Jinkins onlara yürekten teşekkür ediyor. Alçak gönüllü hayatının en kıvançlı günüdür bu. Şu anda çevresine bakındığında, şükranını dile getirmek için kelimelere ihtiyaç duyduğunu anlıyor. Bir şey söyleyecektir. Todgers'ın kendinden utanmaması gerektiğinin ortaya çıktığını ummaktadır; bir fırsat çıktığında komşularından aşağı kalmadığını — hatta onları geçtiğini — ispatlayabilecektir Todgers. Gürültülü tezahürat arasında onlara Cannon Sokağı'nda benzer bir kurumun varlığını işittiklerini hatırlatıyor; bu kurumun övüldüğünü duymuşlardır; mukayese yapmak istemiyor; böyle bir şeyi yapmaya niyetli olmayan bir kişi varsa bu kendisidir; ama bu Cannon Sokağı'ndaki kurum bugün bu masayı şereflendiren zekâ ve güzellik bileşimini gösterebilirse ve az önce bitirmiş bulundukları yemeğin bir benzerini ortaya koyabilirse, o zaman kendisi o kurumla görüşmeye hazır olacaktır. Ama o zamana kadar, baylar, Todgers'dan ayrılmayacaktır.

Daha çok punç, daha çok coşku, daha çok nutuk. Gruptaki en genç beyden başka herkesin sağlığına kadeh kalkıyor. O, ay-

rı oturuyor, boş bir sandalyenin arkalığına kolunu atmış, küçümser gözlerle Jinkins'a bakıyor. Gander, herkesi kıvrandıran bir konuşmadan sonra küçük Bailey'nin sağlığına içmeyi öneriyor; hıçkırık sesleri duyuluyor; bir kadeh kırılıyor. Mr. Jinkins hanımlara katılma zamanının geldiğini seziyor. Son bir duygulanma vesilesi olarak Mrs. Todgers'ı öneriyor. O da, tek başına anılmaya değer bir insan. Elbette, elbette. Öyledir; ona ne şüphe. Hepsi zaman zaman ona kusur bulurlar; ama şimdi herkes onun uğrunda can verebileceğini duyuyor.

Bu kadar çabuk beklenmedikleri halde çıkıyorlar üst kata; Mrs. Todgers uykuda, Miss Charity saçını düzeltiyor, pencerelerden birine divana yatar gibi uzanmış olan Mercy ise zarif bir yatma pozunda. Mr. Jinkins herkes adına kıpırdanmamasını rica ettiği halde, aceleyle kalkıyor; «o kadar zarif, o kadar güzel ki bu tavır,» diyor Jinkins; «rahatsız etmek bir günah.» Gülüyor, boyun eğiyor, yelpazeliyor kendini, yelpazesini düşürüyor, ve herkes koşuşuyor yelpazeyi yerden almaya. Partinin güzeli olduğu konusunda fikir birliğine varınca herkes, zalimleşiyor, kaprisler yapıyor, beyleri başka beylere mesaj vermeye gönderiyor, cevabı getirinceye kadar unutuveriyor onları, daha bin bir işkence icat ederek yüreklerini paramparça ediyor. Bailey çay ve kahve getiriyor. Charity'nin çevresinde ufak bir hayranlar çemberi var; ama bunlar sadece kız kardeşine yanaşamayanlar. Gruptaki en genç bey solgun, ama kendini tutuyor ve hâlâ ayrı oturuyor; çünkü onun ruhu kendi kendisiyle sohbet etmekten haz duyar ve ruhu gürültücü sarhoşlardan tiksinir. O, varlığını ve hayranlığını sezinliyor, farkında. Gözünün ucunda bu sezginin ışıldadığını görebiliyor arasıra; ayağını denk al, Jinkins, çaresiz bir insanı korkunç şeylere kışkırtma!

Mr. Pecksniff de genç arkadaşlarıyla yukarı kata çıkmış ve Mrs. Todgers'ın yanında bir sandalyeye oturmuştu. Ayrıca bacaklarına da bir bardak kahve dökmüştü ama bu durumun farkında değildi; dizinde de bir pandispanya olduğundan haberi yok gibiydi.

«Nasıl davrandılar aşağıda size karşı?» diye sordu ev sahibesi.

«Sevgili madam, davranışlarını hiçbir zaman,» dedi Mr.

Pecksniff; «duygulanmadan ya da bir gözyaşı dökmeden hatırlayamayacağım. Ah, Mrs. Todgers!»

«Aman Allahım!» diye haykırdı Mrs. Todgers. «Ne kadar üzgün görünüyorsunuz!»

«Ben bir erkeğim, sevgili madam,» dedi Mr. Pecksniff, gözyaşları dökerek ve dili biraz peltekleşerek; «ama aynı zamanda bir babayım. Aynı zamanda bir dulum. Duygularım, Mrs. Todgers, büsbütün boğazlanmayı kabul edemiyor. Londra Kulesi'ndeki çocuklar gibi. Büyüdüler, yastığı ne kadar bastırsam üstlerine, köşesinden uzanıp bakıyorlar.»

Ansızın pandispanya parçasını gördü ve ona uzun uzun baktı, dikkatle; bir yandan da, gayet sersem ve kimsesiz bir tavırla başını sallıyordu, sanki pandispanya onun içindeki kötülükmüş de kendisi de onu nezaketle azarlarmış gibi.

«Çok güzeldi, Mrs. Todgers,» dedi, camlaşan gözünü kadına çevirerek, ve konunun değiştiğine dair önceden hiçbir uyarmada bulunmaksızın: «Biraz malı da vardı.»

«Öyle demişlerdi,» diye haykırdı Mrs. Todgers, büyük bir duygudaşlıkla.

«Bunlar onun kızları,» dedi Mr. Pecksniff, artan bir duygusallıkla kızlarını işaret ederek.

Mrs. Todgers'ın bu konuda bir şüphesi yoktu.

«Mercy ve Charity,» dedi Mr. Pecksniff. «Charity ve Mercy. Dinden uzak adlar değil, umarım?»

«Mr. Pecksniff!» diye ünledi Mrs. Todgers. «Ne kadar acı gülüyorsunuz! Hasta mısınız?»

Mr. Pecksniff onun kolunu tuttu, aynı ciddî tavır ve titrek bir sesle: «Kronik,» dedi.

«Kolik mi?» diye haykırdı Mrs. Todgers korkuyla.

«Kro-nik,» diye tekrarladı güçlükle. «Kro-nik. Kronik bir rahatsızlık. Çocukluğumdan beri onun kurbanıyım. Beni mezarıma götürüyor.»

«Tanrı korusun!» diye haykırdı Mrs. Todgers.

«Evet, öyle,» dedi Mr. Pecksniff, umutsuzluğun verdiği cüretle. «Aslında, seviniyorum öyle olduğuna. Ona benziyorsunuz, Mrs. Todgers.»

«Beni böyle sıkmayın, ne olur, Mr. Pecksniff. Beylerden biri görecek olursa.»

«Onun hatırı için,» dedi Mr. Pecksniff. «İzin verin... onun anısı için. Mezardan bir sesin hatırı için. Ona çok benziyorsunuz. Mrs. Todgers! Ah, bu nasıl bir dünya!»

«Ah! Evet, bu dünya!» diye haykırdı Mrs. Todgers.

«Korkarım boş ve düşüncesiz bir dünya,» dedi Mr. Pecksniff, umutsuzluk akıtarak. «Çevremizdeki bu genç insanlar. Ah! Ne anlarlar sorumluluktan? Hiçbir şey. Bana öbür elinizi de verin, Mrs. Todgers.»

Mrs. Todgers duraladı; «veremem,» diyebildi.

«Mezardan gelen bir sesin hiç etkisi yok mu?» dedi Mr. Pecksniff, kederli bir şefkatle. «Dine yakışmaz bu! Sevgili kadın.»

«Şşşt!» diye diretti Mrs. Todgers. «Böyle yapmamalısınız.»

«Ben değilim yapan,» dedi Mr. Pecksniff. «Ben olduğumu sanmayın; ses; onun sesi.»

Rahmetli Mrs. Pecksniff'in bir kadına göre olağanüstü kalın ve derin bir sesi olmalıydı, ve biraz peltek konuşan bir sesi olmalıydı, hatta, doğrusunu söylemek gerekirse, sarhoş bir sesi olmalıydı, Mr. Pecksniff'in o sıra konuştuğu gibi konuşuyor idiyse sağlığında. Ama belki de Mr. Pecksniff yanılıyordu.

«Bu bir eğlence, zevk günüydü, Mrs. Todgers, ama gene de bir işkence günü oldu. Bana yalnızlığımı hatırlattı. Ben neyim bu dünyada?»

«Çok iyi bir beyefendisiniz, Mr. Pecksniff,» dedi Mrs. Todgers.

«Bu beni biraz avutur,» dedi Mr. Pecksniff. «Öyle miyim?»

«Hayatta sizden iyisi bulunmaz,» dedi Mrs. Todgers. «Hiç şüphem yok.»

Mr. Pecksniff gözyaşları arasından gülümsedi ve hafifçe başını salladı. «Çok iyisiniz,» dedi; «teşekkür ederim. Genç insanları mutlu kılmak benim için büyük bir mutluluk, Mrs. Todgers. Öğrencilerimin mutluluğu başlıca hedefimdir. Onların üzerlerine titrerim. Onlar da benim üstüme titrerler... bazen.»

«Her zaman,» dedi Mrs. Todgers.

«İlerlemediklerini söyledikleri zaman, madam,» diye fısılda-

dı Mr. Pecksniff, kadına derin bir esrarla bakarak ve kulağını ağzına yaklaştırmasını işaret ederek. «İlerlemediklerini ve ücretin çok yüksek olduğunu söyledikleri zaman, madam, bilin ki yalan söylüyorlardır! Bunu söylemek istemezdim; beni anlarsınız; size eski bir dost olarak söylüyorum, yalandır.»

«Ne kadar alçak olmalılar!» dedi Mrs. Todgers.

«Madam,» dedi Mr. Pecksniff; «haklısınız. Bu gözleminiz için size saygı duyuyorum. Kulağınıza bir şey sölyeyeyim. Ebeveyn ve velilere... Bu tamamen aramızda, değil mi, Mrs. Todgers?»

«Tamamen, elbette!» diye ünledi Mrs. Todgers.

«Ebeveyn ve Velilere.» diye tekrarladı Mr. Pecksniff. «Elverişli bir fırsat çıkmış bulunuyor: En mükemmel pratik mimarlık eğitimiyle sıcak bir yuvanın mutluluğu bir arada; ve, dünyalarının darlığını ve yeteneklerinin sınırlılığını bilmekle birlikte (buna iyi dikkat edin) ahlakî sorumluluklarını iyi bilen insanların sürekli ilgi ve dostluğu.»

Mrs. Todgers haklı olarak bunların anlamını çıkaramadı ve şaşkın şaşkın baktı; çünkü, okurun belki hatırlayacağı üzere, Mr. Pecksniff'in öğrenci ararken verdiği ilandı bu; ve şu anda hiçbir şeyle ilgisi yoktu, görünüşte. Ama Mr. Pecksniff sözünü kesmemesi için parmağını kaldırdı.

«Bir genç bey için bu fırsattan yararlanmak isteyecek ebeveyn ya da veli tanıyor musunuz, Mrs. Todgers?» dedi Mr. Pecksniff. «Öksüzler tercih olunur. Üç yüz, dört yüz paundu olan bir öksüz tanıyor musunuz?»

Mrs. Todgers düşündü, sonra başını salladı.

«Üç yüz, dört yüz paundu olan bir öksüz tanıyorsanız,» dedi Mr. Pecksniff. «Söyleyin o öksüzün dostlarına, postayla, S. P., Postahane, Salisbury adresine başvursunlar. Kimin adresi olduğunu iyi bilmiyorum. Korkmayın, Mrs. Todgers,» dedi Mr. Pecksniff, bir ağaç gibi kadının üstüne devrilirken; «Kronik, kronik! Biraz bir şey içsek.»

«Aman Yarabbi, Miss Pecksniff!» diye bağırdı Mrs. Todgers, yüksek sesle; «sevgili babanıza bir şey oluyor!»

Herkes telaşla ona doğru dönerken Mr. Pecksniff şaşırtıcı bir çaba harcayarak doğruldu; iki ayağının üstünde dikelip top-

lananları tarifsiz bir bilgelikle süzdü. Sonra bir gülümseme yayıldı yüzüne: zayıf, çaresiz, acıklı bir gülümseme; tatlı, neredeyse baygın bir gülümseme. «Kederlenmeyin, dostlarım,» dedi Mr. Pecksniff, şefkatle. «Benim için ağlamayın. Kroniktir.» Bu sözlerden, ve ayakkabısını çıkarmak için giriştiği başarısız çabadan sonra, şöminenin içine devrildi.

Gruptaki en genç bey saniyesinde oradan kurtardı onu. Evet, daha saçının bir teli yanmaya zaman bulamadan, çekip halının üstüne yatırmıştı. Onun babası!

O, neredeyse kendini kaybetmişti. Ablası da öyle. Jinkins ikisini de yatıştırdı. Herkes onları yatıştırdı. Herkesin söyleyeceği bir şey vardı, yalnız gruptaki en genç bey bir şey söylemedi ve soylu bir kendini adama duygusuyla ağır işleri gördü ve kimse ona dikkat etmediği halde Mr. Pecksniff'in başını tuttu. Sonunda hepsi oraya toplandılar ve yukarı, yatağa taşımaya karar verdiler. Jinkins, Mr. Pecksniff'in ceketini alması için gruptaki en genç beye çıkıştı! Ha, ha! Ama, zararı yok.

Her adımda en genç beyi ezerek yukarı taşıdılar. Yatak odası evin tepesinde, onun için de uzaktaydı; ama zamanla çıkardılar oraya. Yol boyunca sık sık içecek bir şeyler istiyordu. Tik gibi. Gruptaki en genç bey su vermekten söz edecek oldu, ama bu önerisinden dolayı ağır sözler işitti.

Odaya vardıktan sonra Jinkins ile Gander geri kalan işi üstlendiler ve yatağının dışında rahatlatabilecekleri kadar rahatlattılar; uyuma belirtileri gösterince de bırakıp çıktılar. Ama daha bir merdiveni inemeden Mr. Pecksniff, garip bir giyimle, üst sahanlıkta göründü. Anlaşılan, insan hayatının tabiatı üzerine duygularını toplamak istiyordu.

«Dostlarım,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, tırabzanın üstünden bakarak; «karşılıklı tartışma ve soruşturmayla zihinlerimizi geliştirelim. Ahlakî olalım. Varoluş üzerine düşünelim. Jinkins nerede?»

«Buradayım,» diye bağırdı Jinkins. «Yatın yatağınıza!»

«Yatağa mı?» dedi Mr. Pecksniff. «Yatak! Bu, uyuşuk insanın sesi, işitiyorum sızlandığını, beni erken uyandırdınız, yeniden uyuklamalıyım. Dr. Watts'ın koleksiyonundan o sade par-

çanın geri kalanını bir öksüz söylerse, şimdi elverişli bir fırsat ortaya çıkmıştır.»

Kimse bu işe gönüllü çıkmadı.

«Böyle olması çok huzur veriyor,» dedi Mr. Pecksniff, bir kısa sessizlikten sonra. «Son derece. Serin ve rahatlatıcı; özellikle bacaklar için! İnsan denen yaratığın bacakları, dostlarım, çok güzel bir üründür. Bunları tahta bacaklarla karşılaştırırsanız, ve doğanın anatomisiyle sanatın anatomisi arasındaki ayrımı görürseniz. Biliyor musunuz,» dedi Mr. Pecksniff, tırabzandan aşağı sarkarak, evindeki yeni öğrencileriyle tavrını hatırlamıştı her nedense; «kendi de razı olursa, Mrs. Todgers'ın tahta bacak konusundaki fikrini görmek isterim.»

Bu konuşmadan sonra ondan aklı başında bir şey ummaya imkân kalmadığı için Mr. Jinkins'la Mr. Gander gene yukarı çıkıp bir daha yatağına yatırdılar. Ama onlar daha ikinci kata inmeden gene kalkmıştı; süreç tekrarlandıktan sonra daha bir merdiveni inmeden fırladı dışarı. Sözün kısası, kaç kere odasına kapadılarsa o kadar çıkıyordu o da; her seferinde, tırabzanın üzerinden tekrarladığı yeni bir ahlakî duyguyla dolu oluyordu; hiçbir şeyin bastıramadığı, soydaşlarının iyiliğine hizmet etme aşkıyla ve büyük bir tat alarak anlatıyordu.

Bu koşullar altında, otuzuncu kere yatağına yatırdıkları zaman Mr. Jinkins onu tuttu ve arkadaşı da aşağıda küçük Bailey'yi bulup az sonra onunla geldi. Kendisinden beklenen hizmetin ne olduğunu öğrenen delikanlı çok keyifliydi; yatak odası kapısının önünde mümkün mertebe rahat nöbet tutabilmek için taburesi, mumu, akşam yemeğiyle geldi.

O hazırlıklarını bitirince Mr. Pecksniff'i kilitleyip anahtarı da dışarıda bıraktılar. Çocuğa, içeriden kalp krizini andıran seslere dikkat etmesini, böyle seslerin işitilmesi durumunda derhal kendilerini çağırmasını tembihlediler. Mr. Bailey cevaben olanca alçak gönüllülüğüyle Allaha şükür gününü, saatini bildiğini ve bu kafayı boşuna taşımadığını bildirdi.

X. BÖLÜM

Garip Olaylar: Bu Hikâyedeki Birçok Olay Bunların İyi ya da Kötü Etkisinden Doğmuş Olabilir

Ama Mr. Pecksniff şehre iş için gelmişti. Unutmuş muydu bunu? Serinkanlılıkla incelemesi gereken ciddi sorunları — her neyse bu sorunlar — unutup Todgers'daki şen kalabalıkla zevke mi dalmıştı yoksa? Hayır.

Denizin gelgiti insanı beklemez, der atalar sözü. Ama bütün insanların gelgiti beklemeleri gerekir. Sel olup Seth Pecksniff'i talih kuşuna götürecek olan gelgitin zamanı dolmuştu, akmak üzereydi. Pecksniff denizdeki değişikliği unutup karanın içlerinde oyalanmıyordu; orada, ayakkabılarını çıkarmış olarak suyun kıyısında bekliyordu bu değerli insan, umduğu yere çekip götürecek olduktan sonra her türlü çamurda debelenmeye hazırdı.

İki güzel kızının kendisine güvenleri gerçekten pek güzeldi. Babalarının kişiliğine kesinlikle inanıyor, dolayısıyla her yaptığı işte karşısında amacını açık seçik göreceğini, onu hiç gözden kaybetmeyeceğini biliyorlardı. Bu soylu hedef ve amacın da kendisi olduğu ve böylece zorunlukla onların çıkarını da içerdiğini çok iyi anlıyorlardı. Bu kızların babalarına bağlılıkları kusursuzdu.

Şimdiki durumda babalarının gerçek tasarılarını hiç bilmedikleri için bu güvenleri daha da dokunaklıydı. Yaptığı işler hakkında tek bildikleri, her sabah, erken bitirdiği kahvaltısından sonra postaneye gidip mektup sormasıydı. Bu iş bitince günlük çalışması da sona eriyordu; ve böylece, yeni bir güneşin doğuşu yeni bir postane seferi haberi verinceye kadar oturup gevşiyordu.

Bu, dört beş gün böyle sürdü. Sonunda bir sabah Mr. Pecksniff, her zamanki serinkanlılığına hiç uymadığı için insanı şaşırtan bir aceleyle, soluk soluğa döndü postaneden; kızlarıyla hemen görüşmek istedi ve özel konuşmaları iki saat kadar sür-

dü. Bu süre içinde olanlardan, sadece Mr. Pecksniff'in şu sözleri bilinmektedir:

«Nasıl olup da bu kadar değiştiğini (umduğum gibi değiştiği görülürse) öğrenmemiz gerekmiyor. Yavrularım, bazı yorumlarım var bu konuda, ama bunları açıklamayacağım. Mağrur, öfkeli, ya da merhametsiz olmamamız yetişir. Madem dostluğumuzu istiyor, biz de ona dostluk gösteririz. Görevimizi bilen insanlarız biz.»

Aynı gün öğleyin yaşlı bir bey postanenin önünde bir kira arabasından indi ve adını söyleyerek gelip alması için bırakılmış bir mektup olup olmadığını sordu. Mektup, birkaç gündür orada bekliyordu. Üstündeki yazı Mr. Pecksniff'in elyazısı ve mühür de Pecksniff'in kendi mührüydü.

Mektup çok kısaydı: «Bütün olanlara karşın Mr. Pecksniff içten sevgi ve saygılarını sunar,» diyordu sadece. Yaşlı bey bunun altında yazılı adresi kopardı — geri kalanını parçalayıp sokağa fırlattı — ve arabacıya vererek buraya mümkün olduğu kadar yakın bir yere götürmesini söyledi. Bu emir uyarınca araba Anıt'a doğru yollandı. Orada inip arabayı savdı ve Todgers's doğru yürümeye başladı.

Bu yaşlı adamın yüzü, yapısı, yürüyüşü, hatta kalın bastonunu tutuşu çok kararlı bir insan olduğunu, eski günlerde işkence odasında bile var kalacak, en perişan ölümde en güçlü hayatını yaşayacak bir amaca (iyi mi, kötü mü, şimdilik önemli değil) sahip bulunduğunu gösteriyordu: ama gene de, zihnini uğraştıran bir şeyler olmalıydı çünkü birden aradığı eve gitmekten vazgeçmiş gibi, yakındaki ufak kilisenin mezarlığını aydınlatan güneş ışığının altında gezinmeye başladı. Çevredeki cıvıl cıvıl hayatın ortasındaki bu hareketsiz toprak yığınlarında kararsızlığını artıran bir şey vardı sanki; oraya geleli ikinci kere çeyrek saati çalan kilise saati, bir ileri bir geri yürürken uyardı onu. Çan sesiyle hava aralanır gibi olunca silkinip kararsızlığını attı üstünden ve hızlı adımlarla eve gelerek kapıyı çaldı.

Mr. Pecksniff ev sahibesinin küçük odasında oturmuştu, ziyaretçisi onu kitap okurken gördü; ne rastlantı! Özür diledi Mr. Pecksniff bu durumundan ötürü — çok iyi bir teolojik eserdi. Küçük bir masanın üstünde kek ve şarap vardı — gene bir rast-

lantı, ve bunun için de özür diledi. Ziyaretçisinden umudu kestiğini, çocuklarıyla ufak tefek bir şeyler yemeye karar vermişken kapının çalındığını söyledi.

«Kızlarınız iyiler mi?» dedi ihtiyar Martin, şapkasıyla bastonunu bir yere koyarken.

Mr. Pecksniff cevap verirken bir baba olarak heyecanını gizlemeye çalıştı. Evet, iyilerdi. İyi, çok iyi kızlardı. Mr. Chuzzlewit'e koltuğa oturmasını, ya da kapıdan gelen cereyanın önüne oturmamasını söylemeye kalkışmayacaktı. Böyle bir söz söylerse üstüne haksız şüpheler çekmekten korkuyordu. Onun için, sadece, odada bir koltuk olduğunu ve kapının iyi kapanmadığını söylemekle yetinecekti. Bu son kusurun eski evlerde pek olağanüstü sayılmayabileceğini eklemek cüretini gösterebilirdi.

Yaşlı adam koltuğa oturdu ve kısa bir sessizlikten sonra söze başladı:

«İlkin, hemen hiç açıklama yapmaksızın çağırdığım halde bu kadar çabuk Londra'ya geldiğiniz için teşekkür ederim. Masraflar şüphesiz bana aittir.»

«**Masraf** mı dediniz, efendim?» diye haykırdı Mr. Pecksniff, tonunda büyük bir şaşkınlıkla.

«Şeyleri... işte canım! akrabalarımı... kaprislerim için masrafa sokmak âdetim değildir,» dedi Martin, elini sabırsızca sallayarak.

«Kapris mi dediniz, efendim?» diye haykırdı Mr. Pecksniff.

«Bu durumda bu kelime gerçekten pek doğru olmadı,» dedi ihtiyar. «Hayır. Haklısınız.»

Mr. Pecksniff bunu öğrendiğine içten içe pek memnun oldu. ama niçin böyle olduğundan hiç haberi yoktu.

«Haklısınız,» diye tekrarladı Martin. «Kapris değil. Akla, ispatlara, soğukkanlı karşılaştırmalara dayanıyor. Kaprisler böyle olmaz. Üstelik, ben kaprisli bir insan değilim, hiç olmadım.»

«Elbette değilsiniz,» dedi Mr. Pecksniff.

«Nereden biliyorsunuz?» dedi öteki çabucak. «Yeni başlayacaksınız öğrenmeye. Zamanla deneyecek, ispatlayacaksınız. Siz ve yakınlarınız benim sözümün eri olduğumu, hedefimden şaşmayacağımı göreceksiniz. İşitiyor musunuz?»

«Çok güzel işitiyorum,» dedi Mr. Pecksniff.

«Çok üzgünüm,» diye devam etti Martin, gözünü ayırmadan ona bakarak ve ağır, ölçülü bir tonla konuşarak, «son karşılaşmamızda aramızda öyle bir konuşma geçtiği için çok üzgünüm. Sizin hakkınızda o zaman düşündüklerimi o kadar serbestçe size açıkladığım için çok üzgünüm. Şimdi sizinle ilgili niyetlerim çok değişik; güvendiğim herkes beni terk etti; bana yardım etmesi, destek olması gereken herkes aldattı beni; size sığınıyorum. Benim dostum olmanız için her şeyimi size anlatacağım; Çıkar ve Umut bağlarıyla bana bağlanmanız için,» Mr. Pecksniff böyle şeyler söylemesin diye çok yalvardıysa da bu kelimeleri özellikle vurguladı; «en alçak kötülükleri, cimrilikleri, kurnazlıkları, asıl sahiplerinin kafasına fırlatmamda bana yardımcı olmanız için.»

«Saygıdeğer efendim!» diye haykırdı Mr. Pecksniff, uzanan elini kaparak. «Bir de siz beni yanlış anladığınıza üzüldüğünüzü söylüyorsunuz! Siz, bu ak saçınızla!»

«Üzüntü,» dedi Martin, «ak saça yakışan bir özelliktir; ben de başka insanlarla bu mirastan payımı alıyorum. Onun için bu konuyu kapatalım. Sizden bu kadar zaman ayrı kaldığıma üzgünüm. Sizi daha önce tanısaydım ve layık olduğunuz şekilde sizi kullansaydım, daha mutlu bir insan olurdum.»

Mr. Pecksniff tavana baktı ve cezbeye kapılmış gibi ellerini kavuşturdu.

«Kızlarınız,» dedi Martin, kısa bir sessizlikten sonra. «Onları tanımıyorum. Size benzerler mi?»

«Büyüğün burnuyla küçüğün çenesinde, Mr. Chuzzlewit,» diye cevap verdi dul; «kutlu ebeveynleri — ben değil, anneleri — yeniden yaşıyor.»

«Yüzlerini demek istemiyorum,» dedi yaşlı adam. «Ahlaken... ahlaken.»

«Bunu söylemek bana düşmez,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, yumuşacık bir gülümsemeyle. «Ben elimden geleni yaptım, efendim.»

«Keşke onları da görebilseydim,» dedi Martin; «bu yakındalar mı?»

Evet, çok yakındaydılar; çünkü aslında başından beri konuşmayı kapıdan dinliyorlardı; bu sözler üstüne kaçtılar. Zaaf

izlerini gözlerinden silerek onlara yukarı kata çıkma zamanı veren Mr. Pecksniff kapıyı açtı ve titrek bir sesle bağırdı:

«Sevgili yavrularım, neredesiniz?»

«Buradayız, sevgili babacığım!» diye uzaktan cevap verdi Charity'nin sesi.

«Buraya, arka odaya gelir misin, evladım?» dedi Mr. Pecksniff. «Kardeşini de getir!»

«Peki, sevgili babacığım!» diye haykırdı Merry; ve hemen (çok itaatliydiler) indiler, yolda şarkı söyleyerek.

Babalarının yanında bir yabancı gördükleri zaman iki Miss Pecksniff'in ne kadar şaşırdığını anlatmak mümkün değil. Hele o sessiz şaşırışları, babaları: «Evlatlarım, Mr. Chuzzlewit!» deyince. Ama onlara Mr. Chuzzlewit'le dost olduklarını, Mr. Chuzzlewit'in yüreğini parçalayan müşfik ve nazik sözler söylediğini anlatınca iki Miss Pecksniff birden hemen: «Tanrı'ya şükürler olsun!» diye feryat ettiler ve ihtiyarın boynuna sarıldılar. Kelimelerle anlatılamayacak bir sevgi taşkınlığıyla kucakladıktan sonra da koltuğunun üstüne yerleşip ihtiyara salkım gibi asıldılar; onların bu değerli sunularını kabul edecek olursa — ah! Sevgili inatçı — onun hayatının geri kalan kısmına bu geniş sevgiyi tıkıştırmaktan ve ihtiyaçlarına koşmaktan başka bir istekleri yoktu sanki bu dünyada.

İhtiyar dikkatle birini, sonra öbürünü süzdü, sonra da Mr. Pecksniff'e baktı; bunu birkaç kere tekrarladı.

«Nedir...» diye sordu Mr. Pecksniff'e, gözünü indirirken yakalayarak; çünkü Mr. Pecksniff'in gözleri o ana kadar, çağların şiirinin, fırtına ortasında son nefesini veren kümes hayvanını anlattığı şekilde gökyüzüne dikiliydi. «Nedir adları?»

Mr. Pecksniff söyledi, sonra da biraz aceleyle ekledi — iftiracıları burada olsa, Martin'in zihninden geçen vasiyetnamelere dair düşünceleri kolladığını söylerlerdi, — «Belki de adlarınızı yazsanız iyi olur, yavrularım. Basit imzalarınızın kendi başına bir değeri olmasa da sevgi onları bağrına basabilir.»

«Sevgi,» dedi ihtiyar; «yaşayan asıllarıyla meşgul olacaktır. Rahatsız olmayın, kızlarım; sizi öyle kolay unutmayacağım, Charity ve Mercy; hatırlamam için yazılı belgelere gerek yok. Kuzen!»

«Efendim!» dedi Mr. Pecksniff, dikilerek.

«Hiç oturmaz mısınız?»

«Yoo, çok zaman otururum, efendim,» dedi, şimdiye kadar hep ayakta duran Mr. Pecksniff.

«Şimdi oturmaya ne dersiniz?»

«Sizin istediğiniz bir şeyi yapıp yapmayacağımı bana nasıl sorabilirsiniz?» dedi Mr. Pecksniff hemen bir koltuğa ilişerek.

«Kendinize güvenerek konuşuyorsunuz,» dedi Martin; «ve iyi niyetlisiniz; ama korkarım yaşlı bir insanın huysuzluklarını iyi bilmiyorsunuz. Onun sevdiklerine ve sevmediklerine, önyargılarına göre kendinizi ayarlamak, ne olursa olsun istediklerini yerine getirmek, güvensizliklerine ve kıskançlıklarına katlanmak, ve hizmetinde her zaman canla başla uğraşmak ne demektir, bilmiyorsunuz. Bu gibi kusurlarımın çokluğunu, sizin hakkınızda yakın zamana kadar beslediğim zararlı düşüncelerle kusurlarımın ne kadar korkunçlaştığını düşündükçe dostluğunuzu istemeye cesaretim kırılıyor.»

«Saygıdeğer efendim,» diye cevap verdi akrabası, «nasıl oluyor da böyle acı şeyler söyleyebiliyorsunuz! Çevrenizdeki herkesin kötülüğünü görebilecek mantığınız, böyle keskin ve karşı çıkılmaz bir mantığınız varken ve başka her konuda haklıyken, bir küçük yanlış yapmanızdan ne çıkar?»

«Doğru,» diye cevap verdi öteki. «Bana karşı çok yumuşaksınız.»

«Kızlarım ve ben,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, artan bir dalkavuklukla; «alçaklara ve para düşkünlerine benzetilmemizden ileri gelen ağır talihsizliğimize yas tutarken, hep size karşı gelemeyeceğimizi konuşmuştuk. Yavrularım, hatırlıyor musunuz?»

Ah, hiç unutulur mu? Binlerce kere söylendi!

«Hiç yakınmadık,» dedi Mr. Pecksniff. «Arasıra Doğruluğun sonunda kazanacağını ve zaferin Erdemin olacağını söyleyerek kendimizi avutmak cesaretini bulduğumuz oldu; ama sadece birkaç kere. Sevgililerim, hatırınızda mı?»

Hatırlarında olmaz mı! Nasıl şüphe eder? Sevgili baba, ne tuhaf, gereksiz sorular!

«Ve içinde oturma cüretinde bulunduğumuz o küçük, gös-

terişsiz köyde sizi gördüğüm zaman,» dedi Mr. Pecksniff, iyiden iyiye yaltaklanarak, «size benim hakkımda yanıldığınızı söylemiştim, sevgili efendim; sanırım hepsi bu kadardı?»

«Hayır, hiç değil,» dedi Martin. Bir süredir alnını eline dayamış otururken şimdi başını kaldırmıştı; «ondan sonra öğrendiklerimle birleşerek gözlerimi açan daha başka şeyler de söylediniz. Bana, hiç kişisel çıkar gözetmeden, birinden söz ettiniz; adını söylemem gerekmez. Kimden konuştuğumu biliyorsunuz.»

Terleyen ellerini kavuşturarak süklüm püklüm cevap verirken Mr. Pecksniff'in yüzü sıkıntılıydı: «Hiç çıkar gözetmeden, efendim, emin olunuz.»

«Biliyorum,» dedi Martin aynı serinkanlılığıyla. «Eminim. Öyle söyledim ya. O yırtıcı kuşlar sürüsünü benden uzaklaştırıp kendinizi onlara kurban etmeniz de öyleydi. Başka insan olsa bütün yırtıcılıklarıyla onları benim üstüme saldırtır, onlardan ne kadar farklı olduğunu göstererek gözüme girmeye çalışırdı. Siz bana acıdınız ve beni onlardan kurtardınız; bunun için de size teşekkür borçluyum. Gördüğünüz gibi, oradan ayrıldığım halde arkamdan ne olup bittiğini biliyorum!»

«Beni şaşırtıyorsunuz, efendim!» diye haykırdı Mr. Pecksniff; doğrusu da buydu.

«Sizin hakkınızda bilgim bu kadarla kalmıyor,» dedi ihtiyar. «Evinizde yeni bir öğrenci var.»

«Evet, efendim,» dedi mimar. «Var.»

«Evinizden çıkmalıdır,» dedi Martin.

«Siz... size mi gelecek?» diye sordu Mr. Pecksniff, titrek bir uysallıkla.

«Nereye gidebilirse oraya gidecek,» diye cevap verdi yaşlı adam. «Sizi aldatmıştır.»

«Bunun doğru olmadığını umarım,» dedi Mr. Pecksniff, sevinçle. «Doğru olmadığına inanıyorum. Bu gence karşı çok iyi davrandım. Benim kendisini korumamı gerektirecek şeylere ihanet etmediğine inanmak isterim. Aldatma... aldatma, sevgili Mr. Chuzzlewit, bu en kötüsü. Bu aldatma durumu karşısında onu derhal reddetmek zorundayım.»

Yaşlı adam yanındaki iki güzele, ama özellikle Miss Mercy'ye, baktı; uzun uzun, şimdiye kadar yüzünde görülmeyen bir il-

giyle baktı ona. Sonra gene Mr. Pecksniff'le göz göze geldiler. Sakin sakin konuştu:

«Kiminle evleneceğine karar verdiğini şüphesiz biliyorsunuz?»

«Ne diyorsunuz?» diye haykırdı Mr. Pecksniff, saçlarını yolup karmakarışık ederek ve gözlerini açа açа kızlarına bakarak. «Bu iş dayanılmaz bir hale geliyor!»

«Bu olgudan haberiniz var mı?» diye tekrarladı Martin.

«Herhalde büyükbabasının rızası ve desteği olmadan yapmamıştır bunu, efendim!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Söylemeyin, ne olur. İnsan yaradılışının şerefi adına, bana böyle bir şey söylemek üzere olduğunuzu söylemeyin!»

«Vazgeçtiğini sanıyordum,» dedi yaşlı adam.

Bu korkunç gerçek karşısında Mr. Pecksniff'in duyduğu öfkeye ancak kızlarının alevlenen kızgınlığı erişebilirdi. Ne! Evlerine, yuvalarının içine, çöreklenmiş bir yılan mı almışlardı; sinsice elini uzatan bir timsah; topluma karşı bir hile; parasız müflis bir bekâr, evde kalmış dünyayla sahte kimlikle ticaret yapıyor! Ve ah! adını taşıdığı bu tatlı, bu saygıdeğer insana başkaldırdığını, onu aldatmaya çalıştığını düşünmek! O müşfik, sevgili velisine; ki ona babalık (anneliği şimdilik karıştırmayalım) etmişti! Korkunç, korkunç! Utanç içinde evden kovmak ceza sayılmazdı. Başka bir şey yapılamaz mıydı acaba? Yasal bir cezası olamaz mıydı? Demek bu memleketin yasaları o kadar gevşekti ki böyle suçlular ceza görmeden kurtulabiliyorlardı! Canavar! Nasıl alçakça kandırmıştı hepsini!

«Beni böyle yürekten desteklediğinize sevindim,» dedi ihtiyar, bu gazap selini durdurmak için elini kaldırarak. «Sizi böyle coşkun görmekten zevk duyduğumu saklamayacağım. Bu konuyu kapanmış sayabilir miyiz?»

«Hayır, sevgili efendim,» diye haykırdı Mr. Pecksniff; «evimi bu salgından temizleyinceye kadar kapatamayız bu konuyu!»

«O da olur,» dedi ihtiyar; «zamanı gelince. Ben o işi de bitmiş sayıyorum.»

«Çok iyisiniz, efendim,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, elini sallayarak. «Bana kıvanç veriyorsunuz. Gerçekten bitmiş sayabilirsiniz, emin olun.»

«Bana yardım edeceğinizi umduğum başka bir konu var,» dedi Martin. «Mary'yi hatırlıyor musunuz, kuzen?»

«Size, beni çok ilgilendirdiğini söylediğim genç hanımefendi, çocuklarım,» dedi Mr. Pecksniff. «Sözünüzü kestiğim için özür dilerim, efendim.»

«Size hikâyesini anlatmıştım,» dedi yaşlı adam.

«Bunun da sözünü etmiştim, hatırlayacaksınız, yavrularım,» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Ah, deli kızlar, Mr. Chuzzlewit; çok dokunmuştu onlara, bilseniz!»

«Bakın şimdi!» dedi Martin, sevinmiş görünüyordu. «Ben de size onun savunmasını yapacak, hatırım için ona hoş davranmanızı isteyecektim. Ama görüyorum ki kıskançlık duymuyorsunuz! Allah Allah! Emin olun ki kıskanmanıza sebep yok zaten. Benden kazanacağı hiçbir şey yok. Çocuklarım, ve bunu kendisi de biliyor.»

İki Miss Pecksniff mırıldanarak bu güzel planı beğendiklerini ve planın ilginç hedefine karşı duygudaşlıklarını belirttiler.

«Dördümüz arasında olacakları önceden tahmin edebilseydim.» dedi ihtiyar düşünceli düşünceli; «ama artık çok geç. Küçük hanımlar, onu nezaketle karşılamaya ve gereğinde ona yardımcı olmaya hazır mısınız?»

İki Miss Pecksniff'in kardeş sinelerine sarmayacakları bir öksüz olabilir miydi? Hele bu öksüzü onların kucağına teslim eden kimse, yılların biriktirdiği sevginin artık akmaya başladığı biri olursa, ne bitmez tükenmez saf sevgi kaynakları can atmazdı o öksüze sarılmaya!

Kısa bir sessizlik oldu ve bu süre içinde Mr. Chuzzlewit dalgınlaşarak hiçbir şey söylemeksizin yere bakarak oturdu; düşüncelerinin kesilmesini istemediği belli olduğu için Mr. Pecksniff'le kızları da derin bir sessizliğe gömüldüler. Yukarıdaki diyalog boyunca, rolünü güçlükle, yüzlerce kere prova ederek öğrenmiş gibi soğuk ve duygusuz bir çabuklukla konuşmuştu. Sözleri ateşli, dili en tatlı olduğu anlarda bile tavrını hiç değiştirmemişti. Ama şimdi düşüncelerinden silkinip konuşurken gözü daha çok parlıyor, sesi sanki daha canlı çıkıyordu.

«Bunun için ne söyleyeceğini biliyor musunuz? Düşündünüz mü?»

«Ne için ne denecek, saygıdeğer efendim?» diye sordu Pecksniff.

«Aramızdaki bu yeni anlaşma için.»

Mr. Pecksniff'in yüzünde, bütün dünyevî hesapların üstünde, iyiliksever bir bilgelik ifadesi vardı; başını salladı ve şüphesiz bu konuda birçok şey söylenebileceğini belirtti.

«Pek çok şey,» diye cevap verdi yaşlı adam. «Kimisi yaşlılığımda bunadığımı söyleyecek; hastalık yıktı diyecekler; zihnî gücümü yitirdiğimi söyleyecekler; çocuklaştı diyecekler. Bunlara dayanabilir misiniz?»

Mr. Pecksniff bunlara dayanmanın gerçekten korkunç zor olacağını, ama yeterince çaba harcarsa başaracağını söyledi.

«Kimisi de — hayal kırıklığına uğramış, öfkeli insanları demek istiyorum sadece — sizin yalanla, dolanla, dalkavuklukla, kirli yollardan gözüme girdiğinizi söyleyecekler; hiçbir şeyin ödeyemeyeceği; içinde yaşadığımız dünyadaki bütün mirasların yarısıyla bile ödenmeyecek tavizlerle, türlü dolambaçlı işlerle; daha neler nelere katlanarak gözüme girdiğinizi söyleyecekler. Buna dayanabilir misiniz?»

Mr. Pecksniff bunun da, Mr. Chuzzlewit'in sağduyusunu lekelemesi bakımından, zor katlanılır bir durum olduğunu söyledi. Gene de, beyefendinin dostluğu ve vicdanının temizliği sayesinde bu karalamalara da dayanabileceğine dair mütevazi bir inancı vardı.

«Şimdiden tahmin ettiğim üzere,» dedi yaşlı Martin, koltuğun arkasına yaslanarak; «iftiracılar şöyle bir hikâye anlatacaklardır; nefret ettiğim bu sürüyü ne kadar küçümsediğimi göstermek için aralarından en beterini seçtiğimi, öbürlerinin hesabına ona istediğimi yaptırdığımı, şımartıp beslediğimi anlatacaklar. Bu çaylakların yüreğine indirecek cezayı araştırdıktan sonra, bu planı kurduğumu söyleyecekler; beni soyuma bağlayan sevgi ve görev zincirinin son halkası sertçe koptuğu bir anda — sertçe, çünkü onu çok seviyordum; sertçe, çünkü sevgisine sonuna kadar güveniyordum; sertçe, çünkü onu en çok sevdiğim bir anda kopardı, Tanrı tanığım olsun! Ben ona sarılırken o beni hiç acı duymadan silkip atabildi! Şimdi,» dedi ihtiyar, bu duygusal boşalmadan birdenbire — başladığı gibi —

vazgeçerek; «buna da dayanmaya hazır mısınız? Benim sizi düzeltmemi hiç beklemeden buna dayanıp dayanamayacağınızın hesabını yapın.»

«Sevgili Mr. Chuzzlewit,» diye haykırdı Pecksniff coşarak, «bugün bana gösterdiğiniz tavrınızla, bu kadar yaralanmış, gene de bu kadar insanî bir kimse için; bir kimse ki — söyleyecek söz bulamıyorum — ve aynı zamanda o kadar olağanüstü — anlatamayacağım anlatmak istediklerimi; böyle bir insan için, ben ve — sanırım ve çocuklarım diye ekleyebilirim (yavrularım, bu konuda fikir birliğimiz tamdır, herhalde?) — ne olursa olsun her şeye katlanabileceğimizi söylemek bilmem bir küstahlık mıdır!»

«Yeter,» dedi Martin. «Sonuçlarından beni sorumlu tutamazsınız. Evinize ne zaman dönüyorsunuz?»

«Ne zaman isterseniz, saygıdeğer efendim. İsterseniz, bu gece, hemen.»

«Ben bir şey istemiyorum,» diye cevap verdi yaşlı adam, «mantıksızlık olur istemek. Bu hafta sonuna kadar döner misiniz?»

Mr. Pecksniff de seçmeyi kendi yapmak durumunda kalsa bundan daha uygun bir tarih söyleyemezdi. Kızlarına gelince, «cumartesi eve dönelim, sevgili babacığım,» sözü dillerinin ucundaydı zaten.

«Masrafınız, kuzen,» dedi Martin, cüzdanından katlı bir kâğıt çıkarıp uzatarak, «bu miktarı geçebilir. Geçerse, bir daha karşılaştığımızda borcumu bildirirsiniz. Şimdi nerede oturduğumu söylememin size bir faydası olmaz, aslında, belli bir adresim yok. Olduğu zaman size bildiririm. Siz ve kızlarınız çok geçmeden beni yeniden görebilirsiniz: Şimdilik bütün bunların aramızda kalacağını bildirmem bile gereksiz. Evinize dönünce ne yapacağınız konusunda anlaştık. Bana bunun ayrıntısını hiçbir zaman anlatmayın; herhangi bir şekilde ima etmeyin. Bunu rica ediyorum. Ben genellikle az konuşan bir insanım, kuzen; sanırım şimdi söylenmesi gereken her şey söylendi.

«Bir bardak şarap, şu ev çöreğinden bir lokmacık?» diye haykırdı Mr. Pecksniff, durdurmaya çalışarak. «Yavrularım!»

Kızlar hizmetine uçtular.

«Zavallı kızcağızlar!» dedi Mr. Pecksniff. «Telaşlarını mazur görün, efendim. İkisi de sırf duygudan yapılma. Bu dünyaya uymayan bir mal, Mr. Chuzzlewit! Küçük kızım da neredeyse büyük kızım kadar bir kadın, öyle değil mi, efendim?»

«Hangisi küçüğü?» diye sordu ihtiyar.

«Mercy, beş yaş küçük,» dedi Mr. Pecksniff. «Onu güzel bulduğumuz zamanlar vardır, efendim. Bir sanatçı olarak görüşümü söylersem, biçiminin zarif ve düzgün olduğunu ileri sürebilirim. Doğal olarak,» dedi Mr. Pecksniff, ellerini mendiline kurulayıp hemen her kelimede kuzeninin yüzüne endişeyle bakarak, «gurur duyuyorum, en güzel modellere benzer yapısı olan bir kızım olduğu için.»

«Canlı bir mizacı var gibi,» dedi Martin.

«Ne isabet!» dedi Mr. Pecksniff. «Şaşılacak şey! Sanki doğduğu günden beri onu tanıyorsunuz, efendim, öyle güzel anlattınız ki kişiliğini. Gerçekten canlı bir mizacı var. Emin olun, sevgili efendim, gösterişsiz evimizde onun neşesi büyük bir mutluluk kaynağıdır.»

«Hiç şüphem yok,» dedi ihtiyar.

«Öte yandan, Charity,» dedi Mr. Pecksniff, «aklı başında ve derin duyguları olan bir insandır; bir babanın tarafgirliğini mazur görün. Aralarında olağanüstü bir sevgi vardır, efendim. Sağlığınıza içmeme izin verin efendim. Tanrı sizi korusun!»

«Bir ay önce,» diye ters ters karşılık verdi Martin, «sizinle ekmeğimi bölüp şarap içeceğim hiç aklıma gelmezdi. Sağlığınıza.»

Bu sözlerin söylenişindeki garip keskinliğe hiç aldırmayan Mr. Pecksniff minnetle teşekkürlerini sundu.

«Artık gideyim,» dedi Martin, ağzına şöyle bir değdirdiği şarabı masaya bırakarak. «Çocuklarım, iyi günler!»

Ama bu uzaktan vedalaşma genç hanımların sevecen duygularına hiç uygun değildi; onun için yeniden bütün kalpleriyle — hiç değilse, bütün kollarıyla — sarıldılar ve yeni keşfedilmiş dostları da, az önce babalarına öyle tedirgin bir tavırla kadeh kaldıran insan o değilmiş gibi, oldukça sıcak bir karşılık verdi buna. Bu sevgi gösterileri bitince Mr. Pecksniff'e de aceleyle veda ederek çıktı; baba ve kızlar kapıya kadar gelerek öpücükler gönderdiler ve gözden kaybolduncaya kadar sevgiyle ışıldayan

yüzleriyle arkasından baktılar; ama o, eşiği bir kere atladıktan sonra hiç dönüp bakmadı.

İçeri girip Mrs. Todgers'ın odasında yalnız kaldıklarında iki genç bayan alışılmadık bir neşe gösterdi; ellerini çırpıp güldüler ve yaramaz yüzler takınıp sevgili babalarına baktılar. Bu davranış o kadar anlaşılmazdı ki Mr. Pecksniff (o da özellikle ciddi bir tavırdaydı) onlara ne olduğunu sormaktan kendini alamadı; ve o yumuşak tutumuyla, böyle hafif duygulara kapıldıkları için payladı onları.

«Bu neşe için bir sebep, en uzaktan bir sebep bulunsaydı,» dedi; «sizi azarlamazdım. Ama ortada hiçbir şey yokken... çok ayıp, çok!»

Bu uyarının Mercy üstünde hiç etkisi olmadı; o kadar ki, gül dudaklarını mendiliyle saklayıp koltuğunda arkasına yaslandı ve her davranışıyla aşırı bir neşenin belirtilerini gösterdi; bir evladın ödev duygusuna aykırı düşen bu davranışa çok kızan Mr. Pecksniff onu daha ağır bir dille azarladı ve bir baba olarak yalnız başına suçlarını düşünerek davranışını düzeltmesini salık verdi. Ama tam bu sırada tartışan selser işitildi; konuşma sesi bitişik odadan geldiği için çekişme konusu hemen kulaklarına çalındı.

«Beş paralık önem vermiyorum, Mrs. Todgers,» dedi festival günü gruptaki en genç bey olan genç bey; «**Beş paralık** önem vermiyorum, madam,» dedi, «Jinkins'a. Önem verdiğimi sanmayın.»

«Vermediğinizden şüphem yok, efendim,» diye cevap verdi Mrs. Todgers. «Çok bağımsız bir ruhunuz var, biliyorum, kimseye boyun eğemezsiniz. Hakkınız da var. Herhangi birine boyun eğmeniz için hiçbir neden yok. Herkes bunun bilincinde olmalı.»

«Güneş görmesine izin vermezdim,» dedi genç bey umutsuz bir sesle, «bir buldok gibi.»

Mrs. Todgers, buldokların güneş görüp görmemeleriyle ilgili herhangi bir özel neden ya da bir ilke sorunu var mı diye sormayı akıl etmedi; ama belli ki ellerini ovuşturarak konuşuyordu ve sesi inler gibiydi.

«Ayağını denk alsın,» dedi en genç bey. «Uyarıyorum onu. İntikamımla arama kimse giremeyecektir. Tanıdığım bir herif

var...» telaşından bu argo sözü kullanmıştı ama hemen lafını düzeltti; «yani zengin bir bey var demek istiyorum; kendi malı olan iki tabancası vardır (hem de birbirinin eşi). Onları ödünç almak ve Jinkins'a bir arkadaş göndermek zorunda kalırsam, gazeteler bir trajedi haberi yayınlayacaklardır. Hepsi bu kadar.»

Mrs. Todgers gene inledi.

«Yeterince katlandım,» dedi en genç bey; «ama artık ruhum isyan ediyor; artık sabretmeyeceğim. Bir ablanın baskısına baş eğemeyen bir şey taşıdığım için içimde, evimi terk ettim; şimdi o beni sindirecek mi sanıyorsunuz? Hayır.»

«Çok haksızlık ediyor Mr. Jinkins; biliyorum bağışlanmaz bir şey, Mr. Jinkins'ın niyeti buysa,» dedi Mrs. Todgers.

«Niyeti buysa!» diye haykırdı en genç bey. «Her fırsatta sözümü kesip bana karşı çıkmıyor mu? Aklıma taktığım şey ya da insanla arama girmek için hiç fırsat kaçırdığı var mı? Bira dağıtırken beni unutmuş gibi yapmayı âdet haline getirmedi mi? Usturalarının keskinliğiyle övünüp haftada bir kereden fazla tıraş olması gerekmeyen insanlarla ilgili imalarda bulunup durmuyor mu? Ama ayağını denk alsın! O ustura çok geçmeden başına iş açacak; böylece bildiririm kendisine.»

Genç bey bu son cümlede çok yanılmaktaydı, çünkü bunu Mrs. Todgers'a söylüyordu ama Jinkins'a hiçbir zaman bildirmedi.

«Her neyse,» dedi; «bunlar hanımlarla konuşulacak şeyler değil. Size bütün sözüm şu, Mrs. Todgers; önümüzdeki cumartesiden itibaren bir hafta içinde ayrılıyorum. O alçak ve ben artık aynı evde barınamayız. Şu önümüzdeki süreyi kan dökülmeden atlatabilirsek talihiniz var demektir. Ben doğrusu sanmıyorum.»

«Aman, aman!» diye haykırdı Mrs. Todgers, «neler vermezdim bunu önlemek için? Sizi kaybetmek, beyefendi, evin sağ kolunu kaybetmek gibi olacak. Beyler sizi bu kadar seviyor; hep gözleri sizde; hepsi size bayılıyor; umarım bir daha düşünürsünüz karar vermeden; başkası için değilse benim için düşünün.»

«Jinkins var ya,» dedi en genç bey, ters ters. «Gözdeniz. Benim gibi yirmi kişi de gitse o sizi de, beyleri de avutur. Ben bu evde anlaşılmadım. Zaten beni hiç anlamadılar.»

«Böyle bir fikre sakın kapılmayın, beyefendi!» diye haykırdı Mrs. Todgers, dürüst bir öfkeyle. «Rica ederim, bu kuruma karşı böyle bir suçlama yöneltmeyin. O kadar da kötü değil, beyefendi. Beyler için veya benim için ne isterseniz söyleyin; ama bu evde anlaşılmadığınızı söylemeyin.»

«Anlaşıldığımı gösteren bir davranış görmedim,» dedi en genç bey.

«İşte burada çok yanılıyorsunuz,» dedi Mrs. Todgers, aynı hızla. «Beylerin çoğu da, ben de, hep sizin fazla hassas olduğunuzu söylemişizdir. İşte mesele bu. Çok narin bir yapınız var; ruhunuz böyle.»

En genç bey öksürdü.

«Ve...» dedi Mrs. Todgers; «Mr. Jinkins'a gelince, eğer ayrılacaksak, yalvarıyorum size, Mr. Jinkins'ı herhangi bir şekilde yüreklendirmediğimi anlamalısınız. Tam tersine. İsterdim ki Mr. Jinkins bu kurumda sesini fazla yükseltmesin ve gitmesi beni Mr. Jinkins'ın gitmesinden daha çok üzecek beylerle aramıza girmesin. Mr. Jinkins,» diye ekledi Mrs. Todgers, «bütün özel duygu ve saygılardan daha ağır basan bir müşterimiz değildir. Tam tersine, emin olun.»

Genç bey Mrs. Todgers'ın bu ve benzeri konuşmaları karşısında öyle yumuşadı ki ikisi yer değiştirdiler; Mrs. Todgers'ın haksızlığa uğrayan, genç beyin de haksızlığı yapan taraf olduğu anlaşıldı; ama üzücü değil, övücü bir şekilde; genç beyin bu zalim davranışı heyecanlı yaradılışından, yalnız bundan ileri geliyordu. Sonunda, genç bey çıkma kararını geri aldı ve Mrs. Todgers'a değişince saygısı konusunda güvence verdi; bunu yaptıktan sonra da, işine döndü.

«Başıma gelenler, Miss Pecksniff'lerim!» diye haykırdı Mrs. Todgers, arka odaya gelip sepeti dizinde, elleri de sepetinin üstünde kavuşmuş olarak yorgun yorgun sandalyeye çökünce; «ne kadar yorucu bu evle uğraşmak! Konuşulanların çoğunu işitmiş olmalısınız. Hiç böyle şey duydunuz mu?»

«Hiç!» dedi iki Miss Pecksniff.

«Nice zırva gençlerle uğraşmam gerekti ama,» diye devam etti Mrs. Todgers; «bunun gibi zırva ve mantıksızını görmedim. Mr. Jinkins bazen sert davranıyor, ama hak ettiği kadar sert

değil. Mr. Jinkins gibi bir beyefendiyle onu aynı cümlede ağza almak olur mu hiç? Bu bile fazla. Ama sanki onun dengiymiş gibi, kıskanıyor.»

Bunlar ve Mrs. Todgers'in genç beyin kişiliğini aydınlatmak için anlattığı bazı hikâyeler genç bayanları pek eğlendirdi. Ama Mr. Pecksniff sert ve öfkeli görünüyordu; kadın sözünü bitirince, ağırbaşlı bir tonla lafa başladı:

«Lütfen, Mrs. Todgers, bu genç beyefendinin evin bütçesine ne katkısı olduğunu sorabilir miyim?»

«Vallahi, odasına karşılık ödediği, haftada on sekiz şilin!» dedi Mrs. Todgers.

«Haftada on sekiz şilin!» diye tekrarladı Mr. Pecksniff.

«Eh, işte, hafta haftaya eklenince o kadar bir şey oluyor.»

«Demek oluyor ki — böyle bir şey mümkün olabilir mi, Mrs, Todgers? — sizin gibi anlayışlı bir kadın, haftada on sekiz şilin gibi sefil bir para için bir an bile olsa ikiyüzlü olmaya razı olabiliyor?»

«Bütçeyi dengede tutmak zorundayım, elimden geldiği kadar, efendim,» diye kekeledi Mrs. Todgers. «Aralarında iyi geçinmelerini sağlamalıyım ve mümkünse bağlantımın kopmamasına çalışmalıyım, Mr. Pecksniff. Kârım çok az.»

«Kâr!» diye kükredi Mr. Pecksniff, bu kelimeyi adamakıllı vurgulayarak. «Kâr, öyle mi, Mrs. Todgers? Beni şaşırtıyorsunuz!»

O kadar sertti ki Mrs. Todgers'ın gözlerinden yaşlar fışkırdı.

«Kâr!» diye tekrarladı Mr. Pecksniff. «İkiyüzlülüğün kârı! Haftada on sekiz şilin için Baal'in altın danasına tapınmak!»

«Beni böyle sert azarlamayınız,» diye hıçkırdı Mrs. Todgers, mendilini çıkararak.

«Ah, Dana, Dana!» diye haykırdı Mr. Pecksniff keder içinde. «Ah, Baal, Baal! Ah, dostum Mrs. Todgers! O değerli mücevheri, onurunuzu, sefil bir ölümlü karşısında çiğnemek... haftada on sekiz şilin için!»

Bu düşünce onu ezmiş bitirmişti, bu yüzden hemen koridordaki askıdan şapkasını aldı ve kendine gelebilmek için yürüyüşe çıktı. Sokakta onu kim görse ilk bakışta iyi bir insan olduğu-

nu anlardı; çünkü Mrs. Todgers'a verdiği ahlakî vaızla titriyordu tepeden tırnağa.

Haftada on sekiz şilin! Dürüst Pecksniff, haklı, çok haklısın yargında! Madalyalar, nişanlar için olaydı; törensi kürkler, bir büyüğün gülümsemesi, parlamentoda bir koltuk, kraliyet kılıcının omza değişi için olaydı; bir yer, bir parti, işe yarar bir yalan, ya da on sekiz bin, hatta bir sekiz yüz paund için olaydı; ama haftada on sekiz şilin için altın danaya tapınmak! Ne acı, ne acı!

XI. BÖLÜM

Belirli Bir Beyin Belirli Bir Hanıma İlgisi Değişiyor; ve İleride Geçecek Bazı Olayların Gölgesi Şimdiden Görülüyor.

Ailenin Mrs. Todgers'ın evinden ayrılmasına iki üç gün kalmıştı ve yaklaşan ayrılık yüzünden bütün ticarî beyler keder içindeydiler; teselli kabul etmiyorlardı; işte bu sırada, neşeli öğle saatinde, şölen odasında kız kardeşiyle birlikte oturan ve Mr. Jinkins için altı yeni mendil bastırmakla meşgul olan Miss Charity Pecksniff'in karşısına küçük Bailey dikildi; bu hanıma, bir ziyaretçinin kendisine saygılarını sunmak istediğini ve şu anda salonda beklemekte olduğunu her zamanki tatlı tavrıyla bildirdi. Belki de bu son haber, uzun uzun birçok sözden daha güzel gösteriyordu Bailey'nin insanlara güven ve inançla dolu kişiliğini, çünkü ziyaretçiyi en son sokak kapısındaki paspasın üstünde görmüş, üst kata çıkmakla iyi edeceğini bildirdikten sonra onu kendi zekâsının kılavuzluğuna bırakmıştı. Dolayısıyla ziyaretçinin bu sırada evin çatısında dolaşıyor ya da yatak odaları labirentinden kendini kurtarmaya çalışıyor olması da eşit derecede mümkündü: çünkü Todgers öyle bir kurumdu ki kıla-

vuzu olmayan bir yabancı kendini hiç ummadığı ya da istemediği bir yerde bulabilirdi kolaylıkla.

«Bir bey beni mi arıyor?» diye haykırdı Charity, işini durdurup; «neler söylüyorsun, Bailey?»

«Ha!» dedi Bailey. «Ne söylüyorum, değil mi? Onun söylediklerini de ben söyleseydim keşke, ne iyi olurdu!»

Bu sözler (okurun da dikkat edeceği gibi) pek kolay anlaşılır cinsten değildi; ama bunların yanısıra Bailey'nin yaptığı jestler, kolkola bölge kilisesine doğru ilerleyip birbirlerine âşıkane gözlerle bakan sadık bir çifti canlandırdığına göre, delikanlı ziyaretçinin kalbî eğilimleri olduğuna inanıyor demekti. Miss Charity bu küstahlığa kızar gibi yaptı ama gülümsemekten kendini alamadı. Pek tuhaf çocuktu, canım. Saçma hareketlerinde hiç doğruluk yok da denemezdi. En iyi tarafı da buydu!

«Ama benim tanıdığım bir bey yok, Bailey,» dedi Miss Pecksniff. «Galiba bir yanlışlık yapıyorsun.»

Mr. Bailey bu düşüncenin saçmalığına güldü ve genç bayanları eksilmeyen bir şefkatle süzdü.

«Merry'ciğim,» dedi Charity, «kim olabilir? Tuhaf değil mi? Hiç çıkmasam mı diyorum, vallahi. Çok tuhaf, değil mi?»

Küçük kız kardeş bu sözün aranmak ve istenmek gururundan geldiğini düşündü; bir üstünlük iddiasıydı bu ve ticarî beylerin gönlünü fethettiği için onu cezalandırmak amacını güdüyordu; onun için, büyük bir şefkat ve nezaketle, gerçekten pek tuhaf olduğunu; bilinmeyen bu saçma insanın böyle davranarak ne yapmak istediğini anlamanın mümkün olmadığını söyledi.

«Hiç mümkün değil!» dedi Charity, sesi biraz keskinleşerek, «gene de, aynı zamanda, senin öfkelenmen yersiz, şekerim.»

«Teşekkür ederim,» diye cevapladı Merry, dikiş dikerken bir şarkı mırıldanarak. «Onun farkındayım, cicim.»

«Aklın başında değil, korkarım; aptal şey!» dedi Cherry.

«Biliyor musun, şekerim,» dedi Merry, canayakın bir saflıkla, «ben de başından beri bundan korkuyordum! Bunca gürültü patırtı, bütün bu coşkunluklar, benimkinden daha sağlam akılları da baştan alır. Senin için ne mutlu olmalı, şekerim, bu ba-

kımdan böyle rahat olmak, bu münasebetsiz erkekler tarafından rahatsız edilmemek! **Nasıl** başarıyorsun bunu, Cherry?»

Bu saf soru velveleli sonuçlar doğurabilirdi ama, konuşmanın aldığı son şekilden duyduğu keyifle bazı kuvvetli duygularını açığa vuran küçük Bailey, çok güç olan ve ancak büyük coşku anlarında başarılabilen bir dans yapıverdi oracıkta. Bu canlı gösteri kızların aklına; «Ne yaparsan yap, ama görünüşü kurtar» diyen o büyük ve erdemli ilkeyi getirdi hemen; çekişmeyi kestiler ve ikisi birden Mr. Bailey'ye bir daha karşılarında böyle danslar etmeye kalkışırsa, derhal Mrs. Todgers'ı durumdan haberdar edeceklerini ve bu bayanın elinde layık olduğu cezaya çarpılacağını bildirdiler. Delikanlı pişmanlığının derinliğini göstermek için gözünden dökülen kaynar yaşları önlüğüyle siler gibi yaptı ve sonra da önlüğünü sıkarak kovalarca su boşaltma numarasıyla birlikte Miss Charity'ye kapıyı açtı; ve böylece genç dilber esrarengiz hayranını kabul etmek üzere yukarı çıktı.

Birtakım uğurlu rastlantıların garip buluşması sonucu salonu bulmuştu, orada oturuyordu.

«Ah, sevgili kuzinim!» dedi. «İşte buradayım, gördüğünüz gibi. Kalıbımı basarım, kaybolduğumu sandınız. Ey! Nasılsınız bakalım şimdi?»

Miss Charity iyi olduğunu söyledi ve Mr. Jonas Chuzzlewit'e elini uzattı.

«Çok iyi,» dedi Mr. Jonas; «yol yorgunluğunu artık atlatmışsınızdır herhalde, değil mi? Ey, öteki nasıl?»

«Kardeşimin çok iyi olduğunu sanıyorum,» diye cevap verdi genç bayan. «Herhangi bir rahatsızlıktan yakındığını işitmedim. efendim. Belki kendisini görüp ona sormayı tercih edersiniz.»

«Yok, yok kuzinim!» dedi Mr. Jonas, pencere pervazına, yanına oturarak. «Acele yok. Hiç gereği yok, biliyorsunuz. Ne taşyürekli kızsın sen!»

«Böyle olup olmadığımı,» dedi Cherry, «sizin bilmenize imkân yok.»

«Kim bilir, belki de,» dedi Mr. Jonas. «Ey! Kaybolduğumu mu sandınız? Daha cevap vermedin.»

«Hiç düşünmedim,» diye cevap verdi Cherry.

«Düşünmedin demek?» dedi Jonas, bu garip cevap karşısında düşüncelere dalarak. «Öteki düşündü mü?»

«Kardeşimin bu konuda düşünüp düşünmediğini benim bilmem mümkün değil,» dedi Cherry. «Bana hiçbir şey söylemedi.»

«Hiç gülmedi mi?» diye sordu Jonas.

«Hayır. Hatta hiç gülmedi de,» diye cevap verdi Charity.

«Nasıl da gülüyor ama, değil mi?» dedi Jonas, sesini alçaltarak.

«Çok canlıdır,» dedi Cherry.

«Canlı olmak güzel şey; sonu parayı çarçur etmeye dayanmazsa. Değil mi?» diye sordu Mr. Jonas.

«Gerçekten öyle,» dedi Cherry, bu onayına çok tarafsız bir özellik veren bir masumiyetle.

«Seninki gibi canlılık demek istiyorum, anlıyorsun,» diye ekledi Mr. Jonas, dirseğiyle dürterek. «Seni görmeye daha önce gelirdim ama nerede olduğunuzu bilmiyordum. O sabah amma çabuk savuştunuz!»

«Ben babamın yolundan çıkmam,» dedi Miss Charity.

«Keşke yolunu bana da bildirseydi,» diye cevap verdi kuzeni. «O zaman buranın yolunu daha önce bulurdum. Aslında, sabah sokakta rastgelmesem, gene bulamazdım burayı. Ne kaypak, sinsi adam! Kedi gibi, tıpkı, değil mi?»

«Lütfen babamdan söz ederken daha saygılı bir dil kullanın, Mr. Jonas,» dedi Charity. «Bu sözleri söylemenize şaka bile olsa izin veremem.»

«Vay! Sen benim babam için ne istersen söyle, benden sana izin,» dedi Jonas. «Bana sorarsan damarlarında akan şu bildiğimiz kan değil de, sıvı haline getirilmiş can sıkıntısı. Babam kaç yaşında vardır dersin?»

«Yaşlıdır herhalde,» dedi Miss Charity. «Yaşlı ama sağlam bir beyefendi.»

«Sağlam bir beyefendi!» diye tekrarladı Jonas, şapkasını öfkeli öfkeli yumruklayarak. «Ah! Sağlam olmaktan vazgeçse artık. Seksen yaşında, yahu!»

«Sahi, o kadar var mı?» dedi genç bayan.

«Var ya,» diye haykırdı Jonas, «şimdiye kadar öyle inat etti ki, doksanına gelmesini önleyecek bir şey yok diye korkuyorum;

belki yüz yaşına kadar bile yaşar. Yahu, namuslu bir insan olsa seksenine kadar yaşamaktan bile utanır, bırak fazlasını. Din saygısı falan yok mu bu adamda bilmiyorum ki, İncil'den de mi utanmıyor? Yetmiştir azamisi; vicdanı olan, kendisinden beklenen bilen bir insan bundan fazla yaşamamalı.»

Mr. Jonas'ın böyle bir konuda böyle bir kitaba değinmesi sizleri şaşırtıyor mu? Ama iblis bile başvurur Kutsal Kitap'a, işine geldiği zaman. Şaşıran varsa çevresine bir baksın, bir günün olayları arasında bir makineli tüfeğin bir dakikada çıkardığı mermi kadar benzerini görecektir.

«Yeter babamın lafı,» dedi Jonas; «**onu** konuşmaktan kendimizi unutmamız için sebep yok. Seni yürüyüşe çıkmak için çağırmaya gelmiştim, kuzenim, biraz şehri görürsün; sonra bize gelir, birkaç lokma bir şey atıştırırsın. Pecksniff akşama uğrayıp seni alacağını söyledi. Bak, işte yazısı; bu sabah yazdırdım, benden önce dönmeyeceğini söyleyince; bana inanmazsın diye. Yazılı belge gibisi yoktur, değil mi? Ha, ha! Ey, ötekini de getireceksin, tamam mı?»

Miss Charity babasının imzasına bir göz attı; kısaydı notu: «Çocuklarım, kuzeninizle gidin. Fırsat çıktıkça aramızda birlik olsun.» Ve razı oluşunu yeterince değerli kılmak için gerekli süre naz ettikten sonra, kardeşini ve kendini gezintiye hazırlamak üzere çıktı. Az sonra döndü, Mr. Jonas'la saygıdeğer babasıyla birlikte olmak için Todgers'ın parlak zaferlerinden ayrıldığına hiç de memnun olmayan Miss Mercy ile birlikte.

«Aha!» diye haykırdı Jonas. «Geldin demek, geldin mi?»

«Evet, kazulet,» dedi Mercy, «geldim; keşke gelmeseydim.»

«Yok canım,» diye haykırdı Mr. Jonas. «Öyle demiyorsun. Öyle demiş olamazsın.»

«Sen istediğin gibi düşün, kazulet,» diye karşılık verdi Mercy. «Ben de ne istersem düşünürüm; benim düşüncem senin çok tatsız, feci, sinir bir insan olduğun.» Bunu söyleyip kahkahalar attı; lafını kendi de beğenmiş gibiydi.

«Ah, çok yezit kızsın!» dedi Mr. Jonas. «Çok fındıkçı şey, değil mi, kuzinim?»

Miss Charity, özet olarak, fındıkçıların alışkanlık ve yönelimlerinin ne merkezde olduğunu bilemeyeceğini belirtti; hem

böyle bir bilgisi olsa da, ailede böyle ayıp bir ad taşıyan bir kişinin varlığını — hele bu kişi kendi sevgili kız kardeşi olursa — bir yabancıya itiraf etmenin kendisine hiç yakışmayacağını ekledi: «ne olursa olsun,» dedi Cherry, öfkeli bakarak; «gerçek kişiliği ne olursa olsun.»

«Baksana, şekerim,» dedi Mercy; «benim de söyleyeceğim bir tek söz var; hemen şu anda evden çıkmazsak, bonemi çıkarıp evde kalacağım.»

Bu tehdit istendiği şekilde, kavganın devamını önledi, çünkü Mr. Jonas bir yeterlik önergesi verdi ve bu oy birliğiyle kabul edilince hemen evden çıktılar. Mr. Jonas kapının eşiğinde iki kuzeninin kollarına girdi; bu şövalyeliği tavan arası penceresinden gören küçük Bailey dehşetlik bir öksürük nöbetine kapılarak olayı kutladı; köşeyi dönerlerken öksürük hâlâ devam ediyordu.

Mr. Jonas ilkin yürümeye alışık olup olmadıklarını sordu ve olumlu cevap alınca yürüme yeteneklerini esaslı bir denemeden geçirdi; çünkü o bir tek öğle sonrası süresince, başka insanların bir yılda göreceği kadar çok köprü, kilise, sokak, tiyatro kapısı ve benzeri manzaralar gösterdi onlara; bu beyin binaların içinden hiç hoşlanmadığı hemen anlaşılıyordu; ve parayla girilen bütün gösteriler üstüne de bir fikri vardı; hepsinin çok berbat, en aşağı düzeyde olduğu yolunda. Bu fikre öyle saplanmıştı ki Miss Charity Mr. Jinkins ve arkadaşlarıyla iki üç kere tiyatroya gittiklerini söyleyince hemen; «Davetiyeleri nereden buldunuz?» diye sordu ve Mr. Jinkins'la arkadaşlarının biletleri satın aldıklarını öğrenince güle güle bir hal oldu; «Çok avanak olmalılar,» dedi ve yol boyunca ikide bir bu beylerin inanılmaz budalalığına ve (şüphesiz) kendi üstün zekâsına güldü durdu.

Birkaç saat dolaşıp iyice yorulduktan sonra, alacakaranlık basarken Mr. Jonas onlara bildiği en büyük eğlencelerden birini göstereceğini çıtlattı. Bu, biraz soğuk bir şakaydı: Bir kira arabasını bir şiline mümkün olan en uzak mesafeye kadar tutmak. Neyse ki araba onları Mr. Jonas'ın oturduğu yere getirdi, yoksa genç bayanlar nüktenin özünü anlayamayacaklardı.

Anthony Chuzzlewit ve Oğlu, Manchester Ticaret, ve saire, postanenin arkasında bir yerlerde,dar bir sokaktaydı; yazın en

ışıl ışıl sabahında bile buradaki bütün evler kasvetli olurlardı; kapıcılar, fantastik biçimler çizerek, yalnız efendilerinin kapısının önünü sularlardı; ve şık beyler, elleri simetrik pantolonlarının ceplerinde, sıcak havada durur, inkâr edilmez potinlerini seyre dalarlardı, tozlu depo kapılarında; arasıra kulaklarının arkasında kalem taşımak dışında yaptıkları en ağır iş de buydu galiba. Loş, kirli, isli, yıkık dökük, perişan bir evdi; ama Anthony Chuzzlewit ve Oğlu Firması bütün işlerini ve olduğu kadarıyla bütün keyiflerini burada yürütürdü; çünkü ne ihtiyarın ne de oğlunun, bundan başka bir evleri ya da bu sınırın ötesine varan herhangi bir barınak düşünceleri yoktu.

Tahmin edileceği gibi bu kurumda asıl yapılan şey, işti; o kadar ki, iş, rahatı kapı dışarı etmiş, evin düzenini birbirine katmıştı. Perişan yatak odalarının duvarlarından kurt yeniğiyle dolu mektup dosyaları sallanıyordu; yerlerde kumaş denkleri, örneklik kumaş parçaları, bin türlü eski mal artığı yatıyordu; daracık yataklar, lavabolar, halı parçaları da, ancak ikinci dereceden önemi olan, kâr getirmeyip insana ayak bağı olan tatsız gereklikler olarak, köşelere itilmiş, kakılmıştı. Oturma odası da bu ilkelere göre döşeliydi: Kutular ve eski kağıtlar yığınlaydı ve koltuktan çok dükkan taburesi vardı; ayrıca, odanın orta yerinde kocaman bir ejderhaya benzeyen bir yazıhaneyle şöminenin üstündeki duvara gömülü bir demir kasa vardı. Yemek ve toplumsal hayat zevkleri için konan küçük masanın bu yazıhaneye ve işle ilgili öbür eşyalara orantısı, babayla oğulun hayatlarında, servet ardında koşmanın yanında dinlenme ve zevk oranına eşitti. Bu küçük masanın üstünde şimdi genel olarak, yemekle ilgili şeyler duruyordu; ateşin önünde oturan ihtiyar Anthony, oğluyla güzel kuzinlerini karşılamak için ayağa kalktı.

Eski bir atasözü bize genç omuzlar üstünde yaşlı başlar beklememiz gerektiğini söyler; buna cevap olarak biz de diyebiliriz ki, bu doğal olmayan bileşime nadiren rastladığımızda o kafayı o gövdeden ayırma duygusu gelir içimize; sadece, her şeyi yerli yerinde görme alışkanlığımızdan dolayı. Şüphesiz, hiç de doğuştan sinirli olmayan pek çok insan Mr. Jonas'la ilk tanıştığında içinden böyle bir duygunun kabardığını duymuştur; ama

bir de kendi evinde daha yakından tanısalar, kendi yemek masasına onunla birlikte otursalardı, herhalde akıllarına bundan başka tek bir düşünce gelmezdi.

«Ey, hortlak!» dedi Mr. Jonas, babasına hitaben kullanıyordu bu saygılı ünvanı. «Yemek hazır mı bari?»

«Eh, hazır sanırım,» dedi ihtiyar.

«Bu neye yarar?» diye karşılık verdi oğlu. «Ben de sanırım, sanmakla bitiyorsa. Hazır mı, değil mi?»

«Ah! Kesinlikle bilmiyorum,» dedi Anthony.

«Kesinlikle bilmiyorsun,» diye cevap verdi oğlu, daha alçak bir sesle. «Hayır. Sen hiçbir şeyi kesinlikle bilmezsin, bilir misin hiç? Ver şu mumu. Kızlar için istiyorum.»

Anthony perişan bir büro mumu verdi; Mr. Jonas bununla genç hanımları en yakın yatak odasına götürerek şallarını, bonelerini orada çıkarabileceklerini söyledi; döndü ve kızlar yemekle birlikte ortaya çıkıncaya kadar bir şarap şişesi açmak, et bıçağını bilemek ve babasına iltifatlar mırıldanmakla meşgul oldu. Yemek, yeşillik ve patatesle bir koyun buduydu; pasaklı bir kadın tabakları masaya koyduktan sonra hepsi sofraya oturdular.

«Bekâr Evi,» dedi Mr. Jonas, Charity'ye, «Ey öteki epey gülecek buna, eve dönünce, değil mi? şöyle; sen sağıma geç, onu da soluma oturtacağım. Öteki, böyle gelmez misin?»

«Öyle kazuletsin ki,» diye cevap verdi Mercy; «yakınına otururum iştahım kaçacak; ama oturmak zorundayım herhalde.»

«Çok canlı, değil mi?» diye fısıldadı Mr. Jonas ablasına, pek sevdiği o dirsek vurgusuyla.

«Vallahi bilmiyorum!» diye terslendi Miss Pecksniff. «Bu saçma sorulardan bıktım.»

«Gene ne halt ediyor sevgili babam?» dedi Mr. Jonas, babasının yerine oturacağına odada bir aşağı bir yukarı gezindiğini görerek. «Ne arıyorsun?»

«Gözlüğümü kaybetmişim, Jonas,» dedi yaşlı Anthony.

«Gözlüksüz otursan olmuyor mu?» dedi oğlu. «Onunla yiyip içmiyorsun ya! Peki, şu uyuşuk Chuffey nerede şimdi? Hay sersem! Hah! Biliyorsun adını, değil mi?»

Bilmiyordu herhalde, çünkü baba çağırıncaya kadar gelmedi. O konuşurken, odadan bölmeyle ayrılan camlı büronun kapısı yavaşça açıldı ve yüzü kırış kırış, gözü çapaklı, yaşlı bir insan sürünür gibi dışarı çıktı. Geri kalan eşyalar gibi o da eski moda ve tozluydu; siyah renkte, eski mi eski bir takım elbise giymişti; dizlikleri, eski püskü, kundura bağından yapılma şeritlerle süslenmişti; uzun cılız bacaklarının dizden aşağısında da aynı renkten kirli yün çorapları vardı. Şöyle bir yarım yüzyıl önce bir yere kaldırılıp unutulmuş ve sandık odasında daha yeni bulunmuş gibiydi.

Ağır ağır, yerde sürünür gibi sofraya yaklaştı ve gene sürünerek boş sandalyeye oturdu; ama körelmiş duyularıyla yabancı olduğunu, ve yabancıların kadın olduklarını anlayınca, herhalde selam vermek amacıyla, yeniden kalktı. Ama bir şey yapmadan oturdu gene, buruş buruş ellerini hohlayarak ısıttı ve zavallı morarmış burnunu tabağa eğerek, bir şeye bakmadan, bir şey görmeyen gözleri, bir şey demeyen suratıyla öylece oturdu. Bu haliyle baktığımızda, hiçin cisimleşmiş şekliydi. Başka bir şey değildi.

«Kâtibimiz,» dedi Mr. Jonas, teşrifat nazırı olarak; «Moruk Chuffey.»

«Sağır mıdır?» diye sordu genç bayanlardan biri.

«Hayır, değil galiba. Sağır değil, değil mi, baba?»

«Hiç söylemedi,» diye cevap verdi ihtiyar.

«Kör mü?» diye sordu genç bayanlar.

«Yooo. Hiç sanmıyorum kör olduğunu,» dedi Jonas umursamazca. «Kör denir mi sence, baba?»

«Hayır, hiç bile,» dedi Anthony.

«Nedir öyleyse?»

«Söyleyin ne olduğunu,» dedi Jonas, genç bayanlara bir sır verir gibi; «bir kere, adamakıllı ihtiyar; bundan hiç memnun değilim çünkü babama da ondan bulaştı galiba. Ayrıca, çok tuhaf bir adamdır,» diye ekledi sesini yükselterek, «**ondan** başka kimseyi anlamaz!» Kimden söz ettiği anlaşılsın diye et bıçağıyla saygıdeğer babasını gösterdi.

«Ne tuhaf!» diye haykırdı kız kardeşler.

«Ne olacak,» dedi Mr. Jonas. «Hayatı boyunca muhasebey-

le, defter tutmakla kocamış beyninin cılkını çıkarmış; bundan yirmi yıl kadar önce bir ateşlenmişti (üç hafta sürdü); bütün bu sürede toplama yapmaktan vazgeçmedi; toplam sonunda öyle milyonları buldu ki bilmem o zamandan beri düzelebildi mi. Ama şu sıralarda iş fazla değil, eh, bu da kötü kâtip sayılmaz.»

«Çok iyidir,» dedi Anthony.

«Eh! Hiç değilse pahalı değil,» dedi Jonas; «ekmeğinin hakkını veriyor; bu da bizim işimize geliyor. Babamdan başkasını pek anlamadığını söylüyordum; ama onu hep anlar ve hemen uyanır. O kadar zamandır alışmış ki ona, anlıyorsunuz ya! Babamla ortak kâğıt oynadığını bile görmüşlüğüm var; hem de bayağı oynuyordu; üstelik karşısında kim olduğunun farkında bile değildi.»

«İştahsız mıdır?» diye sordu Merry.

«Yok,» dedi Jonas, kendi çatal bıçağını hiç boş bırakmıyordu. «Yer, yemek verilince. Ama babam burada oldukça bir dakika da beklese, bir saat de beklese, aldırmaz. Onun için, bugünkü gibi acıktığım zamanlar, kendi ilk açlığım geçtikten sonra veririm ona. Şşşt, Chuffey, sersem, hazır mısın?»

Chuffey kıpırdamadan oturuyordu.

«Hep böyle ters bir heriftir,» dedi Mr. Jonas, tabağına sakin sakin bir dilim daha alırken. «Sen sorsana, baba.»

«Yemek yemeye hazır mısın, Chuffey?» diye sordu ihtiyar.

«Evet, evet,» dedi Chuffey, sesi işitir işitmez duyuları olan bir insan oluvermişti; hem garip, hem dokunaklıydı onu böyle görmek. «Evet, evet, hazırım, Mr. Chuzzlewit. Hazırım, efendim. Hazırım, hazırım.» Bunu söyleyince gülümseyerek sustu ve yeni bir söz söylenmesini bekledi; ama bir şey söylenmeyince yüzündeki ışık azar azar kayboldu ve sonunda gene hiçleşti.

«Birazdan iyice berbatlaşır,» dedi Jonas kuzinlerine, ihtiyarın tabağını babasına verirken. «Çorba olmasa hep boğazına takılır. Bakın, bakın şimdi. Bunun gibi boş bakışlı beygir gördünüz mü hayatta? Komik olmasa bugün masaya oturtmazdım ama sizi eğlendirir diye düşündüm.»

Bu insancıl konuşmanın konusu, talihliydi ki, yanında söylenen başka sözler gibi bunları da anlamıyordu. Ama koyun eti

sert, dişetleri de yumuşak olduğu için yemeğin boğazında kalması alışkanlığına ilişkin sözü doğrulamakta gecikmedi ve yemek yeme çabasında öyle eziyetler çekti ki Mr. Jonas gülmekten bayıldı; hiç bu kadar iyi bir gününde görmediğini, bu adamın insanı gülmekten çatlatacağını söylüyordu. Hatta, bu konuda Chuffey'nin babasından bile üstün olduğuna inandığını bildirdi kız kardeşlere; bu da, epey bir şeydir, diye ekledi.

İşi tuhafı, kendisi de bunca yaşlı bir insan olan Anthony Chuzzlewit, sofralarındaki zavallı gölge hesabına değerli oğlunun yaptığı bu şakalardan zevk alıyordu. Belli ki çok eğleniyordu; ama — hakkını yemeyelim — yaşlı kâtipten çok Jonas'ın keskin zekâsıydı hoşlandığı. Aynı nedenle, genç adamın kendisiyle ilgili kaba şakalarından bile sinsi bir neşe duyuyordu; ellerini ovuşturup gizli gizli kıkırdıyor, sanki; «**Ben** öğrettim. **Ben** yetiştirdim. Bu benim eğitimimin sonucudur. Sinsi, kurnaz ve cimri olduğu için paramı boşa harcamaz. Bunun için çalıştım; bunu umdum; hayatımın büyük amacı ve hedefi buydu,» diyordu.

Ne zevkti bu soylu amaç ve hedefin başarılmış halini seyretmek, gerçekten! Ama kendilerine benzer putlar yaratıp, sonra da bunlara tapmak istemeyenler vardır; hem de putlarının çirkinliğinin suçunu doğaya yüklemeye çalışırlar. Anthony hiç değilse bunlardan iyiydi.

Chuffey yemeğiyle fazla boğuşunca Mr. Jonas'ın sabrı tükendi, tabağını önünden çekip alarak babasına bu saygıdeğer kişiye; «ekmeğiyle oyalanmasını» bildirmesini söyledi; ve öyle yaptı Anthony.

«Ha, ha!» diye haykırdı ihtiyar, aynı sesi işitince yeniden aydınlanarak; «tamam, tamam. Tam size layık oğul, Mr. Chuzzlewit. Ne zeki çocuk! Tanrı korusun, Tanrı korusun!»

Mr. Jonas bunu iyice çocukça bulmuş olmalı ki (belki hakkı da vardı) büsbütün güldü ve kuzinlerine günün birinde bu Chuffey'nin ölümüne sebep olacağını söyledi. Sonra sofra örtüsü kaldırıldı, şarap şişeşi masaya kondu; Mr. Jonas, şişenin geldiği yerde böyle daha çok olduğunu, onun için istedikleri kadar içmelerini söyleyerek genç bayanların kadehlerini doldur-

du. Ama bundan sonra hemen, aceleyle bunun sadece bir şaka olduğunu, inşallah ciddiye almadıklarını ekledi.

«Ben kadehimi,» dedi Anthony; «Pecksniff'e kaldıracağım. Babanıza, çocuklarım. Akıllı adam, Pecksniff. İhtiyatlı adam! Ama ikiyüzlü, ha, kızlar? Ha, ha, ha! Eh, ne yapalım, öyle işte. Ama, arkadaş arasında öyle. Bu yüzden ona kötü gözle baktığım yok, fazla ileri gitmedikçe. İnsan her işte ileri gidebilir, kızlarım. İkiyüzülükte bile. Jonas anlatsın size!»

«Kendine bakmakta fazla ileri gidemesin,» dedi Jonas, ağzı doluyken.

«İşitiyor musunuz, çocuklar?» diye haykırdı Anthony, bayılmıştı bu lafa. «Akıl, akıl! İyi bir istisna buldun, Jonas! Yok. Bu işte fazla ileri gitmek zor.»

«Ama,» diye fısıldadı Jonas gözde kuzinine, «fazla yaşarsan bunda da fazla ileri gidersin. Ha, ha! Bunu ötekine de söyle. Haydi!»

«Allah, Allah!» dedi Cherry, sinirlenerek. «Kendiniz söyleseniz olmaz mı?»

«Benimle hep alay ediyor,» diye cevap verdi Jonas.

«Öyleyse ne diye üstüne düşüyorsunuz?» dedi Charity. «Belli ki size pek önem verdiği yok.»

«Vermiyor mu ama,» diye sordu Jonas.

«Allah, Allah! Önem vermediğini söylememe gerek var mı?»

Mr. Jonas ağzıyla cevap vermedi ama Mercy'ye yüzünde tuhaf bir ifadeyle baktı; bundan dolayı derdinden ölmeyeceğini, bunu böyle bilmesi gerektiğini söyledi. Sonra öncekinden daha beğenerek baktı Charity'ye ve o kibar tavrıyla «az yaklaşmasını» istedi.

«Kolay kolay fazla ileri gidilmeyecek bir şey daha var, baba,» dedi Jonas, kısa bir sessizlikten sonra.

«Neymiş o?» diye sordu babası, hoş bir şey işitme umuduyla gülerek.

«Pazarlık,» dedi oğlu. «Pazarlığın kuralı şudur: 'Karşındakini ez, yoksa o seni ezer.' Gerçek iş hayatı budur. Başka hepsi palavra.»

Babası bu duyguyu paylaşarak alkışladı; öyle hoşuna gitmişti ki söyleneni yaşlı kâtibe aktarma zahmetine bile girişti;

o, ellerini ovuşturuyor, titrek titrek başını sallıyor, sulu gözlerini kırpıştırıyor, elinden geldiği kadar coşkun görünmeye çalışıyor, ve ıslık gibi çıkan sesiyle; «İyi! İyi! Tam sizin evladınız, Mr. Chuzzlewit!» diyordu. Ama bu adamın coşkunluğunda, uzun zaman birlikte olmaktan ve şimdiki çaresizliğinden ileri gelen bağlılığın verdiği dokunaklı duygudaşlık vardı. Biri merak edip araştırsa, Chuffey denen bu yıpranmış varilin dibinde, pek sefil de olsa, yeterince uyanmamış bir iyilik kırıntısı keşfedebilirdi.

Ama şimdi, kimse ne bir şey söylüyor ne bir şey düşünüyordu bu konuda; böylece Chuffey, hep akşamı geçirdiği şöminenin yanındaki karanlık köşeye çekildi ve o gece bir daha onu duyan ya da gören olmadı. Yalnız bir kere eline bir fincan çay tutuşturdular ve o da mekanik bir şekilde ekmeğini çayına banmaya koyuldu. Böyle durumlarda bir şey işittiğini, gördüğünü, duyduğunu ya da düşündüğünü sanmak için herhangi bir neden yoktu. Donmuş gibi oturdu orada — böyle hareketli bir süreçle ilgili bir terim onun durumu için bilmem geçerli olabilir mi? — ancak Anthony'nin bir sözü ya da hareketiyle canlanıyordu.

Miss Charity, Mr. Jonas'ın isteğine uyarak çay yaptı; hali, tavrı, hem de duyguları tam evin hanımına yakıştığı için pek şirin bir utangaçlık içindeydi; hele Mr. Jonas da yanına oturup kulağına birtakım hayranlık sözleri fısıldamaya başlayınca... Miss Mercy'ye gelince, akşam eğlencesini tamamen onlara özgü bir şey olarak gördüğü için, sessizce ticari beyleri düşünüp yeriniyor — herhalde bir an önce dönmek için can atarak — ve dünkü gazeteyi esneyerek gözden geçiriyordu. Anthony ise hemen uyumuştu; böylece akşam Jonas ile Charity'ye kalmış oldu.

Sonunda çay tepsisi götürülünce Mr. Jonas pis bir iskambil destesi çıkarıp kız kardeşleri çeşitli ustalık numaralarıyla eğlendirdi; bütün bunlardaki başlıca amacı, birisini kandırıp, yaparsın, yapamazsın diye bahse tutuşmak, sonra da derhal bahsi kazanıp parayı cebe indirmekti. Mr. Jonas onlara bu numaraların aydın çevrelerde çok moda olduğunu ve büyük paraların bu yollardan habire el değiştirdiğini anlattı. Hatta bu-

na kendisinin de kesinlikle inandığı söylenebilir; çünkü suçsuz insanlarda bir saflık olduğu gibi, kurnaz insanlarda da bir saflık vardır; ve dolandırıcılıkla alçaklığa inanılması gereken bütün konularda Mr. Jonas her söyleneni yutardı. Okur isterse, akıllara durgunluk veren bilgisizliğini de ayrıca hesaba katabilir.

Bu genç adam birinci sınıf bir sefih olabilmek için gerekli her özelliğe sahipti. Kayda değer bir serseri olmak yolunda, kötülükler kataloğunda sahip olmadığı, bir tek eliaçıklık yoktu. İşin burasında cimriliği, açgözlülüğü ortaya çıkıyordu; böylece, bazen, sağlıklı çevrelerin işe yaramadığı durumlarda bir zehirin öbür zehiri etkisizleştirmesi gibi, onu da, ahlaksızlığını kana kana doyurmaktan, bir erdem değil de, gene kendi kötü tutkuları kurtarıyordu.

İskambille becermesini bildiği bütün saçma oyunlar bittiğinde akşam hayli ilerlemişti; Mr. Pecksniff hâlâ görünmeyince, genç bayanlar eve dönmek istediklerini belirttiler. Ama konuksever Mr. Jonas biraz peynirle şaraptan önce bırakmadı onları; bundan sonra bile hiç istemedi gitmelerini; konuksever ve yürekten tavrıyla Miss Charity'ye biraz daha sokulmasını, ya da biraz daha kalmasını söylüyor ve buna benzer iltifatlı ricalarda bulunuyordu. Artık ne yapsa oyalayamayacağını anlayınca şapkasıyla paltosunu giyip Todgers'a kadar yol arkadaşlığı etmeye hazırlandı; bir şeye binmektense yürümeyi tercih edeceklerini bildiğini söylüyor kendisinin de aynı fikirde olduğunu buna ekliyordu.

«İyi geceler,» dedi Anthony. «İyi geceler; selam söyleyin — ha, ha, ha! — Pecksniff'e. Kuzeninize dikkat edin, çocuklarım; Jonas'dan sakının; tehlikeli adamdır. Hele hiç kavgaya tutuşmayın onunla!»

«Ah, bu mu!» diye haykırdı Mercy. «**Onun** için mi kavga edecekmişiz! Al senin olsun, Cherry, şekerim. Ben kendi payımı da sana armağan ediyorum.»

«Hah! Kedi uzanamadığı ciğere...» dedi Jonas.

Nüktenin ihtiyarlığı ve basitliği düşünülürse, Miss Charity'nin bu kadar gülmesi biraz şaşırtıcıydı. Ama müşfik abla yüreğiyle Mr. Jonas'a saldırarak kırık gönüllerle alay ettiği

için azarladı ve zavallı Merry'ye bir daha böyle kötü davranırsa kendisinin (yani Charity) ondan nefret etmek zorunda kalacağını söyledi. Şaka kaldırır bir insan olan Mercy ise buna sadece gülerek cevap verdi; dolayısıyla öfkeli sözler söylemeden yürüdüler eve; ikisinin ortasına geçip kollarına giren Mr. Jonas bazen yanlış kızı sıkıştırıyordu: öyle ki, yürümesini bile aksatıyordu bazen; ama yol boyunca Charity ile fısıltılarla konuşup bütün dikkatini ona verdiğine göre şüphesiz bir kazaydı bu. Todgers'a varıp kapı açılınca Mercy aceleyle kolunu kurtarıp yukarı kata koştu; ama Charity ile Jonas basamaklarda beş dakikadan fazla konuşarak oyalandılar; onun için de, ertesi sabah Mrs. Todgers bir üçüncü kişiye şunları anlattı: «Orada ne olduğu belliydi; ben de buna sevindim, çünkü Miss Pecksniff'in evlenmeyi düşünme zamanı gelmiş, geçiyor bile.»

Todgers'da birdenbire parlayan ve Jinkins'ın gölgeli gönlünü aydınlatan parlak güneş ışığının bir daha görülemeyeceği zaman yaklaşıyordu artık; paketlenecekti, bir kâğıt paket ya da bir balık sepeti ya da bir istiridye fıçısı ya da şişman bir bey ya da hayatın başka bir donuk gerçekliği gibi bir posta arabasına yüklenecek, ve taşraya doğru çekip gidecekti.

«Ah, sevgili Miss Pecksniff'lerim...» dedi Mrs. Todgers, son gecelerinde yatmaya giderlerken. «Şu anda benimkinin olduğu gibi kalbi kırık bir müessese daha görmedim hayatımda. Beyler bir daha eski hallerine dönemeyecekler; evet, haftalarca kendilerini toparlayamayacaklar. Sorumluluğunuz büyük; ikinizin de.»

Bu felaket durumu isteyerek yaratmadıklarını alçak gönüllülükle söyleyerek üzüntülerini belirttiler.

«Dindar babanız da,» dedi Mrs. Todgers, «Ah, ne kayıp! Sevgili Miss Pecksniff'lerim, babanız kusursuz bir barış ve sevgi misyoneri!»

Mr. Pecksniff'in misyonundaki sevginin çeşidi hakkında bazı şüpheleri olan genç bayanlar bu iltifatı biraz soğuk karşıladılar.

«Cesaret edip de,» dedi Mrs. Todgers, durumu fark ederek; «bana söylenmiş bir sırrı size çıtlatabilseydim ve bu gece odanızla odam arasındaki kapıyı açık bırakmanız için ne-

den rica edeceğimi söyleyebilseydim, herhalde siz de ilgilenirdiniz. Ama bunu yapmamalıyım, çünkü Mr. Jinkins'a hiçbir şey sezdirmeyeceğim diye söz verdim.»

«Sevgili Mrs. Todgers! Ne diyorsunuz?»

«Öyleyse canlarım,» dedi ev sahibesi; «tatlılarım, anlatayım. Ayrılacağımız bu akşam, Mr. Jinkins ve öbür beyler aralarında küçük bir müzikal grup meydana getirdiler; gece yarısı, kapının dışındaki merdivenlerde bir serenat yapmak istiyorlar. Doğrusu, isterdim ki,» dedi Mr. Todgers her zamanki uzak görüşlülüğüyle; «bu işi birkaç saat daha erken yapsınlar; çünkü beyler geç saate kadar oturunca içki içiyorlar, içtikleri zaman da, belki, içmedikleri zamanki kadar müzikal olmuyorlar. Ama hazırlıkları bu; ilgilerini böyle göstermeleri biliyorum ki sizi de memnun edecektir.»

Genç bayanlar bu haberden öyle heyecanlandılar ki ilkin serenat bitene kadar yatağa giremeyeceklerini söylediler. Ama yarım saat serinkanlılıkla bekleyince düşünceleri değişti; yatağa girmekle kalmadılar, uyudular bile; ayrıca, gecenin bu sessiz saatlerinde işitilen bazı latif nağmelerle uyanmaktan da pek coşkun bir sevinç duymadılar.

Çok etkileyiciydi... çok. En titiz bir beğeni bile bundan daha kasvetlisini bulamazdı. Şarkı meraklısı bey, cenaze korosunun başı olmuştu. Jinkins bas yerini aldı; geri kalanlar da ne buldularsa onu aldılar. En genç bey acısını flütüne üflüyordu. Flütünden dışarı fazla bir şey üfleyemiyordu; ama böylesi çok daha iyiydi. İki Miss Pecksniff'le Mrs. Todgers oracıkta ateş alıp yanmış olsalar, ve serenat da kalan küllerine söyleniyor olsa; «şan ve şerefle beklendiğin yere git!» nakaratında dile getirilen o tarifsiz umutsuzluk aşılamazdı gene de. Bu bir ağıt, bir mersiye, bir inilti, bir feryat, bir uluma, bir ağlama, sesi kederli ve feci çıkan ne varsa onun bir özetiydi. Genç beyin flütü çılgın ve ateşliydi. Bir esip bir duruyordu, rüzgâr gibi. Uzun bir süre vazgeçmiş gibi oluyordu ve tam Mrs. Todgers ile genç bayanlar delikanlının duygularını bastıramayarak gözyaşları içinde kaçtığına karar vermişken, soluk soluğa, en tiz perdede, beklenmedik bir biçimde yeniden çıkıyordu ortaya. Dehşet bir çalışı vardı. Nereden geleceğini bilemiyordunuz; ve artık hiçbir

şey yapmadığını sandığınız anda, o anda, sizi en fazla afallatacak şeyi yapmakla meşguldü.

Bunun gibi birkaç parça vardı; fazla sayılabilirdi ikisi, üçü ama, Mrs. Todgers'ın dediği gibi, iyi niyetli bir kusurdu bu. Ama işte bu anda bile, çınlayan seslerin ruhunun derinliklerine —varsa böyle bir derinlik— nüfuz etmiş olacağını düşündüğünüz bu ciddi anda bile. Jinkins en genç beyi rahat bırakmadı. İkinci şarkı başlamadan —hem de kişisel bir iyilik olarak, şu alçaklığa bakın— çalmamasını istedi ondan, açık açık. Evet; öyle dedi; çalmamasını. En genç beyin soluğu kapının anahtar deliğinden işitiliyordu. **Çalmadı.** Göğsünde kabaran tutkular karşısında flüt neye yarardı? Trombon olsa yetmezdi.

Serenatın sonu yaklaştı. Gecenin büyük anı geldi. Edebiyat meraklısı bey hanımların gidişi için bir şarkı yazmış ve eski bir ezgiye uydurmuştu. Buna hepsi katıldılar; yalnız, gruptaki en genç bey, yukarıda değinilen nedenler dolayısıyla, korkunç sessizliğini sürdürüyordu. Klasik bir niteliği olan şarkı Apollon'un kâhinine sesleniyor ve duvarları arasından CHARITY ile MERCY eksilince Todgers'a ne olacağını soruyordu. Kâhin buna hatırlanmaya değer bir cevap vermiyordu; zaten en eski çağlardan bugüne kadar kâhinler hep böyle yaparlar. Bu konuda gerekli aydınlanma sağlanamayınca nağme bunu terk ediyor ve Miss Pecksniff'lerin Hükmet Britanya ile yakından akraba olduklarını ve Büyük Britanya olmasa hiçbir Miss Pecksniff de olamayacağını ispatlıyordu. Böylece, denizcilikle ilgili bir çizgiye girdikten sonra, şöylece son buluyordu:

«Babaları Pecksniff'in gemisine selam olsun!
Yardımcı meltemler koşsun yanına;
Tritonlar etrafına üşüşsün, hayran olsun
Bu üstün mimar, sanatçı, insana!»

Hayal gücüne bu güzel manzarayı sunduktan sonra beyler yavaş yavaş çekilerek musikiye uzaklaşma etkisi verdiler ve Todgers yeniden sessizliğe gömüldü.

Mr. Bailey vokal armağanını ertesi sabaha saklamıştı. Genç bayanlar bavullarının başında diz çökmüş toparlanırken başını içeri soktu ve güç durumda kalmış bir köpek yavrusunun sesini taklit ederek onları selamladı.

«Ey, küçük hanımlar,» dedi delikanlı; «demek eve dönüyorsunuz, ha? Üzgün müsünüz?»

«Evet, Bailey, eve dönüyoruz,» dedi Mercy.

«İçlerinden birine saçınızdan bir tutam bırakmayacak mısınız?» diye sordu delikanlı. «Saçınız sahici, değil mi?»

Buna pek güldüler ve elbet öyle olduğunu söylediler.

«Hıh, elbet öyle demek, ha?» dedi Bailey. «Ben kolay yutmam. Onunki sahici değil. Bir keresinde gördüm, pencerenin yanındaki çiviye asmıştı. Hem sonra, sofrada arkasında durup çektim saçını; haberi bile olmadı. Şşşıt, küçük hanımlar, ayrılacağım ben buradan. Artık bu kadının hakaretine dayanamıyorum.»

Miss Mercy gelecekle ilgili tasarılarını sordu; Mr. Bailey, cevap olarak, orduya katılmayı düşündüğünü söyledi.

«Ordu mu!» diye haykırdı küçük hanımlar, gülüşerek.

«Ne yani!» dedi Bailey; «niye olmasın? Kulede trampetçi çok. Tanışırız. Bu ülkede onlara değer verilmiyor mu? Basbayağı veriliyor.»

«Vurulursun sonra,» dedi Mercy.

«Vurulayım!» diye bağırdı Mr. Bailey. «Ne çıkar vurulursam? Oyun gibi bir şey, değil mi, küçük hanımlar? Oklava yiyeceğime gülle yerim, ne olacak? Beylerin iştahı yerinde oldu mu hep öyle bir şey yakalayıp kafama atıyor. Ne çıkar,» dedi Mr. Bailey, uğradığı haksızlıkları hatırlayıp kızarak; «ne çıkar yiyecekleri bitirmelerinden? Benim suçum mu?»

«Öyle bir şey söyleyen yok herhalde,» dedi Mercy.

«Nasıl yok?» diye cevap verdi delikanlı. «Hayır. Evet. Ah! Oh! Kimse öyle diyemez! Ama bir diyen var. Ama fiyatlardaki her artışın ceremesini ben çekecek değilim. Çarşı pazar pahalı diye ölecek miyim yani? Durmam burada. Onun için,» diye ekledi Mr. Bailey, yumuşayıp gülümseyerek; «bana bir şey vermek istiyorsanız şimdi verin, çünkü bir dahaki gelişinizde ben burada olmayacağım; öbür çocuğa gelince, o da hak etmeyecek, biliyorum.»

Küçük hanımlar Mr. Pecksniff ve kendi hesaplarına, bu düşünceli öğüte uydular; özel dostlukları dolayısıyla Mr. Bailey'ye öyle cömert bir bahşiş verdiler ki teşekkür etmek için ne

yapacağını bilemedi; yalnız günün geri kalan kısmında cebine gizli şaplaklar indirerek ve buna benzer başka gülünçlü pandomimler yaparak sevincini elinden geldiği kadar açığa vurdu. Sadece bunlarla da yetinmedi; çünkü, içinde bir bone bulunan bir kutuyu ezdikten başka Mr. Pecksniff'in bagajını da heyecanı arasında evin tepesinden aşağı fırlatarak epey zarara uğrattı; sözün kısası, bu beyden ve ailesinden gördüğü iyiliği bütün gücüyle dünyaya açıkladı.

Mr. Pecksniff'le Mr. Jinkins eve, yemeğe kol kola geldiler; çünkü Mr. Jinkins bu amaçla yarım gün tatil yapmaya karar vermişti; böylece, kör talih, akşama kadar bütün günleri dolu olan en genç beyle öbürleri karşısında dehşetli bir avantaj kazanmış oluyordu. Şarap şişesini ısmarlayan ise Mr. Pecksniff'di ve pek ahbap olmuşlardı; ama ayrılma zorunluğuna yerinip duruyorlardı. Tam eğlencelerinin ortasında ihtiyar Anthony ile oğlunun sökün etmeleri Mr. Pecksniff'i çok şaşırttı ve Jinkins'ın da keyfini kaçırdı.

«Gördüğünüz gibi, güle güle demeye geldik,» dedi Anthony Mr. Pecksniff'e alçak bir sesle; öbürleri aralarında konuşurken ikisi masaya geçtiler. «Sizinle benim aramızda ayrılık ne kadar gereksiz bir şey. Ayrıldığımız zaman, bir makasın iki yarısı gibi oluyoruz, Pecksniff; ama birleşince bir şeyler yapabiliriz. Ne dersiniz?»

«Birlik her zaman çok güzel bir şeydir, bayım,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff.

«Orasını bilmem,» dedi ihtiyar; «çünkü bazı insanlarla birlik olmaktansa düşman olmayı tercih ederim. Ama sizin hakkınızdaki fikrimi biliyorsunuz.»

«İkiyüzlü sıfatını henüz unutmayan Mr. Pecksniff başını sallamakla yetindi. Olumlu bir selamla olumsuz bir işaret arası bir jest yaptı.

«Lehte,» dedi Anthony. «Lehte, güvenin bana. O zaman söylediğim o söz bile becerikliliğiniz karşısında istemeden saygımı belirtmemden ötürüydü; ayrıca, iltifatta bulunacak bir zaman da değildi. Ama arabada birbirimizi anladığımıza karar vermiştik, biliyorsunuz.»

«Ah, evet, evet!» diye onayladı Mr. Pecksniff, en zalim bir

şekilde yanlış anlaşılmakta olduğunu, ama bunun için yakınmayacağını bildirir bir tavırla.

Anthony, Miss Charity'nin yanında oturan oğluna, sonra Mr. Pecksniff'e, sonra gene oğluna baktı ve bunu birkaç kere tekrarladı. İşin tuhafı Mr. Pecksniff'in gözleri de böyle bir seyir izlemekteydi; ama o, bunun bilincine varınca, önce başını öne eğdi, sonra da gözlerini kapattı; yaşlı adamın gözünden bir şey okumamasını ister gibiydi.

«Jonas akıllı oğlandır,» dedi ihtiyar.

«Çok akıllı görünüyor,» dedi Mr. Pecksniff en saf tavrıyla.

«Hem de ihtiyatlıdır,» dedi ihtiyar.

«Hem de ihtiyatlı, hiç şüphem yok,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff.

«Bakın!» dedi Anthony, kulağına fısıldayarak. «Galiba kızınıza biraz tutkun.»

«Aman, ne diyorsunuz,» dedi Mr. Pecksniff, gözleri hâlâ kapalıydı; «gençler... gençler. Hem kuzen oluyorlar. Hepsi bu kadar olmalı.»

«Vallahi, akrabalıkta fazla sevgi olması gerekmediğini biz kendimizden biliriz,» diye cevap verdi Anthony. «Burada bundan biraz fazlası yok mu dersiniz?»

«Mümkün değil,» dedi Mr. Pecksniff. «İmkânı yok! Beni şaşırtıyorsunuz.»

«Evet, onu biliyorum,» dedi ihtiyar kuru kuru. «Sürebilir —tutkunluğu diyorum, sizin şaşkınlığınız değil— ya da geçebilir. Sürdü diyelim; belki (siz de ben de yükümüzü tuttuğumuza göre) bu konuda ortak bir çıkarımız olur.»

Tatlı tatlı gülümseyen Mr. Pecksniff konuşmak üzereydi ama Anthony onu susturdu.

«Ne diyeceğinizi biliyorum. Hiç gereği yok. Böyle bir şey sizin aklınıza bile gelmedi; ve sevgili çocuğunuzun mutluluğunu bu kadar yakından ilgilendiren bir konuda, müşfik bir baba olarak, bir fikir söyleyemezsiniz; falan filan. Evet, haklısınız. Size böylesi yakışır! Ama bana öyle geliyor ki, sevgili Pecksniff,» diye ekledi Anthony, ötekinin kolunu tutarak; «siz ve ben bunu görmeme şakasını sürdürürsek, birimizden birimiz hazır bir avantajı kaybetme durumuna düşebiliriz; bu kişi olmak is-

temediğim için konuyu bu kadar erken, ve şüpheye yer bırakmayacak açıklıkla koyma cüretimi bağışlayın; istedim ki, şimdi olduğu gibi, sorun açıksa ortaya konsun, görelim ve anlayalım. Dinlediğiniz için teşekkür ederim. Şimdi ikimiz de eşit olduk; böyle olması şüphesiz ikimizin de hoşuna gider.»

Lafını bitirmeden ayağa kalktı; uyanık bir tavırla Mr. Pecksniff'i selamlayarak uzaklaştı ve gençlerin oturduğu yere gitti; Mr. Pecksniff bu açıksözlülük karşısında afallamış ve tedirgin olmuş, kendi silahlarını kullanırken faka bastırıldığı duygusuna kapılmıştı.

Ama gece arabası saatinden şaşmazdı ve büroya gitme zamanı gelmişti; büro çok yakın olduğu için bagajı göndermişler, kendileri de yürüyerek gitmeye karar vermişlerdi. Dolayısıyla Miss Pecksniff'lerle Mrs. Todgers'ın donanmaları için gereken zamandan fazla oyalanmayıp grup halinde yola çıktılar. Araba yerini almış, atlar koşulmuştu; ayrıca, ticari beylerin büyük çoğunluğu da, telâşı, derin bir zihni bitkinlik içinde olduğu gözle görünen en genç bey de aralarında olmak üzere, oradaydılar.

Mrs. Todgers'ın genç bayanlardan ayrılırkenki üzüntüsüne, ancak Mr. Pecksniff'le vedalaşırkenki kuvvetli duyguları erişebilirdi. Hiçbir mendil Mrs. Todgers'ınki kadar sık girip çıkmamıştır çantaya; arabanın yanındaki kaldırımda, iki yanında birer ticari bey olmak üzere, araba lambalarının ışığı altında duruyor, araya Mr. Jinkins girmezse iyi yürekli Mr. Pecksniff'in yüzünü görüp kaybediyordu. Çünkü, sonuna kadar, en genç beyin yoluna dikilen kaya olan Mr. Jinkins arabanın basamağına tırmanmış, hanımlarla konuşuyordu. Öbür taraftaki basamakta da kuzenlik hakkını kullanan Mr. Jonas vardı; oysa buraya ilk gelen en genç bey, büronun derinliklerine gömülmüştü; karalı kırmızılı yaftalar, ekspres araba resimleri arasında hamalların zulmüne uğruyor, durmadan ağır bavullarla uğraşmak zorunda kalıyordu. Bu kötü durum, sinir gerginliğiyle birleşince, perişanlığı son hadde vararak bir felaket haline gelmişti; ayrılık anında, Mercy'nin güzel eline bir çiçek, epey paraya mal olmuş, limonlukta yetiştirilme bir çiçek attıysa da, çiçek gidip arkada oturan arabacı yamağının kucağına düştü;

yamak nezaketle teşekkür ettikten sonra çiçeği yakasına taktı.

Gitmişlerdi; Todgers gene yalnız kalmıştı. Birer köşede arkalarına yaslanan genç bayanlar üzüntülü düşüncelerine dalıp gittiler. Ama bütün geçici zevk ve eğlence düşüncesini zihninden silen Mr. Pecksniff, bütün akli gücünü önündeki tek büyük erdemli amaç üstünde topladı: Varlığıyla aile ocağını, ev tanrılarının mihraplarını kirleten o nankör ve yalancı kişiyi kovmak.

XII. BÖLÜM

Kısa Vadede Değilse de Uzun Vadede Mr. Pinch ve Başkalarını Yakından İlgilendirdiği Görülecektir: Mr. Pecksniff Tecavüze Uğrayan Erdemin Onurunu Koruyor. Genç Martin Chuzzlewit Umutsuz Bir Karar Veriyor.

Yaklaşan fırtınadan hiç haberi olmayan Mr. Pinch ile Martin, Pecksniff salonlarında rahatlarına bakıyor ve gün geçtikçe arkadaşlığı ilerletiyorlardı. Martin'in gerek buluş, gerekse uygulama yeteneği bir hayli üstün olduğu için okul planı da hızla yürüyordu; Tom da, insanların işlerinde kesinlik olabilirse ve insan yargıçlar tarafsız kalabilirse, bu kadar yeni ve zekice buluşlarla dolu bir planın yarışma zamanı gelince birinciliği kazanmamasının mümkün olmadığını söyleyip duruyordu. Martin bu kadar iddialı değildi ama büsbütün umutsuz da sayılmazdı; bu da işine daha şevkle ve hırsla sarılmasına yol açıyordu.

«Günün birinde büyük bir mimar olursam, Tom,» dedi yeni öğrenci bir gün, çizdiği planı biraz uzaktan seyrederek; «ilk yapacağım şeylerden biri ne olurdu, biliyor musun?»

«Yok!» dedi Tom. «Ne olurdu?»

«Senin mutlu geleceğin.»

«Yok canım!» dedi Tom; bu iş yapılmış kadar sevinmişti. «Sahi mi? Ne güzel bunu söylemen.»

«Öyle sağlam temellere oturturdum ki, Tom,» dedi Martin; «hayat boyu dayanırdı sana; çocuklarına, torunlarına da dayanırdı üstelik. Seni kanadımın altına alırdım, Tom. Seni ben korurdum. Benim kanadım altına almaya karar verdiğim insana kötü davranmaya yeltenecek adam göremiyorum, Tom!»

«Hayatımda bana bu kadar güzel bir şey söylendiğini hatırlamıyorum,» dedi Mr. Pinch. «Gerçekten hatırlamıyorum.»

«Laf olsun diye söylemiyorum,» diye cevap verdi Martin, sanki şimdiden Avrupa'nın bütün Taçlı Başlarına Baş Mimar olmuş kadar yukarıdan ve duygudaş bir tavırla. «Yapardım. Geçimini sağlardım.»

«Korkarım,» dedi Tom, başını sallayarak; «sakarlığımdan sana ayak bağı olurdum.»

«Aman canım,» dedi Martin. «Orasına hiç aldırma. Ben, 'Pinch akıllı bir insan; Pinch'i beğeniyorum,' dedikten sonra karşıma çıkabilecek insanı görmek isterdim. Üstelik, düşünsene Tom, kim bilir ne çok bakımdan işime yarardın.»

«Birkaç bakımdan işine yaramazsam, bil ki istemediğimden değildir,» dedi Tom.

«Örneğin,» diye devam etti Martin, biraz düşündükten sonra; «fikirlerimin yürürlüğe doğru dürüst konmasına sen bakardın; **benim** için ilgi çekici olacak aşamaya varıncaya kadar sen meşgul olurdun başlatılan işlerle; ve bu çeşit basit işleri yapardın. Sonra, benim üşendiğim zamanlarda insanlara stüdyomu gösterir, Sanat üzerine filan konuşurdun. Çünkü öyle sıradan bir budala yerine senin gibi bilgili biri olması çok iyi olurdu, Tom (ciddi söylüyorum, vallahi). Yok, bakardım sana, canım. İşe yarardın, hiç şüphen olmasın!»

Tom'un herhangi bir toplumsal orkestrada birinci kemanı çalmayı düşünmediğini, şöyle yüz ellinci keman civarında bir yerlerde hayatından memnun olacağını söylemek bile alçak gönüllülüğünü yeterince anlatmaz. Onun için bu sözlere çok sevindi.

«O zaman şüphesiz onunla evli olurdum, Tom,» dedi Martin.

Neydi Tom Pinch'i birdenbire susturan; sevincinin ortasında yanaklarını kıpkırmızı edip, sanki arkadaşının sevgisine layık değilmişçesine dürüst yüreğine pişmanlık duygusu salan şey neydi?

«O zaman onunla evli olurdum,» dedi Martin, gülümseyerek ışığa bakıyordu; «hem çocuklarımız da olurdu. Seni de çok severlerdi, Tom.»

Ama Mr. Pinch tek kelime söylemedi. Söylemek isteyeceği sözler dudaklarında donmuş, feragat düşüncesinde daha manevi bir hayat bulmuştu.

«Buralarda bütün çocuklar seviyor seni, Tom, benimkiler de elbet öyle olurdu,» diye devam etti Martin. «Belki birine senin adını kordum. Ne dersin, Tom? Bilmem ki. Tom kötü ad sayılmaz. Thomas Pinch Chuzzlewit giyimlerine T.P.C. işlenirdi. Buna bir itirazın var mı?»

Tom boğazını temizledi ve gülümsedi.

«O da seni severdi, Tom, çok iyi biliyorum,» dedi Martin.

«Evet,» dedi Tom, titrek bir sesle.

«Senin için ne düşüneceğini çok iyi biliyorum,» dedi Martin; çenesini eline dayamış, söylediklerini oradan okuyormuş gibi gözünü pencere camına dikmişti. «Öyle iyi tanıyorum ki onu. Başlangıçta sen onunla konuştuğunda, ya da o sana baktığında gülümseyecektir, Tom, neşeyle hem de. Ama sen buna aldırmazsın. Zaten böyle ışıl ışıl bir gülümseyiş hayatta görmemişsindir.»

«Yok, yok,» dedi Tom, «hiç aldırır mıyım!»

«Sana karşı çok müşfik olacaktır, Tom,» dedi Martin; «sen de bir çocukmuşsun gibi. Zaten bazı bakımlardan hemen hemen öylesin, değil mi, Tom?»

Mr. Pinch başını sallayarak buna yürekten katıldığını belirtti.

«Her zaman şen ve müşfik olacaktır, seni gördüğüne sevinecektir,» dedi Martin; «ve senin ne biçim bir insan olduğunu iyice anlayınca (çok sürmeyecektir bunu anlaması), yerine getirmek için yanıp tutuştuğunu bildiği birtakım ufak tefek işler, hizmetler isteyecektir senden; öyle ki aslında o senin istediğini yaparken, senin, onun istediğini yaptığını sanmanı sağ-

layacaktır. Çok sevecektir seni, Tom; seni benim anladığımdan çok daha incelikle anlayacaktır; hep senin zararsız, nazik, iyi niyetli, iyi yürekli bir insan olduğunu söyleyecektir.»

Ne kadar sessizdi Tom Pinch.

«Eski günleri ve senin buradaki küçük kilisede org çalıp (hem de parasız) onun dinlediğini anmak için eve de bir org koyarız,» dedi Martin. «Kendi yapacağım plana bir de müzik odası koyacağım; köşede bir uçta, bayağı şık olacak; orada yoruluncaya kadar çalarsın Tom, istediğin kadar. Madem karanlıkta çalmayı seviyorsun, orayı karartırız. Birçok yaz akşamları onunla oturur, seni dinleriz, Tom; bundan emin olabilirsin.»

Yüzünde yalnız hüzür ve şükran duygularıyla yerinden kalkmak, iki eliyle arkadaşının elini sıkmak, bayağı güçlü bir çaba gerektirebilirdi, Tom Pinch hesabına; bu basit işi temiz bir yürekle yapmak, şöhretin şüpheli borusunun coşkuyla övgüsünü çaldığı nice işlerin başarılmasından daha güçlü bir çaba gerektirebilirdi. Şüphelidir bu borunun çalışı, çünkü şiddet sahnelerinden pek ayrı duramaz ve ölümün dumanı ve buğusu o cesur çalgının sesini bir hayli çatlaklaştırmıştır. Ayrıca, notalarının her zaman uyumlu ya da namuslu olduğu da söylenemez.

«Buraya *gelen herkesin* senin *gibi* bana layık olduğumdan fazla müşfik ve düşünceli davranması insan yaradılışının iyiliğini kanıtlıyor,» dedi Tom, her zamanki gibi kendini gölgede bırakarak. «Dünyanın en iddialı insanı olsam bile gene bekleyemeyeceğim, dünyanın en iyi konuşan insanı olsam bile gene yeterince dile getiremeyeceğim kadar iyisiniz bana karşı. Gerçekten ne diyeceğimi bilemiyorum. Ama inan bana,» dedi, Tom; «nankör değilim; bunları hiçbir zaman unutamam; ve bu sözlerimin doğruluğunu kanıtlamaya fırsat bulursam, bunu ispatlarım.».

«Bunlar hepsi tamam,» dedi Martin; iki elini ceplerine sokarak arkasına yaslandı ve sıkıntılı bir tavırla esnedi. «Hepsi güzel sözler, Tom; ama işte Pecksniff'in evindeyim ve talih yolunun da birkaç mil uzağındayım. Sabah şu adam da sana öyle söylememiş miydi?»

«Kim o?» diye sordu Tom; orada olmayan bu kişiden böyle saygısızca söz etmesine biraz alınmış gibi.

«Biliyorsun, canım. Neydi adı? Northkey mi?»

«Westlock,» diye cevapladı Tom; normalden yüksek çıkmıştı sesi.

«Hah! tamam,» dedi Martin, «Westlock. Yönlerle ve kapılarla ilgili bir ad diye kalmış aklımda. Evet, ne diyordu Westlock?»

«Ah, evet. Malını kendi kullanma hakkını elde etmiş,» diye cevap verdi Tom, başını sallayıp gülümseyerek.

«Talihli kerata,» dedi Martin. «Keşke onun yerinde ben olsaydım. Peki, bana anlatacağın sırrın hepsi bu muydu?»

«Hayır,» dedi Tom; «hepsi bu değil.»

«Geri kalanı ne?» diye sordu Martin.

«Aslında sır falan değil,» dedi Tom. «Seni çok ilgilendireceğini sanmıyorum; ama benim için çok hoş bir şey. John buradayken sık sık, «sözüme kulak ver, Pinch. Vasilerim kesenin ağzını bir açınca... der dururdu... Böyle tuhaf deyimler kullandığı olurdu bazen, öyle bir tarzı vardı.»

«Kesenin ağzını açmak kötü deyim sayılmaz,» dedi Martin; «başkaları senin için kullanmıyorlarsa. Ey, sonra? Amma yavaşsın, Pinch!»

«Evet, biliyorum, öyleyim,» dedi Tom; «ama bunu hep yüzüme çarparsan moralim bozulacak. Şaşırttın beni galiba şimdi, çünkü ne söyleyeceğimi unuttum.»

«John'un vasileri kesenin ağzını açınca,» dedi Martin sabırsızlanarak.

«Hah, evet, tamam,» diye haykırdı Tom; «evet. 'O zaman,' derdi John, 'sana bir ziyafet çekeceğim ve bunun için özellikle Salisbury'ye geleceğim.' John geçen gün yazdığında — hani, Pecksniff'in ayrıldığı gün — işinin bitmek üzere olduğunu, parasını hemen alacağını söylüyor ve Salisbury'de ne zaman buluşabileceğimizi soruyordu. Ben de yazıp haftaya bugün dedim; ayrıca burada yeni bir öğrenci olduğunu, senin ne kadar iyi bir insan olduğunu, nasıl iyi arkadaş olduğumuzu anlatmıştım. Bunun üstüne John da bu mektubu yazmış» — Tom mektubu çıkardı— «buluşma için yarını söylüyor; sana saygıları-

nı sunuyor; ikimizi de yemeğe çağırıyor; seninle buluştuğumuz otelde değil hem de; şehrin en iyi otelinde. Oku bak ne yapıyor.»

«Güzel,» dedi Martin, her zamanki serinkanlılığıyla mektuba bakarak; «çok teşekkür ederim. Çağrısını kabul ediyorum.»

Tom onun biraz daha şaşırmasını, biraz daha sevinç göstermesini, bu büyük olaya şu ya da bu şekilde biraz daha ilgi göstermesini isterdi. Ama Martin hiç oralı olmadı; en büyük avuntusu olan ıslık çalma işine dönüp, hiçbir şey olmamış gibi, yeniden okul planı üstünde çalışmaya başladı.

Mr. Pecksniff'in atına kutsal bir hayvan gözüyle bakılırdı; atı sürme işini de, ya tapınağın başrahibi sıfatıyla kendisi, ya da bu yüce göreve şüpheye yer bırakmayacak biçimde atadığı bir kimse yapabilirdi. Onun için iki genç Salisbury'ye yürümeye karar verdiler ve zamanı gelince yaya olarak yola düzüldüler; hava oldukça soğuk ve kuru olduğu için böylesi zaten açık arabadan daha iyiydi.

Daha iyi mi dedik? Sağlıklı, dinç, güzel bir yürüyüş — saatte dört nizami mil hızla — ve zıplayıp sıçrayan, gıcırdayan, sarsılan o arabayla tangır tungur gitmek! Bu iki şey karşılaştırma bile kabul etmez. İkisini yan yana koymak yürüyüşe hakaret olur. Bir açık arabanın insanın kan dolaşımına yardım ettiği görülmüş müdür? — kellesini tehlikeye koyup, damarlarında ve kulaklarında, ve bütün omurgasında, iğne batıyormuş gibi tatsız bir karıncalanma duygusu vermekten başka. Bir açık arabanın insanın zekâsını ve enerjisini keskinleştirdiği görülmüş müdür? — at tökezleyip yokuş aşağı dipteki taş duvara doğru çılgın gibi koşarken içindeki insana dışarı atlamak için yepyeni ve duyulmadık bir yol düşündürmedikçe. Açık arabadan daha iyi mi demiştik?

Hava soğuktu. Tom; öyleydi, itiraz edilir yanı yoktu bunun; ama arabada daha mı güzel olacaktı ki? Demircinin ateşi pırıl pırıl yanıyor, insanları ısıtmak istermiş gibi yalımlanıyordu; ama açık arabanın soğuk koltuklarından görmesi daha mı az imrendirecekti ki? Rüzgâr keskindi, yolda ilerlemeye çalışan insanın yüzünü sanki ısırıyordu; kendi saçıyla gözünü

kör ediyordu yeterince saçı varsa, yoksa da tozları savuruyordu gözüne; soğuk bir duş yapmış gibi soluğunu kesiyordu; giyimlerini sağa sola savuruyor, sanki kemiklerinin iliğinde esiyordu; ama açık arabada giden bir insana bütün bunların yüz kat fazlasını yapmaz mıydı? Öyleyse boş verelim açık arabaları!

Arabadan daha mı iyi? Atlı arabalarla giden yolcularda böyle al al olmuş yanak görülür mü? Hiç böyle neşeyle, sevinçle üşüyeni var mıdır? Sert rüzgârlar estikçe arkalarını dönüyorlar, kahkahaları ortalığı çınlatıyordu; sonra gene dönüp hızlı hızlı yollarına devam ediyorlardı; ancak yürüyüşün kendinden doğan neşe ayak uydurabilirdi bu hızlı gidişe. Arabadan daha mı iyi! Bakın işte, arabada bir adam da geliyor bu yöne doğru. Bakın, bakın, kırbacını sol eline geçirip sağ elinin donmuş parmaklarını granitten bacağına sürtüyor. ve mermerden ayaklarını arabanın tahtasına vuruyor. Ha, ha, ha! Hızı bire karşı yirmi bile olsa, bu sağlıklı kan dolaşımını kim değişir şu durgun sefalete?

Arabadan daha mı iyi! Arabayla giden hiç kimse kilometre taşlarıyla bu kadar ilgilenemez. Arabada giden hiç kimse, tabana kuvvet giden gibi göremez, duyamaz, düşünemez. Bu esintili tepelerde rüzgâr estikçe otlarda ve tepelerdeki yumuşacık gölgelerde suda olduğu gibi ufak dalgacıklar beliriyor! Çıplak, donuk ovada, burada, bu kış gününde bile, gölgeler ne kadar güzel! Heyhat! Böyle olmak, cinslerinin özelliği. Hayatta en güzel şeyler gölgelerdir, Tom; onlar da bunlar gibi çarçabuk gider gelir, değişip solarlar!

Bir mil daha, ve kar yağmaya başlıyor; rüzgârdan kaçınmak için alçaktan süzülen karga kar karşısında bir mürekkep lekesine benziyor. Yürürlerken kar onları geri itiyor, eteklerine yapışıp katılaşıyor, kirpiklerinde buzlaşıyor ama, gene de daha gevşek, bir zerrecik eksik yağmasını istemezlerdi, gidecek daha yirmi mil yolları olsa bile. Ve, işte! Eski Katedralin Kuleleri yükseliyor önlerinde, daha şimdiden! ve çok geçmeden beyaz halılarıyla garip şekilde sessizleşen siperli sokaklara geliyorlar; menzilleri olan hana varıyorlar; yüzleri öylesine kızarmış, alev alev yanıyor, enerjileri o kadar taşkın ki soğuk

garson neredeyse varlıklarını kendisine bir saldırı sayacak; ve saldırıya karşı koyacak bir şeyi olmadığı için (çünkü kahve salonundaki parlak ateşin karşısından gelmektedir) iyice bozuluyor.

Namlı bir Han! Avlu vurulmuş av hayvanları ve asılmış koyun butlarıyla dolu; bir köşede, soğuk kuşlar, soylu butlar, ahududu reçelinin cilve yaparak hamurdan dantela arkasına gizlendiği pasta ve tartlarıyla camlı kapılı kiler. Ve birinci katta, binanın avluya bakan yanında, bütün perdeleri örtülü bir odada, ağzına kadar kütüklerle dolu alev alev bir şömine, önünde ısıtılan tabaklar, her yerde ışıldayan mumlar, ve üç kişilik bir masayla üstünde otuz kişiye yetecek çatal bıçak ve bardak... John Westlock! Pecksniff'deki eski John değil, basbayağı bir beyefendi, değişik, daha yüce bir kişi görünüşünde, kendinin efendisi ve bankada hesap sahibi olduğunun bilincinde; ama bazı bakımlardan da eski John, çünkü Tom'u görür görmez iki elinden yakaladı ve içten selamlaşmasında neredeyse kucakladı.

«Demek siz,» dedi John, «Mr. Chuzzlewit'siniz. Çok memnun oldum!» John'un kendine özgü rahat bir tavrı vardı; dostça el sıkıştılar ve hemen arkadaş oluverdiler.

«Şöyle biraz uzak duruver, Tom,» diye haykırdı eski öğrenci, ellerini Mr. Pinch'in omuzlarına koyarak ve öylece ona bakarak. «Şöyle bir bakayım sana! Aynı işte! Hiç değişmemişsin!»

«Eh, biliyorsun, o kadar uzun bir zaman geçmiş sayılmaz,» dedi Tom Pinch.

«Bana yüzyıllar geçmiş gibi geliyor,» dedi John; «hem, sana da öyle gelmeli, hınzır.» Sonra Tom'u en rahat koltuğa oturttu, sırtına bir şaplak indirirken Pecksniff de geçirdikleri eski günlerdeki gibiydi tıpkı ve onun bu tavrına bakan Tom Pinch sevincinden gülsün mü, ağlasın mı, bilemedi. Sonunda güldü; üçü birden güldüler.

«Eskiden yeriz diye düşündüklerimizin hepsini ısmarladım, Tom,» dedi John Westlock.

«Yok canım!» dedi Tom Pinch. «Sahi mi?»

«Hepsini. Kendini tutabilirsen garsonların önünde gülme. Ben tutamadım, ısmarlarken. Düş görür gibi bir şey.»

John burada yanılıyordu, çünkü bu laflardan hemen sonra sofraya gelen çorbayı kimse düşünde görmemiştir; ne de öyle balığı; ne de mezeleri; ne de öyle kuşları; ne de, kısacası, şarap dışında adam başına on buçuk şiline patlayan bu eğlencenin gerçekliğine yaklaşan herhangi bir şeyi. Şaraplara gelince, düşünde böyle buzlu şampanya, klaret, port, şeri görebilen adam hemen yatağına yatmalı ve oradan hiç çıkmamalıdır.

Ama şölenin belki de en hoş tarafı, kimsenin bunlara John'un kendisi kadar şaşırmamasıydı; dehşetli sevinçliydi, sık sık kahkahalar atıyor, sonra da garsonlar böyle şeylere alışık olmadığını sanmasınlar diye büyük bir ciddiyete gömülüyordu. Ama kesip dağıtması için önüne getirdikleri şeylerin bazıları gülmeden dayanılır gibi değildi; bir seferinde Tom, garsonun saygılı uyarısına karşın talaşkebabının dış duvarını yemek kaşığıyla delip sonra da bunu yemek için ısrar edince John bütün ciddiyetini kaybetti ve kahkahaları mutfaktan bile duyuldu. Tatlı masaya konup, üçü ateşin önünde toplandıklarında, kendini de alaya alabildiğini gösterdi; başgarson geldi, port hafif ve koyu renk bir şarap olduğuna göre, onu mu isterler, yoksa daha kuvvetli bir port mu denerler diye saygıyla sordu. Buna karşılık John içtikleri şaraptan memnun olduğunu, yerinde seçilmiş bir şarap sayılabileceğini söyledi. Garson teşekkür etti ve çıktı. Sonra John, ağzı kulaklarına vararak, şarabın iyi olduğunu sandığını, ama aslında yerinde olup olmadığını hiç bilmediğini söyledi ve bir kahkaha daha patlattı.

Akşam boyunca neşeli olmuşlar, yemeğin tadını çıkarmışlardı, ama festivalin en güzel kısmı fındık fıstık yiyerek, şarap içerek, tatlı tatlı konuşarak şöminenin karşısına kuruldukları zamandı. Tom Pinch dostu, orgcunun yardımcısını görmek istiyordu, sonra çok geç olur diye birkaç dakika için sıcak köşesini terk etti; iki genci baş baş bıraktı.

Yokluğunda onun şerefine içtiler, tabii. John Westlock da bu fırsattan yararlanarak, Mr. Pecknsiff'in evinde kaldığı süre boyunca Tom'la aralarında bir tek ters konuşma geçmediğini söyledi. Buradan doğal olarak Tom'un kişiliği konusuna geçti

ve Mr. Pecksniff'in de bunu çok iyi bildiğini ima etti. Şöyle belli belirsiz ima etti sadece; Pecksniff'i kötülemek Tom Pinch'i üzüyordu çünkü ve yeni öğrenci de durumu kendi keşfedebilirdi.

«Evet,» dedi Martin. «Pinch'i benim sevdiğimden fazla sevmek imkânsız; ya da iyi huylarına benden fazla değer vermek. Hayatımda gördüğüm en fedakâr insan.»

«Biraz fazla fedakârdır,» dedi John; oldukça keskindi gözlemi. «Bu kadarı artık kusur haline geliyor.»

«Öyle,» dedi Martin. «Çok doğru. Bundan bir iki hafta önce biri vardı — Mr. Tigg adında biri — bütün parasını aldı, birkaç gün sonra ödemek vaadiyle. Öyle çok bir para değildi ama, iyi ki değildi, çünkü geri geleceği falan yok.»

«Zavallı Tom!» dedi John; bu son sözleri dikkatle dinlemişti. «Tom'un parayla ilgili işlerinde çok gururlu olduğunu görmeye henüz fırsat bulamamışsınızdır belki.»

«Öyle midir? Hayır, görmedim. Ne gibi yani? Borç para kabul etmez mi?»

John Westlock başını salladı.

«Çok tuhaf,» dedi Martin, boş kadehi bırakarak. «Gerçekten tuhaf bir bileşimi var bu Tom'un.»

«Para armağanı kabul etmektense,» diye devam etti John Westlock, «ölmeye razıdır.»

«O kadar saf bir insan ki,» dedi Martin. «Biraz daha almaz mısınız?»

«Ama siz,» dedi John, bardağını doldurarak ve Martin'e biraz merakla bakarak, «Mr. Pecksniff'in yardımcılarının çoğundan daha büyük yaştasınız ve daha tecrübelisiniz; onun için Tom'u şüphesiz daha iyi anlayabilir, nasıl sömürüldüğünü daha iyi görebilirsiniz.»

«Elbette,» dedi Martin, bacaklarını uzatıp şarabını gözüyle ışık arasında tutarak. «Mr. Pecksniff de biliyor bunu. Kızları da. Değil mi?»

John Westlock gülümsedi ama bir şey söylemedi.

«Laf açılmışken,» dedi Martin, «Pecksniff için ne düşünüyorsunuz? Size nasıl davranmıştı? Şimdi nedir onun hakkında

fikriniz? Yani, her şey geçip bittikten sonra, soğukkanlılıkla düşününce?»

«Pinch'e sorun?» diye cevap verdi eski öğrenci. «Bu konuda duygularımın ne olduğunu bilir. Bunların kesinlikle değişmediğini de söyleyebilirim size.»

«Hayır, hayır,» dedi Martin, «kendi ağzınızdan dinlesem daha iyi.»

«Ama Pinch beni haksız buluyor,» diye diretti John, gülümseyerek.

«Eh, o halde düşündüklerinizi önceden az çok biliyorum,» dedi Martin; «onun için saklamanızın gereği kalmıyor. Lütfen benden hiç çekinmeyin. Ben de hoşlanmıyorum ondan, açıkçası. Belli koşullar altında işime öyle geldiği için onun yanındayım. Bu alanda elimden biraz iş geldiğini sanıyorum ayrıca; bu bakımdan sonunda borçlu çıkacak olan ben değil odur. En azından hesap denk biter ve borç morç olmaz. Onun için, sanki Pecksniff'le hiç bağlantım yokmuş gibi konuşabilirsiniz benimle.»

«İlle de fikrimi öğrenmek istiyorsanız...» diye başladı John Westlock.

«Evet, istiyorum,» dedi Martin. «Lütfen.»

«Diyebilirim ki,» diye devam etti öteki, «yeryüzünde eşi benzeri bulunmayan bir rezildir.»

«Ah!» dedi Martin, her zamanki serinkanlılığıyla. «Bu biraz kuvvetli bir ifade.»

«Daha azını hak etmiyor,» dedi John; «fikrimi yüzüne karşı söylememi de istese, hiç hafifletmeden aynı şeyi söylerim. Pinch'e karşı davranışı bu yargıyı haklı göstermeye yeter. O evde geçirdiğim beş yılı düşünüyorum da, ne ikiyüzlülükler, ne alçaklıklar, ne kötülükler, ne yapmacıklar, ne dalkavuklukları gördüm bu adamın, en aşağılık gerçeklikleri nasıl ermiş pozlarda gizlerdi; orada bulunduğum, o da benim öğretmenim olduğu için bütün bunlara kaç kere tanık oldum, kaç kere ben de bu oyunlarda rol almak zorunda kaldım; yeminle söylüyorum, bütün bunları hatırladıkça kendimden iğrenesim geliyor.»

Martin kadehini boşalttı ve ateşe baktı.

«Bunun yerinde bir duygu olduğunu söylemek istemiyorum,» diye devam etti John Westlock, «çünkü benim bir suçum yoktu; çok iyi anlayabiliyorum; örneğin sizin, ne matah olduğunu bildiğiniz halde, elinizde olmayan nedenlerle orada bulunmak zorunluluğunuzu. Ne duyduğumu size açıkça anlatayım: Şimdi bile, dediğiniz gibi, bütün bunlar geçip bittikten, benden her zaman nefret ettiğini, her zaman kavga ettiğimizi, her zaman hakkında düşündüğüm şeyi ona açıkça söylediğimi bilmenin verdiği memnunluk duygusuna karşın, küçükken, onun evinden kaçıp başka bir ülkeye gitme itkisine uymadığıma hâlâ üzülür dururum.»

«Niye başka bir ülkeye?» diye sordu Martin, John'a bakarak.

«Kendi yurdumda sağlayamadığım kazancı bulmak için,» diye cevap verdi John Westlock, omuzlarını silkerek. «Yürekli bir hareket olurdu. Ama bırakalım bunları! Doldurun kadehinizi de unutalım Pecksniff'i.»

«Ne zaman isterseniz,» dedi Martin. «Kendim ve onunla bağlantım konusunda, önceden söylediğimi tekrarlıyabilirim. Şu ana kadar yanındaydım, bundan sonra da öyle yapacağım; doğrusunu isterseniz, bana öyle geliyor ki kendi eksiklerini gidermek için bana ihtiyacı var ve elinden kaçırmak istemez. İlk geldiğimde bunu sezer gibi olmuştum. Sağlığınıza!»

«Teşekkür ederim,» dedi Westlock. «Sağlığınıza. Acaba yeni öğrenci de istediğiniz kadar iyi çıkar mı, ne dersiniz?»

«Hangi yeni öğrenci?»

«Koruyucu bir yıldız altında doğan o talihli genç,» diye cevap verdi John Westlock, gülerek. «Annesi, babası, ya da velileri ilan kancasına takılacak olan o genç. Ne? Yoksa yeni ilan verdiğini bilmiyor musunuz?»

«Hayır.»

«Ah, tabii. Yemekten az önce eski gazetede okudum. Onun ilanı olduğunu biliyorum, üslubundan anladım. Şşşt! İşte Pinch. Ne tuhaf değil mi, Pinch Pecksniff'i ne kadar çok sevse (daha fazla sevmesi mümkünse) gene kendisi o kadar sevimli oluyor. Bunu artık kapatalım, yoksa keyfini kaçırırız.»

Bu sözler söylenirken yüzü gülümseyişiyle ışıldayan Tom

içeri girdi; ellerini, üşümekten çok sevincinden ovuşturarak (çünkü hızlı koşmuştu), gene sıcak köşesine oturdu; ancak Tom Pinch'in olacağı şekilde mutluydu. Zihni durumunu dile getirecek başka bir benzeti de bulunamazdı.

«Demek,» dedi, sessiz bir zevkle bir süre arkadaşına baktıktan sonra, «demek sonunda bağımsız bir beyefendi oldun, John. Hay Allah!»

«Öyle olmaya çalışıyorum, Tom; olmaya çalışıyorum,» diye cevap verdi keyifle. «Zamanla ne olacağım hiç bilinmez.»

«Herhalde artık bavulunu arabaya kendin taşımazsın?» dedi Tom Pinch, gülümseyerek; «kendin taşımadığın için bavulun kaybolsa bile.»

«Öyle mi sanıyorsun?» diye cevapladı John. «Demek böyle görüyorsun, Pinch. Pecksniff'den kaçarken taşımaktan kaçınacağım bavul kim bilir ne ağır olmalı!»

«İşte!» diye haykırdı Pinch, Martin'e dönerek. «Demedim mi? Tek büyük kusuru Pecksniff'e yaptığı haksızlık. Bu konuda söylediği hiçbir şeye kulak asma. Müthiş önyargısı var.»

«Tom da önyargı gibi şeylerden o kadar uzaktır ki,» dedi John Westlock, içten bir gülüşle Mr. Pinch'in omzunu yakalayarak; «insanın inanası gelmez. Bir insan bir başka insanı ne kadar iyi, derinden, yakından, olduğu gibi tanıyabilirse, Tom da Mr. Pecksiff'i öyle tanır.»

«Elbette öyle ya,» diye haykırdı Tom. «Ben de sana hep tastamam bunu söylemişimdir. Onu benim kadar iyi tanısaydın — John, elimden gelen ne varsa yapardım bunu sağlamak için — sen de onu sayar, sever, hayran olurdun. Başka türlüsü elinden gelmezdi. Ah, giderken nasıl kalbini kırdın, bilsen!»

«Kalbinin neresinde olduğunu bilseydim,» diye cevapladı Westlock; «inan ki bu dediğin yolda elimden geleni esirgemezdim. Ama olmayan bir şeyi, kendisinin de bilmediği, ancak başka insanlarda bulup bıçakladığı bir şeyi kıramayacağıma göre, korkarım bu iltifatını hak etmiyorum.»

Belki Martin'i de yoldan çıkarabilecek olan bu tartışmanın uzamasını istemeyen Mr. Pinch bu sözlere karşılık vermekten kaçındı; ama Mr. Pecksniff'in erdemleri söz konusu olduğu za-

man ağzına demir bir kilit vurulmadıkça hiçbir şekilde susturulamayan John Westlock hiç aldırmadan devam etti:

«**Kalbi!** Ah, ne müşfik kalpli insandır. **Kalbi!** Ah, ne düşünceli, vicdanlı, kendini eleştiren, ahlaki hergeledir o! **Kalbi!** Ah!... ne oldun, Tom?»

Mr. Pinch bu anda halının üstünde durmuş, hızla ceketini iliklıyordu.

«Dayanamıyorum,» dedi Tom, başını iki yana sallayarak. «Hayır gerçekten dayanamıyorum. Kusuruma bakma, John. Sana saygım, dostluğum büyük; çok seviyorum seni; bugün de seni tıpkı eskisi gibi gördüğüme fazlasıyla sevindim; ama bunları dinleyemem.»

«Ama bu benim hep yaptığım şey, Tom; sen kendin de beni değişmemiş gördüğüne sevindiğini söyledin ya.»

«Bu bakımdan değil,» dedi Tom Pinch. «Kusuruma bakmamalısın, John. Gerçekten dayanamıyorum; dinlemek istemiyorum. Çok yanılıyorsun; sözüne dikkat etmelisin. Seninle ikimiz yalnızken de yeterince kötüydü ama bu şimdiki durumumuzda gerçekten dayanamıyorum. Hayır, dayanamıyorum.»

«Haklısın!» diye haykırdı öteki, Martin'le bakıştıktan sonra; «ben de haksızım, Tom. Nereden geldik bu tatsız konuya bilmiyorum ki. Bütün kalbimle özür dilerim.»

«Biliyorum rahat, erkekçe bir mizacın var, John,» dedi Tom Pinch; «dolayısıyla bu bir tek konuda böyle haksızlık etmen beni daha çok üzüyor. Benden özür dilemeni gerektiren hiçbir şey yok. **Bana** iyilikten başka bir şey yapmadın sen.»

«Öyleyse Pecksniff'den özür dilerim,» dedi Westlock. «Kimden istersen, Tom, ne istersen. Pecksniff'den özür dilerim. Oldu mu? Haydi! Gel, Pecksniff'in sağlığına içelim!»

«Teşekkür ederim,» diye haykırdı Tom, sevinçle elini sıkıp bardağını doldurarak. «Teşekkür ederim; bütün kalbimle içiyorum, John. Mr. Pecksniff'in sağlığına, refahına!»

John Westlock da bu duyguyu yankıladı, ya da ona benzer bir şey yaptı; çünkü Mr. Pecksniff'in sağlığına kadeh kaldırdı ve bir şeyler de söyledi; ama ne dediği pek işitilmedi. Böylece genel fikir birliği yeniden sağlandığı için koltuklarını

ateşe biraz daha yaklaştırdılar ve yatma zamanına kadar güzel güzel sohbet ettiler.

John Westlock'la Martin Chuzzlewit'in kişilikleri arasındaki farkı en iyi gösteren şey, her iki gencin yukarıda anlatılan heyecan arasında Tom Pinch'e bakışlarıydı belki de. Gerçi her ikisinde de, hafif bir gülümseme vardı ama, bütün benzerlik burada sona eriyordu. Eski öğrenci Tom'u ne kadar sevdiğini ona gösterebilmek için ne mümkünse yapıyordu ve dostluğu tartışmalarından sonra daha ciddi, daha düşünceli olmuş gibiydi. Oysa yeni öğrenci Tom'un aşırı saçmalığını hatırladıkça sadece gülmesi geliyordu; bu gülmesinde biraz küçümseyici, hafife alır bir tavır da vardı; Mr. Pecksniff hakkında böyle düşünen bir insanın aklı başında bir kimseyle ciddi ve eşit bir şekilde arkadaş sayılamayacak kadar bön olduğunu düşünür gibiydi.

Hiçbir şeyi yarım bırakmak istemeyen John Westlock otelde iki konuğu için yer ayırtmıştı; mutlu akşamdan sonra odalarına çekildiler. Mr. Pinch boyunbağıyla ayakkabılarını çıkararak yatağın kenarına ilişmiş, eski dostunun çeşitli meziyetleri üstüne düşünürken odasının kapısı vuruldu ve John kendisi seslendi:

«Uyudun mu, Tom?»

«Hayır, hayır! Uyumadım. Seni düşünüyordum,» dedi Tom, kapıyı açarak. «Gelsene,»

«Seni uykudan alıkoymak istemiyorum,» dedi John; «ama üstüme aldığım bir iş vardı, unutmuştum; şu anda yerine getirmezsem büsbütün unuturum diye korktum. Mr. Tigg adında birini tanıyorsun, değil mi, Tom?»

«Tigg!» diye haykırdı Tom. «Tigg. Benden borç alan bey mi?»

«Ta kendisi,» dedi John Westlock. «Saygılarını sana sunmamı ve pek çok teşekkürle parayı geri vermemi rica etti. İşte burada. Umarım kalp değildir. Ama biraz şüpheli bir müşteriye benzer, Tom.»

Mr. Pinch altını alırken yüzü öyle ışıldıyordu ki para utanabilirdi sönüklüğünden; paranın kalp olmasından korkmadı-

ğını söyledi; Mr. Tigg'in para işlerinde bu kadar sözünün eri olduğuna sevinmişti; çok sevinmişti.

«Vallahi, doğrusunu söylemek gerekirse, Tom,» diye cevap verdi arkadaşı; «her zaman böyle değildir. Beni dinlersen, bir daha karşılaşacak olduğunda yakanı kaptırmamaya çalış. Sonra, Tom — lütfen bunu unutma, ciddi söylüyorum — sakın ona bir daha borç para verme.»

«Evet, evet!» dedi Tom, gözlerini açа açа.

«Hiç de güvenilir bir adam değildir,» dedi Westlock; «bunu bildiğini ona da sezdirirsen, senin için daha iyi olur, Tom.»

«Baksana, John,» dedi Mr. Pinch; yüzü biraz bozulmuştu ve başını üzgün üzgün sallıyordu; «inşallah kötü arkadaşlar edinmiyorsundur.»

«Hayır, hayır,» dedi gülerek. «O bakımdan hiç kuşkun olmasın.»

«Ama kuşkulanıyorum,» dedi Tom Pinch; «nasıl kuşkulanmayım sen böyle konuşunca? Mr. Tigg anlattığın gibi bir adamsa onunla hiçbir alışverişin olmamalı, John. Gülüyorsun ama, bence hiç gülünecek bir şey değil bu.»

«Hayır, hayır,» dedi arkadaşı, gülmeyi keserek. «Haklısın. Gerçekten değil.»

«Biliyorsun, John,» dedi Mr. Pinch; «iyi yüreğin ve temiz yaradılışın seni bazen düşüncesiz yapıyor; böyle konularda ne kadar dikkatli olsan az. Senin kötü arkadaşlar arasına düştüğünü düşünmek beni çok üzer, çünkü onlardan kurtulmakta ne kadar güçlük çekeceğini tahmin ederim. Bence bu koşullarda para sahibi olmaktansa hepsini kaybetmen daha iyi, John.»

«Bak, dinle beni, sevgili dostum,» diye haykırdı arkadaşı, onu iki eliyle yakalayıp sarsarak ve Tom'dan çok daha şüpheci insanlara bile güven verecek neşeli, dürüst bir yüzle gülümseyerek; «hiçbir tehlike yok diyorum sana.»

«Peki öyleyse,» dedi Tom; «böyle demene sevindim; çok sevindim. Böyle kesinlikle yok dediğine göre yoktur herhalde. Sana şimdi söylediklerimden alınmazsın, değil mi, John?»

«Alınmak mı?» dedi öteki, arkadaşının elini kuvvetle sıkarak: «Neden alınacakmışım ki? Mr. Tigg'le seni kuşkulandıra-

cak kadar yakın değil ilişkimiz; istediğin yemini edebilirim, Tom. Şimdi için rahat etti mi?»

«Evet,» dedi Tom.

«Öyleyse bir kere daha iyi geceler!»

«İyi geceler!» dedi Tom; «dünyanın en iyi insanına yakışır düşler gör!»

«Pecksniff hariç,» dedi arkadaşı, bir an kapıda durup neşeyle arkasına bakarak.

«Pecksniff hariç,» diye büyük bir ciddiyetle cevap verdi Tom; «elbette.»

Böylece ayrıldılar; John Westlock sevinçli ve neşeli, Tom da ferahlamıştı; ama gene de, yüzünü duvara dönerek yatarken kendi kendine mırıldandı. «Her şeye karşın şu Mr. Tigg'le tanışmasın isterdim.»

İki genç zamanında geri dönmek istedikleri için ertesi sabah erkenden kahvaltı ettiler; John Westlock da o gün arabayla Londra'ya dönecekti. Arabaya kadar daha zamanı olduğu için yolun birkaç milini onlarla birlikte yürüdü ve ancak dönmesi zorunlu olduğu zaman onlardan ayrıldı. Vedalaşırken hepsi duygulandılar; sadece Tom Pinch değil, bir mahallebi çocuğu göreceğini sanırken çok farklı bir insanla karşılaşan Martin de üzüldü bu ayrılığa.

Westlock biraz yürüdükten sonra bir tepeye çıktı ve geriye baktı. Hızlı hızlı yürüyorlar ve görünüşte Tom heyecanlı heyecanlı bir şeyler anlatıyordu. Rüzgâr arkadan geldiği için Martin paltosunu çıkarmış, koluna almıştı. John bakarken Tom paltoya elini attı ve hafif bir direnmeden sonra alarak kendisininkiyle birlikte onu da taşımaya başladı. Bu küçük olay eski öğrenciyi derinden etkiledi, çünkü onlar gözden kaybolunca kadar durup baktı arkalarından; sonra tatsız bir şeyler hatırlamış gibi silkindi ve düşünceli düşünceli Salisbury'ye doğru yürümeye başladı.

Bu arada Martin'le Tom da yollarına devam ederek Mr. Pecksniff'in evine sağ salim vardılar; burada, Pecksniff'in Mr. Pinch'e yazdığı ve ailenin gece arabasıyla döneceğini bildirdiği kısa mektubu buldular. Araba saat altı sularında küçük yolun köşesinden geçeceğine göre, Mr. Pecksniff açık arabanın ve bir

de yük arabasının işaret levhası yanında hazır bulundurulmasını istiyordu. Onu daha debdebeli karşılayabilmek için delikanlılar erken kalkıp orada kendileri hazır bulunmaya karar verdiler.

Birlikte geçirdikleri günlerin en neşesiziydi. Martin keyifsizdi, kendi durumuyla Westlock'un umutlarını karşılaştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu; karşılaştırma da şüphesiz hep kendi aleyhine sonuçlanıyordu. Onun bu hali Tom'un da neşesini kaçırıyordu. Ne sabahki vedalaşma ne de dünkü yemek durumu düzeltebildi. Böylece saatler ağır ağır geçtiler; yatma saati gelince ferahlayıp erkenden yattılar.

Karanlık bir kış sabahı titreye titreye saat dört buçukta uyanınca hiç de öyle ferahlık duyamadılar; ama erkenden yola çıktılar ve söylenen zamandan tam yarım saat önce levhanın oraya vardılar. Hiç de hoş bir sabah değildi; gökyüzü karanlık, bulutluydu ve yağmur yağıyordu; ama Martin o pis hayvanın (bununla Mr. Pecksniff'in Arap küheylanını kastediyordu) ıslanmasını görmenin güzel olacağını söyledi; bu yüzden, kendi hesabına, memnundu yağmurdan. Bundan, Martin'in hâlâ keyifsiz olduğu sonucu çıkarılabilirdi ve zaten gerçekten de öyleydi; çünkü Mr. Pinch'le birlikte bir saçak altına sığınıp yağmuru, açık arabayı, yük arabasını ve sırılsıklam sürücüsünü seyrederken homurdanıp duruyordu; bir tartışmada iki taraf bulunması gerekliliği olmasa Tom'la kavgaya tutuşabilirdi.

Sonunda uzaklardan tekerlek sesleri işitildi ve az sonra posta arabası çamurları, suları sıçrata sıçrata sökün etti. Dışarıda, ıslak samanlar arasına, sırsıklam bir şemsiye tutarak oturmuş perişan bir açık hava yolcusu vardı; arabacı, yamağı ve beygirler hepsi birden bir ıslaklık kardeşliği içindeydiler. Araba durur durmaz Mr. Pecksniff camını indirip Tom Pinch'e seslendi.

«Aman Allahım! Mr. Pinch! Böyle bir günde buraya kadar geldiniz demek?»

«Evet, efendim,» dedi Tom, bir heves atılarak; «Mr. Chuzzlewit'le birlikte, efendim.»

«Öyle mi?» dedi Mr. Pecksniff; baktı ama, Martin'den çok

durduğu yere baktı. «Ah, evet! Lütfen bavullarla meşgul olur musunuz, Mr. Pinch?»

Sonra Mr. Pecksniff indi ve kızlarının inmesine yardım etti; ama ne o ne de kızları yardıma koşan Martin'i umursamadılar; Mr. Pecksniff önünde durarak arkasını döndü. Gene aynı tavırla ve derin bir sessizlik içinde Mr. Pecksniff kızlarını açık arabaya bindirdi; sonra da kendi binip dizginleri eline aldı ve eve doğru sürdü arabayı.

Martin afallamış bir halde arkalarından bakakalmıştı; araba kaybolunca aynı tavırla Mr. Pinch'e ve yüklere bakmaya başladı; yük arabası da harekete geçince Tom'a sordu:

«Bunun ne demek olduğunu anlatabilir misin bana?»

«Neyin?» diye sordu Tom.

«Bu herifin davranışı. Yani, Mr. Pecksniff'in. Görmedin mi?»

«Yoo, görmedim,» dedi Tom. «Bavullarla uğraşıyordum.»

«Önemli değil,» dedi Martin. «Gel! Hemen dönelim.» Ve tek bir kelime daha söylemeden öyle bir hızla yürüyüşe geçti ki Tom'un arkasından yetişmesi bayağı güç oldu.

Nereye bastığına aldırmıyor, çamur ve su birikintilerine bata çıka yürüyordu; dosdoğru ileri bakıyor, arasıra kendi kendine gülüyordu. Tom şimdi ne söylese inadını körükleyeceğini anladı; yeni öğrenci çok gözde olduğu için mutlaka, hiç şüphesiz, bir yanlış anlama durumu vardı ortada ve eve döndükleri zaman Mr. Pecksniff'in tavrı bunu düzeltecekti. Ama eve vardıklarında kendisi de iyice şaşırdı: ateşin karşısında yalnız oturup sıcak çay içen Mr. Pecksniff akrabasına iltifat edip onu, Mr. Pinch'i geri planda tutacağı yerde bunun tam tersini yaptı ve Tom'u öyle cömert iltifatlara boğdu ki Tom ne yapacağını şaşırdı.

«Biraz çay alın, Mr. Pinch, biraz çay alın,» dedi Mr. Pecksniff, ateşi karıştırarak. «Islanmış, üşümüş olmalısınız. Lütfen biraz çay alın ve sıcak bir yere oturun, Mr. Pinch.»

Tom, Martin'e baktı. Martin, Mr. Pecksniff'e **onu** da sıcak bir yere göndermek ister gibi bakmaktaydı; ama hiç sesini çıkarmıyor, masanın yanında ve Pecksniff'in karşısında durarak dikkatle süzüyordu onu.

«Bir sandalye çekin, Pinch,» dedi Pecksniff. «Bir sandalye çekin, lütfen. Yokluğumuzda neler oldu, Mr. Pinch?»

«Şey... okul planını çok beğeneceksiniz, efendim,» dedi Tom. «Bitmek üzere.»

«Lütfen, Mr. Pinch,» dedi Pecksniff elini sallayarak ve gülümseyerek; «şimdi o konuyla ilgili herhangi bir şeyden söz etmeyelim. Siz ne yaptınız, Thomas, hmm?»

Mr. Pinch öğretmenden öğrenciye, öğrenciden öğretmene baktı ama o kadar afallamıştı ki cevap verebilecek kadar toplayamadı kafasını. Bu sıkıntılı arada Mr. Pecksniff (hiç bakmadığı halde Martin'in kendisine baktığını çok iyi biliyordu) şiddetle ateşi karıştırdı ve artık bunun daha fazlasını yapamayınca ısrarla çay içti.

«Şimdi, Mr. Pecksniff,» dedi Martin sonunda, oldukça sakin bir sesle, «yeterince dinlenip kendinize geldinizse, bana karşı bu davranışınızla ne demek istediğinizi söyleyiverin.»

«Ya siz,» dedi Mr. Pecksniff, Tom Pinch'e öncekinden daha rahat ve yumuşak bir bakışla bakarak, «siz neler yaptınız, Thomas, hmm?»

Bu sorusunu böylece tekrarladıktan sonra odanın duvarlarına baktı; biri orada kazara bir çivi filan unutmuş mu diye araştırır gibiydi.

Tom ikisinin arasında ne söyleyeceğini iyice şaşırmıştı; Mr. Pecksniff'in dikkatini az önce konuşan beye yöneltmek ister gibi hareketler yaparken Martin kendisi yeniden lafa başlayarak onu bu zahmetten kurtardı.

«Mr. Pecksniff,» dedi; masaya iki üç kere hafifçe vurup birkaç adım yaklaştı; elini uzatsa tutacak kadar sokuldu; «az önce söylediğimi işittiniz. Lütfen cevap verin. Soruyorum size» — burada sesini biraz yükseltti — «ne demek istiyorsunuz?»

Mr. Pecksniff ona ilk olarak baktı ve sert bir sesle, «sizinle birazdan görüşeceğim, bayım,» dedi.

«Çok naziksiniz,» diye cevap verdi Martin; «birazdan olmaz. Şimdi konuşmanızı isteyeceğim.»

Mr. Pecksniff cüzdanına karşı derin bir ilgi duymuş gibi yapıyordu ama o kadar titriyordu ki cüzdan elinde sallanıp duruyordu.

«Şimdi,» diye bağırdı Martin, gene masayı yumruklayarak. «Şimdi. Birazdan değil. Şimdi!»

«Beni tehdit mi ediyorsunuz, bayım?» diye haykırdı Mr. Pecksniff.

Martin ona baktı ama cevap vermedi; ama meraklı bir seyirci ağzında tehlikeli bir seyirme olduğunu ve sağ elinin bilinçsizce Mr. Pecksniff'in boyunbağına doğru uzandığını görebilirdi.

«Beni tehdit etmenizin kişiliğinize çok yakışacağını söylemek zorunda olduğuma üzgünüm, bayım,» diye devam etti Mr. Pecksniff. «Beni aldattınız. Şüphe duymayan, rahat bir insan olduğumu bilerek beni kullandınız. Yalan sözler ve sahte iddialarla kendinizi bu eve kabul ettirdiniz,» dedi Mr. Pecksniff, ayağa kalkarak.

«Devam edin,» dedi Martin, küçümser bir gülümseyişle. «Şimdi anlıyorum derdinizi. Başka?»

«Başka, bayım,» diye haykırdı Mr. Pecksniff tepeden tırnağa titreyerek ve üşüyormuş gibi ellerini ovuşturarak. «Başkası şu; madem ki ben istemediğim halde siz ayıbınızı üçüncü bir kişi önünde açığa vurmam için diretiyorsunuz, söyleyim. Bu sade çatı, bayım, şerefli, sevgili, sayılan ve saygıdeğer bir beyefendiyi aldatan, zalimce aldatan bir kimsenin varlığıyla kirlenmeyecektir; bu beyefendi, kendisine dostluk göstermemi ve kendisini korumamı benden rica ederken bu yalanın içyüzünü de bana anlattı; ne kadar alçak gönüllü olsam da, dürüst bir insan olduğumu, bu bedeni evrende ödevimi yapmaya çalıştığımı ve bütün günahlarla ve hilelerle çarpıştığımı biliyordu. Sizin düşük ahlakınıza ağlıyorum, bayım,» dedi Mr. Pecksniff; «yozlaşmanıza yas tutuyorum, bilerek ve isteyerek kendinizi temizliğin ve huzurun çiçekli yollarından çekmenize acıyorum,» sözün burasında göğsünü, ya da ahlaki bahçesini, yumruklardı; «ama evimde bir yılanı ve bir cüzzamlıyı barındıramam, gidiniz,» dedi Mr. Pecksniff, elini uzatarak; «gidiniz, genç adam! Sizi tanıyan herkes gibi, sizi reddediyorum!»

Bu sözler üstüne Martin ne gibi bir niyetle ileri atıldı, bilinemez. Ama Tom onu göğüsleyerek yakaladı ve Mr. Pecksniff öyle aceleyle geriledi ki dengesini kaybedip bir sandalyeye ta-

kıldı ve yere oturdu; düştüğü yerde başı da bir köşeye sıkışmıştı; belki de en güvenli yerin orası olduğunu düşündüğü için hiç kıpırdamıyordu.

«Bırak beni, Pinch!» diye bağırdı Martin, kurtulmaya çalışarak. «Ne tutuyorsun? Suratına inecek bir yumruk bu yaratığı olduğundan daha aşağılık mı yapacak? Suratına tükürsen, olduğundan daha rezil bir dereceye mi inecek sanıyorsun? Şuna bak. Şuna bak, Pinch!»

Mr. Pinch istemeden baktı. Yukarıda anlatıldığı şekilde, başı daraçıyla duvar kaplamasına sıkışmış olmak üzere halının üstünde, rahatsız bir yolculuğun bütün izlerini taşıyarak oturan Mr. Pecksniff, gerçekten de, insan onurunun ve yüceliğinin bir örneği sayılamazdı bu haliyle. Gene de, Pecksniff'di; Tom üzerindeki bu benzersiz ve her şeyden üstün etkisinden onu yoksun kılmak mümkün değildi. O da Tom'a baktı, sanki; «Evet. Mr. Pinch, bana baktı! İşte buradayım! Şair dürüst insan için ne der, bilirsiniz; ve dürüst bir insan, bedava görülebilecek üç beş eserden biridir! Bakın bana!» der gibiydi.

«İşte yatıyor orada,» dedi Martin, «rezil olmuş, satın alınmış, kullanılmış; kirli eller için bir el bezi, kirli ayaklar için bir paspas, yalancı, dalkavuk, uşak ruhlu bir köpek; bu dünyadaki haşaratın en iğrenci. Dinle beni, Pinch! Onun da günü gelecek; biliyor kendisi de; ben konuşurken nasıl da belli oluyor suratında! O zaman sen bile anlayacaksın onun ne olduğunu, benim anladığım gibi. **O, beni** reddedecek, ha! Şu reddedene iyi bir bak, Pinch, ve hiç unutma bu manzarayı!»

Bunları söylerken anlatılamaz bir küçümsemeyle Pecksniff'i işaret ediyordu parmağıyla. Sözü bitince şapkasını başına geçirip odadan, sonra da evden çıktı. Öyle çabuk yürüyordu ki Tom Pinch'in uzaktan soluk soluğa arkasından bağırdığını işittiğinde köyden çıkmıştı bile.

«Evet, ne oldu?» dedi Tom yanına gelince.

«Ah! Ah!» diye haykırdı Tom; «gidiyor musun?»

«Gidiyor muyum!» diye yankıladı. «Gidiyor muyum!»

«Onu demek istemedim de,» dedi Tom; «hemen, bu kötü havada, yürüyerek, elbiselerini almadan, parasız mı gidiyorsun diye sordum.»

«Evet,» diye cevapladı sertçe. «Öyle yapıyorum.»

«Peki ama nereye?» diye haykırdı Tom. «Ah, nereye gideceksin?»

«Bilmiyorum,» dedi. «Yok, biliyorum. Amerika'ya gideceğim.»

«Hayır, hayır,» diye haykırdı Tom, acı içinde. «Oraya gitme. Ne olur gitme! Bir daha düşün. Böyle harcayamazsın kendini. Amerika'ya gitme!»

«Kararım karar,» dedi. «Arkadaşının hakkı vardı. Amerika'ya gideceğim. Tanrı seni korusun, Pinch!»

«Şunu alıver!» diye haykırdı Tom, telaş içinde eline bir kitap tutuşturarak. Acele dönmeliyim, söylemek istediklerimi söyleyemeyeceğim. Tanrı yardımcın olsun. Kıvırdığım sayfaya bak. Güle güle, güle güle!»

Gözlerinden yaşlar akarak ellerini sıktı; aceleyle ayrılıp yollarına devam ettiler.

XIII. BÖLÜM

Mr. Pecksniff'in Evinden Ayrıldıktan Sonra Martin'in Başından Geçenler ve Umutsuz Kararı; Karşılaştığı İnsanlar; Çektiği Güçlükler; İşittiği Haberler.

Martin hızlı yağmura karşı paltosunu bile iliklemeden, koltuğunda Tom Pinch'in kitabını taşıdığını bile unutmuş bir halde aynı çabuklukla yürüyerek işaret levhasını geçti ve Londra yoluna çıktı. O zaman bile hızını pek azaltmadı ama düşünmeye, çevresine bakmaya, duyularını o zamana kadar tutsağı oldukları öfkeli tutkudan biraz kurtarmaya başladı.

İtiraf edelim ki o anda ahlaki ya da fiziksel algılarına bulunabilecek tatlı bir iş yoktu. Doğuda sulu bir ışık çizgisi yaparak gün doğuyor, güneşin önünden kaçan somurtkan bulutlardan koyu, ıslak bir sis halinde yağmur boşanıyordu. Bütün dal-

lardan, çalılardan su damlıyordu; patikalarda küçük dereler meydana geliyordu; yüzlerce kanaldan yola akıyorlardı; bütün gölcük ve birikintilerin yüzlerinde sayısız delikler deliniyordu. Sıvışık, şapırtılı bir sesle yağıyordu otların arasına; ve sürülmüş tarlalardaki karıkların her birini bir çamur yatağına çeviriyordu. Ortalıklarda tek bir canlı görünmüyordu. Her şey su içinde eriyip bu şekilde yeniden yeryüzüne yağsa manzara bundan beter olamazdı.

Yalnız yolcunun içindeki manzara da dışarıdakinden çok farklı değildi. Dostu, parası yoktu ve son derece öfkeliydi; gururu, kendine sevgisi derinden yaralanmıştı; bir sürü bağımsız geçim yolu planıyla dolu ve bunların herhangi birini gerçekleştirme imkânından yoksundu; ondan en kötü biçimde öç almak isteyecek düşmanı bile bu sıkıntısını görüp yetinebilirdi. Öbür dertlerinden başka, iliklerine kadar ıslanıp üşüdüğünü de fark etmeye başlıyordu.

Bu acıklı durumunda Mr. Pinch'in kitabını hatırladı; bu ayrılık armağanı ile rahatlamak umudundan çok, taşıması güç geldiği için. Kitabın sırtındaki soluk yazıya bakıp, **Salamanka Bekârı**'nın Fransızca ciltlerinden biri olduğunu görünce Pinch' in sersemliğine bastı kalayı. Kızgınlığından neredeyse kitabı fırlatıp atacaktı ama Tom'un kendisine bir sayfadan söz ettiğini hatırlayınca vazgeçti; böyle bir durumda Bekâr'ın bilgeliğini anlatan bir soğuk sayfanın kendisini avutabileceğini sanmasından ötürü Pinch'e yeniden sinirlenmek amacıyla açtı o sayfayı, ama...

Eh! çok bir şey değil, ama Tom'da olanın tümü: Yarım paund. Aceleyle bir kâğıda sarmış ve sayfaya iğnelemişti. Kâğıdın içine kurşunkalemle şunlar yazılmıştı: «Benim buna ihtiyacım yok, gerçekten. Bende kalsa nereye harcayacağımı bilemezdim.»

Kimi yalanlar vardır ki, Tom, insanlar bunlarla, parlak kanatlar takmış gibi, cennete uçarlar. Bir de bazı doğrular vardır — soğuk, acı, iğneleyici doğrular — dünyevi bilim adamları bunları kullanmakta pek ustadırlar; insanları demir zincirlerle toprağa bağlarlar. Kim istemezdi son saatinde kendini seninki gibi bir yalanın hafifçecik tüyüyle yelpazelemek, za-

man başladı başlayalı acı doğrudan, o keskin kirpiden koparılmış bütün dikenlerin yerine?

Martin'in kendisiyle ilgili duyguları oldukça keskindi ve Tom'un bu iyiliğini de keskin bir şekilde duydu. Birkaç dakika sonra keyfi biraz yerine geldi, büsbütün çaresiz olmadığını, arkada epeyce bir elbise stokuyla cebinde de altın bir av saati olduğunu düşündü. Ayrıca, Tom'u böyle kendisine bağladığına göre ne kadar sevimli bir insan olması gerektiğini düşünerek de bir pay çıkardı; Tom'a göre ne kadar üstündü; hayatta başarı kazanması ona göre ne kadar daha kolaydı. Bu düşüncelerle canlanıp başka bir ülkede talihini denemeye karar verdikten sonra elinden geleni yaparak başlangıç noktası olacak Londra'ya varmayı düşünmeye başladı; kaybedecek zaman yoktu.

Mr. Pecksniff'in barındığı yer olmasıyla nam yapmış bu köyden on mil kadar uzaklaşınca yol kenarındaki küçük bir birahanede kahvaltı için konakladı; ateşin önünde yüksek arkalıklı bir sandalyeye çöküp paltosunu çıkardı, kurusun diye alev alev yanan ateşin önüne astı. Son yemek yediği yerden epey farklıydı burası; yeri tuğla döşeli büyücek bir mutfaktı sadece; ama zihin bedenin isteklerine öyle kolay boyun eğiyor ki dün küçümseyeceği bu zavallı arabacılar uğrağı gözüne seçkin bir otel gibi göründü; ayrıca, beykınlı yumurtası ile birası da tahmin ettiği gibi kötü çıkmamış, pancurun üstündeki «Yolcular için iyi yemek» yazısını doğrulamıştı.

Boşalan tabağını itti; ikinci bir bira söyleyip gözleri acıyana kadar ateşe baktı. Sonra duvarlara bakmaya başladı: İncil'den sahnelerin rengârenk resimleri, bayağı tıraş aynaları gibi küçük siyah çerçeveler içinde asılmıştı. Üç Bilge (dehşetli bir ailevi benzerlikleri vardı) pembe bir yemlik önünde tapınıyorlardı; kırmızı paçavralara bürünmüş müsrif oğul eve, mor babasına dönüyordu; bir de yemyeşil dana vardı. Sonra pencereden yağmura baktı; damlalar levhaya çarpıyor ve atların yalağını taşırıyordu; sonra gene ateşe baktı ve yanan odun parçaları arasında kaçan, iki kat uzaklaşmış bir Londra görür gibi oldu.

Bir zorunluk varmışçasına bu süreci birkaç kere aynı sı-

rayla tekrarladıktan sonra dışarıdan araba sesi duyarak sırayı şaşırıp pencereye baktı; dört at koşulu, görüldüğü kadarıyla buğday ve saman yüklü (üstü örtülüydü) bir çeşit hafif yük arabası gelmişti. Yalnız olan sürücü atlarını sulamak için kapıda arabayı durdurdu ve biraz sonra ayaklarını yere vurarak, şapkasından suları silkeleyerek Martin'in oturduğu odaya girdi.

Kırmızı yüzlü, iriyarı bir gençti; kendi ölçülerinde şıktı ve sevimli bir yüzü vardı. Ateşe doğru yürürken katı deri eldiveniyle selam niyetine pırıl pırıl alnına dokundurdu; olağanüstü yağmurlu bir gün olduğunu (biraz gereksizce) söyledi.

«Çok yağmurlu,» dedi Martin.

«Daha yağmurlusunu görmedim.»

«Ben de duymamıştım,» dedi Martin.

Sürücü Martin'in çamurlu elbisesine, ıslak yenlerine, kuruması için astığı paltosuna baktı; biraz durduktan sonra, ellerini ısıtırken sordu:

«Yakaladı sizi galiba, efendim?»

«Evet,» dedi sadece.

«Ata mı binmiştiniz?»

«Atım olsa, binmiş olurdum; ama atım yok,» diye cevap verdi Martin.

«Bu kötü,» dedi sürücü.

«Daha kötü de olabilir,» dedi Martin.

Sürücünün «Bu kötü» demesi, Martin'in atı olmamasından çok, atı olmadığını söylerken halindeki umursamazlığın ve umutsuzluğun akla daha birçok şey getirmesindendi. Martin sürücüye cevabını verdikten sonra ellerini cebine sokup ıslık çalmaya başladı; böylece, **talih** denen şeye metelik vermediğini anlatmak istiyordu; **talih**'in gözdesi olmadığı zamanlarda öyle görünmeye çalışacak kadar alçalmamıştı ve ona da, sürücüye de, başkasına da aldırış ettiği yoktu.

Arabacı kaçamak bir bakışla süzdü onu ve ısınmaya çalışırken o da bir ıslık tutturdu. Sonunda, parmağıyla yolu göstererek sordu;

«Yukarı doğru mu, aşağı doğru mu?»

«Yukarı ne taraf?» diye sordu Martin.

«Londra elbette,» dedi arabacı.

«Öyleyse yukarı,» dedi Martin. Arkasından da umursamaz bir tavırla başını salladı, «İşte hepsini öğrendin,» demek ister gibi; ellerini ceplerine iyice daldırdı; ezgiyi değiştirip daha hızlı ıslık çalmaya başladı.

«Ben de yukarı doğru gidiyorum,» dedi sürücü; «Hounslow'a; Londra'nın on mil berisinde.»

«Öyle mi?» diye haykırdı Martin, ıslığı kesip ona bakarak.

Sürücü ıslak şapkasını şöminenin üstüne silkip ateşi tıslattı ve öyle olduğunu söyledi.

«Peki öyleyse,» dedi Martin; «açıkça söyleyim size. Kılığımdan, harcayacak param olmadığını tahmin etmişsinizdir. Gerçekten de yok. Araba için verebileceğim bütün para beş şilin, çünkü zaten bütün param on şilin. Bunun karşılığında, ya da yeleğim, ya da bu ipek mendil karşılığında götürürsen götür. Götürmezsen, boşuna konuşmayalım.»

«Kısa ve özlü,» dedi sürücü.

«Yetmez mi, diyorsun?» dedi Martin. «O halde, bende başka bir şey yok, bulamam da; burada keselim.» Ve gene ıslığa başladı.

«Yetmez demedim ben, dedim mi?» diye sordu sürücü, biraz kızarak.

«Yeter de demedin,» diye cevapladı Martin.

«Ne zaman diyecektim, bırakmadınız ki! Yelek istemem, hele bir beyefendi yeleği hiç istemem; ama ipek mendil ayrı konu; Hounslow'a vardığımızda memnun kalırsanız, bir armağan olarak vermenize sevinirim.»

«Anlaştık mı öyleyse?» dedi Martin.

«Anlaştık,» dedi öteki.

«Öyleyse sen şu birayı bitir,» dedi Martin, bardağı eline tutuşturup bir acele paltosunu giyerek; «ne zaman istersen gidebiliriz.»

İki dakika içinde bir şilin tutan hesabını ödemiş, arabanın içindeki tepeleme dolu ve kuru samanların üstüne sırtüstü uzanmış, önde yeni arkadaşıyla konuşması için açık bırakı-

lan aralıktan konuşuyor ve sevinç verici, yüreklendirici bir zindelikle doğru yönde ilerliyordu.

Arabacının adı, az sonra Martin'e bildirdiği üzere William Simmons, kısa şekliyle Bill'di; giyiminin şıklığı, Hounslow'daki büyük bir posta arabası şirketiyle bağlantısından ötürüydü; şimdi de, Wiltshire'deki şirket çiftliğinden yük götürüyordu. Bu gibi işler ya da hasta veya dinlenmekte olan atlara bakmak için böyle sık sık yola düşmesi gerektiğini söyledi ve atları uzun uzun anlattı. Posta arabası sürücüsü olmaktı amacı ve ilk yer boşaldığında buraya atanmayı umuyordu. Ayrıca musikiyle de ilgisi vardı, cebinde küçük bir ağız mızıkası taşıyordu. Konuşma gevşeyince çıkarıp çalıyordu ama çoğu şarkının başını çıkardığı halde ikinci yarısında hep takılıyordu.

«Ah!» dedi Bill, içini çekerek; kurulamak için ağızlık kısmını çıkarıp mızıkasını cebine koydu ve elinin tersiyle ağzını sildi; «Light Salisbury'den Lummy Ned: musiki deyince, onun gibi olmalı. Araba borucusuydu. Öyle bir çalardı ki.»

«Öldü mü?» diye sordu Martin.

«Niye ölsün!» dedi öteki, küçümser gibi. «Yok canım. Ned öyle kolay kolay ölmez. Yok, yok. Bilir işini.»

«Geçmiş zamanla konuşuyordun da,» dedi Martin; «ben de öldü sandım.»

«Ha, onu soruyorsanız, artık İngiltere'de değil. Amerika'ya gitti.»

«Ya?» dedi Martin, birden ilgilenerek. «Ne zaman?»

«Beş yıl kadar oluyor,» dedi Bill. «Burada işlerle başa çıkamayınca günün birinde bir şey söylemeden çekti Liverpool'a gitti, Amerika'ya giden bir gemiye yazıldı.»

«Vay canına!»

«Vay canına, ya! cebinde beş parası olmadan Amerika'ya ayak bastığı için onu orada sevinçle karşılamışlar.»

«Ne demek istiyorsun?» diye sordu Martin, biraz küçümseyerek.

«Ne mi demek istiyorum?» dedi Bill. «Söyledim ya. Amerika'da herkes eşit, öyle değil mi? Orada adamın cebinde bin paund mu var, beş para yok mu, fark etmiyor. Özellikle de Ned'in indiği New York'da böyle olduğunu söylüyorlar.

«New York'a inmiş demek?» diye dalgın dalgın sordu Martin.

«Evet,» dedi Bill. «New York'a. Biliyorum çünkü gönderdiği mektupta Eski York'u hatırlattığını söylüyordu; çünkü her bakımdan tam tersiymiş. Ned oraya varınca ne iş tuttu iyi anlamadım; ama arkadaşlara yazdığı mektupta hep Yaşasın Columbia şarkısını söyleyip, Cumhurbaşkanını şişirdiklerini söylüyordu, onun için gene meyhane tahmin ettim. Her neyse, bayağı servet yaptı.»

«Yok canım!» diye haykırdı Martin.

«Evet, evet,» dedi Bill. «Biliyorum, çünkü ertesi gün de hepsini batırmış, iflas eden bir banka yüzünden. Çeklerin geçmez olduğuna karar çıkınca hepsini babasına yolladı, güzel bir mektupla. Babasına düşkünler evinde tütün bulunsun diye bizim orada sergilemişlerdi.»

«Parası varken iyi kollamadığına göre akılsız bir adam olmalı,» dedi Martin öfkeyle.

«Bak işte bunda haklısınız,» dedi Bill; «üstelik de hepsi kâğıt, bakması kolay. Bir kâğıda sardın mı tamam.»

Martin cevap vermedi ve bir saat kadar süren bir uykuya daldı. Uyandığında yağmur durmuştu; arabacının yanına geçerek birkaç soru sordu. Sözgelişi, Light Salisbury'nin talihli boricucusu Atlas Okyanusu'nu ne kadar zamanda geçmişti; yılın hangi zamanında yola çıkmıştı; yazıldığı geminin adı neydi; yolda masrafı ne kadar olmuştu; çok deniz tutmuş muydu? falan filan. Ama bu ayrıntılarda ahbabının hiç bilgisi yoktu; bazen rasgele atarak, bazen de bilmediğini ya da unuttuğunu söyleyerek cevap veriyordu. Onun için bu çok önemli konularda faydalı bilgi sağlanamadı.

Bütün gün yol aldılar ve sık sık da konakladılar — kimi bir şeyler içmek için, kimi atlarını değiştirmeye, kimi koşumları değiştirmeye, kimi yoldaki arabacılıkla ilgili bir iş için, kimi bir başka iş için — onun için de Hounslow'a vardıklarında gece yarısı olmuştu. Arabanın gideceği ahıra varmadan az önce Martin indi, parasını ödedi, ipek mendilini zorla ahbabına verdi — mendili almak istemediği yolunda epey laf ettiyse de açgözlülüğü besbelliydi— ve ayrıldılar. Araba kendi avlusuna

girip kapılar kapanınca Martin sokakta kaldı. Anahtarına sahip olmadığı ıssız bir dünyada tek başına kaldığını duydu.

Ama bu umutsuzluk anında ve ondan sonra da birçok kereler, Mr. Pecksniff'in anısı kuvvet şurubu gibi iş gördü; yüreğinde öyle bir öfke uyanıyordu ki inatçı bir dayanıklılık geliyordu içine. Bu alevli yudumun etkisi altında daha fazla zaman geçirmeden Londra'ya doğru yola koyuldu. Şehre gece yarısı vardı. Açık bir han bilmediği için sabaha kadar sokaklarda ve pazaryerlerinde gezinmek zorunda kaldı.

Şafaktan bir saat kadar önce, kendini yoksul Adelphi çevresinde buldu; gözden uzak bir hanın pancurlarını açan kürk şapkalı bir adama yabancı olduğunu ve yatak istediğini söyledi. Talihine, yatak vardı. Pek süslü değildi ama temiz sayılırdı; sıcağa, dinlenmeye, unutmaya kavuşunca Martin de çok sevindi.

Uyandığında akşam oluyordu; yıkanıp giyinip kahvaltı ederken alacakaranlık basmaya başladı. Böylesi daha iyiydi çünkü bir tefeciye gidip saatini rehine koymak kaçınılmaz bir zorunluk haline gelmişti. Yılın en uzun günü olsa ve kahvaltısız beklemek de gerekse bu işi karanlık basmadan yapamazdı.

Avrupa'daki bütün joaglörlerin birleşik çabaları süresince havalara atıp tuttukları toplardan daha fazla sayıda altın topun yanından geçmeden, bu alametlerin sergilendiği dükkânların hangisine gireceğini kestiremedi. Sonunda, ilk gördüklerinden birine sokuldu ve bir yan kapıdan, üç altın topla «Ödünç Para Verilir» yazısının hortlaksı bir saydamlıkla durduğu bir avluya girerek, daha utangaç ve alışmamış müşteriler için yapılan yan yana dizili kabinelerden birine girdi. Arkasından kapıyı kapattı, saatini çıkarıp tezgâhın üstüne koydu.

«Vallahi de billahi de!» dedi yandaki kulübede dükkâncıyla konuşan adam kısık bir sesle, «biraz daha vermelisiniz... birazcık daha, gerçekten. İki buçuk yapıverin şunu.»

Martin geri çekilmekten kendini alamadı, çünkü sesi hemen tanımıştı.

«Hep aynı laflar,» dedi tefeci, gömleğe benzeyen eşyayı alışkın bir tavırla katlayıp kurşunkalemini tezgâhta yontarak.

«İki buçuk yapıver, dostum,» dedi Mr. Tigg; «sadece bu seferlik. İki buçukluk çok güzel bir paradır. İki buçuk! iki buçuğa satıyorum! Son olarak, iki buçuk!»

«Son olduğu falan yok,» dedi tefeci. «Giyile giyile iyice sararmış.»

«Efendisi memlekete hizmet ede ede sarardı, onu demek istiyorsan, dostum,» dedi Mr. Tigg; «nankör bir memlekete yurtsever hizmetlerde. İki buçuk dediniz galiba, değil mi?»

«Her zaman neyse onu dedim,» diye cevap verdi tefeci: «İki şilin. Aynı ad, herhalde?»

«Aynı ad,» dedi Mr. Tigg; «Lordlar Kamarası daha hakkı yenmiş ünvanım için kara çıkarmadı.»

«Eski adres?»

«Hiç bile,» dedi Mr. Tigg; «şehirdeki evimi 38 Mayfair'den 1542 Park Lane'e aktardım.»*

«Haydi, haydi, bu adresi yazamayacağımı biliyorsunuz,» dedi tefeci, sırıtarak.

«Hangisini isterseniz onu yazın, dostum,» dedi Mr. Tigg. «Bir şey değiştirmez. 38 Mayfair'de baş uşak yardımcısıyla beşinci kapıcının daireleri çok berbat ve sefildi; bu yüzden yedi, on dört ve yirmi bir yıllık sürelerle kiracı tarafından yenilenebilecek bir sözleşme imzalayarak 1542 Park Lane'e taşındım. Şunu iki buçuk yapıver de sonra gelir beni ziyaret edersin!»

Tefeci bu mizah parçasına öyle bayıldı ki Mr. Tigg kendisi de biraz heyecanlandı. Yandaki kulübedekinin bu şakaları nasıl karşıladığını görmek istedi; bunun için bölmenin ötesine bakınca da, gaz lambası ışığında, Martin'i hemen tanıdı.

«Neler görüyorum!» dedi Mr. Tigg; Martin'in kulübesine öyle bir uzandı ki kafası Martin'in kafası kadar girdi hücresine. «Eski ve yeni tarihin en dehşetli karşılaşmalarından biri bu! Nasılsınız? Tarımsal bölgelerden ne haberler var? P.'deki dostlar nasıl? Ha, ha! David, rica ederim, bu beyle hemen özel olarak ilgilenin, benim bir dostum olarak.»

«İşte bu! Lütfen buna karşılık ne verebilirseniz verin,» dedi Martin, saati tefeciye uzatarak; «paraya çok ihtiyacım var.»

* *Londra'nın iki lüks semti. (Çev.)*

«Paraya çok ihtiyacı varmış!» diye haykırdı Mr. Tigg, aşırı bir duygudaşlıkla, «David, paraya çok ihtiyacı olan arkadaşım için elinden ne gelirse yapmalısın. Arkadaşımla, sanki benmişim gibi ilgilen. Altın bir av saati, David, makineden çıkma, dört deliği mücevherli, yatay kol, doğru işleyeceği garantilidir ve ben kendim yıllar boyunca en zorlu koşullar altında doğru işlediğini yakından gözlemişimdir;» bunu söylerken bu sözlerin tefeci üstünde büyük bir etkisi olacağını anlatmak için Martin'e göz kırptı; «ne dersin, David dostum? Benim müşterin olduğumu ve sana müşteri göndereceğimi unutma, David.»

«Buna karşılık size üç paund verebilirim,» dedi tefeci Martin'e, bir sır verir gibi. «Çok eski tarz bir şey. Daha fazla veremem.»

«Eh, bayağı iyi fiyat,» diye atıldı Mr. Tigg. «İki on iki altı saat için; yedi altı da kişisel hatır için.* Memnun kaldım; zayıflık belki, ama memnun kaldım. Üç paund iyidir. Kabul ediyoruz. Arkadaşımın adı Smivey'dir. Chicken Smivey, Holborn, ... buçuk B; kiracı.» Burada gene Martin'e göz kırptı; yasanın öngördüğü bütün şekil ve törenlere uyulduğunu, artık paranın makbuzunu almaktan başka yapacak bir şey kalmadığını anlatmak istiyordu.

Gerçekten de durum buydu, çünkü verileni almaktan başka çaresi olmayan Martin başını sallayarak kabul ettiğini bildirdi ve biraz sonra cebinde parayla çıktı. Girişte Mr. Tigg yanına gelerek koluna girdi ve sokağa çıkarırken görüşmenin başarılı sonucundan ötürü onu yürekten kutladı.

«Bu işte benim rolüme gelince,» dedi Mr. Tigg, «bunun hiç sözünü etmeyin. Teşekküre kalkışmayın sakın, çünkü dayanamam.»

«Böyle bir niyetim olmadığına güvenin,» diye karşılık verdi Martin, durup kolunu kurtararak.

«Beni mahcup ediyorsunuz,» dedi Mr. Tigg. «Teşekkür ederim.»

* *Eski İngiliz para ölçüsü: İki paund, on iki şilin; yirmi şilin bir paund eder. (Çev.)*

«Bana bakın, bayım,» dedi Martin, dudağını ısırarak, «bu, büyük bir şehir ve kolayca kendimize ayrı sokaklar bulabiliriz. Siz bana gideceğiniz yolu gösterirseniz, ben de başka bir sokağa saparım.

Mr. Tigg konuşmak üzereydi ama Martin önledi;

«Biraz önce gördüğünüz durumdan sonra arkadaşınız Chevy Slyme'a verebilecek bir şeyin olmadığını söylemem bile gereksiz. Sizinle birlikte bulunmak şerefini istemediğimi söylemem de eşit derecede gereksiz.»

«Durun!» diye haykırdı Mr. Tigg, elini uzatarak. «Durun! Son derece büyük başlı ve uzun sakallı bir atasözü cömert olmadan önce adil olmanın bir ödev olduğunu söyler. Şimdi adil olun, biraz sonra da cömert olabilirsiniz. Beni Slyme denen adamla karıştırmayın. Slyme denen adamı benim dostum olarak gösterip şereflendirmeyin, çünkü böyle bir şey söz konusu değil. Slyme diye adlandırdığınız kimseyi terk etmek zorunda kaldım, bayım. Slyme dediğiniz kimse hakkında hiçbir bilgim yok. Ben,» dedi Mr. Tigg, göğsünü yumruklayarak; «Slyme denen lahanadan çok farklı ekilmiş ve yetiştirilmiş birinci sınıf bir laleyim, bayım.»

«Kendi hesabınıza serserilik etmeye karar vermeniz ya da hâlâ Slyme hesabına iş yapıyor olmanız beni hiç ilgilendirmez,» dedi Martin serinkanlılıkla. «Sizinle bir ilişkim olmasını istemiyorum.» Mr. Tigg bir dükkânın kepengine yaslanarak büyük bir rahatlıkla saçlarını düzeltirken Martin öfkesine karşın gülümsemekten güçlükle kendini alıkoydu. «Baksana, efendi, nereye gideceksen bir an önce gitsene artık!»

«Hatırlatmama izin verin ki, bayım,» dedi Mr. Tigg, birdenbire gururlu bir tavır takınarak, «siz — ben değil — siz — vurgulayarak **siz** diyorum — bu akşamın olaylarını soğuk ve uzaktan bir iş ilişkisine indirgediniz, oysa ben bunları dostça bir düzeyde ele almak istiyordum. Bu bir iş meselesi olduğuna göre, bayım, size naçiz hizmetlerimi sunduğum işteki komisyonum olarak sizden ufak bir şey bekliyorum (bunu hayır işlerinde kullanacağım). Madem ki benimle böyle konuştunuz, bayım,» diye devam etti Mr. Tigg, «umarım iki buçuk şilinden fazla vermeye kalkarak bana hakaret etmezsiniz.»

Martin istediği parayı cebinden çıkarıp fırlattı Mr. Tigg parayı havada kaptı, kalp olmadığını görmek ister gibi baktı, havaya atıp tuttu, sonra cebine indirdi. Son olarak, askeri bir havayla şapkasını çıkarıp selam verdi ve hangi yöne gideceğini, dostları arasından hangi **kont** ya da **markiyi** ziyaretiyle şereflendirmeyi tercih edeceğini düşünür gibi derin bir ciddiyetle bir an durduktan sonra, ellerini ceplerine soktu ve kurumlanarak köşeyi döndü. Martin de sevinçle tam tersi yöne gitti ve böylece ayrılmış oldular.

Tefeci dükkânında bu adama rastlama talihsizliğini acı bir utanç duygusuyla tekrar tekrar lanetledi. Olayın tek olumlu yanı Mr. Tigg'in Slyme'dan ayrıldığını ilan etmesiydi; böylece hiç değilse durumundan ailenin haberi olmayabilirdi; bunun duyulması fikri Martin'i utançla dolduruyor, gururunu yaralıyordu. Aslında Mr. Tigg'in söylediği herhangi bir sözün doğruluğundan çok yanlışlığına inanmak daha akla yakındı: ama bu beyle canciğer dostunun ilişkilerinin nelere dayandığı ve Mr. Tigg'in, Mr. Slyme'la bağlantısından yararlanarak bağımsız bir iş kurduğu ihtimali düşünülürse, söylenen pekâlâ doğru olabilirdi. Öyle de olsa, böyle de olsa, Martin doğru olmasını umuyordu ve bu da şimdilik yeterliydi.

İlk ihtiyaçlarını karşılayacak hazır para sağlandıktan sonra yaptığı ilk işler handaki odasını daha bir süre tutacağını bildirmek ve Tom Pinch'e resmi bir mektup yazarak (çünkü Pecksniff'in mektubu göreceğini biliyordu) elbiselerinin, bürodan alınmak üzere posta arabasıyla Londra'ya gönderilmesini istemek oldu. Bundan sonra eşyası gelinceye kadarki zamanı — üç gün — şehirdeki çeşitli gemi acentelerinden Amerika'ya giden gemiler üstüne bilgi edinmekle geçirdi. Yolculuk için bir anlaşma imkânı buluvermek, bir şeyin ya da birinin koruyucusu, yazıcısı, satış memuru olmak ve böylece bedava gidiş yolu bulmak umuduyla limanda dolanıp duruyordu. Ama böyle bir iş bulma fırsatının çıkmayacağını az zamanda anladı ve gecikmekten de çekindiği için ne istediğini tastamam bildiren kısa bir ilan yazarak başlıca gazetelere verdi. Şöyle yirmi otuz kadar cevap gelmesini bekliyordu; bu arada kendine ancak

utanç verici olmayacak bir kılık ayırarak fazla giyimlerini çeşitli zamanlarda tefecide paraya çevirtti.

Utancını ve kendine saygısını azar azar yitirişi, birkaç gün önce onu can evinden vuran şeyleri normal işlermiş gibi hiç acı duymadan yapmaya başlaması garipti, kendine bile çok garip geliyordu. Tefeciye ilk gidişinde yolda rastladığı herkesin nereye gittiğinden şüphelendiğini sanıyordu; dönüşünde de sanki yolu dolduran insan kalabalığının tümü nereden geldiğinden haberliydi. Oysa şimdi öyle miydi? Bıktırıcı sokaklardaki ilk gezintilerinde belli bir amacı olan bir insan gibi görünmeye çalışmıştı; ama çok geçmeden umursamaz bir tembelliğin kayıtsız, başıboş yürüyüş tarzı üstüne yerleşti; sokak köşelerinde oyalanıyor, saman çöplerini eline alıp ağzına götürüyor, aynı yerlerde bir aşağı bir yukarı volta atıyor, perişan bir aldırmazlıkla günde elli kere aynı vitrinlere bakıyordu. Önceleri, sabah sabah yarı meyhane olarak kullanılan bir handan çıkarken görülme korkusundan gelen tedirgin bir duyguyla sokağa çıkıyordu: Hayatında o zamana kadar görmediği ve yüzde doksan dokuz bir daha da görmeyeceği insanlardan bile çekiniyordu; ama şimdi gidip gelirken kapının oralarda işsiz işsiz durmaktan, boydan boya çengelli olan ve üstünde bir kalay ağacının dalları gibi bir yığın bira tasının sallandığı tahta payandanın yanında kayıtsız düşüncelere dalarak güneşlenmekten sıkıldığı falan kalmamıştı. İşin tuhafı bu yüksek merdivenin en alt basamağına inmek sadece beş hafta almıştı.

Ey, Ahlakçılar, siz ki mutluluk ve onurun hayatın her alanında kendiliğinden var olduğunu, arabalarınızın tekerlekleri altında öylesine engebesiz, ama çıplak ayaklar altında öyle taşlı olan Tanrı yollarındaki her toz tanesini aydınlattığını söylersiniz, kendilerine saygıyla dolu olarak yaşayan insanların bu hızlı inişine bakın ve düşünün: Şu anda soluk alan, acılı çabalar arasında soluk alan binlerce ve binlerce insan var ki bu saygıdeğerlik içinde hiç yapamadılar, yaşama fırsatını hiçbir zaman bulamadılar! Bir zamanlar genç olan, harpini çala çala yaşlanan, hayatı boyunca haklıların ezildiğini, torunlarının ekmek dilendiğini görmeyen kutsal Ozan'a böyle uysalca iman edenler, gidin; gidin, sevincin ve dürüst onurun öğreticileri,

madenlere, fabrikalara, demirhanelere, en derin bilgisizliğin kirli derinliklerine, insanın ihmal edilmişliğinin dipsiz kuyularına gidin, ruhun parlak meşalesini yakılır yakılmaz söndürecek kadar pis olan bu havada herhangi bir umutlu bitki yetişebilir mi, söyleyin! Ve ey! siz, Hıristiyan Bilgisinin bin dokuz yüzüncü yılının Ferisileri, insan yaradılışından dem vurmadan önce, ortada insan diye bir şey kalıp kalmadığına bakın. Bir bakın hele, bu insan yaradılışı dediğiniz şey, sizin kuşaklar boyu süren uykunuz sırasında, Hayvan yaradılışına dönmüş olmasın!

Beş hafta! Beklenen yirmi, otuz cevabın biri bile gelmemişti. Parası, hatta fazla elbiseleri vererek edindiği ek stok bile (bu da pek bir şey değildi çünkü elbise alirken pahalıdır ama rehinde ucuza gider) hızla azalmaktaydı. Ama ne yapabilirdi? Bazen bir sıkıntı basıyor, daha yeni geldiği halde tekrar sokağa fırlıyor, yirmi keredir gittiği bir yere yeniden gidiyor, bir girişim daha yapıyor, ama bir sonuç alamıyordu. Miço olamazdı, yaşı fazla büyüktü, denizci olamazdı, hiç deneyi yoktu. Giyimi ve tavrı da bu ikincisine hiç yatkın değildi; gene de böyle bir iş istemek zorunda kaldı; çünkü Amerika'ya beş parasız ayak basmayı göze alsa bile, yol parası ve yol boyunca en ucuzundan da olsa yiyecek parası kalmamıştı.

Bütün bu zaman boyunca, bir kere oraya varabilse Yeni Dünyada kesinlikle büyük işler yapacağından bir an bile şüphelenmemesi, insan zihninin ortak bir eğiliminin örneğidir. Şimdiki durumu yüzünden üzüntüsü artıp Amerika'ya gitme imkânları uzaklaştıkça, yükseklere çıkmayı başarabileceği tek yerin orası olduğu yolundaki kanısı da güçleniyor, şu anda oraya gitmekte olan insanların ondan önce yetişip gönlünde yatanları gerçekleştirecekleri düşüncesiyle beynini yoruyordu. John Westlock'u sık sık düşünüyordu, her seferinde göz kulak olduktan başka bir keresinde sırf ona rastlama umuduyla üç gün Londra'yı arşınlamıştı. Ama, bundan bir sonuç alamadığı halde; ve ondan ödünç para istemekten çekinmeyeceği halde; ve John'un bu parayı ona vereceğine inandığı halde; gene de Pinch'e yazıp onu nerede bulabileceğini sormak istemedi. Çünkü gördüğümüz gibi, Tom'u kendine göre seviyordu ama (ken-

dini Tom'dan çok daha üstün gördüğü için) onun yoluyla durumunu düzeltmek ya da kendisini onun efendisi gibi görmekten vazgeçmek düşüncesine dayanamıyordu; gururu bu fikre öyle isyan ediyordu ki bunu aklından bile geçirmedi.

Gelgelelim, gururu bu konuda da kırılabilirdi; hatta, çok tuhaf ve hiç beklenmedik bir olay olmasa çok geçmeden kırılacaktı da.

Beş hafta geçmiş, iyiden iyiye umudu kesmişti ki bir akşam hana dönmüş asık suratıyla yukarı kata, odasına çıkmadan önce bardaki ateşte mumunu yakarken hancı onu adıyla çağırdı. Adını bu adama hiç söylememiş, özellikle ve titizlikle saklamıştı; onun için bayağı şaşırdı; telaşı yüzünden o kadar belliydi ki hancı onu yatıştırmak için; «sadece bir mektup,» dedi,

«Mektup mu?» diye haykırdı Martin.

«Mr. Martin Chuzzlewit'e,» dedi hancı, elinde tuttuğu mektubun üstündeki adresi ve yazıları okuyarak. «Öyle. Merkez Postane. Ödenmiş.»

Martin mektubu aldı, teşekkür edip yukarı çıktı. Mühürlenmemiş ama sıkı sıkı yapıştırılmıştı; elyazısını hiç tanıyamadı. Zarfı açınca içinde bir ad, adres, ya da bir yazı, ya da herhangi bir açıklama bulamadı, yalnız yirmi paundluk bir banknot buldu.

Şaşkınlık ve sevinçle donakaldığını; paraya ve zarfa tekrar tekrar baktığını; bir koşu aşağı inip paranın kalp olmadığını tesbit ettiğini; sonra gene yukarı koşup ellinci kere zarfın içinde gözden kaçırdığı bir yazı olup olmadığına baktığını; türlü varsayımla kendi kafasını karmakarışık ettiğini; banknotun orada olduğundan ve birdenbire zenginleştiğinden başka bir sonuç çıkaramadığını; bütün bunları anlatmak bile gereksiz. Sonunda, odasında, basit ama doyurucu bir yemek yemeye karar verdi; odasında ateş yakılmasını söyledikten sonra yiyecek satın almaya çıktı.

Sığır söğüşle Jambon, Fransız ekmeği ve tereyağı alıp yüklü ceplerle döndü. Odayı dumana boğulmuş durumda bulmak biraz tatsız oldu; iki nedeni vardı bunun: ilkin, baca zaten iyi çekmiyordu; ikincisi, ateşi yakarken, yağmur suyu sızmasın di-

ye tıkıştırdıkları bir iki çuvalla üç beş ufak tefeği çıkarmayı unutmuşlardı. Gelgelelim, bu unutkanlığın zararını gidermek için pencereyi açmış, altına da bir odun koyarak kapanmamasını sağlamışlardı; böylece, gözleri yakıp ciğerleri üşütmesi dışında oda oldukça rahattı.

Daha kötü bir durumda da olsa Martin'in odayla kavga edecek hali yoktu; hele ışıl ışıl parlayan şarap şişesi masaya konup hizmetçi kız da zil çalınınca sıcak bir şey getirme talimatıyla gittikten sonra, iyice keyiflendi. Soğuk etin sarılı olduğu tiyatro programını sofra örtüsü olarak renkli yanı yukarı gelmek üzere küçük yuvarlak masanın üstüne yaydı ve yemekleri de üstüne dizdi. Yatağın şömineye yakın ayağı büfe oldu; bu hazırlıkları bitirdikten sonra eski bir koltuğu en sıcak köşeye yerleştirdi ve oturup rahatına baktı.

Büyük bir iştahla yemeye başlamıştı; ertesi gün ayrılacağı düşüncesinin sevinciyle odada çevresine bakınırken merdivende hafif bir ayak sesi kulağına çalındı ve biraz sonra da odasının kapısı vuruldu; gerçi çok hafif vurulmuştu ama pervazdaki odunları yerlerinden oynatmaya yetti; odunlar pencereden sokağa fırladılar.

«Herhalde kömür getirdiler,» dedi Martin. «Girin!»

«Laubalilik gibi görünebilir ama, öyle değil, efendim,» diye cevap verdi bir erkek sesi. «Hizmetkârınız, efendim. Afiyettesinizdir inşallah, efendim.»

Martin kapıda eğilerek selam veren adamın yüzüne baktı; bu yüzü ve ifadeyi çok iyi hatırlıyordu ama kime ait olduklarını çıkaramıyordu.

«Tapley, efendim,» dedi ziyaretçi. «Bir zamanlar Ejder'de oturan ve biraz keyif uğruna orayı terk eden.»

«Tamam!» diye haykırdı Martin. «Peki, nasıl geldiniz buraya?»

«Koridordan geçip merdivenden tırmanarak, efendim,» dedi Mark.

«Yani beni nasıl buldun burada?»

«Vallahi, efendim,» dedi Mark; «yanılmıyorsam sokakta birkaç kez yanınızdan geçtiydim; az önce, insanı çok keyiflen-

diren aç bir baca temizleyicisiyle sığır ve domuz dükkânının vitrinine bakarken sizin şunları aldığınızı gördüm.»

Masayı gösterince Martin kızardı, biraz aceleyle sordu:

«Evet! Peki, sonra?»

«Sonra, efendim,» dedi Mark; «arkanızdan geldim; aşağıdakilere beni beklediğinizi söylediğim için yanınıza bıraktılar.»

«Bana bir haber falan mı getirdin ki beklediğimi söyledin?» diye sordu Martin.

«Hayır, efendim, getirmedin,» dedi Mark. «Bu aslında saf bir yalandı, efendim.»

Martin kızarak baktı ona; ama adamın şen yüzünde ve tavrında, bütün o neşesinden başka, senlibenli olmaktan uzak bir hava vardı ki, Martin'in öfkesini de dağıttı. Sonra haftalardır yalnız yaşıyordu ve insan sesi duymak hoşuna gitmişti.

«Tapley,» dedi; «açık konuşalım. Anladığım kadar ve Pinch'den öğrendiğime göre sen küstah bir merakla ya da bu çeşitten kötü bir amaçla buralara gelecek cinsten bir adam değilsin. Otur bakalım. Seni gördüğüme sevindim.»

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi Mark. «Ayakta dursam daha iyi.»

«Bak, oturmazsan konuşmam sonra,» dedi Martin.

«Peki öyleyse efendim,» dedi Mark. «Başüstüne, efendim. Hemen oturuyorum;» ve yatağın kenarına oturdu.

«Giriş bakalım,» dedi Martin, biricik bıçağı uzatarak.

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi Mark. «Sizden sonra.»

«Şimdi almazsan bir daha bulamazsın,» dedi Martin.

«Peki öyleyse, efendim,» dedi Mark. «Madem böyle istiyorsunuz... şimdi alıyorum.» Böyle diyerek ciddiyetle etini kesti ve yemeye başladı. Martin de bir süre sessizce yedikten sonra ansızın sordu:

«Londra'da ne yapıyorsun?»

«Hiçbir şey, efendim,» dedi Mark.

«Nasıl yani?» diye sordu Martin.

«İş arıyorum,» dedi Mark.

«Vah vah,» dedi Martin.

«Bekâr bir beyin yanında,» diye devam etti Mark. «Taşralı olursa daha iyi. Geçici işler tercih edilir. Ücret mesele değil.»

Bunu öyle anlamlı söylemişti ki Martin yemek yemeyi bıraktı.

«Beni söylemek istiyorsan...»

«Evet, öyle demek istiyorum, efendim,» diyerek lafını kesti Mark.

«O zaman, burada yaşayış tarzımdan, adam tutma imkânlarımın ne merkezde olduğunu anlarsın. Hem de çok yakında Amerika'ya gidiyorum.»

«Vallahi, efendim,» diye cevap verdi Mark, bu habere hiç şaşmadan; «orası hakkında duyduklarıma göre Amerika tam benim keyifli olabileceğim bir yer!»

Martin gene öfkelenerek baktı ona; ve gene öfkesi elinde olmadan geçti.

«İnsan altı kelimede derdini anlatabilecek olduktan sonra, lafı evirip çevirmenin, köşelere saklanıp numara yapmanın ne gereği var? İki haftadır gözüm üstünüzde. İşlerinizde aynasız bir durumlar olduğu besbelli. Sizi Ejder'de ilk gördüğümde bunun er geç böyle olacağını bilmiştim zaten. Şimdi bakın, benim işim falan yok şu sırada. Bir yıl için paraya ihtiyacım da yok; çünkü Ejder'deyken biriktirmiştim (istemedim ama elimde olmadan biriktirdim). Böylece geldim işte, zorluktan hoşlanıyorum, sizden hoşlanıyorum, bir de, başkalarının soluğunu kesecek durumlarda sağlam durduğumu ispatlamak istiyorum; şimdi beni yanınıza alıyor musunuz, almıyor musunuz?»

«Nasıl alayım seni?» diye haykırdı Martin.

«Almak derken,» diye düzeltti Mark; «gitmeme izin verecek misiniz diye soruyorum; gitmeme izin verecek misiniz derken de, sizinle gitmeme izin verecek misiniz demek istiyorum. Çünkü öyle de olsa, böyle de olsa, gideceğim. Şimdi siz Amerika dediniz ya, oranın tam istediğim keyif yeri olduğu aklıma geldi. Onun için, efendim, sizin bineceğiniz gemiye yol parası vermezsem, başka bir gemiye yol parası vereceğim. Hem sonra, yalnız gidersem kendi ilkelerime uymak için en berbat geminin en beter yerinde gideceğim. Onun için yolda kaybolursam ölümümden sorumlu olursunuz, hortlağımı gelir kapınıza dikilir.»

«Çılgınlık bu,» dedi Martin.

«Öyle olsun, efendim,» dedi Mark. «Böyle dediğinize sevini-

rım, çünkü beni almayacaksanız belki böyle düşünerek rahatlarsınız. Onun için kimseyle tartışmıyorum. Ama bütün söylediğim şu: en çürük fındık kabuğuna binip Amerika'ya göç etmezsem, bilin ki...»

«Sahiden söylemiyorsun bunları, değil mi?»

«Sahi söylüyorum,» diye haykırdı Mark.

«Yok, yok, ben anlarım,» diye cevap verdi Martin.

«Peki, efendim,» dedi Mark, aynı rahat havayla. «Şimdilik bu iş böyle kalsın, efendim, bakalım sonu nasıl gelir. Hay Allah! Tek kuşkulandığım konu, sizin gibi bir beyle gitmenin bir marifet olup olmadığı; çünkü tereyağdan kıl çeker gibi para yapacağınız kesin bir şey.»

Böylece Martin'in zayıf tarafına dokunmuş, gönlünü fethetmiş oldu. Şu Mark'ın ne zeki adam olduğunu, küçük sefil odanın havasını daha şimdiden ne kadar değiştirdiğini düşünmeye başladı.

«Vallahi, doğrusunu istersen, Mark,» dedi. «Bir şeyler başaracağımı umuyorum, yoksa gitmezdim. Başarılı olabilmek için bazı yeteneklerim olabilir.»

«Şüphesiz var, efendim,» dedi Mark Tapley. «Herkes biliyor.»

«Mesele şu,» dedi Martin, çenesini eline dayayıp ateşe bakarak, «evlere uygulanan süslü mimari o ülkede mutlaka çok revaçtadır; çünkü insanlar habire ev değiştirip taşınıyorlar; nasıl olsa barınacak bir evleri olması gerekir.»

«Bütün bunlar, efendim,» dedi Mark, «ev mimarisi için hayatta duyduğum en keyifli geleceklerden birini hazırlıyor olmalı.»

Martin hızla bir göz attı ama; bu sözlerde planlarının başarıyla sonuçlanacağı konusunda bir şüphe iması sezer gibi olmuştu. Ama Mr. Tapley kendini tamamen yemeğe verdiğini gösteren saf bir yüzle sığır söğüşünü ve ekmeğini yediği için Martin'in şüphesi geçti. Ama bu şüphe geçerken bir başkası aklına düştü. Paranın içine konduğu boş zarfı ortaya çıkardı, gözlerini Mark'a dikerek zarfı eline verdi ve sordu:

«Şimdi bana doğruyu söyle. Bunun hakkında bir şey biliyor musun?»

Mark zarfı elinde evirip çevirdi; gözüne yaklaştırdı; uzak-

tan baktı; adrese tersinden ve yüzünden baktı; sonra öyle içten bir şaşkınlıkla başını salladı ki Martin zarfı elinden alarak; «Tamam, tamam, belli ki bilmiyorsun,» dedi. «Zaten nereden bileceksin? Ama senin bilmen, bunun buraya gelmesinden daha garip olamazdı. Gel bakalım, Tapley,» dedi biraz düşündükten sonra; «sana hikâyemi olduğu gibi anlatayım da benimle gelirsen ne çeşitten bir talihe umut bağladığını daha iyi anla.»

«Özür dilerim, efendim,» dedi Mark; «ama söze başlamadan önce, gitmek istersem beni alır mısınız? Beni, bir zamanlar Mavi Ejder'de çalışan, Mr. Pinch'in de tavsiye ettiği, sizin gibi aklı başında bir kimsenin hizmetinde bulunmayı isteyen Mark Tapley'yi geri mi çevireceksiniz; yoksa, tepesine ulaşacağınızdan şüphe etmediğim merdivene tırmanırken saygılı bir uzaklıktan sizi izlememe izin verecek misiniz? Bakın, efendim,» dedi Mark; «bu sizin için hiç önemli olmayabilir, biliyorum; mesele burada zaten; ama benim için önemli; bunu böylece düşünür müsünüz, lütfen?»

Bu sözler, öncekilerin etkisi üzerine, Martin'in zayıf tarafına ikinci bir hitap olarak söylendiyse, Mr. Tapley usta ve akıllı bir gözlemci olmalıydı. İster kasten, ister rasgele söylenmiş olsun, hedefi buldu; çünkü gittikçe yumuşayan Martin önceki utanç verici durumlardan sonra kendisine pek tatlı gelen bir tenezzül duygusuyla: «Göreceğiz, Tapley,» dedi. «Bakalım yarın ne düşüneceksin bu konuda.»

«Öyleyse, efendim,» dedi Mark, ellerini ovuşturarak, «bu iş oldu. Devam edin, efendim, lütfen. Sırf kulak kesildim.»

Koltuğuna yeniden yaslanıp ateşe bakarak ve derin ilgisiyle dikkatini göstermek için başını bilgece sallayan Mark'a arada sırada bir göz atarak, Martin, birkaç hafta önce Mr. Pinch'e anlattığı gibi bir kere daha anlattı hikâyesini. Ama bunu Mr. Tapley'nin anlamasını kolaylaştıracağını sandığı bir biçime soktu; bu amaçla aşkını mümkün olduğu kadar hafife aldı ve birkaç kelimeyle geçiştirdi. Ama bu hesabı yanlış yapmıştı; çünkü Mark hikâyenin en çok bu bölümüyle ilgilendi, ve bununla ilgili çeşitli sorular sordu; genç hanımı Mavi Ejder'de görmüş oldu-

ğunu (Martin bunu açıklamıştı) söyleyerek bu meraklı tavrı için için özür diledi.

«Kim olsa kıvanç duyar öyle bir hanıma âşık olmaktan,» dedi Mark, yürekten.

«Evet! Sen onu mutsuz bir zamanında gördün,» dedi Martin, gene ateşe bakarak. «Eski günlerde görseydin...»

«Evet, gerçekten de biraz üzgün görünüyordu, efendim; rengi de biraz solgundu,» dedi Mark; «ama böyle olduğu için daha az güzel değildi. Londra'ya geldikten sonra daha iyileşti galiba, efendim.»

Martin gözünü ateşten çekti; Mark'a birdenbire delirmesinden korkar gibi baktı; ne demek istediğini sordu.

«Kötü bir şey değil, efendim,» dedi Mark. «Siz olmayınca daha mutlu olduğunu söylemek istemedim; ama görünüşü düzelmişti, efendim.»

«Yani Londra'dan geçtiğini mi söylemek istiyorsun?» diye sordu Martin; koltuğunu geri iterek telaşla ayağa kalktı.

«Elbette öyle söylemek istiyorum,» dedi Mark; o da şaşkınlıkla yataktan kalktı.

«Yani şimdi Londra'da olduğunu mu söylüyorsun?»

«Herhalde, efendim. Yani, bir hafta önce buradaydı.»

«Peki, nerede olduğunu biliyor musun?»

«Evet!» diye haykırdı Mark. «Nasıl? Siz bilmiyor musunuz?»

«Bana bak, dostum!» diye ünledi Martin, iki kolundan kavrayarak, «dedemin evinden ayrıldığımdan beri onu göremedim ki.»

«Öyle mi?» diye haykırdı Mark, masaya öyle bir yumruk indirdi ki bütün söğüş ve jambon dilimleri dans ettiler; sevincinden bütün yüzü alnında toplanıp bir daha geri dönmemiş gibiydi; «ben de sizin, kader tarafından tutulan doğal adamınız değilsem, dünyada Mavi Ejder diye bir yer de olmadı. Efendim, City taraflarında eski bir kilise mezarlığının yanında dolaşıyor, keyiflenmeye çalışıyordum, bir de ne göreyim; dedeniz de orada bir aşağı, bir yukarı volta atıp duruyor! Bir saat gezindi öyle. Sonra Todgers ticarî pansiyonuna girdi, ben de gördüm, sonra da dönerken, oteline girerken arkasından gittim. Onun yanında iş bulmak tam bana göreydi, söylemiştim zaten, Ej-

der'den ayrılmadan önce; küçük hanım da yanında oturuyordu, bir güldü bir güldü; öyle güzeldi ki! Dedeniz, «haftaya gene gel,» dedi bana ve ertesi hafta gene gittim; artık kimseye güvenemediğini söylüyordu; onun için beni işe almadı; ama gene de güzel bir içki ısmarladı bana. Ah!» diye haykırdı Mr. Tapley, zevk ve öfke karışımı komik bir duyguyla; «böyle koşullar altında keyifli olmaktan ne çıkar! Her şey böyle olunca, istersen keyifli olma.»

Martin bir süre çevresine bakındı, duyularına güvenemiyor, Mark'ın, etten ve kemikten yapılma, orada, önünde durduğuna inananıyor gibiydi. Sonunda, genç kız hâlâ Londra'daysa, ona gizlice bir mektup iletip iletemeyeceğini sordu.

«İletebilir miyim!» diye haykırdı Mark. «**Sanırım** iletebilirim! Haydi, oturun, efendim. Yazın, efendim!»

Sonra, üstünde ne var yoksa şöminenin içine süpürme yöntemiyle kısa yoldan masayı temizledi; raftan kalem kâğıt kaptı; Martin'in koltuğunu masaya yaklaştırdı; yakalayıp oturttu koltuğa; kalemi mürekkebe daldırdı; eline tutuşturdu kalemi:

«Yazın, efendim!» diye haykırdı Mark. «İyice döşenin. Çok duygulu olsun. İletebilir miyim, ha! **Elbette** iletirim ya. Başlayın, efendim.»

Martin'e de daha fazla teşvik gerekmiyordu zaten, çalakalem yazmaya girişti; Mr. Tapley de genel hizmetlerini görmekte daha fazla formaliteye gerek görmeden ceketini çıkardı ve şömineyi temizleyip odayı toplamaya koyuldu; bir yandan da alçak sesle kendi kendine konuşuyordu.

«Bayağı keyifli odaymış,» dedi Mark, kömür küreğinin sapıyla burnunu kaşıyıp perişan odayı gözden geçirirken; «bu iyi işte. Dam da akıyor; fena değil. Antika bir karyola; içinde Tanrı bilir vampirler falan yuva yapmıştır. Haydi bakalım! Keyfim yerine geliyor gene. Bu gecelik takkesi de ama görmüş geçirmiş, zavallı. İyi bir işaret. İşimiz iyi, canım. Hey, Jane, şekerim,» diye seslendi alt kata, «ben geldiğimde bizim efendi için karıştırdığınız o sıcak içkiyi getiriverin. Haşşöyle, efendim,» dedi Martin'e. «Tam yürekten gibi yazın. Çok müşfik olun, efendim, lütfen. Ne kadar duygulu olsa o kadar iyi.»

XIV. BÖLÜM

Martin Aşkına Veda Ediyor; ve Onu Servetini Yapacağı, Bilinmeyen Birine Emanet Ederek O Kişiyi Şereflendiriyor.

Mektup yazılıp, imzalanıp, mühürlenip bir an önce yerine ulaştırılmak üzere Mark Tapley'in eline verildi. O da işini o kadar iyi başardı ki aynı akşam, han kapıları kapanmadan dönebildi: Mektubu yukarı kata, küçük hanıma göndermiş, kendisi de kısa bir not yazarak Mr. Chuzzlewit'in hizmetine girdiğini bildirmişti; kız kendisi büyük bir telaş ve heyecanla inerek onunla konuşmuş, Martin'i ertesi sabah saat sekizde St. James Parkı'nda bekleyeceğini söylemişti. O zaman yeni efendiyle yeni uşak baş başa verdiler ve Mark'ın gerekli zamanda otelin yakınlarında beklemesini, küçük hanımı buluşma yerine getirmesini kararlaştırdılar; bu kararla o gece odalarına çekildikleri zaman Martin gene kalemi ele aldı; yatmadan önce, daha sonra ayrıntısıyla haberini anlatacağımız bir başka mektup yazdı.

Gün doğmadan kalkmış, parka sabahla birlikte gelmişti; park, yılın elbise dolabındaki üç yüz altmış beş elbisenin en az çekici olanını giymişti o sabah. Soğuk, nemli, karanlık, neşesizdi; bulutlar da toprak kadar çamurluydu; bütün sokak ve caddelerin kısa perspektifleri pis bir perde gibi bir sisle kapanmıştı.

«Amma güzel hava,» dedi Martin kendi kendine acı acı; «burada bir hırsız gibi aşağı yukarı dolaşmanın tam havası! Açık havada, bir parkta iki âşığın buluşması için ne güzel bir hava! Bütün hızımla bir başka ülkeye gitme durumundayım; çünkü bu ülkede iyice açmaza girdim.»

Böyle tatsız bir sabahın, bir genç kızın böyle bir iş için gelmesine pek yakışmayacak bir sabah olduğunu da düşünecekti belki. Ama daha bu düşünceye varamadan, biraz ileride kızı gördü ve ona doğru hızla yürüdü. Seyisi Mr. Tapley de aynı anda nezaketle hız kesip geri kaldı ve tepesindeki sisi derin bir ilgiyle gözden geçirmeye başladı.

«Sevgili Martin,» dedi Mary.

«Sevgili Mary,» dedi Martin; âşıklar öyle garip insanlardır ki, Martin koluna girip elini tuttuğu, en kuytu bir yolda on kere gidip geldikleri halde o sıra bütün konuştukları bu oldu.

«Ayrıldığımızdan beri hiç değişmemişsin, sevgilim,» dedi Martin sonunda, kıvançlı bir zevkle ona bakarak; «belki biraz daha güzelleşmişsin.»

Normal, aşk yorgunu genç hanımlardan biri olsa en ilginç tavrıyla buna karşı çıkardı; ne kadar çirkinleştiğini çok iyi bildiğini söylerdi; ya da ağlayıp üzülmekten eriyip gittiğini; ya da her geçen gün mezara biraz daha yaklaştığını; ya da manevi acılarının dayanılmaz olduğunu anlatırdı; ya da, gözyaşları veya sözle, ya da her ikisinin karışımıyla, sevgilisine bu yolda birtakım bilgiler verir ve moralini mümkün olduğu kadar bozardı; ama çoğu genç kızın yetiştiğinden daha sert bir okulda yetişmişti; katı zorunluk ve dayanıklılığın eliyle güçlenmişti yapısı; genç yaşında geçirdiği deneylerden sadık, feragatlı, içtenlikli ve sevmesini bilen bir insan olarak çıkmıştı; genç kızlığında — kendisi ve sevgilisi için sonuçta böyle olması daha mutlu muylu, değil miydi, şimdilik bunu araştırmıyoruz — çoğu zaman ileri yılların üzüntüleri ve çabalarından, ama çoğu zaman yalnız bunların derslerinden elde edilen o soylu ve müşfik niteliği kazanmıştı. Sevincinde de, üzüntüsünde de şımarmamış, pohpohlanmamıştı; ilk aşkı olan gence açıkyürekli, dolgun, derin bir sevgi duyuyordu; onu, kendisi uğruna evini ve rahatını tepmiş biri olarak görüyor, ona bu sevgiyi umut, şükran ve güvenle dolu en sevinçli ve en yüreklendirici sözlerle sunmaktan başka bir şey düşünmüyordu; en basit düşünce ya da davranışlarında bile onun sevgisine layık olmayan bir şey bulunmadığını, hiçbir şeyin gönlünü çelemeyeceğini bilmesini istiyordu.

«Sende ne gibi değişiklikler var, Martin?» dedi; «çünkü beni en çok bu ilgilendiriyor. Her zamankinden daha düşünceli ve üzgün görünüyorsun.»

Martin önce onları görebilecek bir kimse olup olmadığına baktı ve Mr. Tapley'nin sise karşı ilgisinin daha da derinleştiğini görünce kolunu onun beline dolayarak: «Öyle görünme-

mem tuhaf olurdu, sevgilim,» dedi; «çünkü hayatım, özellikle son günlerde, çok güçleşti.»

«Tahmin ediyorum,» dedi kız. «Bu ve sen hiç aklımdan çıkmıyorsunuz zaten.»

«Ben de çıkarmayacağını umarım,» dedi Martin. «Çıkarmayacağına güvenirim. Çıkarmamanı beklemeye biraz hakkım var, Mary; çünkü pek çok üzüntü ve yoksulluğa katlandım, doğal olarak bu karşılığı bekliyorum, biliyorsun.»

«Pek küçük, pek basit bir karşılık,» diye cevap verdi Mary, gülümsemesi solgunlaşarak. «Ama bu senin, her zaman da senin olacak. Zavallı bir kalp için çok pahalı bir fiyat ödedin, Martin; ama hiç değilse o kalp senin ve sana sadık.»

«Elbette, buna güveniyorum,» dedi Martin, «yoksa bu durumu kendi elimle yaratmazdım. Hem öyle zavallı bir kalp deme, Mary, onun ne kadar zengin olduğunu ben biliyorum. Şimdi sana tasarımı anlatacağım, sevgilim, ve belki biraz korkutacağını seni önce; ama bütün bunlar senin için. Gidiyorum,» diye yavaşça ekledi, parlak koyu renk gözlerinin derinliklerine uzun uzun bakarak, «yurt dışına.»

«Martin! Yurt dışına mı?»

«Sadece Amerika'ya. Bak işte. Nasıl soluverdin hemencecik!»

«Öyle olmuşsam,» dedi Mary, kısa bir sessizlikten sonra başını kaldırıp Martin'in yüzüne bir daha bakarak, «benim için nelere katlandığın düşüncesinin üzüntüsünden solmuşumdur. Seni vazgeçirmeye kalkışmam, Martin; ama çok, çok uzak; arada bir koca okyanus var; hastalık ve yoksulluk nerede olsa kötü şeyler, ama yabancı bir ülkede büsbütün dayanılmaz. Bütün bunları düşündün mü?»

«Düşünmek mi!» diye haykırdı Martin; bütün sevgisine karşın — gerçekten de seviyordu onu — sertliğinden hiç vazgeçmiyordu. «Ne yapabilirim? Düşündün mü demek kolay, sevgilim; ama aynı zamanda kendi yurdumda acımdan ölmeyi de düşünüp düşünmediğimi sormalısın; örneğin, hamallık etmeyi düşündüm mü? Günden güne ekmeğini kazanmak için sokakta onun bunun atını tutmayı düşündüm mü? Haydi, haydi,» diye ekledi sesini yumuşatarak, «başını öyle önüne eğme, canım, ba-

na gerekli cesareti yalnız senin tatlı yüzün verebilir. Tamam işte! İşte gene cesur oldun.»

«Olmaya çalışıyorum,» diye cevap verdi, gözyaşları arasından gülümseyerek.

«İyi bir şeyi olmaya çalışmakla öyle olmak senin için aynı şeydir. Ben bunu eskiden beri bilmiyor muyum?» dedi Martin, sevinçle. «İşte! Oldu işte! Artık sana bütün tasarılarımı şimdiden küçük karım olmuşun gibi anlatabilirim, Mary.»

Koluna daha sıkı sarıldı ve başını kaldırıp yüzüne bakarak anlatmasını söyledi.

«Gördüğün gibi,» dedi Martin, bileğindeki küçük elle oynayarak, «burada ilerleme çabalarım boşa çıktı, sonuçsuz kaldı. Bunu kimin böyle yaptığını söylemeyeceğim, Mary, çünkü bu ikimizi de üzer. Ama öyle işte. Bu yakınlarda Pecksniff adında bir akrabamdan söz ettiğini işittin mi? Yalnız sorduğuma cevap ver, fazlasını söyleme.»

«Sanıldığından daha iyi bir insan olduğunu hayretle duydum.»

«Tam düşündüğüm gibi,» diyerek sözünü kesti Martin.

«Onunla tanışabilir, hatta ziyaretine gidip evinde kalabilirmişiz, onunla ve — galiba kızlarıyla. Kızları var, değil mi canım?»

«Bir çift,» diye cevap verdi Martin. «Harika bir çift. Birinci sınıf mücevher ikisi de!»

«Şaka söylüyorsun!»

«Çok ciddi olan ve bayağı ciddi bir tiksintiyi içeren şakalar vardır,» dedi Martin. «Mr. Pecksniff'le ilgili şakalarım (evinde yardımcısı olarak kalıyordum, sonra da hakaretlerine uğradım) bu çeşitten. Ne olursa olsun, ailesiyle ne kadar yakın temasta olursan ol, bunu hiçbir zaman unutma, Mary; ve görünüş söylediklerimle ne kadar çelişirse çelişsin, bu sözümü bir an için bile unutma: Pecksniff bir alçaktır.»

«Sahi mi?»

«Sahiden, gerçekten, düşüncesiyle, davranışıyla, her şeyiyle. Saçının en tepesindeki telden topuğunun en ucundaki atoma kadar. Kızlarına gelince, bildiğim kadarıyla, görevlerine çok düşkün genç bayanlar bunlar, onun için de babalarına çekmişler.

Ana konudan uzaklaşmış oluyoruz böylece ama gene de söylemek istediğim şeye geldik.»

Durup gene gözlerine baktı Mary'nin, sonra omzundan geriye acele bir göz atıp yakınlarda kimsenin olmadığını, Mark'ın da hâlâ sisle ilgilendiğini görünce, dudaklarına bakmakla kalmadı, üstelik öptü de.

«Şimdi, büyük işler başaracağıma ve pek yakında yurda döneceğime inanarak Amerika'ya gidiyorum; bu, belki birkaç yıl için seni de oraya götürmek üzere olabilir, ama, ne durum olursa olsun, evleneceğiz o zaman; elinden gelse benim yurdumda yaşamama izin vermeyecek olan o kimseye (doğru, bunun böyle olduğu) yapışıp kalmayı o zaman artık bir ödev saymayacağına inanıyorum. Orada ne kadar kalacağım belli değil, tabii; ama çok sürmeyecek. Bu bakımdan bana güven.»

«Bu arada, Martin...»

«Şimdi onu söyleyeceğim. Bu arada, başımdan geçenleri eksiksiz haber alacaksın. Böyle.»

Önceki gece yazdığı mektubu cebinden çıkarmak için biraz durdu, sonra devam etti:

«Bu herifin yanında çalışan ve bu herifin evinde oturan (herif derken tabii Mr. Pecksniff'i kastediyorum) Pinch adında biri var. Sakın unutma adını; zavallı, garip, basit bir adamcağız, Mary; ama bütünüyle dürüst ve içten; iyilik yapma isteğiyle dolu; beni de çok seviyor. Ben de ona iyi bir hayat sağlayarak sevgisine karşılık vermek istiyorum bugünlerde.»

«Eski iyi yüreğin, Martin!»

«Ah!» dedi Martin, «lafını etmeye değmez, sevgilim. Hiç nankör değil ve bana hizmet etmeyi çok istiyor; böylece borcunu fazlasıyla ödüyor. Bir gece Pinch'e hikâyemi anlattım, kendimi, seni; bütün bunlarla çok ilgilendi, çünkü seni tanıyor. Şaşarsın ya — ne kadar da yakışıyor böyle şaşırmak sana — ama bundan önce o köydeki kilisede org çalışını dinlemişsin; o da senin dinlediğini görmüş; hem de senin varlığından esinlenmiş çalarken!»

«O mu orgu çalan?» diye haykırdı Mary. «Bütün kalbimle teşekkür ederim ona!»

«Evet, oydu,» dedi Martin, «hâlâ da o, hem de para alma-

dan çalıyor. Hiç böyle saf insan gelmemiştir dünyaya! Resmen çocuk! Ama çok iyi bir insan, inan buna.»

«İnanıyorum,» dedi büyük bir içtenlikle. «Öyle olmalı!»

«Evet, evet, bundan hiç şüphe yok,» dedi Martin, her zamanki dikkatsiz tavrıyla. «Öyledir. Evet. Aklıma geldi... ama dur. Sana ona yazdığım ve bu akşam postalayacağım mektubu okursam durumu anlarsın. 'Sevgili Tom Pinch.' Bu biraz fazla senlibenli gibi,» dedi Martin, birdenbire son karşılaşmalarındaki gururunu hatırlayarak, «ama sevgili Tom Pinch diyorum çünkü seviyor, hoşlanıyor bundan.»

«Çok doğru ve çok iyi,» dedi Mary.

«Tastamam dediğin gibi!» dedi Martin. «İnsan elinden geldikçe iyi olmalı; hem, daha önce söylediğim gibi, çok iyi bir insan. 'Sevgili Tom Pinch. Bu mektubu Mavi Ejder'deki Mrs. Lupin eliyle gönderiyorum; başka kimseye bu konuda bir şey söylemeden mektubu sana vermesini rica etmek için ona da ayrıca kısa bir pusula yazdım; bundan sonra benden gelecek mektuplar için de aynı şeyi yapmasını istedim. Niçin böyle yaptığımı şimdi anlayacaksın.' Aslında bilmem sahiden anlar mı?» dedi Martin, ara vererek; «çünkü zavallı her şeyi çok yavaş anlar; ama zamanla çözecektir. Nedeni sadece mektuplarımı başkalarının ve özellikle de bir melek olduğuna inandığı o alçağın okumasını istememem.»

«Gene Mr. Pecksniff mi?» diye sordu Mary.

«Evet, o,» dedi Martin: « '—Şimdi anlayacaksın. Amerika'ya gitmek için hazırlıklarımı tamamladım; Mark Tapley'le birlikte gittiğimizi işitince şaşacaksın; tuhaf bir şekilde Londra'da rastlaştık, ille de himayeme girmek istiyor;' şu arkadaki dostumuzu demek istiyorum, sevgilim,» dedi Martin, gene ara vererek.

Mary buna çok sevindi ve Mark'a sevecen bir bakış fırlattı; o da bakışı karşılamak için gözlerini sisten indirdi ve sevincini belli etti. Mary ayrıca onun işitebileceği şekilde iyi ve neşeli bir insanolduğunu, sadık kalacağına inandığını söyledi; Mr. Tapley içinden, böyle dudaklardan gelen bu övgüyü hak etmek için gerekirse ölmeye karar verdi.

« 'Şimdi, sevgili Pinch,' »diye mektubunu okumaya devam

etti Martin; « 'sana büyük bir iş veriyorum, dürüstlüğüne ve bunu gizli tutacağına güvenim tamdır ve şu anda güveneceğim başka kimse de yok.' »

«Ben olsam bunu söylemezdim, Martin.»

«Söylemez miydin? Peki! Onu sileyim. Ama doğrusu bu.»

«Ama belki biraz kaba gelir».

«Yok canım,boş ver Pinch'i,» dedi Martin. «Onunla böyle kuralları düşünmenin gereği yok. Ama istediğin gibi bunu silip tamdır'dan sonra noktayı koyacağım. Pekâlâ! 'Sadece'... bu gene mektup, biliyorsun.»

«Anlıyorum.»

« 'Sadece daha önce sözünü ettiğim genç hanıma yazdığım mektupları onun istediği şekilde kendisine göndermen için sana yollamakla kalmayacağım; benim yokluğumda karşılaşmanız durumunda onu, kendisini de sana emanet ediyorum. Birbirinizle karşılaşmanız — belki de sık sık — ihtimalinin şimdi ne uzak ne de az olmadığına inanmamı gerektiren nedenler var; bizim bu durumumuzda onun üzüntüsünü gidermek için yapabileceğin pek az şey var, ama o kadarını yapacağına ve sana olan güvenime layık olacağına inanıyorum.' Görüyorsun ya, sevgili Mary,» dedi Martin, «ne kadar saf olsa BENİM hakkımda konuşabileceğin herhangi birinin olması seni bir hayli avutacaktır. Zaten Pinch'i görür görmez, onun da tıpkı yaşlı bir kadın gibi olduğunu, hiç utanıp sıkılmadan istediğin gibi konuşabileceğini anlayacaksın.»

«Orası önemli değil,» diye cevap verdi, gülümseyerek. «Senin arkadaşın ya, o kadarı yeter.»

«Ah, evet, arkadaşım,» dedi Martin, «şüphesiz. Zaten onunla hep ilgileneceğimizi, onu koruyacağımızı söyledim; şükran duygusu da kişiliğinin olumlu özelliklerinden; onu çok seveceksin, canım, biliyorum. Pinch'in bir sürü eski tarz, komik yanını göreceksin; hem öyle gülmemek için kendini zorlama; çünkü hiç aldırmaz. Hatta hoşuna gider!»

«Bu denemeye girişeceğimi sanmıyorum, Martin.»

«Elinden gelirse girişmezsin elbette,» dedi; «ama korkarım senin ciddiyetine bile biraz fazla gelecektir. Her neyse, bunlar önemli değil, biz gelelim mektuba; sonu şöyle: 'Sana güveni-

min niteliğini ve genişliğini daha fazla anlatmamın gereksiz olduğunu biliyorum, çünkü bunu sen de yeterince biliyorsun; şimdilik sana hoşça kal diyor ve bir dahaki karşılaşmamızı sabırsızlıkla bekliyorum. Şu andan başlayarak bundan sonraki bütün iyiye giden değişmelerde senin ilerlemen ve mutluluğun için kendi işimmiş gibi uğraşacağım. Buna güvenebilirsin. Bana her zaman inan, sevgili Tom Pinch. Sadık dostun, Martin Chuzzlewit. Not. — Bana vermiş olduğun' — Ha,» dedi Martin, kendini tutup mektubu katlayarak, «bu bir şey değil!»

Bu arada Mark Tapley özür dileyerek Hassa Süvarisi kışlasındaki saatin çaldığını haber verdi.

«Bir şey söylemezdim, efendim ama,» diye ekledi Mark, «küçük hanım bunu hatırlatmayı unutmamamı rica ettiydi.»

«Evet, öyle,» dedi Mary. «Teşekkür ederim. Haklısın. Bir rakikaya kadar hazırım. Birazcık daha konuşabiliriz, sevgili Martin, daha çok söyleyeceğim vardı; bir daha karşılaşacağımız o mutlu zamana kalsın artık. İnşallah o zaman çabuk gelir ve iyi gelir! Ama bu konuda hiç korkum yok.»

«Ne korkusu!» diye haykırdı Martin. «Kim korkacak ki? Birkaç ay nedir ki? Bütün bir yıl nedir ki? Önümdeki hayatta kendime açacağım bir yol olarak sevinçle döndüğümde, o zaman bu ayrılışı hatırlamak gerçekten üzüntülü olabilir. Ama şimdi! Bundan daha elverişli koşullarda ayrılmazdım zaten; çünkü o zaman hem gitmek istemezdim, hem de gereklik görmezdim.»

«Evet, evet. Ben de öyle duyuyorum. Ne zaman gideceksin?»

«Bu gece. Bu gece Liverpool'a doğru yola çıkacağız. İşittiğime göre üç gün sonra bir gemi o limandan hareket ediyor. Bir ayda, belki daha da kısa bir zamanda oraya varırız. Bir aydan ne çıkar? Son ayrılışımızdan bu yana kaç ay geçti!»

«Sonradan düşününce uzun geliyor,» dedi Mary, onun neşeli tonunu taklit ederek; «ama geçerken hiçbir şey değil!»

«Hiçbir şey!» dedi Martin. «Sahneler, yerler değişecek; insanlar, davranışlar, üzüntü ve umutlar değişecek! Zaman gerçekten kanat takacak! Çabuk hareket edeyim de, her şeye katlanırım, Mary.»

Ayrılıklarında onun payını böyle hiç umursamazken acaba

yalnız onun kendisi için üzüntüsünü mü düşünüyordu? Sessiz tekdüzeli sabrını, günden güne sürecek yavaş endişesini mi düşünüyordu? Cesaret tonunda bile kulağı tırmalayan, uyumsuz bir ses yok muydu: Ses ne kadar yükselse bu bir tek «benlik» notası hep işitiliyordu. Ama Mary'nin kulağına çalınmıyordu bu ses. Çalınsa daha iyi olacaktı belki ama hiç duymuyordu. Onun uğruna bütün kârı, kazancı bir yana fırlatıp atan, onun rahatı ve mutluluğu için tehlike ve yoksulluğa meydan okuyan o kahraman sesi işitiyor, başka bir şey işitmiyordu. Benliğin kendine yer bulup tahtını kuramadığı yürek, onun çirkin varlığını görse bile tanımakta güçlük çeker. Eski zamanlarda, kötü ruhlu insanların başkalarının yüreğinde gizlenen iblisi göreceklerine inanıldığı gibi, erdemin kör ve sağır olduğu yerde birbirine benzer sesler birbirlerinin gizlenme yerlerini bilirler.

«Çeyrek saat de geçti!» diye uyardı Mr. Tapley.

«Hemen dönüyorum,» dedi Mary. «Sana söylemem gereken bir şey daha var, Martin. Biraz önce benden belli bir konuda yalnız sorulana cevap vermemi istemiştin, ama bir şeyi, benim de rahatlamam için bilmen gerekiyor: Benim yüzümden olan o talihsiz ayrılıktan beri senin adını bir kere bile anmadı; öfkeyle ya da yakınarak bir kere bile söz etmedi senden, bir imada da bulunmadı; bana karşı iyiliğinde de hiçbir azalma olmadı.»

«Bu sonuncusu için teşekkür borçluyum ona,» dedi Martin; «ama başka bir şey için değil. Gerçi, aslında, öbür söylediğin için de teşekkür borçlu olabilirim, çünkü adımı anmasını ne bekliyor ne de istiyorum. Belki bir kere anar; yakınmak için, vasiyetnamesinde. Öyle yapsın, madem öyle istiyor! Bu söz benim kulağıma vardığında o mezarda olur; kendi öfkesine bir hiciv yani!»

«Martin! Bazen — kışın ateşin yanında, yazın açık havada, sessiz bir saatte; güzel bir musiki duyduğun, ya da ölümü, evini, ya da çocukluğunu düşündüğün bir zamanda — böyle zamanda ayda bir kere, hatta yılda bir kere onu, ya da sana haksızlık etmiş herhangi birini düşünsen, çok iyi biliyorum, affederdin!»

«Bunun doğru olduğuna inansaydım, Mary,» diye cevap

verdi, «böyle bir zayıflığın utancından kurtulmak için hiç aklıma getirmezdim onu. Ben hiç kimsenin, ne onun ne de başkasının, oyuncağı ve kuklası olmak için doğmadım; bana yaptığı iyiliğin karşılığında bütün zevkleri ve kaprisleri için gençliğimin tümünü feda ettim. Böylece ikimiz arasında normal bir alışveriş, bir takas oldu, hepsi bu; ona borçlu değilim ki bilançoyu dengelemek için bir de böyle tatsız bir af atayım ortaya. Senin benden tek kelimeyle söz etmeni yasakladı, biliyorum,» diye ekledi acele acele. «Öyle değil mi?»

«Bu çok eskidendi,» diye cevap verdi; «sen ayrıldığın zaman; daha evi terk etmeden. O zamandan beri böyle bir şey söylemedi.»

«Söylemedi çünkü gerekli görmedi,» dedi Martin; «ama bunun fazla bir önemi yok. Bundan böyle ona seninle benim hakkımızda hiçbir şey söylenmesin. Onun için, sevgilim.» Vedalaşma zamanı geldiği için sarıldı ona: «New York'daki postane yoluyla bana göndereceğin ilk mektupta ve Pinch yoluyla daha sonra göndereceğim bütün mektuplarda, onun artık var olmadığını, bizim için ölmüş biri olduğunu unutma. Şimdi. Tanrı seninle olsun! Böyle bir buluşma ve böyle bir ayrılma için tuhaf bir yer burası; ama bundan sonraki buluşmamız daha iyi, bundan sonraki ve son ayrılmamız da daha kötü bir yerde olacak.»

«Bir soru daha sormalıyım, Martin. Bu yolculuk için yeterli paran var mı?»

«Para mı?» diye haykırdı Martin; belki gururundan; belki onu rahatlatmak için: «Param olmaz olur mu? Tam bir göçmenin karısına yakışır soru! Para olmasa nasıl aşardım denizleri, sevgilim?»

«Yani yetecek kadar var mı demek istiyorum.»

«Yetecek kadar var! Fazla bile var. Yirmi kat fazla. Cep dolusu. Mark da ben de, bavulumuzda Fortunatus'un kesesi varmış gibi zenginiz.»

«Yarım saat oldu, geçiyor,» diye seslendi Mr. Tapley.

«Güle güle, yüzlerce kere!» diye haykırdı Mary, sesi titreyerek.

Ama ne soğuktu bu **güle güle**'nin avuntusu! Mark Tapley

bunu çok iyi biliyordu. Belki okuduğundan, belki yaşantısından, belki de sezgiyle. Neredendir bilinmez; ama biliyordu, ve bildiği için sezgisiyle bu koşullar altında herhangi bir insanın yapabileceği en akıllı işi yaptı. Bir aksırık nöbetine tutuldu ve başını öteye döndürmek zorunda kaldı. Böyle yaparken de sevgilileri bir köşeye kapatıp bir bakıma perdelemiş oldu.

Kısa bir ara geçti ama Mark bunun oldukça doyurucu bir süre olduğunu duyularıyla anladı. Sonra tülünü indirmiş olarak Mary hızlı bir yürüyüşle yanından geçti ve arkasından gelmesi için eliyle işaret etti. Köşeyi dönmeden önce bir kere daha durdu, arkasına baktı ve Martin'e el salladı. Aynı anda o da, sanki ayrılırken söylemeyi unuttuğu şeyler varmış gibi, onlara doğru atılır gibi oldu; ama Mary hızını arttırarak uzaklaştı ve Mr. Tapley de çarnaçar arkasından gitti.

Handaki odaya geldiğinde Martin küllü ocağın karşısına somurtarak oturmuş, ayaklarını demire, dirseklerini dizlerine, çenesini de pek zarif olmayan bir şekilde, avuçlarına dayamıştı.

«Evet, Mark?»

«Evet, efendim,» dedi Mark, uzun bir soluk alarak. «Küçük hanımı sağ salim evine bıraktım ve epey rahatladım. Size pek çok selam gönderdi, efendim; bu da,» diyerek bir pırlanta yüzük verdi eline, «ayrılırken bir anmalık.»

«Pırlanta!» dedi Martin ve yüzüğü öperek — hakkını yemeyelim, Mary için öptü, pırlanta için değil — parmağına taktı. «Nefis pırlantalar! Dedem çok tuhaf insandır, Mark. Herhalde o verdi bunu.»

Mark Tapley şu anda gece değil de gündüz olduğunu nasıl biliyorsa, Mary'nin bu yüzüğü Martin zorda kalırsa yanında paraya çevrilebilecek bir şey bulunsun diye satın aldığını da öyle biliyordu. Martin'in uzattığı parmağındaki ışıldayan nesnenin tarihini Martin'den iyi bilmiyordu ama, Mary'nin bunu almak için o zamana kadar biriktirdiği bütün parayı harcadığını, sanki kuruş kuruş ödenirken kendi gözüyle görmüş gibi biliyordu. Martin'in bu küçük olay karşısındaki garip anlayışsızlığı, bu tavrın gerçek nedenini ve kökünü Mark'ın aklına getirdi; bu andan sonra Martin'in kişiliğindeki tek önemli ilkeyi çok açık seçik görmeye başladı.

«Onun için yaptığım bütün fedakârlıkları hak ediyor,» dedi Martin kollarını kavuşturarak ve daha önceki bazı düşüncelerini toparlıyormuş gibi bir tavırla şöminedeki külleri süzerek. «Gerçekten hak ediyor. Hiçbir servet» — derken çenesini okşadı ve dalgınlaştı — «böyle bir yaradılışa tercih edilemezdi. Üstelik onun sevgisini kazanırken kendi isteklerime uygun davrandım ve böyle bir hakkı olmayan bazı kişilerin bencil planlarını boşa çıkardım. Yaptığım bütün fedakârlıkları hak ediyor... fazlasıyla. Evet, evet. Hiç şüphe yok.»

Bu düşünceler Mark Tapley'in kulağına belki çalındı, belki çalınmadı; çünkü, gerçi ona hitaben söylenmemişlerdi ama, gene de hafif mırıltı duyulabiliyordu. Orada durmuş, yüzünde anlatılmaz ve çok düşünceli bir ifadeyle Martin'e bakıyordu; derken delikanlı silkindi ve ona doğru baktı. O zaman Mark birdenbire döndü yol hazırlıklarına girişmiş gibi yaptı; bir şey demedi ama çok soğuk bir şekilde gülümsüyordu ve yüzünün, dudaklarının aldığı biçime bakılırsa, sanki şu bir tek kelimeyi söylüyordu:

«Keyif!»

XV. BÖLÜM

Konusu, Kısaca — Selam, Amerika!

Karanlık ve kasvetli bir gece; insanlar yataklarında kıvrılıyor ya da geç vakit ateşlerin çevresinde toplanıyorlar. Hayırseverlikten daha soğuk olan yoksulluk sokak köşelerinde titriyor; daha yeni «Bir»i bildirmiş olan çan kuleleri kendi dillerinin hafif titreşimiyle mırıldanıyor. Toprak, sanki dünün cenazesi için yapılmış kapkara bir tabut örtüsüyle örtülü. Karanlık ağaç kümeleri kocaman cenaze tüyleri gibi yapraklarını yaslı yaslı sallıyorlar; her şey sus pus, her şey gürültüsüz, derin bir uykuda; yalnız ayı yalayarak geçen hızlı bulutlar, bir de onla-

rın ardından yerde sürünen, durup dinleyen, sonra hışırdayarak yoluna devam eden, gene duran, gene izleyen, av arkasında bir vahşi gibi davranan dikkatli rüzgâr hareket halinde.

Bulutlarla rüzgâr böyle hevesle nereye gidiyorlar? Suçlu ruhlar gibi kendilerine benzer güçlerle korkunç bir toplantı yapmaya koşuyorlarsa, hangi yaban yörelerde danışır bu unsurlar ve korkunç cümbüşleriyle ne yana akarlar?

Buraya! Toprak denen o dar hapishaneden kurtulur, ıssız suların üstüne boşanırlar. Burada bütün gece kükrer, uğuldar, çağlar, ulurlar. Bin mil ötede, öfkeli dalgaların ortasında öylesine sakin uyuyan o adanın sahilindeki mağaraların sesleri buraya gelir; ve onlarla buluşmak için dünyanın bilinmedik ıssızlıklarından kopan gümbürtüler de buraya koşar. Burada, engellenmeyen özgürlüklerinin coşkunluğu içinde, birbirleriyle çarpışırlar ve onların tutkusuyla kamçılanan deniz kabarır, onlarınkinden güçlü bir sesle uğuldar ve artık bu çılgınlık her şeyi kapsar.

Öfkeli boşluğun sayısız milleri üzerinde uzun, alçalıp kabaran dalgalar art arda ilerler. Bir bakarsınız, dağlar, mağaralar belirir, bir bakarsınız yok olmuşlardır; çünkü şimdi biriyken şimdi öbürü oluvermiştir. Sonra her şey kaynar bir su yığınıdır. Dalga dalgadan kaçar, dalga dalgayı kovalar, birbirlerine girerler, vahşice dövüşürler, havalara fırlayan köpük kara geceyi ağartır. Yer, biçim ve renk, durmadan değişir; ebedi kavga dışında sürekli hiçbir şey yoktur; dalgalar birbiri ardı sıra yuvarlanır, gece gitgide kararır, rüzgârın uluması gitgide yükselir, denizdeki milyonlarca ses daha gürültülü ve daha yırtıcı olurken fırtınada çığlık gibi bir ses duyulur: «Gemi var!»

Doğanın güçleriyle kahramanca savaşarak, uzun direkleri sarsılarak, tahtaları gerilip çatırdayarak gelir gemi; bir an kıvrılan dalgaların tepesinde yükselerek, bir an, fırtınanın öfkesinden saklanıyormuşçasına denizde açılan boşluklarda sinerek gelir; ve havada ve sudaki bütün fırtına sesleri daha da yüksekten bağırır: «Gemi var!»

Gemi boğuşarak ilerlemeye devam eder. Onun bu cesareti ve ortalığa yayılan bu ses karşısında dalgalar birbirlerinin arkasından ağarmış başlarını yükselterek bakmaya çalışırlar. Ge-

minin çevresinde, güvertedeki denizcilerin karanlıkta görebildikleri her yerden, korkunç bir merakla birbirlerini iterek, bastırarak, diklenip koşarak üşüşürler. Geminin ta üstüne fırlar, çevresinde kabarır ve kükrerler; sonra yerlerini başkalarına bırakarak iniltilerle uzaklaşır, boşa gitmiş öfkeleriyle savrulup parça parça olurlar. Gemi hâlâ kahramanca ilerler. Ve coşkun yığınlar bütün gece üstüne saldırdığı halde ve şafakta yorulmayan dalgalar hâlâ geminin ardından koştuğu halde, gemi ilerlemektedir. Teknesinde sönük ışıklar yanar ve insanlar uyumaktadır, sanki her çatlak ve yarıktan içeri ölümcül güçler sızmaya çalışmıyormuş ve aşağıdaki ölçülmez derinliklerde boğulmuş denizcilerin mezarları esnemiyormuş gibi.

Bu uyuyan yolcular arasında, alışmadıkları bu harekette sallana sallana ağır bir uykuya dalan ve dışarıdaki gümbürtü gibi içerideki pis havadan da habersiz olan Martin'le Mark Tapley de vardı. Düşünde büyük bir karyolada uykuya dalıp geceleyin de karyolanın ters döndüğünü gördüğünü sanan Mark uyandığında ortalık iyice aydınlanmıştı. Böyle bir düş, fırında yumurta kızartmaktan daha mantıklıydı ayrıca; çünkü Mr. Tapley gözlerini açar açmaz önce kendi topuklarını gördü; tepeden, neredeyse bir dik açıyla kendisine bakıyordu topukları.

«Vay canına!» dedi Mark, geminin sallantıları arasında birkaç başarısız girişimden sonra nihayet doğrulup oturarak. «İlk olarak bütün gece amutta durmuşum.»

«Öyleyse bir daha başını rüzgâr altına dönüp yatma,» diye homurdandı ranzadan bir adam.

«Başımı **nereye** dönmeyecekmişim?» diye sordu Mark.

Adam az önceki duygusunu tekrarladı.

«Olur, bir daha yapmam,» dedi Mark, «haritaya bakıp o memleketin nerede olduğunu öğreneyim de. Şimdilik benim de sana verecek bir öğüdüm var. Ne sen ne de başka herhangi bir arkadaşım bir daha başını bir gemiye sokup yatmasın.»

Adam homurdanarak hoşnutsuzca kabul etti bu öğüdü, ranzasında dönüp battaniyesini başına çekti.

«Çünkü,» dedi Mr. Tapley, temayı alçak sesle bir monolog olarak sürdürerek, «deniz dediğin de piyasadaki pek çok eşya gibi saçına sapan bir şey. Ne yapacağını bilmiyor, hiç. Doğru

dürüst bir işi yok. Zihni boşlukta hep, tembellikten. Vahşi hayvan gösterilerindeki, başını habire bir o yana bir bu yana sallayan kutup ayıları gibi uslu durmasını bilmiyor; bütün bunlar hep o akılsızlığından ötürü.»

«Sen misin, Mark?» diye sordu bir başka ranzadan ince bir ses.

«Bu yolda geçmiş bir on beş günden sonra benden ne kaldıysa, efendim,» diye cevap verdi Mr. Tapley. «Gemiye bindim bineli bir karasinek hayatı yaşıyorum — çünkü her an tepe taklak durumda bir şeylere tutunmaktayım — bu bir yandan, ayrıca içimize çok az şey atıştırıp bundan bir hayli fazlasını da boşaltmaktan, benden artakalan fazla bir şey yok, efendim. Siz bu sabah nasılsınız ,efendim?»

«Berbat!» dedi Martin, öfkeli bir homurtuyla. «Öf! Dayanılır şey değil!»

«Güzel,» diye mırıldandı Mark, bir eliyle ağrıyan başını tutarak ve çevresine bakınırken acıklı acıklı sırıtarak. «Büyük bir rahatlık. İnsanın burada keyifli olması güzel. Erdem kendi kendinin ödülüdür. Keyif de öyle.»

Mark haklıydı bu konuda, **The Screw** adındaki bu soylu sürat postasındaki yolculuk kolaylıkları arasında neşesini kaybetmeyen insan bunu yalnız kendi kaynaklarına borçluydu ve neşesini de, yiyecekleri gibi, gemi sahiplerinin katkısı ya da yardımı olmaksızın sağlamak zorundaydı. Hastalığın ve sefaletin çeşitli aşamalarına varmış adamlar, kadınlar, çocuklarla dolup taşan ranzalarla çevrili karanlık, basık, havasız bir kamara, hiçbir zaman sevimli bir toplantı yeri değildir; ama bir de şilteler ve yataklar, rahatlık, temizlik ve nezaket gibi şeyleri toptan yok edecek biçimde yerlere yayılacak kadar kalabalıksa (**The Screw**'un kasara altında her yerde durum buydu) sadece duyguları karşısında oldukça güçlü bir engel olmakla kalmaz, her çeşit bencilliği ve kabalığı alabildiğine körükler. Mark oturduğu yerde çevresine bakarken bunları duyuyordu; ve keyfi de aynı ölçüde artıyordu.

İngilizler, İrlandalılar, Galliler, İskoçlar vardı orada; hepsinin yanında kaba saba yiyecekleri ve pejmürde elbiseleri vardı; ve hemen hepsi aileleriyle, çocuklarıyla birlikteydi. Memede-

ki bebeklerden neredeyse annesi kadar bir kadın olan pasaklı kıza kadar her yaşta çocuk vardı. Yoksullukta, hastalıkta, sürgünde, üzüntüde, kötü havalarda uzun yolculukta olabilecek her çeşit ailevi acı bu küçücük yere sıkıştırılmıştı; gene de, bu sağlıksız Nuh gemisinde, birçok pırıl pırıl balo salonuna oranla çok daha az kavga ve sızlanma, ve çok daha fazla karşılıklı yardım ve iyilik vardı.

Mark düşünceli düşünceli çevresine bakıyor, baktıkça yüzü aydınlanıyordu. Şurada bir yaşlı nine hasta bir çocuğu ninni söyleyerek, çocuğun genç kollarıyla eşit zayıflıkta kollarında sallıyordu; orada zavallı bir kadın, kucağında bir bebek, başka bir küçüğün elbiselerini onarıyor, yere serili daracık yataklarından üstüne tırmanan bir başkasını da yatıştırmaya çalışıyordu. Öteде, küçük ev işlerini görmek için beceriksizce uğraşan ve iyi niyetleri, amaçları olmasa çok gülünç görünebilecek yaşlı adamlar vardı: şurada da iri yarı adamlar — neredeyse dev gibi adamlar — çevrelerindeki insanlara, en yufka yürekli cücelerin yapabileceği küçük iyilikler yapıyorlardı. Bütün gün köşesinde oturan budalanın bile çevresine bakmaktan taklit yeteneği uyanmıştı, ağlayan bir çocuğu eğlendirmek için parmaklarını şaklatıyordu.

«Haydi,» dedi Mark, az ilerisinde üç çocuğunu giydiren bir kadına başını sallayarak — bu arada sırıtmaktan ağzı kulaklarına varmıştı — «şunlardan birini geleneğe göre ver bakalım.»

«Seninle ilgisi olmayan kimselerle uğraşacağına kahvaltı hazırlasan daha iyi Mark,» dedi Martin, ters ters.

«Tamam,» dedi Mark. «O hazırlar. Güzel bir iş bölümü, efendim. Ben oğlanları yıkıyorum, o da bize çay yapıyor. Benim elimden hiç gelmez çay yapmak, ama kim olsa çocuk yıkamasını becerir.»

Zayıf ve hasta kadın onun bu iyiliğini anlıyordu; anlamamak da mümkün değildi zaten, çünkü her gece yatarken Mark'ın paltosunu giyiyor, Mark da kuru tahta üstüne yatak niyetine bir halı seriyordu. Ama yerinden pek seyrek kalkıp çevresine göz atan Martin bu sözlerin saçmalığına iyice sinirlendi ve sabırsız bir homurtuyla hoşnutsuzluğunu dile getirdi.

«Gerçekten de öyle,» dedi Mark, doğma büyüme bir berber gibi rahat bir şekilde çocuğun saçını tararken.

«Şimdi ne söylüyorsun?» diye sordu Martin.

«Sizin söylediğinize cevap verdim,» diye cevap verdi Mark; «ya da söylemek istediğinize, duygularınızı öyle acıklı bir şekilde açığa vurduğunuzda. Ben de aynı fikirdeyim, efendim. Çok zor, kadıncağız için.»

«Zor olan ne?»

«Şu küçük engellerle kendi başına böyle bir yolculuk yapmak, yılın bu zamanında, kocasına gitmek için. Bak, delikanlı, gözüne sabun kaçmasını istemiyorsan,» dedi Mr. Tapley leğenin başında teslim aldığı ikinci yumurcağa, «yum gözünü.»

«Neredeymiş kocası?» diye sordu Martin, esneyerek.

«Vallahi, korkarım kendisi de bilmiyor,» dedi Mr. Tapley alçak sesle. «İnşallah birbirlerini kaybetmezler. Son mektubunu elden göndermiş, bundan önce de doğru dürüst bir anlaşmaya varmamışlar, buluşmak için; bu yüzden, sahilde kocasını, şarkı kitaplarındaki resimler gibi mendilini sallarken görmezse, galiba çok perişan olacak.»

«Amma çılgınlık! Bütün bunlar kesinleşmeden nasıl biner gemiye?» diye haykırdı Martin.

Ranzasında sırtüstü uzanmış yatıyordu; Mr. Tapley ona şöyle bir bakıp çabucak cevabını verdi:

«Ah, ah! Nasıl biner ya? Ben de bilemiyorum! Kocasından iki yıldır ayrıymış; memleketinde çok yoksul, hem de çok yalnızmış, hep kavuşmayı bekliyormuş. Tuhaf şey burada olması. Çok şaşırtıcı! Biraz deli herhalde! Başka türlü açıklanamaz.»

Martin deniz tutmasının verdiği bitkinlikle bu sözlere cevap verecek, hatta doğru dürüst dinleyecek durumda değildi. Bu buhran anında tartışmalarının konusu olan kimse elinde sıcak çayla gelince Mr. Tapley temayı yeniden ele alamadı; kahvaltı bitip Martin'in yatağını da düzelttikten sonra güverteye çıktı ve iki teneke kapla gene aynı madenden yapılma bir tıraş tasından ibaret olan kahvaltı takımlarını yıkadı.

Mark Tapley'i de gemideki herhangi bir adam, kadın ya da çocuk kadar deniz tutuyordu aslında. Ayrıca, en küçük fırsatta oraya buraya devrilmek gibi ve geminin her hoplayışın-

da bacaklarını kaybetmek gibi yetileri vardı. Ama, elverişsiz koşullardan, kendi deyimiyle «kuvvetli çıkmaya» kararlı olduğu için başaltındaki güverte yolcularının ruhu, canı oydu; neşeli bir sohbetin orta yerinde gidip içinde ne var ne yoksa çıkarıp sonra en şen, en şakrak tavrıyla sohbete devam edebiliyor ve bunu, sanki dünyada daha olağan bir davranış biçimi olamazmış gibi yapıyordu.

Rahatsızlığı azaldıkça neşesi ve iyiliğinin arttığını söylemek doğru olmaz, çünkü bunlar daha fazla artamazdı zaten; ama daha dayanıksız yolculara yardımları çok arttı; günün her saatinde bu işlerle uğraşıyordu artık. Karanlık gökyüzünde birazcık güneş parlayacak olsa Mark hemen kamaraya dalıyor, kollarında bir kadın ya da yarım düzine çocuk ya da bir adam ya da bir şilte ya da bir tencere ya da bir sepet, yani, havaya çıkmasının faydalı olacağına inandığı canlı ya da cansız bir şeyle güverteye fırlıyordu. Gün ortasında bir iki saat hava açınca, başka zamanda güverteye ya pek seyrek çıkan ya da hiç çıkmayanlar büyük filikaya tırmanarak ya da serenlerin altına serilerek bir iki lokma bir şey yiyecek olurlarsa topluluğun ortasında Mr. Tapley beliriyor, tuzlu sığır ve bisküvi veriyor ya da sulandırılmış romdan grog dağıtıyor, ya da daha rahat yesinler diye çocukların yiyeceklerini çakısıyla dilimliyor veya bir saygıdeğer gazeteyi yüksek sesle okuyor ve seçkin bir gruba bağıra çağıra eski bir şarkıyı söylüyor, veya okuması yazması olmayanların yurtlarındaki eşlerine dostlarına mektuplarını yazıyor, veya tayfalarla şakalaşıyor ya da rüzgâra tutulup küpeşteden uçacakken bir yerlere tutunuyor ya da yukarı sıçrayan bir dalga serpintisinin içinden sırılsıklam çıkıyor, ya da şu işe, bu işe koşulup yardım ediyor, ama her zaman genel neşeyi sağlayıp sürdürecek bir şeyler yapıyordu. Geceleri yemek pişirmek için güvertede ateş yakılıyor, yelkenler arasında kıvılcımlar uçuşmaya başlıyor ve su ile hava ögelerinin yeterli direnişi göstermemesi durumunda ateş ögesinin gemiyi kesinlikle yok etmesi tehlikesi var gibi oluyordu; bu sıralarda da ceketini çıkarıp kollarını sıvayan Mr. Tapley türlü mutfak işleri görüyordu; olmadık yemekler hazırlıyor ve herkes tarafından bu konuda kesin bir otorite olarak tanınıyordu; herkesin, kendi başına bırakıl-

dığında hiçbir zaman yapamayacağı, yapmayı aklından bile geçirmeyeceği işleri yerine getirmesini sağlıyordu. Sözün kısası bu soylu Sürat Postası **The Screw** gemisinde Mark Tapley'den daha çok sevilen kimse yoktu. Sonunda evrensel hayranlık öyle bir dereceye vardı ki böyle heyecanlı koşullarda keyifli olmanın bir marifet sayılıp sayılamayacağı konusunda ciddî kuşkular duymaya başladı.

«Bu iş böyle giderse,» diyordu Mr. Tapley. «**The Screw** ile Ejder arasında hiçbir fark kalmayacak. Ben bu işi beceremeyeceğim galiba. Felek bu hayatı benim için kolaylaştırmaya adamakıllı kararlı görünüyor.»

«Ee, **Mark,**» dedi Martin; Mark bütün bunları onun ranzasının yanında düşünmüştü; «ne zaman bitecek bu iş?»

«Bir haftası daha var diyorlar, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Sonra kesinlikle limana varırmışız. Gemimiz şimdilik herhangi bir aklı başında gemi gibi gidiyor. Ama bunu öyle büyük bir övgü diye söylemiyorum.»

«Pek övgü sayılmaz, gerçekten,» diye inledi Martin.

«Biraz dışarı çıksanız kendinize gelirsiniz, efendim,» dedi Mark.

«Çıkayım da üst güvertedeki beyler, hanımlar beni seyretsin,» diye cevap verdi Martin, sözlerine küçümser bir vurgu koyarak, «bu pis deliğe tıkılan dilenci alayının ortasında. Hiç şüphesiz kendime gelirim o zaman.»

«Neyse ki bir beyefendinin duygularının ne gibi olması gerektiğini ben bilmiyorum,» dedi Mark; «ama ben sanırdım ki bir beyefendi burada, yukarıda açık havada olacağından çok daha fazla rahatsızlık duyar; hele ne siz onları, ne de onlar sizi tanıyorsa ve hekres öbürü hakkında kafasını eşit derecede az yoracağına göre. Ben olsam böyle düşünürdüm.»

«Öyleyse,» dedi Martin, «yanlış düşünürdün ve yanlış düşünüyorsun.»

«Mutlaka öyledir, efendim,» dedi Mark, keyfini hiç bozmadan. «Huyum kurusun, hep öyle yaparım.»

«Burada yatmama gelince,» dedi Martin, dirseğine dayanarak doğrulup uşağına ters ters bakarak. «Burada yatmanın bir eğlence olduğunu mu sanıyorsun?»

«Dünyadaki tımarhanelerin hiçbirinde,» dedi Mr. Tapley. «böyle düşünen bir manyak bulunamazdı.»

«Öyleyse ne diye kalkmam için beni dürtükleyip duruyorsun?» diye sordu Martin. «İleride, geleceğini umduğum iyi günlerde, kesesiyle mağrur herhangi bir kişinin aynı gemide başaltında kendisiyle yolculuk ettiğimi yüzüme çarpmasını istemediğim için burada yatıyorum. Kendimi ve durumumu gizlemek istediğim için, **yeni dünyaya** beş parasız biradam damgasıyla ayak basmak istemediğim için burada yatıyorum. Ben de kendime üst güvertede bir yer alabilseydim, benim de başım dik olurdu. Alamadığım için, saklıyorum başımı. Anlıyor musun bunu?»

«Kusura bakmayın, efendim,» dedi Mark. «Bu duruma bu kadar üzüldüğünüzü bilmiyordum.»

«Elbette bilmezsin,» diye cevap verdi efendisi. «Nereden bileceksin, ben söylemedikçe? Böyle rahat olmak ve sağa sola koşuşmak senin için mesele değil, Mark! Bu koşullarda benim böyle davranamamam ne kadar doğalsa senin de böyle davranman o kadar doğal. Bu gemide **benim** çektiklerimin yarısını çekmek durumunda bir insan olabilir mi, mümkün mü bu?» diye sordu, ranzasında doğrulup oturarak ve Mark'a bakarak. Yüzünde şaşkınlıkla karışık bir içtenlik vardı.

Mark yüzünü buruşturdu, düğümledi, başını bir yana eğdi ve cevap vermesi çok güç bir soruyla karşılaşmış gibi düşünmeye başladı. Onu bu sıkıntıdan kurtaran gene Martin oldu; yeniden yatağına uzandı ve okuduğu kitabı alırken son sözünü söyledi:

«Ama sana söylediklerimin özü, senin bunu anlayamayacağın; o halde ne diye sana soruyorum! Bana biraz brandiyle su karıştır, hafif ve soğuk olsun; bir de bisküvi ver. Sonra, bizimle komşuluğu benim istediğimden biraz fazla yakın olan arkadaşına bu gece çocuklarını dün gecekinden daha iyi susturmasını söyle. Haydi, aferin.»

Mr. Tapley büyük bir çeviklikle bu buyrukların yürürlüğe konmasına koştu; onları yaparken de gevşeyen neşesinin yerine geldiği düşünülebilir. Çünkü birkaç kere, keyifliliğe bir marifet olmak gücünü vermek bakımından, **The Screw**'nun Ej-

der'e göre hiç şüphesiz çok daha üstün olduğunu mırıldandı. Ayrıca, geminin bu bakımdan baş üstünlüğünü yanında kıyıya taşıyacağı ve her gittiği yere onu da götüreceği düşüncesinin çok sevindirici bir olay olduğunu da ekledi buna; ama bu avutucu düşünceleri söylerken neyi kastettiğini açıklamadı.

Gemide artık genel bir heyecan vardı; New York'a varacakları gün, hatta saat üzerine çeşitli tahminler yürütülmeye başlanmıştı bile. Şimdi ikide birde güverteye toplanıp geminin bordasından bakıyorlardı; ayrıca da, sabahları bütün eşyaları toplayıp hazırlanma salgını baş gösterdi; sonra her akşam her şeyin yeniden bozulması gerekiyordu. Gönderecek mektubu, buluşacak dostu ya da bir yere gitmek veya bir şey yapmak için hazırlanmış planı olanlar günde yüz kere bu tasarılarını tartışıyorlardı; yolcuların bu sınıfı az, hiçbir tasarısı olmayanlar ise çok olduğu için pek az konuşan ve bir sürü dinleyen vardı. Yol boyunca hasta olanlar iyileşti, yol boyunca iyi kalanlar daha da iyi oldu. Üst güverteden, başından beri kürklü palto ve muşambaya sarınıp oturan bir Amerikalı durup dururken çok parlak, çok yüksek bir siyah silindir şapkayla beliriverdi. İçine elbisesini, çamaşırını, fırçalarını, tıraş takımını, kitaplarını, kol düğmelerini ve başka eşyalarını koyduğu açık renk deriden çok küçük bavulunu da hep yanında taşıyordu. Aynı zamanda ellerini ceplerine daldırıyor, güvertede burun deliklerini şişirerek dolaşıyordu. Herhalde, bütün zorbalara ölüm getiren ve kölelerin hiçbir zaman (sözü edilmeye değer koşullar altında, hiçbir zaman) soluyamayacağı özgürlük havasını solumaya başlamıştı. Bir bankadan kaçtığından, yanında da bankanın kasa anahtarından başka o kasada bulunan bazı şeyler getirdiğinden kuvvetle şüphe edilen bir İngiliz birdenbire insan hakları konusunda parlak bir konuşmacı kesildi ve sık sık Marseillaise marşını mırıldanmaya başladı. Tek kelimeyle, bütün gemiyi bir büyük duygu kaplamıştı ve Amerika toprağı yakınlardaydı: Sonunda o kadar yaklaştı ki yıldızların parlak olduğu bir gece kılavuz kaptan gemiye çıktı ve birkaç saat sonra, sabahleyin, yolcuları kıyıya götürecek ufak geminin geleceği anlaşıldı.

Ertesi sabah şafak söktükten az sonra geldi. Birkaç saat süre içinde — bu sürede gelen denizciler sanki bir melekler ala-

yımışlar gibi (iyi mi, kötü mü, önemli değil) derin bir ilgi ve merak konusu oldular — bütün canlı yükünü aldı. Aralarında, ahbabını ve üç çocuğunu hâlâ kanadının altında bulunduran Mark'la yeniden normal kılığına giren ama yol arkadaşlarından ayrılıncaya kadar üstüne kirli bir pelerin atan Martin de vardı.

Küçük buharlı gemi — güvertesindeki makinelerle, uzun ince bacaklarını işletirken, büyüteçle korkunç derecede büyütülmüş bir böceğe ya da tarihöncesi bir canavara benziyordu — güpgüzel bir koyda son hızla ilerlemekteydi; birazdan birtakım yükseltiler,bazı adalar ve uzun, düz, dağınık bir şehir göründü.

«Demek bu,» dedi Mr. Tapley, uzaklara bakarak, «Özgürlük Ülkesi, öyle mi? Pekâlâ. Bana göre hava hoş. Hangi ülke olursa olsun, bunca sudan sonra!»

XVI. BÖLÜM

Martin, Amerika Birleşik Devletleri'nin New York Limanında **The Screw** Adındaki Bu Soylu Gemiden İniyor Birkaç Kişiyle Tanışıp Bir Pansiyonda Yemek Yiyor Bu İlişkilerin Ayrıntıları.

Özgürlük Ülkesinin kıyısında epey bir heyecan vardı; çünkü önceki gün bir belediye meclisi üyesi seçilmişti; böyle heyecanlı olaylarda Parti ruhu biraz coşkun olduğu için kaybeden adayın arkadaşları birkaç kol ve bacak kırarak ve sevimsiz bir kişiyi burnunu koparmak amacıyla sokaklarda kovalayarak Seçim Tarafsızlığı ve Özgür Düşünce ilkelerini belirtmek zorunluğunu duymuşlardı. Halkın fantezilerinin bu iyi niyetli küçük patlamaları, aradan bütün bir gece geçtikten sonra, öyle önemli bir karışıklık yaratacak nitelikte değildi elbette; ama ertesi sabah gazeteci çocuklar haberleri tiz sesleriyle sadece şehrin sokak ve caddelerinde, doklarda ve limanda değil, geminin gü-

vertesinde ve kamaralarında da avaz avaz ilan edince olaylar taze hayat buldu ve her yere yayıldı; gemi daha karaya yanaşmadan bu genç yurttaşlar içeri doluşmuş ve ordu halinde işgal etmişlerdi.

«Bugünkü **New York Lağımı!**» diye haykırıyordu biri. «Bu sabahın **«New York Hançercisi! New York Aile Casusu!** Yazıyor, **New York Özel Dinleyicisi!** Yazıyor **New York Gizli Gözcüsü!** Yazıyor, **New York Yağmacısı!** Yazıyor, **New York Anahtar Deliği Habercisi!** Yazıyor, **New York Bitirim Gazetesi!** Yazıyor, bütün New York gazeteleri! Dünkü yurtsever loko-foko olayının bütün ayrıntılarını yazıyor, whig'lerin yediği dayağı yazıyor! Alabama'daki son dolandırıcılık olayı, Arkansas'da Bowie bıçaklarıyla düelloyu yazıyor! Bütün **siyaset, ticaret, moda** haberlerini yazıyor. Yazıyor! Yazıyor! Gazeteniz geldi! Gazeteniz geldi!»

«**Lağım** geldi!» diye bağırdı bir başkası. «**New York Lağımı** geldi! Bugünkü **Lağım**'ın on iki binincisi, piyasa haberleri, gemicilik haberleri, dört sütun taşra haberleri, Mrs. White'ın evinde dün geceki **balo**yu yazıyor, New York'un bütün güzelleriyle modasının katıldığı balonun bütün ayrıntıları; orada bulunan hanımların özel hayatları **Lağım**'ın kendi kaleminden! **Lağım** geldi! **New York Lağımı**'nın on iki binincisi geldi! **Lağım** Wall Street **Çe**tesini açıklıyor, **Lağım** Washington **Çe**tesini açıklıyor, Dışişleri Bakanının sekiz yaşındayken yaptığı korkunç dalaverenin tam hikâyesi bugün **Lağım**'da! Büyük fedakârlıklarla, kendi dadısı açıklıyor! Geldi, **Lağım** geldi! On iki bininci **Lağım.** Açıklanacak New Yorkluların listesi, hepsinin adları! Önceki gün iftira suçundan kendisini yargılayan yargıç üzerine **Lağım**'ın yazısı ve beraat ettiren bağımsız jüriye **Lağım**'ın teşekkürü, ve **Lağım**'ın kalemiyle beraat etmeseydi, olabilecek şeylerin anlatılması! **Lağım** geldi, **Lağım** geldi! Yazıyor, uyanık **Lağım**; her zaman tetikte; Birleşik Devletlerin en büyük gazetesi, on iki bininci nüsha, hâlâ da basılıyor. Yazıyor, **New York Lağımı** yazıyor!»

«Memleketimin kaynayan tutkuları,» dedi bir ses Martin'in kulağının neredeyse tam içinde, «böyle aydınlık araçlarla kendilerine yol bulur.»

Martin dönüp bakmaktan kendini alamadı ve yanında çö-

kük yanaklı, siyah saçlı, küçük, ışıl ışıl gözlü, surat yöresinde ne bir sırıtma, ne de öfkeli bir somurtma olmayan, ama ilk bakışta bunların her ikisi de sanılabilecek garip bir ifade olan soluk yüzlü bir adam gördü. Gerçekten, daha dikkatli incelendiğinde de, bu ifadeyi düşük bir kurnazlıkla kendini beğenmişlik karışımından başka bir şey olarak nitelemek güçtü. Bu beyin başında görünüşünü daha da bilgeleştiren biraz geniş kenarlı bir şapka vardı; duruşunu daha da etkileyici kılmak için ayrıca kollarını kavuşturmuştu. Biraz kılıksız sayılırdı; neredeyse yerleri süpüren mavi bir paltosu, aynı renkten kısa ve bol bir pantolonu, soluk deri bir yeleği vardı ve yeleğin arkasından rengi atmış dantelli bir gömlek yakası dikkati üzerine çekmeye çalışıyor, giyiminin öbür parçalarıyla eşit yurttaşlık haklarına sahip olduğunu önesürüyor ve kendi başına bir Bağımsızlık Bildirisi olarak duruyordu. Buharlı geminin küpeştesine yarı yaslanmış, yarı oturmuştu ve olağanüstü büyüklükte ayaklarını da rahat bir tavırla çaprazlama yerleştirmişti. Bir ucunda dehşetli bir pirinç halka, öbür ucunda da kocaman bir madeni topuz olan kalın bastonu kayışla bileğine takılıydı. Bu giyimiyle, ve büyük bir derinlik görünümü veren bu tavrıyla duran bu beyefendi ağzının sağ köşesiyle sağ gözünü aynı anda hareket ettirdi ve sözlerini tekrarladı:

«Memleketimin kaynayan tutkuları böyle aydınlık araçlarla kendilerine yol bulur.»

Martin'e bakıyordu ve orada başka kimse de yoktu, onun için Martin başını yana eğerek sordu:

«Neden söz etmiştiniz?»

«Yurtta akılcı Özgürlüğün tapınağı, beyefendi, ve yurt dışında Yabancı baskısından nefret,» diye cevap verdi adam, bastonuyla son derece kirli ve tek gözlü bir gazeteciyi gösterdi. «Dünyanın Kıskançlığı, beyefendi, ve insan uygarlığının önderleri. Size bir şey sorayım, beyefendi,» diye devam etti, bastonunun pirinçli ucunu, kandırılmaya gelemeyecek bir adam tavrıyla yere vurarak: «Memleketimi nasıl buldunuz?»

«Daha bu soruyu cevaplandırmaya hazırlıklı değilim,» dedi Martin; «çünkü henüz kıyıya ayak basmadım.»

«Evet ama, şunlar gibi Ulusal Refah işaretleri görmeye hazırlıklı değildiniz herhalde,» dedi adam.

Limana yanaşmış gemileri gösterdi; sonra bastonunu belirsiz bir şekilde savurdu ve sanki havayı, suyu da bu sözünün kapsamına aldı.

«Vallahi, bilmiyorum,» dedi Martin. «Ama herhalde hazırlıklıydım.»

Adam bilgiç bir tavırla onu süzdü ve politikasını beğendiğini söyledi. Bunun doğal olduğunu ve kendisinin bir filozof olarak insan yaradılışının önyargılarını gözlemlemekten hoşlandığını belirtti.

«Görüyorum ki yanınızda,» dedi, Martin'e dönerek ve çenesini bastonunun topuzuna dayayarak, «her zamanki sefalet, yoksulluk, bilgisizlik ve suçluluk kalabalığını getirmişsiniz, büyük Cumhuriyetin sinesine yerleştirmek üzere. Ne yapalım, beyefendi! Gemilere dolup dolup gelsinler bakalım eski yurttan. Gemiler batmak üzereyken sıçanlar ilk kaçarmış, derler. Bu sözü çok doğru buluyorum ben.»

«Eski gemi daha birkaç yıl su yüzünde kalır belki,» dedi Martin, gülümseyerek; biraz adamın söylediklerine, biraz da, epey tuhaf olan söyleyiş tarzına gülüyordu; çünkü adam konuşurken bütün ufak tefek kelimeleri ve heceleri vurguluyor, öbürlerini ise kendi başlarına bırakıyordu: Sanki büyük kelimelere güvenilebilirdi de, küçüklerle sürekli meşgul olmak gerekiyordu.

«Şair Umut için, Genç İsteğin dadısı der, beyefendi,» dedi adam.

Martin de söz konusu Birincil Erdemin sık sık bu evcil görevi yerine getirdiğini işitmiş olduğunu belirtti.

«Ama bu şimdiki durumda bebeği büyütemeyeceğini göreceksiniz, beyefendi,» dedi adam.

«Zaman gösterecek,» dedi Martin.

Adam ciddi başını salladı, sonra: «Adınız nedir, beyefendi?» diye sordu.

Adını söyledi Martin.

«Yaşınız kaç, beyefendi?»

Yaşını söyledi Martin.

«Mesleğiniz nedir, beyefendi?»

Mesleğini de söyledi Martin.

«Varmak istediğiniz yer neresi, beyefendi?»

«Doğrusu,» dedi Martin, gülerek, «bu konuda merakınızı gidereemeyeceğim, çünkü kendim de bilmiyorum.»

«Ya?» dedi adam.

«Evet,» dedi Martin.

Adam bastonunu sol kolunun altına yerleştirdi, sonra o zamana kadar yeterince zaman bulup yapamadığı şekilde şöyle tepeden tırnağa iyice bir süzdü Martin'i. Denetlemesini bitirince sağ elini uzattı, Martin'in elini sıktı ve şunları söyledi:

«Benim adım Albay Diver, beyefendi. **New York Bitirim Gazetesi**'nin editörüyüm.»

Martin bu bilgiyi, böyle önemli bir bildirimin gerektirdiği derecede saygıyla karşıladı.

«**New York Bitirim Gazetesi,** beyefendi,» diye devam etti albay, «herhalde sizin de bileceğiniz gibi, bu şehirdeki aristokrasinin organıdır.»

«Ah! Demek burada da aristokrasi var?» dedi Martin. «Kimlerden meydana gelme?»

«Akıllı insanlardan, bayım,» diye cevap verdi albay, «akıllı ve erdemli insanlardan. Ve bu cumhuriyette bunların gerekli sonucundan; dolar, bayım.»

Martin bunu işittiğine çok sevindi, çünkü akıl ve erdem doğal olarak dolar kazanmaya yol açıyorsa, demek o da hızla bir büyük kapitalist olacaktı. Bu haberden duyduğu memnunluğu dile getirecekken albayla tokalaşmaya gelen gemi kaptanı sözünü kesti; kaptan güvertede iyi giyimli bir yabancı görünce (çünkü Martin pelerinini atmıştı) onunla da el sıkıştı. Bu durum Martin'i büyük ölçüde rahatlattı, çünkü bu mutlu ülkede Akıl ve Erdeme tanınan üstünlüğe karşın, Albay Diver'ın önünde yoksul bir başaltı yolcusu olarak görünmekten çok utanacaktı.

«Ey, kaptan!» dedi albay.

«Ey, albay!» diye haykırdı kaptan. «Bugün çok zinde görünüyorsunuz. Neredeyse tanıyamayacaktım, gerçekten.»

«Yolculuk iyi geçti mi, kaptan?» diye sordu albay, onu bir yana çekerek.

«Eh, şöyle böyle! Dayak yiye yiye seğirttik,» dedi kaptan. ya da, tam bir Yeni İngiltereli olduğu için, şarkı söyledi; «Hava düşünülürse...»

«Evet?» dedi albay.

«Evet! İşte böyle,» dedi kaptan. «Biraz önce yolcuların listesini miçoyla kamaranıza gönderdim, albayım.»

«Şu sırada boşta olan bir çocuk daha yok mu, kaptan?» dedi albay, neredeyse sertliğe yaklaşan bir tonla.

«Siz istedikten sonra bir düzinesi de bulunur, albayım,» dedi kaptan.

«Şöyle güçlü kuvvetli bir tanesi büroma beş on şişe şampanya taşıyabilir mi?» dedi albay, düşünerek. «Dayak yiye yiye seğirttik dediniz, değil mi?»

«Evet, öyle dedim.»

«İyi söylediniz,» dedi albay. «Böyle olmasına sevindim. Elinizde fazla yoksa kuartları düşünmeyin. Çocuk yarımlık şişelerle de taşıyabilir, hem o zaman iki kat hızlı gidip gelir. İyi seğirten biri olsun ama, kaptan, tamam mı?»

«Korkunç seğirtir,» dedi kaptan.

«Çok talihlisiniz, kaptan. Bana aynı zamanda ödünç olarak bir tirbuşonla beş on kadeh de veriverin.»

Şu anda **Lağım** aşağıda bir kamarada pahalı bir yemek yiyor, dost canlısı **Hançer** de bir başka kamarada küp gibi içiyordu. Onun için kaptan arkadaşı albaya dostça veda etti ve şampanyayı göndermeye koştu: çünkü çok iyi biliyordu ki (sonradan anlaşıldı zaten) **Bitirim Gazetesi** editörünün gönlünü almazsa bu yüce hükümdar iki gün daha geçmeden kendisini ve gemisini koskocaman manşetlerle rezil ederdi; üstelik, öleli daha yirmi yıl bile olmayan annesinin anısına da saldırabilirdi Gene Martin'le yalnız kalan albay onun uzaklaşmasına engel oldu ve bir İngiliz olduğu için kendisine şehri göstermeyi ve eğer isterse kibar bir pansiyona götürmeyi önerdi. Ama bu işlere girişmeden önce (dedi), kendi getirttiği bir şişe şampanyayı paylaşmak için **Bitirim Gazetesi** bürosuna şeref vermesini rica etti.

Bütün bunları çok cömert ve konukseverce davranışlar olarak gören Martin sabah daha erken olduğu halde hemen kabul etti. Böylece, ahbabı ve üç çocuğuyla yakından ilgilenmeye de-

vam eden Mark'a onlara yapacağı yardımı yapıp bavulları da çıkardıktan sonra gazete bürosunda yeni emirlerini beklemesini söyledi ve yeni arkadaşıyla sahile çıktı.

Rıhtımda yataklarının, sandıklarının çevresinde kümelenmiş acıklı göçmen kalabalığı arasından itişe kakışa geçtiler. Göçmenler, ayaklarının altında çıplak yer ve başlarının üstünde çıplak gökyüzü, sanki başka bir gezegenden buraya düşmüşlerdi. Martin'le arkadaşı kısa bir süre kalabalık bir sokakta ilerlediler; sokağın bir yanı rıhtımdı, öbür yanında ise kırmızı tuğladan yapılma upuzun bir bina dizisi vardı ve bütün bu binalar Martin'in o zamana dek elli katı daha geniş bir yerde bile görmediği kadar siyah levhalar ve beyaz yazılarla, beyaz levhalar ve siyah yazılarla süslenmişti. Birazdan dar bir sokağa, sonra başka dar sokaklara saptılar ve sonunda üstünde koskocaman harflerle «BİTİRİM GAZETESİ» yazılı bir levha olan bir binanın önüne geldiler.

Albay yol boyunca bir elini göğsüne sokmuş olarak, başını arasıra iki yana sallayarak, şapkasını geriye atarak yürüyordu; kendi büyüklüğünün bilinciyle rahatsız olacak derecede eziliyordu sanki. Martin'i karanlık ve pis bir merdivenden çıkarıp gene bunun gibi, müsvedde, prova, gazete parçalarıyla dolu pis bir odaya getirdi. Bu odada eskilikten dökülen bir yazı masasının başında, ağzında bir kalem çiğneyen ve sağ elindeki makasla gazete yığınlarından kupür kesen bir yaratık oturuyordu: öyle gülünçtü ki bu kişi, Martin, Albay Diver'ın gözlerinin üstünde olduğunu duyduğu halde gülmemek için kendini zor tuttu.

Yukarıda söylendiği şekilde gazete kupürleri kesen kimse, ufak tefek ve çocuk görünüşlü, yüzü sağlıksız denecek kadar solgun bir genç beydi; solgunluğu belki biraz derin düşüncelerinden ve şüphesiz biraz da şu anda şiddetle çiğnemekte olduğu tütüne fazla düşkün olmasından ileri geliyordu. Gömleğinin yakası siyah bir şeridin üstüne kıvrılmıştı; ve biraz yoksul bir ürün olan seyrek saçı, yüzünün şiirinden bir şey eksilmesin diye önden ayrılıp alnı açık kalacak şekilde arkaya doğru taranmakla kalmamış, yer yer yolunmuştu da; yakışıklılığı biraz sivilceyle karışıktı. Burnu kısaydı ve ucu yüce bir küçümseme edasıyla yukarı doğru kıvrılıyordu. Bu delikanlının üst

dudağında açık renk bir tüy belirtisi vardı; o kadar yumuşak ve seyrekti ki bu, sonuna kadar teşvik gördüğü halde, orada bir bıyık çıkacağını vaat etmekten çok, pasta bulaşığı duygusunu veriyordu. Yaşı da böyle bir tahmini destekliyordu zaten. İşine iyice dalmıştı. Kocaman makasını her açıp kapayışında çenesini de buna uyan bir tarzda oynatıyor ve bu da ona çok korkutucu bir görünüş veriyordu.

Martin bunun Albay Diver'ın oğlu olduğunu anlamakta güçlük çekmedi; ailenin umudu ve **Bitirim Gazetesi**'nin gelecekteki zembereği. Albayın oğlu olduğunu tahmin ettiğini ve bir çocuk masumiyetiyle **Editörlük** oynayışını görmenin pek hoş olduğunu söylemeye başlamıştı ki albay kibirli bir tavırla sözünü kesti:

«Savaş muhabirim, bayım Mr. Jefferson Brick!»

Martin bu beklenmedik söz karşısında ve neredeyse kırdığı potun bilinciyle irkilmekten kendini alamadı.

Mr. Brick yabancıya yaptığı etkiye sevinmiş göründü, ona güven vermek amacını güden, korkmasının gerekmediğini çünkü kendisinin (Brick) ona bir şey yapmayacağını belirten gayet yukarıdan bir tavırla elini sıktı.

«Görüyorum ki Jefferson Brick adını duymuşluğunuz var, beyefendi,» dedi albay, gülümseyerek. «İngiltere Jefferson Brick'i tanır. Avrupa Jefferson Brick'i tanır. Bakalım hele. İngiltere'den ne zaman ayrıldınız, bayım?»

«Beş hafta önce,» dedi Martin.

«Beş hafta önce,» diye tekrarladı albay, düşünceli bir tavırla, masaya oturup bacaklarını savururken. «Şimdi bir de şunu sorayım size: O sıralarda Britanya Parlamentosu Mr. Brick'in yazılarından hangisine en fazla içerlemişti?»

«Doğrusu,» dedi Martin. «Ben...»

«Çok iyi bildiğim gibi,» diye sözünü kesti albay, «memleketinizin aristokratik çevreleri Jefferson Brick adı önünde titrerler. Duygularından hangisinin en ölümcül darbeyi vurduğunu sizin ağzınızdan işitmek...»

«Yozlaşmanın Hidra'sının yüzbaşı da şimdi Aklın mızrağının altında tozlar içinde debelenir ve üstümüzdeki evrensel kubbeye kanlı pıhtılarını fışkırtarak,» dedi Mr. Brick, başına

parlak siperlikli mavi bez bir kasket geçirip son yazısını okuyarak.

«Özgürlüğün içkisi, Brick...» diye ipucu verdi albay.

«Bazen kana boğulmalıdır, albayım,» diye haykırdı Brick. «Kan» derken kocaman makasını açıp kapadı, sanki o da kan diyormuş ve kendisiyle tamamen aynı kanıdaymış gibi.

Bundan sonra ikisi de susup Martin'den cevap beklediler.

«Doğrusu,» dedi Martin, bu zamana kadar normal serinkanlılığını yeniden bulmuştu; «Size bu konuda yeterli bilgi veremeyeceğim; çünkü işin doğrusu ben...»

«Durun!» diye haykırdı albay, savaş muhabirine sert sert bakarak ve her cümleden sonra başını bir kere sallayarak. «Jefferson Brick adını hiç işitmediniz, bayım. Jefferson Brick'i hiç okumadınız, bayım. **Bitirim Gazete**'yi hiç görmediniz, bayım. Avrupa kabineleri üstündeki güçlü etkisini hiç işitmediniz, bayım. Öyle mi?»

«Ben de tam bunu söyleyecektim,» dedi Martin.

«Sakin ol, Jefferson,» dedi albay, ciddiyetle. «Sinirlenme! Ah, siz Avrupalılar! Bunun üstüne bir kadeh şarap içelim!» Böyle diyerek masadan indi ve kapının dışında duran bir sepetten bir şişe şampanyayla üç kadeh çıkarıp getirdi.

«Mr. Jefferson Brick,» dedi albay, Martin'in ve kendinin kadehlerini doldurup şişeyi Mr. Brick'e uzatarak, «neyin şerefine içeceğimizi seçecek.»

«Öyle olsun, bayım!» diye haykırdı savaş muhabiri, «madem bana seslendiniz, size cevap vereceğim. **Bitirim Gazete** ve orada çalışan kardeşler şerefine; Doğruluğun kuyusunda sular, matbaa mürekkebinden olduğu için siyahtır, ama gene de o kadar durudur ki ülkem Kaderinin gölgesinin orada yansıdığını görebilir.»

«Ne laf!» diye haykırdı albay; çok beğenmişti. «Dostumun dilinde güller açıyor, değil mi, beyefendi?»

«Gerçekten öyle,» dedi Martin.

«İşte bugünün **Bitirim**'i,» dedi albay, eline bir gazete vererek. «Jeferson Brick'i insan uygarlığının ve ahlaki temizliğin öncü kolunda her zamanki yerinde göreceksiniz.»

Albay bu zamana kadar gene masaya oturmuştu. Mr. Brick

de aynı eşyanın üstünde yerini aldı; ikisi birden kadehleri yuvarlamaya başladılar. Arasıra gazeteyi okuyan Martin'e, sonra birbirlerine bakıyorlardı. O gazeteyi bitirip bir yere koyana kadar onlar da, ikinci şişeyi bitirmişlerdi. Albay ne düşündüğünü sordu.

«Felaket derecede kişisel,» dedi Martin.

Albay bu söze çok sevinmiş göründü ve öyle olmasını umduğunu söyledi.

«Bizler bağımsız insanlarız, bayım,» dedi Mr. Jefferson Brick. «Ne istersek onu yaparız.»

«Şu örneğe bakarak bir karara varılabilirse,» dedi Martin, «bu ülkede bağımsızın tam tersi olup, ne isterse onu yapamayan birkaç bin kişi daha olmalı.»

«Eh! Halkın Eğiticisinin yüce fikrine boyun eğiyor onlar da,» dedi albay. «Bazen öfkelenirler; ama genel olarak gerek kamusal gerekse kişisel hayatlarında yurttaşlarımızı denetleriz; bu da mutlu ülkemizin soylulaştırıcı kurumlarından biridir, tıpkı...»

«Tıpkı zenci ticareti gibi,» dedi Mr. Brick.

«Tastamam öyle,» dedi albay.

«Peki ama,» diye sordu Martin, biraz duraklayarak, «şu sizin gazetede yazılı bir durumla igili bir soru sorabilir miyim? Bu sizin Halk Eğiticisi — bunu nazik bir kelimeyle nasıl anlatacağımı bilemiyorum — sahtekârlık da yapar mı? Örneğin, sahte mektup gibi,» diye devam etti, çünkü albay son derece durgun ve rahattı, «yaşayan insanlar tarafından yakın zamanda yazıldığı iddia edilen şu mektuplar gibi?»

«Evet, bayım,» diye cevap verdi albay. «Bazen yapar bunu.»

«Peki eğitilen halk; onlar ne yapar?» diye sordu Martin.

«Gazeteleri satın alırlar,» dedi albay.

Mr. Jefferson Brick bol miktarda tükürük saçarak onayladığını belirtir tarzda güldü.

«Yüz binlercesini alırlar,» diye devam etti albay. «Biz buralılar zeki insanlarız, ve zekaya değer veririz.»

«Bu zeka dediğiniz, sahtekârlığın Amerikancası mı?» diye sordu Martin.

«Eh!» dedi albay; «sizin başka adlarla bildiğiniz daha birçok

şeyin Amerikancasıdır belki de. Ama siz Avrupalıların elinden hiçbir iş gelmez. Bizim gelir.»

«Hem nasıl,» diye düşündü Martin. «Çıkarınız olunca kural mural tanımıyorsunuz.»

«Her neyse, hangi adı kullanırsak kullanalım,» dedi albay, eğilerek üçüncü şişeyi de öbür ikisinin yanına, köşeye yuvarladı; «sanırım sahtekârlık sanatı burada icat edilmedi, öyle değil mi, bayım?»

«Herhalde,» dedi Martin.

«Ya da zekânın başka çeşitleri?»

«İcat edilmesi mi? Yok, sanmam.»

«Eh!» dedi albay; «demek ki bunların hepsini eski yurttan getirmişiz ve suç eski yurtta, yenisinde değil. Bu kadar. Şimdi, siz Mr. Jefferson Brick'le çıkıverin, ben arkadan gelip kapıyı kilitleyeceğim.»

Bu sözleri haklı olarak gitme zamanının geldiği şeklinde yorumlayan Martin dehşetli şişinerek önüsıra yürüyen savaş muhabirinin ardına düşerek aşağı indi. Albay da inince gazete bürosundan çıkıp sokaklarda yürümeye başladılar. Martin albayı, kendisiyle konuşmaya cüret ettiği için tekmelemesi mi gerektiği, yoksa bu adam ve kurumunun bu yeni doğmuş ülkenin kıvanç duyduğu olaylardan mı olduğu konusunda bir türlü karar veremiyordu.

Belli ki güçlü durumuna ve halkın duygularını çok iyi anlamasına güvenen Albay Diver ne Martin'in ne de başkalarının kendisi için düşüneceklerine aldırış etmiyordu. Bu, baharatı bol mallar satılmak üzere yapılmışlardı ve satılıyorlardı. Bir obur nasıl hayvansı açgözlülüğünün sorumluluğunu ahçısına yükleyemezse, onun binlerce okuru da pislikten hoşlandıkları için onu suçlayamazdı. Dünyanın başka hiçbir ülkesinde kendisi gibi başarıya ulaşmış insanların serbestçe dolaşamayacağının söylenmesi albayın özellikle hoşuna gidecek bir şeydi; çünkü böylece emeğini egemen beğeniye en doğru biçimde uyarladığının ve kesinlikle yalnız Amerika'ya özgü bir ulusal özellik olarak var olduğunun mantıki güvencesini bulmuş olacaktı.

Albaydan adının Broadway olduğunu öğrendiği ve Mr. Jefferson Brick'in de «evreni kamçılayan» sözleriyle nitelediği güzel

bir sokakta bir mil kadar yol yürüdüler. Sonra bu anayoldan ayrılan birçok sokaktan birine saparak her penceresinde jaluzileri olan biraz pisgörünüşlü bir evin önünde durdular. Yeşil sokak kapısının önünde birkaç basamak; iki yandaki parmaklıklar üstünde cilalanmış, taşlaşmış bir ananas gibi duran beyaz bir süs; tokmağın üstünde aynı maddeden yapılma küçük ince uzun bir plaka ve bunun üzerine kazılı «Pawkins» adı; ve kazara orada durup ortalığı seyreden dört domuz.

Albay bu evin kapısını kendisi de orada oturuyormuş gibi bir havayla çaldı; üst kat pencerelerinin birinden İrlandalı bir kız başını uzatarak kimin geldiğine baktı. Onun alt kata yolculuğunun bitmesini beklerken domuzların yanına öteki sokaktan iki üç arkadaşları geldi ve hep birlikte lağımda keyifli keyifli uzandılar.

«Binbaşı evde mi?» diye sordu albay içeri girerken.

«Efendi mi, efendim?» dedi kız; duraklamasından, bu kurumda binbaşıların bir hayli bol olduğu anlaşılıyordu.

«Efendi!» dedi Albay Diver, birden durup savaş muhabirine bakarak.

«Ah! Britanya İmparatorluğu'nun münasebetsiz kurumları, albay!» dedi Jefferson Brick. «Efendi!»

«Nesi var bu kelimenin?» diye sordu Martin.

«Bu memlekette hiç işitilmez inşallah bu kelime, bayım,» dedi Jefferson Brick; «ancak aşağılık köleler tarafından kullanılırsa kullanılsın. Bu memlekette efendi yok.»

«Herkes mal sahibi, öyle mi?» dedi Martin.

Mr. Jefferson hiç cevap vermeden **Bitirim Gazete**'nin izinden yürüdü. Martin de aynı şeyi yaparken bir yandan düşünüyordu: ahlaki yükseklikleri içinde efendileri olarak albayın aynı zamanda sahibi olan bu özgür ve bağımsız yurttaşlar belki bir Rus serfinin fırınının üstünde Özgürlük Tanrıçasına daha iyi tapınabilirdi.

Albay onları zemin katta, arka tarafta, aydınlık, oldukça geniş, ama nefis bir biçimde rahatsız bir odaya götürdü; çünkü burada sadece dört soğuk beyaz duvar ve tavan, kötü bir halı, bir uçtan bir uca uzanan berbat bir yemek masası ve baş döndürecek sayıda hasır sandalye vardı. Bu ziyafet odasının öte

yöresinde iki yanı büyük pirinç tükürük hokkalarıyla süslenmiş, yapışık kardeşler tarzında yan yana dizilmiş üç küçük demir fıçı biçiminde bir ocak vardı. Ocağın önünde bir adam başında şapkasıyla salıncaklı bir sandalyeye yayılmış, sallanıyor, ileri geri gidip geldikçe bir sağdaki, bir soldaki tükürük hokkasına tükürerek eğleniyordu. Beyaz ceketi kirlenmiş bir zenci oğlan masaya iki uzun sıra çatal, bıçak, aralarına da su sürahileri yerleştirmekle meşguldü; bu neşeli masanın kenarı boyunca ilerlerken, kirli elleriyle, kahvaltıdan beri kaldırılmayıp iyice kaymış bir şekilde duran daha kirli örtüyü düzeltiyordu. Şömine yüzünden odanın havası son derece sıcak ve boğucuydu; mutfaktan gelen mide bulandırıcı sabun kokusuyla pirinç hokkalara yerleşen tütün kokusu yüzünden bir yabancı için iyice dayanılmaz bir haldeydi.

Salıncaklı sandalyedeki bey onlara arkasını vererek oturduğu ve entelektüel eğlencesine iyice daldığı için geldiklerini görmedi. Ama şömineye yaklaşan Albay tam Binbaşı — çünkü binbaşıydı bu adam — dalışını yaparken soldaki tükürük hokkasına kendi hesabına bir katkıda bulundu. O zaman binbaşı ateş etmekten vazgeçti; bütün gece uyumamış bir insanın — Martin, albayla Mr. Jefferson Brick'de de böyle bir hava sezmişti — durgunluğu ve yorgunluğuyla:

«Ee, albay!» dedi.

«İngiltere'den bir bey getirdim, binbaşı,» dedi albay. «Ödeme durumundan memnun kalırsa burada kalmak istiyor.»

«Sizi gördüğüme sevindim, bayım,» dedi binbaşı Martin'in elini sıkarak. Ama yüzünde tek bir kas oynamadı. «İyisiniz inşallah?»

«Hiç bu kadar iyi olmamıştım,» dedi Martin.

«Olamazsınız zaten,» dedi binbaşı. «**Burada** güneşin parladığını göreceksiniz.»

«Memleketimde de bazen parlarken gördüğümü hatırlıyorum galiba,» dedi Martin, gülümseyerek.

«Sanmam,» diye cevap verdi binbaşı. Stoik bir umursamazlıkla söylemişti bunu, ama konu hakkında tartışma kabul etmez bir kesinlik vardı sesinde. Sorunu böylece sonuçlandırdık-

tan sonra başını daha rahat kaşıyabilmek için şapkasını yana itti ve tembel bir baş hareketiyle Mr. Jefferson Brick'i selamladı.

Binbaşı Pawkins'in (Pennsylvania kökenli bir kişiydi) ayırıcı özelliği gayet iri bir kafatasına, ve sarıya çalan renkte çok geniş bir alına sahip olmasıydı; bu malları dolayısıyla barlarda ve benzeri eğlence yerlerinde çok akıllı bir adam olduğu söylenirdi. Ayrıca, ağır gözkapakları ve durgun, yavaş hareketleriyle de tanınırdı; yani, mecazi bir söyleyişle, kıpırdanmak için epey yer kaplayan bir adamdı; akıl stoklarının ticaretini yaparken de her zaman elindeki bütün malı (ve fazlasını) vitrine yığma ilkesine göre hareket ederdi; bu da hayranları çevresinde işe yarıyordu. Mr. Jefferson Brick söz konusu olduğunda özellikle işe yarıyor olmalıydı çünkü dönüp Martin'in kulağına fısıldadı:

«Memleketimizin önde gelenlerinden biridir, bayım.»

Gelgelelim, satılacak ya da kiralanacak bütün mallarının pazaryerinde sürekli sergilenmesinin binbaşının kazandığı sevgi ve saygıda tek etken olduğu sanılmamalıdır. Bir kere büyük bir politikacıydı; ve ülkesinin imanı ve bütünlüğüyle ilgili bütün kamusal görevler konusunda tek inancı «hepsini ıslak bir kalemle karala ve yeniden başla» sözüydü. Bu da onu bir yurtsever yapıyordu. Ticari işlerde cüretli bir spekülatördü. Daha açık söylemek gerekirse, dolandırıcılık konusunda seçkin bir dehası vardı ve Birlik'deki herhangi bir yetenekli yaratıkla birlikte bir banka kurabilir, kredi açabilir, ya da iskân şirketi meydana getirebilirdi (yüzlerce aileyi perişan eden, aç bırakan, öldüren çeşitten). Bu da onu hayran olunacak bir işadamı yapıyordu. On iki saat süreyle bir barda oturup memleket sorunlarını tartışabilirdi; ve bu süre içinde tanıdığı herhangi bir kişiden daha fazla çekilmez laf edebilir, daha fazla tütün çiğneyebilir, daha fazla tütün, daha fazla rom, menta, cin ve kokteyl içebilirdi. Bu da onu bir hatip ve bir halk adamı yapıyordu. Tek kelimeyle, binbaşı yükselen bir kişiydi, sevilen bir kişiydi, ve iktidardaki parti tarafından New York meclisine, hatta belki de Washington'daki meclise gönderilmek üzereydi. Ama insanın özel refahı her zaman kamu olaylarına yurtseverce bağlılığıyla atbaşı gitmediği ve dolandırıcılığın iyi zamanları gibi

kötü zamanları da olduğu için binbaşı sık sık bulutlar altında kalıyordu. Dolayısıyla bu sıralarda Mrs. Pawkins pansiyon işletiyor, Binbaşı Pawkins de zamanını boş geçiriyordu.

«Memleketimizi ticaretin çok kötü gittiği bir zamanda ziyaret ediyorsunuz, bayım,» dedi binbaşı.

«Ürkütücü bir buhran anında,» dedi albay.

«Görülmemiş bir durgunluk dönemi,» dedi Mr. Jefferson Brick.

«Böyle olduğuna çok üzüldüm,» dedi Martin. «Herhalde çok sürmez, değil mi?»

Martin Amerika'yı hiç tanımıyordu, yoksa yurttaşlarına inanılacak olursa bu ülkenin **her** zaman buhran içinde, **her** zaman durgun, **her** zaman ürkütücü bir durumda olduğunu ve hiçbir zaman başka bir durumda olmadığını bilirdi; teker teker böyle söylerler ama bir araya gelince dünyanın en canlı ve en zengin ülkesi olduğuna günün ya da gecenin herhangi bir saatinde incil üzerine yemin etmeye hazırdırlar.

«Uzun sürmez umarım,» dedi Martin.

«Eh!» diye cevap verdi binbaşı. «Bir yolunu bulup dayanacağız, bakalım. Herhalde sonuna kadar dayanırız.»

«Bizimkisi esnek bir ülkedir,» dedi **Bitirim Gazete.**

«Genç bir aslanız biz,» dedi Mr. Jefferson Brick.

«İçimizde canlandırıcı, güçlendirici ilkeler vardır,» dedi binbaşı. «Yemekten önce bir şeyler içelim mi, albay?»

Albay bu öneriye büyük bir sevinçle karşılık verince Binbaşı Pawkins, «sadece bir blok ötede» olduğunu söylediği bir bara gitmeyi önerdi. Sonra Martin'e yatak ve yemek parasıyla ilgili bütün ayrıntıları Mrs. Pawkins'den öğrenebileceğini, ve bu hanımı görme şerefine yemekte erişebileceğini, bunun da yakın bir zamanda olacağını çünkü yemeğin ikide yendiğini ve şimdi ikiye bir çeyrek kaldığını anlattı. Bir çeyrek olduğuna göre içki içeceklerse kaybedecek zaman yoktu; onun için kendisi yola düşüp yürüdü ve arkasından gelip gelmediklerine bile bakmadı.

Binbaşı ocağın önündeki salıncaklı sandalyesinden kalkıp sıcak havayı ve yüzlerini yalayan şifalı çorba kokusunu dalgalandırınca bayat tütün kokusu o kadar kesinlikle yaygınlaştı ki

binbaşının elbisesinden yayıldığına hiç şüphe kalmadı. Martin arkasından bara doğru giderken bu miskin ve uyuşuk, iriyarı ve dört köşe yapılı binbaşıyı bayat bir ota benzetti. Parktaki çimenin daha iyi büyümesi için koparılıp kendine yakışır bir gübre yığınına atılacak bir ot.

Barda başka otlara rastladılar; bazıları (hem kirli hem de susamıştılar) bir bakıma oldukça bayat, bazıları da bir başka bakıma epey tazeydi. Martin'in içki sohbetini dinlerken anladığına göre içlerinden biri o gün öğleden sonra Uzak Batı'ya altı ay sürecek bir iş gezisine gidiyordu; yanında yolculuk için eşya olarak, **The Screw** ile İngiltere'den gelen beyefendininki gibi parlak bir şapkayla gene öyle soluk küçük bir valiz vardı.

Çok ağır bir yürüyüşle geri dönüyordu; Martin, Mr. Jefferson Brick'le kol kola yürüyor, binbaşıyla albay da önlerinde yan yana gidiyorlardı. Binbaşının evine birkaç ev kala bir zilin şiddetle çalındığını işittiler. Bu sesi işitir işitmez albayla binbaşı fırladılar, basamakları ikişer üçer atlayarak aralık kapıdan içeri çılgın gibi daldılar; Mr. Jefferson Brick de kolunu Martin'den kurtarıp aynı yöne doğru atıldı ve o da gözden yitti.

«Aman Allahım!» diye düşündü Martin. «Evde yangın çıktı. Alarm ziliydi!»

Ama görünürde ne ateş, ne duman vardı ve bir yanık kokusu da duyulmuyordu. Martin kaldırımda ne yapacağını bilemez bir şekilde dururken yüzlerinden dehşet ve telaş okunan üç kişi sokağın köşesini deli gibi döndüler, basamaklarda birbirlerine girdiler, bir an orada boğuştular, ve kolları bacakları birbirine dolanarak içeri koştular. Artık dayanamayan Martin de arkalarından girdi. Hızlı hızlı yürüdüğü halde yolda, görünüşe göre tamamen çıldırmış iki adam arkasından koşarak yetiştiler ve yırtıcı bir heyecanla onu ezerek geçtiler.

«Nerede?» diye soluk soluğa bağırdı Martin, koridorda rastladığı zenciye.

«Yemek odasında, efendim. Albayım, efendim, yanında size yer ayırdı, efendim.»

«Yer mi?» diye haykırdı Martin.

«Yemek için, efendim.»

Martin bir an baktı zenciye. Sonra bir kahkaha patlattı:

zaten şen yaradılışlı olan ve ayrıca hep göze girmeye çalışan zenci de buna öylesine yürekten cevap verdi ki dişleri ışıl ışıl parladı. «Şimdiye kadar gördüğüm en sevimli insan sensin,» dedi Martin, zencinin omzunu okşayarak, «şu içkilerden daha çok sen açtın iştahımı.»

Bu duyguyla yemek odasına girip, albayın (bu zamana kadar yemeğini neredeyse bitirmişti) kendisine ayırmak için ters çevirip arkalığını masaya dayadığı sandalyeye oturdu.

Masa kalabalıktı; on sekiz ya da yirmi kişi vardı. Bunların beş, altı tanesi kadındı ve kendi aralarında bir küme olmuşlardı. Bütün çatal ve bıçaklar insana ürküntü veren bir hızla çalışıyordu; hiç konuşulmuyordu; herkes kendini savunma durumunda mümkün olduğu kadar çok yer gibiydi, sanki ertesi sabah kahvaltı saatinden önce kıtlık başlaması bekleniyormuş ve orman yasasının ilk maddesini uygulamaya koyma zamanı çoktan gelmiş gibi. Yemeğin ana maddesi olduğu anlaşılan kümes hayvanları — çünkü başta bir hindi, uçta bir ördek, ortada da iki tavuk vardı — öyle hızla ortadan yok oldu ki bütün bu kuşların hâlâ kanatlı olduklarını ve çaresizlikten kanatlanıp bir insanın boğazından içeri uçtuğunu sanırdınız. Haşlanıp turşusu yapılmış istiridyeler geniş kaplarından havalanıp onar yirmişer masa halkının gırtlaklarından aşağı koşuyorlardı. En keskin turşular, koca koca hıyarlar, pasta gibi tükeniyor ve kimse gözünü bile kırpmıyordu.

Sindirilmesi mümkünsüz yığınlarla madde güneş görmüş kar gibi eridi. Ciddi ve korkunç bir manzaraydı. Sindirim sistemi bozuk adamlar yemeklerini avuç avuç yutuyorlardı; kendi karınlarını değil, içlerinde sürekli hazır bekleyen kâbusların karnını doyuruyorlardı. Sıska, sert yanaklı, ince yapılı adamlar, ağır yemeklerin imhasından yeterince memnun kalmamış, pusuya yatmış gibi pastayı gözlüyorlardı. Mrs. Pawkins'in her gün yemek saatindeki duygularını bilen bir insan yoktur dünyada. Ama bir şeyle avunuyordu. Yemek çabuk biterdi.

Albay yemeğini bitirince — bu olay, hindi için tabağını baş tarafa gönderen Martin yemeğe hazırlanırken olmuştu — ülkenin çeşitli yerlerinden gelen pansiyonerler hakkında ne düşün-

düğünü, onlarla ilgili bazı şeyler öğrenmek isteyip istemediğini sordu.

«Şu karşıdaki yuvarlak gözlü, hastalıklı görünüşlü kız kim?» diye sordu Martin. «Burada annesi, ya da velisi olabilecek kimse görmüyorum.»

«Şu mavili kadını mı soruyorsunuz, beyefendi?» dedi albay, sesine özel bir vurgu vererek. «O, Mrs. Jefferson Brick'dir bayım.»

«Hayır, hayır,» dedi Martin, «şu bebek gibi, küçük kızı söylüyorum; tam karşımızda.»

«Evet, beyefendi!» dedi albay. «Mrs. Jefferson Brick odur işte!»

Martin albayın yüzüne baktı ama albay çok ciddi görünüyordu.

«Allah Allah! Öyleyse bugünlerde küçük bir Brick daha beklenebilir?» dedi Martin.

«Daha şimdiden iki küçük Brick var, beyefendi,» diye cevap verdi albay.

Kadın kendisi o kadar çocuk gibiydi ki Martin bunu söylemeden edemedi. «Evet, beyefendi,» dedi albay, «ama bazı kurumlar insan yaradılışını geliştirir, bazıları da geciktirir.»

«Jefferson Brick,» dedi kısa bir sessizlikten sonra, «memleketin önde gelen insanlarından biridir, beyefendi!»

Bunu neredeyse fısıldayarak söylemişti, çünkü sözü geçen seçkin kişi Martin'in öbür yanında oturuyordu.

«Mr. Brick,» dedi Martin ona dönerek; konuyla gerçekten ilgilendiği için değil, sırf konuşma olsun diye soruyordu. «Kim şu...» — az kalsın «genç» diyecekti ama vazgeçti — «kırmızı burunlu, kısa boylu bey?»

«O, Profesör Mullit, bayım,» dedi Jefferson.

«Ne profesörü acaba?» diye sordu Martin.

«Eğitim Profesörü,» dedi Jefferson.

«Bir çeşit lise öğretmeni mi oluyor?» demek cüretinde bulundu Martin.

«Çok yüksek ahlaklı, olağanüstü bir insandır,» dedi savaş muhabiri. «Son Cumhurbaşkanlığı seçiminde yanlış davaya oy veren babasını reddetmek zorunda kaldı. O zamandan beri

'Suturb' — yani Brutus'un ters çevrilmiş şekli — adıyla bazı çok güçlü broşürler yazdı. Memleketimizin önde gelen insanlarından biridir.»

«Bunlardan da amma çok var,» diye düşündü Martin.

Martin soruşturdukça orada bulunanlar arasında dört binbaşı, iki albay, bir general ve bir yüzbaşı olduğunu öğrendi; Amerikan ordusunun komuta kadrosu bayağı güçlü olmalıydı; ayrıca subayların birbirlerine de komut verip vermediğini merak etti; vermiyorlarsa, acaba erleri nereden buluyorlardı. Rütbesiz adam yok gibiydi; askeri rütbesi olmayanlar da doktor, profesör veya rahipti. Komşu eyaletlerden görevle gelmiş üç sert ve tatsız adam vardı: Biri mali, biri siyasi, biri de dini görevle gelmişlerdi. Kadınlardan Mrs. Pawkins dik yapılı, kemikli ve sessizdi; kadın hakları konusunda bazı ateşli duyguları olan ve bunları konferanslarda yayan sinirli yüzlü bir ihtiyar kız vardı; ama öbürleri garip bir şekilde kişiliksiz, özelliksizdiler; öyle ki, birinin aklını ötekine taksanız kimse değişikliği anlamazdı. Grupta olup da, memleketin önde gelen insanları arasında sayılmayan bir bunlar vardı zaten.

Beylerden bazıları teker teker kalktılar ve son lokmalarını çiğneyerek uzaklaştılar; şöminenin yanında bir iki dakika oyalanıp pirinç tükürük hokkalarında rahatlıyorlardı. Ama yerleşik olmaktan hoşlanan birkaç kişi daha bir çeyrek saat kadar masada oturdular ve kadınlar kalkıncaya kadar kalkmadılar. O zaman zaten herkes ayaklandı.

«Nereye gidiyorlar?» diye Mr. Jefferson Brick'in kulağına eğilerek sordu Martin.

«Yatak odalarına.»

«Tatlı ya da sohbet için bir ara filan yok mu?» diye sordu Martin; uzun yolculuğundan sonra biraz hoşça vakit geçirmek istiyordu.

«Biz iş güç sahibi insanlarız, beyefendi, böyle şeylere zamanımız yok.»

Böylece hanımlar tek sıra olup çıktılar; Mr. Jefferson Brick ve öbür evli beyler hanımlarının gidişini kısa birer baş selamıyla kabul ettiler; ve hanımların da hesabı böylece görülmüş oldu. Martin bu gelenekten pek hoşlanmadı ama şimdilik fik-

rini kendine sakladı; kadınlar gidince üstlerinden ağır bir yük kalkmış gibi bir tavırla ağır ağır şöminenin çevresine toplanan beylerin konuşmalarını dinlemek ve bir şeyler öğrenmek istiyordu. Beyler tükürük hokkaları ve kürdanlarla pek meşguldüler.

Konuşmanın öyle fazla ilginç bir yanı yoktu, doğrusu; söylenenlerin çoğu bir tek kelimeyle özetlenebilirdi: Dolar! Bütün dertleri, umutları, sevinçleri, sevgileri, erdemleri, bağları eriyip dolar olmuştu sanki. Konuşmalarının ağır ağır dönen kazanına rasgele düşen konular ne olursa olsun, çorbayı dolar lafıyla koyultuyorlardı. İnsanları kendi dolarları eziyordu, her şeyin ölçüsü dolardı; hayat açık artırmaya çıkarılmış, dolar karşılığında haraç mezat satılıyordu. Dolardan sonra en saygıdeğer şey, dolar kazanmak için girişilmiş işlerdi. İnsan İyi Ad ve İyi Niyet gemisinden şeref ve dürüstlük adlı o değersiz safrayı ne kadar atsa, dolar yerleştirmek için o kadar fazla yer açılıyordu. Ticaret bir büyük yalan ve koca bir hırsızlık olsun, ulusun bayrağı işe yaramaz bir paçavra haline getirilsin; yıldız yıldız kirletilsin; ve rütbesi indirilmiş bir askerin kolundan söker gibi çizgi çizgi yırtılsın... Dolar için ne gerekiyorsa yapılsın! Bayrak onlar için ne kadarcık anlam taşır ki?

Bir tilki avı uğruna canını, her şeyini tehlikeye atan bir insan atını her zaman dikkatsiz sürer. Bu beyler de böyleydi. En yüksek sesle bağırıp çağıran, nezakete en az değer veren, onların gözünde en büyük yurtseverdi. Kendi çıkarını kovalamanın hayvanca telaşına kapılıp da öbürlerini alçaklıkları yüzünden suçlamayan kişi hepsinin gözünün bebeğiydi. Böylece, ocak başında beş dakikalık dağınık bir konuşma süresinde Martin yasama meclislerinde silah, baston içinde kılıç ve buna benzer cici oyuncaklar taşımanın, köpekler ya da sıçanlar gibi düşmanların gırtlağına sarılmanın; kişisel saldırılarla dövmenin, sövmenin, gözdağıyla sindirmenin parlak başarılar olduğunu öğrendi. Bunlar, bir sultanın yatağanından daha derin yaralar açarak Özgürlüğün Can Evine vurulmuş hançer darbeleri değildi; Özgürlüğün mihrabına koşmuş ender bir buhurdu ve Şöhret cennetinin yedinci katına doğru yükseliyor, yurtsever burunlarda da pek güzel kokuyordu.

Birkaç kere, konuşma aralarında, Martin bir yabancı olarak aklına gelen bazı normal sorular sordu: şairler, tiyatro, edebiyat, sanat üstüne. Ama böyle konularda bu beylerin ona verebilecek durumda oldukları bilgi, zamanın Albay Diver, Mr. Jefferson Brick ve benzerleri gibi devlerinin övgüsünden ileri gitmedi; bu kişiler, gazetecilikte garip bir üslup yaratmaktaki başarılarıyla ün yapmışlardı.

«Biz iş güç sahibi insanlarız, beyefendi,» dedi Batı'dan gelme yüzbaşılardan biri, «öyle kuru kuru fikir okuyacak zamanımız yok. Gazeteyle gelirse ne âlâ, değişik çeşitten heyecanlı şeylerle karışmış olarak, ama kitap dedin mi, boş ver.»

Sözün burasında, ticaret ya da siyasetle ilgili olmayıp, gazetede de yazılı olmayan bir şey okuma kavramı karşısında neredeyse baygınlık geçirme durumuna gelen general; «sizler biraz bir şey içmek istemez misiniz?» diye sordu. Oradakilerden çoğu bu fikri çok vakitli ve yerinde bularak birer ikişer odadan çıktılar ve öbür bloktaki bara yollandılar. Oradan da herhalde dükkânlarına, mağazalarına gittiler; sonra da, bir kere daha dolarlardan söz etmek, gazete makalelerini okuyup tartışarak ufuklarını genişletmek için yeniden bara gitmişlerdir herhalde. Sonra da herkes kendi ailesinin sinesinde horlamak üzere evine yollanmıştır.

«Demek ki,» diye düşünüyordu Martin, «ortak olarak katıldıkları başlıca eğlenceleri buymuş.» Dolarları, demagogları, barları geçiriyordu aklından; bu sınıftan iş sahibi insanlar acaba gerçekten iddia ettikleri gibi iş güç sahibi miydiler, yoksa topluluk ya da aile içinde bulunup zevk almak yeteneğinden mi yoksundular sadece?

Zordu bu soruyu çözmek; ama gördüğü ve işittiği her şeyin aklına hep bu soruyu getirmesi de yeterince tedirginlik veren bir durumdu. Boşalan masanın başına çöktü, nazik durumunun bütün kesinsizlik ve güçlüklerini düşündükçe iyiden iyiye karamsarlaşıyordu; içini çekti.

Yemek yerken masada bulunanlar arasında kara gözlü, yüzü güneş yanığı, orta yaşlı bir adam, yüzünün sevimli ve dürüst ifadesiyle Martin'in ilgisini çekmişti; ama komşularının ikisi de onu pek dikkate değer bulmadıkları için hakkında bir şey öğ-

renememişti. Şömine çevresindeki sohbete katılmadığı gibi öbürleriyle de gitmemişti; şimdi, Martin'in üçüncü ya da dördüncü kere içini çektiğini işitince, bir yabancıya zorla kendini kabul ettirmiş olmak da istemeden, elinden gelirse biraz neşeli bir konuşmaya çekmek ister gibi bir konuya girdi. Amacı belliydi, ama öyle nezaketle belirtilmişti ki Martin gerçekten şükran duydu ve bunu cevap veriş tarzında gösterdi.

«Size memleketimi nasıl bulduğunuzu sormayacağım,» dedi yerinden kalkıp gülümseyerek Martin'e yaklaşırken. «Çünkü bu konudaki duygularınızı çok iyi tahmin edebiliyorum. Ama ben de Amerikalıyım, dolayısıyla ben de söze bir soruyla gireceğim: albayı nasıl buldunuz?»

«O kadar açık yüreklisiniz ki,» dedi Martin, «kesinlikle hoşlanmadığımı size hiç çekinmeden söyleyebilirim. Ama beni buraya getirmekle gösterdiği nezaketten ötürü ona teşekkür borçlu olduğumu da eklemeliyim... burada oldukça akla yakın bir ücret karşılığında kalmamı da o sağladı,» diye ekledi; albayın gitmeden önce kulağına bu yolda bir şeyler fısıldadığını hatırlamıştı.

«Pek borçlu sayılmazsınız,» dedi yabancı kuru kuru. «İşittiğime göre albay gazetesine son haberleri öğrenmek için sık sık posta gemilerini karşılarmış; ve sık sık yabancıları buraya getirirmiş galiba, bu iyiliklerinden kazandığı ufak yüzdeler karşılığında; ev sahibesi de bunları haftalık hesabından düşermiş. Sizi kızdırmıyorum ya!» diye ekledi, Martin'in kızardığını görünce.

«Sevgili dostum,» dedi Martin, el sıkışırlarken, «nasıl olur da kızarım! Doğrusunu söylemek gerekirse, ben...»

«Evet,» dedi adam, yanına oturarak.

«Açık söylemek gerekirse,» dedi Martin, kararını verip sözüne devam ederek, «bu albay nasıl oluyor da sopa yemiyor diye şaşıyorum.»

«Bir iki kere dayak da yedi,» dedi adam sakin sakin. «Bizim Franklin, geçen yüzyılın son on yılında, bu sınıftan insanların ulusumuz için bir tehlike ve bir yüzkarası olacağını görmüştü. Okumuş olduğunuzu sanmıyorum ama Franklin çok sert bir dille bu albay gibi adamların karalamasına uğrayan kimse-

lerin, bu ülke yasalarından ya da halkın doğru dürüst duygularından böyle durumlarda medet ummalarına imkân olmadığı için bu gibi münasebetsizlere kalın bir sopayla cevap vermek zorunda kalacaklarını söylemişti.»

«Bunu gerçekten bilmiyordum,» dedi Martin; «ama öğrendiğime sevindim ve çok doğru buldum bu sözünü; özellikle...» burada gene durakladı.

«Devam edin,» dedi öteki, gülümseyerek, Martin'in boğazında takılıp kalanın ne olduğunu biliyor gibi.

«Özellikle,» diye devam etti Martin, «bu özgür ülkede parti kavgasıyla ilgili olmayan bir sorun üzerine böyle serbestçe yazabilmek, anladığıma göre, epey cesaret isteyen bir iş.»

«Şüphesiz biraz cesaret isterdi,» dedi yeni arkadaşı. «Şimdi de böyle cesaret isteyen bir iş olacağını düşünüyor musunuz?»

«Öyle sanırım ya; hem de epey cesaret ister,» dedi Martin.

«Haklısınız. Çok haklısınız, o kadar ki hiçbir hicivci dayanamazdı bu havaya. Yarın aramızda bir Juvenal ya da bir Swift doğacak olsa, canına okurlardı, yaşatmazlardı. Amerika'da doğup büyümüş, şu veya bu partinin değil de bir bütün olarak halkımızın zayıflıklarını anlatmış ve buna karşılık en iğrenç, en aşağılık karalamalardan, en korkunç nefretten ve hoşgörüsüz kovuşturmalardan yakasını kurtarabilmiş bir tek yazar, edebiyatçı adı söyleyemezsiniz. Yerli yazarlarımızdan bazılarının zayıflık ya da kusurlarımızı en zararsız ve iyi niyetli örneklerle göstermeye kalkışacak oldukları zamanlarda bile, kitabın ikinci baskısında bu bölümlerin çıkarıldığını, ya da değiştirildiğini, hafifletildiğini ya da düpedüz övgüye çevrildiğini ilan etmek gerekli olmuştur.»

«Peki nasıl oluyor bunlar?» diye sordu Martin üzüntüyle.

«Albaydan başlayarak bugün görüp işittiklerinizi bir düşünün ve kendi kendinize sorun,» dedi arkadaşı. «Onlar nasıl ortaya çıkıyor, bu da ayrı bir soru. Tanrı korusun da bunlar Amerika'nın zekâ ve erdeminin örnekleri sayılmasınlar, ama önde gelen, kalabalık olan, çok kere de ülkeyi temsil eden hep bunlar. Yürüyüşe çıkmak ister misiniz?»

Tavrında içten bir dürüstlük ve bunun kötüye kullanılma-

yacağını bildiğini gösteren bir güven vardı; kendi erkekçe davranıyor, yabancının erkekçe davranacağına da rahatça güveniyordu; Martin hiç görmemişti böylesini. Hemen kol kola girdiler ve birlikte dışarı çıktılar.

XVII. BÖLÜM

Martin'in Tanıdık Çevresi Genişliyor; Bilgeliği de Artıyor; Kendi Yaşantılarını, Mr. William Simmons'dan Dinlediği, Light Salisbury'den Lummy Ned'inkilerle Karşılaştırmak İçin Çok İyi Bir Fırsat Buluyor.

Bütün bu işler olup biterken Mark Tapley'yi, sanki böyle bir insan hiç yaşamamış gibi unutuvermesi, ya da gözünün önünde böyle bir kişi bir an için canlandıysa bile, bunu acelesi olmayan, daha rahat bir zamanında ilgilenmesini bekleyebilecek önemsiz bir iş olarak boş vermesi, Martin'in karakteristik bir yanıydı. Ama şimdi yeniden sokağa çıktıklarında, Mr. Tapley'nin **Bitirim Gazete** bürosunun eşiğinde beklemekten bıkmasının da bir ihtimal olduğunu her nasılsa hatırladı ve yeni arkadaşına, bir sakıncası yoksa o yana doğru yürüyüp bu küçük işi de çözerse içinin daha rahat edeceğini belirtti.

«İşten söz açılmışkan,» dedi Martin, «ben de izin verirseniz bir şey sorayım da ülkenizin geleneğine uyayım. İşiniz sizi bu şehre bağlıyor mu, yoksa siz de benim gibi bir konuk musunuz burada?»

«Ben de geçici olarak buradayım,» diye cevap verdi arkadaşı. «Massachusetts Eyaletinde büyüdüm, hâlâ da orada otururum. Evim, sakin bir taşra kasabasındadır. Böyle kalabalık yerlere pek sık gelmem; hele böyle yerleri gördükçe uğramak hiç gelmiyor içimden.»

«Yurt dışına çıkmışlığınız var mı?» diye sordu Martin.

«Ah, evet.»

«Yurt dışına gidip gelmiş birçok insan gibi evinize ve yurdunuza büsbütün bağlanmışsınızdır herhalde,» dedi Martin, merakla ona bakarak.

«Evime, evet, bağlandım,» dedi arkadaşı. «Evim olarak yurduma gelince... evet, ona da bağlandım.»

«Bir ihtiyat payı bırakır gibi konuşuyorsunuz,» dedi Martin.

«Dönüşümde memleketimin kusurlarını daha güzel bulduğumu; memleketimin dostu olduğunu iddia edenleri (günde şu kadar dolar oranında) daha çok sevdiğimi; kamusal olaylarda ve özel bireyler arası ilişkilerde memleketimizde oluşan ve şu sizin Old Bailey avukatlarınızı bile utandıracak biçimde savunulan yeni ilkelere karşı daha serinkanlı bir aldırışsızlık tavrına girdiğimi sanıyorsanız ve bunu soruyorsanız, açıkça söyleyeyim: Hayır.»

«Ya!» dedi Martin. O kadar aynı tonda söyledi ki bunu arkadaşının «Hayır» sözünün yankısı gibi oldu.

«Bizim toplumumuz şöyle kabataslak iki sınıfa ayrılıyor,» diye devam etti arkadaşı. «Bunlardan biri, asıl kalabalık olanı, düzmece bir bağımsızlık iddia ettiği halde, var olmak için aslında toplumsal alışkanlık, görgü ve davranışların insanileştirici göreneklerini aşağılık bir biçimde hiçe saymak zorunda, ancak böyle yaşıyor. İnsanlar ne kadar kaba saba olursa o kadar işine geliyor. Öbür grup ise böylece kurulan ve her şeye uyarlanan düşük standarttan tiksiniyor, onun için özel hayatında sağlayabildiği güzelliklere, inceliklere sığınıyor, bu gümbürtü ve patırtıya karışmayarak kamunun iyiliğini talihe bırakıyor; dönüşümde bütün bunlara daha çok bağlanıp bağlanmadığımı soruyorsanız, gene söyleyeyim: Hayır.»

Üzüntülü ve şaşkın olan Martin de gene önceki tuhaf tarzda «Ya!» dedi; üzüntüsü aslında kamusal nedenlerden çok, mimarlık tasarılarının gitgide hayal olmasından ötürüydü.

«Tek kelimeyle,» diye devam etti öteki, «bir bilgelik modeli olduğumuza, dünyanın başka uluslarına örnek olduğumuza, insan aklının doruğu olduğumuza, günün herhangi bir saatinde işitebileceğiniz buna benzer daha birçok şeye inanmıyorum ve böyle şeyler söyleyemem; yalnız kabul etmek gerekir ki si-

yasi hayatımızın başlangıcında iki paha biçilmez avantajımız oldu.»

«Nedir bunlar?» diye sordu Martin.

«Birincisi şu: Bizim tarihimiz, öbür ulusların geçirdiği kan ve zulüm dolu çağları hiç geçirmeden, çok daha sonraki bir dönemde başladı; dolayısıyla o çağların araştırmalarının bütün aydınlığına sahip çıkabildi, karanlığını ise geride bıraktı. İkinci avantajımız da çok geniş toprağımız ve — şimdilik — bu toprağa göre çok az insanımız olması. Bu olgular düşünülecek olursa başarılarımız pek de büyük değildir, sanırım.»

«Eğitim?» diye sordu Martin, hafif çıkan bir sesle.

«O konuda epey ilerledik,» dedi öbürü, omuzlarını silkerek: «gene de öyle çok övünülecek şeyler yapmadık; çünkü eski ülkeler, üstelik despotik ülkeler de o kadar cayırtı koparmadan bizim kadarını, hatta daha fazlasını başarmışlardır. İngiltere'yle karşılaştırıldığında başarımız şüphesiz çok parlak; ama İngiltere'ninki de aşırı bir örnek. Açıkyürekliliğimden memnun kalmıştınız, hatırlıyorsunuz,» diye ekledi, gülerek.

«Ah! Benim ülkem söz konusuyken böyle açık konuşmanız değil beni şaşırtan,» diye cevap verdi Martin. «Kendi ülkenizi anlatırkenki açıkyürekliliğinize şaşıyorum.»

«Albay Diver'lar, Jefferson Brick'ler, Binbaşı Pawkins'ler dışında bu, ülkemizde çok ender rastlanan bir nitelik değildir, inanın buna; ama çoğumuz Goldsmith'in komedyasındaki adam gibi, kendimizden başkasının efendimize sövmesine dayanamayız. Gelin, biraz da başka şeylerden konuşalım,» diye ekledi. «Buraya geleceğinizi daha başarılı kılmak için bazı tasarılarla geldiğinizi tahmin ediyorum. Cesaretinizi kırmak istemem; hem sizden biraz daha yaşlıyım; ufak tefek birkaç öğüt verebilirim belki bazı konularda.»

Açıkyüreklilikle, tatlılıkla, yapmacıksız söylediği bu sözlerde bir merak ya da küstahlık izi yoktu. Böyle iyi yürekli, sevimli bir davranış karşısında Martin'in ona güven duymaması imkânsız gibi bir şeydi, onun için buralara ne gibi düşüncelerle geldiğini anlattı, hatta o güç itirafı bile yaparak yoksul olduğunu söyledi. Gerçi ne kadar yoksul olduğunu söylemedi, parasının altı hafta değil de altı ay yeteceğini ima eden bir tavır ta-

kırdı; ama yoksul olduğunu söyledi gene de, ve dostunun vereceği öğütlere çok sevineceğini bildirdi.

Kim olsa farkına varırdı varmasına ama, durumu gereği algıları özellikle keskinleşen Martin, mimarlık tasarısı geliştikçe yabancının yüzünün de uzadığını kolaylıkla seziyordu. Elinden geldiği kadar yüreklendirici bir tavır takınmaya çalışıyordu ama bir keresinde istemeden başını salladı, sanki başı kendiliğinden «geç bunları» demiş gibi. Ama neşeli bir sesle konuşarak, bu şehirde Martin'in istediği gibi bir işin açılmayacağını, ama başka bir yerde olup olmadığını hemen araştıracağını söyledi; sonra da Martin'e adını söyledi; Bevan'dı adı. Doktordu ama hemen hiç doktorluk ettiği yoktu. **Bitirim Gazete** bürosuna gelinceye kadar kendisiyle ve ailesiyle ilgili şeyler anlattı.

Mr. Tapley birinci kat sahanlığında keyfine bakmaktaydı; çünkü daha binaya gelmeden orada oturan bir adamın bütün gücüyle «Hükmet Britanya» marşını çaldığını işittiler. Bu musikinin geldiği noktaya erişince onu eşyalardan yapılma bir istihkamın ortasında uzanmış buldular; görünüşe bakılırsa ulusal marşı kalenin dış duvarlarından birinin (bir portmanto) üstünde oturan saçı ağarmış bir zenci yararına çalmaktaydı; adam gözünü dikmiş Mark'a bakıyor, Mark da başını eline dayamış, dalgın bir tavırla bu iltifata cevap veriyor ve habire ıslık çalıyordu. Bu yakınlarda yemek yemişe benziyordu. Çünkü yanında bıçağı, bir şişe ve mendil içinde birtakım et parçaları vardı. Boş zamanının bir kısmını **Bitirim Gazete** bürosunun kapısını süsleyerek geçirmişti, adının baş harflerini birer karışlık harflerle, tarihi de daha küçük boyda harflerle kazmıştı oraya; bütün bunların çevresinde de çok taze ve çok ciiretli bir çerçeve yer alıyordu.

«Kaybolduğunuzdan korkmaya başlamıştım,» dedi ıslığı kesip ayağa kalkarak.

«Umarım bir terslik olmadı, efendim?»

«Hayır, Mark. Arkadaşın nerede?»

«O deli kadın mı? Ha, iyi efendim, iyi.»

«Kocasını buldu mu?»

«Evet, efendim. Hiç değilse kocasından artakalanı buldu,» dedi Mark, sözünü düzelterek.

«Adam ölmemiştir inşallah?»

«Tamamen ölmemiş, efendim,» diye cevap verdi Mark; «ama o kadar humma ve nöbet geçirmiş ki pek canlı da denemez. Uzun süre kocasını göremeyince kendisi de düşüp ölecek diye korktum doğrusu!»

«Gelmemiş miydi yoksa?»

«O gelmemişti. Zavallı bir gölge sürünerek geldi sonunda; gölgeniz, güneşte en ince, en uzun olduğu zaman size ne kadar benzerse, bu gelen de kadının bildiği kocaya o kadar benziyordu. Ama şüphe yok ki onun kalıntısıydı, gelen. Kadın sevine sevine bağrına bastı onu, zavallıcık, sanki kocasının hepsini bulmuş gibi.»

«Toprak mı almış?» diye sordu Mr. Bevan.

«Ah! Toprak almış,» dedi Mark, başını sallayarak. «Parasını de ödemiş üstelik. Satan acenteye göre toprak her türlü doğal avantaja sahipmiş; kesinlikle sınırsız bir doğal avantajı varmış gerçekten. Suyun sonu yokmuş!»

«Su olmadan bir şey yapamazdı herhalde,» dedi Martin, huysuzlaşarak.

«Şüphesiz yapamazdı, efendim. Su varmış zaten; hep akıyormuş, hem de su parası falan isteyen yok. Yakınlardaki üç dört çamurlu nehirden başka. Çiftlikteki su kuru mevsimde dörtle altı ayak arasında oynuyormuş. Yağmur zamanı ne kadar derin olduğunu bilmiyordu. Çünkü ölçecek kadar uzun bir sırık falan bulamamış.»

«Bu doğru olabilir mi?» diye sordu Martin arkadaşına.

«Çok muhtemel,» diye cevap verdi. «Mississippi ya da Misouri'de bir yer olmalı.»

«Her neyse,» diye devam etti Mark, «bilmem-nere olan o yerden gelmiş buraya, bu New York şehrine, karısıyla çocuklarını karşılamaya; bugün öğleden sonra da buharlı gemiye binip yola çıktılar; kavuştukları için o kadar mutlular ki cennete gidiyorlar sanırsınız; aslında bana sorarsanız, ve o zavallı adamın haline bakılırsa, gidecekleri yer gerçekten orasıdır.»

«Peki, ya bu bey kim?» diye sordu Martin; gözünü Mark'dan zenciye çevirdi ama yüzünde bir hoşnutsuzluk yoktu. «Bu da bir başka arkadaşın mı?»

«Ha, o,» dedi Mark; Martin'i biraz yana çekti ve bir sır verir gibi kulağına fısıldadı, «o, renkli bir adam, efendim.»

«Ben kör müyüm, Mark,» diye sordu Martin, hafifçe sinirlenerek, «hayatta gördüğüm en kapkara surat bu, bir de bana renkli olduğunu söylüyorsun.»

«Yok, yok; renkli olduğunu söylerken,» dedi Mark, «hani dükkânlarda falan resimleri olur ya, onlardan biri demek istiyorum.» Bunları söylerken ucuz resimlerle sık sık görülen insanların taklidini yaptı.

«Yani köle mi?» diye fısıldadı Martin.

«Öyle ya!» dedi Mark, aynı tonda. «Başka ne olabilir ki? Bir köle. Bu adam gençken — bakmayın ona ben anlatırken — bacağından vurulmuş; kolundan vurulmuş; dilinmiş balık gibi doğramışlar orasını burasını; dayaktan gövdesinin biçimi değişmiş; boynuna demir yaka, el ve ayak bileklerine demir pranga vurmuşlar, zincirlerin izlerini hâlâ taşıyor. Az önce yemeğimi yerken gömleğini sıvadı da iştahım kaçtı.»

«Bunlar da doğru mu?» diye sordu Martin, yanlarında duran arkadaşına.

«Doğru olmadığından şüphelenmem için hiçbir neden yok.» diye cevap verdi, başını sallayarak. «Genellikle böyledir.»

«Hay yaşayın!» dedi Mark. «Bütün hikâyeyi dinlediğim için biliyorum doğru olduğunu. O efendi ölmüş; ikincisi de ölmüş, çünkü bir başka köle baltayla yarmış kafasını; o köle de bunu yaptıktan sonra gitmiş nehirde kendini öldürmüş; o zaman daha iyi bir sahibi olmuş. Yıllarca para biriktirip sonunda satın almış özgürlüğünü; hasta olduğu, güçten kesildiği için epey de ucuz olmuş bu iş üstelik. Sonra buraya gelmiş. Şimdi ölmeden önce son bir şey satın almak istiyor, onun için para biriktiriyor; önemli bir şey değil: kendi kızının özgürlüğü; hepsi bu!» diye haykırdı Mr. Tapley, heyecanlanarak. «Yaşasın özgürlük! Hurra! Selam. Amerika!»

«Şşşt!» dedi Martin, eliyle ağzını kapayarak. «Budalalık etme. Burada ne yapıyor?»

«Eşyamızı arabayla götürmek için bekliyor,» dedi Mark. «Daha sonra da gelebilirdi, ama yanımda oturup beni keyiflendirmesi için az bir paraya (kendi cebimden) karşılık yanım-

da alıkoydum. Şimdi çok keyifliyim; günde bir kere bana görünmesi için sözleşme imzalayabilecek kadar zengin olaydım, hep keyifli kalırdım.»

Bu olgu Martin'in dürüstlüğüne ciddi bir leke sürebilir ama gene de söylenmeli: Şu anda, yüzünden ve tavrından, aklından geçenlerin böyle açıkça ortaya konmasını hiç istemediği anlaşılıyordu.

«Ah, efendim, ah!» diye ekledi Mark. «Dünyanın bu yarısında özgürlüğü öyle seviyorlar ki, alıyorlar, satıyorlar, yanlarında pazara götürüyorlar. Öyle bayılıyorlar ki özgürlüğe, ona karşı özgürlüklerinden hiç vazgeçmiyorlar. Bütün bunların nedeni hep bu.»

«İyi, iyi,» dedi Martin, konuyu değiştirmek için. «Bu sonuca vardığına göre, artık beni dinleyebilirsin, Mark. Eşyanın gideceği adres bu kartta yazılı. Mrs. Pawkins'in pansiyonu.»

«Mrs. Pawkins'in pansiyonu,» diye tekrarladı Mark. «Haydi, Çiçero.»

«Adı Çiçero mu?» diye sordu Martin.

«Öyle, efendim,» dedi Mark. Zenci de kendi yüzünden bir hayli daha açık renk olan deri portmantonun altından sırıtarak doğruladı bunu, ve önde kendi payını yüklenmiş olan Mark Tapley olmak üzere aşağı kata indiler.

Martin'le arkadaşı da sokak kapısına kadar birlikte indiler. Buradan yürüyüşlerine devam edeceklerdi ama Bevan biraz kararsız bir tavırla duraklayarak uşağın güvenilir bir adam olup olmadığını sordu.

«Mark mı? Elbette! Her bakımdan.»

«Yanlış anladınız. Bence bizimle kalsın. Dürüst bir adam ve aklından geçeni düpedüz söyleyiveriyor.»

«Ne yapsın?» dedi Martin, gülerek. «Özgür bir cumhuriyete alışık olmadığı için bildiği gibi davranıyor.»

«Bizimle gelse daha iyi,» dedi öteki. «Yoksa bakarsınız başı bir derde girer. Burası köleliğe izin vermeyen bir eyalet; ama ne yazık ki Kuzey'de de hoşgörü yalnız biçimde kalır. Fikir ayrılıklarımız olduğu zaman birbirimize karşı davranışımız da öyle değildir; ama bir de yabancı olursa! Yok, gerçekten bizimle kalsın.»

Martin hemen yanlarına çağırdı onu; böylece Çiçero ve araba bir yöne, öbür üçü de başka bir yöne gittiler.

Şehirde iki üç saat gezinerek en güzel açılardan manzarayı seyrettiler, ana caddelerde daha ağır yürüdüler ve Mr. Bevan'ın gösterdiği kamu binalarının önünde oyalandılar. Akşam olurken Martin kahve içmek için Mr. Pawkins'in evine dönmeyi önerdi; ama, bir saatliğine bile olsa, onu yakın bir yerde oturan bir arkadaşına götürmeyi aklına koyan Mr. Bevan bunu kabul etmedi. Martin yorgun olduğu için bu ziyarete pek istekli değildi, ama bu açıkyürekli insan kendisine yardımcı olmak için bu kadar uğraşırken tanışmadıklarını söyleyerek öneriyi geri çevirmek tatsız ve biraz kaba bir davranış olacaktı. Bu yüzden Martin — herhalde hayatında ilk kez oluyordu böyle bir şey — bir başkasının isteğini yerine getirmek için kendi isteğinden vazgeçti ve çağrıyı nezaketle kabul etti. Demek yolculuk biraz yaramıştı.

Mr. Bevan orta büyüklükte, salonundaki parlak ışıklarıyla artık kararan sokağı aydınlatan, derli toplu bir evin kapısını çaldı. Kapı hemen açıldı; açan adamın yüzü öyle saf kan bir İrlandalı yüzüydü ki, normal olarak ve yasalara göre, paçavralar içinde olması gerekirdi ve böyle bir takım elbiseyle neşeli insanlara bakmaya hiç hakkı yoktu.

Mr. Bevan Mark'ı bu garabetin — çünkü gerçekten böyle görünmüştü Martin'e — bakımına bırakarak sevincini sokağa taşıran odaya girdi ve Mr. Chusslewit'i içeridekilere, az önce tanışmak şerefine kavuştuğu, İngiltere'den gelen bir beyefendi olarak tanıttı. Nezaketle, kibarca karşıladılar; beş dakika sonra ateşin başında rahat rahat oturuyordu ve bütün aileyle dost olmuştu bile.

İki genç kız vardı — biri on sekiz, öbürü yirmi yaşında — ikisi de incecik, ikisi de pek güzeldiler; anneleri Martin'e olduğundan daha yaşlı ve solgun bir kadın gibi göründü; bir de büyükanne vardı: Yaşlılık aşamasını atlatmış ve rahata ermiş gibi görünen ufak tefek, keskin bakışlı, yaşlı bir kadın. Bunlardan başka, kızların babasıyla kızların ağabeyleri de vardı; birincisi ticaretle uğraşıyordu; ikincisi de üniversite öğrencisiydi; her ikisinin de davranışlarındaki içtenlik ve ayrıca yüz-

leri, yüz çizgileri, Mr. Bevan'ı andırıyordu. Bunun normal olduğu, çünkü yakın akraba oldukları az sonra anlaşıldı. Martin elinde olmadan aile şeceresini kızlardan başlayarak izliyordu, çünkü aklında ilk onlar vardı; bunun nedeni de yalnızca yukarıda söylediğimiz gibi çok güzel olmaları değil, aynı zamanda ayakkabılarının mucizevi küçücüklükleri ve incecik ipek çoraplarıydı: Salıncaklı iskemlelerinde bütün bunlar baş döndürücü bir hal alabiliyordu.

Sıcak, güzel döşeli bir odada, dört küçücük ayakkabı ile eşit sayıda ipek çorabın da dahil olduğu — evet, niye olmasın? ayrıca içlerindeki ayak ve bacaklar — çeşitli güzel süsler arasında, neşeli bir ateşin sıcaklığına karşı oturmanın pek hoş bir durum olduğu hiç şüphe götürmezdi. Martin'in de, **The Screw**'daki Mrs. Pawkins'in pansiyonundaki yaşantılarından sonra durumunu böyle gördüğünden ve pek neşeli olduğundan hiç şüphe yoktu. Bunun sonucunda elinden geldiği kadar sevimli davrandı; çayla kahve geldiğinde (arkasından pastalar, nefis çörekler de getirildi) çok keyifliydi ve bütün aile de ona bayılmıştı.

Daha birinci fincanı içmeden bir tatlı durum daha ortaya çıktı. Bütün aile İngiltere'de bulunmuştu. Bayağı hoş bir durumdu bu! Ama bütün büyük dükleri, lordları, vikontları, markileri, düşesleri, şövalye ve baronları çok yakından tanıdıklarını ve onlarla ilgili en küçük şeylerle dehşetle ilgilendiklerini görünce, sevinci biraz kursağında kalır gibi oldu. Şu ya da bu aristokratı soruyor, «Siz gelirken nasıllardı?» diyorlar, Martin de, «Evet, ah, evet. Çok iyiydi,» diye cevap veriyordu; ya da, «Lordun annesi, Düşes hazretleri, çok değişmiş miydi?» diye soruyorlar, Martin, «Ah, hayır, yarın da görecek olsanız hemen tanırsınız,» diyordu; bu böylece bir süre devam etti. Küçük hanımlar falanca soylunun limonluğundaki Yunan havuzunda eskisi kadar kırmızı balık olup olmadığını sorunca Martin uzun uzun ciddiyetle düşünüp şimdi eskisinin iki katı balık olduğunu söylüyordu. Eksantrik soylulara gelince, «Aman onların lafını etmek bile gerekmezdi; görmeden inanmazdınız;», bütün bunlar aileye, özel olarak çağırıldıkları, hatta biraz da kendi şereflerine verilen (bütün Britanya aristokrasinin ve Saray Çevreleri-

nin de bulunduğu) parlak şölenin görkemini hatırlattı; bundan sonra anlar birbirini izledi: Baba Mr. Norris markiye ne söylemişti ve anne Mrs. Norris markize ne demişti ve markiyle markiz ikisi birden ne cevap vermişlerdi ve sonra baba Mr. Norris'in ve anne Mrs. Norris'in ve kızları Miss Norris'lerin ve oğul, Mr. Norris, Junyorun İngiltere'ye yerleşmelerini ve onlara ebedi; dostluklarının zevkini vermelerini nasıl istemişlerdi; bütün bunların anlatılması epey zaman aldı.

Konuşmalarda Martin'in biraz tuhaf, hatta biraz tutarsız bulduğu bir şey vardı: Bütün bunlar anlatılır ve zevkle dinlenirken gerek baba Mr. Norris, gerekse oğul Mr. Norris, Junyor (her postada İngiliz soylularından dördüyle mektuplaşıyorlardı) kendi aydınlanmış ülkelerinde böyle keyfi ayrımların bulunmamasının paha biçilmez faydalarını övüyor, burada yalnız doğal soyluların var olduğunu, bütün toplumun geniş bir Kardeşçe sevgi ve doğal eşitlik temeline dayandığını söylüyorlardı. Hatta, baba Mr. Norris bu yüce tema üzerine giderek bir nutuk da patlatıp iyice sıkıcı bir hal alınca Mr. Bevan komşu evde oturan kimseyle ilgili bir şeyler sorarak konuyu değiştirdi. Bunun üzerine aynı Mr. Norris; «o bey, benim onaylayamayacağım bazı dini görüşlere sahip, bu yüzden kendisini tanımak şerefini kazanmış değilim,» diye cevap verdi. Mrs. Norris de buna, aynı sonuca değişik sözlerle varan bir başka gerekçe ekledi; bu insanlar da kendilerine göre iyi insanlardı herhalde ama, yeterince kibar değillerdi.

Bir başka küçük özellik de Martin üzerinde güçlü bir izlenim bıraktı. Mr. Bevan Mark'la zencinin hikâyesini anlatınca bütün Norris'lerin köleliğe karşı oldukları anlaşıldı. Bunu işittiğine gerçekten sevinen Martin böyle insanlar arasında bulunmaktan aldığı cesaretle zavallı, ezilen zencilere duygudaşlığını dile getirdi. Küçük hanımlardan biri — en güzel ve zarif olanı — konuşmasındaki coşkunluğa pek güldü; Martin bunun nedenini söylemesini rica edince de, gülmekten uzun süre konuşamadı. Ama kendini toplayınca, zencilerin çok komik insanlar olduklarını, görünüş ve tavırlarının çok gülünç olduğunu, onları iyi tanıyan bir insanın, yaradılışın bu pek saçma kısmı üzerine ciddi fikirlere sahip olmasının imkânsız olduğunu söyledi. Ba-

ba Mr. Norris, anne Mrs. Norris, kız kardeş Miss Norris ve ağabey Mr. Norris, Junyor ve hatta büyükanne Mrs. Norris, Senior, hepsi aynı kanıdaydı ve bunu kesin bir olgu olarak koyuyorlardı; fiziksel bakımdan en grotesk maymun kadar ve ahlaki bakımdan, dalkavuk cumhuriyetçiler arasında en yumuşak başlı Nemrud kadar gülünç de olsa kölelikte ve çekilen acılarda herhangi bir insan hayvanı yeterince ciddi yapacak bir şey yokmuş gibi!

«Sözün kısası,» dedi baba Mr. Norris, sorunu rahatça çözüme vardırarak, «iki ırk arasında doğal bir antipati var.»

«Bu antipati,» dedi Martin'in arkadaşı, alçak sesle, «en zalim işkencelere, daha doğmamış kuşakların haraç mezat satılmasına kadar varıyor.»

Küçük Mr. Norris bir şey söylemedi ama yüzünü ekşitti ve Yorick'ın kafatasını bir kenara bırakan Hamlet gibi elinin tozunu silkti; sanki o anda bir zenciye dokunmuştu da karasını silkiyordu elinden.

Konuşmaları eski tatlı yolundan gitsin diye Martin konuyu değiştirdi. En hoş bir durumda bile temayı canlandırmanın tehlikeli olacağını sezmişti. Bunun üstüne, güzel renkli şık elbiselere bürünmüş ve giydikleri her şey küçücük ayakkabıları ve incecik ipek çoraplarına uygun boy ve bosta olan küçük hanımlarla konuşmaya başladı. Giyimleri, Fransız modasını pek iyi bildiklerini gösteriyor gibi gelmişti Martin'e; nitekim öyleydi de, en yeni modayı izleyememekle birlikte gene de çok şey biliyorlardı. Hele büyük kız, metafizik, hidrolik basınç ve insan hakları üzerine söz sahibiydi ve bu değişik yeteneklerini alışılmadık bir biçimde bağdaştırarak şapkacılıktan insanlık tarihine kadar her konuya (bu iki konu da dahil olma üzere) uygulayabiliyordu ve bu özelliği gerçekten hayranlık vericiydi; öyleki, yabancıları beş dakika içinde geçici bir çıldırma durumuna getirebiliyordu.

Martin aklının yavaş yavaş zihnini terk ettiğini sezdi; kendini kurtarmak için öbür kardeşten bir şarkı rica etti (odada bir piyano görmüştü çünkü). O da bu isteğe sevinçle uydu; böylece, yalnız iki Miss Norris'in sürdürdüğü canlı bir konser başladı. Her dilde söylüyorlardı; kendi dilleri dışında Alman,

Fransız. İtalyan, İspanyol, Portekiz, İsviçre şarkıları söylediler; ama yerli bir şey söylemediler; yerli şarkı söyleyecek kadar alçalmamışlardı. Çünkü bu bakımdan diller de yolculara benzer; evlerinde olağan, sıradan, dışarı çıktıkları zaman özellikle kibardırlar.

Hiç şüphe yok ki birazdan Miss Norris'ler İbranice'ye de geleceklerdi, ama birden İrlandalı kapıyı ardına kadar açtı ve yüksek bir sesle:

«General Fladdock!» diye haykırdı.

«Ah!» diye bağırıştı kız kardeşler ve şarkıyı bıraktılar. «General dönmüş!»

Onlar böyle haykırırken balo üniforması giymiş olan general öyle bir hızla içeri daldı ki çizmesi halıya takıldı, kılıcı da bacaklarına dolaştı ve tepetaklak yere serilen general şaşkın şaşkın bakan ev halkına tepesindeki tuhaf çıplak noktayı da göstermiş oldu. İş bu kadarla da kalmadı: biraz şişman olan ve elbisesi de azıcık dar gelen general düşünce kalkamadı, kıvranarak ve çizmeleriyle askerlik tarihinde hiç benzeri bir örnek olmayan şeyler yaparak yattı.

Tabii hemen yardımına koştular ve general ayağa kaldırıldı. Ama üniformasının kalıbı öyle korkunç ve katıydı ki gövdesi hiç kıvrılmadan, ölü bir palyaço gibi ayağa kalktı ve tekrar tabanı üstüne dikeltilinceye kadar hiç kıpırdayamadı. Ama ayağa kaldırılınca sanki bir mucizeyle dirilivermiş gibi harekete geçti ve dar bir alanda yürüyüp apoletlerindeki altın sırmayı bir şeye sürtüp bozmamak için yan yan ilerleyerek gülümser bir yüzle evin hanımına yaklaştı.

Gerçekten de, general Fladdock'un böyle beklenmedik bir anda ortaya çıkmasına aile bundan daha büyük bir sevinç ve neşe gösteremezdi. Sanki New York bir kuşatma altındaymış ve Allah için bir tek başka general bulunamıyormuş gibi karşıladılar onu. Herkesle sırayla üçer kere el sıkıştı, sonra, bol pelerini sağ omzundan önüne sarkarak ve erkek göğsünün daha iyi görülebilmesi için sol omzundan geri atılmış olarak, kahraman bir komutan tavrıyla biraz uzakta durarak hepsini süzdü:

«Demek ki,» diye haykırdı general, «bir kere daha yurdumun seçkin insanlarını görmekteyim.»

«Evet,» dedi baba Mr. Norris. «İşte buradayız, general.»

Sonra bütün Norris'ler generalin üstüne üşüştüler, son mektubundan beri nasıl olduğunu, nerede olduğunu, yabancı ülkelerde hoşça vakit geçirip geçirmediğini, özellikle ve her şeyden önce de, bu karanlık ülkelerdeki halkın bayıldığı büyük düklerle, lordlarla, vikontlarla, markilerle, düşeslerle, şövalyelerle ve baronlarla tanışıp tanışmadığını sordular.

«Ah, ah, hiç sormayın,» dedi general, elini kaldırarak. «Bütün bu süre içinde hep onların arasındaydım, bavulumda adımın yazılı olduğu gazeteler var» — burada sesini alçalttı ve çok etkileyici bir tavır aldı — «sosyete haberleri arasında. Ah, bu şaşırtıcı Avrupa'nın tuhaf görenekleri!»

«Ah!» diye haykırdı baba Mr. Norris; başını acıklı acıklı sallayıp Martin'e «orası öyle,efendim. Keşke olmasaydı ama, yazık ki öyle» der gibi baktı.

«Bu ülkede ahlak duygusunun sınırlılığı!» diye ünledi general. «İnsanlarda ahlaki onur yokluğu!»

«Ah!» diye iç çekti bütün Norris'ler, derin bir umutsuzluğa kapılarak.

«Orada bulunmadıkça bunu kavrayamazdım,» diye devam etti general. «Norris, sizin güçlü bir imgeleminiz vardır, ama orada bulunmadıkça **siz** bile bunu kavrayamazdınız.»

«Elbette,» dedi Mr. Norris.

«Soğuklukları, kibirleri, biçimcilikleri, resmiyetleri,» diye haykırdı general, her kelimeyi biraz daha vurgulu söyleyerek. «İnsanla insan arasına konmuş yapma engeller; insan soyunun her çeşitten sınıflara ayrılması!»

«Ah!» diye haykırdı bütün aile. «Ne kadar doğru, general.»

«Bir dakika!» diye haykırdı baba Mr. Norris, generalin koluna girerek. «Herhalde dönüşte **The Screw**'a bindiniz.»

«Evet, ona bindim ya,» dedi general.

«Ne rastlantı!» diye haykırdı hanımlar. «Hiç akla gelir mi?»

General, yurda **The Screw** ile dönmesinin niçin bu kadar heyecan uyandırdığını anlayamamıştı; Mr. Norris, Martin'i tanıştırdığı zaman da şaşkınlığı geçmedi.

«Yol arkadaşınız, general.»

«Benim mi?» diye haykırdı general. «Yoo!»

O Martin'i hiç görmemişti ama Martin onu görmüştü; şimdi karşı karşıya gelince generalin yolculuğun sonuna doğru ellerini ceplerine gömüp burun deliklerini şişirerek güvertede gezinen bey olduğunu anlamıştı.

Herkes Martin'e baktı. Yapılacak bir şey yoktu. Gerçek açığa çıkmalıydı.

«Generalle aynı gemide geldim,» dedi Martin, «ama aynı mevkide değil. Çok tutumlu davranmam gerektiği için biletimi başaltından almıştım.»

Şu anda generali yakalayıp dolu bir topun başına götürseler ve hemen ateşlemesini emretseler, bundan daha fazla afallayamazdı. O, Fladdock, — askeri üniforması içinde Fladdock, general, yabancı soyluların gözdesi Fladdock —, posta gemisinde, on paund altı şilinlik başaltı biletiyle gelmiş bir adamı tanıması bekleniyordu! Üstelik New York sosyetesinin en kutsal bir yerinde, New York aristokrasisinin sinesine sızmış olan bu adamla karşılaşıyordu! Az kalın kılıcına davranacaktı general.

Norris'lerin üzerine bir ölüm sessizliği çöktü. Bu hikâye bir yayılırsa, düşüncesiz taşralı akrabaları onları rezil etmiş demekti. Onlar, yüksek New York aleminin pırıl pırıl yıldızlarıydı. Kendi üstlerinde başka sosyetik âlemler, altlarında gene başka soyetik âlemler vardı ve bu âlemlerdeki yıldızlardan hiçbirinin öteki âlemlerdeki yıldızlar için söyleyecek bir sözü yoktu. Ama Norris'lerin kibar tavrına ve görünüşüne aldanıp dolarsız ve bilinmeyen bir kimseyi evlerine «kabul» ederek yüksek yerlerinden düştükleri şimdi bütün bu âlemlerde konuşulacaktı. Ah, saf ve temiz Cumhuriyetin koruyucu kartalı, bunun için mi gelmişlerdi bu dünyaya!

«İzin verirseniz,» dedi Martin, korkunç bir sessizlikten sonra, «ben artık gideyim. Görüyorum ki sizler de en az benim kadar utanıyorsunuz. Ama gitmeden önce bu beyi temize çıkarmak isterim: Beni böyle bir topluluğa tanıştırırken değersizliğimi bilmiyordu, buna inanın.»

Böyle diyerek Norris'lere selam verdi ve buzdan yapılma bir

adam gibi yürüyerek odadan çıktı; dışından görünüşü epey soğuk, ama içi alev alevdi.

«Neyse, ne yapalım,» dedi baba Mr. Norris, Martin kapıyı kaparken odada bulunanlara solgun bir yüzle bakarak, «bu delikanlı bu gece, kendi ülkesinde alışık olmadığı bir görgü inceliği ve bir ihtişam görmüş oldu. İnşallah bu gördükleri içinde ahlaki bir duygu uyandırır.»

Eğer bu garip okyanusaşırı mal, yani ahlaki duygu — çünkü yerli devlet adamlarına, hatiplere, yazarlara bakılırsa, bu metanın tekeli Amerika'daydı — eğer bu garip okyanusaşırı malın içinde bütün insanlara karşı iyilikçi bir sevginin de var olduğu kabul ediliyorsa, Martin'de bunu uyandırmak için epey uğraşmak gerekirdi. Arkasında Mark, hışım gibi giderken, ahlaksızlık duygusu iyice etkindi; neler neler söylüyordu ama, neyse ki işitecek kimse yoktu ortalıkta. Ama az sonra yatıştı ve geçenleri hatırlayıp gülmeye bile başladı. Bu sırada arkasından ayak sesleri işitip dönünce dostu Bevan'ın soluk soluğa geldiğini gördü.

Bevan Martin'in koluna girerek yürüyüşünü yavaşlatmasını rica etti. Birkaç dakika başka bir şey söylemedi. Sonunda:

«Umarım beni başka bir bakımdan da temize çıkarırsınız.» dedi.

«Ne demek istiyorsunuz?» diye sordu Martin.

«Ziyaretimizin böyle biteceğini tasarladığımı ya da tahmin ettiğimi düşünmezsiniz umarım. Ama biliyorum böyle bir şey yapmayacağınızı.»

«Ne münasebet,» dedi Martin. «Bu ülkede iyi yurtaşların ne maddeden yapılma olduklarını gördükçe sizin iyiliğinize daha çok şükran duyuyorum.»

«Herhalde,» diye cevap verdi arkadaşı, «başka yerlerdeki insanlardan çok farklı bir maddeden yapılma değiller; ama bunu böylece kabul edip gösterişten vazgeçmiyorlar.»

«Doğru, haklısınız,» dedi Martin.

«Böyle bir sahneye bir İngiliz komedyasında rastlayabilir, bunda öyle büyük bir aykırılık, imkânsızlık görmeyebilirdik, değil mi?»

«Şüphesiz!»

«Mutlaka burada, başka yerlerde olduğundan daha gülünç,» dedi arkadaşı; «ama bunun suçu insanlarımızın iddialarında. Ben kendi hesabıma sizin güverte yolcuları arasında olduğunuzu başından beri biliyordum, çünkü yolcu listesine bakmış ve adınızı görmemiştim.»

«Şimdi daha çok müteşekkirim size,» dedi Martin.

«Norris de aslında kendine göre iyi bir insandır,» dedi Mr. Bevan.

«Öyle mi?» dedi Martin, kuru kuru.

«Evet, evet. Pek çok iyi yanı vardır. Siz ya da başkası ona başka sınıftan bir insan olarak görünseniz ve derdinizi anlatsanız, yapmayacağı iyilik yoktur.»

«**Böyle** bir kimseyle karşılaşmak için yurdumdan üç bin mil uzağa gitmem gerekmezdi,» dedi Martin. Bundan sonra o da, arkadaşı da yol boyunca konuşmadılar; ikisi de kendi düşüncelerine daldı.

Çay mı, supe mi, ya da akşam yemeğine ne diyorlarsa o, Binbaşının pansiyonuna geldiklerinde bitmişti; ama yeni birkaç lekeyle süslenmiş olan sofra örtüsü hâlâ masanın üstündeydi. Masanın bir başında Mrs. Jefferson Brick'le iki hanım çay içiyorlardı; bu herhalde normalin dışında bir durumdu çünkü boneleri, şalları üstlerinde olduğuna göre dışarıdan yeni gelmiş olmalıydılar. Değişik biçimlerde üç şamdana oturtulmuş değişik boylarda üç mumun titrek ışığında da oda, gün ışığında olduğundan daha sevimli görünmüyordu.

Martin'le arkadaşı içeri girdiklerinde hanımların üçü de yüksek sesle konuşuyorlardı; beyleri görünce hemen sustular ve son derece kibar, hatta soğuk bir tavır aldılar. Fısıldaşarak konuşurlarken çaydanlıktaki suyun ısısı onların üşütücü soğukluğundan yirmi derece falan düşmüştü herhalde.

«Bir vaizdan mı geliyorsunuz, Mrs. Brick?» diye sordu Martin'in arkadaşı, gözünde muzip bir ışık yanıp sönerek.

«Konferansa gittim, beyefendi.»

«Ah, özür dilerim. Unutmuşum. Siz vaıza gitmiyordunuz galiba.»

Burada, Mrs. Brick'in sağında oturan hanım «**Ben** giderim!»

anlamına gelecek şekilde öksürdü. Gerçekten de, haftanın her akşamı giderdi.

«Konuşma iyi miydi, hanımefendi?» diye sordu Mr. Bevan.

Hanımefendi kaşlarını dindar bir pozla kaldırdı ve «Evet,» diye cevap verdi. Bütün tanıdıklarının ve arkadaşlarının hesabını görüp, onların işini bitiren güzel, güçlü, ateşli bir vaız dinlemiş ve pek rahatlamıştı. Bonesi de cemaatte herkesin bonesini gölgede bırakmıştı; böylece her bakımdan rahattı.

«Bu günlerde hangi konferans dizisini izliyorsunuz, hanımefendi?» diye sordu Martin'in arkadaşı, yeniden Mrs. Brick'e dönerek.

«Ruh Felsefesi, Çarşamba günleri.»

«Pazartesi günleri?»

«Suç Felsefesi.»

«Ya Cumaları?»

«Sebzeler Felsefesi.»

«Perşembeleri unuttunuz mu; Hükümet Felsefesi, şekerim,» dedi üçüncü hanım.

«Hayır,» dedi Mrs. Brick. «O Salıları.»

«Öyle ya!» dedi hanım. «Perşembeleri de Madde Felsefesi, tamam.»

«Görüyorsunuz, Mr. Chuzzlewit, hanımlarımız her an meşgul,» dedi Bevan.

«Gerçekten de öyle.» dedi Martin. «Dışarıda bu ciddi işler, evde de ailevi görevlerle, bütün zamanları doluyor olmalı.»

Martin burada durdu çünkü hanımların kendisine pek tatlı bakmadıklarını gördü. Ama yüzlerinde beliren küçümseyici anlamı hak etmek için ne yaptığını anlamadı. Ama kalkıp yukarı kata, yatak odalarına giderlerken — az sonra gittiler — Mr. Bevan ona pis ev işlerinin bu filozofların yüksek alanlarının pek aşağısında kaldığını ve bu üç kadının da, yüzde doksan dokuz ihtimalle, en basit kadın işlerini yapmayı ya da çocukları için en ufak bir giyim eşyası dikmeyi beceremeyeceğini söyledi.

«Ama bu keskin ağızlı araçlar yerine dikiş iğnesi gibi kör araçlar kullansalar daha iyi olmaz mıydı, burası apayrı bir konu,» dedi; «yalnız şunu söyleyim pek bir yerlerini kestikleri filan yoktur. Vaızlar ve konferanslar bizim balolarımız ve kon-

serlerimiz. Tekdüzeli yaşayıştan kurtulmak için böyle eğlence yerlerine giderler; birbirlerinin elbiselerine bakarlar, sonra eve dönerler.»

«Ev' dediğiniz, böyle bir ev mi kastediyorsunuz?»

«Çoğu zaman öyle. Ama siz çok yorgunsunuz, haydi yatın artık. Tasarılarınızı yarın sabah konuşuruz. Burada kalarak onları gerçekleştiremeyeceğinizi daha şimdiden anlıyorsunuzdur herhalde. Daha ilerilere gitmeniz gerekecek.»

«Doluya tutulmak için mi?» dedi Martin, deyimi hatırlayarak.

«Umarım öyle olmaz. Ama bugünlük bu kadar yeter. İyi geceler.»

İçtenlikle el sıkışıp ayrıldılar. Martin yalnız kalınca, günün yorgunlukları boyunca ona destek olan yenilik ve değişiklik heyecanı kayboldu; öyle yorgun ve kederli duydu ki kendini, yukarı kata çıkıp yatacak enerjiyi bile bulamadı.

On iki, on beş saatlik bir süre içinde, umutları, iyimser planları ne kadar değişmişti! Şu üstünde durduğu toprağın ve soluduğu havanın yabancısıydı, yeni gelmişti buraya ama — bir günde olup biten bunca şeyi hatırlayarak — girişiminin başarısızlığa mahkûm olduğunu kuvvetle sezliyordu. Gemideyken de tasarıları çok kere düşüncesiz, rasgele girişilmiş gibi görünmüştü gözüne ama şimdi sahilde ürkütecek kadar karanlık görünüyordu gelecek. Yardımına çağırdığı bütün düşünceler bunaltıcı, cesaret kırıcı biçimlere girip doluştular zihnine ve hiçbiri rahatlık vermiyordu. Parmağındaki pırlantalar bile gözyaşı parlaklığıyla ışıldıyor, bütün o pırıltısına karşın bir umut ışını vermiyordu.

Dükkânlarından, tezgâhlarından, ya da komşu barlardan birer ikişer sokun eden, büfenin üstündeki büyük beyaz su kabından koca koca yudumlarla su içtikten ve pis bir ilgiyle pirinç tükürük hokkalarının yanında oyalandıktan sonra ağır ağır yatmaya giden pansiyonerlerin farkına bile varmadan, ocağın yanında kasvetli kasvetli düşünmeye devam etti. Sonunda Mark Tapley geldi ve uyuyor sanarak kolundan tutup sarstı.

«Mark!» diye haykırdı, ürkerek.

«Tamam, efendim,» dedi neşeli uşağı, elindeki mumu parmaklarıyla söndürerek. «Sizin yatak pek büyük değil, efendim,

yıkanmanız için konmuş suyu da, susamış bir adam kahvaltıya varmadan içip bitirebilir, sonra da havluyu yiyebilir. Ama bu gece sallanmadan uyuyacaksınız, efendim.»

«Bana sanki ev denizde yüzüyor gibi geliyor,» dedi Martin ve sendeleyerek kalktı; «berbat bir durumdayım.»

«Benim durumum da epey keyifli, efendim,» dedi Mark. «Ama, gel de keyifil olma! Burada doğmalıymışım ben; böyle düşünüyorum. Çıkarken dikkat edin;» çünkü merdivendeydiler. «**The Screw**'da küçük çantalı bir bey vardı hani, hatırladınız mı?»

«Valizli. Evet.»

«Bu gece yıkanmaya verilen çamaşırları geri getirmişler, yatak odalarının kapılarına asmışlar. Ne kadar az gömlek, ne kadar çok da gömlek göğüslüğü olduğunu görünce, o küçücük bavulun esrarı anlaşılıyor.»

Ama Martin hiçbir şeye aldırış etmeyecek kadar yorgun ve bungundu, onun için bu keşifle de ilgilenmedi. Mr. Tapley de onun kayıtsızlığına alınmadan en üst kata ve efendisi için hazırlanan odaya kadar geldi; yarım penceresi olan daracık bir odaydı; kapaksız bir sandığı andıran bir yatak vardı; iki sandalye; İngiltere'de hazır ayakkabı mağazalarında ayakkabı denerken üstüne basılan şeyleri andıran bir halı parçası; duvara çakılı bir küçük ayna; bir tuvalet masasıyla süt kabı ve bulaşık tası sanabileceğiniz bir su kabıyla lavabo.

«Galiba bu memlekette kuru bezle cilalıyorlar kendilerini,» dedi Mark. «Hidrofobi olmalı hepsinde.»

«Şu pabuçlarımı çekiversene,» dedi Martin, sandalyelerden birine çökerek. «Çok yoruldum, Mark. Ölü gibiyim.»

«Şunu bir deneyin hele, efendim,» dedi Mr. Tapley. «Yarın, hatta bu akşam yorgunluğunuz kalmayacak.» Böyle diyerek kocaman bir bardak çıkardı; bardağın tepesinde küçük saydam buz parçaları yüzüyor, buzların arasından iki ince limon dilimi, bardağın durgun derinliklerinde de altın sarısı nefis bir sıvı görünüyordu.

«Bunu adı nedir?» dedi Martin.

Ama Mr. Tapley hiç cevap vermedi, sadece bir bardağa bir kamış koydu — buz parçaları arasında tatlı bir kıpırtıya yol aç-

tı bu — ve içkinin bu araç yoluyla büyülenmiş içicinin boğazına pompalanacağını belirten bir işaret yaptı.

Martin şaşkın şaşkın bakarak bardağı aldı; kamıştan içkiyi çekmeye başladı ve gözlerini zevkle devirdi. Bardaktaki son damlayı da bitirinceye kadar soluk bile almadı.

«İşte, efendim,» dedi Mark. Zafer kazanmış bir yüzle bardağı alırken; «bir daha ölü gibi yorgun olursanız, ben de ayak altında bulunmazsam, bütün yapacağınız, ilk rastladığınız kişiye gidip bir ayakkabıcı getirmesini söylemek olsun.»

«Gidip bir ayakabıcı getirmesini söylemek!» diye tekrarladı Martin.

«Bu enfes buluşun adı öyle, efendim,» dedi Mark, boş bardağı şefkatle okşayarak. «Tam adı, Sherry-cobbler; kısa adı da Cobbler*. Artık pabuçlarınızı çıkartabiliriz. Kayda değer her bakımdan yepyeni bir insan oldunuz şimdi.»

Bu derin önsözden sonra çekeceği getirdi.

«Bak! Umudumu yitirmeyeceğim, Mark,» dedi Martin; «ama, Tanrı korusun, ya bu ülkenin yabani bir yerinde parasız pulsuz kalırsak!»

«Vallahi, efendim,» dedi Mark, hiç tınmadan; «şimdiye kadar gördüklerimize bakılacak olursa, bu koşullar altında yabani yerlerde olmak uygar yerlerde olmaktan daha iyidir belki de.»

«Ah, Tom Pinch. Tom Pinch!» dedi Martin, düşünceli bir tonla; «Pecksniff'in evindeki o yatak odasında bile olsa, gene senin yanında olup sesini işitebilmek için neler vermezdim!»

«Ah, Ejder, Ejder!» diye neşeyle onu yankıladı Mark. «Aramızda bunca su olmasaydı ve geri dönmek yüreksizlik sayılmasaydı, ben de aynı şeyi yapardım. Ama işte ben buradayım, Ejder, Amerika'nın New York'unda; sen ise orada, Avrupa'nın Wiltshire'indesin; ve kazanılacak bir servet var, Ejder, bir de, uğruna servet kazanılacak güzel bir hanım: Anıtı görmeye gidince. Ejder, kapıda cesaretini kaybetmemelisin, yoksa tepesine hiç çıkamazsın!»

«Çok doğru söyledin, Mark,» diye haykırdı Martin. «İleriye bakmalıyız.»

* «*Cobbler*» *ayakkabı tamircisi anlamına gelir. (Çev.)*

«Benim okuduğum bütün hikâye kitaplarında, efendim, arkalarına bakanlar hep taş oldular,» diye cevap verdi Mark; «Bana sorarsanız hepsi de kendileri arandılar, cezalarını da hak ettiler. İyi geceler, tatlı düşler, efendim.»

«Öyleyse düşümde memleketimi göreceğim,» dedi Martin yatağına uzanırken.

«Bence de öyle,» diye fısıldadı Mark Tapley, işitme menzilinden çıkıp kendi odasına girince; «çünkü bütün bunlardan kurtulmadan önce keyifli olmanın biraz daha marifet sayılacağı günler geçirmezsek, ben de Amerikalı olayım.»

Onlar düşlerinde uzaklarda kalmış şeylerin gölgelerini birbirine katıştırır, karıştırırken, ve düşleri düşüncenin loş ışığında denetsizce fantastik biçimler alırken, düş içinde bir düş olan şu bizim küçük hikâyemiz de şimdi hızla sahneyi değiştirsin ve okyanusu aşarak İngiltere kıyısına varsın.

XVIII. BÖLÜM

Ortaklarından Birinin Beklenmedik Bir Biçimde Ayrıldığı Anthony Chuzzlewit ve Oğlunun Şirketiyle İlgili.

Değişim değişime yol açar. Onun kadar hızla ilerleyen bir şey yoktur. İçinden hemen hiç çıkmadığı dar bir üzüntü ve sevinç çemberine alışmış bir insan kısacık bir süre için bile olsa, çemberden dışarı adımını attı mı, önemli bir aktörü olduğu o tekdüzeli sahneden çıkışı hemen kargaşalığa yol açar. Sanki ondan kalan boşluğa bir kama sokulmuş, koca bir kitleyi parçalamış gibi olur; onca yılda perçinlenen, bir arada duran şeyler aynı sayıda hafta içinde dağılıp gider. Tanıdık, bildik nesnelerin altında Zamanın yavaş yavaş kazdığı mayın bir anda patlar; bir zamanın kayaları toz toprak oluverir.

Nice insan şu zamanda, bu zamanda, ispatlamıştır bunu.

Martin'in terkettiği o sınırlı eylem alanında egemenliklerini gö: teren doğal değişim yasalarının yol açtığı olayları bu sayfalarda titizlikle kaydedeceğiz.

«Bu ilkbahar da amma soğuk geçiyor» diye sızlandı ihtiyar Anthony, ateşin yanına biraz daha sokularak. «Gençliğimde çok daha sıcak olurdu.»

«Öyle olsa da, olmasa da, alevin içine girip elbiseni yakmanın gereği yok,» dedi sevimli Jonas, bir gün önceki gazeteden gözlerini kaldırarak. «Çuha dediğin o kadar ucuz değil.»

«Akıllı oğlan!» diye haykırdı babası, üşümüş ellerine üfleyip güçsüz güçsüz ovuşturmaya çalışarak. «Düşünceli oğlan! Giyim kuşam saçmalıklarına kapılmadı hiç. Yok, yok!»

«Kapılmasına kapılırdım ya, bedava olmuyor,» dedi oğlu, gazetesine yeniden başlarken.

«Ah!» diye kıkırdadı ihtiyar. «Olmaz ya! Ama çok soğuk.»

«Rahat bırak ateşi,» diye haykırdı Jonas, demiri eline alan saygıdeğer atasını durdurarak. «Yaşlılığında sefil olmaya mı niyetin var, israf yapıyorsun?»

«Zaman kalmadı artık, Jonas,» dedi ihtiyar.

«Neye zaman kalmadı?» diye bağırdı oğlu.

«Sefalete düşmeme. Keşke olsaydı.»

«Bildim bileli bencilsindir zaten,» dedi Jonas işitemeyeceği kadar alçak sesle, öfkeyle somurtarak. «Davranışın da tam sana göre. Sefalete düşmeye aldırmıyorsun, değil mi? Aldırmazsın elbette. Kendi çocukların da sefalete düşebilir, ama bu da seni hiç ilgilendirmez, değil mi? Ah, koca moruk seni!»

Bu güzel sözlerden sonra çay fincanını aldı; çay içiyorlardı çünkü ve baba oğuldan başka Chuffey de paylaşıyordu bunu. Gözünü ayırmadan babasına bakarak, arasıra da çayı kaşıkla içerek aynı tonla yeniden başladı.

«Sefaletmiş! günün bu satinde bir de sefalet lafı. Demek sefalet lafı etmeye başladın. Vay canına! Demek zaman yok. Yoktur inşallah. Ama sana kalsa daha iki yüz yıl yaşar, hiç de rahatsız olmazsın. Bilmez miyim ben seni!»

Yaşlı adam içini çekti ve ateşin önünde titremeye devam etti. Mr. Jonas Britanya-madeni çay kaşığını ona doğru salladı

ve daha dik oturarak konuyu yüce ahlaki bir düzeyde tartışmaya devam etti.

«Aklından böyle şeyler geçiriyorsan,» diye homurdandı, gene aynı alçak tonda, «neden malını bana devretmiyorsun? Ucuzundan bir gelir edin, hayatını kendin için ve spekülasyonla ilgilenen herkes için ilgi çekici bir duruma getir. Ama hayır, bundan hoşlanmazsın, işine gelmez. Oğluna karşı doğal bir davranış olurdu böylesi, oysa sen doğal olmayan yolları seversin, oğlunun hakkını almasını istemezsin. Senin yerinde olsam utanırdım da başımı o nesnenin içinde saklardım.»

Herhalde bu sözle anlatılan mezar, mezarlık, tabut gibi bir şeydi de Mr. Jonas baba sevgisi yüzünden kelimeyi söylemeye kıyamıyordu. Konuyu sürdürmedi; çünkü şöminenin yanındaki yerinde oturan Chuffey her nasılsa Anthony'nin dinler, Jonas'ın da konuşur durumda olduklarını fark etmiş, ansızın, vahiy gelmiş gibi haykırmıştı:

«Tam sizin oğlunuz, Mr. Chuzzlewit. Tam sizin oğlumuz, efendim!»

İhtiyar Chuffey sözlerinin ne kadar derinliğine geçerli olduğunu, ya da, oğlunun ağzından çıkan kelimeleri veya zihninden geçen düşünceleri bilse bu sözlerdeki acı taşlamanın ihtiyarın yüreğine nasıl inebileceğini hiç bilmiyordu. Ama sesi Anthony'nin düşüncelerini dağıttı ve onu uyandırdı.

«Evet, evet. Chuffey, Jonas da bizim eski topraktan. Şimdi toprak iyice eskidi, Chuffey,» dedi ihtiyar, tuhaf bir tedirginlikle.

«Hem nasıl,» diye doğruladı Jonas.

«Hayır, hayır, hayır,» dedi Chuffey. «Hayır, Mr. Chuzzlewit, Hiç yaşlı sayılmazsınız.» «Öf, bu da her zamankinden beter oldu!» dedi Jonas, tiksintiyle. «Baba, bu iyice kötüledi artık. Dilini tutsana be!»

«Yanıldığını söylüyor,» diye bağırdı Anthony yaşlı yazıcıya.

«Yok, yok,» diye cevap verdi Chuffey. «Ben ondan iyi bilirim. Bende **onun** yanıldığını söylüyorum. Ben de **onun** yanıldığını söylüyorum. O, çocuk daha. Öyle ya. Öylesiniz. Mr. Chuzzlewit; çocuksunuz. Ha! Ha! Ha! Benim tanıdıklarımın yanında siz

daha çocuksunuz; bana göre çocuksunuz; bizim gibi yüzlercesine göre çocuksunuz. Siz ona bakmayın.»

Bu olağanüstü konuşmadan sonra — çünkü Chuffey'nin durumunda bu benzeri görülmemiş bir hitabet örneğiydi — zavallı gölge efendisinin elini titrek koluna çekip orada tuttu ve onu savunmak ister gibi eliyle elini sıktı.

«Gün geçtikçe sağırlaşıyorum, Chuffey,» dedi Anthony, yumuşak bir tavırla; daha doğrusu, elinden geldiği kadar az katı bir tavırla.

«Hayır, hayır,» diye haykırdı Chuffey. «Bir şeyiniz yok. Hem olsa ne çıkar? Ben yirmi yıldır sağırım.»

«Gözüm de görmüyor,» dedi ihtiyar, başını sallayarak.

«Bu iyi işaret!» diye haykırdı Chuffey. «Ha! Ha! En iyi işaret. Eskiden fazla iyi görürdünüz.»

Çocuk okşar gibi okşadı Anthony'nin elini ve kolunu iyice çekerek titrek parmaklarını Jonas'ın oturduğu yere doğru salladı, defetmek ister gibi. Ama Anthony kıpırdamadan ve ses çıkarmadan oturduğu için o da yavaş yavaş gevşedi ve köşesine çekildi; yalnız arasıra elini uzatıp, sanki yanında olduğunu göstererek güven vermek istermiş gibi efendisinin ceketine dokunuyordu.

Mr. Jonas bütün bu olup bitenler karşısında o kadar şaşırmıştı ki, iki ihtiyara bakakalmıştı; ama Chuffey yerine dönüp Anthony de uyuklamaya başlayınca duygularını açığa vurdu ve Chuffey'nin yanına yaklaşarak suratına bir yumruk atacakmış gibi yaptı.

«Bu oyunu iki üç haftadır sürdürüyorlar,» diye düşündü Jonas öfke içinde. «Babam hiç bu kadar ilgilenmemişti bununla. Ne, yahu! Sen de mi miras istiyorsun, Mr. Chuff? Ha?»

Ama Chuffey ne bu düşüncelerin, ne Mr. Jonas'ın yanına yaklaştığının ve yumruğunu sevgiyle başının çevresinde dolaştırdığının farkındaydı. Epey bir süre nefretle baktıktan sonra Jonas masadan mumu aldı ve camlı bölmeye geçerek cebinden birtakım anahtarlar çıkardı. Bunlardan biriyle masasının gizli bir sürgüsünü açtı; bir yandan da ihtiyarların hâlâ ateşin yanında olup olmadıklarına bakıyordu.

«Her şey her zamanki yerinde,» dedi Jonas, masanın kapa-

ğını alnıyla tutup bir kağıda bakarak.. «İşte vasiyetname, Mr. Chuff. Senin bakımın için yılda otuz paund, aslanım, gerisi de tek evladı Jonas'a. Öyle fazla sevgi gösterisine girişmesen de olur. Kazanacağın bir şey yok. O ne?»

Gerçekten korkutucuydu. Cam bölmenin öbür yanında bir yüz merakla içeri bakıyordu; ona değil de, elindeki kâğıda. Çünkü gözler dikkatle yazıya dikilmişti ve Jonas seslenince hızla başka yere baktılar. Göz göze geldiler. O zaman Mr. Pecksniff'i tanıdı.

Yazıhanenin kapağı gümbürtüyle düştü ama solgun ve soluk soluğa kalan Jonas o zaman bile kilidi kilitlemeyi unutmadı. Gözlerini bu hayalete dikmişti. Hayalet kımıldadı, kapıyı açtı, içeri girdi.

«Ne oluyor?» diye haykırdı Jonas, gerileyerek, «Kim o? Nereden geldiniz? Ne istiyorsunuz?»

«Ne mi oluyor?» diye haykırdı Mr. Pecksniff'in sesi. Mr. Pecksniff, etten ve kemikten yapılma haliyle, dostça gülümserken. «Ne olabilir ki, Mr. Jonas?»

«Ne arıyor, ne gözetliyorsunuz burada?» dedi Jonas öfkeyle. «Şehre ne diye böyle gelip insanı hazırlıksız yakalıyorsunuz? İnsan kendi bürosunda habersiz gelen kimseler tarafından korkutulmadan rahat rahat bir... gazete... bile okuyamıyor. Niye kapıyı vurmadınız?»

«Vurdum. Mr. Jonas,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff; «ama kimse işitmedi. Gazetedeki hangi yazının sizi bu kadar ilgilendirdiğini merak ettim,» diye ekledi o nazik tavrıyla, elini genç adamın omzuna koyarak; «ama cam çok kirli olduğu için göremedim.»

Jonas hızla cama göz attı. Eh. Pek temiz sayılmazdı. Buraya kadar doğruydu.

«Yoksa şiir miydi?» dedi Mr. Pecksniff, sağ elinin işaret parmağını şakacı bir tavırla sallayarak. «Ya da politika mıydı? Ya da fiyatlar mı? Oydu galiba, Mr. Jonas, galiba oydu.»

«Bildiniz sayılır,» diye cevap verdi Jonas kendini toparlayıp mumu söndürerek: «Ama nasıl oluyor da Londra'da bulunuyorsunuz. Allah Allah! Altmış yetmiş mil ötede bildiğin adamı birdenbire karşısında görünce gel de şaşırma.»

«Öyle, haklısınız,» dedi Mr. Pecksniff. «Şüphesiz haklısınız, sevgili Mr. Jonas. Çünkü insan zihninin yapısı...»

«Of, boşverin insan zihnini,» diye kesti sözünü Jonas, sabırsızlanarak. «Niçin geldiniz?»

«Beklenmedik şekilde çıkan küçük bir iş meselesi,» dedi Mr. Pecksniff.

«Ha!» dedi Jonas, «bu kadar mı? Peki. Babam yandaki odada. Hey, baba Pecksniff gelmiş! Her gün biraz daha moruklaşıyor,» diye homurdandı Jonas, sevgili babasını sarsalayarak. «Pecksniff gelmiş diyorum yahu, sersem!»

Sarsalama ve bu sevgi dolu hatırlatmanın bileşik etkisiyle ihtiyar hemen uyandı; gülerek karşıladı Mr. Pecksniff'i; biraz onu gördüğüne sevindiğinden, biraz da ikiyüzlü demiş olmanın eksilmeyen zevkinden ileri geliyordu gülmesi. Mr. Pecksniff daha çayını içmediği için (Londra'ya geleli topu topu bir saat olmuştu) az önce içtikleri çaydan geri kalanla biraz da beykın sürdüler önüne; Mr. Jonas'ın yan sokakta bir iş sözleşmesi vardı; Mr. Pecksniff'in yemeği bitmeden döneceğini söyleyerek oraya gitti.

«Evet, sevgili dostum,» dedi Mr. Pecksniff Anthony'ye, «yalnız kaldığımıza göre, söyleyin, sizin için ne yapabilirim? Yalnız kaldık diyorum, çünkü sevgili dostumuz Mr. Chuffey, metafizik bir söyleyişle... bir manken sayılabilir, değil mi?» diye sordu Mr. Pecksniff en tatlı gülümseyişiyle ve başı bir yana eğilmiş olarak.

«Ne işitir bizi,» diye cevap verdi Anthony, «ne de görür.»

«Öyleyse,» dedi. Mr. Pecksniff, «rahatsızlıklarından duyduğu acıyı paylaşarak, aklına ve yüreğine şeref veren o eşsiz niteliklerine de büyük hayranlığımı belirterek, gerçekten bir manken gibi olduğunu ileri sürmek cüretini gösterebilirim. Ne diyecektiniz, beyefendi?»

«Bir şey demiyecektim,» dedi ihtiyar.

«**Ben** bir şey diyecektim,» dedi Mr. Pecksniff yumuşak bir tavırla.

«Ha! **Siz** mi? Ne diyecektiniz?»

Mr. Pecksniff önce kalkıp kapının kapalı olup olmadığına baktı sonra da koltuğunu kapı açılır açılmaz görebileceği

bir yere çekti. «Dün mektubunuzu aldığım zaman öyle şaşırdım ki,» dedi, «hayatımda hiç bu kadar şaşırmamıştım. Bana herhangi bir konuda danışmak istemiş olmanız çok şaşırttı beni; ama sözle incittiğiniz — sonradan düzeltmek için uğraştığınız, sadece sözle yapılmış bir şeydi bu — bir insana, Mr. Jonas'a bile göstermediğiniz bir güven göstermeniz beni şükrana boğdu, duygulandırdı, beni altüst etti.»

Her zaman kolay ve çabuk konuşurdu, ama bu kısa söylevi özellikle çabuk söylemişti; çünkü arabada epey uğraşmıştı konuşmayı hazırlamak için.

Anthony'nin isteğiyle geldiğini söyleyip cevap bekleyerek durduğu halde yaşlı adam hiçbir ifade taşımayan bir suratla ağzını açmadan oturuyordu. Mr. Pecksniff'in kapıya bakmasına, saatini çıkarıp göz atmasına, fazla zaman olmadığını, Mr. Jonas'ın, sözünü tutarsa, az sonra geleceğini belirtmek için daha bir sürü imada bulunmasına karşın konuşmaya devam etmek istediğini gösteren hiçbir şey yapmadı. Ama bütün bu garip davranışların en garibi, birdenbire, değişiklik sürecini fark edecek zaman bile geçmeden, bir an içinde, izlenemeyecek kadar hızla, yüzünün gene eski ifadesini alıvermesi oldu. Sanki, arada hiç zaman geçmemiş gibi şiddetle elini masaya vurarak haykırdı :

«Biraz çenenizi kapatın da konuşayım, beyefendi!»

Mr. Pecksniff uysal bir tavırla eğildi; «Yazısı değişmişti, iyice titrekti, farkındayım; dün böyle söylemiştim zaten; Evet! Hele hele!» diye düşünüyordu.

«Jonas kızınıza tutuldu, Pecksniff,» dedi ihtiyar, her zamanki ses tonuyla.

«Hatırlarsanız bundan Todgers'da da söz etmiştik,» diye cevap verdi kibar mimar.

«Öyle bağırarak konuşmayın,» diye terslendi Anthony. «O kadar sağır değilim.»

Gerçekten de Mr. Pecksniff sesini epey yükseltmişti — Anthony'nin sağır olduğunu düşündüğü için değil de, algılama yetilerini yitirdiğine inandığı için — ama düşünceli davranışına karşılık bu öfke onu iyice şaşırttı; hangi rotayı izleyeceğini bilemeyip boynunu biraz daha büktü ve büsbütün uysallaştı.

«Jonas'ın kızınıza tutkun olduğunu söylemiştim,» dedi ihtiyar.

«Çok şeker kızdır, beyefendi,» diye mırıldandı Mr. Pecksniff, cevap beklediğini görünce. «Söylemesi bana düşmez ama, çok sevimli bir kızdır.»

«Öyle olmadığını biliyorsunuz,» diye haykırdı yaşlı adam, buruşuk yüzünü yaklaştırmak için koltuğunda ileri doğru eğilerek. «Yalan söylüyorsunuz! İlle de ikiyüzlülük mü edeceksiniz?»

«Aziz dostum...» diye başladı Mr. Pecksniff.

«Bana aziz dostum demeyin,» diye tersledi Anthony. «Siz de dost olma numarası yapmayın. Kızınız bana söylediğiniz gibi olsaydı, Jonas'a yaramazdı. Öyle olmadığı için yarar herhalde. Karısını yanlış seçebilir. Karısı baştan çıkabilir, borç yapabilir, malını mülkünü batırabilir. Ben ölünce...»

Bunu söylerken yüzü öyle korkunç şekilde değişti ki Mr. Pecksniff elinde olmadan başka yere baktı.

«— böyle şeyleri görmem canlıyken olduğundan daha kötü — biriktirmek, bir araya getirmek için uğraşıp didindiğim şeyin gözümün önünde sokağa atılması dayanılmaz bir işkence olurdu. Hayır,» dedi ihtiyar boğuk bir sesle, «hiç değilse bu kurtulsun; bir şey kazanılmış, elde sıkı sıkı tutulmuş olsun, başka her şey kaybolurken.»

«Sevgili Mr. Chuzzlewit,» dedi Pecksniff, «bunlar sağlıksız düşünceler; çok gereksiz, son derece yersiz, emin olun. İşin aslı, siz biraz rahatsızsınız!»

«Yeterince ölü değilim,» diye haykırdı Anthony, vahşi bir hayvanın hırlamasını andıran bir sesle. «Daha ölmedim. Daha yıllarca kalacak can var bende. Şuna bakın,» diyerek yaşlı yazıcıyı gösterdi. «Ölümün onu ayakta bırakıp beni biçmeye hakkı yoktur.»

Mr. Pecksniff ihtiyardan o kadar korkmuş ve bu durumu karşısında o kadar afallamıştı ki kendi göğsündeki koca ambardan bir ahlak parçası çekip çıkarmayı bile akıl edemedi. Onun için, hiç şüphesiz hak ve adalet kavramlarına göre ölüm sırasının Mr. Chuffey'de olduğunu kekeledi; Mr. Chuffey hakkında bütün işittiklerinden, ve bu beyi şahsen tanımaktan edindi-

ği bilgiden, zaten hiç geciktirmeden öleceğine kesinlikle inandığını söyledi.

«Buraya gelin!» dedi ihtiyar, yaklaşmasını işaret ederek. «Jonas benim varisim, Jonas zengin olacak, sizin için iyi bir av. Bunu biliyorsunuz. Jonas kızınıza tutkun.»

«Bunu da biliyorum,» diye düşündü Mr. Pecksniff, «kaç kere söylediniz.»

«Evlenmese parası daha bol olur,» dedi yaşlı adam; «ama ellerinde olanı iyi saklamasına yardımı olur kızınızın. Fazla genç ve başı boş değil, eli sıkı bir aileden geliyor. Ama siz de fazla ince oynamayın. Çünkü kızınız onu bir iplikle tutuyor; fazla çekiştirirseniz (ben oğlumun huyunu bilirim) koparırsınız. Havasındayken bağlayın, Pecksniff; bağlayın. Siz fazla kurnazsınız. Siz kendinize göre oğlumu tutup götürmeye çalışırsanız, bakarsınız kilometrelerce geride kalmış. Öf, kaypak adam sen de, benim gözüm yok mu, başından beri nasıl olta atıp durduğunu görmüyorum muyum?»

«Bakalım hele,» diye düşündü Mr. Pecksniff, garip bir ifadeyle bakarak, «bütün söyleyecekleri bu kadar mı?»

İhtiyar Anthony ellerini ovuşturup kendi kendine bir şeyler mırıldandı; soğuktan yakındı; koltuğunu ateşe yaklaştırdı, sırtını Mr. Pecksniff'e dönüp çenesini de göğsüne gömerek oturdu, az sonra da odada başkası olduğunu büsbütün unuttu.

Bu kısa konuşma nazik de olmamıştı, doyurucu da, ama Mr. Pecksniff hiç değilse bir ipucu almış ve bu da yolculuğuna değmişti. Çünkü Mr. Pecksniff, hiçbir zaman (fırsat bulamadığı için) Mr. Jonas'ın kişiliğinin derinliklerini araştıramamıştı; ve damat bulmak için herhangi bir reçete (hele kendi babasının kitabında yazılıysa) zahmetine değerdi. Bütün söyleyeceklerini söylemeden Anthony'nin uyumasına izin verip bu güzel fırsatı kaçırmamak için Mr. Pecksniff masadaki yiyecek içecek artıklarını kaldırırken — şevkle girişmişti bu işe — ihtiyarın dikkatini çekmek üzere bir sürü dahiyane numara yaptı, öksürdü, aksırdı, çay fincanlarını şangırdattı, bıçakları bıledi, ekmeği düşürdü, falan filan. Ama hepsi boşa gitti çünkü Anthony bir daha konuşmadan Mr. Jonas döndü.

«Ne! Babam gene mi uyuyor?» diye haykırdı, şapkasını

asarken yan gözle ona bakarak. «Ah! Horlamaya bile başlamış, Şuna bak.»

«Derin derin horluyor,» dedi Mr. Pecksniff.

«Derin horlamak da laf mı!» dedi Jonas. «Evet; iyi becerir bu işi. Altı kişilik gürültü çıkarır.»

«Biliyor musunuz, Mr. Jonas,» dedi Pecksniff, «bana kalırsa babanız — sizi korkutmuş olmayım — çöküyor?»

«Öyle mi sanıyorsunuz?» diye cevap verdi Jonas, baba sevgisinin büyüklüğünü dile getiren bir şekilde başını sallayarak. «Bilemezsiniz ne dayanıklıdır. Daha ayağı çukura girmedi.»

«Hem görünüşünü hem de davranışını değişmiş gördüm.» dedi Mr. Pecksniff.

«Siz o kadar anlarsınız,» dedi Jonas, acıklı bir havayla otururken. «Hiç bu kadar iyi olmamıştı. Sizinkiler iyiler mi? Charity nasıl?»

«Çiçek gibi, Mr. Jonas, çiçek gibi.»

«Ya öteki; o nasıl?»

«Ah, küçük yaramaz!» dedi Mr. Pecksniff, sevgiyle dalgınlaşarak. «İyi... çok iyi. Oturma odasından yatak odasına gidip geliyor, Mr. Jonas, bir arı gibi; oradan oraya konuyor, bir kelebek gibi; gencecik gagasını şarap tasımıza daldırıyor, bir serçe gibi! Ah, biraz daha derli toplu olabilse! Cherry'nin ağırbaşlı huyu onda da olsa, genç dostum!»

«Çok mu başı boş yani?»

«Eh, eh,» dedi Mr. Pecksniff; «çocuğuma karşı fazla sert olmayım. Ablası Cherry'nin yanında öyle görünüyor. Ne tuhaf gürültüydü o, Mr. Jonas!»

«Saat bozuldu herhalde,» dedi Jonas, duvardaki saate bakarak. «Demek öteki asıl gözdeniz değil?»

Müşfik baba cevap vermek üzereydi ve yüzüne pek yoğun bir duyarlık ifadesi çağrımıştı ki az önce işittiği ses tekrarlandı.

«Allah Allah, Mr. Jonas, çok tuhaf bir saatiniz var!»

Onları ürküten sesi çıkarmış olsa gerçekten tuhaf bir saat olması gerekirdi; ama aslında bir başka zaman göstergesinin kurgusu bitmişti, ses de oradan geliyordu. Her zamanki sessizliği yüzünden daha da yüksek ve korkunç gelen bir çığlık çıktı Chuffey'den ve evi baştan başa çınlattı; dönüp bakınca, Anthony

Chuzzlewit'in yerde yattığını, yaşlı yazıcının da yanında diz çökmüş olduğunu gördüler.

Bir kriz geçirerek düşmüştü koltuğundan, soluk almak için savaşıyordu; bütün yaşlı damarları ve sinirleri kabarıyor; sanki ilerlemiş yaşına tanıklık ediyor ve Doğa'ya artık yaşayamayacağını bildiriyorlardı. Çökmüş bedeni içinde tıkılıp kalmış canının kurtulmak için çılgın gibi debelendiğini, bu eski hapishanesini param parça ettiğini görmek gerçekten korkunçtu. Gücü kuvveti yerinde genç bir insanın böylesine bir umutsuzluk gücüyle boğuşması da yeterince kötü bir manzara olurdu; ama doğaüstü bir güçle donanmış yaşlı, kocamış, küçülmüş bir bedenin, organlarının hareketini böyle yalanlayarak boğuşmasını seyretmek feci bir şeydi.

Kaldırıp oturttular ve hemen doktoru çağırdılar. Doktor hastayı hacamat etti, birkaç ilaç da verdi; ama krizler bir türlü geçmedi ve ancak gece yarısından sonra biraz sakinleyince, baygın ve bitkin bir durumda yatağına yatırabildiler.

«Gitmeyin,» dedi Jonas, kül rengi olmuş dudaklarını Mr. Pecksniff'in kulağına yaklaştırıp fısıldayarak. «Hastalandığı zaman burada bulunmanız çok iyi oldu. Biri çıkıp benim yaptığımı söyleyebilirdi.»

«Sizin yaptığınızı mı?» diye haykırdı Mr. Pecksniff.

«Dilin kemiği yok ki,» diye cevap verdi, bembeyaz yüzünden terini silerek. «İnsanlar söyler böyle şeyler. Şimdi nasıl görünüyor?»

Mr. Pecksniff başını salladı.

«Şakasını falan yapardım, biliyorsunuz,» dedi Jonas; «ama hiç... ölmesini hiç istememiştim. Durumu çok kötü mü dersiniz?»

«Doktor öyle dedi. Siz de işittiniz,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff.

«Evet, ama iyileşirse daha çok para istemek için söylemiş olabilir,» dedi Jonas. «Gitmemelisiniz, Pecksniff. Madem iş buraya vardı, tanıksız kalmamak için bin paund veririm.»

Chuffey tek kelime söylemedi, tek kelime işitmedi. Yatağın başucunda bir sandalyeye oturmuştu, orada, kıpırtısız kalmıştı; yalnız bazen başını yastığa doğru eğiyor, dinler gibi duruyor-

du. Bu hareketini hiç değiştirmedi. Yalnız bu kasvetli gecede uyuklayan Mr. Pecksniff bir kere uyandığında Chuffey'nin dua ettiğini ve garip bir şekilde duaya bazı rakamlar karıştırdığını işitti.

Jonas da bütün gece orada oturdu; babasının uyanırsa onu göremeyeceği bir yere sinmişti arkalarda ve hastanın durumunu Mr. Pecksniff'in gözünden izliyordu. **Jonas**, evi bunca zamandır yöneten kaba saba sonradan görme! Kımıldamaktan korkan, duvara vuran gölgesi bile zırıl zırıl titreyen korkak köpek!

Hastanın yanında yaşlı yazıcıyı bırakıp alt kata, kahvaltıya indiklerinde gün ağarmış, ışıl ışıl bir sabah olmuştu. Sokakta insanlar koşuşuyordu; pencereler, kapılar açılmıştı; hırsızlar, dilenciler, her zamanki yerlerini almışlardı; işçiler hareketlenmişlerdi; satıcılar dükkânlarını açıyorlardı; polisler göreve başlamıştı; bir başına, hasta, yaşlı adam hızla boşalan kum saatindeki her kum zerreciği için bir imparatorluk uğrunaymış gibi savaş verirken bütün bu insanlar da kendi yollarında yaşamak için aynı istekle didinip duruyorlardı.

«Bir şey olursa, Pecksniff,» dedi Jonas, «hepsi bitinceye kadar burada kalacağınıza söz verin. Gerekeni yapacağımı göreceksiniz.»

«Gerekeni yapacağınızı biliyorum, Mr. Jonas,» dedi Pecksniff.

«Evet, evet, kimse benden şüphelenmemeli. Kimse bana karşı tek kelime söyleyememeli,» diye cevap verdi. «Bilirim nasıl dedikodu ederler. Sanki yaşlı değilmiş, ya da bende onu yaşatmanın sırrı varmış gibi!»

Mr. Pecksniff, saygıdeğer arkadaşının kanısına göre durum gerektirirse kalacağına söz verdi; yemeklerini sessiz sessiz bitirirlerken birdenbire bir hayalet dikildi karşılarına; öyle korkunçtu ki manzara Jonas bir çığlık attı ve ikisi de dehşetle büzüldüler.

Her zamanki elbisesiyle ihtiyar Anthony odada, masanın yanındaydı. Tek dostunun omzuna yaslanmıştı; morarmış yüzünde, nasırlı ellerinde, camlaşmış gözlerinde, alnında birikmiş

terlerde bir ölümsüz parmakla yazılmış gibi. Ölüm kelimesi okunuyordu.

Konuştu da; hem de kendi sesine benzer bir sesle, ama bir ölü yüzü gibi keskinleşmiş, koflaşmıştı sesi de. Ne demek istediğini Tanrı bilir. Bir şeyler söylüyordu ama insan kulağınca duyulmuş şeyler değildi söyledikleri. En korkuncu da buydu zaten, insan diline benzemez bir dille bir şeyler geveleyerek karşılarında durmasıydı.

«Şimdi düzeldi,» dedi Chuffey. «Daha iyi. Eski koltuğunda otursun, iyileşir. Üzülmemesini söylemiştim. Daha dün söyledim.»

Koltuğuna oturtup pencereye yaklaştırdılar; sonra kapıyı da açtılar, temiz sabah havası girsin diye. Ama bütün bu hava, Yerle Gök arasında esen bütün rüzgârlar yetmezdi içine taze can üflemeye.

Gırtlağına kadar altına gömseniz şimdi, birine elini atmazdı.

XIX. BÖLÜM

Okur Bazı Profesyonel Kişilerle Tanışıyor ve İyi Yürekli Mr. Jonas'ın Baba Sevgisi Karşısında Gözyaşları Döküyor.

Mr. Pecksniff şık bir arabadaydı, çünkü Jonas Chuzzlewit «masraftan korkmayın» demişti. İnsanoğlunun düşüncesi kötü, tahminleri alçakçadır, onun için Mr. Jonas kendisine tek kötü söz söyletmemeye kararlıydı. Babasının cenazesi için parayı çok gördüğünü kimse söylememeliydi. Dolayısıyla, cenaze töreni bitinceye kadar Jonas «harca, hiç esirgeme» ilkesini benimsemişti.

Mr. Pecksniff cenaze levazımatçısına gitmişti, şimdi de yas tutmayla ilgili bir başka memura gitmekteydi — bir kadındı bu, hasta bakıcı, ıskatçı, ölü bekleyici ve ölüyle ilgili daha birçok şey yapıcı — levazımatçı salık vermişti. Mr. Pecksniff'in elindeki kâ-

ğıt parçasında Mrs. Gamp adı yazılıydı; evi de Kingsgate Street, High Holborn'daydı. Böylece Mr. Pecksniff, Mrs. Gamp'in ardında, kiralık arabayla Holborn'un arnavutkaldırımları üzerinden tangır tungur gidiyordu.

Bu hanım, ünlü koyun kasabının yanında ve namlı kedi yemi dükkânının karşısındaki kuşçuda oturuyordu; üç kurumun ünleri de tabelalarında ilan edilmişti. Küçük bir evdi ve daha kullanışlıydı böyle olması: Çünkü Mrs. Gamp sanatının en yüksek aşamasında ücretli hastabakıcı ya da tabelasında iri iri harflerle yazılı olduğu üzere «Ebe» olduğu ve birinci katta oturduğu için geceleri camını taşla, bastonla, pipoyla tıngırdatmak mümkündü; bütün bunlar sokak kapısını vurmaktan daha etkiliydi çünkü kapının zili öyle ayarlanmıştı ki bütün sokağı kolaylıkla ayağa kaldırabilir, hatta Holborn'u yangın alarmına geçirebilir, ama asıl hitap ettiği noktada en ufak bir etki yaratmazdı.

Mrs. Gamp önceki geceyi, Âdem'in uğradığı lanetle ilgili işin töreniyle, ayakta geçirmişti. Bunun için ilk baştan çağrılmamıştı Mrs. Gamp ama, bir kriz durumunda büyük ünü dolayısıyla, meslekten başka bir hanıma öğüt vermek için çağrılmıştı. Olayın bütün ilginç yanları sona erdikten sonra da evine dönüp yatmıştı. Böylece, Mr. Pecksniff arabayla geldiğinde Mrs. Gamp'in perdeleri sımsıkı kapalıydı ve perdelerin arkasında Mrs. Gamp mışıl mışıl uyuyordu.

Kuşçu olması gerektiği üzere evde bulunsaydı bunda bir sakınca olmazdı; ama evde yoktu, onun için dükkânı da kapalıydı. Kepenkleri kapalıydı; her camda, minicik bir kuş kafesinin içinde, cıvıldayan ve hoplayarak küçük umutsuzluk balesini oynayan, kafasını kafesinin tavanına vuran bir minicik kuş vardı; bu arada, kapısında adı yazılı olan kırmızı bir villada oturan mutsuz bir saka kendi suyunu çekiyor ve suyuna bir damla zehir damlatmaları için sessizce insanlara yalvarıyordu. Kapı hâlâ kapalıydı. Mr. Pecksniff kapı mandalını denedi, sarstı, içerideki zil kederli bir sesle çaldı; gene kimse gelmedi. Kuşçu aynı zamanda sakal tıraşı yapıyor, ve aynı zamanda güzel saç kesiyordu; kim bilir, belki de şehrin saraya yakın tarafından özellikle çağırtılmıştı bir lordu kırpmak ya da bir

leydinin saçını kesip kıvırmak için; bütün bunlar olabilirdi ama, işte, kendi yerinde yoktu; üstelik onu arayan bir insanın hayal gücüne yardım edecek herhangi bir iz de bırakmamıştı arkasında; yalnız mesleğini gösteren tabelası vardı (pek beğenilirdi tabela); dimdik duran kocaman bir piyanonun huzurunda modaya uygun şık bir hanımefendinin saçlarını kıvıran rahat tavırlı bir berber vardı resimde.

Bu koşulları dikkate alan Mr. Pecksniff masumiyetinden tokmağı vurmaya kalkıştı. Ama ilk uygulamada sokaktaki bütün pencerelerde kadın başları belirdi; ikinci uygulamaya girişemeden alay alay evli hanım (kimisi az sonra Mrs. Gamp'in yardımını isteyecek durumdaydı) hepsi bir ağızdan çığrışarak ve olağanüstü bir ilgi göstererek basamakların çevresine toplandılar. «Pencereyi vurun, beyefendi, pencereyi vurun. Aman, aman hiç zaman kaybetmeyin; pencereyi vurun!»

Bu öğüde kulak veren ve bu amaçla da sürücünün kırbacını ödünç alan Mr. Pecksniff birinci katın çiçek saksıları arasında bir hareket yarattı ve Mrs. Gamp'i uyandırdı; az sonra bir ses işitildi — ve bütün hanımları sevindirdi — «geliyorum,» diye haykırdı.

«Zavallının beti benzi atmış,» dedi hanımlardan biri Mr. Pecksniff için.

«Taşyürekli olmayan bir insan elbet öyle olur,» dedi bir başkası.

Üçüncü bir hanım (kollarını kavuşturmuştu) Mrs. Gamp'i başka bir zaman arasa daha iyi olacağını, ama kadıncağızın da hep böyle sıkışık durumda olduğunu söyledi.

Mr. Pecksniff bütün bu sözlerden Mrs. Gamp'i hayatın sonuyla değil de öbür ucuyla ilgili bir işten ötürü aradığını sandıklarını anlayarak bayağı tedirgin oldu. Mrs. Gamp de aynı fikirde olmalıydı çünkü acele acele giyinirken pencereyi açarak, seslendi:

«Mrs. Perkins mi?»

«Hayır!» dedi Mr. Pecksniff şiddetle. «Öyle bir şey değil.»

«Ne, Mr. Whilks!» diye haykırdı Mrs. Gamp. «Sakın siz misiniz, Mr. Whilks? Ah, ah, zavallı Mrs. Whilks, daha iğne yastığı bile hazır değil. Siz değilsiniz, değil mi, Mr. Whilks!»

«Mr. Whilks değilim,» dedi Pecksniff. «Kendisini tanımıyorum. Hiç öyle bir şey değil. Bir bey öldü; evde birinin olması gerekiyordu, cenazeci Mr. Mould sizi salık verdi.»

Bu zamana kadar giyinmesini insan içine çıkacak bir aşamaya getiren Mrs. Gamp, her duruma uygun bir yüz bulduğu için, bu sefer de pencerede yas tutma yüzüyle göründü ve hemen geleceğini bildirdi. Ama toplanan hanımlar Mr. Pecksniff'in gelişinin böyle önemsiz bir nedenden ötürü olmasına içerlemişlerdi; kollarını kavuşturan hanım bir güzel ağzının payını verdi ve «ceset meset» lafıyla duygun kadınları korkutmakla ne gibi bir maksada hizmet ettiğini sordu; arkasından da zaten çok çirkin bir adam olduğunu ekledi. Öbür hanımlar da benzeri duygularını dile getirmekte geri kalmadılar; bu zamana kadar da bir ordu kadar birikmiş olan çocuklar vahşiler gibi uludular M. Pecksniff'in yüzüne. Onun için, Mrs. Gamp göründüğünde, kimseye kötülüğü dokunmamış olan zavallı Mr. Pecksniff onu arabaya tıkıştırıp, yoğun lanetler arasından son hızla geçip gitti.

Mrs. Gamp'in yanında kocaman bir bohça, bir çift nalın ve büyük bir şemsiye vardı; şemsiyenin rengi, tepesine ustalıkla yamanmış canlı mavi parça dışında, solgun bir yaprağınki gibiydi. Fazla hızlı arabaya atıldığı için şaşırmıştı. Üstelik kabriole arabaları hakkında da çok yanlış fikirleri vardı, posta arabalarıyla filan karıştırıyordu, çünkü ilk yarım mil boyunca eşyasını küçük ön pencereden dışarı itmeye çalıştı ve sürücüye bunları «bagaja koymasını» söyleyip durdu. Bu fikirden vazgeçince bütün varlığıyla ilgisini nalınları üstüne topladı ve bunlarla Mr. Pecksniff'in dizleri üzerinde epey halka oyunu oynadı. Ancak eve iyice yaklaştıklarında kafasını toparlayıp gerekli duyguları dile getirdi:

«Demek adamcağız öldü, beyefendi! Vah vah! Pek yazık.» Adını bile bilmiyordu. «Ama hepimizin sonu bu. Doğum kadar kesin bu da, yalnız bunun hesaplarını öbürü kadar kesinlikle yapamıyoruz. Ah! Vah zavallı.»

Şişman, yaşlı bir kadındı bu Mrs. Gamp, kısık sesli, sulu gözlüydü; bu gözleri devirip yalnız aklarını gösterebilirdi istediği zaman. Pek az boynu olduğu için, bakışlarını kendi bedeninin üzerinden aşırıp da karşısındakine bakmakta biraz güç-

lük çekerdi. Son derece paslı görünüşlü, enfiye kokusu sinmiş siyah bir elbisesi, buna uygun bir şalıyla bir de bonesi vardı. Bu seferki gibi durumlarda kendini bildi bileli bu pejmürde elbiseleri giymeyi ilke edinmişti; çünkü bu kılık hem müteveffaya yeterince saygı gösteriyor, hem de ölenin yakınlarına ona daha yeni bir yas kılığı armağan etme fikri veriyordu — öyle başarılıydı ki bu bakımdan, Mrs. Gamp'in görüntüsü, günün herhangi bir saatinde, Holborn'daki bit pazarının on on iki eskici dükkânının herhangi birinde görülebilirdi. Mrs. Gamp'in yüzü — özellikle burnu — biraz kırmızı ve şişti ve yanına yaklaşıp da bir içki kokusu duymamak mümkün değildi. Mesleklerinde yüksek bir yere ulaşmış birçok insan gibi o da çok düşkündü mesleğine; o kadar ki, bir kadın olarak doğal eğilimlerini bir yana bırakır, doğuma da ölüme de aynı zevk ve coşkuyla giderdi.

«Ah!» diye tekrarladı Mrs. Gamp; çünkü bu, yas tutma durumlarında her zaman emin bir duyguydu. «Ah! Zavallı Gamp, ebedi istirahatgâhına çağrıldığında, Guy's Hastanesi'nde her iki gözünün üstünde birer metelikle, ve tahta bacağı sol kolunun altında yatarken gördüğüm zaman, az kalsın bayılıyordum. Ama dayandım.»

Kingsgate Sokağı çevrelerinde fısıldanan birtakım dedikodulara inanılacak olursa, gerçekten çok iyi dayanmıştı; öyle sağlam karşılamıştı ki bu felaketi, Mr. Gamp'in kalıntılarını bilime bağışlamıştı. Ama hakkını yememek için şunu da ekleyelim ki bütün bunlar yirmi yıl önce olmuştu ve Mr. Gamp'le Mrs. Gamp içkide mizaçları uyuşamadığı için çoktan beri ayrı yaşamışlardı.

«O zamandan beri alıştınız herhalde?» dedi Mr. Pecksniff. «İnsan her şeye alışıyor, Mrs. Gamp.»

«Ah, nerede efendim!» dedi Mrs. Gamp. «İnsanın duyguları ilk seferinde de perişan oluyor, son seferinde de. Azıcık bir içki içip (zaten ancak bir tadımlık kadar içebilirim, fazlasını içemiyorum) cesaretlenmesem, bu yaptığım işi hiçbir zaman yapamazdım. 'Mrs. Harris,' dedim, bunu yaptığım son seferde, çok genç bir kimseydi, efendim, o sefer, 'Mrs. Harris' dedim, 'şişeyi şöminenin üstüne koyuverin, içeyim diye de ısrar etmeyin, yal-

nız içimden gelince şöyle bir dudağımı ıslatayım, o zaman yap mam gerekeni en iyi bir şekilde yaparım.' 'Mrs. Gamp,' dedi cevap olaraktan, 'çalışan insanlar için günde on sekiz peniyc, kibarlar için de üç buçuk şiline ciddi bir kişi olarak,'» dedi Mrs. Gamp, sözlerini vurgulayarak, « 'bulunmaz bir kişisin'. 'Mrs. Harris,' dedim ben de ona, 'bu aldığım fazladan paranın hiç sözünü etmeyin, çünkü elimden gelse de insan kardeşlerimi bedavadan gömebilseydim, hiç durmadan seve seve yapardım, duyduğum büyük sevgiden. Ama benim bu işleri düzenleyenlere her zaman söylediğim şudur, Mrs. Harris'» — burada gözünü Mr. Pecksniff'e dikti — « 'bey mi, hanım mı, her kimse, içer miyim, içmez miyim, hiç sormasınlar, sadece şişeyi şöminenin üstüne bıraksınlar, ben de canım istediği zaman dudaklarımı şöyle bir ıslatayım.'»

Bu duygulu konuşmanın bitiminde eve varmışlardı. Koridorda, kel kafalı, siyah bir takım elbise giyen, ufak tefek cenaze levazımatçısı Mr. Mould'la karşılaştılar, elinde bir cüzdan vardı, saat cebinden altın bir köstek sarkıyordu ve yüzünde tuhaf bir yaslı görünme çabası sinsi bir memnunlukla egemenlik savaşı veriyordu; öyle ki, seçkin bir eski şarabı dudaklarını şapırdatarak içerken ilaç alma numarası yapmaya çalışır gibi bir hali vardı.

«Ee, Mrs. Gamp, nasılsınız, Mrs. Gamp,» dedi, adım atışı kadar yumuşak olan sesiyle.

«İyiyim, efendim, teşekkür ederim,» dedi, reverans yaparak.

«Burada çok dikkatli olmalısınız, Mrs. Gamp. Sıradan bir olay değil bu, Mrs. Gamp. Her şey çok güzel, çok rahat olsun, Mrs. Gamp, lütfen,» dedi cenaze levazımatçısı, başını ciddiyetle sallayarak.

«Öyle olacaktır, efendim,» diye cevap verdi, bir reverans daha yaparak. «Beni eskiden tanıyorsunuz, efendim, umarım.»

«Ben de öyle umarım, Mrs. Gamp,» dedi cenaze levazımatçısı; «ve öyle olacağını sanıyorum.» Mrs. Gamp gene reverans yaptı. «Meslek hayatım süresince gördüğüm,» diye devam etti, Mr. Pecksniff'e dönerek, «en etkileyici olaylardan biri bu, beyefendi.»

«Demek öyle, Mr. Mould!» dedi Mr. Pecksniff.

«Böyle içten bir üzüntü hiç görmedim diyebilirim, efendim. Masrafa girmek bakımından hiçbir kısıtlama, gerçekten HİÇBİR kısıtlama yok!» dedi gözlerini testekerlek açıp parmak uçlarında yükselerek. «Ne emirler aldım, beyefendi! Bütün dilsizlerimi getirmek üzere; dilsizler de bayağı pahalıya gelir, Mr. Pecksniff; içkilerini saymasak bile. En pahalı boyalarla boyalı melek başlarıyla süslü en iyi çeşitten gümüş kaplamalı tutacaklar sağlamam için, tüy konusunda tamamen müsrifçe davranmak üzere emir aldım. Sözün kısası, beyefendi, muhteşem bir şey olacak.»

«Dostum Mr. Jonas çok yüksek bir insandır,» dedi Mr. Pecksniff.

«Mesleğimde baba sevgisini çok görmüşümdür, beyefendi,» dedi Mould. «Babaya karşı sevgisizlik de görmüşümdür. Bunları görmek bizim işimiz. Bu sırları öğreniriz. Ama böyle bir baba sevgisi; insan yaradılışına şeref veren bir şey; hepimizi üstünde yaşadığımız dünyayla uzlaştıran bir şey; böylesini hiç görmemiştim. Müteveffa tiyatrocu şairimizin — Stratford'da gömülü olan — öyle güçlü bir şekilde dile getirdiği düşünceyi doğruluyor bütün bunlar; yani, her işte bir hayır vardır.»

«Sizden bunları işitmek çok güzel, Mr. Mould,» dedi Pecksniff.

«Çok naziksiniz, beyefendi. Ah! Ne adamdı Mr. Chuzzlewit, efendim! Ah, ne adamdı! Bütün o şehreminleri, şerifler, meclis üyeleri, falanlar filanlar...» dedi Mr. Mould, elini genel olarak kamuya doğru sallayarak; «bana merhum Mr. Chuzzlewit'in yerini dolduracak bir kişi gösterin aralarında. Ah, ah, ayakkabısı olamazlar onun!» dedi Mr. Mould, acı bir hicivle. «Asın o ayakkabıları, pençesini, topuğunu yaptırın, büyüyünce oğlu giysin; ama öbürleri hiç kalkışmasınlar o ayakkabıları giymeye, çünkü uymaz onlara. Biz onu tanırdık...» dedi Mould, aynı keskin tonla, cüzdanını cebine indirirken; «biz onu tanırdık, bize yutturamazlar böyle şeyleri Mr. Pecksniff, iyi günler, beyefendi.»

Mr. Pecksniff de iltifata karşılık verdi ve Mould, davranışının seçkinliğinin bilincinde olarak, zinde bir gülüşle ayrılmaya hazırlanırken, birden gene durumu hatırladı. Hemen üzgünleşip içini çekti; avuntuyu orada ararcasına şapkasının içine

baktı: bir şey bulamayıp şapkayı başına geçirdi; ve ağır ağır gitti.

Bundan sonra Mrs. Gamp'le Mr. Pecksniff merdiveni tırmandılar; Anthony Chuzzlewit'den artakalanın üstü örtülü olarak yattığı odaya girdi Mrs. Gamp; Onun yasını yürekten — durmasına pek bir şey kalmayan o yürekle — tutan tek kişi de böylece alt kattaki karanlık odaya, iki saattir görmediği Mr. Jonas'ın yanına gitti.

Babasını kaybetmiş bütün evlatların seçkin örneği ve bütün cenaze levazımatçılarının gözbebeği masasının üstündeki bir kâğıt parçasına dalmış, üstüne kalemiyle birtakım sayılar yazıyordu. Yaşlı adamın koltuğu, şapkası, bastonu alışılmış yerlerinden kaldırılmış, götürülmüşlerdi; kasım sisleri gibi sarımtırak perdeler sımsıkı kapalıydı; Jonas bile öyle sinmişti ki sesi hiç çıkmıyor, yalnız odada gezindiği görülüyordu.

«Pecksniff,» diye fısıldadı. «Bütün bu işleri siz düzenleyeceksiniz. Bunun üstüne lakırdı eden herkese her şeyin gerektiği biçimde ve cömertçe yapıldığını söyleyin. Cenazeye çağırmak istediğiniz kimse yok, değil mi?»

«Hayır, Mr. Jonas, sanmıyorum.»

«Çünkü varsa, biliyorsunuz,» dedi Jonas, «hemen çağırın. Gizli tutmak falan istemiyoruz nasıl olsa.»

«Hayır,» diye tekrarladı Mr. Pecksniff, kısaca düşündükten sonra. «Bunun için, bu cömert konukseverliğiniz için de size teşekkür ederim; ama gerçekten çağırmak istediğim bir kimse yok.»

«Peki,» dedi Jonas; «öyleyse siz, ben, Chuffey ve doktor tam bir arabayı dolduracak kadarız. Doktoru da çağıracağız, Pecksniff, çünkü o hastalığını ve elden bir şey gelmeyeceğini biliyor.»

«Sevgili dostumuz Mr. Chuffey nerede?» diye sordu Mr. Pecksniff, odaya bakınarak ve iki gözünü birden kırpıştırarak. Çünkü duygularını bastıramamıştı gene.

Bonesiyle şalını çıkarmış olan Mrs. Gamp yan yan yürüyerek ve biraz da kabararak odaya girip sözünü kesti; biraz keskin bir sesle dışarıda Mr. Pecksniff'le görüşmek istediğini bildirdi.

«Ne söylemek istiyorsanız burada da söyleyebilirsiniz, Mrs. Gamp,» dedi. Mr. Pecksniff, acıklı acıklı başını sallayarak.

«Çok bir şey söyleyecek değilim, ölmüşlerin yasını tutanların yanında,» dedi Mrs. Gamp; «ama söyleyeceğimin nedeni ve amacı var ve kimse de gücenmesin ve sözüm böyle kabul edilsin. Ben de zamanında çok yerlere gittim, efendim, görev ne demektir bilirim ve bu görevi nasıl yapacağımı da bilirim; şüphesiz, bilmesem, çok tuhaf olurdu, çok da yanlış olurdu, Mr. Mould gibi bu memleketin en yüksek ailelerinin işini alınış ve memnun etmiş bir beyin beni böyle herkese salık vermesi. Ben de pek çok üzüntü görmüşümdür,» dedi Mrs. Gamp, sözlerini gitgide daha fazla vurgulayarak, «ve duyguları bu merkezde olanlar için ben de duygulanırım, ama ben bir Rusyalı ya da Prusyalı değilim ve dolayısıyla tepeme casus dikilmesine dayanamam.»

Cevap vermeye zaman bulunamadan yüzü daha da kızaran Mrs. Gamp devam etti:

«Dul bir kadın olarak yaşamak kolay bir şey değil, beyler; hele duygularınız sizi hep kayıplara sürüklüyor ve ödeyemeyeceğiniz borçlara giriyorsanız. Ama ekmeğinizi ne yoldan kazanır olursanız olun, kendinize göre kurallarınız, yasalarınız olur ve bunlar hiçbir zaman çiğnenmez. Bazı insanlar,» dedi Mrs. Gamp, yeniden, insan zekâsıyla yıkılamayacak olan güçlü fikrinin siperine girerek, «Rusyalı olabilir; bazıları da Prusyalı olabilir; onlar doğuştan öyle doğmuşlar, nasıl isterlerse öyle yapsınlar. Ama başka türlü doğanlar başka türlü düşünür.»

«Bu hanımın söylediklerinden anladığıma göre,» dedi Mr. Pecksniff, «Chuffey onu rahatsız ediyor. Alıp aşağı getirsem mi?»

«Lütfen,» dedi Jonas. «Hanım içeri girdiğinde size Chuffey'nin yukarı katta olduğunu söylemek üzereydim. Ben de gidip indirirdim ama bir sakıncası yoksa sizin gitmeniz daha iyi.»

Mr. Pecksniff hemen yola çıktı ve arkasında Mrs. Gamp'le giderken dolaptan bir şişeyle bir bardak alınca Mrs. Gamp bir hayli yumuşadı.

«Şüphesiz,» dedi, «kendi rahatı söz konusu olmasa, orada

bulunmasına hiç aldırmazdım. Ama böyle şeylere alışık olmayanlar sonradan o kadar düşünüp üzülürler ki, istediklerini yapmalarına izin vermemek onlara yapılan en büyük iyilik olur. Hatta,» dedi Mrs. Gamp, muhtemelen Mr. Chuffey'nin üzerine boca ettiği bazı söz sanatlarını hatırlayarak, «insan sert konuşsa da, sırf onların iyiliği içindir.»

Yaşlı yazıcıya ne gibi sıfatlarla hitap ettiğini bilemiyoruz ama, bunlardan ötürü bir iyileşme görülmüyordu ihtiyarcıkta; bütün gece oturduğu sandalyede ellerini kavuşturmuş, başını eğmiş, oturuyordu; ne başını kaldırdı, ne de odaya girdiklerini anladığını gösteren bir hareket yaptı, ama Mr. Pecksniff kolundan tutunca hiç direnmeden ayağa kalktı.

«Üç yirmi bir de on,» dedi Chuffey, «sıfır, elde var yedi. Bazı insanlar dört yirmi yaşayacak kadar güçlü oluyorlar — dört kere sıfır sıfır, iki kere dört sekiz — demek seksen. Ah! niçin — niçin — niçin — dört kere sıfır sıfır, dört kere iki sekiz, seksen, seksen yıl yaşamadı?»

«Ah! Bu ne üzüntü vadisi, bu dünya!» diye haykırdı Mrs. Gamp, şişeyle bardağa el koyarak.

«Niye zavallı ihtiyar deli uşağından önce öldü;» dedi Chuffey ellerini kavuşturup başını acıyla havaya kaldırarak. «Benden onu alınca, geriye ne kalır?»

«Mr. Jonas,» diye cevap verdi Pecksniff, «Mr. Jonas kalır, aziz dostum.»

«Onu seviyordum,» diye ağlamaya başladı ihtiyar. «Bana iyi davranırdı. Okula birlikte gittik. Bir kere aritmetik dersinde altı arkadaşla bir olup onu ayağımızın altına almıştık. Tanrı kusurumu bağışlasın! Nasıl yaptım bunu?»

«Haydi, Mr. Chuffey,» dedi Pecksniff. «Benimle gelin. Kendinizi toplayın. Mr. Chuffey.»

«Evet, toplayım,» dedi yaşlı yazıcı. «Evet. Toplamalıyım... kaç tane yirmi vardı? Ah, Chuzzlewit ve oğlu; tam sizin oğlunuz, Mr. Chuzzlewit; tam size göre, efendim!»

Kendini unutup bu alışılmış sözleri tekrarlarken kendisini çeken ele boyun eğdi ve odadan çıktı. Mrs. Gamp, bir dizinde şişe, öbür dizinde bardakla bir tabureye oturmuştu; uzun bir süre başını sallamaya devam etti, sonra, bir unutkanlık anında,

bardağını içki doldurup ağzına götürdü. Bunu bir ikinci, sonra da bir üçüncüsü izledi ve sonunda gözleri — ya ölüm ve hayat üzerine düşüncelerinin acıklılığından, ya da içkiye duyduğu hayranlıktan — iyice devrilip görünmez oldular. Ama hâlâ başını sallamaya devam ediyordu.

Zavallı Chuffey her zamanki köşesine götürülüp oturtuldu; orada sessiz, kıpırtısız oturuyor, yalnız bazen, kalkıp odada dolaşıyor, ellerini buruyor ya da birdenbire garip bir feryat koparıyordu. Bir hafta süreyle üçü de ocakbaşında oturdular ve hiç dışarı çıkmadılar. Mr. Pecksniff akşamları çıkıp gezinmek istiyordu ama, Mr. Jonas bir an bile dışarıda olmasına dayanamadığı için bu fikrinden vazgeçti ve böylece gece gündüz aynı karanlık odada, işsiz güçsüz pinekleyip durdular.

Üst kattaki korkunç odada kaskatı uzanıp yatan şeyin ağırlığı Jonas'ı öylesine eziyordu ki, yükün altında beli bükülmüş gibiydi. Yedi uzun gündüz ve gece boyunca, evde o nesnenin korkunç varlığını duydu ve ezildi. Kapı açılınca morarmış bir yüzle, yuvalarından fırlayan gözlerle bakıyordu oraya doğru, tokmağı bir hortlağın çevirdiğine sanki gerçekten inanıyordu. Bir hava akımıyla ocaktaki alev titreyecek olsa, omzundan geriye bakıyordu. Kefenli bir görüntünün korkunç giyimlerini savurarak esinti yapmasından korkuyormuşcasına. En küçük gürültüden tedirgin oluyordu; bir keresinde, geceleyin, üst katta bir ayak sesi işitilince ölünün tabutunda güm güm dolaştığını söylemişti bağıra bağıra.

Kendi odasını Mrs. Gamp'e bıraktığı için geceleri oturma odasında yere yaydığı bir yatakta yatıyordu; Mr. Pecksniff'in yatağı da böyleydi. Evin çevresinde bir köpek ulusa gizleyemediği bir korku basıyordu. Üst katta yanan ışığın karşı pencerelerdeki yansısından da, öfkeli bir göz kendisine bakıyormuş gibi kaçıyordu. Her gece sık sık huzursuz uykusundan uyanıyor, şafağı bekliyor, iple çekiyordu; günlük yemeğin ısmarlanmasına kadar her işin düzenlenmesini Mr. Pecksniff'e bırakmıştı. Mr. Pecksniff de yas tutan evladın rahat etmesi gerektiğini ve iyi beslenmenin sayısız faydaları olacağını düşünerek bu fırsatları o kadar güzel değerlendiriyordu ki bu kederli dönemde sofraları pek şen oluyor. akşam yemeğine koç yumurtaları, böbrekler, is-

tiridyeler ve benzeri daha nice hafif yemekler çıkıyordu; bunlar yenir ve sıcak punçlar içilirken Mr. Pecksniff öyle ahlaki düşünceler, manevi avuntular sunuyordu ki bir putperesti bile doğru dine döndürebilirdi: hele İngiliz diliyle az çok bir tanışıklığı olsaydı.

Ama bu acıklı günlerin rahatlıklarına kendini veren, yalnız Mr. Pecksniff değildi. Mrs. Gamp yediğini seçerek yiyor, haşlanmış koyuna pek tepeden bakıyordu. İçkisinde de zamanını. çeşidini titizlikle seçiyordu; öğle yemeğinde yarım litre hafif port şarabı, akşam yemeğinde gene bir yarım litre port şarabı istiyor, iki yemek arasını çeyrek litreyle geçiştirip akşam yemeğinden sonra da ünlü Old Brighton Tipper birasından yarım litre içiyordu; bunlara ek olarak şöminenin üstündeki şişeyle ev sahiplerinin nezaketlerinden arasıra ona sundukları kadehler de vardı. Aynı şekilde, Mr. Mould'un adamları da doğumunun sabahındaki bir kedi yavrusu gibi üzüntülerini boğmayı gerekli görüyorlardı; bu nedenle bir işe girişmeden önce, iş ilerler de başa çıkamazlar diye, genellikle kafayı buluyorlardı. Kısacası, bütün bu garip hafta kasvetli bir neşe ve somurtkan bir eğlenceyle dolu olarak geçti; ve zavallı Chuffey'den başka Anthony Chuzzlewit'in mesarına yaklaşan herkes bir dev gibi yiyip içti.

Sonunda cenaze töreninin, bu dindar ve dürüst törenin günü geldi. Mr. Mould, gözüyle ışık arasında cömertçe doldurulmuş bir kadeh portla, öteki eliyle de altın saatini tutarak küçük cam bölmedeki yazıhaneye dayanmış duruyor ve Mrs. Gamp'le sohbet ediyordu; sokak kapısının önünde, yüzleri yaptıkları güzelim işe yakışacak kadar kederli iki dilsiz duruyordu; Mr. Mould'un kurumundaki bütün personel evin içinde ya da dışında görevliydi; tüyler sallanıyor, atlar horulduyor, ipekliler ve kadifeler savruluyordu; yani, Mr. Mould'un deyimiyle, «Paranın yapabileceği her şey yapılmıştı.»

«Daha başka ne yapılabilir ki, Mrs. Gamp?» dedi cenaze levazımatçısı, kadehini boşaltıp ağzını şapırdatırken.

«Hiçbir şey, efendim.»

«Hiçbir şey,» diye tekrarladı Mr. Mould, «Haklısınız, Mrs. Gamp. İnsanlar niçin» — Burada yeniden kadehini doldurdu —

«ölüme doğum için harcadıklarından fazla para harcarlar. Mrs. Gamp? Haydi, bu sizin işiniz işte; bilmeniz gerekir. Nasıl açıklayacaksınız bunu?»

«Herhalde cenaze levazımatçısı ücreti ebe ücretinden fazla da ondan,» dedi Mrs. Gamp, kıkırdayarak ve yeni siyah elbisesini elleriyle ütüleyerek.

«Ha, ha!» diye güldü Mr. Mould. «Bu sabah biri hesabına kahvaltı etmişiniz, Mrs. Gamp.» Ama karşısındaki küçük tıraş aynasına bakıp da neşeli olduğunu görünce hemen yüzünü düzeltip kederli oldu.

«Sizin beni salık vermeniz sayesinde nicedir kendi hesabıma kahvaltı ettiğim yok, efendim; ileride de umarım hep böyle olur,» dedi Mrs. Gamp, özür diler gibi bir reverans yaparak.

«Öyle olsun,» diye cevap verdi Mr. Mould, «Tanrı nasıl isterse. Yok, Mrs. Gamp; ben size söyleyim, niçin böyle. Çünkü bu işi en güzel şekilde yerine getiren bir kuruma para yatırmak yüreği ferahlatır ve yaralı ruhlara merhem sürer. İnsanlar ölünce yürekleri ferahlatmak, ruhlara da merhem sürmek gerekir; insanlar doğunca öyle değil. Bakın şu beye, bugün; bakın.»

«Eliaçık bir beyefendi!» diye coşkuyla haykırdı Mr. Gamp.

«Hayır, hayır,» dedi cenaze levazımatçısı; «genel olarak eliaçık bir beyefendi değildir, hiçbir şekilde. Burada yanılıyorsunuz; yalnızca, kendisini rahatlatmak ve merhuma sevgisini, saygısını göstermek için paranın neler yapabileceğini bilen, kederli bir beyefendi ve müşfik bir beyefendi. Para ona...» dedi Mr. Mould, saatinin kösteğiyle küçük küçük halkalar yaparak ve saydığı her maddenin arkasından bir halka çizerek; «Para ona araba başına dörder beygir verebilir; kadifeden koşumlar verebilir; pelerinli ve çizmeli araba sürücüleri verebilir; siyaha boyanmış devekuşu tüyü verebilir; birinci sınıf cenaze modasına göre giyinmiş, ucu pirinçli asalar taşıyan istediği kadar yaya refakatçı verebilir; şık bir mezar verebilir; böyle bir işe yatırım yapmak istedikten sonra Westminster Katedrali'nde bile bir mezar verebilir. Ah! Böyle işler başarabilen altını küçümsemeyelim. Mrs. Gamp.»

«Ne mutlu onlara ki,» dedi Mrs. Gamp, «bunları satan ya da kiralayan sizin gibi insanlar var.»

«Evet, Mrs. Gamp, haklısınız,» diye cevap verdi cenaze levazımatçısı. «Bizimkisi şerefli bir meslek olmalı. Biz gizli gizli iyilik ederiz ve faturada bunu söylemeye yüzümüz kızarır. On pound on şilinin altında koşum takmamış dört uzun kuyruklu küheylanımla insan kardeşlerimi kim bilir ne kadar avutmuşumdur, ben bile!» dedi Mr. Mould.

Mrs. Gamp buna uygun bir cevap vermeye başlamışken Mr. Mould'un yardımcılarından biri içeri girdiği için lafı yarım kaldı. Gelen, yardımcıların başıydı; yerleşmiş zerafet ülkülerine uymayacak bir şekilde yeleği bacaklarına yaklaşan şişman bir adamdı; burnu havada, bütün yüzü de sivilcelerle kaplıydı. Bir zamanlar pek nazik bir çiçekti ama, cenaze atmosferlerinde sürekli bulunmaktan tohuma kaçmıştı.

«Ey, Tacker,» dedi Mr. Mould, «aşağıda her şey hazır mı?»

«Çok güzel bir gösteri, efendim,» dedi Tacker. «Atlar her zamankinden mağrur ve zinde; başlarını bir sallayışları var ki tüylerinin kaça patladığını sanki kendileri de biliyorlar. Bir, iki, üç dört,» dedi Mr. Tacker, aynı sayıda siyah cüppeyi sol koluna yığarak.

«Tom çörek ve şarapla orada mı?» diye sordu Mr. Mould.

«Hazır, çağırıldığı anda gelir, efendim,» dedi Tacker.

«Öyleyse...» dedi Mr. Mould, saatini yerine koyup küçük tıraş aynasında kendini süzerek suratında gerekli ifadenin olduğunu gördü; «öyleyse yola çıkabiliriz. Bana şu eldiven kâğıdını verin, Tacker. Ah, ne adamdı! Ah, Tacker, Tacker, ne adamdı!»

Katıldığı bunca cenazeden edindiği deneylerle artık birinci sınıf bir pandomimci olan Mr. Tacker yüzünün ciddiyetini hiç bozmadan Mrs. Gamp'e göz kırptı ve patronunun arkasından çıktı.

Mr. Mould'un üstün bir özelliği ve mesleki inceliğiydi, doktoru tanımaz görünmek; oysa aslında yakın komşuydular ve şimdi olduğu gibi çok kez birlikte çalışırlardı. Böylece, doktoru hayatında hiç görmemiş gibi siyah oğlak derisi eldivenlerini giyerek ilerledi; doktor da hayatta cenaze levazımatçısı lafını ne işitmiş, ne de okumuş, dükkanları önünden geçtiyse bile hiçbi-

riyle iki lakırdı konuşmamış gibi uzak ve habersiz görünüyordu.

«Eldiven demek?» dedi doktor. «Mr. Pecksniff, önce siz buyurun.»

«Dünyada olmaz,» dedi Mr. Pecksniff.

«Çok naziksiniz,» dedi doktor, bir çift eldiven olarak. «Evet, efendim, dediğim gibi bu olaya saat bir buçuk sularında çağırıldım. Çörekle şarap, demek? Port hangisi? Teşekkür ederim.»

Mr. Pecksniff de biraz aldı.

«Gece saat bir buçuk sularında, beyefendi,» diye devam etti doktor, «bu olaya çağırıldım. Zilin daha ilk çalınışında fırladım. pencereyi açıp baktım. Cüppe, demek? Çok sıkı bağlamayın. Tamam.»

Mr Pecksniff de aynı şekilde giydirilince doktor devam etti.

«Başımı çıkarıp baktım... Şapka da var, demek? Dostum, o benimki değil. Mr. Pecksnif, özür dilerim, ama sanırım istemeden şapkalarımız karışmış. Teşekkür ederim. Evet, beyefendi ne diyordum...»

«Hazırız,» diye sözünü kesti Mr. Mould, alçak sesle.

«Hazırız, demek?» dedi doktor. «Çok iyi. Mr. Pecksniff, geri kalanı arabada anlatmaya çalışacağım. Çok tuhaf bir hikâye. Hazırız, demek? Yağmur yağmıyordur, umarım?»

«Hava açık, beyefendi,» dedi Mould.

«Toprak ıslaktır diye korkuyordum,» dedi doktor, «çünkü dün gözlüğümü düşürdüm. Talihimiz varmış.» Ama bu sırada Mr. Jonas'la Chuffey'nin kapıdan çıktıklarını görünce ansızın büyük bir üzüntü nöbetine kapılmış gibi beyaz mendilini yüzüne kapadı ve Mr. Pecksniff'in yanı sıra yürüdü.

Mr. Mould'la adamları hazırlıkların yüceliğini abartmamışlardı. Her şey çok görkemliydi. Özellikle de cenaze arabasının tımarlı, tavlı dört beygiri, sanki bir insanın öldüğünü biliyor ve buna seviniyorlarmış gibi, bütün üstünlüklerini gösteriyorlardı. «Bize biner, arabaya koşarlar; döver, söver, kendi zevkleri için sakatlarlar bizi; ama ölüyorlar; yaşasın, ölüyorlar!»

Böylece Anthony Chuzzlewit'in cenazesi dar sokaklardan ve dolambaçlı şehir yollarından dolaşarak gitti; Mr. Jonas arasıra

gizli gizli araba penceresinden bakarak alayın halk üstündeki etkisini ölçmeye çalışıyordu; Mr. Mould da yürürken ağırbaşlı bir kıvançla seyredenlerin haykırışlarına kulak kabartıyordu; doktor hikâyesini fısıltıyla Mr. Pecksniff'e anlatıyor, ama sonuna yaklaştığı izlenimini vermiyordu; zavallı Chuffey de kimsenin dikkatini çekmeksizin kendi köşesinde hıçkırıyordu. Ama törenin daha önceki bir aşamasında mendilini pek derbeder bir biçimde şapkasının içine koyarak ve gözlerini de elinin tersiyle silerek Mr. Mould'u epey şaşırtmış ve canını sıkmıştı. Mr. Mould'un kendisinin de belirttiği gibi bu davranışı görgüden uzaktı ve genel duruma yakışmıyordu; hiç orada bulunmasa daha iyi olacaktı.

Ama oradaydı; mezarlığa varıldığında da ortalıktaydı, gene yakışık almaz bir davranışı vardı ve kendisinin de sadece bir canlı cenaze olduğunu her tavrıyla ona söyleyen Tacker'ın koluna girmişti. Ama, zavallı Chuffey, sonsuza kadar susmuş bir sesin kendi yüreğinde oyalanan yankılarından başka bir ses işitmiyordu.

«Seviyordum onu,» diye haykırdı yaşlı adam, her şey bittikten sonra mezarın üstüne çökerek. «Bana karşı çok iyiydi. Ah, sevgili dostum ve efendim!»

«Haydi, haydi, Mr. Chuffey,» dedi doktor, «olmaz böyle; toprak ıslak, Mr. Chuffey. Böyle yapmamalısınız, gerçekten.»

«Yaptığımız en sıradan iş bu olsa, Mr. Chuffey de taşıyıcılardan biri olsa, beyler,» dedi Mr. Mould, onu kaldırmaya çalışanlara yalvarırcasına bakarak, «bundan kötüsünü yapamazdı.»

«Haydi, erkek gibi davranın, Mr. Chuffey,» dedi Pecksniff.

«Efendi gibi davranın, Mr. Chuffey,» dedi Mould.

«Gerçekten, aziz dostum,» diye mırıldandı doktor yukarıdan bir azarlama tavrıyla, ihtiyara yaklaşarak, «bu zayıflıktan da beter. Kötü bu, bencil, yanlış bir davranış, Mr. Chuffey. Başkalarına bakıp örnek alsanıza, bayım. Biliyorsunuz ki rahmetli dostumuzla bir kan bağınız yoktu; hem de çok yakın ve çok sevgili bir kandaşı vardı. Mr. Chuffey.»

«Evet, oğlu!» diye haykırdı ihtiyar, şaşılacak bir tutkuyla ellerini kavuşturup sıkarak. «Tam onun oğlu, öz oğlu!»

«Biliyorsunuz, aklından biraz zoru vardır,» dedi Jonas, rengi atarak. «Söylediklerine kulak asmayın. Kim bilir neler saç-

malar daha. Ama siz ona aldırmayın. Ben aldırmıyorum. Babam onu bana bıraktı; ne söylerse söylesin, ne yaparsa yapsın, bu yeter. **Ben** ona bakarım.»

Jonas'ın bu yeni ululuğu ve sevecen duygusu karşısında yaşlılardan (özellikle Mr. Mould'la şen adamlarından) bir hayranlık mırıltısı yükseldi. Ama Chuffey onun bu iyiliğini artık zora koşmadı. Başka bir şey söylemedi ve bir süre yalnız başına kalabildiği için, sürüklenip arabaya gitti.

Yaşlı yazıcının davranışları herkesin dikkatini çekince Mr. Jonas'ın renginin attığını söylemiştik; ama bu tedirginliği kısa sürdü, az zamanda toparlandı. Gelgelelim, o gün gösterdiği tek değişim de bu olmadı. Mr. Pecksniff'in meraklı gözleri, yaslı işlerini görmek üzere evden çıkar çıkmaz, düzelmeye başladığını fark etmişti; tören ilerledikçe, azar azar, eski durumu, eski görünüşü, eski tavrı, eski konuşma ve davranışının sevimli özellikleri geri geldi ve her bakımdan eski tatlı kişiliğine kavuştu. Eve dönmek için arabaya bindiklerinde; eve varıp, pencerelerin açık bırakıldığını, içeri giren ışık ve temiz havayla son olayın bütün izlerinin silindiğini gördüklerinde; Jonas'ın bir hafta önce tanıdığı Jonas olduğunu ve araya giren bu kısa süredeki Jonas olmadığını o kadar iyi anladı ki, son günlerdeki yetkisinden gönüllü olarak vazgeçti ve bunu kullanmaya hiç kalkışmadı; gene o eski uysal ve utangaç konuk tavrını takındı.

Mrs. Gamp evine, kuşçuya döndü ve o gece de bir ikiz doğurtmak üzere uyandırıldı; Mr. Mould ailesinin kucağında akşam yemeğini yedikten sonra geceyi de şakalar yaparak kulüpte geçirdi; gürültülü bir meyhanenin kapısında bir süre bekleyen cenaze arabası içinde tüyler ve tepesinde her biri, tören zamanı tüylerin takıldığı ağaç çivilere tutunmuş on iki kırmızı burunlu dilsizle ahırına yollandı; kederli koşumlar bir daha ki kiracı için özenle katlanıp kaldırıldı; ateşli küheylanlar ahırlarında seşsizleşip durgunlaştılar; doktor bir düğün yemeğinde şarapla neşesini buldu ve sonu olmayan hikâyesinin ortasını unuttu; bu birkaç kısa saatin tarihi hiçbir yerde cenaze levazımatçısının hesap defterinde olduğu kadar okunaklı olarak yazılmadı.

Mezarlıkta bile o kadar okunaklı değil miydi? Hayır, orada bile değildi. Kapılar kapanmıştı; gece karanlık ve nemliydi; yağ-

mur kokuşmuş otların üstüne sessizce yağıyordu. Dün gece olmayan yeni bir tümsek vardı şimdi. Bir köstebek gibi yerin altını oya oya geçen Zaman, bir toprak yığını daha atarak yolunu işaretlemişti. Hepsi buydu.

XX. BÖLÜM

Aşk Üzerine Bir Bölüm.

«Pecksniff,» diye söze başladı Jonas; şapkasını çıkarıp siyah yas bandının yerinde olup olmadığına baktı; yerinde olduğunu görünce gene başına geçirdi; «evlenirlerken kızlarınıza ne vermeyi düşünüyorsunuz?»

«Sevgili Mr. Jonas,» dedi müşfik baba, saf bir gülümseyişle, «ne kadar tuhaf bir soru!»

«Tuhaf mı, değil mi, boş verin onu şimdilik,» diye cevap verdi Jonas, Mr. Pecksniff'e ters ters bakarak, «cevap verin yalnız, ya da vermeyin. Ya biri, ya öbürü.»

«Hımm! Aziz dostum,» dedi Mr. Pecksniff, elini sevgiyle akrabasının dizine koyarak: «Bu sorunun birçok karışık görünümü var. Ne vereceğim? Öyle mi?»

«Evet, ne vereceksiniz?» diye tekrarladı Jonas.

«Vallahi, bu,» dedi Mr. Pecksniff, «doğal olarak, seçecekleri kocaların ne çeşitten insanlar olacağına bağlı, sevgili genç arkadaşım.»

Mr. Jonas belli ki şaşırmıştı, nasıl devam edeceğini bilmiyordu. Cevap iyiydi. Kurnazca söylenmiş gibiydi, ama işte saflığın bilgeliği böyledir hep.

«Yani ne demek istiyorsunuz?» diye homurdandı Jonas, bakışı iyice tersleşerek.

«Haklısınız, sevgili dostum,» dedi Mr. Pecksniff, «sormakta haklısınız. İnsan yüreği Kraliyet darphanesi değil ki, gerekli makineler madeni belli boyda kesip biçip para yapsınlar. Bazen,

paraya benzemeyen garip biçimler çıkıveriyor ortaya. Ama madeni saf altın. Hiç değilse bu meziyeti var. Halis altın.»

«Öyle mi?» diye homurdandı Jonas, başını şüpheli şüpheli sallayarak.

«Evet!» dedi Mr. Pecksniff, konusuna ısınarak, «öyle. Sizinle açık konuşmam gerekirse, Mr. Jonas, sizin gibi iki damat bulabilseydim, sizinki gibi bir yaradılışın hakkını verebilecek yetenekte olduğum için — kendimi unutarak — imkânlarımın elverdiği en yüksek drahomayı verirdim kızlarıma.»

Ateşli sözlerdi bunlar, ve içtenlikle söylenmişlerdi. Ama Mr. Pecksniff gibi bir insanın, Mr. Jonas'ı bu kadar görüp tanıdıktan sonra böyle bir konuda bu kadar ateşli ve içten olmasına kim şaşırabilir? Cenaze levazımatçılarının dünyevi ağızları bile bal akıtmamış mıydı bu konuda?

Mr. Jonas bir şey söylemeden manzarayı süzdü. Çünkü arabanın dışında, arkada oturmuşlardı ve kırlardan geçiyorlardı. Son acılı günlerinden sonra hava değişikliği için birkaç günlüğüne Mr. Pecksniff'in evinde kalmaya gidiyordu.

«Ey,» dedi sonunda, gönülleri fetheden açıksözlülüğüyle, «diyelim ki benim gibi bir damat buldunuz, o zaman ne olacak?»

Mr. Pecksniff önce anlatılmaz bir şaşkınlıkla baktı ona; sonra bir çeşit üzüntülü canlılık havasına girdi.

«Öyleyse, bu damadın kimin kocası olacağını tahmin edebilirim,» dedi.

«Kimin?» diye sordu Jonas kuru kuru.

«Büyük kızımın, Mr. Jonas,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff, gözleri yaşararak. «Sevgili Cherry'min; asam, heybem, hazinem, Mr. Jonas. Zor bir iş, ama hayatın gereği böyle! Bir gün onu kocaya vermek zorundayım. Bunu biliyorum, aziz dostum. Buna hazırlıklıyım.»

«Eh! Buna çok uzun zamandır hazırlıklıydınız herhalde,» dedi Jonas.

«Çok kişi onu benden alıp götürmek istedi,» dedi Mr. Pecksniff. «Hiçbiri başaramadı. 'gönlümü kazanmayana elimi veremem, baba...' Aynen böyle dedi. Şu son günlerde eskisinden çok daha mutlu görünüyor. Neden, bilmiyorum.»

Mr. Jonas gene manzarayı seyretti; sonra arabacıya baktı;

sonra tepedeki bavulları gözden geçirdi; en sonunda Mr. Pecksniff'e baktı.

«Bu günlerin birinde ötekinden de ayrılmanız gerekecek herhalde?» dedi, Pecksniff'le göz göze gelince.

«Herhalde,» dedi baba. «Yıllar o yabani kuşumu evcilleştirecek ve o zaman kafese girecek. Ama Cherry, Mr. Jonas, Cherry.»

«Ah, eh!» diye sözünü kesti Jonas. «Yıllar ona yapacağını yapmış. Bundan kimsenin şüphesi yok. Ama soruma cevap vermediniz. Cevap vermek zorunda değilsiniz, elbette, istemiyorsanız. Siz bilirsiniz.»

Konuşma tarzının uyarıcı tersliği Mr. Pecksniff'e aziz dostunun boş lafla oyalanamayacağını, ya sorusunu düpedüz cevaplandırmak, ya da söz konusu sorunda onu aydınlatamayacağını açıkça bildirmek gerektiğini hatırlattı. Aynı anda, yaşlı Anthony'nin neredeyse son nefesinde yaptığı uyarıyı da hatırlayarak lafı dolaştırmadan konuşmaya karar verdi ve Mr. Jonas'a (büyük bağlılığı ve güveni dolayısıyla bu bilgileri verdiğini uzun uzun açıklayarak) söz konusu durumda, yani, kendisi gibi bir adamın kızıyla evlenmek istemesi durumunda,dört bin paundluk bir servet vereceğini söyledi.

«Bunu yapmak için iki ayağımı bir pabuca sokmam gerekecek,» diye babaca görüşünü buna ekledi; «ama bu benim ödevim, vicdanım beni ödüllendirecektir. Benim için, vicdanım bankamdır. Orada ufacık bir yatırımım var, ufacık Mr. Jonas; ama bu benim en değerli hazinemdir, inanın.»

Bu iyi insanın düşmanları bu konuda iki partiye ayrılırlardı. Bir parti hiç utanmadan Mr. Pecksniff'in vicdanı bankasıysa, ve orada bir açık hesabı bulunuyorsa, buradan karşılıksız para çektiğini ve açığın içinden hiçbir hesapla çıkılamayacağını söylerdi. İkinci parti ise bunun sadece uydurma bir şekil olduğunu ileri sürerdi; bomboş bir defter; bir taraftaki kayıtlar, belirsiz bir tarihte okunur duruma gelecek garip bir görünmez mürekkeple yazılmış olabilirdi sadece; ve hiç el sürmezdi bu hesaba.

«İki ayağımı bir pabuca sokmam gerekecek,» diye tekrarladı Mr. Pecksniff; «ama Tanrı çabalarımı ödüllendirdi, onun için bu fedakârlığı yapabilirim.»

Burada felsefi bir sorun çıkıyor karşımıza; Mr. Pecksniff'in giriştiği işlerde himaye ve teşvik gördüğünü söylemeye hakkı var mıydı, yok muydu?

Hayatı boyunca, bir elinde çengel, bir elinde kanca, dar sokaklarda, eğri büğrü geçitlerde dolaşmış, değerli ne varsa kapıp kazıyıp cebine indirmişti. Şimdi, bir serçenin düşüşü olayında Tanrı'nın parmağı varsa, bundan çıkarılacak vargı (Mr. Pecksniff böyle akıl yürütürdü) serçeye atılan taşta, sopada ya da başka nesnede de Tanrı'nın parmağı olmalıydı. Mr. Pecksniff' in çengeliyle kancası da her zaman serçenin kafasına inip onu yere serdiğine göre, kendisini çantasını kuş doldurmakla özel olarak görevlendirilmiş, ve çantasına indirdiği her kuşu da kendi malı olmuş saymakta hakkı vardı. Bireysel olduğu kadar ulusal çapta birçok girişimin de — özellikle ikincisi — şanlı ve başarılı bir sonuca özel olarak vardırıldığına, ancak böyle bir akıl yürütme tarzıyla inanılabilir: Herkesin açık seçik anlaması gereken bir şeydir bu. Dolayısıyla, daha önceki örnekler, Mr. Pecksniff'in böyle konuşmakta haklı olduğunu, pekâlâ böyle konuşabileceğini, böyle konuştuğu için küstah ya da kibirli sayılamayacağını, tersine her türlü övgüyü hak eden büyük bir iman ve bilgelikle konuştuğunu ispatlar.

Zihnini bu çeşitten teorilerle yormaya alışkın olmayan Mr. Jonas konu üzerine düşüncelerini dile getirmedi. Dostunun sözlerine iyi, kötü ya da tarafsız tek bir heceyle bile karşılık vermedi. Sessizliğini en az bir çeyrek saat sürdürdü ve bütün bu zaman boyunca belirli bir verilmiş toplamı bilinen her çeşit aritmetiksel işlemden geçirirmiş gibi göründü; ekliyor, çıkarıyor, çarpıyor, uzun ve kısa bölmelerden geçiriyordu; basit ve karışık tenasüp; takas; basit faiz; bileşik faiz; ve daha nice işlemleri aritmetiğin. Bütün bu çabaların sonucu olumluydu herhalde, çünkü sonunda konuştuğu zaman, özel bir sonuca varmış ve üzücü bir kesinsizlik durumundan kendini kurtarmış biri gibiydi.

«Haydi, koca Pecksniff!» — dostunun arkasına bir şaplak indirerek bu şakacı sözü söyledi — «bir şeyler içelim!»

«Çok iyi olur,» dedi Mr. Pecksniff.

«Arabacıya da ısmarlayalım,» diye haykırdı Jonas.

«Adama bir zararı dokunmayacağına, ya da yerini unuttur mayacağına inanıyorsanız, hay hay,» diye kekeledi Mr. Pecksniff.

Jonas buna sadece güldü ve büyük bir çeviklikle arabanın tepesinden yola atlayarak beceriksiz bir dans figürü yaptı. Sonra meyhaneye girerek öyle kuvvetli bir içki ısmarladı ki, Mr Pecksniff aklından bir zoru mu var diye düşünmeye başladı; ama arabanın hareket zamanı gelince Jonas onun bu şüphelerini gideriverdi.

«Bir haftadır bütün paralar benden çıkıyor, yiyip içiyordunuz. Bunu ısmarlaması da sizden, Pecksniff.» Üstelik, Mr. Pecksniff'in ilkin sandığı gibi şaka da yapmıyordu; çünkü başka lafa gerek görmeden dosdoğru arabaya yollandı ve hesabı ödemeyi saygıdeğer kurbanına bıraktı.

Ama Mr. Pecksniff yumuşak bir adamdı ve Mr. Jonas dostuydu. Üstelik, bildiğimiz gibi, bu beye duyduğu dostluk katıksız bir saygıya ve kişiliğinin üstünlüğünü yakından bilmesine dayanıyordu. Meyhaneden gülümseyerek çıktı ve hatta bir dahaki birahanede aynı şeyi, biraz daha az pahalı bir ölçüde de olsa, tekrarlamaktan geri kalmadı. Mr. Jonas'ın tavrında, genellikle kişiliğinin bir parçası olmayan bir coşkunluk vardı; bu tavrı yolculuk boyunca değişmedi, çok şen, hatta patırtıcıydı ve Mr. Pecksniff onunla başa çıkmakta güçlük çekti.

Evde beklenmiyorlardı. Yok canım, nerede! Mr. Pecksniff Londra'dayken kızlara bir sürpriz yapmayı önermiş, Mr. Jonas' la onları hazırlıksız yakalamak ve babalarının millerce uzakta olduğunu sandıkları bir sırada neler yaptıklarını bir görüvermek için hiçbir haber vermeyeceğini söylemişti. Bu tatlı şakanın bir sonucu olarak kimse onları karşılamaya gelmedi; ama bu öyle önemli bir sonuç sayılmazdı çünkü Mr. Pecksniff'in yanında sadece bir heybe, Mr. Jonas'ın yanında da sadece bir portmanto vardı. Portmantoyu aralarına alıp heybeyi de üstüne koydular ve zaman geçirmeden yola koyuldular; Mr. Pecksniff daha şimdiden parmak uçlarına basarak yürümeye başlamıştı, sanki bu tedbiri almazsa birkaç mil ötede bulunan sevgili çocukları yaklaştığını her nasılsa sezeceklermiş gibi.

Yılın ilkbahar mevsiminde, çok güzel bir akşamdı; alacakaranlığın yumuşak durgunluğunda bütün doğa çok dingin ve

güzel görünüyordu. Gündüz açık ve sıcak geçmişti; ama gece yaklaşırken hava serinlemişti ve olgunlaşan akşam saatinde uzakta köy evlerinin bacalarından nazlı nazlı dumanlar tütüyordu. Binlerce tatlı koku yayılmıştı ortalığa, taze yapraklar, tomurcuklardan; guguk kuşu bütün gün ötmüştü ama şimdi sesi kesilmişti; bahçesi kuruduktan sonra toprak emekçisine umudun ilk soluğunu getiren kazılmış toprak kokusu akşam rüzgârıyla yayılıyordu. Çoğu insanın iyi kararlar alıp harcanmış geçmişe hüzünlendiği; çoğu insanın, koyulaşan gölgelere bakarak, her şeyi kaplayacak olan akşamı ve ötesi olmayan yarını düşündüğü bir zamandı.

«Amma ölgün,» dedi Mr. Jonas, çevresine bakınarak. «İnsanı melankoliden öldürmek için birebir.»

«Birazdan ışıkları da, ateşi de yakarız,» dedi Mr. Pecksniff.

«Eve vardığımızda ikisi de gerekli olacak,» dedi Jonas. «Neden hiç konuşmuyorsunuz? Ne düşünüyorsunuz?»

«Doğrusunu söylemek gerekirse, Mr. Jonas,» dedi Pecksniff, büyük bir ciddiyetle, «şu anda merhum dostumuzu, müteveffa babanızı geçiriyordum aklımdan.»

Çantanın sapı Mr. Jonas'ın elinden düşüverdi, tehdit eder gibi elini sallayarak:

«Bırakın bunu, Pecksniff!»

Bırakılması gereken şeyin konu mu, yoksa çantanın sapı mı olduğunu kavrayamayan Mr. Pecksniff, yapmacıksız bir şaşkınlıkla baktı dostuna.

«Bırakın diyorum!» diye haykırdı Jonas yırtıcı bir tavırla. «İşitiyor musunuz? Bırakın, bir daha açmayın bu konuyu. Uyarıyorum sizi, hakkınızda hayırlı olmaz!»

«Yanıldım,» dedi, iyice afallayan Mr. Pecksniff, «akılsızca bir şeydi. Bunun taze bir yara olduğunu düşünmeliydim.»

«Bana taze yara lafı da etmeyin,» dedi Jonas, ceketinin yeniyle alnını silerek. «Tepemde karga gibi ötmenizi istemiyorum, çünkü ölülerden hoşlanmam.»

Mr. Pecksniff: «Karga gibi ötmek mi, Mr. Jonas?» cümlesini ancak söyleyebilmişti ki yüzü gittikçe kararan genç adam sözünü bir kere daha kesti:

«Unutmayın!» dedi. «Buna izin veremem. Bu konuyu ne ba-

na ne de başkasına bir daha açmamanızı öğütlerim. Bu ipucundan siz de herkes gibi yararlanabilirsiniz herhalde. Yeterince konuştuk bunu. Haydi, gidelim!»

Bunları söyleyince çantanın sapını yeniden yakaladı ve ve öyle bir hızla yürümeye başladı ki portmantonun öbür ucundaki Mr. Pecksniff kendini pek uygunsuz ve yakışıksız bir şekilde sürüklenir buldu; katı derinin ve demir tokaların insafsızca çarptığı dizleriydi bu durumdan en çok zarar gören. Ama birkaç dakika sonra Mr. Jonas hızını kesti ve arkadaşının kendisiyle aynı hizaya gelmesine, portmantonun daha doğru dürüst taşınmasına izin verdi.

Az önceki öfkesine pişman olduğu, Mr. Pecksniff üstündeki etkisinden kuşkulandığı açıkça görünüyordu. Çünkü Mr. Pecksniff ne zaman Mr. Jonas'a baksa, Mr. Jonas da ona bakıyordu ve bu da yeni bir utanç kaynağı oluyordu. Ama utangaçgaçlık fazla sürmedi, çünkü Mr. Jonas birazdan ıslık çalmaya başladı ve ondan ipucunu kapan Mr. Pecksniff de bir şarkı mırıldanmaya koyuldu.

«Epey yaklaştık, değil mi?» dedi Jonas, bir süre böyle gittikten sonra.

«Yaklaştık, aziz dostum,» dedi Mr. Pecksniff.

«Ne yapıyorlardır dersiniz?» diye sordu Jonas.

«Kim bilir!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Küçük afacanlar! Belki de evde yoklardır. Şey diyecektim — hi! hi! hi! — şey diyecektim,» dedi Mr. Pecksniff, «arka kapıdan girelim, habersiz yakalayıverelim, yıldırım gibi, Mr. Jonas.»

Jonas, Mr. Pecksniff, portmanto ve heybenin, çeşitli özelliklerinden hangileriyle bir yıldırıma benzeyebileceğine karar vermek kolay değildi. Ama Mr. Jonas da bu öneriyi kabul edince gizlice arka bahçeye girdiler ve kararan geceye karışık bir mum ve şömine ışığı saçan mutfak penceresine sessizce yaklaştılar.

Gerçekten mutlu bir babaydı Mr. Pecksniff; hiç değilse bir çocuğu bakımından. Akıllı Cherry — seven babasının asası, heybesi ve hazinesi — işte oturuyor orada, mutfak ocağının karşısında, karbeyaz bir masanın başında, hesap yapıyor! Bakın şu tertipli genç kıza, elde kalem, hesaplarla dolu gözlerini ta-

vana dikmiş, yanındaki küçük sepetin içinde anahtarları, ev harcamalarını denetliyor! Ütüden, tabaklardan, tencerelerden; kazandan ve çaydanlıktan; pirinç tepsiden ve kara kurşunlu ocaktan; onaylayıcı bakışlar ve göz kırpmaları parlıyor üstünde. Tavandaki kirişten sarkan soğanlar bile meleklerin yanakları gibi ışıldayıp kızarıyor. Bu sebzelerin etkisi biraz Mr. Pecksniff'in ruhuna da sızıyor. Ağlıyor.

Ama sadece bir an için, ve gizliyor dostundan — büyük bir dikkatle — zayıflığı belli olmasın diye mendiliyle türlü numara yaparak.

«Hoş,» diye mırıldandı, «bir babanın duyguları için çok hoş! Sevgili kızım! Geldiğimizi belli edelim mi, Mr. Jonas?»

«Eh, umarım geceyi ahırda ya da arabalıkta geçirmek niyetinde değilsiniz,» diye cevap verdi Jonas.

«Bu, **size** göstereceğim çeşitten konukseverlik değil, gerçekten,» diye haykırdı Mr. Pecksniff, elini sıkarak. Sonra derin bir soluk aldı, camı tıklatarak. Stentor gibi, «Boh!» diye bağırdı.*

Cherry kalemini elinden düşürüp bir çığlık attı. Ama masumiyet her zaman cesurdur, ya da öyle olması gerekir. Kapıyı açarlarken kahraman kız titremeyen bir sesle ve bu zor anında bile elden bırakmadığı serinkanlılıkla; «Kimsiniz? Ne arıyorsunuz burada? Söyleyin! Yoksa babamı çağırırım,» diye haykırdı.

Mr. Pecksniff kollarını açtı. Hemen tanıdı babasını ve koşarak kucağına atıldı.

«Düşüncesizlik ettik, Mr. Jonas, çok düşüncesizlik ettik,» dedi Mr. Pecksniff, kızının saçlarını düzelterek. «Yavrucuğum, görmüyor musun, yalnız değilim!»

Görmemişti ya. Şu ana kadar babasından başka bir şeyi görmemişti gözü. Ama şimdi Mr. Jonas'ı da gördü; kızardı, başını eğri ve «hoş geldin» dedi.

Ama Merry neredeydi? Mr. Pecksniff kızgınlıkla sormadı bu soruyu, nazik bir kederle karışık bir yumuşaklıkla sordu. Yukarı katta, divana uzanmış kitap okuyordu. Ah! Ev işlerinin

* *Stentor, Homeros'daki güçlü sesli münadi. (Çev.)*

ayrıntıları çekici gelmezdi **ona**. «Ama çağır onu aşağıya,» dedi Mr. Pecksniff, durgun bir üzüntüyle. «Çağır onu, şekerim.»

Çağırıldı ve geldi, kıpkırmızı bir halde, divandan fırlayıp; ama yakışmıştı bu da ona. Evet, evet, çok yakışmıştı.

«Aman, Tanrım!» diye haykırdı hınzır kız, babasının iki yanağını öpüp, şakacı yaradılışına uyarak burnunun ucuna da fazladan bir öpücük kondurduktan sonra kuzenine dönerek: «Kazulet de gelmiş! Neyse ki **beni** pek fazla meşgul etmeyeceksin!»

«Vay! Her zamanki alaycılık, ha?» dedi Jonas. «Ah! Çok hınzırsın!»

«Haydi, haydi!» dedi Merry, iterek onu. «Seni fazla görmek zorunda kalırsam ne yaparım bilmem. Git karşımdan, haydi, ne olur!»

Sözün burasında Mr. Pecksniff Mr. Jonas'ın hemen üst kata çıkmasını istediği için genç bayanın hemen gitmesi yolundaki isteğine uymuş oldu. Ama Cherry'nin koluna girdiği halde dönüp küçük kız kardeşe bakmaktan ve dördü birden merdiveni tırmanırken aynı çeşitten şakalar yapmaktan kendini alamadı. Oturma odasında — iyi bir talih eseri küçük hanımlar o akşam normal zamanı biraz geçirmiş oldukları için — çay masası daha yeni hazırlanmıştı.

Mr. Pinch evde olmadığı için çaylarını baş başa içtiler; Mr. Jonas iki kız kardeşin arasında oturur ve kendine özgü sevimliliğiyle zerafetini sergilerken hepsi de çok şen ve konuşkandılar. Çay bitip masadaki öteberi kaldırılınca Mr. Pecksniff böyle tatlı bir toplantıyı terk etmenin güç geldiğini, ama kendi odasında incelemesi gereken bazı önemli kâğıtları olduğunu ve bu nedenle yarım saat kadar yanlarından ayrılmak üzere izin istediğini söyledi. Bu özürden sonra neşeli bir hava mırıldanarak çıktı odadan. Bundan sonra beş dakika geçmiş geçmemişti ki Jonas'la ablasından biraz uzakta, pencerenin girintisinde oturan Merry içinden gelen bir kahkahayı bastırmaya çalışarak kapıya doğru sekti.

«Hey!» diye seslendi Jonas. «Gitme.»

«Gitmeyim mi!» diye sordu Merry, arkasına bakarak, «Kalmamı çok istiyorsun, değil mi, kazulet?»

«Evet,» dedi Jonas. «İstiyorum ya. Seninle konuşmak istiyorum.» Ama Merry buna karşın odadan çıkınca arkasından koştu ve koridorda kısa süren bir boğuşmadan sonra yakalayıp geri getirdi. Bütün bunlar Cherry'nin namus duygusunu incitmişti.

«Aman, yani, Merry,» diye çıkıştı abla. «Vallahi şaşıyorum sana! Saçmalamanın da bir sınırı var, şekerim.»

«Teşekkür ederim, cicikom,» dedi Merry, gül dudaklarını büzerek. «Bu öğütlerinden dolayı sana çok şey borçluyum. Ay! Bıraksana beni, canavar, bırak!» Bu isteğin nedeni Mr. Jonas'ın yeni bir girişimiydi. Soluk soluğa Merry'yi yakalayıp divanda yanına oturtmuştu, öbür yanında da Miss Cherry oturuyordu.

«İşte,» dedi, ikisini de bellerinden sararak; «iki elim de dolu, değil mi?»

«Beni bırakmazsan yarın sabah ellerinin birini morarmış bulacaksın,» diye haykırdı oyunbaz Merry.

«Ah! Aldırmam **senin** çimdiklerine,» diye sırıttı Jonas.

«Benim için de çimdikle şunu, Cherry, ne olur,» dedi Mercy. «Bu yaratıktan nefret ettiğim kadar kimseden nefret etmedim doğrusu!»

«Yok, yok, öyle deme,» dedi Jonas, «hem çimdik de atma çünkü ciddi konuşmak istiyorum. Baksana! Charity kardeş!»

«Efendim! Ne var?» diye keskin bir sesle cevap verdi Charity.

«Biraz ciddi konuşmak istiyorum,» dedi Jonas; «yanlışlıkları önlemek, tam bir anlaşmaya varmak istiyorum. Doğru değil mi böylesi?»

Kızlar ikisi de sustular. Mr. Jonas biraz bekledi. Kuruyan boğazını temizledi.

«Söylediklerime inanmayacak, değil mi, kuzin?» dedi Jonas, Miss Charity'yi hafif hafif sıkıştırarak.

«Vallahi, ben ne bileyim, Mr. Jonas, ne olduğunu işitmeden? İmkânı var mı?»

«Canım, işte biliyorsun,» dedi Jonas, «hep insanlarla alay eder ya, biliyorum gülecek şimdi, ya da güler gibi yapacak; bunu daha söylemeden biliyorum. Ama ona ciddi olduğumu söyleyebilirsin, kuzin, değil mi? Bildiğini itiraf edersin, değil mi?

Biliyorum, dürüst davranırsın,» diye ekledi, inandırmaya çalışarak.

Cevap gelmedi. Boğazı kurudukça kuruyor, denetlemesi güçleştikçe güçleşiyordu.

«Baksana, Kuzin Charity,» dedi Jonas, «siz ikiniz şehirdeki pansiyondayken sizi bulup da onun yanına gelebilmek için ne sıkıntılara girdiğimi ona yalnız sen söyleyebilirsin, çünkü bunu senin kadar iyi bilen yok, biliyorsun. Öyle ister gibi görünmeden onu daha iyi tanıyabilmek için seninle daha yakınlaşayım diye neler yaptığımı yalnız sen ona söyleyebilirsin; öyle değil mi? Sana hep onu soruyordum, nereye gittiğini, ne zaman geleceğini, ne kadar canlı olduğunu falan filan söylüyordum hep; söylemiyor muydum, Kuzin? Söylersin bunu onlara, değil mi, çünkü şimdiye kadar söylemediysen... sonra... ve... söylemişindir sanırım, çünkü sen aslında dürüstsün, değil mi?»

Hâlâ cevap yok. Mr. Jonas'ın sağ kolu — iki kızın büyüğü sağında oturuyordu — kendinden gelmeyen heyecanlı bir çarpıntıyı duyabilirdi; ama sözlerinin bir etki yaptığını ona bildirecek başka bir işaret yoktu.

«Kendine sakladıysan, ona söylemediysen bile,» diye devam etti Jonas, «çok zararı yok, çünkü şimdi tanıklık edersin; etmez misin? Başından beri seninle iyi arkadaşız; değil mi? Şüphesiz ileride de öyle olacağız, onun için senin önünde konuşmaktan hiç çekinmiyorum. Kuzin Mercy, söylediklerimi işittin. O da doğrulayacak bunları, kelimesi kelimesine; doğrulamalı. Benimle evlenirmisin? Ha?»

Bu soruyu daha etkileyici biçimde sorabilmek için kolunu Charity'den çekerken kız yerinden fırlayıp odasına doğru koştu; giderken çıkardığı kızgın ve anlaşılmaz sesleri ancak kandırılmış, öfkeli bir kadın çıkarabilirdi.

«Bırak beni gideyim. Bırak arkasından gideyim,» dedi Merry, iterek onu ve kendisine uzanan yüzüne — doğrusunu söylemek gerekirse — birkaç tane sıkı tokat indirerek.

«Bırakmam 'Evet' deyinceye kadar. Daha kabul etmedin. Benimle evlenir misin?»

«Hayır, evlenmem. Suratına bakmak istemiyorum. Yüz kere

söyledim. Kazuletin birisin. Üstelik ben hep ablamdan hoşlandığını sanıyordum. Hep öyle sanıyorduk.»

«Ama bu benim suçum değil,» dedi Jonas.

«Evet, senin suçundu; öyle olduğunu biliyorsun.»

«Aşkta her şey yapılır,» dedi Jonas. «Belki o öyle sanıyordu. Ama sen biliyordun.»

«Aşkta her şey yapılır,» dedi Jonas. «Belki o öyle sanıyordu. Ama sen biliyordun.»

«Ben de öyle sanıyordum!»

«Hayır, biliyordun. İkinizle birlikte olduğum zaman onu daha çok sevdiğimi sanamazdın.»

«Zevkler anlaşılmaz ki,» dedi Merry; «yani öyle demek istemedim. Bilmiyorum ne demek istediğimi. Bırak yanına gideyim.»

« 'Evet' dersen bırakırım.»

«Dersem, hayatım boyunca seninle eğlenir, alay ederim sonra.»

«Öyle olsun,» diye haykırdı Jonas, «madem açıkça söylüyorsun. Pazarlıkta anlaştık, kuzin. İyi bir çift olacağız seninle.»

Bu zarif konuşmayı öpücük ve tokat sesleri karışımı bir gürültü izledi; sonra güzel, ama saçı başı dağılmış Merry kaçtı ve ablasını izledi.

Mr. Pecksniff dinlemiş miydi bunları acaba — ama böylesi onun kişiliğine hiç yakışmazdı; yoksa bir çeşit esinlenmeyle tahmin mi etmişti olanları — onun gibi bilge bir insan için böylesi çok daha muhtemeldi; yoksa sadece talihinin yaver olmasıyla kendini tam zamanında tam gerekli yerde mi bulmuştu; özel bir koruma altında yaşadığına göre, bu da olabilirdi pekâlâ; şurası kesin ki kız kardeşlerin yatak odalarında birbirlerine kavuştukları anda o da oturma odasının kapısında bitiverdi. Hem de ne olağanüstü bir karşıtlıktı bu. Onlar öylesine ateşli, gürültülü, şiddetli: o ise bu kadar dingin, soğukkanlı ve rahat; öyle ki saçının tek bir teli yerinden oynamıyordu.

«Çocuklar!» dedi Mr. Pecksniff, şaşkınlıkla kollarını açarak; ama bundan önce kapıyı dikkatle kapatmış, sonra da sırtını kapıya vermişti. «Kızlarım! Yavrularım! Ne oluyor?»

«Alçak... iblis... yalancı, ahlaksız, namussuz adam; gözü-

mün önünde Mercy'ye evlenme önerisinde bulundu!» diye cevap verdi büyük kızı.

«Kim Mercy'ye evlenme önerisinde bulundu?»

«O. O Jonas denen şey, aşağıda.»

«Jonas Mercy'yle evlenmek istedi demek?» dedi Mr. Pecksniff. «Allah Allah! Sahi mi?»

«Söyleyecek başka bir şey bulamıyor musunuz?» diye haykırdı Charity. «Beni çıldırtacak mısınız, baba? Bana değil, Mercy'ye diyorum!»

«Ah, ne kötü! Ne ayıp!» dedi Mr. Pecksniff çok ağırbaşlı bir tavır takınarak. «Ah, ne ayıp! Kız kardeşinin zaferi seni bu gösterilere yöneltebiliyor demek, çocuğum? Ah, gerçekten çok acı bu! Çok üzgünüm; seni böyle gördüğüme şaşırdım ve yaralandım. Mercy, kızım, Tanrı seni korusun! Sen onu yatıştır. Ah, kıskançlık, kıskançlık, sen ne kötü bir tutkusun!»

Kıskançlığa böyle yaslı ve kederli bir tonla hitap ettikten sonra Mr. Pecksniff odadan çıktı — kapıyı arkasından dikkatle kapayarak — ve alt kata indi. Orada gelecekteki damadını bulup iki eline birden sarıldı.

«Jonas!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Jonas! gönlümün en büyük dileği yerine geldi!»

«Çok iyi; böyle olmasına sevindim,» dedi Jonas. «Bu kadarı yeter. Asıl sevdiğin olmadığına göre, bir binlik daha saymalısınız, Pecksniff. Beş bine çıkarmalısınız. Hazinenizi kendinize saklamanıza değer, biliyorsunuz. Böylece ucuza kurtuluyorsunuz, hem de fedakârlık yapmış olmuyorsunuz.»

Bunu söylerken suratına yayılan sırıtma öbür sevimliliklerini de göz önüne serdiği için Mr. Pecksniff bile bir an soğukkanlılığını kaybetti ve genç adama şaşkınlık ve hayranlıktan sersemlemiş gibi baktı. Ama hemen kendini topladı ve konuyu değiştirmek üzereyken dışarıda telaşlı ayak sesleri işitildi ve Tom Pinch büyük bir heyecanla odaya daldı.

Odada Mr. Pecksniff'le özel olarak konuşur görünen bir yabancıya rastlayınca Tom çok şaşaladı, ama gene de söyleyeceği çok önemli bir şey varmış ve bu da içeri giriş tarzını bağışlatırmış gibiydi hali.

«Mr. Pinch,» dedi Pecksniff, «buna nezaket denemez. Dav-

ranışınızın hiç de nazik olmadığını özür dileyerek hatırlatırım, Mr. Pinch.»

«Kapıyı vurmadan girdiğim için özür dilerim, efendim,» diye cevap verdi Tom.

«Benden değil, bu beyefendiden özür dileyin, Mr. Pinch,» dedi Pecksniff. «Ben sizi tanıyorum: o tanımıyor. Genç yardımcım, Mr. Jonas.»

Geleceğin damadı başıyla hafifçe selamladı onu; keyfi yerinde olduğu için etkin değil, sadece edilgin bir şekilde küçümseyerek.

«Sizinle biraz konuşabilir miyim, efendim, izin verirseniz?» dedi Tom. «Biraz önemli ve acele bir iş.»

«Bu tuhaf davranışınıza bakılırsa çok önemli ve acele olmalı, Mr. Pinch,» diye cevap verdi patronu. «Bir dakika bana izin verin, aziz dostum. Buyurun, efendim, böyle düşüncesizce odaya dalmanızın gerekçesi nedir?»

«Gerçekten çok özür dilerim, efendim,» dedi Tom, koridorda, elinde kasketiyle patronunun önünde dururken; «biliyorum, çok kaba görünmüştür...»

«Çok kaba göründü, Mr. Pinch.»

«Evet, bunu anlıyorum, efendim; ama mesele şu, onları görünce çok şaşırdım, sizin de şaşıracağınızı tahmin ettiğim için eve çok hızlı koştum, öyle ki ne yaptığımın pek bilincinde değildim. Biraz önce kilisedeydim, efendim, vakit geçirmek için orgun tuşlarına dokunuyordum, sonra gözüm yan tarafa ilişince bir beyle bir hanımın durup dinlediklerini gördüm. Yabancı gibi görünüyorlardı, efendim, karanlıkta seçebildiğim kadarıyla; tanımadığım kimseler sandım; onun için orgu bıraktım birazdan, orgun bulunduğu yere çıkmayı ya da bir yere oturmayı isteyip istemediklerini sordum; 'Hayır,' istemeyiz dediler; ama dinledikleri musiki için teşekkür ettiler. Aslında,» dedi Tom, kızararak, «'Musiki enfesti' dediler, ya da, o öyle dedi: Bu da hayatımda işittiğim en güzel sözdü. Ku... kusura bakmayın, efendim;» tir tir titriyordu ve şapkasını ikinci kere düşürmüştü elinden; «ama... ama biraz şaşkınım, konudan uzaklaşıyorum.»

«Gene konuya dönersen; Thomas,» dedi Mr. Pecksniff buz gibi bir bakışla,

«Evet, efendim,» diye cevap verdi Tom, «şüphesiz. Dışarıda arabalarının beklediğini, musikiyi dinlemek için mola verdiklerini söylediler. Sonra dediler ki — yani, o dedi — 'Siz galiba Mr. Pecksniff'le kalıyorsunuz, beyefendi,' dedi. Ben de bu şerefe nail olduğumu söyledim ve dedim ki,» diye ekledi Tom, gözlerini koruyucusunun yüzüne dikerek, «yani her zaman söylediğim ve söylemem gerektiği gibi, size çok şeyler borçlu olduğumu ve bunu hiçbir zaman tam anlamıyla anlatamayacağımı söyledim.»

«Bu,» dedi Mr. Pecksniff, «çok, çok yanlıştı. Biraz dinlenin, Mr. Pinch.»

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi Tom. «Bunun üstüne sordular... yani o sordu, 'Mr. Pecksniff'in evine bir beygir yolu yok muydu?'»

Mr. Pecksniff anında merak kesildi.

« 'Ejder'in yanından geçmeden?' Ben de böyle bir yol olduğunu söyledim, onlara göstermekten ne kadar memnun olacağımı belirttim. O zaman arabalarını normal yoldan gönderttiler, benimle birlikte çayırdan geldiler. Onları geçitte bırakıp ben koştum, efendim, geldiklerini söylemek için; geliyorlar, efendim, bir dakika sonra buradadırlar,» diye ekledi Tom soluğunu güçlükle toparlayarak.

«Kim acaba,» dedi Mr. Pecksniff, düşünceye dalarak, «kim olabilirler acaba?»

«Ah, aman, efendim!» diye haykırdı Tom, «en başta söyleyecektim; söyledim sanıyordum. Ejder'de geçen kış hastalanan beyle yanındaki hanımdı.»

Bu basit kelimelerin Mr. Pecksniff üzerinde yarattığı olağanüstü etkiyi görünce Tom'un dişleri birbirine çarptı ve şaşkınlığından sendeledi. İhtiyarın tam gözüne girmişken, Jonas evde olduğu için yeniden gözden düşme korkusu; Jonas'ı fena halde öfkelendirmeden bir yere göndermenin, bir yere kilitlemenin, elini ayağını bağlayıp kömürlüğe kaldırmanın imkânsızlığı; Charity avaz avaz isteri nöbeti geçirir, Mercy elini ayağını ne yapacağını bilmez, Jonas oturma odasında oturur ve

Martin Chuzzlewit'le genç arkadaşı kapının eşiğine dayanırken evdeki korkunç patırtıyı yatıştırıp bir hale yola koymanın çaresizliği; bu berbat kargaşalığı gizlemenin ya da yumuşatıcı bir açıklama bulmanın umutsuzluğu; her çeşit içinden çıkılmaz karışıklık ve kördüğümün birdenbire zavallı başına yıkılması: İçinden kurtulmak için zamana, talihine ve kendi hesaplarına bel bağladığı bütün bu şeyler kapana düşmüş mimarı öyle perişan etmişti ki, Tom, Mr. Pecksniff'e bakan bir Gorgon Mr. Pecksniff de Tom'a bakan bir başka Gorgon olsalardı birbirlerini şimdiki kadar dehşete düşüremezlerdi.

«Ah, ah!» diye haykırdı Tom, «ne yaptım? Tatlı bir sürpriz olur diye düşünmüştüm. Hoşunuza gidecek sanmıştım.»

Ama tam bu sırada sokak kapısının sesli sesli vurulduğu işitildi.

XXI. BÖLÜM

Amerika'da Yeni Olaylar. Martin Bir Ortak Buluyor ve Mal Satın Alıyor. Eden'in Kâğıt Üzerindeki Durumu. Ayrıca, Britanya Aslanı. Ayrıca, Birleşik Duygudaşların Watertoast Birliğinin İddia Ettiği ve Gösterdiği Duygudaşlık Çeşidi

Mr. Pecksniff'in kapısından çıkan ses ne kadar yüksek olursa olsun, son hızla giden bir Amerikan treninin gürültüsüne hiç benzemiyordu. Bölüme bunu açıkça itiraf ederek başlayalım da, okur şu anda romanımızdaki kulakları sağır edici gürültünün Mr. Pecksniff'in kapısından çıktığını ya da gene bu gürültünün Mr. Pecksniff'le Mr. Pinch arasında meydana gelen büyük telaştan ileri geldiğini sanmasın.

Mr. Pecksniff'in evi bin fersah uzakta; hikayemizin arkadaşları şu anda gene Özgürlük ve Ahlaki Duyarlık ülkesinde. Gene Kutsal Bağımsızlık havasını soluyor romanımız; Sezar'ın

hakkını Sezar'a vermeyen o ahlaki duyguya dindarca bir saygıyla gözlüyor yeniden; kölesinin koynunda düşünde özgürlüğü gören ve uyanınca kölesinin ve kendisinin çocuğunu pazarda satan o insanın — Ey soylu yurtsever ve senin nice yoldaşın! — hayat kaynağı olan kutsal atmosfere dönüyor bir daha.

Tekerlekler takırdayıp zangırdıyor, raylar sarsılıyor tren hızla koşarken! Derken lokomotif, yaşayan bir emekçi gibi kırbaçlanıp işkenceye uğramış, acıdan kıvranıyormuşçasına bir çığlık koparıyor. Kötü bir benzeti; çünkü bu ülkede demir ve çelik et ve kemikten çok daha önemli ve değerlidir. İnsanın kurnaz elinden çıkma eserler dayanıklılık sınırının ötesine kadar zorlanırsa, kendine göre bir öç alma yolu bulur; oysa Tanrı elinden çıkma sefil mekanizmanın böyle bir tehlikesi yoktur, sürücünün isteğine göre horlanabilir, ezilebilir. Şu makineye bakın! Şu duygusuz maden kitlesine zarar vermek, yirmi insanın canını almaktan çok daha ağır bir ceza gerektirir bu ülkede! Yıldızlar böyle göz kırpıyor o kanlı çizgilere; özgürlük de şapkasını gözlerine kadar indiriyor ve en iğrenç görünümüyle Baskı'nın kendi öz kız kardeşi olduğunu itiraf ediyor.

Gürültüsüyle bizi uyandırıp şu bölüme getiren lokomotifin sürücüsü şüphesiz bu gibi düşüncelerin sıkıntısını çekmiyordu; hatta, zihninde düşünceye benzer hiçbir şey yoktu belki de. Kollarını kavuşturmuş, bacak bacak üstüne atmış, arabanın yanına yaslanarak pipo içiyordu; boş zamanını doldurmak için tenderden çektiği odun parçalarını yol boyundaki başıboş sığırlara fırlatan yol arkadaşı ateşçinin bazı çok isabetli atışlarını beğendiğini piposu kadar kısa birtakım homurtularla dile getirmekten başka bir şey yapmıyordu ve öyle durgun, öyle tamamen kayıtsızdı ki, lokomotif bir süt domuzu olsa, ne yaptığıyla ancak bu kadar az ilgilenebilirdi. Bu görevlinin rahatlığına, kıpırtısızlığına karşın tren oldukça hızlı ilerliyordu; raylar da iyi döşenmediği için sık sık zıplayıp sıçrıyorlardı.

Lokomotifin arkasına üç büyük vagon takılmıştı. Hanımların vagonu, beylerin vagonu, zencilerin vagonu: Bu sonuncu, içindeki yolculara yerinde bir iltifat olmak üzere, siyaha boyanmıştı. En rahatı olduğu için, Martin'le Mark Tapley birinci vagona binmişlerdi: vagon tenhaydı, onun için yanlarında ken-

di hanımları bulunmak mutluluğundan yoksun başka beyler de binmişlerdi. Yan yana oturmuş, ateşli ateşli konuşuyorlardı.

«Demek New York'dan uzaklaştığımıza sevindin, Mark,» dedi Martin, kuşkulu kuşkulu bakarak yüzüne.

«Evet, efendim,» dedi Mark. «Öyle. Çok sevindim.»

«Oradayken 'keyifli' değil miydin?» diye sordu Martin.

«Tam tersine, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Hayatımın en keyifli haftasını geçirdim Pawkins'de.»

«Tasarılarımız için ne düşünüyorsun?» diye sordu Martin, bunu sormaktan epey süredir kaçındığını açıkça ortaya koyan bir tavırla.

«Çok parlak buluyorum, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Herhangi bir yere 'Eden Vadisi'nden daha iyi bir ad bulunamazdı. Hiç kimse de Eden Vadisi'nden daha iyi bir yere yerleşmeyi akıl edemezdi. Dediklerine göre,» diye ekledi Mark, biraz düşündükten sonra, «çok yılan varmış orada. Gene neşemiz yerinde olacak demektir.»

Mark bu son sevimli bilgiyi verirken hiç endişeli değildi, tersine, söylerken yüzü aydınlanıyordu: Öyle aydınlanıyordu ki gören bir yabancı onun hayatı boyunca yılanlarla birlikte yaşamak için can attığını ve şimdi bu gönülden isteğinin yerine gelmesi fırsatını coşkun bir sevinçle karşıladığını sanabilirdi.

«Kim söyledi bunu?» diye sertçe sordu Martin.

«Bir subay,» dedi Mark.

«Hay Allah layığını versin!» diye haykırdı Martin, kendini tutamayıp içten bir kahkaha atarak. «Hangi subay? Biliyorsun ki dağ taş subay dolu.»

«İngiltere'de ne kadar korkuluk varsa, burada da o kadar subay var,» dedi Mark; «şu bizim korkuluklar da bir çeşit milis sayılabilir, çünkü hepsi bir sırığa geçirilmiş ceket ve yeleklerden yapılma. Ha, ha! Aldırmayın bana, efendim. Bazen böyle olurum. Keyiflenmeden edemiyorum. Vallahi, Pawkins'deki istilacı fatihlerden biriydi söyleyen. 'Duyduğuma göre,' dedi — tam burnundan değil de, burnunun kemerinde bir tıkaç varmış gibi — 'Eden Vadisine gidiyormuşsunuz?' 'Böyle bir şey işitmişliğim var,' dedim ben de ona. 'Ah!' dedi. 'Oraya gittiğiniz zaman yatağa yattığınızda — yatak **olabilir** çünkü,' dedi, 'uygar-

lık ilerledikçe — yanınıza bir balta almayı unutmayın.' Epey sert baktım ben de o zaman yüzüne. 'Pire mi var?' dedim. 'Daha neler,' dedi. 'Vampir?' dedim. 'Daha neler,' dedi, 'Sivrisinek, belki?' dedim. 'Daha neler,' dedi. 'Dahası ne?' dedim. 'Dahası yılan,' dedi; 'çıngıraklıyılan. Bir bakıma haklısınız, yabancı. İnsanın üstünde fena halde otlayan ufak çapta haşarattan da bolca bulunur; ama **onlara** aldırmayın, onlarla ahbaplık edilir. Yılanlar,' dedi, 'asıl kötü olanı uyanıp da bunların birini başucunuzda dikilmiş görürseniz,' dedi, 'ucu kopmuş bir tirbuşon gibi otururken, görürseniz, doğrayın, çünkü niyeti kötü demektir.'»

«Bunu niye daha önce söylemedin?» diye haykırdı Martin, yüzünde, Mark'ın yüzünün aydınlığını çok daha belirginleştiren bir ifadeyle.

«Hiç aklıma gelmedi, efendim,» dedi Mark. «Bir kulağımdan girip öbür kulağımdan çıktı. Ama belki bu adam bir kumpanya'dandı, öteki şirketinkine değil de kendi şirketinin Eden'ine gidelim diye söyledi.»

«Doğru, öyle de olabilir,» dedi Martin. «Yürekten dileğim, öyle olması zaten.»

«Böyle olduğundan hiç şüphem yok, efendim,» dedi Mark; söylenenlerin kendi üzerinde yarattığı coşturucu etkiden, efendisinin başka türlü etkilenebileceğini bir an için unutmuştu; «ama, her durumda yaşamamız gerekecek, efendim.»

«Yaşamak! diye haykırdı Martin. «Evet, demesi kolay; ama çıngıraklıyılanlar yatağımıza çıkıp kendilerini tirbuşon yaparken uyanamazsak, demesi kadar kolay olamayabilecek yaşamak.»

«Çok doğru,» dedi kulağının dibinden bir ses; öyle yakından geldi ki kulağı gıdıklandı. «Korkunç doğru.»

Martin arkasına baktı ve arkalarındaki koltukta oturan beyin dönüp kafasını Mark'la Martin'in kafalarının arasına soktuğunu, çenesini koltuklarının arkalığına dayadığını, konuşmalarını dinlediğini gördü. Duruşu, rastladıkları pek çok kişininki gibi gevşek ve kayıtsızdı; yanakları öyle çöküktü ki sürekli içine çekerek durduğunu sanırdınız; güneşten iyice yanmıştı ama sağlıklı bir renk almamış, sarı kara olmuştu. Yarı kapanık du-

ran parlak, koyu renk gözleri vardı; sadece göz ucuyla bakıyor, sanki «Beni kandıramazsın: istersin ama elinden gelmez» diyordu. Öne doğru eğilirken ellerini dikkatsizce dizlerine koymuştu; sol elinde, İngiliz köylülerinin peynir tuttukları gibi bir kalıp tütün tutuyordu; sağ elinde de bir çakı vardı. Sanki günlerce önceden iki tarafın fikrini dinleyip kendi kanısıyla onları şereflendirmesi için özel olarak çağırılmış gibi rahatlıkla kesmişti konuşmalarını; bir ayı ya da bir manda olmadığından nasıl en ufak bir kuşkusu yoksa, kendisiyle tanışmak istemeyebileceklerinin ya da özel işlerine burnunu sokmasından rahatsız olabileceklerinin de mümkün olacağını hiç düşünmüyordu.

«Korkunç doğru,» diye tekrarladı, Martin'e, bir barbarla konuşur gibi küçümserce başını sallayarak. «Her çeşitten Allahın belası haşarat.»

Bu konuşma tarzı karşısında bir an Martin'in suratı asılır gibi olduysa da Roma'dayken Romalılara uymanın gerektiğini hatırladı ve bu kadar kısa sürede, önceden hiç uyarılmaksızın, toparlayabileceği en tatlı gülüşle gülümsedi.

Yeni ahbapları o sıra başka bir şey söylemedi, çünkü tütün kalıbından bir parça kesiyor, bir yandan da ıslık çalıyordu. İstediği biçimi verince ağzındaki tütün parçasını çıkardı ve Mark'la Martin'in arasına, koltuğun arkalığına koydu, yenisini de ağzına attı; tütün, yanağında, bir ceviz gibi duruyordu. Tadından memnun kalınca, çakısını eski tütün parçasına daldırdı ve yıllarını boşa harcamamış bir adam tavrıyla gözlerine uzatarak «çok kullanılmış» olduğunu belirtti. Sonra fırlatıp attı posayı; çakıyı bir cebine, kalıbı da öbür cebine indirdi. Çenesini gene koltuklarının arkasına dayadı; Martin'in yeleğindeki desenden hoşlandığını belirtir bir tavırla elini uzatıp kumaşı yokladı.

«Ne bunun adı?» diye sordu.

«Vallahi, hiç bilmiyorum,» dedi Martin.

«Yardası bir dolardan fazla tutar herhalde!»

«Gerçekten bilmiyorum.»

«Benim memleketimde,» dedi adam, «kendi ürünlerimizin fiyatını biliriz.»

Martin konunun tartışmasına yanaşmayınca bir sessizlik oldu.

«Ey!» diye devam etti yeni arkadaşları, sessizlik süresince onları tepeden tırnağa süzerek. «Şu bizim garip atamız ne durumda bu günlerde?»

Mr. Tapley bu soruyu İngiltere'deki o terbiyesiz «Anan nasıl?» sorusunun bir başka şekli sandı ve buna göre karşılık vermeye hazırlanıyordu. Ama Martin hemen araya girdi.

«Eski memleketi mi demek istiyorsunuz?» dedi.

«Ha!» diye cevap verdi adam. «Nasıl? Geri geri gidiyor herhalde, her zamanki gibi. Ey! Kraliçe Victoria nasıl?»

«Sağlığı yerindedir herhalde,» dedi Martin.

«Kraliçe Victoria yarın olunca durduğu yerde sallanmayacak hiç,» dedi yabancı. «Hayır.»

«Haberim yok böyle bir şeyden. Niçin sallansındı?»

Yabancı, bilgisizliğine ya da önyargısına acır gibi baktı ona.

«Yarın, **Watertoast Gazette**'ın ek nüshasını okuyunca o genç kız, Londra Kulesindeki lüks dairesinde zangır zangır titreyecek,» dedi.

Yukarıdaki diyalog sırasında bazı başka beyler de yerlerinden kalkıp çevrelerine toplanmışlardı. Son konuşmayı çok beğendiler. Sarkık, gevşek, beyaz bir boyunbağı, uzun beyaz bir yeleği ve siyah bir paltosu olan, ötekilere sözünü geçirdiği anlaşılan ince uzun bir bey duygularını açığa vurdu.

«Hem! Mr. La Fayette Kettle,» dedi, şapkasını çıkararak.

Herkes ciddiyetle «şşşt» diyerek birbirini susturdu.

«Mr. La Fayette Kettle! Bayım!»

Mr. Kettle eğilerek selam verdi.

«Bu topluluk adına, bayım, ve ortak memleketimiz adına. ve bağlı bulunduğumuz kutsal duygudaşlığın haklı davası adına, size teşekkür ederim. Watertoast Duygudaşları adına size teşekkür ederim; ve, bayım, **Watertoast Gazette** adına size teşekkür ederim; ve, bayım, Büyük Birleşik Devletler'in yıldızlı ve çizgili bayrağı adına size parlak ve kategorik açıklamanız için teşekkür ederim. Ve, eğer,» derken şemsiyesinin sapıyla Martin'i dürtükledi, dikkatini çekmek için, çünkü Mark'ın fısıldaya-

rak söylediği bir şeyi dinliyordu; «eğer, bayım, böyle bir yerde, ve böyle bir zamanda, elimizdeki konuya — tepeden de olsa — şöyle bir bakarak sözlerimi duygularımı dile getirerek tamamlayacak olursam şunu söyleyebilirim ki Britanya Aslanının pençeleri Amerikan Kartalının soylu gagası tarafından sökülebilir ve yeşil Columbia'nın sahillerinde yatan bütün içi boş deniz kabuklarında esen musikiyi İrlanda harpi ve İskoç kemanıyla çalması ona öğretilebilir!»

Bunları söyledikten sonra ince uzun bey büyük bir heyecan arasında yerine oturdu; herkes son derece ciddi görünüyordu.

«General Choke,» dedi Mr. La Fayette Kettle, «yüreğimi ısıtıyorsunuz; bayım, yüreğimi ısıtıyorsunuz. Ama Britanya Aslanı burada temsilcisiz değil; onun bu sözlere vereceği cevabı işitmek isterdim.»

«Madem beni temsilci saymak şerefine layık görüyorsunuz,» dedi Martin, gülerek, «Kraliçe Victoria'nın hiçbir zaman şu bilmem ne **Gazette**'i okuduğunu işitmedim ve böyle bir şeyin muhtemel olduğunu da sanmıyorum.»

General Choke herkese gülümsedi, sabırla, iyi niyetle açıkladı:

«Gönderiliyor ona, bayım, gönderiliyor. Postayla.»

«Ama Londra Kulesi adresine gönderiliyorsa korkarım eline geçmiyordur,» diye cevap verdi Martin; «çünkü orada oturmaz.»

«Baylar, İngiltere Kraliçesi,» dedi Mr. Tapley, büyük bir kibarlıkla, ve kıpırtısız bir yüzle hepsini süzerek, «para işlerini yürütmek için genellikle Darphane'de oturur. Görevinden ötürü kendi evi de vardır, Londra şehreminiyle oturur; ama oturma odasının bacası tüttüğü için pek fazla kalmıyor orada.»

«Mark,» dedi Martin, «sana ne kadar hoş görünürlerse görünsünler, böyle saçma önermelerle araya girme lütfen. Benim söylediğim, beyler, sadece — önemli bir konu değil aslında ama — İngiltere Kraliçesinin Londra Kulesi'nde oturmadığıydı.»

«General!» diye seslendi Mr. La Fayette Kettle. «İşitiyor musunuz?»

«General!» diye haykırıştı başkaları da. «General!»

«Susalım! Lütfen susalım!» dedi General Choke, elini kaldırarak ve bayağı dokunaklı denebilecek bir sabır ve iyi niyetle konuşarak. «Batı Okyunusundaki bu koca Kıtanın balta girmemiş ormanlarında bile bu kadar yaygın olan bilgiyi ve araştırma zihniyetini baskı altında tutma eğilimini, Britanya kurumlarının yapısıyla ilgili olağanüstü bir durum olarak kabul edegelmişimdir: Bu gibi konularda Britanyalıların bile bilgileri bizim zeki ve hareketli yurttaşlarımızınkiyle karşılaştırılamaz. Bu olay çok ilginç ve benim gözlemlerimi pekiştiriyor. Siz, bayım,» diye devam etti, Martin'e dönerek, «Kraliçenizin Londra Kulesi'nde oturmadığını söylerken, yanılıyorsunuz; bu durum, sizin yurttaşlarınız için, yetenek ve ahlaki ögelerinin saygı uyandıracak kadar yüksek olduğu hallerde bile oldukça sık görülür. Ama, bayım, yanılıyorsunuz. Çünkü orada oturur...»

«St. James Sarayı'ndayken,» diye araya girdi Kettle.

«St. James Sarayı'ndayken, elbette,» diye cevap verdi General, aynı iyi yürekli tavırla; «çünkü yeri Windsor Pavilion olsa aynı zamanda Londra'da bulunamazdı. Sizin Londra Kulesi, bayım,» diye devam etti General, bilgisinin çokluğuyla övünmeksizin gülümseyerek, «doğal olarak kralın ikametgâhıdır. Parklarınızın, Zafer Taklarınızın, Opera'nızın, Royal Almacklarınızın çok yakınında olduğu için doğal olarak lüks ve düşüncesiz bir saray sıfatına layıktır. Ve dolayısıyla,» dedi General, «dolayısıyla, saray oradadır.»

«Siz İngiltere'de bulundunuz mu?» diye sordu Martin.

«Kitaplar yoluyla, bayım,» dedi General, «başka türlü değil. Biz okuyan insanlarız, bayım. Bizim aramızda öyle bilgili insanlar var ki şaşarsınız, bayım.»

«Bundan en ufak bir şüphem yok,» diye cevap verdi Martin. Ama Mr. La Fayette Kettle sözünü keserek kulağına fısıldadı:

«General Choke'u tanıyor musunuz?»

«Hayır,» diye cevap verdi Martin, aynı tonda.

«Hakkında ne düşünüldüğünü biliyor musunuz?»

«Memleketin en dikkate değer insanlarından biri mi?» diye bir attı Martin.

«Tamam,» dedi Kettle. «Biliyordum adını işitmiş olacağınızı!»

«Yanılmıyorsam,» dedi Martin, yeniden Generale dönerek, «size hitaben yazılmış bir tanıştırma mektubu var yanımda. Massachusetts'li Mr. Bevan'dan,» diye ekledi, mektubu verirken.

General aldı ve dikkatle okudu; arasıra durup iki yabancıyı süzüyordu. Bitirince geldi. Martin'in yanına oturdu, el sıkıştılar.

«Ey!» dedi. «Demek Eden'e yerleşmeyi düşünüyorsunuz?»

«Sizin kanınıza ve acentenin öğütüne bağlı,» dedi Martin. «Eski şehirlerde yapacak bir şey olmadığı söyleniyor.»

«Ben sizi acenteyle tanıştırabilirim,» dedi General. «Tanırım kendisini. Aslında ben kendim de Eden Toprak Kumpanyasının bir üyesiyim.»

Haber, Martin için ciddi bir haberdi, çünkü arkadaşı Generalin toprak şirketleriyle ilgili olmamasını özellikle vurgulamış, bu yüzden tarafsız kalarak öğüt verebileceğini söylemişti. General de Kumpanyaya sadece birkaç hafta önce katıldığını ve o zamandan beri Mr. Bevan'la aralarında bir haberleşme olmadığını açıkladı.

«Yatırım gücümüz çok az,» dedi Martin kuşkuyla; «yalnızca birkaç paund; ama bütün paramız da o kadar. Şimdi, benim mesleğimde biri için bunun umut veren, iyi bir gelecek vaat eden bir yatırım olduğunu söyleyebilir misiniz?»

«Dediğiniz şeyler olmasa, benim dolarlarım da bu işe yatmazdı,» dedi General.

«Satanlar için söylemiyorum,» dedi Martin. «Alıcılar için... alıcılar için!»

«Alıcılar için mi, bayım?» dedi General, en etkileyici tavrıyla. «Evet! Eski bir ülkeden geliyorsunuz; çağlar boyunca, Babil Kulesi boyunda altın danalar yığmış ve bunlara tapınmış bir ülkeden. Bizimki yeni bir ülke, bayım; buradaki insanlar ilk insanların durumuna daha yakın, bayım; zamanın yavaş akışı içinde yoz alışkanlıklar edinmiş olmak gibi bir özürümüz yok; putlarımız yok bizim; insan burada, bayım, bütün onuruna sahip bir insan. Ya bu ya hiç diyerek savaştık. İşte ben, bayım,»

dedi General, kendisini temsilen şemsiyesini kaldırarak; ve gayet sinsi görünüşlü bir şemsiyeydi; iyiliğinin altın parasına çok kötü bir tezgâh oluyordu; «İşte ben, bayım, ağarmış saçımla, ahlak anlayışımla. Bu ilkelerimle ben, insan kardeşlerim için umut vermeyen, iyi bir gelecek vaat etmeyen bir işe para yatırır mıydım?»

Martin inanmış görünmeye çalıştı ama New York aklına gelince pek beceremedi.

«Büyük Amerika Birleşik Devletleri niçin kuruldu, bayım?» diye devam etti General, «insanın arınarak yeniden doğması için kurulmadı mı? Ama siz İngiltere'den geliyor ve benim memleketimi tanımıyorsunuz, onun için böyle bir şey sormanız normal.»

«Öyleyse sizin kanınıza göre,» dedi Martin, «göğüslemeye hazırlıklı olduğumuz güçlükleri yenersek, akla yakın — Tanrı bilir ki fazla bir şey beklemiyoruz — akla yakın bir başarı umudu var, öyle mi?»

«Eden'de bir başarı umudu mu dediniz, bayım? Ama acenteyle görüşün, acenteyle görüşün; haritaları, planları görün, bayım; ve yerleşme yerinin özelliklerine göre verin kalma ya da gitme kararınızı. Eden daha dilenecek durumlara düşmedi, bayım,» dedi General.

«Dehşetli harika bir yer, hiç şüphesiz. Üstelik korkunç sağlıklı!» dedi bu konuşmaya da doğal olarak katılan Mr. Kettle.

Martin böyle bir sözden sonra, sırf konu üzerine bazı gizli kuşkuları var diye tartışmayı ve soruşturmayı sürdürmenin nezakete sığmayacağını düşündü. Onun için Generale acenteyle tanıştıracağına söz verdiği için teşekkür etti; ve bu kişiyi ertesi sabah görmeye karar verdi. Sonra Generale Watertoast Duygudaşlarının kimler olduğunu açıklamasını rica etti; Mr. La Fayette Kettle ile konuşurken işitmişti bu adı, acaba ne gibi kötü durumlarda gösteriyorlardı Duygudaşlıklarını? Bunun üzerine General çok ciddileşti ve ertesi gün, varacakları şehirde Üyelerin Büyük Toplantısının yapılacağını, bunu izleyerek istediği konularda aydınlanabileceğini bildirdi: «Hemşehrilerim beni bu toplantıya başkanlık etmem için çağırdılar, bayım,» dedi General.

Yolculukları akşam geç vakit sona erdi. İstasyon yakınlarında, üstünde boyayla «ULUSAL OTEL» yazılmış, çirkin bir hastaneyi andıran koskocaman bir beyaz bina vardı. Önünde tahtadan yapılma bir veranda vardı. Burada bir sürü ayakkabı ve çizme, ayrıca da bir dolu sigara dumanıyla karşılaşmak, ama içinde insan oturduğunun başka hiçbir izine rastlamamak şaşırtıcı oldu. Ama zamanla, giderek, birtakım başlar ve omuzlar da seçilmeye başlandı ve bu başlarla omuzların ayakkabı ve botlarla bağlantısı tesbit edilebildi. O zaman, oteldeki beylerin, başka ülkelerde otel müşterilerinin başlarını koydukları yere ayaklarını koyarak kendilerine göre akşam serinliğinin tadını çıkardıkları anlaşıldı.

Bu otelde kocaman bir barla, akşam yemeği için genel yemek masasının hazırlanmış olduğu bir büyük salon vardı. Aşağıda ve yukarıda bitmez tükenmez, beyaz badanalı merdiven araları, uzun, beyaz badanalı koridorlar, bir yığın küçük, beyaz badanalı yatak odası vardı. Ayrıca her katta dört kenarlı bir veranda buluyor, böylece ortasında birtakım çamaşırların kuruduğu rahatsız bir avluyla, geniş tuğla birer kare ortaya çıkıyordu. Orada burada, elleri ceplerinde, esneyen adamlar dolaşıyordu; ama binanın içinde, dışında, nerede beş altı kişi toplansa, görünüşleri, giyimleri, ahlakları, tavırları, alışkanlıkları, zekâları ve konuşmalarıyla, Mr. Jefferson Brick, Albay Diver, Binbaşı Pawkins, General Choke ve Mr. La Fayette Kettle tekrar tekrar karşılarına çıkmış gibiydi. Aynı şeyleri yapıyorlardı; aynı şeyleri söylüyorlardı; her konuyu ölçtükleri ve her konuyu indirgedikleri standart aynıydı. Nasıl yaşadıklarına, nasıl hep birlikte olduklarına baktıkça Martin nasıl olup da böyle neşeli, sevimli, havalı, sokulgan insanlar olabildiklerini daha iyi anlamaya başladı.

Kederli bir gong sesi üstüne bu sevimli topluluk evin her köşesinden yemek odasına doğru akmaya başladı; komşu dükkânlardan da sürüler halinde konuklar geldiler; çünkü evli ya da bekâr, şehrin yarı ahalisi Ulusal Otel'de kalıyordu. Çay, kahve, kurutulmuş et, dil, jambon, turşu, kek, kızarmış ekmek, reçel, tereyağ ve ekmek her zamanki baş döndürücü hızla yutuldu; sonra da topluluk yavaş yavaş dağıldı gene; tezgâha

ya da içki odasına gittiler; hanımlar da kendi küçük odala rında toplandılar; kocaları ve kardeşleri de isterlerse girebili yorlardı buraya; başka her bakımdan da tıpkı Pawkins'deki gi bi eğleniyorlardı.

«Şimdi, Mark, dostum,» dedi Martin, küçük odasının kapısını örterken, «ciddi ciddi konuşmamız gerekiyor, çünkü alınyazımız yarın sabah belli olacak. Sen de küçük tasarruflarını bu işe yatırmak kararında mısın?»

«Öyle bir kararım olmasa,» diye cevap verdi Mr. Tapley, «burada olmazdım.»

«Burada ne kadar olduğunu söylemiştin?» diye sordu Martin, küçük bir torbayı eline alarak.

«Otuz yedi paund, on şilin, altı peni. Tasarruf Bankası öyle demişti, hiç değilse; ben hiç saymadım. Ama **onlar** bilir!» dedi Mark, bu kurumların bilgeliğine ve aritmetiğine sınırsız güvenini dile getiren bir tavırla başını sallayarak.

«Yanımızda getirdiğimiz para,» dedi Martin, «sekiz paundun birkaç şilin altında.»

Mr. Tapley gülümsedi ve her türlü imkânı kullanarak bu olguya hiç önem vermediğini belirtti.

«Yüzükten... **onun** yüzüğü, Mark,» dedi Martin, acı acı bakarak çıplak parmağına.

«Ah!» diye içini çekti Mr. Tapley. «Kusura bakmayın, efendim.»

«İngiliz parasıyla, on dört paund aldık. Böylece, bu da katıldığı halde, yatırımda senin payın çok daha büyük, görüyorsun. Şimdi, Mark,» dedi Martin, eski tavrıyla, Tom Pinch'le konuşur gibi, «sana bunu ödemenin, ödemekten de fazlasının bir yolunu düşündüm. Seni maddeten yükseltmek istiyorum hayatta.»

«Aman bunun sözünü etmeyin hiç, efendim,» diye cevap verdi Mark. «Ben yükselmek falan istemiyorum, efendim. Ben olduğum yerden memnunum.»

«Tamam, ama dinle beni,» dedi Martin, «çünkü bu senin için çok önemli, benim için de çok sevindirici. Mark, bu işte ortak olacaksın: benimle eşit durumda bir ortak. Ben, ek ser-

mayem olarak mesleki bilgi ve yeteneğimi koyuyorum; ve yıllık kârın yarısı, kâr geldiği sürece, senin olacak.»

Zavallı Martin! Durmadan şatolar kuruyordu havada. Her zaman, bencilliği yüzünden, kendi büyük umutları ve parlak planlarından başkasını görmezdi gözü. Şu anda, Mark'ı cömertçe korumak ve ödüllendirmek düşüncesiyle kabarmaktaydı!

«Bilmem ki, efendim,» diye cevap verdi Mark; her zamankinden acıklıydı tavrı ama, bunun nedeni hiç de Martin'in sandığı gibi değildi; «size nasıl teşekkür etsem. Elimden geldiğince ve sonuna kadar yanınızda kalacağım işte. Hepsi bu kadar.»

«Birbirimizi çok iyi anlıyoruz, sevgili dostum,» dedi Martin, kendine bayılarak ve karşısındakini küçümseyerek ayağa kalktı. «Artık efendi uşak değil, ortak ve arkadaşız; ikimiz de karşılıklı memnunuz. Eden'e karar verirsek, oraya gider gitmez işe girişeceğiz. Chuzzlewit ve Tapley adı altında,» dedi Martin; alev gibi kıpkırmızı oluncaya kadar dövmeden bırakmazdı hiçbir fikri.

«Tanrı korusun sizi, efendim,» diye haykırdı Mark, «benim adımı komayın oraya. Ben işten anlamam. Ben ancak A. O. olurum, başka bir şey olamam. Çok düşünmüşümdür,» diye ekledi, sesini alçaltarak, «acaba hiçbir A. O. ile tanışır mıyım diye. Şu işe bakın, kendim oldum sonunda.»

«Nasıl istersen öyle olsun, Mark.»

«Sağ olun, efendim. Bir taşra kibarı ya da o biçim biri, kamu için ya da kendi için bir oyun meydanı falan yaptırmak istese, o işte ben de kendi payıma düşeni yaparım.»

«Birleşik Devletlerdeki herhangi bir mimardan daha iyisini yaparsın,» dedi Martin. «Bize birer Sherry-Cobbler buluverin, Mark, firmanın şerefine içelim.»

Artık efendi uşak olmadıklarını ya şimdiden (ve sonra da, sık sık) unutmuştu, ya da bu çeşit ödevleri A.O.'nun meşru işlevlerinden sayıyordu. Ama Mark istenileni her zamanki çabukluğuyla yerine getirdi; ama o gece ayrılıncaya kadar, ertesi sabah acenteye birlikte gitmeye, yalnız Eden konusunda, kendi sağlam yargısına dayanarak Martin'in karar vermesine karar

aldılar. Mark buna razı olduğu için keyiflenmesini marifet bile sayamadı; sonucun nasıl olsa böyle olacağını zaten biliyordu.

Ertesi sabah General de masadaydı ve kahvaltıdan sonra zaman kaybetmeden hemen acenteye gitmeyi önerdi. Onlar da zaten bunu istedikleri için kabul ettiler; böylece, Ulusal Otel'den bir tüfek atımı ileride bulunan Eden Yerleşme Bürosu'na doğru hep birden yola çıktılar.

Yol geçidi gibi, küçük bir yerdi. Ama bir koca toprak zar kutusuna sığdığına göre bütün bir bölgenin pazarlığı da niçin bir kulübede yapılmasın? Zaten geçici bir büroydu; çünkü Eden'ciler işlerini yürütmek için dehşetli bir bina yaptıracaklardı ve bu konuda binanın yerini tesbit edecek kadar ilerlemişlerdi. Amerika'da bu epey yol almak demektir. Büronun kapısı ardına kadar açıktı ve acente kapı eşiğine yerleşmişti: Şüphesiz işinde dehşetli başarılı bir adamdı, çünkü ayağının birini (üstünde kuluçkaya yatmış gibi) altına almış, öbürünü de kapının pervazına dayamış olarak salıncaklı sandalyesinde bir ileri bir geri gidip geliyordu.

Zayıf bir adamdı, başına kocaman bir hasır şapka, sırtına da yeşil kumaştan bir ceket giymişti. Hava sıcak olduğu için kravat takmamıştı ve gömleğinin yakası açıktı; onun için, konuşurken gırtlağında bir şeyin, bir piyanonun tuşlarına basıldığında içeride harekete geçen küçük çekiçler gibi, kıpırdanıp yukarı doğru atıldığı görülüyordu. Belki de bu, ağzına erişmeye çabalayan Doğruluktu; böyleyse, hep yarı yolda kalıyordu.

Bu acentenin kafasında, derinlere gömülü iki soluk mavi göz vardı, ama bir tanesi görmüyor ve hareketsiz duruyordu. Yüzünün o yanı, sanki öteki yanın ne yaptığını dinler gibiydi. Böylece, iki profilinin de ayrı ayrı ifadeleri vardı; kıpırdayan yanı en fazla eyleme geçtiğinde, hareketsiz yanı en soğuk gözetleme tavrını alıyordu. Sanki adamın içini dışına çıkarmıştınız da, yüzünün en canlı olduğu anda içinin nasıl tetikte ve hesaplı olduğunu seyrediyordunuz.

Tepesindeki uzun siyah saçın her teli iskandil ipi gibi dümdüz aşağı sarkıyordu. Ama göz kemerlerinin üstünde karmakarışık kümeler vardı, sanki ayağını köşelere gömen karga ada-

nın da kendisi gibi bir yırtıcı kuş olduğunu anlamıştı ve yabanılca gagalayıp dağıtmıştı onları*.

Yanına yaklaştıkları ve Generalin Scadder adıyla selamladığı adam, işte böyle bir adamdı.

«Ey, General,» dedi adam, «nasılsınız bakalım?»

«Memleketimin hizmetinde ve davamız yolunda etkin ve zindeyim, bayım. İş için gelen iki bey, Mr. Scadder.»

İkisiyle de el sıkıştı (Amerika'da hiçbir şey el sıkışmadan yapılmaz), sonra sallanmaya devam etti.

«Galiba bu iki yabancının nasıl bir iş için buraya geldiklerini biliyorum General.»

«Biliyorsunuzdur herhalde, bayım.»

«Çok geveze adamsın, General. Çünkü konuşuyorsun, bu da bir gerçek,» dedi Scadder. «Halk konuşmacısı olarak korkunç iyisin, ama özel konuşmalarında bu kadar ileri gitmen gerekmiyor. Ey!»

«Ne dediğini anlıyorsam arap olayım!» dedi General, biraz durup düşündükten sonra.

«Biliyorsun arsaları önümüze çıkan her işsiz güçsüze satmak istemiyoruz,» dedi Scadder; «doğa aristokratlarına saklamaya karar vermemiş miydik? Evet!»

«İşte bunlar öyle insanlar!» diye haykırdı General, ateşli ateşli. «İşte, ta kendileri, bayım!»

«Dediğiniz gibiyse,» diye cevap verdi acente, suçlayan bir tonla, «yeter bu kadarı. Ama bana öfkelenmeniz gerekmez.»

General, Martin'e, Scadder'in dünyanın en dürüst insanı olduğunu, on bin dolar karşılığında bile onun gönlünü kırmak istemeyeceğini fısıldadı.

«Ben görevimi yapıyorum; ve hizmet etmek istediğim insan kardeşlerimi öfkenlendiriyorum,» dedi Scadder alçak bir sesle, yola bakarak ve sallanmaya devam ederek. «Bozuk çalıyorlar bana, Eden'i yok pahasına satıp savmalarına karşı çıkıyorum diye. İnsan yaradılışı işte! Ne yaparsın?»

«Mr. Scadder,» dedi General, hitabet tavrını alarak. «Ba-

* *Yaşlılıkta göz kenarında oluşan kırışıklıklara «karga ayağı» denir. (Çev.)*

yım! İşte elim, işte kalbim. Size saygım var, bayım, ve sizden özür diliyorum. Bu beyler benim dostlarım, yoksa buraya getirmezdim, bayım; çünkü arsaların bugünlerde fazla ucuza gittiğinin farkındayım, bayım. Ama bunlar, arkadaşlarımız, bayım; bunlar özel arkadaşlarımız.»

Mr. Scadder bu açıklamadan o kadar memnun kaldı ki Generalin elini hararetle sıktı ve bunu yapmak için salıncaklı sandalyesinden bile kalktı. Sonra Generalin özel arkadaşlarını büroya çağırdı. Generale gelince, o da her zamanki iyi yürekliliğiyle şirketten olduğu için alışverişe hiçbir şekilde karışmayacağını belirtti; böylece salıncaklı sandalyeye kendisi yerleşti ve bir yolcu bekleyen iyi Samaryalı gibi manzarayı seyre daldı*.

«Vay canına!» diye haykırdı Martin, büronun bir duvarını boydan boya kaplayan büyük plana gözü ilişince. Zaten burada jeolojik ve botanik birkaç örnekle bir iki tozlu defter, kaba saba bir yazı masası ve bir tabureden başka bir şey yoktu. «Vay canına! Bu ne böyle?»

«O, Eden,» dedi Scadder, yaya basılınca çakısından fırlayan bir çeşit delikanlı süngüyle dişlerini karıştırırken.

«Yaa? Bir büyük şehir olduğundan haberim yoktu.»

«Yok muydu? Evet, şehirdir.»

Hem de ne şehir! Mimari bir şehir! Bankalar, kiliseler, katedraller, çarşılar, fabrikalar, oteller, dükkânlar, konaklar, rıhtımlar vardı; kambiyosu, tiyatrosu, her çeşitten kamu binaları, hatta günlük gazete **Eden İğnesi**'nin bürosu; her şey önlerindeki krokide sadakatle çizilmişti.

«Allah Allah! Gerçekten çok önemli bir yer olmalı!» diye haykırdı Martin, gene onlara dönerek.

«Çok önemlidir,» dedi acente.

«Ama korkarım,» dedi Martin, gene kamu binalarına bakarak, «bana yapacak bir şey kalmamış.»

«Eh! daha hepsi bitmedi,» diye cevap verdi acente. «Daha var.»

Buna çok sevindi Martin.

* *İncil'den bir iyi insan örneği. (Çev.)*

«Örneğin, çarşı,» dedi Martin. «O yapıldı mı?»

«O mu?» dedi acente, kürdanını tepedeki rüzgâr fırıldağına daldırarak. «Bakalım. Yok, yapılmamış.»

«Başlangıç için iyi bir iş. Ne dersin, Mark?» diye fısıldadı Martin, dirseğiyle dürterek.

Değişmez bir yüzle bir haritaya, bir acenteye bakıp duran Mark sadece: «Olağanüstü!» diyerek cevap verdi.

Bir ölüm sessizliği çöktü. Mr. Scadder dişine yaptırdığı kısa tatiller sırasında «Yankee Doodle»dan ıslıkla birkaç nota çalarak tiyatronun üstündeki tozları havalandırdı.

«Herhalde,» diye lafa başladı Martin; haritayı dikkatle inceler görünmek istiyordu ama sesindeki titreklikten, sorduğu sorunun cevabına ne kadar önem verdiği anlaşılıyordu. «Herhalde birkaç mimar vardır orada?»

«Bir tane bile yok,» dedi Scadder.

«Mark,» diye fısıldadı Martin, yeninden çekerek, «işitiyor musun? İyi ama, şu gördüklerimizi kim yaptı?» diye sordu yüksek sesle.

«Toprak çok verimliyse kamu binaları kendiliklerinden bitiveriyorlardır belki,» dedi Mark.

Bunu söylerken acentenin karanlık yanındaydı; ama Scadder hemen yer değiştirdi ve etkin gözünü dikti ona.

«Ellerime bakın, delikanlı,» dedi.

«Niçin?» diye sordu Mark, hiç yanaşmaksızın.

«Kirli mi yoksa temiz mi ellerim, bayım?» dedi Scadder, ellerini uzatarak.

Fiziksel bir açıdan kesinlikle kirliydiler. Ama belli ki Mr. Scadder mecazi bir anlamda, ahlaki kişiliğinin simgeleri olarak incelemeye sunuyordu ellerini. Onun için Martin hemen kar beyaz olduklarını söyledi.

«Rica ediyorum, Mark,» dedi, sinirlenerek, «araya girip bu çeşitten laflar etme; çünkü her ne kadar zararsız ve iyi niyetli olsalar da, yersiz düşüyorlar ve yabancılara da hoş gelmiyor. Çok şaşırıyorum.»

«A. O. gene halt etti,» diye düşündü Mark. «Uyuyan bir ortak olmalıyım ben; derin uykulara dalıp horlamalı A. O.; anlıyorum.»

Mr. Scadder bir şey söylemedi, yalnız sırtını plana dayadı ve kürdanını şöyle yirmi kere kadar masaya daldırıp çıkardı; bir yandan da, suretini bıçaklıyormuşçasına dik dik bakıyordu Mark'a.

«Kimin eseri olduğunu söylemediniz,» demek cesaretini gösterdi Martin sonunda, uysal bir yatıştırma tonuyla.

«Canım, boş verin kimin eseri olduğunu, ya da olmadığını,» dedi acente, suratını asarak. «Nasıl meydana geldiği önemli değil. Kim bilir, belki çuvalını doldurup savuşmuştur; belki de metelik etmez bir adamdı. Belki gezginci serserinin biriydi. Oldu mu?»

«Hep senin yüzünden, Mark!» dedi Martin.

«Belki,» diye devam etti acente. «Eden'de yetişen bitki yoktur. Hayır! Belki bu masayla sandalye Eden kerestesinden yapılma değil. Hayır! Belki hiç göçmen gitmedi oraya. Hayır! Belki de Büyük Birleşik Devletlerde hiç böyle bir yer yoktur. Hayır!»

«Şakanın başarısından memnunsun herhalde, Mark,» dedi Martin.

Ama burada, çok gerekli ve mutlu bir zamanda, General araya girdi ve kapıdan Scadder'e seslenerek arkadaşlarına, üstünde ev bulunan, bir zamanlar Kumpanyanın olup da şimdi gene ellerine geçen şu küçük elli dönümlük arsa üstüne bilgi vermesini söyledi.

«Çok eliaçıksınız, General,» diye cevapladı. «Fiyatı yükselmesi gereken bir arsa.»

Gene de homurdana homurdana defterini açtı ve türlü sıkıntılara da girse yüzünün parlak kısmını hep Mark'a dönerek, incelemeleri için belli bir sayfayı açtı. Martin yutar gibi okudu sayfayı, sonra sordu:

«Peki, planda nerede bu yer?»

«Planda mı?»

«Evet.»

Plana dönüp kısa bir süre düşündü; sanki kendisine meydan okunmuştu da, en küçük ayrıntıyı kılı kırk yararcasına anlatmaya karar vermişti o da. Sonunda kürdanını, yeni havaya salınmış bir posta güvercini gibi ağır ağır havada döndürdü ve

birdenbire resme atıldı ve ana rıhtımın orta yerini boydan boya deldi.

«İşte!» dedi, titreyen çakıyı duvara saplı bırakarak; «işte burada!»

Martin parlayan gözlerle A. O.'ya baktı ve A.O. anladı ki olan olmuştur.

Ama pazarlık sanılacağı kadar kolay sonuçlanmadı, çünkü Scadder alaycı ve huysuzdu, bir sürü gereksiz muhalefet yaptı; bir keresinde, iyice düşünmelerini, bir hafta on beş gün sonra gene gelmelerini söyledi; bir keresinde yeri beğenmeyeceklerini tahmin etti; bir başka seferinde, önerisini geri çekip onları serbest bırakmaya kalkıştı ve Generalin kafasızlığına sövüp saydı. Ama alım parasının şaşılacak kadar küçük toplamının bütünü — sadece yüz elli dolar, ya da, A. O.'nun mimari yatırıma koyduğu sermayenin otuz paund kadar fazlasıydı — sonunda ödendi; ve zengin Eden şehrinde bir toprak sahibi olmanın bilinciyle Martin'in başı tahta kulübenin tavanına iki santim daha yaklaşmıştı.

«Uygun gelmezse,» dedi Scadder, Martin'e paranın alındısı olmak üzere gerekli belgeleri verirken, «suçu bana yüklemeyin.»

«Hayır, hayır,» diye cevap verdi. «Sizi suçlamayız. General, gidiyor musunuz?»

«Emrinizdeyim, bayım; malınızı kutlarım,» dedi General, büyük bir yakınlıkla elini sıkarak; «Şimdi, dünyanın en güçlü ve uygar dominyonunun sakinlerindensiniz, bayım; bu dominyonda, bayım, insan insana bir yüce eşit sevgi ve doğruluk bağıyla bağlıdır. Sizin de, bayım, yeni yerleştiğiniz ülkeye layık olmanızı dilerim.»

Martin teşekkür etti. Sonra general kalkar kalkmaz salıncaklı sandalyede yerini alan ve hiç ara vermemişçesine sallanmaya başlayan Mr. Scadder'a veda etti. Ulusal Otel'e doğru giderlerken Mark birkaç kere dönüp baktı ama şimdi yüzünün don vurmuş yanı onlara dönüktü ve derin bir düşüncelilik yazılıydı suratında. Ne kadar değişikti öbür yanından! Öyle fazla gülen bir insan değildi, kahkaha falan attığı da hiç görülmemişti; ama karga ayağının bıraktığı izin her çizgisi ve başının

bölümlenmesindeki her damar bir sırıtma biçiminde buruşmuştu! Şu eski baladın üstündeki Ölüm ve Genç Kız resmi bile, Zephaniah Scadder'ın iki profili gibi kesinlikle birbirinden ayrı, birbirine o kadar karşıt değildi.

General hızlı hızlı yürümeye başladı çünkü saat on ikiyi vurmak üzereydi ve bu saatte Watertoast Duygudaşlarının Büyük Toplantısı yapılacaktı Ulusal Otel'in salonunda. Bu gösteriyi çok merak eden ve neyin nesi olduğunu öğrenmek isteyen Martin Generalin yamacından hiç ayrılmadı; salona girdikleri zaman ona iyice sokulduğu için böylece salonun öbür ucundaki küçük platforma kadar ilerleyebildi; buraya masalar, sandalyeler yerleştirilmiş, General için bir koltuk konmuştu ve Mr. La Fayette Kettle sekreter olarak birtakım kâğıtları, belgeleri istifliyordu. Dedikodu yazıları olmalıydı bunlar.

«Evet, bayım!» dedi. Martin'le el sıkışırken, «Britanya Arslanı kuyruğunu kıstırıp uluyacak bu manzara karşısında, mutlaka.»

Martin, Britanya Arslanının böyle bir Nuh gemisinde gerçekten yerini biraz yadırgayacağını düşündü; ama düşüncesini kendine sakladı. Sonraki oylamada, Jefferson Brick okulundan solgun bir oğlanın önergesiyle başkan seçildi; bundan sonra da aynı oğlan bir nutuk attı: içinde boca yuva ve ocak ve zorbaların zincirlerini kırmak lakırdısı geçen bir nutuk.

Ah, ama Britanya Arslanının iflahı kesildi, gerçekten! Ateşli genç Amerikalının öfkesi sınırsızdı. Kendi atalarından biri olaydı bu Arslan, diyordu, haddini bildirmez miydi ona, bir Vahşi Hayvan Terbiyecisi gibi, elde meşin kırbaç, kolay kolay unutamayacağı dersler vermez miydi ona? «Arslan! (diye haykırdı genç Amerikalı) nerede o? Kimdir o? Necidir o? Gösterin onu bana. Gelsin karşıma. Buraya!» dedi genç Amerikalı, güreşir gibi bir poz alarak, «bu kutsal mihraba. Buraya!» diye haykırdı genç Amerikalı, yemek masasını ülküselleştirerek, «yurdumuz Chickabiddy Lick ovalarında su gibi akıtılmış şanlı kanlarımızla çimentolaşan, atalarımızdan kalan bu küllerin üstüne! Getirin o Arslanı!» dedi genç Amerikalı. «Yalnız başıma meydan okuyorum ona! Hakaret ediyorum o Arslana. Diyorum ki o Arslana, Özgürlüğün eli yelesinden kavrayınca can vere-

cektir karşımda ve Büyük Cumhuriyetin Kartalları ha, ha diye gülecektir!»

Arslanın gelmediği ve ortaya çıkamadığı, genç Amerikalının orada, tek başına, kollarını kavuşturmuş olarak şan ve şerefle durduğu ve dolayısıyla Kartalların dağ başlarında şüphesiz kahkahalarla güldüğü anlaşılınca öyle bir alkış koptu ki bu gürültü Hassa Süvarileri kışlasındaki saatin yelkovanını titretebilir ve İngiltere'nin başkentinde zamanı bile değiştirebilirdi.

«Kim bu?» diye göz kaş ederek sordu Martin La Fayette'e.

Sekreter büyük bir ciddiyetle bir kâğıda bir şeyler karaladı, kâğıdı katlayıp elden ele geçirdi. Eski duygunun biraz geliştirilmiş şekliydi yazdığı: «Memleketimizdeki bütün insanlar gibi dikkate değer biri.»

Genç Amerikalının yerini bir başka genç Amerikalı aldı; o da aynı şekilde alkış kasırgalarına yol açtı hitabetiyle. Ama her iki dikkate değer genç de, büyük heyecanları arasında (çünkü büyük şiir hiçbir zaman ayrıntılara tenezzül edemez). Watertoast duygudaşlarının kiminle ya da neyle duygudaş olduklarını ve bu duygudaşlığın neden ve niçinini açıklamayı unuttular. Onun için Martin daha epey bir süre merakını gideremedi; derken, sekreter eski oturumların tutanaklarını okurken, mesele biraz daha açıklık kazandı ve Martin bir ışık yakaladı. Watertoast Derneğinin, İngiltere'yle belirli konularda anlaşamayan belli bir Halk Önderine duygudaş olduğunu anladı o zaman; bunu, İngiltere'yi hiç sevmedikleri için yapıyorlardı: İrlanda'yı çok sevdikleri için değil; aslında ora halkını kıskanır, hiç güvenmezlerdi, yalnız çok çalıştıkları, yararlı oldukları için hoşgörürlerdi onları; çünkü bu sade cumhuriyette, dünyanın başka herhangi bir ülkesinde olduğundan çok tepeden bakılırdı emeğe. Bütün bunlar yüzünden Martin Watertoast Derneğinin hangi nedenle duygudaş olduğunu çok merak etti; bunun için çok beklemesi de gerekmedi çünkü az sonra General Halk Önderine kendi eliyle yazdığı bir mektubu okumak üzere kalktı.

«İşte,» dedi General, «dostlarım ve yurttaşlarım, işte bunları yazdım: 'Bayım, size, Watertoast Derneği Birleşik Duygudaşları adına hitap ediyorum. Derneğimiz, bayım, büyük Amerika Cumhuriyetinde kurulmuştur! Ve şimdi, Özgürlük dava-

sında soylu çabalarınızı ateşli bir ilgi ve duygudaş bir coşkuyla seyrederken, soluğunu tutuyor ve alnındaki mavi damarlar çatlayacak gibi şişiyor.'»

Özgürlük adı okunduğu zaman ve tekrarlandığı zaman bütün Duygudaşlar kükrüyorlardı; böylece, dokuz kez dokuz kere dokuz sefer kükrediler.

«'Özgürlük adına, bayım — kutsal özgürlük — size hitap ediyorum. Özgürlük adına, derneğinizin mali fonuna katkılarımızı gönderiyorum. Özgürlük adına, bayım, durmak bilmeyen zulmü ve ateşli hırsı bu dünya için her zaman bir bela, bir afet olan, yelesine kan bulaşmış o lanetli hayvanı öfke ve tiksintiyle anıyorum. Crusoe'nun Adasındaki çıplak ziyaretçiler, bayım; Peter Wilkins'in uçan karıları; fundalıktaki meyve yemekten yapış yapış olmuş çocuklar; hatta, Cornwall'un maden bölgelerinde eski zamanlarda yetişmiş daha büyük çapta insanlar; hepsi onun vahşi tabiatının tanığıdırlar. Tarihte adlarını okuduğumuz Cormoran'lar, Blunderbore'lar, Büyük Feefofum'lar nerede, bayım?* Onun kahredici eli hepsini, hepsini yok etti.

«'Bayım, Britanya Arslanını kastetmekteyim.

«'Beynimiz ve gönlümüzle, ruhumuz ve bedenimizle, özgürlüğe bağlıyız, bayım — Özgürlük, kiler kapısındaki sümüklü böceğin, incili yatağındaki istiridyenin, peynirden yuvası içindeki hareketsiz minicik kurdun, hatta yurdunuzda, kabuklu ininindeki deniz salyangozunun kutlu avuntusu — onun kirlenmemiş adına size duygudaşlığımızı sunuyoruz. Ah, bayım, bizim bu sevgili, bu mutlu yurdumuzda, onun ateşleri pırıl pırıl, duru duru, is ve duman çıkarmadan yanıyor: sizin yurdunuzda da bu ateş yandığında, arslan diri diri kavrulacaktır. Özgürlük adına, bayım, sevgili dostunuz ve sadık duygudaşınız.

Cyrus Choke, General, A.B.D.'»

İşe bakın ki tam General bu mektubu okurken tren geldi ve İngiltere'den yeni postayı getirdiydi. Sekretere bir paket getirilmiş ve o da, özgürlük adına alkışlar arasında paketi açmıştı. Okuduğu şeyden çok tedirgin olmalıydı ki General oturur

* *Burada sayılanlar, eski İngiliz masallarındaki kişiler ve devlerdir. (Çev.)*

oturmaz yanına koştu ve eline bir mektupla bazı İngiliz gazetelerinden kupürler tutuşturdu; büyük bir heyecanla gösterdi yazıları.

General kendi mektubunun ateşini atlatamamıştı, onun için herhangi bir alevlendirici etkiye açıktı; ama yazıları okuyunca yüzü değişiverdi, öylesine gazaba geldi ki gürültücü üyeler şaşkınlıktan donakalarak sustular.

«Dostlarım!» diye haykırdı General, ayağa kalkarak; «dostlarım ve yurttaşlarım, bu adam bizi aldatmış.»

«Hangi adam?» diye bağırdı herkes.

«Bu adam,» dedi General, soluk soluğa, az önce okuduğu mektubu göstererek. «Meğerse bu adam öteden beridir, hem de tutarlı bir biçimde, Zenci Kurtuluşundan Yanaymış!»

O adam o anda aralarında bulunsaydı Özgürlüğün Oğulları tabancayla, bıçakla, her ne yoldan olursa, öldürürlerdi onu korkak elleriyle, canice. En iyimser yurttaşları bile böyle bir durumda üç paralık değer biçmezdi o adamın hayatına. Mektubu param parça ettiler, kâğıtları havaya fırlattılar, üstünde tepindiler; bağırıp çağırdılar, hırlayıp tıslatdılar, sesleri kısılana dek.

«Watertoast Birleşik Duygudaşları Derneğinin hemen fesh edilmesini öneriyorum!» diye haykırdı general, sesini işittirebilince.

Fesh edilsin! Yıkılsın! Bir daha adını duymayalım! Tutanaklarını yakın! Odayı yıkın! Tarihten silin!

«Ama, yurttaşlarım!» dedi General, «katkılar. Fonumuz var. Fonu ne yapacağız?»

Herhangi bir beyaz sürüsünün herhangi bir zenciyi linç etmesinin yasal olduğuna ve soylu bir ilke olduğuna hüküm veren bir yargıca bir altın plaka verilmesi aceleyle kararlaştırıldı; gene aynı değerde bir başka plakanın da, Meclisteki yüksek yerinden. kendisinin ve arkadaşlarının yanlarına uğramaya cesaret edecek zenci kurtuluşçularını asacaklarını ilan eden belirli bir milliyetçiye verilmesine karar alındı. Geri kalan para da, bir zenciye okuma yazma öğretmeyi, aynı zenciyi şehrin ortasında diri diri kızartmaktan daha büyük ve tehlikeli bir suç haline getiren özgürlük ve eşitlik yasalarının desteklenmesinde harcana-

caktı. Bu konularda anlaşmaya varıldıktan sonra toplantı büyük bir düzensizlik içinde dağıldı ve Watertoast Duygudaşlığı sona erdi.

Martin yatak odasına çıkarken, toplantı için göklere çekilen ve yanından geçtiği pencerenin önünde dalgalanan Cumhuriyet Bayrağına gözü ilişti.

«Seni seni!» dedi Martin. «Uzaktan bakınca çok güzel bir bayraksın. Ama senin öbür yanında olup biteni görebilecek kadar yakından bakınca kumaşının kötülüğü anlaşılıyor!»

XXII. BÖLÜM

Martin'in de Kendi Hesabına Bir Arslan Kesilmesi ve Bunun Nedenleri.

Genç İngilizin, Mr. Chuzzlewit'in Eden Vadisi'nde bir yer aldığı ve ilk gemiyle bu dünya cennetine yollanmak niyetinde olduğu Ulusal Otel sakinleri arasında öğrenilince Martin çok popüler oldu. Bunun niçin ve nasıl böyle olduğunu, Kingsgate Street, High Holborn'da mukim Mrs. Gamp ne kadar bilebilirse Martin de o kadar biliyordu; ama şimdilik Watertoast topluluğunun genel oylama sonucu seçilmiş arslanı olduğundan ve herkesin üstüne üşüşüp onu aradığından hiç şüphe yoktu.

Durumunda böyle bir değişiklik olduğunu gösteren ilk belge, mavi çizgili beyaz bir kâğıda incecik bir yazıyla — genel etkiyi daha çarpıcı kılmak için oraya buraya birkaç şişman harf de sokulmuştu — yazılmış olan şu aşağıdaki mektuptu.

«ULUSAL OTEL. **Pazartesi Sabahı.**

«Sayın Bay, önceki gün trende yol arkadaşlığınızı yapmak şerefine eriştiğim zaman Londra Kulesi konusunda söylediğiniz bazı sözleri ben ve yurttaşlarım bir topluluk önünde söylemenizi isteriz.

«Bu şehrin Gençlerin Watertoast Birliği Sekreteri olarak

Derneğin yarın akşam saat yedide, salonda, Londra Kulesi üzerine konferansınızı dinlemekten kıvanç duyacağını bildirmekle görevlendirilmiş bulunuyorum; çeyrek dolarlık birçok bilet satışa çıkarılacağından hamili eliyle cevabınız ve kabulünüz memnuniyet verecektir. Sayın bay, saygılarımla.

LA FAYETTE KETTLE

«Saygıdeğer Mr. Chuzzlewit.

«Hamiş: Dernek sizi Londra Kulesi konusuyla kısıtlamayı istememektedir. Jeolojinin ögeleri, ya da (daha kolay gelirse) yetenekli ve nüktedan yurttaşınız saygıdeğer Mr. Miller'ın yazıları üzerine bir konuşma da sevinçle karşılanacaktır.»

Bu çağırı karşısında eli ayağı dolaşan Martin öneriyi nezaketle geri çevirdi; ama az sonra bir mektup daha geldi.

«(Özel.)

«No. 47 BUNKER HILL STREET, **Pazartesi Sabahı**

«Bayım! Yüce Mississippi'mizin (ya da Suların Atası) delişmen sularıyla çağıldadığı uçsuz bucaksız ıssızlıklarda yetiştim.

«Genç ve coşkuluyum. Çünkü vahşette şiir vardır ve çamurda güneşlenen her aligatör kendi başına bir Epiktir. Ün kazanmak istiyorum. Özlemim ve açlığım bu yolda.

«İngiltere'de, benim bu ülkeye gitmek için yol paramı ve oradaki ilk altı aylık harcamalarımı ödeyebilecek bir İngiltere Senatosu üyesi tanıyor musunuz?

«İçimde bir ses bu aydınca yardımın boşa gitmeyeceğini söylüyor bana. Edebiyat ya da sanatta; bir avukat, bir rahip ya da bir aktör olarak başarıya ulaşacığımı seziyor gibi oluyorum.

«Böyle birisine kendiniz mektup yazacak zaman bulamazsanız, cevap vermesi en muhtemel olanlardan üç, dört tanesinin listesini verirseniz ben posta yoluyla onlarla temas ederim. Bana ayrıca, çok saygıdeğer Lord Byron tarafından 'Kabil: Bir Esrar' üzerine eleştirel fikirlerinizi de lütfeder misiniz?»

«PUTNAM SMIF.

«Hamiş: Cevabınızı Amerika Junior, Messrs. Hancock ve Floby, Manifatura Mağazası adresine gönderin.»

Efendilik duygularını ve toplumsal güvenliği yücelten övülmeye değer bir göreneğe uyularak her iki mektup ve her ikisine

Martin'in yazdığı cevaplar, **Watertoast Gazette**'in ilk sayısında yayımlandı.

Mektup işini daha yeni atlatmıştı ki otel sahibi Yüzbaşı Kedgick odasına gelip nezaketle hatır sordu. Yüzbaşı konuşmaya başlamadan önce yatağa oturdu; yatağı biraz sert bulduğu için de yastığın üstüne yerleşti.

«Ey, bayım!» dedi Yüzbaşı, biraz dar gelen şapkasını bir yana eğerek; «çok popüler oldunuz galiba.»

«Öyle görünüyor,» dedi Martin; çok yorgundu.

«Yurttaşlarım, bayım,» diye devam etti Yüzbaşı, «size saygılarını sunmak istiyorlar. Bir çeşit kabul töreni yapacaksınız, bayım, buradan ayrılmadan.»

«Aman, ne diyorsunuz?» diye haykırdı Martin. «Ben yapamam böyle şey, dostum!»

«Ama yapmalısınız,» dedi Yüzbaşı.

«Hoş bir kelime değil bu, bu '—malı', Yüzbaşı,» dedi Martin.

«Eh, ana dilimizi ben icat etmedim, şimdi de bozamam,» dedi Yüzbaşı serinkanlılıkla, «öyle olmasa hoşlaştırırdım. Kabul etmelisiniz. Bu kadar.»

«İyi ama ne benim onlarla, ne onların benimle bir ilgisi var. Ne diye kabul edecekmişim?»

«Çünkü bana bir duyuru astım,» diye cevap verdi Yüzbaşı.

«Ne astınız?» diye haykırdı Martin.

«Bir duyuru,» dedi Yüzbaşı.

Martin umudu keserek Mark'a bakınca Mark ona Yüzbaşının bir ilan yazdığını ve Mr. Chuzzlewit'in Watertoastluları o gün saat ikide ve daha sonra kabul edeceğini bildirdiğini ve kendisinin gözüyle yaptığı teftişle de doğrulayabileceği üzre ilanın gerçekten barda asılı olduğunu söyledi.

«Burada gözden düşmek istemezsiniz, bilirim **ben**,» dedi Yüzbaşı, tırnaklarını törpüleyerek. «Yurttaşlarım çabuk öfkelenirler; **Gazette** de diri diri derinizi yüzer.»

Martin çok kızacaktı ama tuttu kendini.

«Ne yapalım, gelsinler bari,» dedi.

«Gelirler, gelirler,» diye cevap verdi Yüzbaşı. «Büyük oda özel olarak hazırlandı, ben kendim hazırlattırdım.»

«Peki ama,» dedi Martin, Yüzbaşının gitmek üzere olduğu-

nu görünce; «bana bari şunu söyleyin; niçin beni görmek istiyorlar? ne yapmışım ben? nasıl oluyor da böyle birdenbire ilgileniveriyorlar benimle?»

Yüzbaşı Kedgick başparmaklarıyla üçer parmağını şapkasının iki kenarına getirip şapkayı biraz yükseltti; yeniden özenle giydi şapkayı; alnından başlayıp çenesinde bitirerek bir elini geçirdi yüzünden; Martin'e baktı; sonra Mark'a baktı; sonra gene Martin'e baktı; göz kırptı; çıkıp gitti.

«Allah Allah!» dedi Martin, yumruğunu masaya indirerek; «bu kadar anlaşılmaz adam da hiç görmedim. Mark, ne dersin buna?»

«Vallahi, efendim,» dedi ortağı, «bana kalırsa sonunda memleketin EN dikkate değer insanına ulaşmış olmalıyız. Neyse, umarım bu soyun sonuncusudur.»

Martin'i güldürdü bu sözler ama, saat iki toplantısını erteleyemedi. Saat ikiyi vurur vurmaz Yüzbaşı Kedgick onu kolundan tutup salona götürmek üzere geldi; salona varır varmaz da, Mr. Chuzzlewit'in «Kabule başladığını» avaz avaz bağırarak yurttaşlarına bildirdi.

Bir koşu tırmandılar yukarı. Bir koşu tırmandılar ki odada yer kalmadı üstelik açık kapıdan daha geleceklerin merdiveni doldurduğu görülüyordu. Birbiri ardından, birbiri ardından, düzinesi düzinesi ardından, ellisi ellisi ardından, doluştular; hepsi Martin'in elini sıktı. Çeşit çeşit el, kalını, incesi, kısası, uzunu, tombulu, kemiklisi, kabası, yumuşağı; çeşit çeşit mizaçlar, ateşli, soğuk ,kuru, sulu, gevşek; çeşit çeşit el sıkışlar, sıkı gevşek, kısa ömürlü, tutup bırakmayan! Tırmanıyorlardı yukarı hâlâ, hâlâ, hâlâ — ve hâlâ Yüzbaşının sesi işitiliyordu, bütün seslerin üstünde — «Aşağıda daha gelen var! Aşağıda daha gelen var! Evet, baylar. Mr. Chuzzlewit'le tanışanlar, çıkın, efendim! Sizler çıkın! Beyler, çıkın da gelenlere yer açılsın.»

Yüzbaşının bağırtısına karşın çıkan mıkan yoktu, hepsi orada dimdik duruyor, bakınıyordu. **Watertoast Gazette**'den iki kişi Martin'den bir yazı malzemesi çıkarmaya gelmişti. İşi bölmeye karar vermişlerdi. Biri yeleğinden aşağısını, biri yukarısını ele almıştı. İkisi de kendi bölümlerine dalmış olarak, başları yana eğik, konularının önünde duruyorlardı. Martin bir

ayağını öbür ayağının önüne koydu mu, alt kesimin adamı saldırıyordu; burnundaki sivilceyi kaşıyacak olsa, üst katla ilgili bey hemen not alıyordu. Konuşmak üzere ağzını açsa, aynı adam önünde diz çökülüyor, bir dişçi titizliğiyle dişlerini inceliyordu. Fizyonomi ve Frenoloji bilimlerinin amatörleri gözleri apaçık, elleri kaşınarak çevresinde dolanıyor, bazen de ötekilerden daha cüretli biri öne atılıp başını yokluyor, sonra kalabalığın içinde kayboluyordu. Her açıdan inceliyorlardı; önden, yandan, yüzün dörtte üçü, başın arkası. Meslekten ya da bilimsel olmayanlar işitilir seslerle görünüşünü tartışıyorlardı. Burnuyla ilgili yepyeni ışıklar yandı. Saçı konusunda çelişik söylentiler dolaşıyordu. Ve hâlâ Yüzbaşının sesi işitiliyordu; sıkışıklıktan öyle boğuklamıştı ki kuş tüyü bir şiltenin altından seslendiği sanılabilirdi. Bağırıyordu: «Baylar, Mr. Chuzzlewit'le tanışanlar, lütfen çıkar mısınız?»

Çıkmaya başladıkları zaman bile durum düzelmedi; çünkü o zaman da bir dizi bey, her birinin kolunda birer hanım olmak üzere (tıpkı, Kral ailesinin tiyatroya gidişinde Ulusal Marşın çalınışı gibi) süzülerek girdi içeri — her yeni gelen grup bir öncekinden daha taze oluyor ve içeride sonuna kadar kalmak için daha çok direniyordu. Martin'le konuşacak olurlarsa — ki pek sık olmuyordu bu — aynı soruları, aynı tonda, sorup duruyorlardı: Utanma, nezaket, düşüncelilik gibi şeyleri taktıkları yoktu, sanki Martin taştan bir heykeldi, onların eğlencesi için sipariş edilmiş, parası ödenmiş, oraya yerleştirilmişti. Gerçi zamanla soru soran pek kalmadı ama durum düzelmedi, kötüleşti bile; çünkü bu sefer küçük oğlanlar yüreklendi; onlar da kendi başlarına ayrı bir sınıf olarak gelip büyüklerin yaptığı her şeyi tekrarladılar. Sürüden ayrı, kaba saba görünüşlü başka adamlar da belirdi; hayalet gibi adamlardı, bir kere içeri girmişler. çıkmasını bilmiyorlardı; o kadar ki, gözleri balık gibi, cam gibi, yeleğinde yalnız bir tane düğme olan ve hiç sesi çıkmayan bir bey (kocaman madeni bir düğmeydi ve dehşetli parlıyordu), kapının arkasına girmiş, herkes gittikten sonra bile orada bir saat kadar durmuştu.

Martin yorgunluktan, sıcaktan, sıkıntıdan düşecek gibi oluyordu; o insafı gösterseler, düştüğü yerden kolay kolay kalkmaz-

dı da, Ama gönderenlerle görüşmezse kamu önünde saldırıya uğrayacağı tehdidini taşıyan mektup ve mesajlar dolu gibi yağdıkça; kendi başına kahve içerken yeni konuklar geldikçe; ve Mark bütün cerbezesine karşın onları kapıdan çeviremeyince, yatmaya karar verdi. Yatakta da paçasını kurtarabileceğini pek ummuyordu ama, umutsuz da olsa denemedik bir çare bırakmamalıydı.

Bu tasarısını Mark'a çıtlatmış tam savuşmaya hazırlanıyordu ki kapı gümbürtüyle açıldı ve yaşlı bir bey içeri girdi; yanında bir de hanım vardı — hanım genç sayılmazdı; bu bir olguydu; ve herhalde pek güzel de sayılmazdı; ama bu bir kişisel kanı sorunuydu — kadın çok uzun boylu, dimdikti ve yüzüyle vücudu kaskatıydı. Kafasına, süslü hasır bir bone geçirmişti ve bu haliyle acemi bir usta elinden çıkma bir çardağı andırıyordu: elinde de koskocaman bir yelpaze vardı.

«Mr. Chuzzlewit, yanılmıyorsam?» dedi adam.

«Benim, beyefendi.»

«Bayım,» dedi adam, «çok acelem var.»

«Aman ne iyi!» diye düşündü Martin.

«Eve dönüyorum, bayım,» diye devam etti adam «dönüş treniyle, o da hemen kalkıyor. Sizin ülkenizde bu iş için kalkıyor kelimesi kullanılmaz, bayım.»

«Yoo, kullanılır,» dedi Martin.

«Yanılıyorsunuz, bayım,» diye cevap verdi adam, büyük bir kesinlikle; «ama bunu tartışmayalım, önyargılarınızı körükleyebilir. Bayım, Mrs. Hominy.»

Martin eğilerek selam verdi.

«Mrs. Hominy, bayım, en seçkin insanlarımızdan olan Binbaşı Hominy'nin hanımıdır; en aristokratik ailelerimizden birine mensuptur. Belki Mrs. Hominy'nin yazılarıyla tanışıklığınız vardır, bayım?»

Martin bunu doğrulayamadı.

«Öyleyse daha öğreneceğiniz, tadına varacağınız çok şey var, bayım,» dedi adam. «Mrs. Hominy evli kızıyla, Eden'in üç gün berisinde olan Yeni Termopilai'de güz sonuna kadar kalacak. Yolda Mrs. Hominy'ye yapacağınız her yardım, bayım, Binbaşı ve yurttaşlarımızca şükranla karşılanacaktır. Mrs. Hominy, size iyi geceler dilerim, hanımefendi, yolunuz açık olsun.»

Martin gözlerine, kulaklarına inanamıyordu; ama adam gitmişti ve Mrs. Hominy sütü içmekteydi.

«Öldüm, mahvoldum, vallahi!» dedi kadın. «Vagonların sarsıntısı çok kötü. Bir felaket. Bir düşünün. Olur şey değil.»

«Bütün bu sözler çok acele bir cevap beklediği izlenimi vermekle birlikte öyle değildi herhalde. Çünkü Mrs. Hominy bonesinin bağını çözdü ve bunu bir kenara bırakacağını, sonra hemen geleceğini söyleyerek gitti.

«Mark!» dedi Martin. «Bir dürtüversene beni. Uyanık mıyım?»

«Hominy uyanık, efendim,» diye cevap verdi ortağı: «Hem nasıl uyanık! Günün ya da gecenin herhangi bir saatinde gözlerini dört açmış, ülkesinin iyiliği için çalışırken bulacağınız çeşitten bir kadın tam.»

Başka bir şey söylemeye fırsat bulamadılar çünkü Mrs. Hominy geri geldi; aristokratik kanını ispatlamak üzere dimdik yürüyordu; kavuşturduğu ellerinde belki de o seçkin kişinin, Binbaşının veda armağanı olan kırmızı pamuklu bir mendil vardı. Bonesini bırakmış, çenesinin altından bağlı, son derece aristokratik ve klasik bir şapka giymişti şimdi: O kadar uygundu ki bu şapka yüzüne, rahmetli Mr. Grimaldi Mrs. Siddons'un kurdelesini takıp gelse daha güçlü bir etki yaratamazdı.

Martin onu bir koltuğa oturttu. Ama kadının ilk sözleriyle kendisi oturamadan donup kaldı.

«Nereden geliyorsunuz, bayım,» diye sordu Mrs. Hominy*.

«Yorgunluktan olacak, kafam çalışmaz hale geldi,» dedi Martin «gerçekten, anlayamıyorum.»

Mrs. Hominy acıklı bir gülümseyişle salladı başını, «eski memlekette dili bile bozuyorlar» demek ister gibi; sonra, onun sınırlı yeteneğine birkaç adım daha yaklaşarak sorusunu tazeledi: «Nerede yetiştiniz?»

* *Mrs. Hominy en basit sözleri, tamamen Amerika'ya özgü bazı deyimlerle söylüyor ve Martin bu deyimleri bir türlü anlayamıyor. Türkçe'de Amerikan ve İngiliz İngilizceleri arasındaki ayrımı belirtmek mümkün olmadığı için çeviride bunlara karşılık bulamadım. (Çev.)*

«Ah!» dedi Martin. «Kent'de doğmuştum.»

«Ya ülkemizi nasıl buldunuz?» diye sordu Mrs. Hominy.

«Çok beğendim,» dedi Martin, uyumak üzereydi. «Hiç değilse — yani— oldukça.»

«Çoğu yabancı — özellikle de İngilizler — Birleşik Devletlerde gördükleri şeylere çok şaşarlar,» dedi Mrs. Hominy.

«Başka türlüsü ellerinden gelmez, hanımefendi,» dedi Martin. «Ben de hayatımda bu kadar şaşırdığımı hatırlamıyorum.»

«Kurumlarımız insanlarımızı çok zekileştirir, bayım,» dedi Mrs. Hominy.

«Dünyanın en miyop insanı da bunu bir bakışta, çıplak gözle görebilir,» dedi Martin.

Mrs. Hominy bir filozof ve bir yazardı, dolayısıyla sindirim sistemi dayanıklıydı; ama bu kaba, bu nezaket dışı söze neredeyse dayanamayacaktı. Bir hanımla yalnız oturan bir bey — kapı açık da olsa — «çıplak» gözden nasıl söz edebilir?

Erkeksi ve üstün zekâsına karşın bu kadın sohbete devam edebilecek gücü toplayıncaya kadar epey bir zaman geçti. Ama Mrs. Hominy bir gezgindi; Mrs. Hominy kitap eleştirileri ve analitik incelemeler yazardı; Mrs. Hominy dış ülkelerden yazdığı, «Çok sevgili falanca» diye başlayıp «Modern Graküs'lerin Annesi» diye imzaladığı mektuplarını muntazaman bir dergide yayımlar, öfkesini büyük harflere, alaylarını da italiklere dökerdi. Mrs. Hominy yabancı ülkelere fırından yeni çıkmış, dumanı üstünde kusursuz bir cumhuriyetçi gözüyle bakardı; ve Mrs. Hominy bu ülkeler üzerine saatlerce konuşabilirdi (ya da yazabilirdi). Böylece Mrs. Hominy sonunda Martin'e fena çullandı ve o da zaten uyuklamakta olduğu için istediğini yaptı, gönlünün dilediğince patakladı.

Mrs. Hominy'nin ne söylediği önemli değil; yalnız bunları, söyledikleri her kelimeyle, Amerika'nın bir ulus olarak üzerinde hayat bulduğu o yüce ilkeler kadar anlamsız olduklarını açığa vuran yurttaşlarının çok geniş bir bölümünün yavelerinden öğrenmişti. O Amerikalılar ki, kendi ülkelerini dürüst insanlar için küçümsenecek bir duruma getirmekte daha doğmamış ulusların haklarını dolayısıyla da insanlığın ilerlemesini tehlikeye attıklarını, çamurlarda debelenen domuzlardan daha fazla duy-

maz, duysalar bile aldırış etmezler. Sanırlar ki, eski günahkâr ülkelere «Biz sizden daha kötü değiliz!» (daha kötü!) diye bağırıp çağırmak o Cumhuriyet için yeterli savunmadır. O Cumhuriyet ki, daha dün soylu yoluna koyulmuşken, bugün böylesine yaralı ve sakattır, böylesine çürük, bere, ur içindedir, göze çirkin gelmekte, düşünceye umutsuzluk vermektedir ve en içten dostları bile bu iğrenç yaratığa tiksintiyle bakmaktadır. Ataları, birtakım Kamu Kötülüklerine ve Yozluklara boyun eğmemek ve doğruyu rafa koymamak için Bağımsızlıklarını ilan etmiş ve kazanmışlardır ama, kendileri şimdi iyiye sırt çevirmekte, Kötünün içinde hora tepmektedirler. Başka Tapınakların da camdan yapılma olduğunu, kendi camlarını kıran taşların o camları da kıracağını söyleyerek böbürlenmekte, bu çirkin övünmeyle yetinmektedirler; sadece bunu yapmakla bile, ellerine geçirdikleri güvene layık olmadıklarını göstermektedirler; bütün o küçük küçük cumhuriyetlerinin — her biri küçük alçaklığı içinde bir krallıktır bunların — çirkin yolsuzlukları yığılıp ahlaksızlıklarının kanıtı olmuştur.

Martin yavaş yavaş uyandığı zaman beyninde korkunç bir ağırlık duydu; düşünde bir dostunu öldürdüğünü, ceseti saklayacak yer bulamadığını görmüştü. Gözlerini açınca cesedin yüzüne baktığını gördü. İşte korkunç Hominy, burnundan gelme melodik bir sesle derin gerçekler anlatıyor ve zihni zenginliğini öylesine ortaya döküyordu ki Binbaşı Hominy'nin en amansız düşmanı bu kadını dinleyince kocasını yürekten bağışlar, hoşgörürdü. Akşam yemeği gongu çalmasa Martin sonradan pişman olacağı bir şey yapabilirdi; neyse ki tam zamanında çaldı; Mrs. Hominy'yi masanın bir başına yerleştirdikten sonra kendisi de öbür ucuna sığındı; yemeğini acele acele atıştırıp kadın daha kurutulmuş sığır ve bir tabak turşuyla meşgulken sıvıştı.

Mrs. Hominy'nin ertesi günkü tazeliği üzerine yeterli fikir vermek gerçekten güç: Kahvaltı masasında ahlak felsefesine tepetaklak atladı. Yüzü belki biraz daha sertleşmişti ama bu sadece turşunun etkisiyle olmalıydı. Bütün gün Martin'in yanından ayrılmadı. Yanında oturup durdu o arkadaşlarını kabul ederken (öncekinden bile daha kalabalık yeni bir Kabul Töreni vardı), teoriler sürdü ileri, hayali itirazlara cevap verdi, öyle ki

gerçekten düş gördüğüne ve iki kişi yerine konuştuğuna inanmaya başladı; kendi yazdığı, hükümet üzerine belirli makalelerden bitip tükenmez bölümler okudu; sesinin genizden gelmeliği geçici bir rahatsızlıkmış da, o da şöyle ya da böyle bir yolunu bulup bundan kurtulmaya kararlıymış gibi kullandı durdu Binbaşının mendilini; sözün kısası, öyle bir dosttu ki, Martin, herhangi bir yeni yerleşme bölgesinde, toplumun genel rahatı için böyle bir kişinin kafasına ağır bir şey indirmenin mutlaka gerekli olduğu konusunda vicdanıyla bir anlaşmaya vardı.

Bütün bunlar olup biterken Mark da sabahtan akşama kadar, yanlarına almaları salık verilen araç, gereç ve yiyecekleri gemiye yüklemeye uğraşıyordu. Bunların alınması ve Ulusal Otel'deki hesaplarının ödenmesi bütçelerini iyice sarstı; kaptan yola çıkmayı biraz daha erteleyecek olsa durumları tam bir haftadır alt güvertede yatıp kalkan ve yoksul tedariklerini daha yolculuk başlamadan tüketen (ciddi görünüşlü reklamlarla baştan çıkmış) zavallı yoksul göçmenlere benzeyecekti. Bu göçmenlerin hepsi makinenin ve ateşin yanında kümelenmişlerdi. Hayatında saban görmemiş çiftçiler; balta kullanmamış ormancılar; bir kutu yapamayan doğramacılar; yardımsız, korumasız, kendi yurtlarından atılmış insanlar; yeni geldikleri, bilmedikleri bu ülkede, çaresizlikleriyle çocuk, ihtiyaçlarıyla, sırtlarındaki çocuklarıyla da büyük insandılar; ya yaşayacak, ya öleceklerdi!

Sabah oldu; öğleyin hareket edilecekti. Öğle oldu, gece yola çıkılacaktı. Ama bu dünyada her şeyin bir sonu vardır; bir Amerikan gemisinin yola çıkışının ertelenmesi bile; geceleyin her şey hazırdı.

Son derece keyifsiz ve yorgun, ama her zamankinden de yiğit bir arslandı Martin (bütün öğle sonrasını yabancılardan gelen — yarısı hiç hakkında, yarısı ödünç para isteyen, hepsi de anında cevap bekleyen — mektuplara cevap yazmakla geçirmişti); kolunda Mrs. Hominy ile, bir yığın insanın arasından geçerek rıhtıma indi; ve gemiye bindi. Ama Mark bu arslanlık bilmecesini çözmeye kararlıydı; onun için, vapuru kaçırmayı bile göze alarak gece otele koştu.

Yüzbaşı Kedgick, dizinde bir içki, ağzında da bir sigarayla sütunların altında oturuyordu. Mark'ı görünce sordu:

«Nasıl geldin buraya, bu zamanda?»

«Dobra dobra söyleyim size, Yüzbaşım,» dedi Mark. «Size bir soru sormak istiyorum.»

«Soru sorulabilir elbet, niye sorulmasın,» dedi Kedgick, bir başkasının da canı istemezse cevap veremeyebileceğini açıkça ima ederek.

«Niye onu bu kadar büyüttüler?» diye sordu Mark, kurnaz kurnaz. «Haydi, söyleyiverin!»

«İnsanlarımız heyecandan hoşlanırlar,» diye cevap verdi Kedgick, sigarasını emerek.

«Ama ne gibi bir heyecan verdi onlara?» diye sordu Mark.

Yüzbaşı, çok esaslı bir nükte yapsam mı, yapmasam mı der gibi bir baktı.

«Gidiyor musunuz?» dedi.

«Gitmez olur muyuz?» diye haykırdı Mark. «Saniyelerimiz sayılı.»

«İnsanlarımız heyecandan hoşlanırlar,» diye fısıldadı Yüzbaşı. «Genel olarak göçmenlere benzemiyor, onun için herkesi heyecanlandırdı;» göz kırptı ve boğuk boğuk güldü; «şundan ötürü. Scadder akıllı adamdır ve... ve... Eden'e giden kimse sağ dönmemiştir.»

Rıhtım oldukça yakındı ve Mark kendisini çağırdıklarını işitti; Martin'in acele etmesi, yoksa gemiyi kaçıracağını seslendiğini bile işitebiliyordu. Durumu düzeltecek zaman yoktu ve alınacak tavır ancak en neşeli tavır olabilirdi. Yüzbaşıya gereğince veda etti ve bir koşu atı gibi fırladı.

«Mark! Mark!» diye haykırıyordu Martin.

«Buradayım, efendim!» diye bağırdı Mark rıhtımın kenarından, ve bir sıçrayışta gemiye çıktı. «Hiç bu kadar keyifli olmamıştım. Haydi bakalım. Aganta!»

Gemi yeni ateşlenmiş kocaman bir havai fişekmiş gibi, odun ateşinin kıvılcımları fırladı iki bacadan; karanlık suların üzerine doğru kükreyerek atıldı.

XXIII. BÖLÜM

Martin'le Ortağı Arazilerine Yerleşiyorlar. Bu Mutlu Olay Eden'in Daha Ayrıntılı Anlatılmasını Gerektirmektedir.

Gemide Martin'in New York'dan arkadaşı Mr. Bevan'ın hamurundan birkaç yolcu vardı; onların yanında neşeli, mutluydu Martin. Mrs. Hominy'nin entelektüel ağlarından mümkün mertebe kurtardılar onu; bütün yaptıkları ve söylediklerinde öyle bir sağduyu ve içtenlik vardı ki ne kadar sevse az olacağını düşündü. «Bu, buhar ve zart zurt yerine Akıl ve Değer Üstüne Kurulu bir Cumhuriyet olsaydı,» dedi bir tanesi, «bütün bu çarkların dönmesini kimse istemezdi.»

«İyi aracı olup da kötüsünü kullanmak,» diye cevap verdi Mr. Tapley, «marangozluklarının pek matah bir şey olmadığını gösteriyor, değil mi, efendim?»

Martin başını salladı: «Sanki işleri, amaç ve güçlerinin çok üstündeymiş de, üstüne yalan yanlış bir yama koymaları gerekirmiş gibi, Mark.»

«En güzeli de,» dedi Mark, «arada iyi bir iş becerdikleri zamanki halleri; böyle fırsatlara sahip olmayan iyi ustalar hayatlarının her gününde böyle bir iş becerir ama sözünü bile etmezler; oysa bunlar avaz avaz bir cayırtı koparıyorlar. Sözüme dikkat edin, efendim. Bu memleketin kusurlu kesimi borçlarını ödemeye başlarsa — bunları ödememenin de ticari bir açıdan bakıldığında çıkar yol olmadığını ve sonuçlarının tatsız olabileceğini anlayıp — bununla öyle kıvanç duyup böbürleneceklerdir ki, insan dünya kuruldu kurulalı alınan hiçbir borcun ödenmediğini sanabilir. Böyle kazıklıyorlar birbirlerini de. İyi tanıdım artık bu adamları. Bakın, sözüme dikkat edin.»

«Gittikçe bilgeleşiyorsun,» dedi Martin, gülerek.

«Belki de,» diye düşündü Mark, «Eden'e bir günlük yol daha yaklaştım da ölmeden önce zihnim açılıyor, kim bilir. Belki oraya vardığımda peygamber bile olurum.»

Bu duygularını açığa vurmadı; ama için için esinlendirdik-

leri aşırı neşe, ışıl ışıl yüzüne vuran keyif yetti Martin'e. Bazen ortağının tükenmez neşesini hafife alıyor, bazen de, Zephaniah Scadder durumunda olduğu gibi, şakacılığını aşırı buluyordu ama, kendisine de umut ve cesaret veren etkisinin hep bilincindeydi. Kendisinin bundan yararlanacak havada olup olmadığı hiç önemli değildi. Bulaşıcıydı, isterse etkilenmesin.

Önceleri her gün bir iki kere yolcu iniyor, yerlerine yenileri biniyordu. Ama giderek yol üstündeki köyler, kasabalar seyrekleşti; bazen saatlerce, yakıt almak için durdukları yerlerdeki oduncu kulübelerinden başka insan ayağı basmış hiçbir yer görmedikleri oluyordu. Bütün gün gök, orman ve su; ve değdiği yerde çıban çıkaran bir sıcak.

Kıyılarda ağaçların sıklaştığı geniş ıssızlıklardan geçtiler; ağaçlar nehirde yüzüyor; nehrin içinden kurumuş dallarını uzatıyor, yarı yeşerip yarı çürüyerek çamulu suya kayıyordu kıyıdan. Yorucu gündüzler ve yaslı gecelerce gittiler; kavurucu güneşin altında, ya da akşamın buğusunda, sisinde; o kadar gittiler ki dönüş imkânsız, eve kavuşma zavallı bir düş oldu.

Gemide fazla adam kalmamıştı artık ve bu kalanlar da, gözlerini yoran bitkiler kadar düz, ölgün ve durgundu. Tek sevinç sesi işitilmiyordu; zorlu zamanları kolaylaştıran tatlı bir sohbet olmuyordu; manzaranın usanç veren tekdüzeliğine karşı koyan bir birlik kurulamadı. Belirli zamanlarda, ortak bir kaptan yeyip içmeseler, yaslı gölgeleri son yargı yerine götüren Charon'un sandalında oldukları sanılabilirdi.

Sonunda, o akşam Mrs. Hominy'nin ineceği Yeni Termopilai'ye yaklaştılar. Bunu kadının kendisinden öğrenince Martin içinde bir ferahlık duydu. Mark'ın buna ihtiyacı yoktu ama o da sevinmemiş sayılmazdı.

Rıhtıma yanaştıklarında neredeyse gece olmuştu. Dik bir kıyının üstünde ahırı andıran bir otel, birkaç ahşap dükkân ve orada burada üç beş baraka vardı.

«Bu gece burada kalıp yarın sabah yola devam edeceksiniz herhalde, hanımefendi?» dedi Martin.

«Nereye devam edecek mişim?» diye haykırdı modern Graküslerin anası.

«Yeni Termopilai'ye.»

«Ne? Gelmedik mi daha?» dedi Mrs. Hominy.

Martin kararan panoramaya bakıp gözüyle aradı; ama göremedi ve göremediğini söylemek zorunda kaldı.

«Canım, işte şurası!» diye haykırdı Mrs. Hominy, sözü geçen barakalara işaret ederek.

«**Şurası** mı?» diye haykırdı Martin.

«Evet, orası; hem de sizin Eden'inizden çok daha iyi,» dedi Mrs. Hominy, anlamlı anlamlı başını sallayarak.

Kocasıyla birlikte gemiye gelen evli Miss Hominy bu önermeyi yürekten destekledi ve kocası da buna katıldı. Geminin orada kaldığı süre olan yarım saat içinde bir şeyler içmeye evlerine çağırdılar ama Martin teşekkür ederek reddetti; Mrs. Hominy ile kırmızı mendili (hâlâ hizmet görmekteydi) iskeleye kadar geçirdikten sonra düşünceli düşünceli, eşyalarını kıyıya çıkaran göçmenleri seyretmeye dadı.

Yanında duran Mark arasıra yüzüne bakıyordu; son konuşmanın yarattığı etkiyi anlamaya çalışıyor, korktuğu darbenin biraz kırılması için varacakları yere varmadan umutlarının biraz kırılmasını istiyordu. Ama Martin, tepedeki perişan binalara birkaç kere hızlı bakışlar fırlatmakla birlikte, yeniden yola koyuluncaya kadar düşüncelerini açığa vurmadı.

«Mark,» dedi o zaman, «gemide gerçekten bizden başka Eden'e giden yok mu?»

«Hiç kimse, efendim. Çoğu, bildiğiniz gibi, önceden indi; kalan birkaçı da daha uzağa gidiyor. Ne çıkar bundan? Bize daha çok yer kalır.»

«Ah, şüphesiz!» dedi Martin. «Benim düşündüğüm...»

«Evet, efendim?» dedi Mark.

«Yakınlarda bu kadar değişik, bu kadar daha iyi bir yer varken insanların böyle berbat bir delikte talihlerini denemeye kalkışmaları ne kadar tuhaf diye düşünüyordum.»

Her zamanki güvenli tonundan o kadar değişik bir havayla konuşuyor, Mark'ın vereceği cevaptan korkusunu öyle belli ediyordu ki iyi yürekli arkadaşı gerçekten acıdı.

«Vallahi, biliyor musunuz, efendim,» dedi Mark, elinden geldiğince yumuşak bir şekilde şüphesini açıklamaya çalışarak, «fazla iyimser olmamaya dikkat etmeliyiz. Gereği de yok, çün-

kü her şeyin en kötüsünü görüp tanıdıktan sonra en iyisini yapmaya kararlıyız. Öyle değil mi, efendim?»

Martin baktı ama cevap vermedi.

«Eden bile tamamen yapılıp bitmiş değil,» dedi Mark.

«Canım sende,» diye haykırdı Martin öfkeyle. «Eden'den de o yer gibi söz etmesene. Delirdin mi? Al işte — Tanrı beni bağışlasın! — kızdım diye sen de bana kızma sakın!»

Bundan sonra güvertede bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. İki saat dolaştı. Ertesi güne kadar da, «iyi geceler» demekten başka hiç ağzını açmadı; o zaman bile bu konu üstüne değil, bambaşka şeylerden söz etti.

Yollarına devam edip yolculuklarının sonuna yaklaştıkça manzaranın tekdüzeli ıssızlığı öylesine arttı ki, sanki Umutsuzluk Devi'nin haşin ülkesine girmişlerdi. Devrilmiş ağaçlarla dolu dümdüz bir bataklık; bu bataklığın yanında toprağın sağlıklı bitkileri kazaya uğramış gibi görünüyordu: Çürümesinden pis ve çirkin şeylerin doğması için; ağaçlar, çamurdan yapılmış, güneş tarafından kavrulmuş koskocaman ayrık otlarına benziyordu. Burada, bulaşacak birini arayan ölümcül hastalıklar geceleri buğulu biçimlerle çıkar, suların üstünde sürünerek, gündüz vaktine kadar hayaletler gibi avlanırlardı; kutsal güneş bile bu çürüme ve hastalık ögeleri üstünde parlarken, korkunç bir şey oluveriyordu; bu içinden geçtikleri yer, Umut Ülkesiydi.

Sonunda durdular. Hem de Eden'de. Büyük Tufan'ın suları daha bir hafta önce çekilmiş sanırdınız, öylesine berbat bir çamur ve bataklıktı bu adı taşıyan yer.

Kıyı çok sığ olduğu için geminin sandalıyla karaya çıktılar ve eşyalarını taşıdılar. Karanlık ağaçların arasında kütüklerden yapılma birkaç kulübe görünüyordu; en iyisi bir inek ahırından farksızdı. Ya rıhtımlar, çarşı, kamu binaları!

«İşte bir Edenli,» dedi Mark. «Şunları taşımamıza yardım eder. Hiç bozmayın maneviyatınızı, efendim. Baksana, kardeşim!»

Adam, bastıran karanlığın içinden, ağır ağır, bastonuna dayana dayana yanlarına yaklaştı. Yaklaştıkça, solgun ve bitkin olduğu, kuşkulu gözlerinin iyice derinlere kaçtığı görülebiliyordu. Ev yapısı mavi kumaştan elbisesi paramparçaydı. Yalın ayaktı, başına da bir şey giymemişti. Yarı yolda bir kütüğün

üstüne çöktü ve eliyle onları yakına çağırdı. Yanına geldikleri zaman sancısı varmış gibi bir elini böğrüne bastırdı ve soluğunu toplamaya çalışırken şaşkın şaşkın baktı onlara.

«Yabancılar!» diye haykırdı, konuşabilir duruma gelince.

«Tastamam öyle,» dedi Mark. «Nasılsınız, efendim?»

«Çok kötü bir humma nöbeti geçirdim,» diye cevap verdi titrek bir sesle, «Kaç haftadır ayakta duramıyordum. Bunlar getirdiğiniz ufak tefek herhalde,» dedi, eşyaları göstererek.

«Evet, efendim,» dedi Mark, «öyle. Bunları taşıyacak birini tanıyor musunuz, bayım, şöyle... kasabaya kadar?»

«Büyük oğlum taşıyabilirdi ama hasta,» diye cevap verdi adam; «örtülere sarındı, yatıyor. Küçük oğlum da geçen hafta öldü.»

«Başınız sağ olsun, çok üzüldüm,» dedi Mark, elini sıkarak. «Bize bakmayın. Siz de gelin bizimle, ama koluma girin. Mallara bir şey olmaz, efendim,» — bu, Martin'eydi — «buralarda alıp götürecek insan falan yok. Düşünün, ne rahatlık!»

«Yok, yok,» diye haykırdı adam. «Burada böyle insanlara dikkat etmelisiniz,» sopasını yere vurarak, «ya da şu çalılıklarda, kuzeye doğru. Çoğunu gömdük. Bir kısmı da gitti. Kalanlar gece çıkmazlar.»

«Gece havası pek sağlıklı olmasa gerek,» dedi Mark.

«Zehir,» dedi adam, «ölüm.»

Mark sanki kendisine bal sunulmuşçasına, hiç oralı olmadı; ama adamın koluna girdi ve yan yana yürürlerken alışverişlerini anlatıp topraklarının yerini sordu. Adamın kendi kulübesinin yakınında olduğu anlaşılıyordu; o kadar yakındı ki, ambar olarak kullanmıştı evlerini; bu gece kusuruna bakmasınlardı, yarın sabah boşaltmaya çalışırdı. Sonra, mahalli bir dedikodu olarak, son mal sahibini de kendi eliyle gömdüğünü anlattı onlara; bu haberi de kılı oynamadan dinledi Mark.

Sözün kısası, ağaç gövdeleriyle üstün körü çatılmış berbat bir kulübeye götürdü onları; kapısı ya çürümüş ya da çoktan biri alıp götürmüştü; dolayısıyla evleri yabana ve karanlık geceye karşı apaçıktı. Sözünü ettiği birazcık ekin dışında hiçbir şey yoktu içeride; ama rıhtımda bir boş sandık kalmıştı, adam da mum yerine kaba saba bir meşale verdi. Mark bu son mal-

larını toprağa sapladı ve malikânelerinin «çok rahat göründüğünü» söyleyerek sandığı taşımak üzere gene koşturdu Martin'i. Rıhtıma gidip geldikleri süre içinde Mark durmamasıya konuştu; ortağına, akla gelebilir durumlardan en rahatı ve neşelisiyle karşılaştıkları inancını vermeye çalışır gibiydi.

Ama evi yıkılsa bile tutkusu, öç alma isteği güçlü kalan nice insan, havada kurulmuş şatosunun, yıkılmasıyla gücünü yitirir. Tahta kulübelerine ikinci kere girince Martin yere yatıp yüksek sesle ağlamaya başladı.

«Hay Allah, efendim!» diye haykırdı Mr. Tapley, büyük bir korku içinde; «yapmayın böyle! Yapmayın böyle, efendim! Ne yaparsanız yapın ama bunu yapmayın! Ağlamakla insanoğlu şimdiye kadar hiçbir engeli aşmadı, bundan sonra da aşacak değil. Sizin bir işinize yaramayacağı gibi, benim için işime yaramamaktan da kötü ,çünkü dayanamayacağım bu sese bile, yıkılacağım. Hiç dayanamam buna, efendim. Her şeyi yapın da bunu yapmayın!»

Doğru söylediğinden hiç şüphe yoktu; çünkü sandığı açmak için diz çökmüşken Martin'e bakışındaki olağanüstü korku, sözlerini yeterince pekiştiriyordu.

«Bin kere özür dilerim, sevgili dostum,» dedi Martin. «Cezası ölüm de olsa tutamazdım kendimi.»

«Benden ne diye özür diliyorsunuz?» dedi Mark, sandığı açmaya dönerken her zamanki neşeli tavrını takınarak. «Baş ortak A.O.'dan özür diler mi hiç? Böyle bir şey oldu mu firmada bir bozukluk var demektir. Hemen defterleri incelemeliyim, hesapları denetlemeliyim. Geldik işte. Her şey yerli yerinde. İşte tuzlanmış domuz. İşte bisküvi. İşte viski; hem de ne güzel kokuyor. İşte teneke kutu. Bu teneke kutu başlı başına bir servet! İşte battaniyeler. İşte balta. Kim demiş birinci sınıf tedarikimiz yok diye? Sanki Hindistan'a giden bir harbokulluyum, soylu babam da yönetim kurulu başkanı. Şimdi, evin önündeki dereden su alıp bir de grog hazırlayım,» diye haykırdı, sözünü eyleme dönüştürerek, «mevsimin bütün özelliklerini toplayan bir akşam yemeği yiyelim. Geldik işte, efendim, her şeyimiz tamam. Canım işte, çingene çergisi gibi bir şey!»

Böyle bir adamın yanında neşelenmemek elde değildi. Mar-

tin kutunun yanına, yere çöktü, bıçağını çıkarıp iştahla yemeye, içmeye koyuldu.

«Şimdi bakın,» dedi Mark, karınlarını iyice doyurduktan sonra, «bıçaklarımızla kapıya, ya da yüksek bir uygarlık durumunda bir kapı bulunması gereken yere bu battaniyeyi asıyorum. Bakın ne güzel durdu. Sonra sandığı çekerek altta açık kalan yeri de kapıyorum. Bu da çok güzel oldu. Şu da sizin battaniyeniz, efendim. Bu da benimki. Eh, iyi bir gece geçirmemizi engelleyecek bir şey kalmadı.»

Böyle gönül ferahlığıyla konuşup duruyordu ama kolay kolay uyuyamadı. Battaniyeye sarıldı, baltayı elinin altına koydu, kapının eşiğine yakın bir yere uzandı; endişeden, ortalığı kollamaktan, gözlerini kapatamıyordu. Bu alışılmadık kötü durum, bir yırtıcı hayvan ya da insan düşman korkusu, geçim yollarının korkunç kesinsizliği, ölüm korkusu, İngiltere'yle aralarındaki büyük uzaklık ve yüzlerce engel, gecenin ölü sessizliği içinde yeterli tedirginlik kaynaklarıydı. Martin saklamaya çalışıyordu ama Mark onun da aynı düşüncelerle uyanık olduğunu seziyordu. Hepsinden kötüsü buydu, çünkü mücadele yolunu düşüneceği yerde başlarına gelen felaketi kurmaya başladı mı, böyle bir zihin durumunun iklimin hastalıklı etkisine büyük yardımı olacağından hiç şüphe yoktu. Mark, rahatsız bir uyuklamadan silkinip gün ışığının kapıdaki battaniyenin arasından içeri sızdığını görünce sanki hiç sabah görmemiş gibi sevindi.

Arkadaşı şimdi derin derin uyuduğu için hiç ses etmeden dışarı çıktı. Kapının önünden akan derede yıkandıktan sonra çevreyi şöyle bir gözden geçirdi. Kulübelerin hepsi hepsi yirmi tane bile yoktu; bunların yarısında da görünüşte yaşayan yoktu; hepsi yıkılmış, çürümüştü. İçlerinde en yıkık dökük, perişan görünüşlüsü de, pek yerinde olarak, Banka ve Ulusal Kredi Bürosuydu. Birkaç cılız destek dayamışlardı ama artık kurtarılamayacak şekilde batağa göçmüş, gidiyordu.

Orada burada, toprağı temizlemek için birtakım çabalara girişildiği anlaşılıyordu; tarla gibi de bir yer vardı; yakılmış ağaçların kökleri ve külleri arasında az bir mısır ürünü vardı. Birkaç yerde bir çite başlanmış, ama hiçbiri tamamlanmamıştı; toprağa yarı yarıya gömülmüş devrik kütükler durdukları yer-

de çürüyüp gidiyorlardı. Açlıktan bir deri bir kemik kalmış üç dört köpek; yiyecek bulmak için ormana doğru giden birkaç uzun bacaklı domuz; kulübelerden kendisine bakan yarı çıplak çocuklar; bunlardı hep gördüğü canlılar. Sıcak, fırından çıkan hava gibi mide bulandırıcı, pis bir buğu yükseliyordu topraktan ve her şeyi kaplıyordu; batak toprakta bıraktığı ayak izleri kara bir sıvıyla doluyordu.

Kendi toprakları sadece bir ormandı. Ağaçlar öylesine iç içeydi ki birbirlerini omuzluyor ve garip biçimlere giren zayıf ağaçlar sakat insanları andırıyordu. En sağlamları bile basınçtan ve yersizlikten bodur kalmıştı; hepsinin gövdelerinin çevresinde uzun ve sık otlar, ıslak yosunlar bitiyordu; ayırmak mümkün değildi, birbirlerine karışmış, bir yığın olmuşlardı; dibinde ne su ne toprak; ikisinin de özlü süprüntüsünden ve bozulmasından meydana gelme kokmuş bir madde olan derin ve karanlık bir cengel.

Dün gece eşyalarını bıraktıkları rıhtıma gitti; burada, eşyayı eve taşımaya yardım edecek — solgun ve zavallı görünüşlü ama yardım etmeye gönüllü — beş altı adam buldu. Köyden söz ederken başlarını sallıyor, rahatlatmak için söyleyecek söz bulamıyorlardı. Gidecek imkânı olan gitmişti. Kalanlar karılarını, çocuklarını, arkadaşlarını, ya da kardeşlerini kaybetmişlerdi orada ve kendileri de az çekmemişlerdi. Şu sıra çoğu hastaydı; hiçbiri eski halinde değildi. Açıkyüreklilikle yardımlarını, öğütlerini sundular, ve şimdilik onu yalnız bırakarak hepsi yaslı yaslı işlerine gittiler.

Martin bu sıralarda kıpırdamaya başlamıştı; ama o da çok değişmişti, bir gecede. Çok solgun ve çöküktü; orasının burasının acıdığını, yorgunluk duyduğunu söyledi. Gözünün iyi görmemesinden, sesinin iyi çıkmamasından yakındı. Durum kötüledikçe zindeleşen Mark terk edilmiş evlerden birinin kapısını söküp kendi evlerine taktı; sonra gördüğü kaba saba bir bankı almaya gitti ve büyük bir sevinçle getirdi; bu eşya parçasını evin dışına yerleştirdikten sonra ünlü teneke kutuyu ve başka taşınabilir şeyleri de üstüne dizerek bir çeşit büfe yaptı. Bu düzenden pek memnun kaldı ve hemen un fıçısını içeri yuvarlayarak bir masa yaptı. Sandıktan daha iyi bir yemek masası bu-

lunamayacağı için onu da büyük bir ciddiyetle bundan böyle bu hizmete ayırdı. Battaniyelerini, elbiselerini, bu gibi şeyleri çivilere astı. Son olarak da, üzerinde CHUZZLEWIT A. O. MİMAR VE MÜTEAHHİT yazılı kocaman levhayı (Martin yüreğinin coşkulu zamanında, Ulusal Otel'de kendi eliyle hazırlamıştı bunu), kulübenin en göze görünür yerine astı; o kadar ciddiydi ki gören Eden şehri gerçekten varmış ve iş fazlalığından ne yapacaklarını bilmiyorlarmış sanırdı.

«Şu araçlar,» dedi Mark, Martin'in araç kutusunu getirip pergeli de bir kütüğe dikine saplayarak, «tedarikli geldiğimizi göstermek için açık havada duracak. Şimdi ev yaptırmak isteyen biri varsa bir an önce gelip konuşsun, yoksa başkalarıyla anlaşma yaparız.»

Havanın korkunç sıcaklığı düşünülürse bir sabahta az iş yapmış sayılmazdı; ama kan ter içinde olduğu halde bir an bile durmadan gene eve girdi ve elinde bir baltayla çıktı; bu araçla birtakım imkânsız işler yapmaya niyetli görünüyordu.

«Yol üstünde tatsız bir ağaç var, efendim,» dedi, «olmasa daha iyi olacak. Fırını öğleden sonra yapabiliriz. Kil bulmak için Eden kadar elverişli bir yer bulunamaz. Hiç değilse bu iyiliği var.»

Ama Martin hiç cevap vermedi. Bütün bu süre boyunca başı ellerinin arasında oturmuş, hızlı hızlı akan dereyi seyretmişti; belki de denize, bir daha göremeyeceği yurdunun yoluna ne kadar hızlı aktığını düşünüyordu.

Mark'ın ağaca indirdiği güçlü darbeler bile onu kederli dalgınlığından uyandıramadı. Bütün çabalarının boşa gittiğini gören Mark işi bırakıp yanına geldi.

«Teslim olmayın, efendim,» dedi Mr. Tapley.

«Ah, Mark,» diye cevap verdi arkadaşı, «bütün bunları hak edecek ne yaptım ben hayatta?»

«Vallahi, efendim,» dedi Mark, «iş ona kaldıysa, herkes aynı şeyi söyleyebilir; belki çoğunun da böyle demeye sizden, benden çok hakkı vardır. Dayanın, efendim. Bir şeyler yapın. Scadder'a mektupla bazı kişisel düşüncelerinizi bildirerek içinizi rahatlatamaz mısınız, örneğin?»

«Yok,» dedi Martin, acı acı sallayarak başını, «o aşamayı

geçirdim.»

«Ama o aşamayı da geçtinizse hastasınız demektir, bakıma ihtiyacınız var,» diye cevap verdi Mark.

«Sen bana aldırma,» dedi Martin. «Kendin için çalış. Yakında yalnız kendini düşünmen gerekecek zaten. Tanrı yurduna dönmen için yardımcı olsun, seni buralara sürüklediğim için de beni bağışlasın. Alınyazım burada ölmekmiş. Ayağımı karaya bastığım anda duydum bunu. Uyurken de, uyanıkken de hep bunun düşünü gördüm dün gece, Mark.»

«Hastasınız dedim ya,» dedi Mark neşeyle, «komşulardan birine gidip neyin iyi geleceğini öğreneyim de getireyim size. Yarın sabah her zamanki gibi sapasağlam kalkarsınız. Hemen dönerim. Ben yokken, ne yaparsanız yapın, ama kendinizi bırakmayın.»

Baltasını atıp hemen yola düzüldü ama biraz sonra durup geri baktı, sonra gene hızlı hızlı yürüdü.

«Şimdi, Mr. Tapley,» dedi Mark, canlanmak için herhalde, göğsüne dehşetli bir yumruk indirerek, «dinle bak ne diyeceğim. Görünüşe bakılırsa işler bundan beter olamazdı. Yaşadığın sürece keyifli huyunu göstermek için böyle bir fırsat bulamazsın, arkadaş. Onun için, Tapley, işte geldi vaktin; kaçırma fırsatı!»

XXIV. BÖLÜM

Aşk, Nefret, Kıskançlık ve İntikam Gibi Bazı Evcil Konulardaki İlerlemeleri Ele Almaktadır.

«Hey, Pecksniff!» diye haykırdı Mr. Jonas oturma odasından. «Şu sizin kapıyı açacak kimse yok mu?»

«Şimdi açıyoruz, Mr. Jonas. Şimdi.»

«Allah Allah,» diye söylendi öksüz genç, «amma da kapı açarmışsınız. Üç kere çaldı, hem de öyle bir çalış ki...» ölü olsa

uyanır deyimi dilinin ucuna kadar gelmişti herhalde ama bu konudaki korkusu yüzünden hemen lafı döndürüp, «Yedi Uyurları bile uyandırır,» dedi.

«Şimdi, Mr. Jonas. Şimdi.» diye tekrarladı Pecksniff. «Thomas Pinch,» — şaşkınlığında Tom'a sevgili dost mu, yoksa namussuz alçak mı demesi gerektiğini bilemedi, onun için yumruğunu salladı havada — «kızlarımın odasına çıkıp kimin geldiğini bildiriverin. Kapıdan. Susun, Susun! diye bağırın önce. Anlıyor musunuz?»

«Şimdi, efendim!» diye haykırdı Tom, büyük bir şaşkınlıkla görevine koşarken.

«Siz — ha, ha, ha! — siz kusuruma bakmazsınız, biraz şu kapıyı örtersem, değil mi, Mr. Jonas?» dedi Pecksniff. «Mesleğimle ilgili bir ziyaret olabilir. Aslında öyle olduğunu biliyorum. Teşekkür ederim.» Sonra Mr. Pecksniff, bir köy havasını tatlı tatlı mırıldanarak bahçe şapkasını başına geçirdi, eline bir kürek aldı ve sokak kapısını açtı; sanki bağlarından doğru hafif bir ses işitir gibi olmuş ama pek de emin değilmiş gibi bir tavırla eşikte belirdi.

Kapıda bir beyle bir hanım görünce billur vicdanlı iyi bir insanın sırf şaşkınlıktan göstereceği bir telaşla irkildi. Ama hemen de tanıdı gelenleri.

«Mr. Chuzzlewit! Gözlerime inanamıyorum! Sevgili efendim; aziz dostum! Ne mutlu bir gün, ah, ne mutlu bir gün. Buyursunlar, efendim, buyursunlar. Beni böyle bahçe kılığımda yakaladınız. Kusuruma bakmazsınız. Biliyorum. Çok eski bir gelenektir, bahçıvanlık. İlkel, sevgili dostum; çünkü, yanılmıyorsam, mesleğimizin ilk temsilcisi Ädem'di. Benim Havva'm, ne yazık ki, artık yok ama,» — burada küreğini gösterip başını salladı, epey çaba harcamadan neşeli olamıyormuşçasına — «ama bende hâlâ biraz Ädemlik var.»

Bütün bunları söylerken onları konuk odasına getirmişti: Spiller'in yaptığı portreyle Spoker'in yaptığı büstün durduğu odaya.

«Kızlarım,» dedi Mr. Pecksniff, «çok sevinecekler. Böyle bir konu bıktırabilse beni, çoktan usanç duyardım, aziz efendim, Mrs. Todgers'daki buluşmamızdan o kadar çok söz ettiler, bu

mutlu günü o kadar beklediler ki. Genç ve güzel arkadaşlarını da,» dedi Mr. Pecksniff, «tanımak ve sevmek istiyorlar — gerçekten de, beyefendi, onu tanımak, sevmek demektir — afiyet-tedirler inşallah, efendim. 'Alçak gönüllü çatıma hoş geldiniz,' derken, umarım onun gönlünde de bir yankı uyandırıyorum. İnsan yüzü insan gönlünün bir anahtarıysa, bundan hiç kuşkum yok. Ne kadar çekici bir yüz ifadesi, Mr. Chuzzlewit, beyefendi; çok çekici, efendim.»

«Mary,» dedi yaşlı adam, «Mr. Pecksniff seni pohpohluyor. Ama onun övgüsü değerlidir. Laf olsun diye değil, yürekten söyler. Sandık ki Mr....»

«Pinch,» dedi Mary.

«Mr. Pinch bizden önce gelmiştir sandık, Pecksniff.»

«Sizden önce geldi, sevgili efendim,» diye cevap verdi Pecksniff, yukarı kattaki Tom'un aklını başına devşirmesi için sesini yükselterek, «ve herhalde bana sizin geldiğinizi haber verecekti ama ben ona önce kızlarımın kapısını vurup Charity'nin nasıl olduğunu sormasını rica ettim; yavrucuğum biraz rahatsız da bugünlerde. Hayır,» dedi Mr. Pecksniff, bakışlarını cevaplandırarak, «Ne yazık ki pek iyi değil. Sadece isterik bir duygulanma; başka bir şeyi yok. Kuşkulu değilim. Mr. Pinch! Thomas!» diye seslendi Pecksniff, en müşfik tonuyla. «Gel içeri, lütfen. Sen yabancı değilsin. Thomas benim çok çok eski bir arkadaşımdır, Mr. Chuzzlewit, bildiğiniz gibi.»

«Teşekkür ederim, efendim,» dedi Tom. «Çok güzel tanıtıyorsunuz beni, hakkımda böyle şeyler söylediğiniz için kıvanç duyuyorum.»

«Koca Thomas!» diye haykırdı efendisi, büyük bir tatlılıkla. «Tanrı seni korusun.»

Tom küçük hanımların hemen ineceklerini, evin sunabileceği her türlü ikramın şu anda onların ortak gözetimi altında hazırlanmakta olduğunu bildirdi. O konuşurken yaşlı adam dikkatle, ama her zamankinden daha yumuşak bir bakışla süzüyordu: neye yordu bilinmez ama Tom'la genç kızın karşılıklı sıkılganlıkları da gözünden kaçmadı.

«Pecksniff,» dedi, biraz sustuktan, kalkıp pencereye yaklaştıktan sonra. «Kardeşimin ölümünü işitince çok çarpıldım.

Yıllardır birbirimize yabancıydık. Tek avuntum, benden bir umudu, bir tasarısı olmadığı için daha mutlu ve rahat bir insan olarak yaşamasıdır. Allah rahmet eylesin! Bir zamanlar birlikte oyun oynardık; keşke ikimiz de o zaman ölseymişiz.»

Onu bu yumuşak ruh hali içinde gören Mr. Pecksniff, Jonas'ın gemiden aşağı atılmasından başka, güç durumundan kurtulmak için yeni bir yol düşündü.

«Herhangi bir insanın sizi tanımamakla daha mutlu olabileceğine ben pek inanamayacağım, aziz efendim,» diye cevap verdi. «Ama Mr. Anthony, hayatının akşam vaktinde, değerli oğlunun sevgisi — bir örnek, sevgili efendim, bütün oğullar için bir örnek — ve, her ne kadar elinden bir şey gelmiyorsa da iyi niyeti sınırsız olan uzak bir akrabasının bakımı arasında mutlu bir şekilde öldü.»

«Nasıl olur?» dedi yaşlı adam. «Siz vârislerden değil misiniz?»

«Görüyorum ki,» dedi Mr. Pecksniff, elini acıklı acıklı sıkarak, «benim yaradılışımı daha bilmiyorsunuz. Hayır, efendim, vâris değilim. Vâris olmadığımı söylemekten kıvanç duyarım. Çocuklarımın da vâris olmadıklarını söylemekten kıvanç duyarım. Gene de ,efendim, yanındaydım, kendi isteği üzerine. O beni biraz daha iyi anlamıştı, efendim. Mektup yazdı. 'Hastayım. Ölüyorum. Bana gelin!' dedi. Gittim ona. Yatağının yanında da oturdum, efendim, mezarının başında da durdum. Evet, hatta sizi kızdırmak pahasına yaptım bunu, efendim. Bunu söylemek, hemen ayrılmamıza, aramızda yakın zamanda kurulan nazik bağların kopmasına yol açabilir ama, işte söylüyorum. Ama vâris değilim,» dedi Mr. Pecksniff, kayıtsızca gülümseyerek; «ve hiçbir zaman da olacağımı düşünmedim. Biliyordum olmayacağımı.»

«Oğlu örnek evlât mı?» diye haykırdı yaşlı Martin. «Bunu nasıl söylersiniz bana? Kardeşimin zenginliği de zenginliğin olağan lanetini, mutsuzluğun kökünü taşıyordu. Yozlaştırıcı etkisini her gittiği yere götürürdü kardeşim ve her yana saçardı, ocağına bile. Oğlu bu yüzden oburca bekledi ölümünü, her gün ve saat, babasıyla mezar arasında eksilen uzaklığı ölçtü ve bu yolda geciktiği için ona lanet etti durdu.»

«Hayır!» diye haykırdı Mr. Pecksniff cesaretle. «Hiç öyle değil, efendim!»

«Ama evinde gördüm bu gölgeyi,» dedi Martin Chuzzlewit, «son görüşmemizde; uyardım da onu. Görüp de anlamayacak değilim ya. Ben de bütün bu yıllardır aynı gölge içinde yaşıyorum.»

«Reddederim,» diye cevap verdi Mr. Pecksniff ateşli ateşli. «Tamamen reddederim. O zavallı genç adam şimdi bu evde, efendim, hava değişikliğiyle kaybettiği zihin rahatlığını kazanmaya çalışıyor. Gösterdiği davranış karşısında cenaze levazımatçıları, mezarcılar bile duygulanırken ben nasıl ona haksızlık ederim? Dilsizler bile onun övgüsünü söyleyip durdular, doktor duygularının coşkunluğundan ne yapacağını bilemedi! Gamp adında biri var, beyefendi — Mrs. Gamp — ona sorun. Mr. Jonas'ı güç bir zamanında gördü, **Ona** sorun, efendim. Saygıdeğer bir insandır, ama duygusal değildir, o söyleyecektir. Mrs. Gamp, kuşçu dükkanı, Kingsgate Street, High Holborn, Londra adresine yazacağınız bir iki satır gereken ilgiyle karşılanacaktır, hiç şüphesiz. Onu sorguya çekin, aziz efendim. Vurun, fakat dinleyin! Sıçrayın, Mr. Chuzzlewit, ama çevrenize bakının! Bağışlayın beni, sevgili efendim,» dedi Mr. Pecksniff, iki elini birden yakalayarak, «fazla ateşlendiysem; ama ben dürüst bir insanım ve doğruyu söylemeliyim.»

Kendisine yakıştırdığı kişiliği kanıtlamak üzere Mr. Pecksniff'in gözlerinden dürüstlük yaşları sızdı.

Yaşlı adam ona bir an şaşkınlıkla baktı, kendi kendine: «Şimdi burada! Bu evde!» diye tekrarladı. Ama şaşkınlığını yendi ve kısa bir sessizlikten sonra:

«Göreyim onu,» dedi.

«Dostça bir duyguyla, umarım?» dedi Mr. Pecksniff. «Kusuruma bakmayın efendim, ama benim alçakgönüllü konukseverliğime sığınmış durumda.»

«Göreyim onu dedim,» diye cevap verdi yaşlı adam. «Dostça görmek niyetinde olmasam karşılaşmayalım derdim.»

«Şüphesiz, aziz efendim, öyle derdiniz. Açıkyürekliliğiniz sonsuzdur, biliyorum. Ona bu mutlu haberi vereyim,» dedi Mr. Pecksniff, odadan çıkarken, «bir dakika izin verirseniz, heyecanlandırmadan söyleyim.»

Açıklamasını o kadar heyecanlandırmadan yaptı ki Mr. Jo-

nas'la dönünceye kadar bir çeyrek saat geçti. Bu arada küçük hanımlar ortaya çıkmışlar, yolcuların karnını doyurmak için masa hazırlanmıştı.

Şimdi, ahlakçı Mr. Pecksniff, Jonas'a amcasına karşı saygılı davranma dersini ne kadar iyi öğretse, ve Jonas da doğal kurnazlığıyla bunu ne kadar iyi bellese, babasının kardeşiyle tanıştığı zaman bu gencin tavrı ne sevimli, ne de erkekçeydi. Meydan okuma ve dalkavukluğun, korku ve küstahlığın, inatçı bir somurtkanlıkla göze girme çabasının böylesine garip bir karışımı Mr. Jonas'da olduğu gibi hiçbir insanda görülmemişti herhalde. Gözlerini Martin'e çevirdi sonra hemen yere baktı, ellerini tedirgin tedirgin ve hiç durmadan ovuşturdu, kendisine bir şey söylenmesini bekleyerek, iki yana sallana sallana durdu.

«Yeğen,» dedi yaşlı adam. «İyi bir evlat olduğunuzu işittim.»

«Herkes kadar, fazla değil,» diye cevap verdi Jonas, başını kaldırıp sonra gene eğerek. «Başkalarından iyi olmakla böbürlenecek değilim; ama herhalde daha kötü de değilim.»

«Örnek bir evlat diye işittim,» dedi yaşlı adam, Mr. Pecksniff'e bakarak.

«İşte!» dedi Jonas, gene bir anlığına baktı ona, sonra başını salladı, «siz ne kadar iyi kardeş olduysanız ben de o kadar iyi bir evlattım. Tencere dibin kara hikâyesi, sözün kısası.»

«Üzüntünüzün büyüklüğünden olacak, acı konuşuyorsunuz,» dedi Martin, kısa bir sesizlikten sonra. «Tokalaşalım.»

Jonas elini uzattı ve neredeyse rahatladı. «Pecksniff,» diye fısıldadı, sandalyelerini masanın yanına çekerken; «iyi oturttum yerine, değil mi, ha? Kendi gözündeki merteği görmüyor da, ha?»

Mr. Pecksniff cevap olarak dirseğiyle bir muşta indirdi; bunu öfkeli bir çıkışma olarak da, içten bir aferin olarak da yorumlamak mümkündü mümkün olmasına ya, her iki durumda da müstakbel damada sesini kesmesi yolunda bir uyarıydı. Sonra her zamanki rahatlığı ve dostluğuyla konuklarını ağırlamaya girişti.

Ama Mr. Pecksniff'in açıkyürekli neşesi bile böyle bir topluluğu rahatlatmaya, böylesine çatışan, çelişen bir malzemeyi uzaklaştırmaya yetmiyordu. O geceki açıklamanın Charity'nin

yüreğine ektiği anlatılmaz kıskançlık ve nefret öyle kolay kolay yatıştırılacak gibi şeyler değildi; birkaç kere öyle bir şiddetle patlak verdi ki gazabı, orada ve o sırada kaçınılması imkânsız bütün durumların ortaya dökülmesine ramak kaldı. Güzel Merry de, zaferinin taze şanı içinde, kaprisleriyle, Mr. Jonas'ın boynu eğikliğini binlerce küçük sınamadan geçirmesiyle, ablasının çıbanlaşmış hayal kırıklığını öylesine delip deşti ki az kalsın çıldırtacaktı onu; sonunda, ilk gazaba geldiği zamankine yakın şiddette bir öfke nöbetiyle masadan kalkıp gitmek zorunda kaldı Charity. Mary Graham'ın (onu bu adla tanıtmıştı Martin Chuzzlewit) aralarında ilk olarak bulunuşunun aileye getirdiği gerginlik de bu durumu düzeltmeye yaramıyordu hiç — nazik ve sessiz olduğu halde. Mr. Pecksniff bayağı güç durumdaydı — çünkü bir yandan kızlarını yatıştırmak; evinde gerekli ölçüde bir sevgi ve birlik olduğu havasını vermek; bir yandan Jonas'ın, Mr. Pinch'e karşı çeşitli küstahlıklar ve Mary'ye karşı da anlatılmaz bir kabalık (bu ikisi bağımlı insanlar oldukları için) şeklinde dışa vurduğu rahatlığını ve neşesini zaptetmeye çalışmak; hepsinin üstüne de, bu talihsiz akşam kendilerini kuşatan bin türlü kötü durum ve kötü durum bileşimleri arasında zengin yaşlı akrabasını durmadan yatıştırmak, gözüne girmek, açıklamalarda bulunmak zorunluğu; bütün bunları, ve daha neleri kimsenin en ufak yardımını, kolaylığını görmeksizin yerine getirmesi gereken Mr. Pecksniff'in neler çektiğini tahmin etmek güç değildir. Belki hayatının en mutlu anını yaşadı yaşlı Martin saatine bakıp gitme zamanının geldiğini bildirince.

«Şu sıra Ejder'de boş odalarımız olmalı,» dedi. «Ben de akşamı bir yürüyüş yapsak diyordum. Şimdilerde hava erken kararıyor. Belki yolda bize ışık tutmaya razı ederiz Mr. Pinch'i.»

«Aman, efendim!» diye haykırdı Pecksniff, «**Benim** için ne büyük şeref. Merry, yavrucuğum, feneri!»

«Evet, çocuğum, lütfen feneri,» dedi Martin; «ama bu gece babanızın evden ayrılmasına kesinlikle izin veremem.»

Mr. Pecksniff şapkasını eline almıştı bile ama, bu sözler öyle kesinlikle söylendi ki ses edemedi.

«Ya Mr. Pinch'le ya da yalnız gideriz,» dedi Martin. «Han-

gisini tercih edersiniz?»

«Öyleyse Thomas'la olsun, efendim,» dedi Pecksniff. «Madem bu kadar kararlısınız. Thomas dostum, lütfen çok dikkatli ol.»

Tom böyle bir yüreklendirmeye ihtiyaç duyuyordu; çünkü öyle sinirliydi ve o kadar titriyordu ki feneri zor tutuyordu. Üstüne üstlük, yaşlı adamın sözü üzerine Mary bir de koluna girince, düşünün Tom Pinch'ın durumunu!

«Demek burada çok rahatsınız, Mr. Pinch?» dedi yaşlı adam, yolda.

Tom, her zamankinden bile fazla bir coşkuyla, Mr. Pecksniff'e bir hayat boyu kendini adamakla dahi kolay kolay ödeyemeyeceği kadar borçlu olduğunu söyledi.

«Yeğenimi ne kadar zamandır tanırsınız?» diye sordu Martin.

«Yeğeniniz mi, efendim?» diye kekeledi Tom.

«Mr. Jonas Chuzzlewit,» dedi Mary.

«Ah, tamam, evet,» diye haykırdı Tom, büyük bir ferahlamayla; çünkü aklı Martin'e gitmişti. «Öyle ya. İlk olarak bu gece kendisiyle konuştum, efendim.»

«Belki **onun** iyiliğini ödemek için de bir yarım ömür gerekir,» dedi yaşlı adam.

Tom bu lafın kendine geldiğini duydu ve efendisine atılan taşı da anlamamazlık edemedi. Onun için sesini çıkarmadı. Mary de Mr. Pinch'in aklını başına devşirip soğukkanlı davranmayı pek beceremediğini ve bu gibi durumlarda olmadık şeyler söyleyebileceğini sezdi. Onun için **o** da sesini çıkarmadı. Yaşlı adam ise, doğuştan şüpheciliği yüzünden, Tom'un utanmadan Mr. Pecksniff'e dalkavukluk yaptığını, bunun da, ücret karşılığı gördüğü ve görmekte kararlı olduğu bir hizmet olduğunu sanmış, hilebaz, uşak ruhlu, pis bir çanak yalayıcı olduğuna karar vermişti. Onun için **o** da sesini çıkarmadı. Hepsi de yeterince tedirgindiler ama, doğrusu en tedirgin olanları Martin'di; çünkü başlangıçta Tom'dan hoşlanmış, görünüşteki sadeliğine ilgi duymuştu.

«Sen de öbürleri gibisin,» diye düşündü, her şeyden habersiz Tom'un yüzüne bakarak. «Az kalsın kandıracaktın beni, ama

emeklerin boşa çıktı. Dalkavukluğu fazla ileri götürüp kendini ele veriyorsun, Mr. Pinch.»

Yürüyüşlerinin geri kalan kısmında tek kelime konuşulmadı. Tom'un nicedir yüreği çarparak beklediği karşılaşmaların birincisi böylece, utanç ve şaşkınlık dışında bir anı bırakmaksızın geçti. Ejder'in kapısında ayrıldılar; Tom içini çekerek fenerin içindeki mumu söndürüp karanlık tarlaların içinden yürüye yürüye eve döndü.

Taze çamların arasında iyice karanlıkta ve ıssızda kalan ilk çite geldiğinde yanından bir adam süzülüp önünden yürümeye başladı. Çite varınca durdu, üstüne oturdu. Tom biraz ürkmüştü, bir an kıpırdamadan durdu; ama hemen harekete geçti ve adama yaklaştı.

Jonas'dı. Bacaklarını sallıyor, bastonunun sapını çiğniyor ve Tom'a sinsi sinsi bakıyordu.

«Allah Allah!» diye haykırdı Tom, «kimin aklına gelirdi sizin olacağınız! Demek bizi izlediniz?»

«Sana ne?» dedi Jonas. «Cehenneme kadar yolun var!»

«Hiç terbiyeli değilsiniz,» dedi Tom.

«Sana yeter terbiyem,» dedi Jonas. «Sen kim oluyorsun?»

«Ben de herkesle eşit muamele görmesi gereken biriyim,» dedi Tom sakin sakin.

«Yalan söylüyorsun,» dedi Jonas. «Hiçbir şeye layık değilsin. Hiçbir şeye hakkın yok. Sen kim, haktan söz etmek kim? Ha, ha! Hakmış!»

«Böyle konuşmaya devam ederseniz,» diye cevap verdi Tom, kızararak, «haksızlıktan da söz etmek durumunda kalacağım. Ama umarım şakanız sona ermiştir.»

«Senin gibi köpekler böyledir zaten,» dedi Mr. Jonas, «insanın ciddi olduğunu bildiğiniz halde işi şakaya vurup geçiştirmeye çalışırsınız. Ama bu bana işlemez. Çok bayat. Şimdi dinle beni, bay Piç midir, Kiç midir, Biç midir, neyse adın.»

«Adım Pinch'dir,» dedi Tom. «Lütfen doğru dürüst söyleyin adımı.»

«Ne! Adının yanlış söylenmesine bile dayanamıyorsun demek, ha?» dedi Jonas. «Dilencilerin de amma burnu büyüdü. Şehirde daha iyi yerine oturtuyoruz böylelerini.»

«Şehirde ne yaptığınız önemli değil,» dedi Tom. «Bana söylemek istediğiniz nedir?»

«Sadece şu, Mister Pinch,» dedi Jonas; yüzünü öylesine yaklaştırdı ki Tom bir adım gerilemek zorunda kaldı, «kendi işine bak, dedikodu yapma ve istenmediğin yere burnunu sokma. Senin epey lafını işittim, dostum, uysallık numaralarını filan; Pecksniff'in kızlarından biriyle ben evleninceye kadar unut bunları, akrabalarımın gözüne girmeye de uğraşma, alarga dur. Biliyorsun, ayakaltında dolaşan köpekleri döverler; onun için bu öğütüm senin iyiliğinedir. Anlıyor musun? Ha? Hele hele, kimsin sen be,» diye haykırdı Jonas, artan bir hakaretle, «**onları** geçirecek adam mısın sen; uşak gibi arkaları sıra yürüsene.»

«Bana bakın!» diye haykırdı Tom, «çekilin önümden de yoluma devam edeyim. Lütfen açın yolu.»

«Yok öyle numara!» dedi Jonas, bacaklarını ayırarak. «Ben ne zaman istersem o zaman gidersin. Şimdi istemiyorum. Ne! Yaptığın dedikoduları anlatırım diye korkuyorsun, değil mi, Gammaz?»

«Korktuğum pek az şey var,» dedi Tom; «sizin yapabileceğiniz herhangi bir şey yok bunların arasında. Ben dedikoducu değilim, gammazlıktan da nefret ederim. Yanılıyorsunuz. Ah!» diye haykırdı Tom öfkeyle. «Sizin durumunuzda bir insanın benim durumumda bir insana böyle davranması mertlik mi? Lütfen bırakın da geçeyim. Ne kadar az şey söylesem o kadar iyi.»

«Ne kadar az söylesen!» diye tekrarladı Jonas, bacaklarını sağa sola savuruyor, yol açmaya hiç niyetli görünmüyordu. «Çok az şey söylersin sen, değil mi? Seninle ailemin serseri üyesi arasında geçenleri bilmek isterdim. O konuda da hiçbir şey yok, değil mi?»

«Ailenizden bir serseri tanımıyorum,» diye haykırdı Tom, kahramanca.

«Tanırsın, tanırsın,» dedi Jonas.

«Tanımıyorum,» dedi Tom. «Amcanızın adaşını kastediyorsanız, o serseri değildir. Sizinle onun arasında yapılacak herhangi bir kıyaslama» — ona doğru parmaklarını şaklatı Tom, çünkü artık iyice kızmıştı — «sizin çok zararınıza olur.»

«Yok be!» dedi Jonas. «Ya sevgilisine, artığına ne dersin.

ha, Mister Pinch?»

«Başka bir şey söyleyecek ya da burada bir saniye daha durmacak değilim,» diye cevap verdi Tom.

«Demin söyledim ya, yalancının birisin,» dedi Jonas serinkanlılıkla. «Ben izin verinceye kadar buradasın. Olduğun yerdedir, anlaşıldı mı?»

Bastonunu Tom'un başının üstünde savurdu; ama bir an sonra baston zararsızca havada uçtu, Jonas kendisi de hendeğe boylu boyunca uzandı. Bastonu kapma savaşında Tom düşmanının alnına indirmişti sopayı. Şakağındaki oldukça derin yaradan kan akmaya başladı. Mendilini yaraya bastırdığını ve ayağa kalkarken sendelediğini görünce anladı Tom yaralandığını; Jonas sersemlemişti.

«Yaralandınız mı?» dedi Tom. «Kusura bakmayın. Tutunun bana. Hâlâ düşmansanız da bana, bağışlamadan tutunabilirsiniz. Ama nedir bu düşmanlığınız, anlamıyorum; şurada karşılaşıncaya kadar size bir kötülüğüm dokunmadı ki.»

Jonas hiç cevap vermedi; önce zaten söyleneni anlamıyor gibiydi, hatta yaralandığının da farkında değildi sanki, mendilini birkaç kere şakağından çekip boş boş kana baktığı halde. Bütün bu incelemelerden sonra ne olduğunu anladığını ve bunu hatırlayacağını gösteren bir ifadeyle baktı Tom'a.

Eve dönerlerken başka bir şey konuşmadılar. Jonas biraz önden gidiyor, Tom Pinch de üzüntülü üzüntülü arkasından yürüyordu, bu kavgayı öğrenince iyi yürekli koruyucusunun ne kadar kederleneceğini düşünerek. Jonas kapıyı vurunca Tom'un yüreği atmaya başladı; kapıyı Miss Mercy açıp, sevgilisini yaralı görüp bir çığlık atınca arttı çarpıntısı; onların arkasından oturma odasına girerken büsbütün çoğaldı; Jonas konuşmaya başlayınca iyice azdı çarpıntı.

«Hiç telaşlanmayın,» dedi, «sözünü etmeye değmez. Yolu bilmiyordum; gece de çok karanlık; tam Mr. Pinch'e yaklaşırken,» — bunu derken yüzünü Tom'a çevirdi ama gözlerine bakmadı — «bir ağaca tosladım. Çok derin değil.»

«Soğuk su, Merry, yavrucuğum!» diye haykırdı Mr. Pecksniff. «Kalın kâğıt! Makas! Eski bir bez parçası! Charity, canım, bandaj hazırla. Ah, ah, Mr. Jonas!»

«Canım kesin artık şu saçmayı,» diye cevap verdi nazik damat adayı. «Bir işe yarayacaksanız yarayın, yaramayacaksanız çıkın aradan!»

Miss Charity yardıma çağırılmıştı ama yüzünde bir gülümsemeyle bir köşede dimdik oturmaya devam etti ve kılını kıpırdatmadı. Ama Merry kendi eliyle yarayı yıkadı; Mr. Pecksniff de yaralının başını iki eliyle tuttu, sanki onun bu yardımı olmasa, kafa kaçınılmaz şekilde ikiye ayrılacakmış gibi; Tom Pinch ise, suçluluk telaşı içinde bir bardakta Hollanda damlası sallıyordu ama o kadar salladı ki sonunda kalan sadece İngiliz köpüğü oldu; öbür elinde de dehşet bir et bıçağı tutuyordu, aslında şişi önlemek içindi ama bıçak, görünüşe bakılırsa sanki yara sarılır sarılmaz insafsızca bir ikincisini açmak içindi; Charity ne bir yardımda bulunuyor, ne de ağzını açıp bir lakırdı ediyordu. Ama Mr. Jonas'ın başı sarılıp yattıktan, herkes odasına çekildikten sonra, evde ses kesilmiş, Mr. Pinch de yatağının yanında oturmuş, derin derin düşünürken, kapısının hafifçe vurulduğunu işitti; kapıyı açınca büyük bir şaşkınlıkla karşısında, parmağını dudağının önünde tutarak duran Charity'i gördü.

«Mr. Pinch,» diye fısıldadı. «Sevgili Mr. Pinch! Bana doğruyu anlatın! Siz mi yaptınız? Aranızda bir kavga geçti ve vurdunuz, öyle mi? Eminim böyle olduğundan!»

Birlikte geçirdikleri bunca yıldan sonra ilk kez Tom'la böyle nazik konuşuyordu. Tom iyice afalladı.

«Öyle oldu mu, olmadı mı?» diye sordu büyük bir merakla.

«Çok kışkırttı, zorladı,» dedi Tom.

«Demek öyle oldu?» diye haykırdı Charity, gözleri parlayarak.

«E-evet. Yoldan geçmek için boğuştuk,» dedi Tom. «Ama böyle canını yakmak istememiştim.»

«İstememek olur mu!» dedi Charity, yumruğunu sıkıp ayağını yere vurarak. Tom şaşıp şaşıp kalıyordu. «Böyle demeyin. Çok kahramansınız. Bunun için size saygı duyuyorum. Bir daha kavga ederseniz hiç acımayın, sakın, pestilini çıkarın, çiğneyin onu. Bundan kimseye bir tek söz etmeyin. Sevgili Mr. Pinch, bu geceden sonra sizin dostunuzum. Bundan sonra hep

dostunuzum.»

Sözlerini doğrulamak için pembeleşmiş yüzünü uzattı Tom'a; sağ elini yakalayıp göğsüne bastırdı ve öptü. Bütün bunlarda utanç verecek kişisel bir şey kesinlikle yoktu, çünkü öyle kayda değer bir gözlem gücüne sahip olmayan Tom bile, Charity'nin enerjisinden, coşkusundan, Jonas Chuzzlewit'in kafasını kıran eli, ne kadar kirli olsa, öpüp okşayacağını anlıyordu.

Tom rahatsız düşüncelerle dolu olarak odasına girip yattı. Ailede öyle bir ayrılık olsun ki Charity Pecksniff bunun sonucunda Tom'un dostu olsun; öyle bayağı bir şekilde onu kışkırtan Jonas sonra da kavgalarının sırrını saklayacak kadar büyüklük göstersin; herhangi bir olaylar dizisi Thomas Pinch'i, Seth Pecksniff'in dostu olan bir kimseye saldırıp dövmeye sürüklesin; bütün bunlar öyle derin ve acı düşünceler gerektiren şeylerdi ki, bir türlü gözlerini yumamıyordu. Özellikle de kendi gösterdiği sertlik iyi yürekli Tom'un zihnini uğraştırıyor; daha önceleri Mr. Pecksniff'e üzüntü verdiği olayları da hatırlayarak (Mr. Pecksniff zaten her fırsatta hatırlatırdı bu olayları) esrarengiz bir kaderi olduğuna ve alnında iyi yürekli efendisine kötülük etmenin yazılı olduğuna inanmaya başlıyordu. Sonunda her nasılsa uyudu ve düşünde — uyanınca yeni bir üzüntü kaynağı — kendisine beslenen güvene ihanet ederek Mary Graham'la kaçtığını gördü.

Kabul etmek gerekir ki uykuda da uyanıkken de, Tom'un bu genç kıza karşı duyguları tedirginlik doluydu. Onu ne kadar çok görse, güzelliğine, zekâsına, Pecksniff'in bölünmüş yuvasında bile kazanan, öfkeli kız kardeşler arasında uyum ve şefkat görüntüsünü yeniden sağlayan iyi huyluluğuna o kadar çok hayran oluyordu. O konuşurken Tom soluğunu tutup dinliyordu; o şarkı söylerken büyülenmiş gibi oluyordu. Orguna elini sürmüştü ve o parlak andan sonra, gözünde daha fazla büyütebileceğini düşünmediği, en mutlu saatlerinin arkadaşı olan bu org bile yeni ve Tanrısallaşmış bir varlık olmuştu.

Tanrı senin sabrını kutsasın, Tom! Yaz mevsiminin üç haftası boyunca arka odadaki o eski, anlaşılmaz klavsenin sıngır sıngır anatomisi üzerinde gece yarılarına kadar çabaladığını görüp de, senin kendinin pek iyi bilemediğin yüreğinin sırlarını

çözemeyecek insan olabilir miydi? Saatlerin saati uğraştıktan sonra kusursuz bir notanın ses vermesini bekleyip de, sonunda, olması gerekene uzaktan akraba, donuk bir ses çıkarışını dinlerken yüzünün kızarışını seyredip de, bu notanın öyle sıradan bir el için değil, bir melek gibi yumuşacık da olsa, gönlündeki en derin akoru vuran el için hazırlandığını anlamazdı? Ve dostça bir bakış — evet, hatta seninki kadar masum bile olsa, Tom — onun, tempoyu hiç kaçırmayan, yaslı, tatlı ve hafif ama umutlu bir sesle şarkı söylerken çalgının sesinde meydana gelen değişikliğe şaştığı; ve senin, açık pencerenin yanında sessiz bir sevinç ve kabaran bir yürekle oturduğun akşamın alacakaranlığını delebilse; o bakış, senin için hiç başlamaması daha iyi olacak bir hikâyenin şafağının attığını görmez miydi, Tom?

Aralarında Martin'le ilgili tek kelime geçmemesi de Tom Pinch'in durumundaki tehlikeyi ve güçlüğü artırıyordu. Verdiği sözü dürüstçe hatırlayan Tom ona bir sürü fırsat tanıyordu. Sabah akşam kilisedeydi; onun yürümesini en sevdiği yollarda geziyordu; bütün bu yerlerde serbestçe konuşabilirdi. Ama hayır: Böyle zamanlarda hep kaçıyordu ondan ve yanına yalnız gelmiyordu. Onu sevmediği ya da güvenmediği söylenemezdi çünkü sadece onun fark edebileceği binlerce küçücük küçücük yoldan öbürleri arasında onu seçiyordu, çok nazik davranıyordu. Acaba bozuşmuşlar mıydı Martin'le, ya da zaten aşkına karşılık vermemişti de Martin mi böyle büyütmüştü işi? Tom bu düşünceyi zihninden iterken kendini ayıplıyor, utançtan kızarıyordu.

Bütün bu süre içinde yaşlı Martin gelip gidiyordu o tuhaf tavrıyla, ya da herkesin arasında yalnız başına oturuyor ve kimseye yüz vermiyordu. Konuşkan değildi ama, başka konularda kaprisli, ters ya da kavgacı da değildi: ona hiç ilişmeden rahatça kitabını okumasına izin verdikleri ve sanki o yokmuş gibi kendi keyiflerine baktılar mı çok mutlu oluyordu. Kiminle ilgilendiğini, ya da aralarında onu ilgilendiren biri olup olmadığını anlamak imkânsızdı. Onunla doğrudan doğruya konuşmazlarsa, olup bitenleri gördüğünü ya da işittiğini hiç belli etmiyordu.

Bir gün, neşeli Merry, çeşitli kaprislerle Mr. Jonas'ın huyu-

nun iyiliğini sınamanın verdiği yorgunlukla, kilise bahçesindeki bir ağacın gölgesi altında yere bakarak otururken güneşle arasına yeni bir gölge girdiğini duydu. Nişanlısını göreceğini umarak başını kaldırıp da karşısında yaşlı Martin'i görünce epey şaşırdı. Büsbütün arttı şaşkınlığı, yaşlı adam yanında çimene oturup konuşmaya başlayınca.

«Ne zaman evleniyorsunuz?»

«Ah! sevgili Mr. Chuzzlewit, ne bileyim! Vallahi hiç bilmiyorum. Herhalde, daha değil, umarım.»

«Öyle mi umuyorsunuz?» dedi yaşlı adam.

Çok ciddi sormuştu ama Merry bunu şaka sanıp kıkırdadı.

«Haydi, haydi!» dedi ihtiyar, alışılmadık bir şefkatle, «gençsiniz, güzelsiniz, sanırım iyi huylusunuz da! Hafifsiniz ve şüphesiz bayılıyorsunuz böyle olmaya; ama herhalde kalpsiz değilsiniz.»

«Kalbimin tümünü kimseye vermediğimi söyleyebilirim,» dedi Merry, başını kurnaz kurnaz sallayarak ve otları yolarak.

«Bir kısmını verdiniz mi?»

Otları havaya fırlatıp başka yöne baktı, ama bir şey söylemedi.

Martin sorusunu tekrarladı.

«Aman, Mr. Chuzzlewit! Nasıl cevap vereyim? Çok tuhafsınız.»

«Evlenmek üzere olduğunuz genç adamı sevip sevmediğinizi bilmek istemem tuhaflıksa, çok tuhaf olmalıyım,» dedi Martin. «Çünkü gerçekten istediğim bu.»

«Öyle bir canavar ki,» dedi Merry, dudaklarını uzatarak öne doğru.

«Öyleyse sevmiyorsunuz?» dedi ihtiyar. «Bunu mu söylemek istediniz?»

«Vallahi, sevgili Mr. Chuzzlewit, günde yüz kere nefret ettiğimi söylüyorum suratına karşı. İşitmişsinizdir söylerken.»

«Sık sık,» dedi Martin.

«Doğrusu da bu,» diye haykırdı Merry. «Resmen nefret ediyorum.»

«Aynı zamanda da nişanlısınız,» dedi yaşlı adam.

«Evet,» dedi Merry. «Ama söyledim — sevgili Mr. Chuzzle-

wit, beni istediği zaman söyledim ona — evlenirsem, hayat boyunca nefret edeceğimi, alay edeceğimi.»

Yaşlı adamın Jonas'dan pek hoşlanmadığını seziyor, bu sözlerine bayılacağını sanıyordu. Oysa o hiç böyle bir duyguya kapılmamıştı; sert bir sesle söze başladı:

«Çevrenize bir bakın,» dedi, mezarları göstererek; «unutmayın ki evlendiğiniz geceden, sizi buraya getirecek ve böyle bir yatağa yatıracak güne kadar, ona karşı elinizden bir şey gelmeyecek. Bir kerecik olsun, aklı başında bir yaratık gibi düşünün, konuşun ve hareket edin. Eğilimlerinize baskı mı yapılıyor? Zorla mı evlendiriliyorsunuz? Biri, sinsice öğüt veriyor, teşvik mi ediyor sizi bu işe? Sormayacağım kim olduğunu. Herhangi biri?»

«Hayır,» diyerek omuz silkti Merry. «Hiç farkında değilim böyle bir şeyin.»

«Nasıl farkında olmazsınız? Böyle bir şey var mı, yok mu?»

«Yok,» diye cevap verdi Merry. «Kimse bana bu konuda bir şey söylemedi. Beni zorlayan olsa hiç kabul etmezdim.»

«Başlangıçta ablanızın hayranı göründüğünü öğrendim,» dedi Martin.

«Aman, Tanrım! Sevgili Mr. Chuzzlewit, canavar manavar ama, başka insanların boş gururundan onu sorumlu tutamazsınız ki,» dedi Merry. «Zavallı Cherry'ciğim de öyle boş ki!»

«Demek ablanız yanıldı?»

«Öyle oldu umarım,» dedi Merry; «ama başından beri kızcağız öyle kıskandı, öyle huysuzlaştı ki, vallahi, gönlünü almak mümkün değil, uğraşmak da boşuna.»

«Zorlanmış, kandırılmış ya da denetlenmiş değilsiniz,» dedi Martin düşünceli düşünceli. «Görüyorum ki doğru bu. Bir tek şans kaldı. Başınız döndüğü için nişanlanmayı kabul ettiniz. Düşüncesizce verilmiş bir karar olabilir. Öyle mi?»

«Sevgili Mr. Chuzzlewit,» diye cıvıldadı Merry, «düşüncesizlik diyorsunuz ya, dünyada benden daha boş kafalı insan yoktur. Balon gibi bir şey, benim bu kafam, vallahi!»

Ses çıkarmadan sözünü bitirmesini bekledi, sonra yavaş ve kesin, ama hâlâ kendisine güvenmeye çağırır gibi, daha yumuşamış bir sesle konuştu:

«Bu nişandan kurtulmayı istiyor musunuz, ya da zamanınız olsa böyle bir şeyi isteyebileceğinizi söyleyen bir ses duyuyor musunuz içinizde?»

Miss Merry gene dudak büktü, yere baktı, ot yoldu, onu silkti. Hayır. Yoktu böyle bir şey. Olmadığından emindi. Oldukça emin sayılabilirdi. «Aldırmıyordu.»

«Evlilik hayatınızın,» dedi Martin, «çok kötü, çok acılı çok mutsuz olabileceğini hiç düşündünüz mü?»

Merry gene yere baktı; avuç dolusu ot yolmaya başladı.

«Sevgili Mr. Chuzzlewit, ne kadar dehşetli şeyler söylüyorsunuz! Şüphesiz kavga edeceğiz. Hangi koca olsa kavga ederim. Evli insanlar hep kavga ederler bana kalırsa. Ama öyle mutsuz, kederli falan olmaya gelince, onun sözü geçmedikçe bütün bunlar olamaz; ben kendi sözümü geçireceğim. Şimdiden öyle,» dedi Merry başını sallayarak ve kıkır kıkır gülerek; «zavallıyı köle gibi kullanıyorum çünkü.»

«Öyle olsun,» dedi Martin, ayağa kalkarak, «öyle olsun! Ne düşündüğünüzü öğrenmek istedim, çocuğum, siz de düşüncelerinizi bana bildirdiniz. Size mutluluk dilerim. Mutluluk!» diye tekrarladı, kızı baştan ayağa süzerek ve o anda bahçe kapısından giren Jonas'ı göstererek. Sonra yeğenini beklemeden başka bir kapıdan çıkıp gitti.

«Amaan, korkunç ihtiyar sen de!» diye haykırdı şakacı Merry yalnız kalınca «gündüz vakti kilise mezarlıklarında dolaşıp insanları korkutmak da neyin nesi! Gelme buraya, gulyabani, yoksa hemen kaçarım!»

Gulyabani, Mr. Jonas'dı. Bu uyarıya karşın yanına, çimene oturdu ve ters ters sordu:

«Ne diyordu amcam?»

«Seni söylüyordu,» diye cevap verdi Merry. «Bana layık olmadığını.»

«Tamam işte! Onu hepimiz biliyoruz. Sana layık bir armağan vermeyi düşünüyordur belki. Buna benzer bir şey de söyledi mi?»

«İşte onu söylemedi!» diye haykırdı Merry, kesinlikle.

«Zehirli bir moruk,» dedi Jonas, «Ha?»

«Gulyabani!» diye haykırdı Miss Merry, yapmacık bir şaş-

kınlıkla: «ne yapıyorsun, gulyabani?»

«Bir sarılayım dedim,» dedi Jonas, sıkılarak. «Ayıp mı yani?»

«Çok ayıp, hem hoş da değil,» diye cevap verdi kuzini. «Çekil şuradan, haydi! Sıcaktan bayılacağım!»

Mr. Jonas kolunu çekti; bir an, bir sevgiliden çok bir katile benzedi. Ama yüzü gevşedi birazdan, sessizliği bozan o oldu:

«Diyorum ki, Mel!...»

«Ne diyorsun, bayağı şey, vahşi?» diye sordu güzel nişanlısı.

«Ne zaman olacak? Hayatımın yarısını burada oyalanarak geçiremem, biliyorsun; Pecksniff de babamın daha yeni ölmesinin işi pek fazla güçleştirmediğini söylüyor, çünkü burada gürültüsüz patırtısız evlenebiliriz, yalnız kalmam da komşulara karşı evlenmem, hem de tanıdığım biriyle evlenmem için yeterli mazeret sayılır. Amcam falan da engel olmayacak, neye karar verirsek verelim, çünkü daha bu sabah Pecksniff **sen** razıysan bir itirazı olmayacağını söylemiş. Onun için, Mel,» dedi Jonas, bir kere daha sarılmaya girişerek, «ne zaman olacak?»

«Aman sen de,» diye haykırdı Merry.

«Aman sen desi yok,» dedi Jonas. «Önümüzdeki hafta iyi mi?»

«Önümüzdeki hafta iyi miymiş! Önümüzdeki üç ay desen küstahlığına şaşacaktım.»

«Ama önümüzdeki üç ay demedim,» diye cevap verdi Jonas. «Önümüzdeki hafta dedim.»

«Bana bak, gulyabani,» diye haykırdı, iterek onu ve ayağa kalkarak. «Ben, olmaz diyorum! Önümüzdeki hafta olmaz. Ben isteyinceye kadar olamaz, benim istemem de belki aylar sürer. Oldu mu?»

Oturduğu yerden ona bakarken, neredeyse Tom Pinch'e baktığı zamanki kadar karanlıktı yüzü; ama bir şey söylemedi.

«Hiçbir kazulet veya gulyabani bana emir veremez ve bu işte karar verme hakkına sahip olamaz,» dedi Merry. «Oldu mu?»

Mr. Jonas gene bir şey söylemedi.

«En erken önümüzdeki ay; ama bunun ne zaman olacağını da yarından önce söylemeyeceğim; bundan hoşlanmazsan da,

hiçbir zaman evlenmeyeceğiz,» dedi Merry; «peşimi bırakmaz, her gittiğim yere arkamdan gelirsen de gene evlenmem seninle. Oldu mu? Sana verdiğim her emri yerine getirmezsen, gene evlenmem seninle. Onun için arkamdan gelme. Oldu mu, gulyabani?»

Bunları söyledikten sonra ağaçların arasından sekerek gitti.

«Öyle olsun, küçük hanım!» dedi Jonas arkasından bakarak ve ağzındaki saman çöpünü çiğneyip ufalayarak; «bir evlenelim, o zaman görürsün sen! Şimdi iyisin — naz etmek işine geliyor, farkındasın bunun — ama o zaman ödetirim sana bunları. İnsa böyle yerde yalnız başına oturur mu? Küflü mezarlıklardan da hiç hoşlanmam.»

Caddeye çıkarken epey ileride olan Miss Merry dönüp baktı.

«Hah!» dedi Jonas, ters bir gülümsemeyle ve kendi kendine başını sallayarak. «Fırsat elindeyken kullan bakalım. Harca gücünü. Bütün numaralarını yap yapabildiğin sürece.»

XXV. BÖLÜM

Kısmen Mesleki; Okura, Bir Hasta Odasının Düzenlenmesi Konusunda Bazı Değerli İpuçları Veriliyor.

Mr. Mould evinin Tanrıları arasında oturuyordu. Evcil huzurun tadını çıkarıyor, durgun bir hazla bakıyordu onlara. Hava sıcak, pencere açıktı ve Mr. Mould bacaklarını pervaza uzatmış, sırtını pancura vermişti. Kelliğini sineklere karşı korumak için pırıl pırıl kafasına mendil bağlamıştı. Güzel kokusu odayı dolduran Punç'un bir maşrapa dolusu küçük yuvarlak masanın üstünde, Mr. Mould'un elinin altında duruyordu; içki öyle güzel karıştırılmıştı ki gözü serin saydam içkiye baktıkça, diri limon kabuğunun ötesinden de bir başka göz kendisine bakıyor ve bir yıldız gibi parlıyordu.

Mr. Mould'un evi City'nin derinliklerinde, Cheap'in himaye-

sindeydi. Haremi, ya da, başka bir söyleyişle, Mr. Mould ile ailesinin ortak oturma odaları, evin arkasında, dükkânın arkasındaki küçük yazıhanenin üstündeydi; küçük, gölgelik bir kilise mezarlığına bakıyordu. İşte bu odada oturuyordu şimdi Mr. Mould; rahat bir ev erkeği olarak yuvasını ve punçunu süzüyordu. Bir an için gözü daha geniş bir manzara arasa, nemli gözleri bir güneş ışını gibi, pencerenin önündeki kafeslere tırmanan kırmızı sarmaşıklara kayıyor ve mezarlara bir sanatçı gözüyle bakıyordu.

Hayat arkadaşı ve iki kızı vardı Mr. Mould'un yanında. Her iki Miss Mould da keklik gibi tombuldular ve hepsinden tombulu da Mrs. Mould'du. Öyle yuvarlacık, toparlacık şeylerdi ki bedenleri bir zamanlar alt katta, dükkânda duran melek yüzlerine ait sanılabilirdi; sanki şimdi büyümüşler, ve ölümlü olmaları için insan yüzleri takılmıştı bu bedenlere. Şeftali gibi yanakları bile göksel borular üflüyorcasına şişikti. Bu çalgıları ebediyen akciğersiz üfleyerek resmedilen dükkândaki bedensiz melekler ise herhalde tamamen kulaktan çalıyorlardı.

Mr. Mould, yakınında oturan, punçunda ve başka her şeyinde yardımcısı olan Mrs. Mould'a sevecen gözlerle baktı. Melek kızları da bu seven bakışlardan paylarını aldılar ve gülümseyerek ona karşılık verdiler. Mr. Mould'un malı öyle bol, stokları öyle genişti ki evinin içindeki bu kutsal sığınağında bile içi kefenler ve benzeri cenaze eşyalarıyla dolu maun bir dolap vardı. Ama Miss Mould'lar, deyim yerindeyse, ölümün gözü altında büyüdükleri halde, çocukluklarına ve taptaze gençliklerine onun gölgesi hiç sinmemişti. Beşikten beri ölüm ve cenaze sahneleri arasında oyun oynayan genç kızlar böyle şeylere kapılmamayı öğrenmişlerdi. Şapkalara takılan kara bantlar onlar için sadece şu kadar yardalık ipek ya da krep demekti; son elbise, şu kadar yardalık bezdi. Miss Mould'lar bir tiyatro oyuncusunun giyimlerini, bir saraylı hanımın iç gömleğini, hatta bir Parlamento Yasasını ülküselleştirebilirlerdi. Ama tabut örtüsünden etkilenmezlerdi. Bazen kendi diktikleri de olurdu.

Mr. Mould'un evi büyük ana caddelerin gürültüsünden uzak, sessiz bir köşeciğe ilişmişti; City'nin patırtısı burada bazen yükselip bazen alçalan, bazen de büsbütün kesilen uyuştu-

rucu bir mırıltıdan ibaretti: sanki Cheapside'ın gürültüsü bir tıkaçla susturulmuş gibi. Işık kıpkızıl sarmaşıklar arasından kıvılcımlanarak doluyordu içeri, kilise mezarlığı Mr. Mould'a göz kırpıp «Birbirimizi anlıyoruz,» dermiş gibi; uzakta kalan dükkândan da tabut üzerinde çalışan hafif çekiçten, hem uykuyu hem de sindirimi teşvik eden tatlı bir rat, tat,, tat sesi geliyordu.

«Tıpkı böceklerin vızıltısı,» dedi Mr. Mould, büyük bir zevkle gözlerini yumarak. «İnsana tarımsal bölgelerin canlı doğasının sesini hatırlatıyor. Tıpkı ağaçkakanın sesi.»

«Ağaçkakan içi boş karaağacı gagalıyor,» dedi Mrs. Mould, popüler şarkının sözlerini uyarlayarak duruma.

«Ha, ha!» diye güldü Mr. Mould. «Hiç fena değil, sevgilim. Yeni şiirlerinizi bekleriz, Mrs. M. İçi boş Karaağaç, ha? Ha, ha! Gerçekten pek hoş. Pazar gazetelerinde bununla boy ölçüşemeyecek neler yayınlıyorlar.»

Böyle yüreklendirilen Mrs. Mould biraz daha punç koydu bardağına, biraz da, annelerini uysalca örnek alan kızlarına verdi.

«İçi boş karaağaç, ha?» dedi Mr. Mould. Şakanın verdiği zevkle bacaklarını azıcık oynatarak. «Şarkıda gürgendir. Karaağaç, ha? Eh, elbette öyle olacak. Ha, ha, ha! Vallahi, hiç böyle güzelini işitmemiştim!» Şakaya öyle bayılmıştı ki unutamıyordu bir türlü; yirmi kere tekrarladı, «Karaağaç, ha? Elbette, elbette. Elbette Karaağaç. Ha, ha, ha! Biliyor musun, bunu kullanabilecek birine göndermeli. Çok zekice bir buluş. İçi boş karaağaç, ha? Elbette. Tamamen boş, içi. Ha, ha, ha!»

Odanın kapısı vuruldu.

«Tacker olmalı,» dedi Mrs. Mould, «hırıltısından bildim. Bu adamın hırıltısını işiten tepesindeki tüyleri taşımaya yetecek soluğu kaldığına dünyada inanmaz! Buyurun, Tacker.»

«Özür dilerim, bayan,» dedi Tacker, kapı aralığından bakarak. «Patron burada sanmıştım da.»

«Burada ya,» diye seslendi Mould.

«Ah, göremedim,» dedi Tacker, başını biraz daha uzatarak. «Yürüyerek taşınacak, düz tahtayla teneke kaplama bir sipariş var ama, bilmem kabul eder misiniz?»

«Hiç olur mu?» diye cevap verdi Mr. Mould, «çok adi. Gönderin gitsin.»

«Söyledim çok bayağı olduğunu,» dedi Mr. Tacker.

«Başkasına gitsinler. Bizim iş seviyemize uygun değil,» dedi Mr. Mould. «Amma küstahlık! Kimmiş bu?»

«İşte,» dedi Tacker, duralayarak, «işin güç yanı da burada. Kavasın damadı.»

«Ya, demek kavasın damadı?» dedi Mould. «Eh! Kavas da resmi şapkasıyla arkadan gelirse yaparım; başka türlü olmaz. Gene çok bayağı görünecek ama, hiç değilse resmi bir görünüşü olur. Ama şapkayı giyecek, ha!»

«Söylerim, efendim,» diye cevap verdi Tacker. «Ah! Mrs. Gamp aşağıda: sizi görmek istiyor.»

«Söyleyin Mrs. Gamp'e, buraya gelsin,» dedi Mould. «Evet. Mrs. Gamp, siz ne istiyorsunuz?»

Söz konusu hanım bu zamana kadar oda kapısına dayanmış, Mr. Mould'a reveransını bile yapmıştı çünkü. Aynı anda, yoldan geçen, daha önce de şarap mahzenine uğramış bir peri hıçkırıvermiş gibi, garip bir koku yayıldı ortalığa.

Mrs. Gamp, Mr. Mould'a hiç cevap vermedi, bir kere de Mrs. Mould'a reverans yapıp ellerini kavuşturdu, onu bu kadar iyi gördüğü için şükran duası okuyor gibi. Kılığı düzgün ama şatafatsızdı: Mr. Pecksniff'in onunla tanışmak şerefine eriştiği günkü yas elbisesini giymişti; o zamandan bu zamana belki birazcık daha sinmişti tütün kokusu.

«Bazı insanlar çok mutludur,» diye başladı Mrs. Gamp, «çünkü onlar için zaman geriye doğru işler, siz de onlardan birisiniz, Mrs. Mould; zaman size ne yaparsa yapsın, gençsiniz ve daha yıllarca genç kalacaksınız. Dedim ki Mrs. Harris'e,» diye devam etti Mrs. Gamp, «daha geçen gün; iki hafta önceki pazartesi sabahı; dedim Mrs. Harris'e o bana, 'Yıllar ve geçirdiklerimiz, Mrs. Gamp, hepimizde izlerini bırakıyor,' deyince dedim ki 'Arkadaş kalalım istiyorsanız böyle söylemeyin, Mrs. Harris, çünkü gerçek böyle değil. Mrs. Mould,' dedim, adınızı verdim, cesaretimi bağışlayın» (burada bir reverans daha yaptı). «'bu sözünüzü yalanlayanlardan biri; ben yaşadıkça ve ölmedikçe bunun böyle olduğunu söylerim,' dedim. 'Özür dilerim, hanım-

efendi,' dedi o zaman Mrs. Harris, 'dediğinizi aynen kabul ede rim,' dedi; 'çünkü arkadaşlarının hakkını veren bir kadın gör dümse o kadının adı da Sarah Gamp'dir,' dedi.»

Burada bir soluk almak için durdu; biz de bu durumdan yararlanıp, Harris adındaki bu bayanın ürkünç bir esrar perdesiyle çevrili olduğunu, Mrs. Gamp'in tanıdıklar çevresinden hiç kimsenin onu görmemiş olduğunu söyleyelim; gerçi Mrs. Gamp, kendi sözüne bakılırsa, onunla sürekli haberleşme halindeydi ama, nerede oturduğunu bilen bir insan da hayatta yoktu. Konu üzerine çelişen söylentiler dolaşırdı; ama egemen kanı, Mrs. Gamp'in beyninden türeme bir hayalet olduğuydu — Messrs. Doe ve Roe'nun hukuki masallar olması gibi — her konuda hayali diyaloglar yapmak ve bunları hiç şaşmadan kendi üstünlüğüne bir iltifatla kapamak amacıyla yaratılmış bir hayaletti.

«Ve aynı şekilde ne büyük bir zevk,» dedi Mrs. Gamp, gözü yaşlı bir gülümseyişle kızlara bakarak, «daha dişleri çıkmadığı çağlarından tanıdığım iki küçük hanımı görmek; ah, sevgili yavrular! kaç kereler görmüşümdür sizi dükkânda cenazecilik oynarken, muhasebe defteri kasaya konurken siz de başında dururdunuz! Ama bütün bunlar geçti gitti, Mr. Mould; «ona doğru bilgiç bilgiç salladı başını; «bütün bunlar geçti gitti, değil mi, efendim?»

«Dünya değişiyor, Mrs. Gamp, dünya değişiyor!» diye cevap verdi cenaze levazımatçısı.

«Daha bizim değişmemiz tamamlanmadan nice başka değişiklikler göreceğiz, beyefendi,» dedi Mrs. Gamp, başını büsbütün bilgiççe sallayarak. «Böyle güzel küçük hanımlar cenazeden başka şeyler de düşünür, efendim, değil mi?»

«Vallahi, hiç bilemem orasını, Mrs. Gamp,» dedi Mould, gevrek gevrek gülerek. «Mrs. Gamp'e ne dersin, sevgilim, fena değil, ha?»

«Aaa, bilirsiniz, efendim, bilirsiniz!» dedi Mrs. Gamp, «güzel eşiniz Mrs. Mould da bilir; ben de bilirim, bir kız evladı olmak mutluluğundan yoksun olsam da; zaten olsaydı, Gamp onun küçük patiklerini bile satıp da içkiye yatırırdı; tahta bacağını oğlana verip satmaya gönderdiği, gibi, satsın da eve içki getirsin diye: Çocukcağızı yaşından büyük işlere koşardı, o da kap-

tırırdı paraların hepsini ya yazı tura atarken ya da şekere mekere verip; sonra kahramanca gelirdi eve, haberi vermeye, kendini boğacağını söylerdi, yaptığını ödemek için. Aah, ah, efendim, bilirsiniz,» dedi Mrs. Gamp, şalıyla gözünü silerek ve ilk konuya bıraktığı yerden dönerek, «gazetelerde ölümlerle doğumlardan başka bir şey daha yok mudur, Mr. Mould?»

Mr. Mould bu zamana kadar dizine oturttuğu Mrs. Mould'a göz kırptı. «Şüphesiz vardır. Neler neler vardır. Mrs. Gamp. Vallahi, şekerim, Mrs. Gamp de hiç fena değil!» dedi.

«Evlenmeler de var, değil mi?» dedi Mrs. Gamp, her iki kız da kızarıp fıkırdarken. «Ah, şunlara bakın, nasıl da biliyorlar. Aah, ah, onların yaşındayken siz de bilirdiniz, Mrs. Mould da bilirdi! Ama bana sorarsanız, şimdi hepiniz aynı yaştasınız. Çünkü siz ve Mrs. Mould, efendim, torunlarınız...»

«Aman, ne diyorsunuz? Saçmalıyorsunuz, Mrs. Gamp,» diye cevap verdi cenaze levazımatçısı. «Gene de çok şirin. Ha-rika!» Bunu fısıldayarak söylemişti. «Şekerim;» — gene yüksek sesle — «Mrs. Gamp belki bir kadeh rom içer. Oturun, Mrs. Gamp, oturun.»

Mrs. Gamp kapının en yakınındaki koltuğa ilişti, gözlerini tavana dikti ve bir kadeh rom doldurulduğundan hiç haberi yokmuş gibi davrandı; ancak kızlardan biri bardağı eline verince haberi oldu bundan ve o zaman da büyük bir şaşkınlık gösterisi yaptı.

«Böyle şeylere hiç bakmam, Mrs. Mould,» dedi, «yalnız rahatsız olduğum zaman çeyrek litre port şarabımı isterim. Mrs. Harris hep söyler, 'Sarah Gamp' der, 'beni şaşım şaşım şaşırtıyorsun!' 'Mrs. Harris,' derim ben de, 'Neden? Ne oldu ki?' 'Doğrusunu isterseniz,' der o da, 'sizi tanıyıncaya kadar, sizin kadar az bir şeyle hasta bakan ve ölü bekleyen görmedim.' 'Ah, Mrs. Harris'ciğim,' derim ona, 'başımıza gelinceye kadar ne yapabileceğimizi bilmeyiz ki; bir zamanlar, Gamp'le otururken ben de öyle düşünüyordum. Ama şimdi,' derim, 'yarım litre port yetip de artıyor; tek istediğim, Mrs. Harris, zamanında gelsin ve sek olmasın. Hasta da baksam, ölü de beklesem, görevimi hiç aksatmam, ama ben yoksul bir kadınım, alnımın teriyle ekmeğimi kazanıyorum, kolay değil; onun için onsuz olmaz, açıkça söy-

lüyorum, yalnız zamanında getirsinler ve bir de sek olmasın.'»

Bütün bu sözlerle rom kadehi arasındaki bağlantı kesinlikle anlaşılamadı; çünkü Mrs. Gamp, «Hepimizin talihine» dileğiyle kadehi çok bilimsel bir şekilde dikti, bitirdi.

«Ee, ne haber, Mrs. Gamp?» diye yeniden sordu Mr. Mould, Mrs. Gamp şalıyla ağzını silerken ve herhalde rastlansal kadehlere bir hazırlık olarak cebinde taşıdığı bir bisküviyi gevelerken. «Mr. Chuffey nasıl?»

«Mr. Chuffey,» diye cevap verdi, «her zamanki gibi; ne daha iyi, ne daha kötü. O beyin size mektup yazıp 'Ben eve gelinceye kadar ona Mrs. Gamp baksın,' demesine bayıldım; ama her yaptığı böyle zaten. Kaç kişi var bu dünyada, onun gibi? Onun gibiler çok olsa, kiliselere gerek kalmazdı.»

«Bana söylemek istediğiniz neydi, Mrs. Gamp?» diyerek konuya girdi Mr. Mould.

«Sadece şu, efendim,» dedi Mrs. Gamp, «sorduğunuz için de önce teşekkür edeyim. Bir bey var, efendim, Holborn'daki Bull' da hastalandı, şimdi de yatakta, yatıyor. Bartholomeus'dan salık verilen bir hastabakıcı vardı orada, gündüzleri gelen; ben de iyi tanırım, Mr. Mould, adı Mrs. Prig'dir, çok iyi insandır, sizden iyi olmasın. Ama geceleri başka işleri var, gece hastayı bekleyecek birini istiyorlar; onun için demiş ki — yirmi yıllık can ciğer dostluğumuzu düşünerek — 'en aklı başında, hasta odasını şenlendirecek insan Mrs. Gamp'dir,' demiş; 'Kingsgate Street'e bir çocuk gönderin, ne fiyat isterse o fiyata tutun onu. Çünkü Mrs. Gamp ağırlığınca altına değer,' demiş. Bizim ev sahibi de haberi getirdi bana. 'Şimdiki işiniz nasıl olsa hafif, bu iş de iyiye benzer, ikisini birleştiriverin,' dedi. 'Olmaz, efendim,' dedim, 'Mr. Mauld'a sormadan olmaz, onun için olmamış sayın. Ama isterseniz,' dedim. 'Mr. Mould'a bir uğrayıp sorarım.'» Sözü burada kesip cenaze levazımatçısına yan yan baktı.

«Gece bekleme işi, ha?» dedi Mould, çenesini kaşıyarak.

«Akşam sekizden sabah sekize, efendim. Size yalan söylemem,» diye cevap verdi Mrs. Gamp.

«Sonra geri gitmek, ha?» dedi Mould.

«O zaman Mr. Chuffey'ye bakmak üzere tamamen serbest kalıyorum, efendim. Kendi halinde, erken yatan bir adam ol-

duğu için zaten bu sürenin çoğunda yatıyor olur. İtiraf edeyim ki,» dedi Mrs. Gamp uysal bir tavırla, «ben yoksul bir kadınım ve parası benim için önemli. Ama siz bunu düşünmeyin, Mr. Mould. Zenginler deveye binebilirler, ama iğne deliğinden bakıp görmeyi beceremezler*. İşte bu beni mutlu ediyor ve hiç unutmuyorum bunu.

«Doğrusu, bu koşullar altında namusunuzla birkaç kuruş kazanmanıza bir engel görmüyorum, Mrs. Gamp,» dedi Mould. «Ben olsam kimseye bir şey söylemem ama, Mrs. Gamp. Gerekli olmadıkça, ya da kendisi açık açık sormadıkça Mr. Chuzzlewit'e hiç söylemem, örneğin.»

«Benim de dilimin ucundaydı,» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Eskaza adamcağız ölüverirse cenaze levazımatçılığı yapan bir tanıdığım olduğunu söylersem gücenmezsiniz ya?»

«Şüphesiz, Mrs. Gamp,» dedi Mould, biraz yukarıdan bir tavır takınarak. «Böyle bir durum olursa bu işi yaptığımızı ve çok çeşitli üsluplarda yaptığımızı, kalanların duygularını hiç incitmediğimizi uygun bir dille çıtlatabilirsiniz. Ama zorlamayın; sakın zorlar gibi olmasın. Yavaş yavaş! Şekerim, Mrs. Gamp'e birkaç kartımızı versen...»

Mrs. Gamp kartları aldı, havada artık rom kokusu olmadığı için (çünkü şişeyi kaldırıp kilitlemişlerdi) gitmek üzere kalktı.

«Bu mutlu aileye daha nice mutluluklar dilerim,» dedi Mrs. Gamp, «bütün kalbimle. İyi günler, Mrs. Mould! Ben Mr. Mould olsam sizi kıskanırdım; siz olsaydım da, Mr. Mould'u kıskanırdım.»

«Hele hele! hah, hah! Haydi canım, Mrs. Gamp!» diye haykırdı, bu sözlere bayılan cenaze levazımatçısı.

«Küçük hanımlara gelince,» dedi Mrs. Gamp, bir reveransla, «Tanrı güzelliklerini bağışlasın; hem anneleri babaları bu kadar genç, hem onlar bu kadar kocaman kızlar, nasıl oluyor bu iş, anlamıyorum.»

«Laf, laf! Haydi, güle güle, Mrs. Gamp!» diye haykırdı

* *İncil'de İsa'nın, «Zenginin cennete girmesi, devenin iğne deliğinden geçmesinden daha zordur» sözünün, Mrs. Gamp'in belleğinde kalmış şekli. (Çev.)*

Mould. Ama sevincinden Mrs. Mould'u da çimdikledi bunları söylerken.

«Sana bir şey söyleyim mi, şekerim?» dedi sonunda Mrs. Gamp kapıyı çekip gidince, «bu kadın çok kurnaz. Hayattaki yerine göre çok üstün bir zekâsı var. Çok iyi gören ve anlayan bir kadın. Böyle bir kadını,» dedi Mould, ipek mendilini yeniden başına yayıp öğle uykusuna hazırlanarak, «insan bedava bile gömebilir: hem de düzgün bir törenle!»

Mrs. Mould'la kızları da bu fikre katıldılar; konuşma konusu hanım ise bu sırada sokağı bulmuştu; açık hava öyle bir çarptı ki kendine gelebilmek için kısa bir süre bir kemerin altında durup sırtını duvara dayaması gerekti. Bu tedbirden sonra bile yürüyüşü hayli sarsakça olduğu için onun sendelemesine büyük bir ilgi duyan bazı iyi yürekli çocukların duygudaşlığını çekti üstüne; kendi sade dilleriyle ona boş vermesini yalnızca biraz «bulut gibi» olduğunu söylediler.

Ne durumdaydı, tıp biliminin sözlüğü rahatsızlığına ne ad verirdi bilmiyoruz ama, Mrs. Gamp gittiği yeri iyi biliyordu; Mr. Anthony Chuzzlewit ve Oğlu'nun evlerine gelince dinlenmek için yattı. Orada akşam yediye kadar kaldıktan sonra zavallı Chuffey'yi yatmaya ikna etti ve yeni işine yollandı. Önce Kingsgate Street'deki odasına uğradı, gece vakti için gerekli elbise ve örtüleri aldı; sonra da Holborn'daki Bull'a doğru yollandı ve saat sekizi çalarken varacağı yere vardı.

Bahçeye girerken durdu; çünkü ev sahibi, ev sahibesi ve başhizmetçi, hepsi kapı eşiğinde durmuşlar, yeni gelmiş ya da gitmek üzere olan genç bir adamla heyecanlı heyecanlı konuşuyorlardı. Mrs. Gamp'in kulağına ilk çalınan sözler belli ki hastayla ilgiliydi; bir hizmet görenlerin, kendi ustalıklarına gereklik yaratan durum üzerine mümkün olduğu kadar geniş bilgi edinmelerinde fayda olduğu için Mrs. Gamp bir görev olarak dinlemeye koyuldu.

«Demek hiç düzelmedi?» dedi adam.

«Kötüledi!» dedi han sahibi.

«Çok daha kötüledi,» diye ekledi han sahibesi.

«Çok, çok kötü,» diye seslendi oda hizmetçisi, arkadan, gözlerini iri iri açıp başını sallayarak.

«Vah zavallı,» dedi adam, «çok üzüldüm. En kötüsü, dostlarını, akrabalarını da tanımıyorum; Londra'da olmadıklarını biliyorum ama nerede oldukları hakkında hiç fikrim yok.»

Han sahibi, han sahibesine baktı; han sahibesi, han sahibine baktı; hizmetçi, isterik bir sesle, duyup gördüğü belirsiz durumların (az olmazdı böyle şeyler, handa) **en** belirsizinin bu olduğunu belirtti.

«Dün bana haber gönderdiğiniz zaman da söylediğim gibi» diye devam etti adam, «kendisini çok az tanırım. Okulda birlikteydik; ama o zamandan beri yalnız iki kez karşılaştık. İkisinde de tatil için Londra'da bulunuyordum (Wiltshire'den bir iki haftalığına gelmiştim) onun için hemen kaybettim onu. Masasında bulup bana gönderdiğiniz, adımın ve adresimin yazılı olduğu mektubu ben ona, hastalandığı gün bana yazdığı mektuba cevap olarak göndermiş, kendi isteği üzerine bir randevu vermiştim. İşte burada mektubu, bakın.»

Han sahibi mektubu okudu; han sahibesi omzunun üstünden göz gezdirdi. En arkada kalan hizmetçi kapabildiğini kaptı, gerisini de uydurdu; ve o andan sonra da hepsine, sarsılmaz kanıtlar olarak inandı.

«Eşyası azdı, diyorsunuz, değil mi?» diye sordu, eski dostumuz John Westlock'dan başka biri olmayan genç adam.

«Yalnız bir portmanto,» dedi han sahibi. «Onun içinde de pek az şey vardı.»

«Ama cüzdanında birkaç paund varmış?»

«Evet, mühürlü olarak, bir de bozuk para cüzdanında. Tutarını yazdım, isterseniz siz de bakın.»

«Doktorun dediğine göre,» dedi John, «humma durdurulamazmış. Yalnız ilaçlarını zamanında vermeli ve başından ayrılmamalıymış. Kendisi bize biraz daha bilgi verebilecek duruma gelmeden söyleyecek bir şey bulamıyorum. Sizin aklınıza başka bir şey geliyor mu?»

«Yoo,» diye cevap verdi han sahibi, «yalnız...»

«Yalnız, parayı kimin vereceği konusu var, sanırım?» dedi John.

«Eh,» dedi han sahibi, çekinerek, «onun gibi bir şey.»

«Aynen öyle,» dedi han sahibesi.

«Hizmetçileri de unutmamalı,» dedi oda hizmetçisi, pek açıkyürekli bir fısıltıyla.

«Haklısınız elbette,» dedi John Westlock. «Neyse, şimdilik yeterli para zaten elinizde; doktorun, hastabakıcının parasını vermeye de ben hazırım.»

«Ah!» diye haykırdı Mrs. Gamp. «Ne kibar bir bey!»

Hayranlığını fazla sesli dile getirdiği için hepsi dönüp baktılar. Mrs. Gamp, elde bohça, ileri çıkmak ve kendini tanıtmak gereğini duydu.

«Kingsgate Street'den gece bakıcısı,» dedi. «Mrs. Pirg iyi tanır, hani gündüzleri gelen; çok iyi insandır, sizden iyi olmasın. Nasıl zavallı hastamız bu akşam? Daha düzelemediyse, ne yapalım, demek bunu beklemeli ve hazır olmalıyız. Mrs. Prig'le böyle birlikte, nöbetleşe hasta baktığımız ilk sefer değil bu, bayan,» dedi han sahibesine reverans yaparak, «Birbirimizi iyi tanırız; birimiz yorulunca öbürü nöbeti devralır. Ücretimiz düşüktür, efendim,» — bu konuda Mrs. Gamp doğrudan John'a hitap ediyordu — «yaptığımız işin acı yoruculuğuna bakılırsa. İstediğimize uygun olursa, ödemesi de kolay, efendim.»

Göreve getiriliş töreninin gerekli resmi açış konuşmasını yaptığına inanan Mrs. Gamp herkese reveranslar dağıttı ve görevini yerine getireceği sahneye götürülmek istediğini belli etti. Oda hizmetçisi onu çeşitli dolambaçlı yollardan hanın en üst katına çıkardı. Sonunda, bir koridorun ucunda tek başına duran bir kapıyı göstererek hastanın orada yattığını söyledi. Sonra bütün hızıyla geri döndü.

Mrs. Gamp kocaman bohçasını ta oralara kadar taşımaktan ter basmış olarak koridoru geçip kapıyı vurdu; bonesini, şalını takmış, gitmek için sabırsızlanıp duran Mrs. Prig açtı kapıyı. Mrs. Prig, Gamp yapısındaydı ama o kadar şişman değildi; sesi daha kalın, daha erkeksiydi. Ayrıca sakalı da vardı.

«Gelmeyeceksiniz sandım,» dedi Mrs. Prig, biraz içerlemişti.

«Yarın akşam daha erken gelirim, ödeşiriz,» dedi Mrs. Gamp. «Söz. Gidip eşyalarımı almam gerekti.» İşaretler yaparak hastanın durumunu ve konuşmalarını işitebilip işitemeyeceğini sormaya başlamıştı — çünkü kapının önünde bir paravana vardı —

ama Mrs. Prog bu sorunu kolayca çözdü.

«Ha!» dedi yüksek sesle. «Sakin ama, aklını kaybetmiş. Anlamaz konuşulanı.»

«Gitmeden önce söyleyeceğiniz bir şey var mı, şekerim?» diye sordu Mrs. Gamp, bohçasını içeri bırakıp dostunu sevgiyle süzerek.

«Som balığı çok güzel,» diye cevap verdi Mrs. Prig. «Özellikle salık verebilirim. Soğuk et öyle değil, ahır kokusu sinmiş. İçkiler hepsi iyi.»

Mrs. Gamp çok memnun kaldığını belirtti.

«İlaç milaç sürgülerde, rafta,» dedi Mrs. Prig kısaca. «Son şurubu yedide içti. Koltuk rahat değil. Hastanın yastığını alıverirsiniz.»

Mrs. Gamp bütün bu bilgiler için teşekkür etti, arkadaşına iyi geceler diledi ve gözden kayboluncaya kadar kapıda durup arkasından baktı. Konukseverliğini böylece yerine getirdikten sonra kapattı kapıyı, içeriden kilitledi, bohçasını aldı, paravanın öbür yanına geçip hasta odasında yerini aldı.

«Pek iç açıcı değil ama, daha kötüsü de olabilirdi,» dedi Mrs. Gamp. «Neyse, korkuluk da var, yangın mangın çıkarsa.»

Bu sözlerden, Mrs. Gamp'in pencereden bakmakta olduğu anlaşılabilir. Manzarayı iyice seyrettikten sonra koltuğu bir denedi; öfkeyle, «taş gibi» olduğunu söyledi. Sonra ilaçlar, bardaklar, çanaklar, çay fincanları arasında araştırmalar yaptı; bütün bu inceleme konuları üzerine merakını giderdikten sonra bonesinin bağlarını çözdü ve yatağa yanaşıp hastaya bir göz attı.

Siyah saçlı — çarşafların beyazlığından saçı daha da siyah görünüyordu — esmer, yakışıklı bir genç adam. Gözleri yarı açıktı, gövdesini kıpırdatmıyordu ama başını durmadan sağa, sola çeviriyordu. Bir söz söylemiyordu, yalnız arasıra ağzından kızgınlık, yorgunluk, ya da şaşkınlık belirten sesler çıkıyordu; ve huzursuz başı — of, tatsız vakit! — bir an durmaksızın oynuyordu.

Mrs. Gamp biraz enfiye aldı, başını hafifçe yana eğerek, şüpheli bir sanat eseri karşısında bir eleştirmen tavrıyla hastayı seyre daldı. Azar azar, mesleğinin bir dalının korkunç anısı kadının zihnine egemen oldu; eğildi, kıpırdayan kollarını gövdesine bitiş-

tirdi, bir ceset gibi yatırıldığında nasıl gözükeceğini görmek için. Çok iğrenç bir şey ama, parmakları kaşınıyordu bu son mermersi durumda yatırmak için onu.

«Ah!» dedi Mrs. Gamp, yataktan uzaklaşarak, «çok güzel bir ceset olur.»

Sonra bohçasını açmaya koyuldu: çekmecelerin üstündeki kibritlerle bir mum yaktı; gece biraz çay içmek üzere küçük çaydanlığı doldurdu; aynı insancıl amaçla «biraz ateş» dediği şeyi de hazırladı; rahatının eksiksiz olması için ufak bir çay sofrası kurdu. Bütün bu hazırlıklar o kadar uzun sürdü ki, bir sonuca vardığında, akşam yemeği zamanı gelmişti. Onun için zili çalıp yemek ısmarladı.

«Küçük hanım,» dedi Mrs. Gamp oda hizmetçisi yardımcısına, «biraz som balığı istiyorum, rezene ve beyaz biber serpilmiş olarak. Taze ekmek isterim, şekerim, azıcık da tereyağla bir lokmacık peynir. Handa salatalık gibi bir şeyler varsa, ondan da getiriver. Çünkü pek severim; hem de hasta odasında çok işe yarar. Sizin burada Brighton birası varsa, geceleri o birayı tercih ederim çünkü doktorlar insanı uyanık tutmaya yaradığını söylüyorlar. Sonra bak, yavrum, ne olursa olsun, ikinci kere zili çalışımda sakın bir şilinlikten fazla cin getirme; çünkü bu kadarına izin var, daha çoğunu içemiyorum.»

Bu basit istekleri sıraladıktan sonra Mrs. Gamp kapı ikinci kere açılırken hasta rahatsız olmasın diye ısmarladıkları getirilinceye kadar kapıda bekleyeceğini söyledi; onun için, küçük hanımdan «çabuk olmasını» isteyecekti.

Tepsi, üstünde her şey — hatta salatalık da — hazır olarak geldi; Mrs. Gamp de keyifle yeyip içmeye oturdu. Sirkeyi ne kadar bolca kullandığı, bu ferahlatıcı sıvıyı bıçağının ağzından nasıl yaladığı, kolay anlatılacak şeyler değil.

«Ah!» diye içini çekti Mrs. Gamp, sıcak cinin üzerine derin düşüncelere dalarak, «ne büyük Mutluluk — böyle bir vadide yaşamak — gene de memnun olmak!* Hasta insanları yataklarında

* *İngiltere'de Methodist dininin vaizlerinin kullandığı deyimler Mrs. Gamp'in ağzından düşmez. Bu dünyayı günah yuvası, acılar, üzüntülerle dolu bir yer olarak gören Methodistler, «bu acı-*

rahat ettirmek, bir hizmet görebildiği sürece kendini hiç düşünmemek ne güzel şey! Salatalık da pek nefismiş. Hiç böyle körpesini yememiştim!»

Kadehi boşalıncaya kadar bu gibi ahlaki konularla uğraştı sonra hastanın ilacını verdi. Çok kolaylıkla becerdi bunu: adamın gırtlağını sıkınca açılan ağzından içeri şurubu boşaltıverdi.

«Aman, az kalsın şunu unutuyordum,» dedi Mrs. Gamp, hastanın başının altından yastığı çekerek. «Tamam! Şimdi iyice rahatladı. Eh, biraz da kendi rahatımı düşünebilirim artık.»

Bu amaçla, koltuğun yanına öbür koltuğu da çekerek geçici bir yatak hazırlamaya koyuldu. Koşulların elverdiğince rahat bir yatak yaptıktan sonra bohçasından biçimi bir lahanayı andıran muazzam bir sarı gecelik takkesi çıkardı, bu giyim eşyasını büyük bir özenle başına geçirip bağlarını bağladı. Bundan önce başından takma saç buklelerini çıkardı: yalancı saç bile denemezdi bunlara, o kadar uzaktılar herhangi bir insanı kandırabilme gücünden. Gene aynı kaynaktan geceliğini de çıkarıp giydi. Sonunda bir bekçi ceketi çıkardı ve bunu kollarından boynuna bağladı; böylece iki kişi oldu. Arkadan bakınca, devriyelerden biri gelip sarılmış gibi görünüyordu.

Bütün bu hazırlıklar bitince gece kandilini yaktı, yatağında çöreklendi ve uykuya daldı. Oda kararadı, korkunçlaştı, garip gölgelerle doldu. Sokaktan gelen uzak sesler işitilmez oldu; ev, bir mezar sessizliğine gömüldü; sessiz şehre bir ölüm karanlığı çöktü.

Ah, bu uğursuz saat! Geçmişin karanlığında el yordamıyla bir şeyler araştıran yorgun bellek; bu sefil şimdiki zamandan koparamıyor kendini; hayali şölenler, eğlentiler, korkunç debdebe sahneleri arasında ağır endişe zincirini sürüklüyor; çocukluğun çoktan unutulmuş yörelerinde, dünün dinlenme yerlerinde bir anlık huzur arıyor; ama her yerde loş bir korku ve dehşet buluyor! Of, bu uğursuz saat! Kabilin gezinmeleri hiç kalırdı bunun yanında!

lar vadisi», «bu üzüntüler diyarı» gibi kötü retorik örneklerini vaızlarında sık sık kullanırlardı. Mrs. Gamp bu gibi sözleri büsbütün anlamsız bir biçime sokuyor. Onun dilinde «dünya» yerine «vadi» kelimesi konmuş gibidir. (Çev.)

Hâlâ, bir an ara vermeden, dertli baş bir sağa bir sola gidiyordu. Kelimeleşip ağzından dökülmediği halde belli oluyordu zihninden geçen usanç, sinir, acı ve şaşkınlık. Sonunda, gece yarısında, konuşmaya başladı; bazen korkunç bir şekilde cevap bekliyordu; sanki yatağının çevresinde göze görünmez kişiler varmışçasına; ve böylece onların sözlerine, sorularına cevaplar veriyordu.

Mrs. Gamp uyandı, doğruldu; duvara, tutsağıyla boğuşan bir gece bekçisinin dev gölgesi vurdu.

«Hey! Kes sesini!» diye bağırdı, sert sert. «Gürültü etme!»

Ne yüzü, ne de başının kesintisiz hareketi değişti; deli gibi konuşmaya devam etti.

«Of!» dedi Mrs. Gamp, öfkeli bir ürpermeyle koltuktan kalkarak; «güzel güzel uyuyorum demiştim ben de! Amma soğuk gece, şeytan mı dolaşıyor ne!»

«Bu kadar içki içme!» diye haykırdı hasta. «Hepimizi mahvedeceksin. Çeşmenin nasıl battığını görmüyor musun? İze bak, fışkıran su az önce neredeydi?»

«Fışkıran suymuş!» dedi Mrs. Gamp. «Bir fincan çay içeyim bari. Canım, gürültü etmesene!»

Hasta bir kahkaha attı; uzayınca gülüş, bir ulumaya dönüştü. Kendini tuttu, sonra hiç ilgisiz bir şekilde saymaya başladı; hızlı hızlı.

«Bir — iki — üç — dört — beş — altı.»

«Canım neler saçmalıyorsun,» dedi Mrs. Gamp; diz çökmüş, ateş yakmaya çalışıyordu. «Şunlar ateş alsa da, bir an önce su kaynasa.»

Bu sevindirici sonucu beklerken şöminenin önüne çökmüş, burnunu da şöminenin demirine dayamıştı; şimdi, oturuşunu değiştirmeden, burnunu pirinç çubuğun üstünde bir sağa, bir sola, uzanabildiği kadar kaydırarak eğlenmeye başladı. Bir yandan da, yataktaki adamın sayıklamalarına cevap yetiştiriyordu.

«Beş yüz yirmi bir kişi etti pencereden geçip kapıdan çıkanlar; hepsi de aynı şekilde giyinmiş, hepsinin yüzünde aynı eğri ifade,» diye haykırdı acıyla. «Bakın şuraya! Beş yüz yirmi iki — yirmi üç — yirmi dört. Görüyor musun?»

«Görüyorum ya,» dedi Mrs. Gamp; «hepsinin de kira araba-

ları gibi numaraları var, değil mi?»

«Dokun bana! Emin olmalıyım. Dokun bana!»

«Çaydanlık kaynayınca ilacını vereceğim,» diye cevabı yapıştırdı Mrs. Gamp, istifini bozmadan, «o zaman dokunurum. Uslu uslu içmezsen hem de adamakıllı dokunurum.»

«Beş yüz yirmi sekiz, beş yüz yirmi dokuz, beş yüz otuz — buraya bak!»

«Gene ne var?» dedi Mrs. Gamp.

«Dörder dörder geliyorlar, hepsi kol kola girmişler, omuz omuza. Nedir o herkesin kolundaki, bayraktaki?»

«Örümcek mi, acaba?» dedi Mrs. Gamp.

«Krep! Siyah krepten bantlar! Tanrım! Niye dışlarına takmışlar?»

«Siyah bantları içlerine takacak değiller ya!» diye cevap verdi Mrs. Gamp. «Kes gürültüyü, kes şu gürültüyü.»

Ateş bu sıralarda harlanmaya başladığı için Mrs. Gamp sustu; burnunu pirinç çubuğa daha yavaş sürmeye başladı; uyuya kaldı. Birdenbire, tanıdığı bir adın odada çınlamasıyla uyandı:

«Chuzzlewit!»

Ses öyle açık seçik ve gerçek, öylesine acılı bir yalvarışla doluydu ki Mrs. Gamp korku içinde yerinden fırlayıp kapıya koştu. Koridorda, City'deki evin yandığını ona haber vermeye gelmiş bir sürü insan bulacağını sanıyordu. Ama koridor boştu: kimsecikler yoktu. Pencereyi açıp dışarı baktı. Karanlık, sönük, pis, ıssız çatılar. Yeniden koltuğuna otururken hastasına bir göz attı. Hep aynı; ama sessiz. Mrs. Gamp iyice ısınmıştı artık, onun için bekçi kaputunu atıp yelpazelendi.

«Neredeyse şişeler zıngırdadı,» dedi. «Ne görmüş olabilirim düşümde? Şu sersem Chuffey'dir, mutlaka.»

Gerçekten de böyle olabilirdi. Biraz enfiyeyle kaynayan suyun türküsü Mrs. Gamp'ın hiç de zayıf olmayan sinirlerini rahatlatmaya yetti. Çayını demledi: ekmeğine tereyağ sürdü; yüzü ateşe dönük olarak çay masasına kuruldu.

Derken, uykulu kulağını çınlatan sesten daha korkunç bir tonda bir çığlık daha duyuldu:

«Chuzzlewit! Jonas! Hayır!»

Mrs. Gamp ağzına götürdüğü çay fincanını elinden düşürdü

ve öyle bir döndü ki çay masası yerinden oynadı. Çığlık yatak tan gelmişti.

Mrs. Gamp pencereden bir daha baktığında sabah olmuştu, güneş neşeyle parlıyordu. Gökyüzü aydınlanıyor, sokakların gürültüsü artıyordu; yeni yakılmış ateşlerin dumanı yaz havasında yükseliyordu.

Öteki hastasında iyi bir gece geçiren Mrs. Prig zamanında geldi. Mr. Westlock da aynı zamanda geldi ama, hastalık bulaşıcı olduğu için içeri almadılar. Doktor da geldi. Doktor başını sallıyordu. Bu durumda yapabileceği bir tek bu vardı zaten, o da hakkını veriyordu.

«Nasıl geçirdiniz geceyi?»

«Huzursuzdu, efendim,» dedi Mrs. Gamp.

«Çok konuştu mu?»

«Eh, epeyce, efendim,» dedi Mrs. Gamp.

«Anlamı olan bir şey yok herhalde?»

«Ah, hiç yok, efendim. Sayıklayıp durdu.»

«Evet,» dedi doktor, «rahat ettirmeliyiz; odayı serin tutmalı; ilaçlarını muntazam vermeli; iyi bakılmasına dikkat etmeli Hepsi bu kadar!»

«Mrs. Prig'le benim elimizde olduğu sürece bundan hiç korkunuz olmasın,» Mrs. Gamp.

«Herhalde,» dedi Mrs. Prig, doktoru selametledikten sonra, «yeni bir şey yoktur.»

«Hiçbir şey yok, şekerim,» dedi Mrs. Gamp. «Bıktırıyor insanı, bir sürü ad filan sayarak; başka bir zararı yok.»

«Bana göre hava hoş,» diye cevap verdi Mrs. Prig. «Düşünecek başka şeylerim var.»

«Bu gece borcumu ödeyeceğim, biliyorsun, şekerim; zamanından önce geleceğim,» dedi Mrs. Gamp. «Ama, Betsey Prig,» — kolundan yakaladı ve içten bir duyguyla ekledi — «salatalığı denemeyi unutma sakın.»

BİRİNCİ CİLDİN SONU

CHARLES DICKENS

Martin Chuzzlewit 1

roman

"İnsanlar neşelenmek istediklerinde ve tutkunun acınası çekişmelerinden yorularak en silik şeylerde bile şiirin gizemli müziğini aradıklarında, Dickens hep unutulduğu yerden çıkıp gelecektir."

— Stefan Zweig

Charles Dickens (1812-1870) Amerika'ya yaptığı yolculukla ilgili izlenimlerini, 1842 yılında yayımlanan **Amerika Notları** adlı kitabında anlatmıştı. 1843-44 yıllarında çıkan **Martin Chuzzlewit**'le bu ülkedeki yaşamın çeşitli yönlerini alaya aldı, eleştirdi. Dickens Amerika'da demokrasi bulacağını ummuştu. Tersine, bireyi ezmeye yönelik, köleci, kaba, açgözlü ve çok tutucu bir toplumla karşılaştı. **Martin Chuzzlewit** bu düş kırıklığının ürünü, başlıca kişileriyse yazarın eleştiri mekanizmasını harekete geçirmekte kullandığı birer araç oldu.

Murat Belge'nin çevirisiyle sunduğumuz bu roman, Türkçede ilk olarak yayımlanıyor.

Boz Eskizleri (1835) ile dikkati çeken Charles Dickens'ın başlıca romanları: **Mr. Pickwick'in Serüvenleri** (1837), **Oliver Twist** (1838), **Nicholas Nickleby** (1839), **Antikacı Dükkânı** (1840), **Dombey ve Oğlu** (1848), **David Copperfield** (1849), **İki Şehrin Öyküsü** (1859), **Büyük Umutlar** (1861).

adam 81

ADAM